
UC-NRLF
$B 41 231

Ex-libris
Charles Atwood
Kofoid
BMC

SEAL OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LET THERE BE LIGHT
1868

A M E R I K A.

Lith Emrik & Binger

NEW - YORK EN WILLIAMSBURG.

AMERIKA.

DE JONGSTE ZEE- EN LANDREIZEN

IN DAT WERELDDEEL

AAN HET VOLK VERHAALD

DOOR

J. B. RIETSTAP.

LEIDEN,
VAN DEN HEUVELL & VAN SANTEN.

INHOUD.

REIZEN VAN DR. E. K. KANE, NAAR DE NOORDPOOL-GEWESTEN.

REIZEN IN DE VEREENIGDE STATEN EN CANADA.

REIZEN IN MIDDEN- EN ZUID-AMERIKA.

REIZEN

VAN

Dr. E. K. KANE

NAAR DE

NOORDPOOL-GEWESTEN.

INLEIDING.

Reeds in het laatst der zestiende eeuw rees het denkbeeld bij de zeevaarders op, om door de poolzeeën heen eene noordoostelijke of noordwestelijke doorvaart te zoeken, ten einde langs dien weg in den grooten oceaan te komen en naar China, Japan en Indië af te zakken. De ongelukkige tocht van Heemskerk en Barends werd met dit doel ondernomen, maar liep op de overwintering op Nova Zembla uit. Spoedig zag men ook in, dat zulk eene doorvaart, al vond men die, geen practische waarde zou hebben, omdat het ijs eene geregelde scheepvaart door de zeeën van het hooge noorden onmogelijk maakt. De latere expeditiën naar die streken, van welke er wel een 100tal geweest zijn, werden dan ook hoofdzakelijk ondernomen, om tot de oplossing van wetenschappelijke vraagstukken te geraken.

Onder de tochten van den nieuweren tijd, welke eene meer algemeene bekendheid hebben verkregen, behoort vooral die van sir John Franklin met de schepen *Erebus* en *Terror*. Hij verliet den 26 Mei 1845 de Theems en werd den 26 Juli van hetzelfde jaar het laatst door een walvischvaarder op 74 graden 48 minuten noorderbreedte en 66 graden 13 minuten westerlengte gezien. Sedert vernam men er niets meer van en eerst jaren later bleek het, dat allen, die de stoute onderneming gewaagd hadden, in de poolgewesten den dood hadden gevonden. Voordat men echter die zekerheid kreeg waren er een 30tal grootere en kleinere scheeps-, boot- en slede-expeditiën door de Engelsche en de Amerikaansche regeering uitgezonden, om de verlorenen op te zoeken. Kommandanten en manschappen hebben daarbij in moed en volharding gewedijverd, niet weinigen hebben hun leven er aan ten offer gebracht en onder deze verdient Dr. E. K. Kane eene eervolle vermelding.

Hij werd in 1822 te Philadelphia geboren en stierf te Havana den 13 Februari 1857, na 12 jaar lang allerlei vreemde landen doorreisd te hebben. Hij begon zijne wetenschappelijke loopbaan als student in de medicijnen aan verschillende akademiën in Pennsylvanië en Virginië, promoveerde tot doctor in de geneeskunde na eene prijsverhandeling te hebben geschreven die door zijne faculteit bekroond werd en ging daarop als geneesheer met een Amerikaansch gezantschap naar China. Dit verschafte hem eene gunstige gelegenheid tot bevrediging van zijne begeerte om vreemdelanden en volken te leeren kennen. Hij bezocht nu achtereenvolgens de Philippijnsche Eilanden en Mindoro, doorreisde Java, deed een uitstap naar Sumbawa en wijdde overal zijne bijzondere aandacht aan de ethnologische toestanden. Nadat hij zich in den moeielijk toe-

gankelijken krater van een vulkaan aan een bamboestouw van 100 voet lengte had laten afzakken, ging hij nog 700 voet dieper, maar zonk daar bezwijmd neder, altijd echter nog de mand, waarin hij mineralen en andere voorwerpen verzameld had, krampachtig vasthoudende. Slechts met de grootste inspanning gelukte het hem te redden. Van Java begaf hij zich naar Britsch-Indië, Ceylon, Egypte, en drong tot in de oase van Jupiter Ammon door. Ongelukkig zijn zijne dagboeken over deze Afrikaansche reis verloren gegaan.

Van die oostersche reis in zijn vaderland teruggekeerd liet zijne weetgierigheid hem geen rust, zoodat hij weldra de wijde wereld weder inging. Hij voelde zich tot Afrika aangetrokken, om den daar altijd nog bestaanden slavenhandel aan de bron te leeren kennen, zoodat hij het kustland van Cape Mount tot Bonny doorreisde en zijne nasporingen tot Dahomey wilde voortzetten, toen de Afrikaansche koorts hem aan het ziekbed kluisterde. De gevolgen daarvan is hij nooit te boven gekomen en zij legden de kiemen tot zijn vroegtijdigen dood, die door de vermoeienissen van zijne reizen naar de noordpoolgewesten nog verhaast werd.

Over de kust van Guinea keerde hij naar de Vereenigde Staten terug, waar hij wederom slechts korten tijd vertoefde, want zijn plicht riep hem naar Mexico, waar hij als officier van gezondheid in 1846 aan den oorlog der Vereenigde Staten tegen Santana, den president van Mexico, deelnam en in den slag van Nopaluca gekwetst werd. Na zijn herstel doorreisde hij een gedeelte des lands, waarna hij bij de hydrographische opnemingen der kusten geëmployeerd werd. In 1850 kreeg hij last zich bij de expeditie te voegen die op kosten van den New-Yorkschen koopman H. Grinnell uitgezonden werd, om nasporingen naar het lot van Franklin te doen. Over eene tweede expeditie met hetzelfde doel, door denzelfden heer bekostigd, werd hem in 1853 het bevel opgedragen. Onder dsze zware taak leed zijne gezondheid aanmerkelijk, maar zijn geestkracht bleef onverbroken. De resultaten der beide reizen beschreef hij in anderhalf duizend bladzijden. Terwijl hij nog met de bewerking der tweede reis bezig was, vatte hij het plan tot een derden tocht naar het noorden op, waarbij het voornemen was, indien er maar eenige mogelijkheid bestond, letterlijk tot den noordpool door te dringen, die nog door niemand bereikt is. Hij wilde die reis in Mei 1857 aanvaarden, na zijne gezondheid in het zachte winterklimaat van West-Indië hersteld te hebben, maar gelijk wij hierboven zeiden verraste de dood hem reeds vóor dien tijd op Cuba.

Kane was een man, die door alle tijden heen een eersten rang onder de reizigers zal bekleeden. Hij bezat een krachtig karakter, buitengewone begaafdheden en in eene hooge mate de eigenschap der volharding. Altijd behield hij zijne tegenwoordigheid van geest, de grootste gevaren brachten hem niet tot vertwijfeling, en hij wist wegen en middelen tot redding te bedenken, wanneer alle anderen radeloos waren. Zijne werken munten uit door een toon van bescheidenheid die bij zijne landgenooten niet alledaagsch is en om welken men hem lief krijgt. Zijn vroegtijdige dood is een groot verlies voor de wetenschap geweest, die hem reeds zooveel te danken had.

HOOFDSTUK I.

Uitrusting der schepen voor de reis. — Inrichting aan boord. — De kust van Groenland. — Een kajak. — Eskimo's — Het ijs in de Baffins-baai. — IJsbergen. — Luchtspiegelingen. — Robben, vogels, ijsbeeren. — Roode sneeuw. — De pooldag. — Ontmoeting van andere schepen. — Bezetting in het ijs. — Gevaar van ijs. — Toebereidselen tot de overwintering. — De poolnachten. — Uitwerking der koude op verschillende zelfstandigheden. — Haar invloed op het lichaam. — Gezondheidstoestand der equipage. — Tooneelvoorstelling aan boord. — Terugkeer van de zon. — Felle koude. — Eene pantomime aan boord. — Afdrijving der schepen. — Verlossing uit het ijs. — Vertoef te Godhaab. — Nieuwe pogingen om naar het noorden te komen. — Mislukking van die pogingen. — Terugkeer naar New-York.

Den 12 Mei 1850, terwijl ik bij de opneming der kusten in de Golf van Mexico gebruikt werd, ontving ik bevel van het Departement van Marine der Vereenigde Staten om deel te nemen aan de expeditie, uitgerust om sir John Franklin te gaan opsporen. Reeds den 20sten bevond ik mij te New-York, waar ik de *Advance* en de *Rescue*, twee kleine brikken van slechts 235 ton inhoud gezamenlijk, tot vertrek gereed vond. Opzettelijk waren zulke kleine schepen gekozen, omdat zij gemakkelijker dan groote door de ijszeeën zouden te sturen zijn. Ten einde aan de gevaren aldaar des te beter weerstand te knnnen bieden, waren zij op buitengewone wijze versterkt. Rondom den romp, die uit eikenhout van $2^1/_2$ Engelsche duim dikte bestond, was eene tweede romp van hetzelfde materiaal en dezelfde dikte getimmerd, van den boeg tot halverwege het schip met ijzeren platen beslagen, om het zagen van het ijs tegen het voorgedeelte onschadelijk te maken. Het dek was dubbel en daartusschen met geteerd vilt belegd, ten einde het waterdicht te maken. Inwendig was het schip met kurk bekleed, zoowel omdat die zelfstandigheid een slechte geleider der warmte is, als om het aanslaan van vochtigheid tegen te gaan, hetwelk een der grootste ongemakken in het poolklimaat is. De voorsteven was nog versterkt door eene kunstig ineengewerkte massa van eikenhout, die de lengte van het schip met 7 voet vermeerderde, zoodat het een paar voet kon verliezen zonder lek te worden. Het roer was zoodanig ingericht, dat het in minder dan 4 minuten aan boord genomen en weder ingehangen kon worden. Luitenant de Haven was het hoofd van de expeditie en te gelijk kommandant van de *Advance*, terwijl luitenant Griffin de *Rescue* kommandeerde. Ik was geneesheer op het eerste en Dr. Vreeland op het laatstgenoemde schip. De bemanning bestond uit 25 koppen.

Nadat de beide schepen den 22 Mei 1850 van New-York uitgezeild waren, werden zij reeds in den daarop volgenden nacht door een

storm beloopen, die den overgang tot een ander klimaat dubbel gevoelig voor mij maakte, daar het nog pas 14 dagen geleden was, dat ik mij onder den zachten hemel van Florida had bevonden. Thans moest ik met drie anderen eene kleine kajuit deelen, die juist maar ruimte had voor twee kooien van 6 voet lengte aan elke zijde. De ruimte daartusschen werd geheel door de tafel, vier taboeretten en de koffers ingenomen. Bij het matte schijnsel eener schommelende hanglamp zag men planken met allerlei benoodigdheden langs de wanden en een trap als eene ladder die naar het dek leidde.

Ik trachtte mijne kooi, de eenige ruimte over welke ik onvoorwaardelijk beschikken kon, zoo huiselijk mogelijk in te richten. Het was een rechthoekig hol van 6 voet lengte, bijna 3 voet breedte en $1^1/_2$ el hoogte. Om haar waterdicht en zoo warm mogelijk te maken, spijkerde ik eenige ellen wasdoek op het houtwerk. Op het bed legde ik een wolfsvel en een mantel van Astrakan-bont, een souvenir van vroegere reizen. Twee plankjes aan den muur namen mijne kleine bibliotheek op en een derde droeg eene lamp om bij te lezen. Aan een spijker hing ik mijn horloge en daarnaast een thermometer. Een inktfleschje werd ook aan een haak gehangen en aan een lang touw bengelden mijne toiletbenoodigdheden, die eenvoudig uit eene kam, een haar- en een tandenborstel bestonden.

Gedurende de eerste 14 dagen hadden wij mistig en stormachtig weder en eerst den 7 Juni werd het helder, maar koud. Op de hoogte van Newfoundland kregen wij den eersten ijsberg in 't gezicht, eene langwerpige vierkante massa, die geheel met sneeuw overdekt was en als een blok wit marmer onbewegelijk in de woeste branding der zee lag. In den nacht stiet de *Advance* tegen zulk een ijsberg, zoodat de kluiverboom afbrak. Zij wendde den steven naar Disco, om de *Rescue* op te wachten, die van haar afgeraakt was. De ijsbergen werden talrijker en wisselden met veel drijfhout af. De poolzomer was nu begonnen en het daglicht nam steeds toe. Reeds in den nacht van 16 Juni kon ik, zonder behulp van een licht, den thermometer aflezen en ook het nachthuisje werd niet meer verlicht. Den 17den ging de zon eerst na 10 uur onder en vóor 2 uur weder op, en gedurende dien korten schemertijd daalde zij slechts weinige graden beneden den horizon. Op dien dag zagen wij weder een ijsberg; de zon, die er laag achter stond, wierp een rooden gloed over de zee en daarop stak de zwarte schaduw van den ijsberg als een silhouet af. Den 20sten kregen wij de kust van Groenland in 't oog en wel het eerst den spitsen berg, die Sukkertoppen of het Suikerbrood genoemd en vele mijlen uit zee gezien wordt. Pas den 23sten waren wij zoo dicht bij de kust, dat wij de branding konden waarnemen. Men kan zich geen treuriger tafereel voorstellen; de groote woestijnen in de heete gewesten zijn nog opbeurender, want daar breken enkele gewassen, al staan zij kwijnend, de algemeene eentonigheid. Hier lag onder den heldersten zonneschijn een land vóor ons, dat geen spoor van plantengroei vertoonde; niets dan woeste rotsmassa's, hier en daar met sneeuw bedekt, en daarachter in 't zuiden en 't oosten blinkende gletschers.

Den 24 Juni ging de zon niet meer onder. De *Advance* bevond zich bij de Kroonprins-eilanden, een visscherij-station der Deenen, waar de walvisch- en noordpoolvaarders aanleggen. Wij vonden daar een Engelsch proviandschip, welks gezagvoerder ons mededeelde, dat eene En-

gelsche expeditie onder commodore Austin den vorigen dag van hier naar de poolstreken vertrokken was. Terwijl wij op het dek stonden zagen wij een voorwerp, dat wij aanvankelijk voor een Newfoundlandschen hond hielden, met snelheid door het water naderen. Er scheen een verlengstuk in de gedaante van een hoorn van de borst uit te gaan en de beweging werd voortgebracht door twee vinnen of vleugels, die afwisselend rechts en links in het water sloegen. Toen eindelijk het raadselachtige wezen bij ons schip kwam, zagen wij dat het een Groenlandsche kajak of boot was. Zulk een vaartuig bestaat uit een licht houten raamwerk, dat de gedaante van eene kano heeft en geheel overtrokken is met strak gespannen robbenvellen. Hierdoor is het lucht- en waterdicht, met uitzondering van eene ronde opening in 't midden, waarin een zwartharige Eskimo zat, gekleed in een ongelooid robbenvel, dat rondom de polsen vastgebonden was. Daar, waar dat gewaad den kajak raakte, was het over een daartoe bestemden hoogen rand vastgemaakt, even als eene blaas over eene flesch met ingemaakte groenten. De boot was ongeveer 18 voet lang en liep aan beide einden met eene punt op. De rand stak slechts een paar duim boven het water uit, onder 't welk de kajak dikwijls geheel verdween. Zij werd voortgestuwd door een riem met twee bladen, dien de Eskimo in 't midden vasthield en beurtelings aan beide zijden in 't water dompelde. Boot en man schenen slechts door éen wil geregeerd te worden, zoodat het moeielijk was te zeggen waar het werk van de boot ophield of dat van den man begon; zij waren beiden tot éen geheel versmolten, een amphibie die aan de Centauren herinnerde.

Wij werden aan wal met luid geschreeuw door de geheele bevolking dezer nederzetting ontvangen, die uit een 40tal mannen, vrouwen en kinderen bestond; op een afstand liepen scharen honden, die met hunne meesters in luidruchtigheid wedijverden. Het gansche tooneel boezemde ons walging in; afval van allerlei aard lag in 't ronde verspreid; reepen robbenvleesch lagen op de rotsen te droogen; van het vel der honden tot het vel hunner meesters glom alles van traan. Een en ander werd nog door de onzindelijkheid binnen de woningen overtroffen. In eene ruimte van 6 voet breedte en 8 voet lengte vond ik een vader, eene moeder, vier kinderen, een grootvader, een theeketel, een kist, twee geweren en een nest jonge honden. Een enkel Europeaan, doorgaans een timmerman of kuiper, is het opperhoofd van dit station en bewoont het eenige houten gebouw. De Eskimo's wonen des zomers onder tenten van rendierhuid en des winters in hutten die half onder den grond zijn. Men trekt vier muren van steen of aarde op, maakt een dak van drijfhout of walvischribben en overdekt dit met aarde, vellen, mos en gebroken raamwerken van kajaks. Eene kleine opening wordt met een robbedarm overtrokken en dient tot venster. Een lange ingang, die op het zuiden uitkomt en niet hooger dan 3 voet is, leidt naar eene met huiden bekleede deur. Daarbinnen legeren doorgaans verscheidene gezinnen rondom eene aarden lamp, die op eene opgehoogde plek staat. In sommige dier hutten nam ik pogingen tot verfraaiing waar, want aan de muren zag ik kleine slechte prentjes. Andere daarentegen waren echte holen der ellende: bedompt, vochtig en stinkend.

Daar de *Rescue* nog niet aangekomen was en de *Advance* hier in ieder geval eenige dagen moest wachten, besloot de kommandant eene boot naar Lievely op de naburige Disco-eilanden te zenden, om de noodige inlich-

tingen te vragen en nog meer pelskleederen te koopen. Ik deed dien tocht mede en vond in het hoofd der nederzetting een beschaafd en gastvrij man, die zeer goed ervaren was in de natuurwetenschappen. Na weinige oogenblikken zaten wij met hem rondom een warmen kachel en weldra stond er eene gebradene eidergans en eene flesch Latour op tafel. Pelsen waren er echter weinig te krijgen, daar de rendieren hier niet meer zoo overvloedig waren als vroeger. Wij konden alleen reeds gebruikte zomervellen bekomen, doch stelden ons daarmede te vreden.

Om den Lancaster-sond ten noord-westen van de Baffins-baai te bereiken, waarheen alle expeditiën, die tot opsporing van sir John Franklin werden uitgezonden, den steven wendden, moest men den grooten ijsdam, die het middengedeelte der Baffins-baai inneemt en door de poolreizigers het „middenpak" wordt genoemd, omvaren of doorbreken. Dit laatste kan door de zoogenoemde „middenpassage" geschieden, doch is onzeker en gevaarlijk en wordt dus zelden gewaagd; van de zuidelijke straat maken de walvischvaarders meestal gebruik om de visscherijstreken aan de Amerikaansche kust te bereiken; doch het veiligst is de noordelijke straat, die langs de kust van Groenland loopt en zich daarna door eene betrekkelijk ijsvrije ruimte, het zoogenoemde noorderwater, westwaarts wendt. Op den weg derwaarts stieten wij op het eerste ijsveld, in de nabijheid van het Haroe-eiland. Het was een knallen, knarsen, kraken en breken, dat zich tot een onbeschrijfelijk gedruisch vereenigde, waar een zeker gegons als grondtoon doorheen klonk. Dat drijvende ijsveld, in 't welk een groot aantal blauwe, witte en grauwe ijsbergen waren ingesloten, ging, hoe langzaam ook, toch met zulk eene onweerstaanbare kracht voort, dat het vaste ijs, waar het tegen aankwam, in schotsen er tegen opklom.

Weldra kwamen de schepen (want de *Rescue* was intusschen opgedaagd) weder in open water en bevonden zich tegenover den Omenaks Fjord of de Jakobsbaai, de grootste van de kloven, welke dwars door het Groenlandsche gebergte loopen. Misschien leveren zij eene doorvaart naar den Atlantischen Oceaan op, doch niemand is er diep genoeg in doorgedrongen om dit te onderzoeken. Deze fjord is de voornaamste plaats van ontstaan der ijsbergen; dikwijls zijn zij zoo talrijk, dat men de kust niet kan naderen en ik zelf telde er den 3 Juli van het dek van het schip niet minder dan 240 van de eerste grootte. Zij vormen zich als gletschers en storten eindelijk van het gebergte in zee. Een reiziger was in dezen fjord met visschen bezig en ontdekte een troep robben, spelende onder een gletscher, die zich tot in de bocht uitstrekte. Toen hij nu naar de robben voer om ze te schieten, hoorde hij een merkwaardig geluid met regelmatige tusschenruimten, gelijk het tikken van een horloge, dat duidelijk uit de ijsmassa kwam. Te gelijk verdwenen de robben, die een oogenblik te voren nog geheel onbevreesd geschenen hadden. De Eskimo's, die hem vergezelden en waarschijnlijk door de ondervinding wijs waren geworden, rieden hem dadelijk weg te varen en het was gelukkig, dat hij aan hun raad gehoor gaf; want toen zij ongeveer eene Engelsche mijl ver waren, hoorden zij een luiden knal en zagen zij eene groote ijsmassa onder donderend geweld in het water storten, dat tot bergen opklom. Ten gevolge daarvan ontstond er een ontzettende golfslag, zoodat de bemanning de grootste moeite had de boot tegen omslaan te behoeden. Het duurde bijna een uur eer de reusachtige massa in evenwicht kwam, waarop zij als een ijsberg naar de

zee afdreef. Zij was langwerpig vierkant en naar schatting wel 300 schreden lang, 150 breed, en hooger dan de mast der boot.

In den middag van 4 Juli hadden wij bij helder weder, waaraan een mist voorafgegaan was en bij een temperatuur-verschil van 7 graden tusschen het water en de lucht, een merkwaardig natuurverschijnsel. Als men den blik naar de kust richtte zag men de lucht trillen gelijk boven een heeten kachel en te gelijk nam de voet der wel is waar steile doch breede heuvels een kolomvorm aan. De loodrechte lijnen van die luchtbeelden werden weldra golvend, terwijl de horizontale lijnen onveranderd bleven. Toen de zon haar laagsten stand bereikte werd alles nog meer verwrongen. De homogene toestand van den dampkring was op eene merkwaardige wijze verstoord: het was alsof men een panorama door een glas met blazen of draden beschouwde. De kleine eilanden aan de kust rekten zich in de hoogte als champagneflesschen of champignons en eenige landhoofden deden zich voor als bruggen die de heuvels met de zee verbonden. De ijsbergen in 't zuidwesten spiegelden zich in de lucht of in het water af. Niet zelden zag men zulk een in de lucht afgespiegelden ijsberg een anderen, die er met den top op rustte, in omgekeerden stand dragen, en soms stond daar nog een derde op in zijn natuurlijken stand. Den volgenden dag genoten wij een nog schooner schouwspel; het gedeelte van den horizon, dat tusschen de zon en het land lag, deed zich voor als eene uitgestrekte vlakte, bezaaid met de puinhoopen van vervallen steden; zuilengangen, obelisken, monumenten enz. schenen uit blinkend wit marmer gehouwen. Na eenigen tijd begonnen de lijn te trillen en weg te smelten; de gewaande marmerwerken werden door randen van de prismatische kleuren ingevat en het geheel smolt allengs weg als een nevelbeeld. Plotseling keerde het geheele tooneel in zijne volle schoonheid terug, om na eenige oogenblikken andermaal te verdwijnen en een bijna geheel helderen horizon achter te laten.

Den 6 Juli kwam de expeditie op de hoogte van de noordelijkste Deensche nederzetting Uppernavik, van waar zij door middel van Eskimo's de laatste berichten naar het vaderland kon zenden. Den 7den overschreed zij den 73sten graad noorderbreedte, maar des morgens van den 8sten zaten de schepen tusschen het ijs vast, daar de velden zich van alle zijden toegesloten hadden. Tot den 29 Juli bleven zij met geringe tusschenpoozen in dien toestand, want er werden wel middelen aangewend om door het ijs heen te dringen, doch men vorderde daar slechts weinig mede. De gewone manier was, dat men een zwaar ijzeren anker in een gat in het ijs vasthaakte, den daaraan bevestigden kabel door een gangspil aan boord opwond en aldus het schip vooruitbracht, dat dan het ijs verbrijzelde, indien het niet al te dik was. Op deze wijze kwam men den 10 Juli 20 schreden, den 14den en den 15den anderhalve scheepslengte vooruit. Als men éene Engelsche mijl vorderde, beschouwde men het als een zeer voorspoedigen dag.

In dezen werkeloozen toestand vond men in het waarnemen van de gewoonten der dieren eenige afleiding. Op afgelegene ijsvelden zag men dikwijls robben, doch men kon niet nabij genoeg komen om ze te schieten, want bij het minste gedruisch plasten zij het water in. De Eskimo's schuiven een met linnen bekleed scherm voor zich uit en weten aldus de dieren te naderen. Met verrekijkers kon men echter al de

bewegingen der robben goed volgen. Als men zulk een dier midden op eene groote ijsschots zag wentelde het zich dikwijls om en om als een dartel paard, sloeg met de vinnen en kromde het lichaam en den staart in een halven cirkel naar den kop. Een andermaal kronkelde het zich op eene zeer groteske wijze ineen en wreef zijn kop door de sneeuw. Naar gelang van de plaats waar de beschouwer staat vertoont het zich telkens onder eene andere gedaante. Ziet men de rob van ter zijde dan schijnt zij een hond; kromt zij zich over het ijs, dan zou men meenen eene groote naakte slak te zien; draait zij eindelijk den waarnemer den rug toe en richt zij zich met de borstvinnen op, dan zou men zweren dat men een Eskimo zag, die aanlegt om te schieten.

Onder de vogels was de Baffins- of ivoormeeuw het talrijkst, een krachtige schoone vogel met eene bevallige vlucht. Hij is vlekkeloos wit en slechts de gitzwarte pooten steken tegen de sneeuw af. Bovendien zagen wij nog zilverwitte en blauwgrijze meeuwen, eenige zeezwaluwen en enkele duikersoorten.

Doch de koning der dierenwereld in de poolstreken is de ijsbeer, dien wij hier voor het eerst aantroffen. Juist was de geheele bemanning bezig het schip door eene spleet in het ijs voorwaarts te brengen, toen wij plotseling hoorden roepen: „Een beer!" 't Was niet dat slaperige schepsel uit de menageriën met zijne vuile vacht en zijn afgematten blik. Met bedaarde schreden wandelde hij in volle vrijheid over de schotsen. Hij had eene lengte van 9 voet, hetgeen later bij het nameten zijner sporen bleek. Zijne kleur stak tegen het wit der sneeuw als een zachtgeel af, waarbij zijn blauwzwarte neus eene zonderlinge vertooning maakte. Zijn gang was zwaar en hij lichtte zijne pooten, misschien omdat hij het ijs niet vertrouwde, niet hooger op dan onvermijdelijk noodig was, zoodat hij mij aan eene gelaarsde kat deed denken. Zoodra men het dier in het oog had gekregen begon eene schare jagers het met meer ijver dan voorzichtigheid te vervolgen. Terwijl men zorgeloos over verdacht ijs liep verdween de man, die mij onmiddellijk volgde, met geweer en al tusschen de schotsen, en nadat hij er uitgehaald was besloot men de jacht liever met booten voort te zetten. Na een tocht van drie uren hadden herhaalde onderdompelingen in water van 31 graden Fahrenheit den ijver aanmerkelijk afgekoeld. De beer had zich ondertusschen door al die beweging in zijn gelijkmatigen tred niet laten storen en was ten slotte tusschen de hummocks (*) verdwenen. Een paar dagen later vertoonde zich een jonge beer van 6 of 7 voet lengte, van een nog zachter geel dan de vorige, maar met een neus van donker purper. Hij bevond zich op geen grooten afstand, lichtte zich op de achterpooten op, strekte zijn hals naar onze brik uit en snuffelde achterdochtig in de lucht. Juist toen wij een schot op hem wilden lossen draafde hij weg. Op een ijsheuveltje scheen hij zich geheel te huis te gevoelen; hij begon daar te spelen, hapte naar ijskegels, wreef zijn kop door de sneeuw en deed daarop eene buiteling van den top des heuvels naar beneden. Ook ter zijner vervolging trok een jachtgezelschap uit, maar zonder vrucht.

(*) Wanneer ijsvelden tegen elkander stooten verbrokkelen zich de randen en vormen eene heuvelreeks van ijsschotsen. Die ijsophoopingen worden hummocks genoemd.

Den 28 Juli geraakte het ijs door zware winden los en konden de schepen dus in de Melville-baai voor anker komen. De wind ging allengs tot een storm over en de bemanning moest gedurende den nacht tweemaal opgeroepen worden, om eene botsing met ijsbergen te verhinderen. Men nam waar, dat deze eene andere richting dan wind en stroom volgden, want terwijl de schotsen door den wind zuidwaarts werden gejaagd, dreven de ijsbergen noordwaarts, een bewijs dat het water in de diepte noordwaarts stroomde en zijne kracht op den ondergedompelden voet der ijsbergen uitoefende, daar het gedeelte, dat zich onder water bevindt, achtmaal grooter is dan hetgeen er bovenuit steekt. Onder zulke avonturen kwamen de schepen in het begin van Augustus tot aan den 75sten graad noorderbreedte, waar wij, toen de misten optrokken, de kust van Groenland weder voor ons zagen. De middernachtszon stond 3 graden boven den horizon en vervulde den ganschen hemel met een purperkleurig licht.

Na vele malen gevaar geloopen te hebben tusschen ijsvelden ingeklemd te worden lieten de schepen in het midden van Augustus het pakijs achter zich en zeilden door geheel open water op hun gemak de kust langs. Water, dat zóo vrij van ijs was, had men nog niet gezien en men hoopte er onverhinderd door te kunnen stevenen naar den Lancaster-sond. Weldra bereikten wij de zoogenoemde „purperen klippen van Beverley," vermaard wegens de roode sneeuw die men er vindt. Terwijl wij er op 10 mijlen afstands voorbij zeilden konden wij duidelijk de rotsen van rood veldspaath zien, op wier hellingen hier en daar plekken donkerroode of bruine sneeuw lag. Daar windstilte ons op 76 graden 4 minuten breedte veroorloofde aan wal te gaan, onderzochten wij die sneeuw, die verre verwijderd was van de purperkleur, welke de vroegere poolreiziger sir John Ross er aan had toegekend. Op papier liet zij eene kersenroode streep achter, die in de lucht bruin werd, en als men eene handvol liet smelten zag het vocht er als troebele roode wijn uit. Blijkbaar was de roode kleurstof oplosbaar, want wanneer men de bovenlaag wegnam vond men daaronder de sneeuw zuiver rose gekleurd en die tint werd flauwer naarmate men dieper kwam, totdat zij op ongeveer 8 duim beneden de oppervlakte geheel ophield. Wij zagen hier aan land in eene bocht tusschen de heuvelen ook eenige plantjes en struikjes, doch alles misvormd en in miniatuur.

De windstilte hield plotseling op en den 18 Augustus wendden de schepen den steven naar Wolstenholme. Wij namen afscheid van de Baffins-baai, de wijde doch gevaarlijke poort naar de eigenlijke poolzee. Hoe onherbergzaam hier het land ook zij, heeft het toch in den zomer zijne eigenaardige bekoorlijkheden. Vooral de toon der lucht kan zoo warm zijn als die in de golf van Napels na een Juni-regen. Geen kunstenaar zou die geheimzinnige vereeniging van eene warme atmospheer en een koud en bar land op het doek kunnen wedergeven.

Het bestendige daglicht had met onverminderden glans tot nu toe voortgeduurd. De zon was reeds eenige dagen te voren tot de noordelijke middaghoogte gestegen, doch het oog bemerkte nog nauwelijks dater eenige verandering kwam. Aanvankelijk maakte het nieuwe van de zaak dien langen onveranderlijken dag zeer aangenaam. Het was een genoegen altijd daglicht te zien, of men werkte, at of sliep. Geen vervelende nacht kwam op storende wijze de werkzaamheden afbreken, en men wist van

geen eigenlijken dag- of nachttijd, tenzij men op het horloge zag. Daarbij had ik aanvankelijk een onbeschrijfelijk gevoel van verlichting, alsof ik van een dwang ontheven was. De lampen, die met stof bedekt op de kleederkasten stonden, kwamen mij zeer ouderwetsch en nutteloos voor. Allengs echter kreeg ik daaromtrent andere inzichten. Dat aanhoudende sterke en onveranderlijke licht begon mij te hinderen; ik had een bewustzijn, dat mij altijd iets omgaf dat mij prikkelde. Mijn slaap werd kort en onregelmatig; de etensuren volgden elkander al te snel op de hielen, en als ik mijzelven niet zeer stellige regelen had gesteld, zou ik geheel uit mijne gewoonten geraakt zijn. Ten slotte begon ik werkelijk te smachten naar den nacht, die aan geest en lichaam nieuwe krachten schenkt.

De *Advance* stevende den 19 Augustus met een frisschen wind westwaarts, toen de opperstuurman ons kwam berichten dat er twee schepen volgden. De vaart werd vertraagd en een half uur later haalde de *Lady Franklin*, het grootste der beide vreemde vaartuigen, ons in. Het was de expeditie van kapitein Penny, die op dezelfde ontdekking uitging als wij. Na wederkeerige uitwisseling van berichten scheidden de vaartuigen van elkander. De wind wakkerde intusschen tot een storm aan en ging van mist vergezeld, zoodat wij geen waarnemingen konden doen, doch naar gissing moesten wij ons nu in den Lancaster-sond bevinden. In den vroegen morgen van den 21sten meldde de wacht: een zeil vooruit. Het was een schoener, die een veel kleiner vaartuigje op sleeptouw had. Op het dek verscheen, zoodra de *Advance* er bij was, een oud man, die een zwaren mantel omgeworpen had en de nieuw aangekomenen met eene stentorsstem begroette, die boven het bulderen van den wind uitklonk. Het was niemand anders dan de ervaren noordpoolreiziger sir John Ross, die thans de *Felix* kommandeerde. Zijne hooge jaren schenen hem niet te drukken, zoodat hij nog volkomen in staat was zijn deel van de moeielijkheden en gevaren des levens te dragen. Reeds had hij twee noordpool-expeditiën gekommandeerd en gedurende éene daarvan vier jaren tusschen het pool-ijs doorgebracht; en hier vonden wij hem nu weder in een vaartuig dat niet veel beter dan een notendop was, op weg om een verloren makker op te zoeken.

Den volgenden dag kwamen de schepen in het gezicht van Port Leopold en des avonds naderden zij Whaler Point, maar hier scheen een ijsdam den voortgang te versperren. Terwijl men een uitgang zocht boorde weder een schoener door het ijs. Dit was de *Prince Albert*, die lady Franklin tot ontdekking van haar gemaal had uitgezonden. De kapitein daarvan wilde trachten kaap Rennell te bereiken, om dan met sleden een tocht in Neder-Boothia en Cockburn-land te doen. Den 25sten zag men van de *Advance* op kaap Riley twee steenhoopen, waarvan de grootste een vlaggestok droeg. In dezen vond men een tinnen koker, houdende een bericht dat kapitein Ommanny met de *Assistance* en de *Intrepid* van het eskader van kapitein Austin twee dagen te voren hier was geweest en sporen had gevonden, dat manschappen van de Engelsche marine zich een geruimen tijd hier hadden opgehouden. Soortgelijke sporen had men ook op het Beechey-eiland, 10 Engelsche mijlen van kaap Riley, aangetroffen.

Kapitein de Haven besloot zich langs de oostzijde der Wellingtonstraat naar het noorden te wenden en de *Advance* en *Rescue* gingen dus

den 26 Augustus derwaarts onder zeil. De weg liep eerst door eene gleuf tusschen het ijs en meer noordwaarts scheen het water open te zijn. Wij ontmoetten echter kapitein Penny met de *Lady Franklin* en de *Sophia*, die ons berichtte, dat een zware ijsdam den doortocht geheel versperde. Wel deed kapitein de Haven nog eene poging om verder te komen, doch hij moest omkeeren, om niet door het ijs ingesloten te worden. Ook kapitein Penny had bij kaap Spencer sporen gevonden, dat sir John Franklin zich daar moest opgehouden hebben, en wilde langs de noordkust van den Lancaster-sond naar de Baffins-baai stevenen, in de hoop dat hij Franklin met de zijnen daar zou aantreffen.

Den 27 Augustus waren vijf ontdekkingsschepen onder drie verschillende kommandanten, Ross, Penny en de Haven, binnen den omtrek van een kwart-mijl bij elkander. De beide eersten hadden getracht westwaarts door den sond te stevenen, doch waren een halve mijl vóor den ingang op een ijsmuur gestuit, die zich van het Leopolds-eiland tot aan de noordelijke kust uitstrekte. Zij waren dus omgekeerd, doch kapitein Ommanny had het nog slechter getroffen, want hij was bij zijne pogingen om door dat ijs te breken 15 Engelsche mijlen verder met de *Intrepid* en de *Assistance* vastgeraakt. De drie kapiteins kwamen nu bijeen om in overleg met elkander te handelen. Er werd besloten, dat Penny het onderzoek verder noordwaarts zou voortzetten; Ross zou naar de Prins Regent's Sond stevenen en zijne ontdekkingen aan de *Prince Albert* mededeelen, ten einde dit kleine vaartuig de nu onnoodige gevaren van zijn beraamden tocht te besparen; en de Haven zou met zijne schepen gebruik maken van de eerste opening in het ijs van de Wellington-straat, om het onderzoek noord- en oostwaarts voort te zetten. Nog voordat deze plannen uitgevoerd werden ontdekte men op eene naburige landtong overblijfselen van een kamp en de begraafplaats van twee manschappen van Franklin's expeditie, die volgens de aanwezige opschriften in de eerste maanden van 1846 gestorven waren. Er werden ook vele sporen van een kamp gevonden, zoo als spijkers, stukken zeildoek, snippers papier, enz., doch geen regel schrift, noch eenig teeken waaruit men kon afleiden welke richting Franklin's expeditie had ingeslagen.

Naar gelang het saisoen vorderde verminderde onze macht over de schepen. De zon begon snel te dalen en het middernachtsuur, dat tot nog toe zoo helder was geweest, werd meer en meer schemerig. Het stormweder hield bijna niet op en dreef kleine maar zeer dikke ijsmassa's naar ons heen, die de schepen insloten. Wel opende de wind dikwijls geulen, die ons uitzicht gaven dat wij het open water zouden kunnen bereiken; maar die hoop hield niet lang stand en de weg, dien wij door eigen krachtsinspanning aflegden, was zeer gering. Wel brachten wij het in westelijke richting tot het Griffith-eiland, maar hier maakte het ondoordringbare ijs aan onzen voortgang een einde, en den 10 September waren hier de *Resolute*, *Intrepid*, *Assistance*, *Pioneer*, *Lady Franlin*, *Sophia*, *Advance* en *Rescue*, na herhaaldelijk van elkander afgeraakt te zijn, weder vereenigd. Kapitein de Haven besloot den 12den overeenkomstig zijne instructien terug te keeren. Met kracht van zeilen door het ijs brekende, kwamen wij in oostelijke richting tot bij kaap Hotham, aan den ingang der Wellington-straat, doch bleven hier den 15 September hopeloos in het ijs vastzitten. De wind, die telkens uit het

zuiden en zuidoosten blies, dreef de schepen van nu af noordwaarts de Wellington-straat in. Zij werden door het reusachtige ijsveld, waarin zij beklemd waren, te midden van het nieuwe ijs gevoerd, dat zich aan alle zijden vormde. Den 11den hadden de ijsmassa's zich aan beide zijden zoo hoog opgestapeld, dat zij tot aan de verschansing raakten; zij lagen daar echter niet stil, maar het was een voortdurende strijd van schotsen, die tegen elkander stieten, over elkander klommen en wederkeerig elkander vermorzelden. Het tooneel, dat zich onder anderen den 23 September voordeed, toen wij tot 75 graden 20 minuten noorderbreedte voortgedreven waren, is in zijn verheven en ontzagwekkend karakter niet naar eisch te beschrijven. Niets wat ik ooit gezien of gelezen heb kon er mede in vergelijking komen. Als ik dien toestand herdenk klinkt het donderend gekraak der over elkander heen tuimelende schotsen nog in mijn oor. Spookachtig rezen zij tegen de wanden van het schip op en staken dikwijls 10 of 12 voet boven de verschansing uit. De geheele bemanning was bezig om met haken de ijsklompen terug te duwen, die op het dek dreigden neder te storten. Hierbij stelle men zich de duisternis voor, de sneeuwjacht, de vlijmende koude en de totale afwezigheid van zichtbaar land. Ofschoon wij alle zeilen bijzetten en de equipage het schip aan kabeltouwen trachtte voort te trekken vorderden wij geen handbreed, doch toen de ijsschotsen met hare onweerstaanbare kracht ons begonnen te duwen kwamen wij in één kwartier 80 schreden vooruit. De *Rescue*, die slechts 20 schreden van ons verwijderd was, had in al dien tijd geen nood. Zulk een verschil van toestand is in deze streken het gevolg van een zoo klein verschil van afstand.

Tegen het einde der maand September begrepen wij, dat wij voor den winter hier vastlagen. Men begon dus de wintermuren van ijs en sneeuw rondom de *Advance* te bouwen, de voorraden daar binnen te brengen en de viltbekleedingen voor den dag te halen, die het schip tot winterdekking moesten dienen. Ofschoon de koude menigmaal tot op slechts één graad boven nul Fahrenheit daalde en nooit minder dan 10 graad boven nul bedroeg, werkte de bemanning met vlijt en opgewekten zin. Den 1 October begon men met het lossen van den voorraad en wel in de eerste plaats van de steenkolen, en allen waren druk bezig met het maken van de vereischte toebereidselen om te overwinteren; doch men had niet op de nukken van het pool-ijs gerekend. Dienzelfden dag stak er een zuidenwind op en reeds op den middag begonnen de schotsen zich in beweging te zetten. Weldra spleet de tot nog toe zoo gelijke oppervlakte in alle richtingen en brak het ijs op verschillende plaatsen. De massa, die zich aan stuurboordzijde van de *Advance* had vastgezet en wel 20 voet hoog was, liet los en vertoonde nauwkeurig den vorm van het schip. Tengevolge van dit onverwachte losgaan moesten de geloste voorraden ten spoedigste weder aan boord gebracht worden en met de uiterste inspanning gelukte dit ook, behalve dat eene hoeveelheid steenkolen achtergelaten moest worden. De hoop om in open water te komen was echter ijdel, want het ijs aan bakboordzijde van het schip bleef er nog altijd aan vast zitten en maakte het onmogelijk een duimbreed te vorderen. Na drie dagen was de koude ook weder 11 graden boven nul, en toen konden de kachels niet gebruikt worden, daar het schip over zijde was gaan liggen. Men trachtte dus de kajuit te verwarmen door eene lamp, die met spek gevoed werd en 44 graden warmte gaf. Dit zou zeer

aangenaam geweest zijn, indien de damp zich niet tot vocht gecondenseerd had, zoodat er van alle kanten nat nederdroppelde, hetwelk tot poelen samenliep. Eerst den 19 October was het ons mogelijk de kachels te plaatsen. Intusschen dreven wij met het ijsveld, waarin wij beklemd zaten, her- en derwaarts.

Langzamerhand naderde nu de winter en te gelijk diens nacht van een half jaar. Den 11 October stond de zon 9, den 15den slechts 6 graden boven den horizon en den 7 November bleef zij juist aan den gezichteinder staan. Dikwijls was het daglicht nog van eene bijzondere schoonheid. Den 8 November onder anderen lag op alles een rozengloed, die het bleekst was in het zenith en allengs van rood in violet overging en van violet in een purper met opaalglans, dat als een lijst den geheelen horizon omvatte.

Den 13 October vertoonde zich de maan. In 't eerst zag zij er uit als een vreugdevuur, dat een rooden glans over het ijs verspreidde, doch den 15den, toen zij 4 graden hooger gestegen was, wierp zij eene zilverkleur over de ijsvelden en de sneeuw, waaruit de beide brikken zich zwart en eenzaam verhieven. De sterren fonkelden niet meer, maar blonken alsof er gaatjes in het kobaltblauwe hemelgewelf geboord waren.

De winternacht naderde meer en meer. Den 28 November was het zonlicht nog slechts eene roode streep en de dag bestond enkel uit 3½ uur schemering, bij welke men te 1 uur des middags te nauwernood een boek kon lezen. Intusschen waren nu de inrichtingen voor den winter gemaakt, wier beschrijving niet veel regels zal kosten, daar eenvoudigheid haar kenmerk was. Over het dek was een tentdak van zwaar vilt geslagen, dat op een horizontalen stok rustte en aan beide zijden naar de verschansing afliep. De rijp en de altijddurende sneeuw maakte dit dak in een paar uren waterdicht. De kookkachel stond in het vooronder, maar de pijp ging door ons tentdak heen en daaraan hing de trechtervormige toestel om sneeuw te smelten. De schotten tusschen de kajuit en het vooronder waren weggenomen en twee kachels, éen aan elk einde, voorzagen onpartijdig èn officieren èn matrozen van warmte. Desniettemin bleef het binnen in het schip nog altijd koud genoeg en elken nacht bevroor het beddegoed.

In den aanvang van den winter zag men menigmaal robben en hunne vangst was eene zaak van gewicht voor de equipage, daar zich ten gevolge van het gebruik van gezouten vleesch reeds sporen van scheurbuik begonnen te vertoonen; doch dit ging zeer moeielijk, daar zij ten hoogste schuw zijn en het geen kleinigheid is bij eene koude van 10 graden onder nul onbewegelijk als een standbeeld met een kil geweer in de hand te staan. Aan de witte vossen had men niets, doch zij waren weinig bevreesd en kwamen dikwijls zoo dicht bij de menschen, dat men ze bijna met de hand had kunnen aanraken. Een vos, die een paar dagen op het schip gevangen gehouden en daarna weder vrijgelaten was, keerde weldra uit eigen beweging terug, klouterde aan boord en sloop in zijn leger, dat nog op het dek stond.

Op een ijsveld vastgevroren dreven de *Advance* en de *Rescue* daarmede in de laatste dagen van November oostwaarts naar de Baffins-baai, terwijl zij vroeger west- en noordwaarts waren gevoerd. Dit drijven had niet kalm en rustig plaats. Meer dan eens liepen de schepen gevaar door naderende ijsmassa's verpletterd te worden, zoodat de bemanning gereed stond

ze op het uiterste oogenblik dadelijk te verlaten. Varkensvleesch, brood, suiker enz. werd in kleine zakken gepakt, om die terstond over boord op het ijs te kunnen werpen. Elk had een valies of ransel met benoodigdheden en kleederen bij de hand, en wapens, jachtmessen en schietbehoeften lagen op het dek gereed. De sleden stonden gepakt en men kon dus dadelijk vertrekken, indien het uiterste gebeuren moest. De *Rescue*, die op zijde was geslagen, werd verlaten, en de equipage met die der *Advance* vereenigd.

De koude nam aanhoudend toe, en het eerste, wat mijne aandacht bijzonder trok, was dat wij geen drinken meer konden bekomen, of wij moesten het eerst toebereiden. Lang waren wij gewoon geweest ons water uit de opene plekken tusschen de schotsen te putten, maar nu moesten wij stukken ijs uithakken en dit in blikken vaatwerken smelten. Als eene deur in het schip geopend werd kwam er een damp als een rookwolk naar buiten en de adem van een mensch deed zich aan het oog voor als de kruitdamp bij het lossen van een pistoolschot. Alle eetwaren veranderden in massieve zelfstandigheden, waarmede wij eerst door ondervinding leerden omgaan. Gedroogde appelen zagen er uit als een conglomeraat van hoekige stukken chalcedon. Gedroogde perziken van het vat los te maken of het vat van de perziken, bleek eene onmogelijkheid te zijn. Na vele vergeefsche pogingen vonden wij dat de beste manier was èn het vat èn de perziken te zamen met een zwaren bijl in stukken te slaan en deze in de kajuit te ontdooien. Zuurkool scheen een voorwereldlijk gesteente en met een beitel konden wij de afzonderlijke blaadjes slechts zeer onvolkomen losmaken. Bruine suiker deed zich voor als een mengsel van kurkschaafsels en guttapercha, dat versteend was en doorgezaagd moest worden. Boter en spek hadden minder verandering ondergaan, zoodat men deze behandelen kon door er een beitel met hamerslagen doorheen te drijven. Varkens- en rundvleesch waren in de vaten een mozaïk geworden, dat men met handspaken moest uitbreken, want met de bijl kon men er slechts eenige spaanders afslaan. Eene hoeveelheid lampolie stond, nadat men de duigen en bodems van het vaatje geheel weggenomen had, als een cilinder van geelen zandsteen voor onze oogen. IJs bij het dessert hadden wij van zelf in alle denkbare en ondenkbare soorten. Met vorken en lepels moesten wij zeer behendig en voorzichtig omgaan, opdat zij niet aan de tong zouden blijven kleven.

Bij zulk eene temperatuur in de open lucht te wandelen is geen uitspanning. Eerst moet men een paar minuten den mond toehouden en slechts door den neus ademhalen, en hoe minder men spreekt des te beter. De baard en de oogharen zijn dadelijk met eene soort van rijp bedekt en aan den snorbaard hechten zich ijskegels. Steekt men de tong uit, dan vriest zij terstond aan die ijskorst vast, zoodat er een plotselinge ruk en eenige bijstand van de hand noodig is om haar los te maken. Zelfs het knippen met de oogen is gevaarlijk en het is mij meer dan eens gebeurd dat mijne oogleden aan elkander kleefden. De aanraking van den loop van een geweer doet zich, door twee dikke wollen handschoenen heen, als eene aanraking van heet water gevoelen. Al deze verschijnselen doen zich voor, wanneer men met den rug naar den wind staat; maar wanneer men zich met het gezicht naar den wind keert is het nog veel erger. Ik werd eens op drie Engelsche mijlen afstands van de brik door een sterken wind overvallen en dacht niet dat ik het vaartuig immer zou

weergezien hebben. De matroos Morton, die mij vergezelde, had het ongeluk dat zijne wangen bevroren en begon dien lethargischen toestand te gevoelen, die meermalen als een gevolg van de uiterste koude vermeld wordt. Ik zelf heb tweemaal die verdooving ondervonden, waarmede het doodvriezen begint. Om ons zooveel mogelijk te beschutten waren wij dik in wol en robbenvellen gekleed, terwijl ik een hemd van zijde op het lijf droeg, hetwelk mij veel nut deed. Mijn hoofd was gedekt met een zware muts van wolfsvel, die over de ooren en het voorhoofd ging; de manschappen droegen dikke pelsmutsen. Was het buitengewoon koud dan trok ik bovendien een zijden nachtmuts over hoofd en gezicht, waarin ik twee gaten voor de oogen en een gat voor den mond gesneden had.

Allengs kwam de 22ste December, de dag der zonnewending, waarna men op den terugkeer van het licht mocht hopen, ofschoon men er nog 44 dagen op zou moeten wachten. De winternacht had op de manschappen zijn invloed uitgeoefend. De gezichten vertoonden eene tint als was, de oogen stonden helder maar hol, en allen klaagden over kortademigheid. De eetlust was algemeen gering en alle spijzen schenen een anderen dan den gewonen smaak aangenomen te hebben. Nu en dan werd er een beer geschoten, doch de meesten hadden geen smaak in het vleesch; kapitein de Haven en ik waren de eenigen die het nog bleven eten, ofschoon het een zonderling vleesch was; de eene maal smaakte het als rundvleesch en was het goed te gebruiken, de andere maal was het letterlijk bokkenvleesch en kon het niet anders dan afschuwelijk heeten. De eenzaamheid en de onafgebroken duisternis begonnen ook nadeelig op den gemoedstoestand te werken; de manschappen werden norsch en opvliegend, kregen phantastische droomen en vertelden die elkander bij het opstaan geregeld.

Eindelijk kwam de Kerstdag, die op Engelsche wijze in vroolijkheid gevierd zou worden; aan spijs en drank ontbrak het niet en ieder trachtte zich opgeruimd te toonen, maar het ging niet van harte. Er werd gegeten en gedronken om den tijd te passeeren, men zong negerliederen waarbij de harmonie, die ontbrak, door luidruchtigheid vergoed werd, en ten slotte ging men naar den schouwburg. Er was namelijk eene soort van tooneel op het dek onder het vilten tentdak opgeslagen. Eene groote vlag strekte tot tooneelscherm en ledige vaten en kisten dienden als stalles. De thermometer wees aanvankelijk 6 graden onder nul, maar het werd zulk lief weder, dat hij ten slotte nog slechts op 4 graden onder nul stond.

Men gaf *de Blauwe Duivel* en de voorstelling was kluchtig genoeg. Niemand kende zijne rol en de souffleur kon niet vlug genoeg lezen, om zijn belangrijk ambt naar behooren waar te nemen. Alles, onverschillig of het een schertsend, een alledaagsch of een aandoenlijk woord was, werd op den hollen toon der hoogste vertwijfeling uitgesproken; vijf of zes woorden in een ruk achter elkander, of in 't geheel niets, al naar gelang der talenten van den souffleur. Annette, de première amoureuse van het stuk, was een Ier van 6 voet lengte, die zich de attentiën van den jeune premier met de gratie van een olifant liet welgevallen.

Op deze voorstelling volgde de voordracht van *de Sterrenvlag*, een Amerikaansch volkslied; eene talentvolle marseillaise door onzen Franschen kok Henri; en een matrozendans door een begaafd lid der equi-

page. Een kameraad, die op een spekvat zat, vertegenwoordigde bij dit alles het orkest door op een mondharmonica te blazen. Allen waren in hun schik en den volgenden dag (ofschoon het nacht was) had er nog een wedloop op het ijs plaats om drie prijzen, die elk uit een flanellen hemd en een borrel bestonden.

Sedert 1 December waren wij 170 mijlen in oostelijke richting langs de noordkust van Lancaster-sond gedreven. Eerst den 3 Januari 1851 zagen wij aan den zuidelijken hemel de roodachtige streep, die een voorbode van het terugkeerende daglicht was. Eerlang begonnen zich in het zuiden gelijkmatig verdeelde strepen rood en geel licht te vertoonen, die bijna onmerkbaar in het heldere blauw van het zenith wegsmolten. Schier zonder overgang volgde daarop de nacht van den westelijken hemel. Daar, waar de schemering met den nacht om de heerschappij streed, blonken sterren van de eerste grootte met een flauw licht, doch verderop glinsterden zij in hare gansche pracht. Het noordelijke uitspansel bezat de volle schoonheid van een helderen winternacht in mijn vaderland. Nog nooit heb ik nacht en dag ergens het gebied der hemelruimte zoo treffend tusschen elkander zien verdeelen. Van 12 Januari af begon het ijs telkens te scheuren, maar dan weder toe te vriezen, welke bewegingen de *Advance* deden kermen, zuchten en sidderen alsof zij een levend wezen ware. Meermalen werden er afspraken gemaakt wat men doen zou, indien de schotsen het schip verbrijzelden, maar gelukkig kwam het tot dit uiterste niet. De voorteekenen van de nadering der zon vermeerderden zich intusschen; de schemering, die vooralsnog den dag verving, werd merkbaar langer en lichter; op het middaguur dreven er goudkleurige wolkjes langs den hemel, en tegen 5 uur zag men daar, waar de zon zou moeten opkomen, in plaats van zwarte duisternis eene dofroode plek. Eindelijk verrees de zon den 29 Januari boven den gezichteinder, door de bemanning begroet met eene geestdrift, die zeer verklaarbaar is wanneer men bedenkt dat zij 12 weken in stikdonkeren nacht had doorgebracht. De equipage vierde deze gebeurtenis weder met de opvoering van eene pantomime, waarop geen andere aanmerking te maken was dan dat Colombine (een der matrozen) onophoudelijk tabak pruimde. Het feest liep af met de uitreiking van een glas krachtigen grog aan elk man.

In plaats dat de terugkomst der zon de koude getemperd zou hebben, werd zij nog veel grooter, ten gevolge van de sterker gewordene verdamping. Zij klom tot 40, tot 43 graden onder nul, en bedroeg den 22 Februari, den koudsten dag dien wij leerden kennen, zelfs tot 53 graden onder nul! Die dag, de geboortedag van Washington, werd weder met eene tooneelvoorstelling gevierd, waarbij men het in de schouwburgzaal door lampen, kachels en het aantal der toehoorders tot slechts 30 graden onder nul bracht. Nooit is eene dergelijke representatie gezien. Door de verdichting der lucht stonden de acteurs als in stoomwolken. Dergelijke wolken vergezelden elk woord, dat met een zekeren nadruk uitgesproken werd. Rook ging van de handen op. Nam een acteur zijn hoed af, dan dampte hij als een schotel aardappelen. Stond hij een oogenblik in gedachten wat hij zeggen zou, dan steeg de damp in kleine kringetjes uit zijn hals op.

In weerwil van die temperatuur werd er nooit verzuimd op den middag beweging te nemen, als het niet door storm of sneeuwjacht on-

mogelijk was. Ieder gevoelde de noodzakelijkheid daarvan en ofschoon elke inspanning van eene bijna ondragelijke pijn in de ledematen vergezeld ging, hield men zich toch dagelijks minstens drie uren met balspel, glijden, worstelen enz. op het ijs bezig. Ondanks deze en andere voorbehoedmiddelen breidde het scheurbuik zich toch aanhoudend uit en ten slotte was bijna niemand er meer van verschoond. Oude pijnen keerden terug, oude wonden gingen op nieuw open en de kommandant de Haven, die de sterkste man van de expeditie was, bleef er evenmin vrij van als de overigen.

De wisseling van dag en nacht en de daarmede gepaarde veranderingen in de temperatuur brachten al de luchtverschijnselen mede, die aan de poolgewesten zoo bijzonder eigen zijn. Bijzonnen en bijmanen, cirkelbogen in de lucht, gloriën enz. volgden elkander snel op. Verwonderlijk schoon fonkelden de sterren. Doch de noorderlichten ten noorden en noordoosten van de magnetische pool waren niet de prachtige lichtverschijnselen, die men in het noorden van Europa en in Canada waargenomen heeft. Zij muntten noch door beweging, noch door kleurenspel uit.

Eerst den 7 Maart kwam het tot dooien, doch nog zeer zwak en alleen op plekken waar de zon scheen. Het daarvan nederdruipende vocht bevroor dadelijk weder. Meer en meer begon de zon echter haar invloed te doen gevoelen. Den 19den spleet het ijs in vele richtingen vaneen en genoot men op groote schaal het schouwspel van het uitdampen der zee. Wij hadden het wel reeds vroeger gezien, maar niet op eene zoo reusachtige wijze. Het ijsveld, waarin onze schepen vastgeklemd zaten, had onafzienbare breede scheuren van 't oosten naar 't westen, die weder door dwarsscheuren gesneden werden. Uit die openingen steeg de damp als in spitse tongen op, die zich verder als lange bruine wolkstrepen vertoonden. De wind, die er doorheen speelde, was de oorzaak van die uitrekking tot lange strepen; doch de damp scheen zich met kracht aan het water en het ijs te hechten en bleef er dus op hangen, alsof geschut langs de oppervlakte gelost was.

De 17de April was een merkwaardige dag, want toen konden de lampen in de kajuit uitgedoofd worden, omdat men nu met de overige wereld behoorlijk daglicht had. Wij bevonden ons thans op 69 graden 52 minuten noorderbreedte en 63 graden 3 minuten westerlengte. De *Rescue*, die in de laatste weken de noodige herstellingen had ondergaan, werd weder bemand met hare officieren en equipage, doch zij kwamen des middags nog over het ijs naar de *Advance* om te eten.

Dit schip, dat door het winterverblijf eene verzamelplaats van roet en vuil was geworden, werd nu duchtig schoongemaakt, waarna men pogingen deed om het omringende ijs door te zagen, hetgeen echter kwalijk gelukte, zoodat men tot de overtuiging kwam dat de vaartuigen eerst door de werking der natuur op zuidelijker breedte bevrijd zouden worden. Steeds afdrijvende kreeg men den 19 Mei land in het gezicht, voor het eerst sedert 99 dagen. Volgens de berekeningen moest dit kaap Walsingham zijn, de westelijke uithoek van Straat Davis. Men had gevreesd hier groote ijsmassa's samengedrongen te vinden; doch zoover men uit den mast kon zien was het alom open water, zoodat het ijsveld, dat de vaartuigen nog altijd omringde, rustig voortdreef. Het nam echter eene draaiende beweging aan, zoodat het in 24 uren een

geheelen cirkel doorliep. Eindelijk in den namiddag van 5 Juni kwam het oogenblik der verlossing. Wij hoorden den kreet: „Het ijs breekt op!" daarop volgde het bevel: „Alle man aan boord!" en er verliepen geen 10 minuten of het ijsveld was van gleuven doorsneden, die zich naar alle richtingen uitstrekten. Een uur later waren vele dier spleten reeds 20 schreden breed en de *Advance* en *Rescue* namen afscheid van elkander, om weder elk zelfstandig zijn weg te vervolgen. Achter aan het eerstgenoemde schip bleef echter eene ijsmassa vastzitten, die wel 20 voet dik was en den spiegel uit het water ophief, zoodat de voortgang zeer bemoeielijkt werd. Buskruit zou het beste geweest zijn om dit ijs te doen springen, doch was niet in voldoende hoeveelheid voorhanden; men moest zich dus bepalen tot afzagen en het inslaan van wiggen. Eerst den 8 Juni gelukte het na onuitsprekelijke moeite de kiel weder in den gewonen stand te breugen en onder zeil te gaan. De reis ging nu verder door een labyrinth van ijsschotsen, waarbij men menigmaal zoo nabij ijsbergen kwam, dat er eenige schade geleden werd; doch met elk uur naderde men meer de Groenlandsche kust. Den 16 Juni bereikten wij die. Ik voer in eene boot met vier matrozen naar den wal met vier flesschen rum bij mij, om het verkeer te openen. Eskimo's stonden op de rotsen, honden blaften, kinderen schreeuwden. Wij waren blijde dat wij na 9 maanden rondzwerven weder vasten grond onder de voeten hadden, doch ook hier heerschte ellende. De winter was zeer streng geweest en het betere jaargetijde liet zich wachten. De vogels waren ook nog niet met broeien begonnen en op alle gezichten stond het gebrek te lezen. Er was dus niets te koop en wij keerden naar het schip terug, dat daarop naar Godhaab onder zeil ging. Daar hielden wij 5 dagen rust om het scheurbuik zooveel mogelijk te keer te gaan. Men at in overvloed eidergans, kabeljauw en zeehond, kauwde bittere kruiden van allerlei soort, leerde aan de inboorlingen de polka en kreeg wederkeerig onderricht in de dansen der Eskimo's. Wij maakten echter haast om de ontdekkingsreis te hervatten en wendden dus in den morgen van 22 Juni den steven naar het noorden.

Wij voeren Disco en den Omenaks Fjord weder voorbij, waar wij de gewone ophooping van ijsbergen vonden. Den 24sten bereikten wij het pakijs op eene zuidelijker plaats dan het vorige jaar. Na een arbeid van 4 uren gelukte het de schepen er doorheen te drijven en in open water te komen; doch die vreugde was van korten duur, want het ijs tusschen kaap Lawson en Storöe lag te vast, om zich te laten verschuiven, en den 25sten waren wij weder geheel ingesloten. Den 30sten brak het ijs en kregen wij gelegenheid om naar Pröven te stevenen, hoewel de booten genoodzaakt waren vooruit te varen en de schepen door de drijvende ijsmassa's heen te boegseeren. Toen wij de gewenschte ankerplaats naderden stak er eene boot van wal met welke de predikant en schoolmeester van Pröven, dien wij reeds op de vorige reis hadden leeren kennen, met zijne zuster en zijne nicht en nog eenige anderen ons een bezoek kwam brengen. Het doopwater had deze wilden slechts zeer oppervlakkig beschaafd; hun gedrag zou althans niet aan strenge eischen voldaan hebben. Gedurende de eerste vijf minuten bedekten de dames haar gezicht met hare handen, die zij alleen wegnamen om den neus te snuiten, hetgeen zij op de meest natuurlijke en ongekunstelde wijze deden. Na aldus hare schaamachtigheid aan den dag gelegd te hebben,

hielden zij verdere bewijzen voor overtollig. Zij boden zich zelven tot een dansje aan, verklaarden ons in vertrouwen dat het haar niet aan talenten ontbrak (de eene rookte en de andere was tegen eene stevige hartsterking opgewassen) en gaven daarop te kennen, dat de beweging in de open lucht, die zij hadden gehad, haar eenige verkwikking niet onwelkom zou maken. Met de gastvrijheid, die in de poolgewesten gebruikelijk is, zetten wij haar scheepsbeschuit, rum enz. voor, waaraan zij alle eer bewezen. Toen de tijd van scheiden gekomen was en zij weder in de boot stapten vergoten zij een paar tranen; de geleerde schoolmeester strekte zich onder de banken uit om te slapen en de overigen werden er door de matrozen zachtkens ingeholpen, met uitzondering van een heer, die luid protesteerde, daar hij de drinkpartij nog wat langer had willen voortzetten. Toen hij aan wal ontscheept werd vervulde hij de lucht nog met zijn geschreeuw, waaraan al de honden hun geblaf paarden.

Den 3 Juli verlieten wij de haven van Pröven, maar moesten den volgenden dag weder terugkeeren, daar er geen opening in het pakijs te vinden was. Beter gelukte dit den 6den, toen wij een bezoek kregen van twee kapiteins van walvischvaarders uit Shields, wier schepen in de nabijheid lagen. Zij gaven ons couranten en voorzagen ons van eene voldoende hoeveelheid aardappelen, eieren, versch rundvleesch enz., waarmede wij de laatste overblijfselen van het scheurbuik konden te keer gaan. Den 8 Juli kwamen wij voor Uppernavik en bezochten dat plaatsje, hetwelk uit slechts weinige huizen bestaat. Het hoofd dezer nederzetting ontving ons zeer beleefd, doch wij konden niet lang van zijne gastvrijheid gebruik maken, daar wij ons weder moesten voortspoeden. Van den 17den af zetten wij de reis gezamenlijk voort met de *Prince Albert* onder kapitein Kennedy, dien wij niet verre van de Baffins-eilanden in 't gezicht kregen. Gemeenschappelijk poogden wij door het ijs te boren, en wanneer dit niet gelukte en men dus stil moest liggen legden wij bezoeken bij elkander af, hielden het middagmaal bij elkander of deden lange wandelingen en jachtpartijen op het ijs. Dergelijke afleidingen waren voor de beide expeditiën des te noodzakelijker, daar wij van half Juli tot half Augustus niet meer dan 37 engelsche mijlen vorderden en de natuurtooneelen, hoe indrukwekkend ook, toch vermoeiend begonnen te worden.

Reeds den 5 Augustus besloot de bevelhebber van de *Prince Albert*, om, indien hij uit het ijs loskwam, den steven weder naar 't zuiden te wenden en den 11den, toen de *Advance* en *Rescue* er nog in beklemd zaten, gelukte het hem een open kanaal te vinden, waarin hij den 13den verdween. Ook voor ons werd het bedenkelijk nog langer te vertoeven. Wij waren bij het midden van Augustus en dan bleven er niet ten volle vier weken over om door het ijs te dringen, den Lancaster-sond door te stevenen, het Wellington-kanaal te onderzoeken en eindelijk naar het open water in de Baffins-baai terug te keeren. Ten vorigen jare waren wij reeds den 16 September ingevroren en op dit oogenblik zaten wij onbewegelijk in het ijs, zonder een duimbreed vooruit te kunnen komen. Uit verschillende kenteekenen maakten wij op, dat de winter dit jaar ook vroeger zou invallen; onder anderen begonnen reeds zwermen kleine vogels naar het zuiden te vliegen.

Daar er hoegenaamd geen hoop bestond om door het ijs heen verder noordwaarts te kunnen komen, werden de uiterste pogingen ingespannen

om zuidwaarts door te breken, ten einde het open water weder te bereiken. Dit gelukte ons met de *Advance* in den laten avond van 17 Augustus en den 18den volgde ons de *Rescue*. Den 19den besloot daarop de kommandant der expeditie onverwijld naar de Vereenigde Staten terug te keeren.

Na nog een paar dagen met het pakijs geworsteld te hebben, kwamen wij in den avond van 23 Augustus voor Uppernavik aan, op éene na de noordelijkste der Deensche nederzettingen. Zij ligt op 72 graden 47 minuten noorderbreedte, reeds 370 Engelsche mijlen binnen den poolcirkel. Desniettemin was het ons alsof wij hier weder in rechtstreeksche gemeenschap met de beschaafde wereld traden. Wij waren zoo gewoon aan de treurige ijs- en sneeuwwoestijnen, dat de helroode gevels der drie huizen en het witte wonder van architectuur dat als klokkentoren op de kerk prijkt, een alleraangenaamsten indruk op ons maakten. Wij hadden niet opgetogener kunnen zijn, wanneer wij ons tusschen de oranje- en olijfboschjes van Italië ontscheept hadden. Het hoofd der nederzetting bleek naar Pröven op reis te zijn gegaan, doch zijne vrouw nam ons vriendschappelijk onder dak. De woning was een vierkant blokhuis van zware balken, gedekt met planken die met geteerd zeildoek overtrokken waren. Een tuintje van 10 voet in 't vierkant, met eene heining omsloten, was de trots der bewoners. De tafel werd met een helder tafellaken belegd, hetgeen wij in langen tijd niet gezien hadden, en messen, vorken en borden waren even helder. De huisvrouw en hare dochters brachten zeevogel-eieren, zwart brood en koffie op, waaraan wij eene eer bewezen alsof wij uitgehongerd waren. Eindelijk kwam de kroon van den maaltijd, het offer der gastvrijheid; op een blauw schoteltje lagen namelijk tien radijsjes uit den eigen tuin, als de spaken van een wiel gerangschikt. Zij waren het zeldzaamste en kostbaarste wat Uppernavik op het gebied van vruchten opleverde en smaakten ons ook inderdaad zoo goed als de sappigste vruchten uit de meer begunstigde zuidelijke luchstreken.

Wij bereikten den 25 Augustus de Walvisch-eilanden en verlieten die den 6 September 1851. Een tocht van nog 24 dagen, die door niets bijzonders gekenmerkt werd, bracht ons te New-York terug, waar de heer Grinnell, die onze expeditie bekostigd had, de eerste was om ons te verwelkomen.

HOOFDSTUK II.

Tweede reis naar de poolgewesten. — Station het Suikerbrood. — Aankoop van rendiervellen en honden. — Een cairn gebouwd. — Gewoonten der honden. — De Mary Minturn rivier. — Toebereidselen voor den winter. — Het aanleggen van proviand-depôts langs de kust. — Uitroeiing der ratten door koolzuur gas ; gevaren daarvan. — Grim, de patriarch der honden. — Koude van 75 graden onder nul. — Sterfte onder de honden. — Verdeeling van den dag aan boord. — Verschrikkelijke nood van eene uitgezonden expeditie. — Komst van Eskimo's; hunne diefachtigheid. — Tocht naar den Humboldts-gletscher. — Ziekte van Kane. — Gevaar van een ijsbeer. — Tocht naar de Beechey-eilanden om levensmiddelen. — Een verslag van de reis achtergelaten. — Scheiding tusschen het reigezelschap. — Toebereidselen voor een tweeden winter. — Levensgevaar van Kane. — Diefstallen der Eskimo's. — Verdrag met hen. — Terugkomst van het afgescheiden gedeelte der equipage. — Tocht naar Eta — Zeden der Eskimo's. — Men verlaat de brik. — Afscheid van de Eskimo's. — Reis met booten over de open zee. — Aankomst op het vasteland. — Terugkeer naar het vaderland.

Ik was nog met de bewerking van het verslag mijner eerste reis bezig, toen ik in December 1852 van het departement van marine bevel ontving, zelf het bestuur over eene tweede expeditie tot opsporing van sir John Franklin op mij te nemen. De voornaamste kosten werden ook deze maal gedragen door den heer Grinnell, in gemeenschap met den heer Peabody.

Het nieuwe plan week in zooverre van dat der eerste expeditie af, dat het van het denkbeeld uitging, dat Groenland zich waarschijnlijk zeer ver naar het hooge noorden uitstrekte en men langs dien weg misschien het best op Franklin's spoor zou komen. Ik stelde dus voor, het vaste land als basis der operatiën te nemen en den koers zooveel mogelijk recht noordwaarts te richten waardoor wij het spoedigst aan de opene zee moesten komen, indien er zulk eene zee bestond, terwijl wij ook hulp zouden kunnen hebben van de nederzettingen der Eskimo's. Om deze redenen was ik voornemens zoover als het doenlijk zou zijn naar het noorden der Baffins-baai te stevenen en dan met booten of sleden zoo dicht als maar geschieden kon den noordpool nabij te komen.

De *Advance*, waarmede de vroegere reis was gedaan, werd ook deze maal voor den tocht bestemd en had eene bemanning van 14 bevaren zeelieden. Ik werd bovendien vergezeld door Henry Brooks als eersten stuurman, J. J. Hayes als scheepsdoctor en A. Southey als sterrekundige. Brooks benevens Morton, een der matrozen, hadden ook de vorige reis medegedaan en zich als bekwame en onverschrokken mannen doen kennen.

De expeditie vertrok den 30 Mei 1853 van New-York en kwam den 1 Juli in de haven van Fiskernäs op de kust van Groenland aan, waar zich het Deensche hoofdstation voor de vangst en de bereiding van den stokvisch bevindt. Door tusschenkomst van het hoofd dezer nederzetting nam ik hier een Eskimo met name Hans Christian als jager voor den geheelen duur der reis in dienst. Hij was 19 jaar oud, dik, goedhartig, en als de jacht hem niet tot levendigheid opwond, zoo phlegmatiek als een Indiaan van Noord-Amerika. Behalve een matig loon bedong hij 2 vaatjes brood en 52 pond varkensvleesch voor zijne moeder. Daar ik hem bovendien een geweer en een kajak gaf was hij meer dan voldaan. Hij was een nuttig lid van ons reisgezelschap, voorzag de honden, die wij voor de sleden kochten, van levensmiddelen, en de kajuittafel had hem menigmaal haar eenigen schotel te danken.

Eene vaart van 9 dagen, die èn door windstilte èn door tegenwind vertraagd werd, bracht de *Advance* aan de kleine nederzetting bij den voet van den berg het Suikerbrood. Van al de Deensche stations aan deze kust is dit het schilderachtigst gelegen. Wij liepen de haven des nachts ten 12 uur binnen en het eigenaardige licht van den poolzomer op dit uur, dat vrij wel met het licht gedurende eene zonsverduistering vergeleken kan worden, wierp over alles eene grauwe tint. Hier is het hoofddepot voor de rendiervellen en al de inwoners waren wegens de jacht op de rendieren afwezig. Ofschoon men reeds 4000 vellen naar Denemarken had gezonden, was er nog een ruime voorraad aanwezig, zoodat ik gelegenheid had eene voldoende hoeveelheid van deze belangrijke kleedingstof voor de poolgewesten op te doen. De rendiervellen worden door de beide geslachten tot bovenkleederen gebruikt, terwijl men de robbenvellen slechts verwerkt tot broeken of andere kleedingstukken die waterdicht moeten zijn.

Terwijl de brik half dreef en half zeilde langs de kust ging ik met eene boot naar den wal, ten einde van de inboorlingen de honden te koopen, die wij voor onze sledetochten noodig zouden hebben. De *Advance* nam achtereenvolgens bij de verschillende nederzettingen zulke reisgenooten in en kwam aldus aan de noordelijkste kolonie Jotnik. Na deze achter zich gelaten te hebben en het Baffins-eiland gepasseerd te zijn, stevende zij naar de Wilcox-punt.

Op den morgen van 27 Juli werden wij niet ver van den ingang der Melville-baai door een van die dichte ijsnevels overvallen, die zoo kenmerkend voor deze luchtstreken zijn. Men kon bijna het dek niet overzien en voelde de werking der zeestroomingen, zonder te weten waarheen zij het schip voeren zouden. Toen de zon den nevel opgeklaard had zagen wij de Wilcox-punt in 't zuiden en liepen wij gevaar op riffen te drijven, die in 't noordoosten lagen. Rondom was de zee geheel met ijsbergen overdekt, tusschen welke de *Advance* gedurende den nevel geraakt was. Daar uit te komen kostte een geheelen dag arbeid, waarbij twee booten het schip moesten voortboegseeren. Vervolgens stevenden wij westwaarts en kregen den 7 Augustus kaap Alexander en kaap Isabella in 't gezicht, twee hooge steile klippen, die tot nog toe de uiterste punten waren geweest tot welke de walvischvaarders zich waagden. Nu wij dus onbekende zeeën naderden werd het noodig een depot aan te leggen, waarop het reisgezelschap zich in geval van een ongeluk zou kunnen terugtrekken. Wij wilden ook een kenteeken

van de richting die wij hadden ingeslagen achterlaten, daar het later altijd mogelijk zou zijn, dat er expeditiën moesten uitgezonden worden om ons op te zoeken. Met dit doel koos ik het Littleton-eiland vóór kaap Hatherton, de noordelijkste der kapen aan den ingang van den Smith-sond. Op het eiland bouwden wij een cairn (een steenhoop in de gedaante eener piramide) en verborgen de eenige reddingsboot, die wij konden missen, op eene veilige plaats, met zooveel provisiën gevuld als wij durfden afzonderen. Wij begroeven haar met hare lading onder de zwaarste rotsblokken die menschenhanden konden verplaatsen, de tusschenruimten vulden wij met kleinere steenen en mos aan, en over dit alles werd zand en water geworpen, dat spoedig tot eene vaste massa te zamen vroor, die wij hoopten dat aan de klauwen der ijsbeeren weerstand zou bieden. Wij vonden sporen, dat zich in dit onherbergzame oord Eskimo's hadden opgehouden, ofschoon er thans geene te vinden waren. Tot het plaatsen van een merkteeken kozen wij den westelijken uithoek van het Littleton-eiland, omdat die meer in het oog viel dan kaap Hatherton; wij bouwden er ook een cairn, wrongen een vlaggenstok in de ruimten tusschen de steenblokken en heschen daaraan onder een drievoudig hoezee de Amerikaansche vlag.

Omstreeks dezen tijd begonnen de 50 honden, die wij nu aan boord hadden, ons zeer lastig te worden. Dien gulzigen zwerm te voeden, van wiens welstand het slagen van onzen tocht voor een goed deel afhing, was geen kleinigheid. In het zuiden der Baffins-baai was geen gelegenheid geweest om te jagen, zoodat wij de hoeveelheid voeder niet hadden kunnen vermeerderen. De honden aten meel noch boonen en gezouten vleesch zou vergift voor hen geweest zijn. Twee ijsbeeren, die wij schoten, waren slechts voor 8 dagen toereikend, want elke hond at dagelijks ten minste 2 pond rauw vleesch. In deze streken hielden zich enkel walrussen op, wier taaie huid voor kogels ondoordringbaar was, en wij konden hen niet dicht genoeg naderen om de harpoenen te gebruiken. Gelukkig vond men den 8 Augustus een dooden narwal, waardoor de voorraad vleesch met 600 pond vermeerderd werd, al was het ook stinkend. Dit deed er niet toe; het was eene lekkernij voor deze honden, die hoegenaamd niet kieskeurig zijn. Wij konden geen beerenpoot, geen Eskimo-schedel, geen handvol mos nederleggen, of zij stormden er op los, vochten er hevig om en verslonden het ten slotte. Als het schip bij een ijsveld of een ijsberg aanlegde sprongen zij alle over boord zonder zich door roepen of zweepslagen te laten weerhouden en verdwenen in elke richting. Twee der grootste bleven den 12 Augustus geheel weg, zoodat eene boot moest uitgezonden worden om ze terug te halen. Men had 8 Engelsche mijlen ver door het ijs te roeien eer men de vluchtelingen vond, die zich aan het aas van een dooden narwal te goed hadden gedaan en nu er naast lagen. Er werd meer dan een uur besteed om ze te vangen. Eindelijk greep men den eenen en bracht hem gebonden in de boot, doch de andere moest aan zijn lot overgelaten worden.

Allengs begonnen wij tusschen de ijsschotsen ingeklemd te raken en in dien toestand werden wij den 19 Augustus door een geweldigen storm overvallen, dien wij gelukkig te boven kwamen, doch niet dan na herhaalde malen gevaar geloopen te hebben tusschen de ijsbergen verpletterd te worden. Eerst den 22sten bedaarde dit noodweder. Wij richtten

nu onzen koers naar eene kleine baai die zich in 't noordwesten opende, doch vorderden slechts langzaam. De scheepsofficieren wanhoopten aan de mogelijkheid om verder door te dringen en overhandigden mij een schriftelijk advies, waarin zij mij den raad gaven terug te keeren en eene meer zuidelijk gelegen haven te zoeken. Ik hield daarover een gesprek met hen en zette hun uiteen van hoeveel belang het was een punt te bereiken van waar wij de reis met sleden konden voortzetten. Ik wenschte ten minste tot aan de noordelijke kaap der voor ons liggende baai te komen, om daar door eigen aanschouwing de plaats te bepalen, die het best geschikt zou zijn tot punt van uitgang der operatiën in het voorjaar. Zoo dicht mogelijk bij dit punt wilde ik de *Advance* dan in eene winterhaven brengen. Ofschoon eigenlijk alleen Brooks het met mij eens was, gaven de overigen toch ook hunne goedkeuring aan mijn voornemen en namen met ijver de plichten op zich, die dit hun oplegde.

Het boegseeren van het schip door het ijs begon dus op nieuw, totdat het bij den ijsgordel langs het land vast raakte en ook bij den volgenden vloed niet loskwam. Toen nu de eb volgde, viel de *Advance* zoo plotseling op zijde, dat de slapenden uit hunne kooien tuimelden en de gloeiende kachel in de kajuit omsloeg. In een oogenblik ontstond er brand, doch Southey offerde zijn dikken winterjas op en bedwong daar de vlam mede tot dat er water kon aangebracht worden. Wij mochten van geluk spreken dat dit bij de hand was, want onze kruitvoorraad lag dicht bij de kajuit geborgen.

Onder al die bezwaren en met verscheidene beschadigingen bereikte de *Advance* op 29 Augustus 78 graden 43 minuten noorderbreedte. Ten einde te onderzoeken of een verder doordringen doenlijk en raadzaam zou wezen, besloot ik op eene verkenning uit te gaan, waartoe reeds voorbereidselen gemaakt waren. De beste en lichtste walvischboot was met een dak van zeildoek voorzien en daardoor tot eene tent gemaakt; een voorraad pemmikan (gedroogd en fijn gehakt vleesch, met vet vermengd) lag gereed, en eene uit elkander genomen slede was onder de roeibanken verborgen. Buiten mij en Brooks bestond de bemanning der boot uit zes degelijke mannen, die zich daartoe vrijwillig aangeboden hadden. De reizigers hadden tot slaapcostuum wijde zakken van buffelvellen, staken hunne gordels vol wollen sokken en droegen een mes in de schede benevens een tinnen beker aan hunne zijde. Een soepketel en eene lamp om op te koken voltooiden de uitrusting. Het bevel over de *Advance* werd in den tusschentijd aan Ohlsen, een ervaren man der equipage, opgedragen.

Aanvankelijk moesten wij eene smalle geul tusschen den ijsgordel van het land en het pakijs doorvaren, die slechts weinige schreden breedte had en met jong ijs bezet was, hetwelk bijna de boot kon dragen. Wij braken het door en legden met groote inspanning 7 Engelsche mijlen af. Na dien arbeid in nat en koude was de avond ons zeer welkom. Wij trokken nog een zeil over het dek der boot, staken de kooklamp op en trokken de buffelvellen aan. De natte sokken verwisselden wij met drooge, er volgde heete thee en pemmikan en weldra was de moeite vergeten; de rookers verkwikten zich nog aan eene pijp en de anderen lagen weldra in de armen van den slaap.

Na 24 uren was het met de bootreis uit, daar het ijs er een einde aan maakte. Door hoog water af te wachten gelukte het ons de boot

tegen het ijs op te trekken, waarna wij ons op weg begaven met sleden. Het ijs was meerendeels glad, doch ongelukkiger wijze met groote schotsen bezaaid, die wij moesten omtrekken. Dikwijls werd onze reis gestremd door breede kloven in het ijs, over welke de slede op de schouders moest heengedragen worden, terwijl de manschappen door water van eene uiterst lage temperatuur waadden. Meestal hielden wij ons nachtverblijf op de sneeuw aan den voet van rotsen, doch ééns gebeurde het, dat wij daar door den vloed verrast werden, en, met onze slaapzakken boven het hoofd opgeheven, tot aan de knieën in het water moesten blijven staan, zoolang tot dat het weder was afgeloopen.

Den 1 September kwamen wij aan een fjord in welken een gletscher den weg versperde. Hij vertoonde zeer steile hellingen, zoodat men bij een misstap onvermijdelijk moest nederstorten in de bruischende zee. Wij hadden geen ijssporen, maar door op den buik te kruipen en elkander aan touwen voort te trekken, kwamen wij er gelukkig zonder onheil overheen. Aan den anderen kant van den gletscher moest de slede gelost en de bagage 3 mijlen ver over eene landtong gedragen worden. Ten gevolge der vele bochten, die de kust maakte, waren wij nu na eene afwezigheid van 5 dagen nog slechts 40 Engelsche mijlen van onze brik verwijderd. Ik besloot dus de slede hier achter te laten en de reis over het land te voet voort te zetten. Behalve de instrumenten namen wij niets mede dan pemmikan en de buffelvellen. De temperatuur stond nog niet ver onder het vriespunt, zoodat wij eene tent voor nachtverblijf konden missen. Licht belast zouden wij dus een grooten afstand kunnen afleggen, doch de schaduwzijde van deze manier van reizen was, dat wij niet genoeg levensmiddelen konden medenemen. Ieder kreeg eene hoeveelheid pemmikan en had, met het overige dat hij moest dragen, eene vracht van 35 pond te torschen. Dit was te veel en de verzwakkende invloed der koude had ten gevolge dat een overwicht van weinige ponden de krachten geheel uitputte.

Den 5den kwamen wij aan eene baai, die ons het zeldzame schouwspel van geheel open water opleverde. Dit bleek toe te schrijven te zijn aan den invloed van eene rivier, die op den achtergrond der baai over de rotsbedding met de onstuimigheid van een bergstroom te voorschijn schoot en zich door eene monding van driekwart Engelsche mijl uitstortte. De vloed klom er 3 mijlen in op, waarna de bedding zich verhief en als een groote fjord voortliep. Wij gaven aan deze rivier den naam Mary Minturn, naar de zuster van mevrouw Grinnell. Later volgden wij haar loop tot aan een gletscher, aan wiens voet zij in verscheidene beekjes ontsprong, die zich een 40tal mijlen boven de monding tot één enkelen stroom vereenigden. Aan zijn oever sloegen wij ons leger op, terwijl wij met verwondering eenige sporen van plantengroei waarnamen. Den volgenden morgen moesten wij hem doorwaden, hetgeen niet zonder menig ongewenscht bad afliep, zoodra men op de boven het water uitstekende rotsblokken wilde stappen, die met eene ijskorst overtogen waren. De diepte bedroeg niet meer dan eene halve manshoogte, maar het doorwaden was toch zoo vermoeiend geweest, dat wij aan de overzijde een halven dag rust moesten houden.

Met drie vrijwilligers maakte ik mij nu op naar eene kaap in het noordoosten, die ik na een tocht van 16 mijlen bereikte en kaap Thackeray noemde. Eene verdere dagreis bracht ons aan een voorge-

bergte, van welks 1100 voet hoogen top wij een vlak land overzagen, dat zich over den 80sten graad breedte uitstrekte. Links zag men de westkust van den Sond tot in het verre verschiet en rechts liep een golvend land tot aan een lagen donkeren rug, dien ik later voor den Humboldt-gletscher herkende. Daar achter lag van het noordnoordoosten naar het noorden het Washington-land. De ruimte tusschen mijn standpunt en den tegenoverliggenden oever was eene onafgebroken ijszee.

Dit uitzicht was niet bemoedigend en deed mij besluiten de *Advance* in eene winterhaven te leggen, ten einde van daar uit de onderzoekingen voort te zetten. De baai, waar zij zich op dit oogenblik bevond, scheen voor dat doel zeer geschikt, want zij was tegen het drijfijs en den wind beschut en lag voor het zonlicht open.

Zonder ongevallen keerden wij op de brik terug, die aan den zuidelijken rand der baai voor anker lag en wier zwarte masten scherp tegen de witte gletschers daarachter afstaken. Wij werden door de bemanning met blijdschap ontvangen en nadat wij de resultaten onzer reis hadden medegedeeld, gaf ik bevel het schip tusschen de twee eilandjes, die zich in de baai bevonden, op 7 vadem diepte voor anker te leggen.

De winter naderde nu met snelle schreden. Het ijs nam toe en de vogels waren reeds verdwenen. Voordat de lange winternacht inviel was er nog veel te doen. In de eerste plaats moest het schip zooveel mogelijk ledig geruimd en zijn inhoud op het Butlars-eiland geborgen worden. Dit werk viel aan Brooks met een gedeelte der equipage ten deel en dagelijks voeren zij met volgeladen booten eene geul door, die elken morgen op nieuw moest opengehouwen worden. Daarna kwam de zorg voor de proviandeering tegen den winter. Tot nog toe had men weinig of geen wild in den Smith-sond gezien en ofschoon men sporen van rendieren had ontdekt, was daarop toch niet met zekerheid te rekenen. Men had geen geconserveerd vleesch, zoo als bij de eerste expeditie, en het aanhoudend gebruik van gezouten vleesch was niet zonder gevaar. Gelukkig bleef een zoetwaterpoel in de nabijheid gedurende den winter open, zoodat men daarin stukken vleesch aan touwtjes te weeken kon leggen. Zalmforellen en kabeljauwen, die ik te Fiskernäs gekocht had, werden in doorboorde vaten bewaard, door welke wij bestendig zoetwater lieten stroomen. Eveneens behandelden wij de zuurkool, wier zuur door de bijvoeging van een weinig potasch geneutraliseerd werd. Al deze levensmiddelen onderwierpen wij 12 uren lang aan weeken en bevriezen, en vóor elke indompeling werd de ijskorst er afgenomen. Dit werk was de taak van den hofmeester en behoorde tot het belangrijkste van den winter.

Behalve die voorbereiding op den wintertijd moesten er ook nog maatregelen genomen worden om langs de Groenlandsche kust depots van levensmiddelen aan te leggen Ik had mij voorgenomen er drie op verschillende punten te vestigen en die van 1200 pond levensmiddelen, waaronder 800 pond pemmikan, te voorzien. Alle verdere ontdekkingstochten waren van het welslagen daarvan afhankelijk. Met eene dergelijke keten van depots konden de onderzoekingen door middel van hondensleden ver uitgestrekt worden. De honden maakten den grondslag van al mijne plannen voor de toekomst uit; hun eenig gebrek is, dat zij niet den zwaren last van het proviand kunnen dragen, dat voor hun onderhoud noodig is. Een slecht gevoede of te zwaar beladen hond is

onbruikbaar, doch de aanleg van depots zou het mogelijk maken met ledige sleden te vertrekken en de dieren op het volgende station te voederen. Onze honden waren deels van Eskimoosch, deels van Newfoundlandsch ras. Wij hadden er 10 van de laatste, die wij zoodanig trachtten te dresseeren, dat zij enkel naar de stem zouden hooren, zonder dat men er de zweep bij behoefde te gebruiken. De voor hen bestemde slede was uit het taaie hout van den Amerikaanschen notenboom vervaardigd en, in plaats van met spijkers, overal met riemen verbonden, zoodat zij zich naar alle oneffenheden van den grond voegde, lichtheid en sterkte vereenigde, en de minst mogelijke wrijving had. De Eskimo-honden werden voor de eigenlijke ontdekkingstochten bespaard. Zij verkeerden nog in den halfwilden toestand, waarin zij veel overeenkomst met den wolf hebben. Eerst later leerde ik hunne onschatbare waarde kennen.

De slede, die tot het aanleggen van de proviand-depots zou dienen, was hoofdzakelijk volgens een door de Engelsche admiraliteit verstrekt model gebouwd en werd door 9 man aan riemen getrokken. De lading bestond, buiten de levensmiddelen voor de manschappen, hoofdzakelijk uit pemmikan. Een gedeelte was verpakt in blikken bussen van eene kegelvormige gedaante, die opzettelijk gekozen was om tegen de aanrandingen der ijsbeeren bestand te zijn; doch het grootste gedeelte bevond zich in kisten of vaten met zwaar ijzeren beslag. Over deze lading lag eene lichte boot van caoutchouc. De uitrusting der manschappen bestond in de slaapzakken van buffelvel waar zij des nachts inkropen, in waterproef-overtreksels tot bescherming tegen de sneeuw, en in eene tent van zeildoek. Later ondervond ik, dat men daarvan nog veel kon missen, zoodat wij op verdere sledetochten alleen vleesch en een pelszak medenamen.

Den 20 September vertrok het depot-detachement ten getale van 5 man; er bleven als eigenlijke equipage slechts 3 man op het schip, daar al de anderen bezig waren met het oprichten van een astronomisch, een magnetisch en een metereologisch observatorium.

De bemanning was sedert lang door de ratten geplaagd en daar de gewone middelen daartegen niet hielpen, kwam onze scheepsdoctor op het denkbeeld ze door koolzuurgas te vergiftigen. Nadat de luiken gesloten en alle reten gestopt waren, werd dus eene hoeveelheid houtskool tusschendeks ontstoken. Het gas ontwikkelde zich zoo snel, dat er groote voorzichtigheid noodig was. Desniettemin ging onze kok, zonder iemand iets te zeggen, naar beneden. Morton zag hem wankelen en wilde hem terughalen, maar zonk eveneens neder, zoodat beiden slechts met moeite op het dek werden gebracht. Aan dit avontuur paarde zich een ander, dat nog veel ernstiger gevolgen had kunnen hebben. Ik bemerkte namelijk eene brandlucht en ging dadelijk naar beneden om de oorzaak op te sporen. Ik zag terstond dat bij het houtskoolvuur geen gevaar bestond, doch op hetzelfde oogenblik begon het gas op mij te werken. Mijne lamp ging uit alsof zij uitgeblazen werd en tegelijk zag ik in een hoek eene gloeiende massa die wel 3 voet middellijn had; maar aan den voet der ladder, waarlangs ik mij weder naar het dek wilde begeven, verloor ik mijn bewustzijn, zoodat ik het slachtoffer van het gas zou zijn geworden, indien Brooks mij niet aangegrepen en naar boven gehaald had. Gelukkigerwijze kwam ik spoedig weder tot bewustzijn en gaf toen aan Brooks en drie anderen ken-

nis van hetgeen ik gezien had. Het was van groot belang verwarring te voorkomen en zonder gerucht te maken begonnen wij water uit de bijt te putten, die in de nabijheid van het schip opengehouden was. Ik ging met Ohlsen naar beneden, waar Brooks ons de emmers water aanreikte, en in minder dan 10 minuten was het gevaar voorbij. De brand was in eene halfledige kolenkist ontstaan, die wel 10 voet van den kachel stond, zoodat het ons onverklaarbaar bleef hoe er vuur in was gekomen. Wij hadden ons behoud hoofdzakelijk te danken aan de dikke laag koolzuurgas, die het vuur omringd had, en aan de afsluiting der lucht door het toehouden van de luiken. Als men door brand of andere omstandigheden zijn toevluchtsoord verliest, is dit in de poolgewesten een zékere dood.

Den 10 October waren reeds 20 dagen sedert het vertrek van het depôt-detachement verloopen, zonder dat het terugkwam. Het moest nu zeer beperkt wezen in zijne levensmiddelen, zoodat ik besloot het met een voorraad te gemoet te gaan. Ik koos de lichtste slede uit, liet die met de vier beste Newfoundlanders bespannen en nam alleen éen man, van sneeuwschoenen voorzien, als geleider mede. Bij eene kloof in het ijs, die breeder was dan gewoonlijk, gelukte het den honden niet er over heen te springen, zoodat zij met de slede in het water stortten. Dadelijk sneed ik de strengen door en trok met mijn medgezel de dieren er uit. Aan hunne volharding hadden wij het behoud van de slede te danken. De lucht, die onder het dekkleed van caoutchouc aanwezig was, hield haar boven water, zoodat wij er een paar touwen aan konden vastmaken, door welke de honden haar na vele vergeefsche inspanningen uit het water trokken. Dergelijke kloven hinderden ons ook den volgenden dag. Den 14den stuitten wij er op eene van zulk eene breedte, dat wij genoodzaakt waren naar een anderen weg te zoeken. Toen ik, om daartoe het oog over den omtrek te laten weiden, een ijsberg beklommen had, ontdekte ik in de verte op de sneeuw een donker voorwerp, dat zich niet alleen bewoog, maar ook op vreemde wijze van gedaante veranderde. Soms was het eene lange zwarte streep, die zich in bochten kronkelde, dan weder eene massa waartoe die streep zich samentrok. Het was het terugkeerende depôt-detachement, dat mijne tent gezien had en zich nu tot mij spoedde. Het had zijne zending volbracht, doch veel van de vorst geleden. De soep van gedroogd vleesch en de koffie, die wij voor de manschappen bereidden, waren hun eene groote verkwikking. Zij hadden hun voorraad brood bijna geheel verbruikt, en zich zonder gekookt eten beholpen, ten einde brandstof te besparen.

Zij waren in het aanleggen van depots volkomen geslaagd en hadden hunne hoogste breedte op 79 graden 50 minuten, en 76 graden 20 minuten westerlengte, den 6 October bereikt. Op de reeds beschrevene wijze hadden zij de voorraden in natuurlijke ruimten tusschen de klippen verborgen en ze daarna met water, zand en rotsblokken overdekt, hetgeen alles tot eene vaste massa bevroren was. Volgens de Eskimo's was dat mengsel van zand en water, waarop de beeren hunne nagels afsleten, eene meer afdoende beveiliging tegen die dieren dan de zwaarste stukken rotsgesteente. Het noordelijkste en belangrijkste der depôts was met 800 pond levensmiddelen voorzien, waaronder 670 pond pemmikan. De beide meer zuidelijk gelegene waren veel kleiner.

Het werd nu November en de poolnacht viel in. Op het dek brand-

den steeds lantaarns en benedendeks gingen de speklampen niet uit. De duisternis moest 90 dagen duren, eer men de twijfelachtige schemering weder te zien zou krijgen. Voor den geheelen duur van den winter hadden wij op 140 dagen zonder zon te rekenen. Onder die omstandigheden viel het moeielijk de bemanning in eene opgewekte stemming te houden. Hans, de Eskimo-jager, kreeg het heimwee. Om eenige afwisseling in de eentonigheid te brengen hield de equipage een gemaskerd bal en werd er aan boord eene geschreven courant in omloop gebracht, waartoe ieder zijne bijdragen leverde, terwijl het loffelijke vermelding verdient dat de artikelen, die uit het vooronder kwamen, geenszins tot de slechtste behoorden. Het was ook eene gebeurtenis van gewicht toen de oude Grim, de patriarch der honden, plotseling verloren werd. Als volleerd huichelaar wist hij zoo vleiend te kwispelstaarten, dat hij ieders aandacht trok, maar niemands achting won. Hij kreeg de overschotten van het middagmaal en zelfs proefjes van de lekkernijen; maar ofschoon hij alles nam wat hij ontvangen of bemachtigen kon, had niemand hem ooit voldaan gezien, hoe rijkelijk ook de buit geweest ware of hoe lang zijne braspartij geduurd had. Werden de andere honden aangespannen om een tocht te doen, dan was Grim nergens te vinden, en toen men hem eenmaal achter een vat weggekropen vond, hield hij zich kreupel. Het merkwaardigste was, dat hij sedert altijd kreupel bleef, behalve wanneer de sleden zonder hem weg waren. Voor koude was hij zeer bang en hoeveel gehechtheid hij door middel van zijn staart aan iemand betoonde, liet hij zich toch nooit verleiden hem op het ijs te volgen toen de poolnacht gekomen was; de oude zondaar kroop zijn beschermer tot aan de loopplank na, maar nam daar met eene verontschuldigende staartbeweging afscheid van hem.

Toen den 21 December een detachement opbrak om ijspeilingen te gaan doen, meende ik dat eenige beweging voor Grim zeer nuttig zou wezen, daar hij in de warme kajuit te traag en te dik werd. Men sloeg een touw om hem heen, want in zulke kritieke oogenblikken was hij weerspannig en zelfs woest. Hij werd nu aan de slede vastgebonden en ving zeer onwillig de reis aan. Toen men halt hield deed hij een plotselingen krachtigen ruk aan de lijn, verbrak haar werkelijk en liep weg, een eind van het touw na zich slepende. In de duisternis zag men hem in de richting naar onze brik verdwijnen. Sedert hebben wij hem nooit weder gezien, ofschoon er nog mannen met lantaarns werden uitgezonden om hem te zoeken.

De maand Januari verliep in werkeloosheid, want door de koude waren ook de wetenschappelijke waarnemingen niet geregeld meer te doen. Den 5 Februari 1854 daalde zelfs de temperatuur tot 75 graden onder nul! Bij zulk eene koude werd chloor-ether eene vaste zelfstandigheid en zorgvuldig bereide chloroform kreeg een korrelig huidje aan de oppervlakte. De uitwademing van het lichaam werd onder de gedaante van kronkelende wolkjes zichtbaar, en onwillekeurig klemde men de lippen op elkander, om alleen door den neus te ademen. De ondoordringbare duisternis oefende een zeer neerdrukkenden invloed uit, waartegen zelfs de honden, ofschoon meerendeels binnen den poolcirkel geboren, zich niet konden verweren. De meeste stierven aan hetgeen men eene zielsziekte zou kunnen noemen; want ofschoon zij goed aten, schenen zij wezenloos te worden; na als versuft gezeten te hebben sprongen zij

huilend op en liepen uren lang heen en weder, tot dat zij in minder dan 36 uren na de eerste verschijnselen stierven.

Des middags van den 21 Januari namen wij de eerste sporen van het terugkeerende licht waar. Aan den zuidelijken horizon verscheen eene duidelijke oranjegeele tint. Men zal vragen hoe wij in al dien tijd den dag hadden doorgebracht? Alles geschiedde in regelmatige orde. Omstreeks 6 uur des morgens werden degenen, die niet hadden behoeven te waken, gewekt. Het dek werd schoongemaakt en het gat in het ijs, waarin wij het vleesch te weeken hadden gehangen, opengehakt. Tegen half 8 kwam de geheele bemanning ontbijten en, daar men spaarzaam met de brandstoffen moest omgaan, werd in de kajuit gekookt. Dat ontbijt bestond voor allen zonder onderscheid uit scheepsbeschuit, varkensvleesch, ingemaakte appelen, thee en koffie. Na dien maaltijd grepen de rookers naar hunne pijpen, degenen die eene taak te verrichten hadden gingen aan 't werk, en zij, die niets hadden te doen, rustten uit. Een blik in het bureau tusschendeks was ook niet onaardig. Daar zag men, bij het doffe en walmende licht van eene lamp die met gezouten spek onderhouden werd, drie stoelen op welke drie mannen met bleeke gezichten zaten, die hunne beenen omhoog hadden getrokken, omdat de vloer bij eene temperatuur onder nul te koud was voor de voeten. Ieder had daar zijne bijzondere zaken: ik schreef of teekende kaarten; Hayes schreef dagboeken in of metereologische tabellen bij; Southey werkte zijne berekeningen uit. Tot mijne bijzondere uitspanning kwam daar het dresseeren der Eskimo-honden bij. Aldus werd de tijd tot het middagmaal doorgebracht, waaraan weder de geheele equipage gezamenlijk deelnam. De koffie en thee van het ontbijt, die daarbij ontbraken, werden door zuurkool en gedroogde perziken vervangen.

Zoowel bij het middagmaal als bij het ontbijt verschenen rauwe aardappelen als artsenij. 't Was geen lekkere kost, maar het was noodzakelijk. Ofschoon ik de aardappelen fijngeschaafd, de kwade plekken er zorgvuldig uit weggesneden en zeer veel olie er bij gedaan had, om het kostje gemakkelijker te doen glijden, kon ik de manschappen te nauwernood bewegen hunne oogen maar toe te doen en de medicijn naar binnen te zwelgen. Twee weigerden ronduit het mengsel te proeven. Ik vertelde hun dat de Sileziërs schijfjes rauwe aardappelen als salade eten, ik wees op een man wiens tandvleesch gisteren nog ontstoken en heden gezond en genezen was, 't geen ik uitsluitend aan het gebruik van rauwe aardappelen toeschreef; doch al mijn preken, al mijn welsprekendheid was vruchteloos.

Met slapen, beweging nemen, praten enz. verliep de tijd tot 6 uur, waarop een avondmaaltijd volgde, die zich weinig van het ontbijt en het middageten onderscheidde, maar wat minder ruim was. Daarna deden de scheepsofficieren rapport en schreef ik hunne mededeelingen in mijn dagboek. Tot uitspanning werden dan dikwijls kaarten of het schaakspel ter hand genomen.

Dit alles zag er voor een dagelijksch leven vrij wel uit, doch het ontbrak aan gemak en aangenaamheid. De brandstof hadden wij moeten beperken tot drie emmers kolen daags en de temperatuur in de open lucht was gemiddeld 40 graden onder nul. Porter en sherry bevroren in de kisten in de kajuit. Aan de zolderbalken hingen emmers met fijn geslagen ijs, waaruit ons drinkwater bereid werd. De pitten wilden van

het spek niet goed branden, maar de voorraad olie was reeds opgebruikt en wij moesten werken bij pitten van katoen, door schijfjes kurk gestoken, die in een schoteltje dreven. Er was geen pond versch vleesch voorhanden en onze voorraad aardappelen bepaalde zich nog slechts tot een enkel vat. De geheele equipage, met uitzondering van twee personen, had het scheurbuik en de bleeke gezichten en holle oogen leverden het duidelijk bewijs dat een poolnacht en een pooldag een mensch sneller doen veranderen dan een jaar in een ander gedeelte der wereld.

Reeds in Januari waren toebereidselen tot uitzending van een detachement gemaakt, dat depôts van levensmiddelen voor latere expeditiën te land zou aanleggen; doch wegens den stand van het ijs en het water kon het eerst den 19 Maart opbreken. Het bestond uit 8 man onder kommando van Brooks. De achterblijvenden hielden zich bezig met het in gereedheid brengen van het noodige voor de groote landreis, waarmede men op den laatsten Maart bijna klaar was. Men wachtte nu tot dat men bericht ontving dat het detachement de levensmiddelen veilig geborgen had, om de reis rondom de baai te beginnen. De manschappen werkten bij 't lamplicht vlijtig aan de pelskleederen voor de reis, toen zich omstreeks middernacht voetstappen op het dek lieten hooren en na een oogenblik drie personen van het uitgezonden detachement, Southey, Ohlsen en Petersen, de kajuit binnentraden. Hun voorkomen verschrikte ons nog meer dan hunne onverwachte verschijning. Hunne oogen stonden hol, zij waren tot den dood toe afgemat en konden bijna geen woord uitbrengen. De tijding, die wij langzamerhand van hen vernamen, vervulde ons met ontzetting. Zij hadden hunne lotgenooten op het ijs moeten achterlaten en hun leven op het spel gezet om het bericht te komen brengen, dat Brooks, Baker, Wilson en Pierre ziek en half bevroren waren blijven liggen. Waar dat echter was konden zij ons niet zeggen; ergens tusschen de hummocks in het noordoosten; maar er heerschte eene zware sneeuwjacht toen zij vertrokken. Tom, een Ier, was bij de anderen gebleven om hen te verplegen. Te vergeefs trachtte ik door vragen iets naders te vernemen. Zij hadden blijkbaar een grooten afstand afgelegd, want zij waren door honger en vermoeienis uitgeput. Het meest beangstigde het mij, dat ik niet nauwkeurig kon te weten komen, waar wij de verlorenen in de sneeuwwoestijn moesten zoeken. Ohlsen scheen nog iets meer zijn bewustzijn behouden te hebben dan de overigen, zoodat ik geloofde dat hij ons eenigszins tot gids zou kunnen dienen; doch hij was ten eenmale uitgeput eu toen hij medeging moesten wij hem dragen.

Er was geen oogenblik te verliezen. Terwijl sommigen zich met de teruggekeerden bezig hielden en haastig een maal bereidden, voorzagen anderen eene slede met buffelvellen, eene kleine tent en eene hoeveelheid pemmikan. Daarop werd Ohlsen, in een pelszak gestoken, er op gebonden; zijne beenen beschermden wij nog bovendien met hondenvellen en eiderdons. Wij hadden voor ons zelven niets dan 't geen wij aan het lijf droegen. Ik nam voor dezen tocht 9 man mede. Toen wij vertrokken stond de thermometer 46 graden onder nul.

Een welbekende ijsberg, dien de manschappen wegens zijne gedaante de Naald noemden, strekte ons tot eerste merkteeken op de reis. Later richtten wij ons naar andere ijsbergen van kolossale grootte; doch na 16 uren gereisd te hebben verloren wij den weg. Wij wisten, dat onze

verloren kameraden zich binnen een kring van 40 mijlen moesten bevinden. Ohlsen, die in 50 uren geen oog had toegedaan, sliep in, toen wij hem op de slede legden en gaf bij het ontwaken onmiskenbare teekenen dat zijn brein verward was. Hij kon zich tusschen de tallooze ijsbergen, die in kleur en gedaante veel met elkander overeenkwamen, niet meer te recht vinden.

Ik ging de expeditie vooruit, klouterde over ijsblokken en bereikte een lang ijsveld. Hier gaf ik bevel de slede te laten staan en ons te verspreiden, ten einde naar sporen in de sneeuw te zoeken. Wij sloegen onze tent op, begroeven de pemmikan met uitzondering van eene hoeveelheid die ieder bij zich nam, en verlosten Ohlsen, die nog maar juist op zijne voeten staan kon, uit den pelszak. De wind woei scherp uit het noordwesten en van stilstaan kon geen sprake zijn, want wij hadden aanhoudende zware beweging noodig om niet te bevriezen. Wij konden zelfs geen ijs tot water ontdooien, en toen wij ons van sneeuw bedienden om den dorst te lesschen, kregen wij bebloede lippen en eene bebloede tong; het brandde als helsche steen.

Wij waren dus verplicht voort te gaan en naar sporen uit te zien. Toen ik echter aan de mannen last gaf zich te verspreiden, gehoorzaamden zij wel, doch verzamelden zich als onwillekeurig telkens weder in eene enkele groep. De zonderlinge gewaarwordingen, die sommigen onzer hadden, schreef ik evenzeer aan spanning der zenuwen als aan den invloed der koude toe. Lieden, die onze vermoeiendste marschen goed doorstaan hadden, kregen sidderingen in de ledematen en werden kortademig. Ik zelf, in weerwil van mijne pogingen om een goed voorbeeld te geven, zonk tweemaal in onmacht op den grond.

Wij waren nu 16 uren zonder spijs of drank op weg, toen ons eene schemering van hoop toeflikkerde. Hans, de Eskimo-jager, meende het spoor eener slede ontdekt te hebben. Het was wel door de sneeuwbuien grootendeels onkenbaar gemaakt en sommigen hielden het dan ook voor eene toevallige streep, die de wind in de sneeuw had teweeggebracht; doch toen wij het over de hummocks volgden, zagen wij voetstappen en deze leidden ons eindelijk naar eene plaats, waar eene kleine Amerikaansche vlag van een ijsheuvel wapperde en meer in de laagte eene kleine vrijmetselaars-vlag, aan een stok die nauwelijks boven de sneeuw uitstak. Het was inderdaad het leger van onze zieke kameraden, dat wij na een onafgebroken marsch van 21 uren bereikten.

De kleine tent lag bijna geheel onder de sneeuw. Ik was niet de eerste, die haar bereikte. Toen ik aan den ingang kwam stonden de manschappen in eene zwijgende rij aan de beide zijden en gaven mij hun wensch te kennen dat ik alleen er binnen zou gaan. Toen ik er in kroop en uit het donker den blijden welkomstgroet hoorde, dien de vier arme zieken mij toeriepen, en daarop jubelkreten van buiten volgden, was ik innig geroerd en dankbaar. Zij hadden mij verwacht en zich verzekerd gehouden dat ik zou komen.

Wij waren thans 15 personen sterk, de thermometer stond 42 graden onder nul en ons eenig verblijf was eene tent, die te nauwernood 8 personen kon bevatten. Meer dan de helft van ons gezelschap moest, om niet te bevriezen, buiten de tent op en neder loopen, terwijl de anderen sliepen. Lang konden wij hier niet blijven. Ieder hield twee uren rust en vervolgens braken wij naar het schip op. Wij namen niets

mede dan de tent, pelsen om de teruggevondenen te dekken en proviand voor eene reis van 50 uren. De zieken werden zorgvuldig in rendiervellen gepakt, in de slede in halfzittende houding op een bed van buffelvellen geplaatst en met andere vellen toegedekt, waarna wij alles zoodanig vastbonden, dat er slechts eene opening voor den mond bleef om adem te halen.

Dit voorbereidende werk kostte veel tijd en moeite, maar zonder dat zouden de zieken reddeloos verloren zijn geweest. Wij hadden 4 uren noodig om hen aan te kleeden en te verkwikken. Weinigen onzer kwamen daar zonder vorst in de vingers af, want de thermometer was reeds tot 55 graden onder nul gedaald en een lichte wind vermeerderde die koude nog.

Eindelijk waren wij gereed en vingen na een kort gebed de reis aan. Het was een geluk, dat wij in het besturen van sleden over het ijs ervaren waren. Een groot gedeelte van onze reis ging over hummocks, die zich in lange rijen van 15 tot 20 voet hoogte uitstrekten en zoo steil waren, dat wij ze door groote omwegen moesten vermijden. Op andere plaatsen bedreigden ons spleten in het ijs, die slechts met eene dunne sneeuwlaag aangevuld en voor ons des te gevaarlijker waren, omdat eene kwetsuur aan den voet, door welke men niet meer had kunnen loopen, met een gewissen dood zou hebben gelijk gestaan. De slede was meer dan eens op het punt van omslaan, daar zij te zwaar beladen was en ook de zieken niet stevig genoeg hadden kunnen vastgebonden worden, om hen voldoende te vrijwaren tegen het gevaar van er uit te vallen. In weerwil dat wij al wat overtollig was hadden achtergelaten, bedroeg de lading nog altijd 1100 pond.

Desniettemin ging onze tocht gedurende de eerste 6 uren vlug voort en bereikten wij de nieuw ontstane ijsschotsen voordat wij geheel vermoeid waren. Onze slede hield de proef voortreffelijk uit. Ohlsen gevoelde zich ook in staat mede te trekken en ik meende dat wij zonder te groot bezwaar aan het station zouden kunnen komen, waar wij den vorigen dag onze tent hadden opgeslagen. Wij waren er zelfs niet buitengewoon ver meer van verwijderd, toen wij plotseling allen, zonder dat er iets voorafgegaan was om ons daarop voor te bereiden, eene zorgwekkende afneming van onze krachten van lichaam en geest begonnen waar te nemen.

Eerst kwamen Bonsall en Morton, twee van onze sterkste mannen, met het verzoek bij mij om te mogen slapen; zij hadden het niet koud, zeiden zij, de wind hinderde hen niet, zij hadden alleen behoefte aan een weinig slaap. Een oogenblik daarna vonden wij Hans nagenoeg verstijfd onder een sneeuwhoop liggen, en Tom liep wel, doch met gesloten oogen en kon bijna niet spreken. Eindelijk wierp Blake zich op de sneeuw neder en wilde niet meer opstaan. Zij klaagden niet over de koude, maar te vergeefs liep ik met hen en deelde ik stompen en slagen uit om hen op te wekken, even als ik vruchteloos spotternij en berisping aanwendde. Niets hielp en wij waren verplicht halt te houden.

Het viel ons uiterst moeielijk de tent op te slaan. Onze handen waren te zwak om vuur te maken en wij moesten ons zonder eten of drinken behelpen. Zelfs de brandewijn was bevroren onder de dekkleeden, waar wij die aan de voeten der zieken gelegd hadden! Wij brachten Ohlsen, Tom en Hans met de andere zieken het eerst in de tenten en

vervolgens nog zooveel anderen als er plaats in konden vinden. Daarna vertrouwde ik het kommando aan Mac-Gary toe, met last om na 4 uren rust te volgen, en ging toen met Godfrey vooruit, om de tent, die wij halfweg opgericht hadden te bereiken, en wat ijs en pemmikan te doen ontdooien voordat de anderen kwamen.

Daar het ijsveld effen was konden wij goed vooruit komen, doch ik weet niet hoeveel tijd wij er toe besteed hebben, want wij waren beiden op eene zonderlinge wijze versuft en hadden geen recht begrip van den tijd meer. Waarschijnlijk gebruikten wij er 4 uren voor. Wij hielden ons wakker door bestendig met elkander te spreken, al ware het ook dikwijls onsamenhangende taal die wij uitbrachten. Ik herdenk die uren als de jammerlijkste in mijn geheele leven. Wij waren niet bij onze zinnen en behielden slechts eene verwarde herinnering van al wat aan onze komst in de tent was voorafgegaan. Wij herinnerden ons beiden een ijsbeer, die op zijn gemak voor ons uitliep en een pelszak verscheurde, dien Mac Gary den vorigen dag onvoorzichtig weggeworpen had. Hij rukte dien uiteen en rolde hem weder tot een bal op, maar maakte geen beweging om ons aan te vallen. Ik werd bij dat gezicht door een duisteren angst gekweld, dat het onze tent en onze buffelvellen misschien even zoo gegaan was. Godfrey bezat een scherper blik dan ik en zag dan ook reeds uit de verte, dat onze tent er niet beter was afgekomen. Ik meende het toen ook te zien, doch wij waren door de koude zoozeer verdoofd, dat wij, zoover ik weet, voortgingen zonder onzen stap in 't minst te verhaasten.

Waarschijnlijk heeft onze komst den inhoud van de tent gered, want wij vonden die ongedeerd, ofschoon de beer alles omgeworpen en de buffelvellen met de pemmikan in de sneeuw gesleept had. Wij misten slechts een paar slaapzakken. Duidelijk herinnerden wij ons alleen, dat het wederoprichten der tent ons zeer zwaar was gevallen. Zonder een woord te zeggen kropen wij in onze slaapzakken van rendiervel en brachten de volgende 3 uren in een diepen slaap vol droomen door. Toen ik ontwaakte was mijn lange baard een ijsklomp geworden en zoo vast aan het buffelvel gevroren, dat Godfrey hem met zijn zakmes moest lossnijden.

Het gelukte ons water te ontdooien en eenige soep te koken eer de overigen kwamen, die 5 uren aan dien weg besteed hadden, doch zich naar omstandigheden vrij wel bevonden. De dag was tot ons groot geluk stil en door een zonneschijn verhelderd geweest. Allen verkwikten zich aan 't geen wij gereed hadden gemaakt, waarna de zieken weder op de slede werden geladen en wij ons snel op weg begaven naar de hummockrijen, die ons nog van de Naald scheidden. Er waren vertwijfelde inspanningen noodig om over die somtijds loodrechte schotsen heen te komen, want de krachten ontzonken ons andermaal en wij begonnen alle zelfbeheersching te verliezen. Wij konden ons niet langer onthouden sneeuw te eten, maar daardoor kregen allen zwelling in den mond en sommigen verloren de spraak. Gelukkig verwarmde de heldere zon de lucht, zoodat de koude tot 4 graden onder nul verminderde; anders zouden wij allen onvermijdelijk bevroren zijn. Telkens hielden wij veelvuldiger halt en zonken half slapend op de sneeuw neder. Merkwaardig was het, dat dit ons verkwikte. Ik nam er zelf de proef van, na Riley bevolen te hebben mij over 3 minuten te wekken, en voelde mij

daardoor zoo versterkt, dat ik het bij de manschappen ook toeliet; zij sliepen dadelijk in, doch ieder werd na 3 minuten onverbiddelijk wakker gemaakt.

Te 8 uur des avonds kregen wij de Naald in het oog. Wij hielden nu iets langer rust, verkwikten ons met eenigen brandewijn en bereikten den volgenden middag te 1 uur de brik. Wij meenden, dat wij aan één stuk naar het schip doorgereisd waren, doch dit is misschien het beste bewijs van hetgeen wij doorstaan hadden; want het brein was bij ons allen zoo verward, dat wij geen recht bewustzijn van de omstandigheden hadden. Wij strompelden vooruit als menschen die droomden. Later bleek uit de sporen, die onze voeten hadden nagelaten, dat wij in eene zeer kromme en hoekige lijn naar de brik waren teruggekeerd. Eene soort van instinct moet ons geleid hebben, want niemand wist te verhalen hoe hij er gekomen was.

Na den terugkeer lagen allen nog een tijd lang in ijlenden toestand. Ohlson was sneeuwblind, bij twee andere moesten eenige leden van bevroren teenen afgezet worden, en enkelen hadden een begin van mondkramp. Dit laatste verergerde bij Baker zoodanig, dat hij den 8 April er aan stierf.

Zijne reisgenooten zaten nog aan zijn sterfbed, toen de wacht van het dek de tijding kwam brengen, dat er menschen op het land stonden, die het schip aanriepen. Ik ging met eenige anderen naar boven en werkelijk zagen wij zonderlinge gestalten, die echter duidelijk menschelijke wezens waren. Toen zij bemerkten dat wij hen in 't oog hadden klommen zij op de ijsblokken en plaatsten zich elk afzonderlijk, als figuranten op het tooneel, in een halven kring rondom het schip, waarbij zij een luid geschreeuw aanhieven, hetzij om onze aandacht te trekken, hetzij om hunne verwondering uit te drukken. Wij konden er echter niets uit maken dan: „Ho-e! he-he!" en: „Ke-ka-e! ke-ka-e!" hetgeen zij onophoudelijk herhaalden. Daar zij geen wapens hadden en ook niet buitengewoon talrijk waren, ging ik met Petersen als tolk naar hen toe en richtte mij, de handen geopend omhoog houdende, naar een man die langer dan de overigen was. Hij sprong dadelijk van zijn ijsblok af en kwam mij halverwege te gemoet. Hij was bijna een hoofd grooter dan ik en goed en sterk gebouwd, en bezat eene donkere gelaatskleur met doordringende zwarte oogen. Hij droeg een overkleed met kap van wit en blauw vossenvel, in reepen naast elkander genaaid, en hooge laarzen van het vel van een ijsbeer, die aan de teenen in de klauwen van het dier uitliepen.

Deze Eskimo was het opperhoofd en heette Metek. Het was waarschijnlijk op een teeken van zijne zijde, dat de overigen zich om ons heen drongen, doch het viel niet moeielijk hun te doen begrijpen, dat zij blijven moesten waar zij waren, terwijl Metek met ons aan boord ging. Hij deed dit zonder vrees, ofschoon hij nog nooit blanken gezien had, en zijne volgelingen bleven op het ijs achter. Onze kok bracht hun brood, vleesch en groote stukken witte suiker, al 't geen hij als lekkernijen voor hen beschouwde, doch zij raakten het niet aan. Blijkbaar vreesden zij voor geen geweld van de vreemdelingen en later hoorde ik dat zij het geheel alleen tegen den ijsbeer en den walrus opnemen en dat zij hunne nieuwe bekenden zeer bleek en zwak hadden gevonden. Zij droegen geen andere wapenen bij zich dan een mes in hunne laars,

want hunne gevaarlijke lansen, wier schacht uit narwal- of beerenbeen bestaat en met eene scherpe stalen punt in de gedaante van een hart voorzien is, waren op hunne sleden vastgebonden.

Toen men deze Eskimo's het eerst veroorloofde op het schip te komen waren zij zeer vrijpostig en moeielijk in toom te houden. Soms schreeuwden er 3 of 4 tegelijk tegen elkander of tegen de bemanning. lachten er hartelijk over dat de Amerikanen hen niet begrepen, en snaterden dan weder voort. Zij waren onophoudelijk in beweging, snuffelden overal rond, klopten op de deuren, keken achter de kisten en vaten, namen alles in de hand en vroegen het dadelijk ten geschenke of poogden het te stelen. De handtastelijke terechtwijzingen, die soms noodig waren, namen zij niet kwalijk. In den namiddag strekten zij zich als kinderen, die vermoeid zijn van 't spelen, op den grond uit om te slapen. Men spreidde buffelvellen voor hen uit, niet ver van het steenkolenvuur in de kombuis. Die onbekende brandstof vervulde hen met onuitsprekelijke verbazing, want zij was te hard voor spek en te zacht voor steen. Zij leenden van ons een ijzeren pot met eenig water en kookten daarin stukken walrusvleesch, doch hun hoofdzakelijk voedsel bestond uit het rauwe vleesch, waarvan elk hunner gemiddeld 5 pond verbruikte. Bij hun eten was eene soort van lekkerbekkerij waar te nemen; zij hadden vleesch en spek in afzonderlijke reepen gesneden en aten dit gelijktijdig of in regelmatige afwisseling. Zij gebruikten niet te zamen hun maaltijd, maar ieder at wanneer hij er lust toe kreeg. Na het eten gingen zij slapen, met een stuk rauw vleesch naast zich, waarvan zij na het ontwaken weder voortaten. Zij sliepen zittend, met het hoofd op de borst gezonken.

Ik kocht van hen al het walrusvleesch dat zij konden missen en bovendien 4 honden, waarvoor ik hen met naalden, kralen en een schat van oude dingen beloonde. In hunne dankbaarheid beloofden zij over een paar dagen met nog meer vleesch te zullen terugkomen en mij hunne honden en sleden voor uitstapjes naar 't noorden te zullen afstaan. Daarop vertrokken zij; in minder dan 2 minuten hadden zij hunne honden aangespannen en zaten zij op de sleden; zij lieten hunne zweepen van robbenvel van 18 voet lengte knallen en jaagden met eene snelheid van 7 knoopen in het uur in zuidwestelijke richting over het ijs heen.

Zij kwamen niet terug, doch den volgenden dag vertoonde zich een gezelschap van 5 te voet, namelijk 2 oude mannen, 2 halfvolwassen knapen en een man van middelbare jaren. Ofschoon men reeds had bevonden, dat de vorige eene bijl, eene zaag en verscheidene messen gestolen en ons magazijn op het Butlars-eiland opengebroken hadden, durfden wij, uit hoofde van de zwakheid onzer equipage, met de schelmen niet breken. Ook ontdekte men een aantal sleden, in den omtrek achter de hummocks verborgen. Dit zag er zeer verdacht uit, want zij waren in staat het ons op onze sledevaarten zeer lastig te maken en ons het jagen in den omtrek te beletten, terwijl het bekomen van versch vleesch juist onze dringendste behoefte was. Wij behandelden dus de nieuw aangekomenen met de grootste vriendelijkheid en gaven hun geschenken, doch verborgen het tevens niet, dat niemand van hen weder als gast op het schip zou toegelaten worden, voordat de vermiste voorwerpen teruggebracht waren. Zij vertrokken onder levendige pantomimes die hunne onschuld moesten betuigen, maar desniettemin zag Mac Gary

dat zij bij het passeeren van het Butlars-eiland een kolenvaatje stalen, waarop hij door een geweerschot hunne terugreis bespoedigde. In weerwil van de waakzaamheid, die wij nu uitoefenden, gelukte het er nog een onze boot van caoutchouc, die op het ijs was blijven staan, in stukken te snijden en al het houtwerk daaruit mede te nemen. Weinige dagen later kwam een jongman met eene vrij sierlijke slede over het ijs tot ons en zeide, dat hij Majoek heette, hetgeen beteekent „ik ben." Wij ondervroegen hem over de boot, maar hij verklaarde er volstrekt niets van te weten, waarop ik tot zijne groote verwondering last gaf hem in het ruim op te sluiten. Aanvankelijk zette hij zich in de diepste neerslachtigheid neder, zonder te willen eten; na eene poos begon hij te zingen, toen te praten, daarna te weenen, en vervolgens weder te zingen. Aldus ging het bij afwisseling tot in den nacht voort, maar des morgens was hij verdwenen, niet tot mijn spijt.

De 1ste Mei was in aantocht en daarmede dat korte jaargetijde, gedurende hetwelk het eigenlijk slechts mogelijk is ontdekkingsreizen in de poolstreken te doen. De staat van zaken op de brik liet veel te wenschen over, want van de 18 personen waren 6 geheel iavalide en moesten met 4 gezonden op het schip achterblijven; de 8 overige waren dooreengenomen niet veel beter dan halfinvalide. Evenwel besloot ik een tocht naar den Humboldts-gletscher te doen, langs diens rand naar het westen te gaan en te zien of aldus eene opene zee te bereiken was. Die onderneming ging met veel bezwaren gepaard. Mac Gary reed met eene slede vooruit; ik volgde hem den 27 April met Godfrey en haalde hem na twee dagen in. Bij de Marshall-baai troffen wij zulke hooge sneeuwhoopen aan, dat de slede er niet door te brengen was. Wij moesten dus telkens afladen, den voorraad op den rug verder dragen en voor de honden eene baan plat treden. Reeds den 3 Mei vertoonde zich het scheurbuik wederom onder ons en sommigen werden door sneeuwblindheid bevangen. Desniettemin werd de reis voortgezet, doch wij bemerkten spoedig dat de ijsbeeren de proviand-depots gevonden en vernield hadden, zoodat hierdoor ons vooruitzicht verijdeld was om onzen voorraad van levensmiddelen uit die magazijnen aan te vullen. Alles was met zware steenblokken bedekt geweest, welke 3 menschen nauwelijks hadden kunnen verplaatsen; doch de beeren hadden die met hunne reuzenkracht zonder moeite afgewenteld en de met ijzer beslagen pemmikankisten opengebroken. De kegelvormige blikken bussen hadden zij niet kunnen openen, doch ze wijd en zijd rondgeslingerd, ofschoon vele 80 pond zwaar waren.

Op de hoogte van kaap James Kent werd ik, met waarnemingen bezig zijnde, plotseling door krampen overvallen, die mij bewusteloos deden nederzinken. Toen ik weder tot bezinning kwam liet ik mij op eene slede leggen en de reis vervolgen; doch mijne krachten namen zoo snel af, dat ik zelfs de koude van 5 graden onder nul, die hier anders eene liefelijke temperatuur is, niet verdragen kon. Mijn linkervoet bevroor tot aan het middengedeelte en des nachts bleken mijne ledematen waterzuchtig te zijn. Den 5den moet ik geijld hebben en viel ik telkens in onmacht als men mij uit de tent in de slede droeg. De reis werd bovendien bij voortduring moeielijker; de sneeuw lag zeer hoog en was op sommige plaatsen in 't geheel niet te passeeren. De manschappen, die mij vergezelden en zelf zich nauwelijks op de

been konden houden, besloten met geforceerde marschen met mij terug te keeren, na den overtolligen voorraad nabij de Dallas-baai verborgen te hebben. Den 14 Mei bereikten wij de brik weder, waar ik eene week lang tusschen leven en dood zweefde, daar typhus zich aan het scheurbuik paarde.

Den 20 Mei was ik echter in zooverre hersteld, dat ik weder beginnen kon mijn dagboek bij te houden. Ondertusschen was een ander lid der equipage door de strengheid van het klimaat bezweken; Schubert, een vroolijke gast, die altijd een liedje op de lippen had, had een paar dagen vóór onze terugkomst den geest gegeven. Na twee maanden zwaar aan het scheurbuik te hebben geleden, was hij er door weggesleept. Dit voorval maakte een ongunstigen indruk op de gemoedsstemming en dien ten gevolge op de gezondheid der manschappen. Van de matrozen waren er slechts 3 voor de dienst bruikbaar en van de officieren lagen er 4 op het ziekbed. Alleen Southey, Hayes en ik waren geschikt verdere onderzoekingen te besturen, en van dit drietal was slechts Hayes in staat eene reis te ondernemen.

Om na te gaan of de Smith-straat naar de opene zee leidde, zooals ik om verschillende redenen vermoedde, moest nog de kuststreek ten noorden van den Humboldt-gletscher en de westelijke zijde der straat, ten noorden van kaap Sabine, onderzocht worden. Ik droeg die taak aan Dr. Hayes op, die daarvoor eene met de beste honden bespannen slede en Godfrey, den besten gids der expeditie, medekreeg. Hij moest de Smith-straat op haar smalste punt overtrekken, dan den koers naar kaap Sabine richten en van daaruit de kust gaan opnemen. Hij vertrok den 20 Mei en keerde den 1 Juni terug, na zijne onderneming geheel volbracht te hebben. Doch hij en Godfrey waren sneeuwblind. Hun grootste hinderpaal was eene onafzienbare ijs-barricade geweest, die langs den sond liep en den overtocht versperde. IJsmassa's van 20 tot 40 voet hoogte lagen daar op elkander gestapeld en het bedriegelijke sneeuwkleed, dat aan den voet de holten en de oneffenheden verborg, maakte den voortgang nog moeielijker. De slede sloeg dikwijls om en verdween met de honden en de lading in een sneeuwhoop, zoodat zij er met veel tijdverlies weder uitgegraven moest worden. De omwegen, die de reizigers hadden moeten maken, ten einde de ijsheuvels om te trekken, waren zoo groot, dat zij 270 Engelsche mijlen hadden moeten bereizen, om een afstand af te leggen, die in de rechte lijn niet meer dan 70 mijlen bedroeg. Niet alleen tengevolge van deze belemmeringen, maar ook van de sneeuwblindheid die de reizigers aantastte, hadden zij eerst na een tocht van 8 dagen de tegenovergelegene kust bereikt, waar zij toen nog slechts 18 pond pemmikan over hadden. Desniettemin nam Hayes de kust tusschen kaap Sabine en kaap Leidy ten noordwesten op, tot aan het punt waar de vroeger door kapitein Inglefield opgenomen uitgestrektheid aanving. De naakte rotswand, die 1200 tot 1500 voet hoog was en een ijsgordel van 100 tot 150 voet breedte had, vertoonde verscheidene diepe inhammen, maar nergens eene doorvaart.

Op grond echter van de algemeene beweging der ijsbergen, van den aard van het water enz. hield ik mij overtuigd, dat er inderdaad eene doorvaart bestaan moest, die nu nog slechts in het noord-oosten kon gezocht worden. Om deze op te sporen werd er eene nieuwe en grootere expeditie uitgerust, uit Mac Gary, Bonsall, Hickey, Riley en

Morton bestaande. Met eene slede van 13 voet lengte, doch zonder de honden, moesten zij zich op den reeds vroeger door mij bereisden weg naar den grooten gletscher richten en uit het daar in Mei aangelegde depot de benoodigde levensmiddelen inladen. Hans zou hen dan derwaarts met de honden volgen. Terwijl Mac Gary met drie anderen den gletscher zou beklimmen om dien te onderzoeken, moesten Hans en Morton met de hondenslede noordwaarts over de baai gaan, om de daarachter liggende kust op te nemen. Het reisgezelschap verliet het schip den 4 Juni.

De achtergeblevenen vonden eenige afleiding in het waarnemen der voorboden van den terugkeerenden zomer. Het schip was hierop reeds allengs ingericht. Men had de provisiën van het Butlars-eiland weggehaald, om de hebzucht der Eskimo's niet gaande te maken en ze weder aan boord van het vaartuig geborgen, dat zoodanig in orde was gebracht, dat het binnen een viertal dagen in zee zou kunnen steken. Niemand aan boord was gezond, zoodat van ernstig werk geen sprake kon zijn en men den tijd passeerde met acht te geven op de vogels, insecten en plantjes, die de nadering van den zomer voorspelden. Toen ik echter den 9 Juni eene wandeling op het ijs deed, nam ik kenteekenen waar, dat de zomer dit jaar eerst laat zou invallen. De ijsgordel had in hoogte en breedte nog bijna geen verandering ondergaan en door het water was tot dusverre weinig of niets van de randen afgespoeld. Ook de oppervlakte van het ijs vertoonde geen verandering. Er bestond dus mogelijkheid dat wij dezen zomer in het ijs zouden blijven vastliggen en dit was een treurig vooruitzicht, want wij bezaten niet genoeg steenkolen meer voor een tweeden winter, de voorraad van versche levensmiddelen was bijna uitgeput en de zieken hadden dringend behoefte aan die verandering, die eene der voorwaarden van genezing is.

In den avond van 26 Juni keerden Mac Gary, Bonsall, Hickey en Riley van hun tocht terug. Zij waren allen gezond gebleven, doch het schitteren der sneeuw had hunne oogen sterk aangetast. In weerwil daarvan hadden zij hunne taak voortreffelijk vervuld en eene aangeschakelde reeks waarnemingen tot bevestiging van de vroegere observatiën medegebracht. Daar zij van goede instrumenten voorzien waren geweest, stemden hunne resultaten volkomen met die van Southey en mij overeen. De geheele kustlijn van onze winterhaven tot aan kaap Agassiz was nu met juistheid bepaald.

De expeditie was den 15 Juni aan den grooten gletscher gekomen, maar had veel te kampen gehad met de diepe sneeuw, die voornamelijk tusschen de kapen opgehoopt lag en met de grootste voorzichtigheid betreden moest worden, naardien de warmte der zon er reeds op gewerkt had. Een en ander had ook hen dikwijls tot groote omwegen genoodzaakt. Zij hadden juist het getijde des jaars getroffen, waarin de ijsbeeren het talrijkst zijn, wier sporen men zoowel op de kust als op de ijsvelden ontdekte. Een dezer dieren was vermetel genoeg een bezoek bij het gezelschap af te leggen, terwijl het op het ijs nachtverblijf hield. Het kon ongeveer een half uur na middernacht zijn en allen lagen na de vermoeiende dagreis in eene diepe rust, toen Mac Gary iets naast zijn hoofd in de sneeuw voelde krabben. Hij ontwaakte daardoor, zag dat een groot dier ijverig bezig was den omtrek van de tent op te nemen en riep zijne medgezellen wakker, doch het ondier liet zich daardoor niet storen. Het was in dubbele mate onwelkom, omdat al de geweren op de slede

lagen, die op eenigen afstand buiten de tent stond; men had zelfs niet eenmaal een reisstok bij de hand. Natuurlijk heerschte er in den kleinen kring eene zeer verklaarbare ontsteltenis. De eerste gedachte was de wapenen te gaan halen, doch dit bleek niet meer uitvoerbaar te zijn, daar de beer, na de tent te zijn omgeloopen, zich aan den ingang vertoonde. Men trachtte hem te verschrikken door lucifers af te strijken en stukken brandend papier naar hem toe te werpen; doch dit baatte niet en na een poosje zette hij zich rustig aan den ingang neder en begon eene rob op te eten, die den vorigen dag geschoten was.

Tom Hickey kwam het eerst op het denkbeeld, een uitval aan de achterzijde te doen. Hij sneed met een mes een gat in het tentdoek, kroop naar buiten, maakte een bootshaak los die als een der steunpunten van de tent diende en bracht den beer een goedgemikten slag op den neus toe, die hem een paar voet achter de slede deed terugdeinzen. Hickey maakte hiervan gebruik om eene buks te grijpen en gaf haar aan Bonsall, die daarop den beer een kogel door de long joeg. Het dier liep nog een 100tal schreden over het ijs voort en stortte toen dood neder. Sedert dit avontuur hield men geen nachtverblijf meer zonder eene wacht uit te zetten en de geweren bij de hand te hebben.

Het noordelijkste proviand-depot, dat wij den vorigen zomer aangelegd hadden, werd geheel verwoest gevonden. Het was met zware rotsblokken beschermd, die men ten deele met groote hefboomen had moeten omwentelen; maar voor de beeren schenen zij weinig bezwaar opgeleverd te hebben. Er was geen stukje pemmikan meer over, behalve in de kegelvormige bussen van plaatijzer, die de klauwen en tanden der roofdieren getrotseerd hadden. De beeren hadden die bussen als speelballen overal heengeworpen en eene tinnen kan met spiritus tot een bal samengeknepen; de nagels waren diep in het metaal gedrongen en hadden er stukken als met een beitel afgeschaafd. In het gezouten vleesch hadden zij geen smaak gehad, maar de koffie scheen hun des te beter bevallen te hebben en, om onbekende redenen, was oud zeildoek eene bijzondere lekkernij voor hen geweest; zelfs de Amerikaansche vlag, die ik vroeger op dat punt had laten planten, was door hen tot den stok afgeknaagd. De broodvaten hadden zij over den ijsgordel heen tot op de schotsen der zee geworpen en het dikke caoutchouczeil, waarmede alles bedekt was geweest en dat zij niet hadden kunnen doorbijten, tot een onoplosbaren knoop ineengedraaid. In den geheelen omtrek van het depot waren breede paden door de beeren uitgetreden en eene belendende hoogte, met eene helling van 45 graden, was zoo glad geworden en met hun haar bedekt, dat men tot het vermoeden kwam, dat zij zich spelenderwijs naar het depot hadden laten afglijden. Uit waarnemingen, die ik later zelf deed, bleek dat deze onderstelling juist was.

Een hoofddoel der expeditie, de beklimming van den gletscher, had niet bereikt kunnen worden. Bonsall en Mac Gary gingen daartoe den 16 Juni op weg en brachten het tot aan een eiland, op 200 schreden afstands van de steile voorzijde des gletschers, maar dichter konden zij niet komen, wegens het labyrinth van ijsbergen en steile hummocks, afgewisseld met opene waterplekken. Daar het eiland echter even hoog was als de rand van den gletscher, kon men dezen goed overzien. Hij schijnt het land langzamerhand met eene golvende ijskorst van 20 of 30 voet dikte overtrokken te hebben, totdat hij het strand bereikte, waar

hij altoos voorwaarts glijdt, zoodat er telkens groote stukken afbrokkelen, die daar blijven liggen, totdat zij door nieuwe stukken voortgeduwd worden en de zee bereiken, waar zij kunnen drijven en ijsbergen worden.

Hans was den 17 Juni met de honden bij de expeditie gekomen en den volgenden dag met Morton op een afzonderlijken ontdekkingstocht uitgegaan. Zij namen eene noordwaartsche richting, evenwijdig met den gletscher, doch met 5 of 7 mijlen tusschenruimte. Het ijs was vrij van hummocks, maar bedekt met sneeuw, waar zij tot aan de knieën door moesten waden. Weldra kwamen zij bij de ijsbergen, die reeds vroegere expeditiën hadden tegengehouden en zoo dicht op elkander stonden, dat er meermalen slechts plaats genoeg tusschen was om er de slede en de honden door te brengen. Den volgenden dag werden de hindernissen onoverkomelijk, zoodat zij van koers moesten veranderen en eene westelijke richting insloegen. Bij het overtrekken eener kleine baai geraakten zij op zwak en voos ijs, maar zoodra de honden dit bemerkten zwenkten zij en snelden in een boog naar het land. Naar hunne gewoonte legden zij zich daar sidderend neder en weigerden verder te gaan. Hans kon de eigenzinnige dieren alleen van hunne plaats krijgen door zich naar eene plek te begeven waar het ijs goed wit was, want het wrakke ijs ziet er donker uit. Daar riep hij elken hond op vleienden toon bij diens naam en nu kropen zij op hun buik naar hem toe.

Eindelijk kwamen de reizigers aan een zeearm van naar gissing 8 mijlen breedte, voor wier monding twee eilanden lagen, die naar sir John Franklin en kapitein Crozier genaamd werden. Daar de kust met hooge steile klippen omzoomd was en er geen ijsgordel langs liep, konden zij niet verder doordringen. Morton plantte hier dus eene oude vlag, die in mijn oog een eerwaardig gedenkstuk was. Nadat zij bij de schipbreuk van het Amerikaansche oorlogschip *Peacock* aan den ingang der Columbia-rivier gered was, had zij commodore Wilkes op zijn ontdekkingstocht naar den Zuidpool vergezeld en was het nu hare bestemming in het noordelijkste land van den aardbol uit te waaien. Nadat zij anderhalf uur van den top eener zwarte klip boven de klotsende golven had gewapperd, rolde Morton haar weder op en nam haar mede.

Tot zijn leedwezen vond hij het volslagen onmogelijk de kaap om te trekken, ten einde zich te vergewissen in welke richting het land voortliep. Volgens zijn gevoelen moet het zich in oostelijke richting uitstrekken. Van het hoogste punt der kaap, die de eindpaal zijner reis was, omtrent 300 voet boven de zee, zag hij in het noordwesten aan den verren gezichteinder een berg in de gedaante van een stompen kegel, naar gissing omtrent 3000 voet hoog. Aan dezen piek, het noordelijkste bekende punt van den aardbol, werd de naam van den grooten noordpoolreiziger, sir Edward Parry, gegeven. Wat het water betreft, dat Morton gezien had, meende ik redenen te hebben om aan te nemen, dat dit de zoo lang gezochte opene poolzee was, de „Polynia", aan welke de Russische zeevaarders gelooven en van wier bestaan ook ik mij overtuigd hield.

Morton's terugreis met Hans leverde niets bijzonders op; doch hunne lange afwezigheid had aan boord bezorgdheid verwekt, want het jaargetijde was reeds te ver gevorderd, om zonder gevaar over het ijs te kunnen reizen. Met blijdschap hoorden wij dus den 10 Juli in de verte

het geblaf van honden. Die dieren zijn gewoon hunne nadering aldus aan te kondigen, doch stormden in dit geval met zulk een razenden haast voorwaarts, dat zij bijna onmiddellijk, nadat wij het blaffen vernomen hadden, bij het schip aankwamen. De vermoeide reizigers konden zoo vlug niet zijn en het duurde nog verscheidene uren eer zij volgden en van de doorstane ongemakken konden uitrusten te midden van hunne kameraden.

De zomer vorderde meer en meer, doch het ijs ging nog niet los. Zoover wij zien konden bleef het tusschen ons en het noordwater van de Baffins-baai onwrikbaar vastzitten. Liep het zeer gunstig dan kon toch de ingang van onze winterhaven eerst tegen het einde van Augustus opengaan en dan zouden er nog dagen, ja misschien weken, verloopen eer het ijs rondom onze brik losliet. Maar al konden wij ook met spoed zuidwaarts komen, dan was het te vreezen dat de winter ons nog in het pak-ijs weder verrassen zou. Daar wij echter voor eene tweede overwintering slecht toegerust waren, werd het noodig ons in betrekking te stellen met het eskader van sir Edward Belcher, dat zich naar mijne gissing bij de Beechy-eilanden moest bevinden, ten einde hulp of althans onderstand van levensmiddelen te vragen.

Tot dat einde werd de oude walvischboot in orde gebracht en Mac Gary, Morton, Riley, Hans en Rickey verklaarden zich bereid mij te vergezellen. Tot proviand namen wij 150 pond varkensvleesch mede, daar er niet genoeg pemmikan meer was. Het kostte ons 4 dagen om de boot deels over het ijs te slepen, deels op de schouders te dragen, ten einde haar in open water te brengen. Dikwijls werden wij door drijfijs tegengehouden, doch zonder al te groote bezwaren konden wij de reis naar het zuiden voortzetten. Op de klippen nabij het Littleton-eiland zagen wij groote scharen van eiderganzen en eenden. Eene was er zoo dicht mede bezet, dat men den voet bijna niet kon plaatsen zonder op een nest te treden. Met geweerschoten en steenworpen doodden wij hier binnen weinige uren meer dan 200 vogels. Wij plukten die, namen er de beenderen uit en hadden ze op deze wijze gemakkelijk in proviand voor de reis herschapen. Daar het ons gebleken was, dat wij de boot te zwaar beladen hadden, brachten wij hier een gedeelte van den inhoud aan land en verborgen het onder rotsblokken.

Den volgenden dag bereikten wij de opene zee en zelfs een zoo beproefd noordpoolreiziger als Mac Gary werd angstig te moede, toen hij de zwakke boot door de korte golven moest heensturen, die haar dikwijls dreigden te overstelpen. Wij bevonden ons hier juist in het gedeelte der baai, dat Baffin in 1616 met twee kleine vaartuigen bevaren had, die echter reuzen waren geweest in vergelijking met onze walvischboot. Terwijl wij nog 60 mijlen van kaap Combermere verwijderd waren begonnen zich de voorboden van een storm te vertoonen, die eerlang met zijne volle kracht over ons losbrak. Aanhoudend stonden wij op het punt van zinken of omslaan. Mac Gary behandelde den langen riem, het tooverwerktuig der walvischvaarders, met het grootste talent, doch vermits niemand hem daarin vervangen kon stond hij 22 uren achtereen op zijn post, zonder een oogenblik in oplettendheid of inspanning te verflauwen. Eindelijk schoot de wind naar het oosten en bedaarde de storm; doch nu versperde het pak-ijs den weg naar het zuiden en menigmaal liep onze boot gevaar tusschen de tegen elkander aanstootende ijsschotsen verbrijzeld te worden.

Wij ontkwamen daar slechts aan door haar telkens op eene schots te trekken. Desniettemin ondergingen wij eenige stooten, die de notendop niet steviger maakten. Zij begon lek te worden en daar het bovendien zwaar regende moesten de manschappen haar voortdurend uithoozen. Onder die omstandigheden kon niemand een oog luiken en één man werd ziek van uitputting.

Toen wij ons den 31 Juli op 10 mijlen van kaap Carry bevonden, konden wij niet verder, want eene vaste ijsmassa, die zich zoover uitstrekte als het oog reiken kon, lag dwars voor ons. Westwaarts verhieven zich ijsbergen, van welke ik met Mac Gary na eene wandeling van 4 mijlen over het ijs er eene bereikte. Wij beklommen dien tot 120 voet hoogte en zagen in 't zuiden en westen door den verrekijker in een omtrek van 30 mijlen niets anders dan onafgebroken ijs. Dit was het pak-ijs, dat de beide opene gedeelten der Baffins-baai van elkander scheidt. Elke verdere poging om zuidwaarts te komen was dus hopeloos. Wij richtten ons daarom naar het Northumberland-eiland, waar wij na een paar dagen aankwamen en bij de zuidkust aanlegden. Vijf steenen hutten leverden het bewijs, dat Eskimo's hier overwinterd hadden; drie daarvan verkeerden nog in vrij goeden toestand en waren tot vóor korten tijd bewoond geweest. Tot aan den rand van het water was de grond met gras, lepelblad en dergelijke kruiden begroeid en de vossen waren talrijk, daar de vele vogels hun een rijken buit beloofden. De jonge vossen waren nog zeer mager en blaften ons aan. Wij hielden ons hier eenigen tijd op, om de anti-scorbutieke kruiden te gebruiken en wonnen in krachten door het eten van het gevogelte, waarna wij gezond, doch zonder ons doel bereikt te hebben, naar de brik terugkeerden.

Het schip zat nu sedert 11 maanden in het ijs vast en had zich in al dien tijd geen duimbreed van zijne plaats bewogen. De vergeefsche poging om naar de Beechy-eilanden te komen had de onmogelijkheid doen zien om de Groenlandsche nederzettingen te bereiken. Er bestond weinig kans, om met het schip naar het open water te kunnen stevenen, want de vogels — een gewis voorteeken van den naderenden winter — begonnen naar 't zuiden te vliegen en het nieuwe ijs kon den 17 Augustus reeds een man dragen. Onze laatste hoop was op het springtij gebouwd, dat den 22 Augustus verwacht werd en misschien het ijs zou opbreken. Met het oog op de slechte vooruitzichten besloot ik op het eiland, waar de observatoriums stonden, een piramidalen steenhoop op te richten en er geschriften onder te verbergen, die een verslag van onze lotgevallen behelsden. Ik koos eene in 't oog vallende rotswand en liet er met groote letters, die van zeer verre gezien konden worden, op schilderen: „*Advance*, 1853—1854." Op de daarbij gebouwde piramide van zware steenen werd een kruis geplaatst. In de nabijheid hieuw men een gat in de rots en verborg daarin een geschrift, besloten in eene glazen flesch, die met gesmolten lood was toegemaakt. Het stuk luidde als volgt:

„Brik *Advance*, 14 Augustus 1854.

„E. Kane en zijne kameraden Henry Brooks, enz. (volgen de namen), leden der tweede Grinnell-expeditie tot opsporing van Sir John Franklin en van de vermiste manschappen van de *Erebus* en *Terror*, hebben zich genoodzaakt gezien in deze haven aan te leggen, toen zij in noordoostelijke richting door het ijs trachtten te boren.

„Zij vroren den 8 September 1853 in het ijs vast en werden daaruit verlost den....

„Gedurende dien tijd heeft de expeditie 960 mijlen kustlinie opgenomen, zonder eenig spoor van de vermiste schepen of eenige inlichting omtrent hun lot te vinden. De met dit oogmerk gedane tochten hebben zich over 2000 mijlen uitgestrekt en zijn alle te voet of met behulp van honden afgelegd.

„Men heeft Groenland onderzocht tot aan zijn noordelijkste punt, waar het nog hooger noordwaarts door een grooten gletscher met de tegenoverliggende kust verbonden is. De kust is tot 82 graden 27 minuten noorderbreedte in kaart gebracht. De Smith-sond breidt zich tot eene ruime baai uit, die in haar geheelen omvang is opgenomen. In haar noordoosthoek opent zich op 80 graden 10 minuten noorderbreedte en 66 graden westerlengte eene nieuw ontdekte doorvaart, die men gevolgd heeft totdat geheel open water het verdere onderzoek belette. Dit kanaal liep recht noordwaarts en leidde naar eene oogenschijnlijk opene zee, die sterk bevolkt is met vogels, ijsbeeren en zeedieren.

„De meeste dier ontdekkingen zijn, door het sterven van vele honden, van de persoonlijke inspanning van officieren en manschappen afhankelijk geweest. De zomer heeft hen zeer verzwakt en in gezondheid verachterd gevonden.

„J. T. Baker en P. Schubert zijn overleden ten gevolge van ongemakken, die zij door de onvermoeide vervulling van hun plicht beloopen hebben. Hun stoffelijk overschot rust onder een steenhoop aan de noordpunt van het Observatorium-eiland.

„Het observatorium ligt 76 Engelsche voet van de verst uitspringende punt van dit eiland in de richting van 14 graden zuid ten oosten, op 78 graden 37 minuten 10 seconden noorderbreedte en 70 graden 40 minuten westerlengte. De gemiddelde waterhoogte is 29 voet onder het hoogste punt van het eiland. Deze beide punten worden overigens aangewezen door koperen bouten, die met gesmolten lood in de rots bevestigd zijn.

„Den 12 Augustus 1854 werd de brik van hare vroegere ligplaats aan den binnenkant der eilanden geboegseerd en daar aan het buitenste ijsveld, ongeveer eene mijl ten noordwesten, vastgemaakt, waar zij thans verdere veranderingen in het ijs afwacht.

»*Vossenval-punt.* E. K. KANE.
»14 Augustus 1854." »*Bevelhebber der expeditie.*"

Een paar uren later werd er nog het volgende postscriptum bijgevoegd:

„Daar zich nieuw ijs tusschen de brik en het eiland gevormd heeft en zich voorboden van een storm vertoonen, is de datum der afreis oningevuld gelaten. Zoo het mogelijk is, zal de plaats nogmaals bezocht worden, om den datum bij te voegen, daar onze bevrijding van den loop van het saisoen blijft afhangen.

»E. K. KANE."

Terwijl men nu aan het werk ging om zich op eene tweede overwintering voor te bereiden, door het schip daartoe in orde te brengen, kruiden tegen het scheurbuik te verzamelen, enz., opperden sommigen het denkbeeld, dat het beter was de brik te verlaten en het toch niet onmogelijk moest zijn een uitweg naar het zuiden te vinden, waarin zij door Petersen, den Deenschen tolk, ondersteund werden. Ik liet dus in

den middag van 24 Augustus de geheele manschap bijeenkomen en zette hun de gronden uiteen, die mij bewogen te blijven. Ik stelde in 't licht, dat eene poging om nu nog het open water te bereiken niet slechts gevaarlijk, maar letterlijk onmogelijk was. Waren er toch, die het beproeven wilden, dan zou ik er mij niet tegen verzetten, doch ik eischte dat zij vóor hun vertrek zich zouden stellen onder het bevel van officieren, door hen zelven te kiezen, en dat zij schriftelijk van alle aanspraken op mij en de achterblijvenden afstand zouden doen.

Van de 17 man verklaarden 8 aan de brik trouw te blijven; het waren Brooks, Mac Gary, Wilson, Goodfellow, Morton, Ohlsen, Hickey en Hans Christian. De anderen kregen rijkelijk hun aandeel van den voorraad proviand en verlieten den 28 Augustus het schip, zoo goed uitgerust als de omstandigheden het veroorloofden. Riley, die ook onder hen behoorde, keerde na weinige dagen terug, doch maanden verliepen er voordat de overigen de brik wederzagen.

Met betrekking tot de achtergeblevenen was mijne eerste zorg de verdeeling van het werk en de levenswijze in stand te houden, zoo als wij het tot nog toe gewoon waren geweest, want niets demoraliseert den mensch meer dan eene afwijking van het gebruikelijk geregeld leven. Alles moest dus blijven gelijk het was: de instelling van den tijd, de dienst, de godsdienstoefening, de tafelgebruiken, de wacht, de werkzaamheden in het observatorium, enz. Vervolgens liet ik, hetgeen wij van de Eskimo's geleerd hadden, in practijk brengen. Ik had zorgvuldig op hunne manieren gelet en daardoor waargenomen, dat de inrichting van hunne woningen en hun dieet — van hunne onzindelijkheid en achteloosheid natuurlijk gezwegen — het best voor dit klimaat geschikt waren. Dienovereenkomstig liet ik de brik in eene igloe of Eskimo-hut herscheppen. Hiertoe was eene groote hoeveelheid mos en graszoden noodig, die beiden slechte geleiders zijn, zoodat men daarmede eene woning kan vervaardigen die voor de winterkoude bijna ontoegankelijk is. De binnenwanden van het schip werden dik met die zelfstandigheden bekleed en op den grond kwam eene dikke laag gips, met manilla-hennep bedekt, waar een kleed van zeildoek over bevestigd werd. De ingang tot dit vertrek was in het vooronder door een lagen met mos gevoerden tunnel, waarin zooveel deuren en gordijnen als mogelijk waren aangebracht, om de koude buiten te sluiten.

Daar onze voorraad van wild ten einde begon te loopen, zoodat er voor ons allen nog slechts zes eenden en drie sneeuwhoenders waren, begaf ik mij in gezelschap van Hans met eene slede, met vijf honden bespannen, op het ijs ter jacht. Nadat de tocht aanvankelijk over zeer vast en spiegelglad ijs gegaan was, kwamen wij op nieuw ijs, dat maar ter nauwernood de slede kon dragen. Plotseling riep Hans: „Robben! robben!" hetgeen de honden in galop voorwaarts deed vliegen. Opkijkende zag ik eene gansche kudde robben in eene opene plek water spelen, doch te gelijk bemerkte ik, dat wij op een nieuw ijsveld waren gekomen, dat ten eenemale onveilig was. Het naaste vaste ijsveld stak er als een eiland boven uit. Omkeeren was onmogelijk, zoodat wij verplicht waren in dezelfde richting voort te gaan. De honden werden met de stem en de zweep aangedreven, terwijl het ijs als een blad papier onder de slede golfde. Wij bevonden ons nog wel eene Engelsche mijl van het goede ijsveld en wisten dat wij verloren waren als wij het niet bereikten, het-

geen geheel van onze honden afhing. Als zij eene minuut stilstonden zouden wij door het dunne ijsvlies heengaan en in het snelstroomende water terecht komen. Wij bevonden ons thans vrij dicht bij de robben, die ons met de verwonderde nieuwsgierigheid aanstaarden, welke de karakteristieke uitdrukking van hun gezicht schijnt te zijn; er waren er wel 50, die zich tot aan borst uit het water ophieven en ons door hunne gerustheid schenen te bespotten.

De gevreesde crisis kwam maar al te snel; de golving van het ijs begon de honden te beangstigen en toen wij nog slechts 50 schreden van het vaste ijsveld verwijderd waren, stonden zij plotseling stil. De linkerrand der slede brak door het ijs, de voorste hond volgde haar en in eene seconde hing de geheele linkerzijde der slede in het water. Mijne eerste gedachte was de honden los te maken; ik boog mij dus voorover om de streng van den eersten hond door te snijden, maar lag in een oogenblik zelf in het water. In gebroken Engelsch jammerende wilde Hans mij helpen, maar ik riep hem toe dat hij zich met uitgespreide armen en beenen op den buik moest werpen en trachten moest de ijsschots te bereiken door zich met zijn zakmes vooruit te helpen. Onderwijl spartelde ik zelf tusschen de slede, de honden en de strengen in eene onoplosbare verwarring rond. Het gelukte mij werkelijk de lijn van den voorsten hond door te snijden, hem op het ijs te helpen en bij de slede te komen; doch ik bemerkte dat zij mijn gewicht niet kon dragen, zoodat mij niets anders overbleef dan te trachten op den rand van het ijs te komen. Onophoudelijk zwom ik in het gat rond, maar overal brak het trouwlooze ijs af en na elke mislukte poging voelde ik mijne krachten verminderen. Hans, die intusschen veilig op het vaste ijs was aangekomen, lag op de knieën in 't Engelsch en 't Eskimoosch te bidden; elke maal, wanneer het ijs afbrokkelde, slaakte hij een uitroep van schrik en als ik weder rondzwom begon hij op nieuw te bidden.

Ik stond op het punt van zinken. Bij het doorsnijden der strengen had ik mijn mes laten glippen en een tweede, dat ik in mijn broekzak droeg, kon ik wegens de natte plooien van het robbenvel, waaruit dat kleedingstuk bestond, niet bereiken. Ten slotte had ik mijne redding aan een pas gedresseerden hond te danken, die nog aan de lijnen vastzat en bij zijne pogingen, om uit het water te komen, een hoek der slede op het ijs trok. Al mijne vroegere pogingen, om de slede als eene soort van brug te gebruiken, waren te vergeefs geweest. Begrijpende dat dit het laatste middel tot redding zou zijn, wendde ik mij op den rug om mijn gewicht zooveel mogelijk te verminderen en drukte mijn nek tegen den ijsrand; daarop trok ik langzaam en voorzichtig mijn been krom, zette het tegen de slede aan en duwde mij achteruit. Ofschoon ik een verdacht kraken hoorde, voelde ik weldra dat mijn hoofd op het ijs rustte en mijn nat pelskleed er over schoof. Vervolgens vonden ook mijne schouders steun; nog één stevige druk, en ik lag op het ijs. Toen ik nu naar het ijsveld gekropen was, waar Hans zich reeds bevond, wreef deze mij, ten einde den bloedsomloop weder te herstellen. De honden werden ook gered, maar de slede, de tent, de geweren, de sneeuwschoenen, alles moest achterblijven. Een en ander vroor aan de drijvende slede vast en werd later teruggehaald.

Nadat de helft der equipage zich van de overigen had afgescheiden en op eigen avontuur vertrokken was, vertoonden zich in het laatst van

Augustus weder drie Eskimo's. Men had er sedert April geene gezien, maar de komst van deze was een bewijs dat zij het schip niet uit het oog hadden verloren en nu eens kwamen opnemen hoe het met de zaken stond. Men wees hun eene tent op het dek aan, waar zij over eene koperen lamp, een kookpot en eene hoeveelheid talk als brandstof konden beschikken. Toen ik hun des nachts ten 2 uur verliet waren zij onophoudelijk bezig met koken en eten. Gedurende den nacht wisten zij de oplettendheid van den wachthebbenden officier te verschalken en maakten zich uit de voeten, waarbij het bleek dat zij niet alleen de lamp en den pot, maar ook mijn besten hond medegenomen hadden. Waarschijnlijk zouden zij de andere honden evenzeer gestolen hebben, als deze niet te vermoeid waren geweest. Hierbij hadden zij het niet gelaten, want weldra bevond men, dat zij zich ook van buffelrokken en een dekkleed van caoutchouc hadden meester gemaakt.

Ik begreep dat ik straffen moest en een voorbeeld stellen, al ware het ook in den blinde. Derhalve zond ik Morton en Riley naar Anoatok, de naaste nederzetting der Eskimo's, waar de dieven zich waarschijnlijk zouden ophouden. Werkelijk vonden zij éen hunner, met name Majoek, bedaard in zijne hut zitten, met Sievoe, de vrouw van Metek, en Aningna, de vrouw van Masinga, die de gestolen buffelrokken aan het lijf hadden. Bij een onderzoek in de hut kwamen de lamp en de pot voor den dag, benevens andere voorwerpen die wij nog niet gemist hadden. Zonder complimenten namen mijne manschappen dit alles terug, bonden de vrouwen die zij niet alleen met het gestolene, maar nog bovendien met het walrusvleesch, dat zij voor haar voedsel noodig hadden, belaadden en voerden haar weg naar de brik. De 30 Engelsche mijlen waren een vermoeiende marsch voor haar, doch zij klaagden niet, evenmin als de beide matrozen, ofschoon deze reeds de 30 mijlen hadden afgelegd om ze te komen halen. Majoek gelastten zij het opperhoofd van Eta te gaan verwittigen, opdat hij stappen zou kunnen doen om de gevangene vrouwen vrij te koopen.

Vijf dagen lang zaten zij bij ons in den kerker beurtelings te zuchten, te zingen en te schreien, welk een en ander echter geen afbreuk aan haar eetlust deed, die voortreffelijk bleef. Eindelijk verscheen Metek met een nog aanzienlijker Eskimo, die Oetoeniejee heette. Beiden brachten eene geheele slede vol messen, tinnen bekers, brandhout en stukken ijzer mede, alles van 't eerste tot het laatste gestolen goed. Van alle wonderen der beschaving, die Metek op het schip zag, maakte niets zooveel indruk op hem als de bewijzen, die hij nu van de stoffelijke kracht der blanken had bijgewoond. Hij had gedacht dat hun vermogen, door het vertrek van de helft der equipage, ook met de helft verminderd was; doch het feit dat zij binnen 10 uren na den diefstal naar de hutten gemarcheerd waren en de vrouwen gevangen genomen en weggevoerd hadden, was wel in staat geweest, hem tot andere inzichten te doen komen. Deze heldendaad versterkte de Eskimo's in hunne overtuiging, dat de blanken overal de heerschende stam zijn en het ook van rechtswege moeten wezen.

Van dien indruk maakte ik gebruik om een verdrag met hen te sluiten, dat ten doel had ons van hun bijstand te verzekeren tot het verkrijgen van levensmiddelen. Het stuk luidde, voor zooveel de Inoewiets of Eskimo's betrof: „Wij beloven niet te zullen stelen. Wij beloven u

versch vleesch te zullen brengen. Wij beloven u honden te zullen verkoopen of leenen. Wij beloven u gezelschap te zullen houden als gij het verlangt en u de plaatsen te zullen aanwijzen waar wild te vinden is." De Kabloema's of blanken namen daarentegen de volgende verplichtingen op zich: „Wij beloven, dat wij den dood niet over u zullen doen komen, dat wij u niet betooveren, dat wij u geen schade hoegenaamd berokkenen zullen. Wij zullen, als wij ter jacht gaan, wild voor u schieten. Gij zult aan boord van het schip gastvrij ontvangen worden. Wij schenken u naalden en spelden, tweeërlei messen, een ijzeren hoepel, drie stukken hard hout, eene hoeveelheid vet, een elst en garen, en zullen deze en andere voorwerpen, die gij noodig hebt, met u ruilen tegen walrus- en robbenvleesch van de beste hoedanigheid."

Dit verdrag, dat inderdaad eene zaak van het hoogste gewicht voor de geheele equipage was, werd door Hans en Morton, als gemachtigden van Kane, in eene algemeene vergadering der bevolking van Eta aangenomen en bekrachtigd en ook de Eskimo's van Anoatok traden toe. Het werd niet plechtig bezworen, maar is nooit geschonden. De beide partijen verkeerden nu ongehinderd tusschen de brik en het land, legden bezoeken bij elkander af, organiseerden jachtpartijen, enz. Zoolang wij in het ijs bezet bleven hadden wij aan de Eskimo's onschatbare raadgevingen te danken, vooral ten opzichte van hetgeen de jacht betrof. Wat deze opbracht deelden wij met elkander. De honden werden als gemeenschappelijk eigendom gebruikt en menigmaal getroostten zich de Eskimo's ontberingen, om voeder voor die dieren te sparen. Waar wij konden vergolden wij hunne diensten met gelijke dienstvaardigheid, zoodat zij ons als weldoeners leerden beschouwen en ons eindelijk vertrek oprecht betreurden.

Ons winterleven was eentoniger dan het vorige jaar, want de manschappen waren minder talrijk en meer door ziekten gefolterd. Den 7 December werd de stilte afgebroken door het geroep van de wacht, dat er Eskimo-sleden naderden. Zij waren ten getale van 5, elk met 6 honden bespannen en bereikten binnen weinige oogenblikken ons schip. Het bleek, dat zij Bonsall en Petersen terugbrachten, twee der manschappen die zich den 28 Augustus van ons afgescheiden hadden. Treurig was het verhaal hunner lotgevallen, want zij hadden bij smartelijke ervaring alles bevestigd gevonden, wat ik hun voorspeld had. Hunne makkers hadden zij op 200 mijlen afstands achtergelaten, verdeeld van zin, verslagen van geest en bijna ontbloot van levensmiddelen. Onze eerste taak en verplichting was dus deze te gaan redden.

Er werd omtrent 100 pond vleesch gekookt en ingepakt, waarbij wij eene hoeveelheid scheepsbeschuit, thee, enz. voegden, zoodat het gezamenlijk gewicht 350 pond beliep. Maar met wie zou men dit nu zenden? Onze beide pas teruggekeerde makkers waren niet in staat de reis nog eenmaal te doen. Bonsall was geheel uitgeput en Petersen, van wien men altijd weinig nut had, wilde den reddingstocht tot later uitstellen. Er bleef dus niets over dan de bezending toe te vertrouwen aan de Eskimo's, die hen begeleid hadden. Zij beloofden alles terstond te zullen afleveren, doch het was een gewaagd stuk, daar een Eskimo zelden aan de verzoeking weerstand kan bieden als het eetwaren betreft.

Ik besloot hen dus ten minste door Hans te doen vergezellen, toen ik den 12 December, des morgens te 3 uur, het geroep hoorde: „Weêr

Eskimo's!" Ik wierp haastig eenige kleederen aan, snelde naar het dek en ontwaarde eene groep menschelijke wezens, die pelskleederen gelijk de inboorlingen droegen. Zij bleven bij de loopplank staan, doch toen ik hen wilde aanroepen kwam één vooruit en greep mijne hand. Het was Dr. Hayes. Daarop volgden ook de overigeu, die allen natuurlijk de hartelijkste ontvangst vonden.

Zij waren met rijp en sneeuw overdekt en half machteloos van honger. Daar de thermometer 50 graden onder het vriespunt stond, mochten zij slechts zeer trapswijze benedendeks gebracht worden, want na eene zoo vreeselijke koude doorstaan te hebben, zouden zij niet zonder levensgevaar in de warmte der kajuit hebben kunnen komen. Zij hadden een weg van 350 mijlen afgelegd en het laatste gedeelte hunner reis, van de baai van Eta naar het schip, meer dan 70 mijlen in eene rechte lijn, was bij deze ontzettende koude dwars door de hummocks gegaan. Twee maanden lang hadden zij van niets anders dan bevroren robben- en walrusvleesch geleefd. Het was zeer goed, dat zij niet op de terugkomst der Eskimo's gewacht hadden, want wij vernamen later dat de sleden ledig door Eta waren gekomen en hebben nooit kunnen vernemen wat er van de proviand geworden is.

De Eskimo's, die de verloren zonen herwaarts vergezeld hadden, waren allen oude bekenden. Men had hen in de onderscheidene nederzettingen gehuurd, doch eenigen waren vrijwillig medegekomen, zoodat de stoet nu uit 6 gidsen en 42 honden bestond. Zij hadden onze uitgeputte kameraden zeer menschlievend behandeld. In elke hut, waar men halt hield, heette men hen welkom en vooral spanden de vrouwen zich in om aan de vreemdelingen, die zooveel ellende doorstaan hadden, de noodige hulp te verschaffen.

Het verdere van den winter werd onder zeer bezwarende omstandigheden doorgebracht, daar wij dikwijls gevaar liepen geheel van levensmiddelen ontbloot te geraken. Wij moesten ons enkel op de onzekere opbrengst der jacht verlaten. Ook de gezondheid der manschappen ging meer en meer achteruit. Nadat dus Hans een vergeefschen tocht naar nederzettingen der Eskimo's had gedaan om hulp te bekomen. trachtte ik zelf Eta of Peteravik te bereiken, om te onderzoeken wat men voor ons zou kunnen doen. Ik werd te Eta door de weinige bewoners zeer hartelijk ontvangen en op het beste wat zij hadden, namelijk vleesch en spek van walrussen, onthaald. Aangezien ik eenigen tijd bij hen doorbracht, had ik gelegenheid hunne zeden te leeren kennen. Bij sterfgevallen heerscht het zonderlinge gebruik, dat zij stelselmatig weenen; als er één begint verwacht men dat de overigen zullen volgen en de beleefdheid eischt van den voornaamste der aanwezigen dat hij den eerste, die met het schreien begonnen is, de oogen afdroogt. Dikwijls maakt men afspraak tot een groot gemeenschappelijk geween, doch niet zelden gebeurt het ook dat er plotseling één in tranen uitbarst en de anderen daarop uit beleefdheid hetzelfde doen, zonder te weten wien die smart geldt.

Niet enkel de dooden worden op die plechtige wijze betreurd, maar elk ongeluk kan er aanleiding toe geven, bijv. eene onvoorspoedige jacht, het breken van eene harpoenlijn of het sterven van een hond. Eene der vrouwen stond eens bij haar kookketel, wierp een blik op mij en begon te schreien. Ik wist niet wat haar deerde, maar ik vlei mij dat ik

eene groote tegenwoordigheid van geest aan den dag legde door terstond mijn zakdoek uit te halen, op wellevende wijze mijne oogen te wisschen en er een paar tranen uit te knijpen. Dit kleine intermezzo was dadelijk voorbij en de vrouw ging met haar werk weder voort.

Het schreien is niet het eenige ceremonieel in een geval van overlijden. De angekok of profeet van den stam legt aan de overgeblevenen verschillende boeten op, bijv. dat zij in langen tijd niet op de walrusjacht mogen gaan, dat zij zekere spijzen niet mogen eten, en meer van dien aard.

De noordelijke Eskimo's zijn een uitstervend volk. Hunne zorgeloosheid in den tijd van overvloed heeft dikwijls hongersnood ten gevolge en daar het wild tevens vermindert, wordt ook in den zomer het onderhoud onzekerder. De pokken, die dikwijls hevig onder hen woeden, doen het overige. Hoe snel zij uitsterven blijkt uit de vele verlaten hutten, die weinige jaren geleden nog door geheele gezinnen bewoond werden.

De Eskimo's schijnen alleen mannen, die door groote lichaamskracht en onversaagdheid ontzag kunnen inboezemen, als opperhoofden te erkennen en spreken nog van de oefeningen onder de vorige geslachten, waarbij over de meerdere of mindere aanspraken beslist werd. Men vindt daar nog sporen van in de spelen, welke soms gehouden worden. Springen, worstelen, slagen uitdeelen en ontvangen, boogschieten, zware steenen dragen, dit alles behoort tot het geven der bewijzen van lichaamskracht. Het opperhoofd geniet weinig andere voordeelen, dan dat hem zeker deel van de opbrengst der jacht moet afgestaan worden.

Na bevonden te hebben, dat wij ons voornamelijk op eigen krachten zouden moeten verlaten en er van de Eskimo's niet veel hulp te wachten was, keerde ik naar het schip terug. Allengs kwam de Meimaand en besloten wij de brik te verlaten, te meer daar de equipage, met uitzondering van 3 of 4 man, grootendeels van hare ziekten hersteld was. Sinds lang waren wij reeds bezig geweest met de toebereidselen om dit plan uit te voeren. Wij bezaten 3 booten, waarvan 2 walvischbooten van 24 voet lengte en eene lichtere boot uit cederhout van 13 voet. Zij werden met hout, dat wij van de brik namen, gerepareerd en versterkt, met een tentdak van zeildoek voorzien en op sleden gezet die door de manschappen getrokken moesten worden. Eene vierde slede, met honden bespannen, bestemden wij tot het vervoer van de zieken, van welke er 4 nog niet op de beenen konden staan. Eene verlaten Eskimo-hut te Anatoak, omtrent 35 mijlen van de brik, werd ingericht tot eene bewaarplaats van proviand enz. en tot eene soort van hospitaal voor degenen die ziek waren of het nog zouden worden.

Wat de proviand betreft werd de scheepsbeschuit fijn gestampt en in waterdichte zakken geborgen; varkens- en rundervet werd gesmolten en in andere zakken gegoten om te bevriezen; evenzoo handelden wij met eene hoeveelheid geconcentreerde boonensoep. Het meel werd door dubbele zakken tegen de vochtigheid beschermd. Dit was al de proviand die wij zouden medenemen, daar wij ons voor het overige op de jacht verlieten. Van kleedingstukken werden aan elk man een bepaald aantal toegekend. Het tapijt van de kajuit leverde schoenen, waaraan zolen van walrusvel of guttapercha gemaakt werden, en drie dozijn sokken van zeildoek dienden als reserve-voorraad voor de geheele beman-

ning. Aan de slaapzakken van buffelvel werden nog dekens, gevuld met eiderdons, toegevoegd.

Den 17 Mei was het vertrek bepaald en op dien dag werden de sleden met de booten een eind weggebracht. Met groote plechtigheid nam men afscheid van de brik. Ik las een gebed en een hoofdstuk uit den Bijbel voor, nam het portret van kapitein Franklin van den muur en wikkelde het in caoutchouc, en las ook de rapporten van verschillende mannen der equipage voor, die allen overeenstemden dat het noodzakelijk was het schip te verlaten. Daarna nam ik het woord en ontveinsde de groote bezwaren niet, die aan onze onderneming verbonden waren, maar verzekerde mijne hoorders dat zij die door krachtsinspanning en gehoorzaamheid aan hunne officieren zouden kunnen overwinnen, zoodat ik vertrouwde dat de meesten, ja naar ik hoopte allen, de 1300 mijlen ijs en water, die ons nog van Noord-Groenland scheidden, behouden zouden overkomen. Officieren en manschappen verbonden zich vrijwillig elkander trouw te blijven, waarna ik een geschrift binnen het schip bevestigde, dat de redenen behelsde om welke wij het verlaten hadden. De manschappen vereenigden zich nu op het dek, waar de vlaggen geheschen en weder gestreken werden, en trokken tweemaal de brik rond, waarbij zij van gedachten wisselden over de vele beschadigingen, die zij door het ijs en door het uitbreken van hout ondergaan had. Het vrouwenborstbeeld op den voorsteven met vuurroode wangen en blauwe kleeding, dat den boezem door het schuren van het ijs en den neus door inklemming tusschen twee ijsschotsen verloren had, werd van zijn verheven standpunt afgenomen. Aanvankelijk wilde ik het wegens de zwaarte achterlaten, doch de equipage verlangde het mede te nemen, daar zij te recht zeide, dat men het als brandhout kon gebruiken wanneer het te lastig werd.

Thans werd de tocht aangevangen, doch door de zwaarte der sleden legde men in de eerste 8 dagen slechts 15 mijlen af. Toen men er iets beter mede had leeren omgaan ging het wat vlugger, ofschoon men toch nooit méer dan $3^1/_2$ mijl per dag vorderde. Ik zelf vervulde de taak om de zieken en den reservevoorraad met de sleden en het eenige nog overige span honden naar Anatoak te brengen. Reeds in April had ik hiermede langzamerhand een begin gemaakt en omstreeks het midden van Juni bevonden zich daar al de invaliden en nagenoeg 1200 pond proviand. Later werden zij met dien voorraad naar de booten overgebracht, die inmiddels onder groote bezwaren de reis over het ijs voortgezet hadden. De sleden, op welke de booten stonden, moesten meestal getrokken worden en slechts enkele malen was de wind sterk genoeg om zeilen op te zetten, maar dan vlogen zij ook als ijsschuitjes voort.

Den 16 Juni was men op deze wijze aan het open water gekomen, waar de booten, wier naden beurtelings door de koude of den zonneschijn gesprongen waren, gerepareerd moesten worden, hetgeen ons eenige dagen ophield. De Eskimo's van Eta, die met ons bevriend waren, kwamen hier afscheid van ons nemen en sloegen een kamp in onze nabijheid op. Elk hunner kreeg een mes, een vijl of eene zaag ten geschenke, en aan de kinderen gaven wij stukken zeep, die zij hoog noodig hadden. De mannen brachten mij onophoudelijk vogels die zij vingen en de vrouwen zaten te schreien. Mijn hart werd week ten aanzien van die arme, onzindelijke en toch zoo gelukkige schepsels,

die zoo lang onze buren waren geweest. Lust tot stelen was hunne eenige grove fout, maar dat was eene nationale zwakheid. Verraad hebben zij waarschijnlijk nooit op het oog gehad, doch wel is het mij voorgekomen dat zij met eene bijgeloovige vrees vervuld waren, dat onze aanwezigheid hun nadeel zou kunnen toebrengen.

De uitreiking der afscheidsgeschenken had met eene zekere plechtstatigheid plaats. De honden (met uitzondering van twee die ik naar New-York medenam) werden in gemeenschappelijk bezit aan de Eskimo's overgelaten. Eindelijk hield ik eene toespraak tot hen als broeders aan welke wij veel dank verschuldigd waren. Ik vertelde hun van de volksstammen van welke zij door de gletschers en de zee gescheiden waren, van de vele voordeelen van een verblijf in zuidelijker streken, van den langeren duur van het daglicht en de geringere koude, van de betere opbrengsten van de jacht en de visscherij en van den grooteren overvloed van drijfhout. Ik zette voor hen uiteen hoe zij in een paar zomers die gelukkige streken zouden kunnen bereiken en gaf hun teekeningen van de kust met de kapen en baaien. Dit alles hoorden zij met ingehouden adem aan, zoodat het niet onmogelijk is, dat zij nog eenmaal de proef nemen van den raad, dien ik hun gegeven heb.

In den namiddag van 19 Juni staken wij in zee, maar reeds den 21sten waren wij verplicht bij het Hakluyt eiland aan te leggen, ten einde de booten beter te kalefateren. Den volgenden dag werd de reis hervat en deels over het ijs, waarover de booten gesleept moesten worden, deels door smalle en bochtige kanalen, kwamen wij den 25sten in den omtrek van den Wolstenholm-sond, waar wij de booten aan het landijs vastlegden.

De schrale kost, waarop wij teren moesten, deed de spierkracht der manschappen zeer verminderen. Zij bemerkten dit echter te nauwernood en schreven de moeite, die het hun kostte om de booten voort te trekken, aan den aard van het ijs toe. Doch toen den volgenden morgen al hunne inspanning om de booten te bewegen vruchteloos bleef, begrepen zij de oorzaak; zij hadden den honger verloren en waren bijna met de fijngestooten beschuit en eene teug thee tevreden. Allen lieten den moed zinken en er bleef niets over dan op helder weder te wachten, daar men dan kon hopen glad ijs of een kanaal te vinden. Terwijl men aldus wachtte brak er een storm uit het noordwesten los, die het groote ijsveld, waaraan de booten waren vastgemaakt, eene poos voortjoeg. Zeer spoedig kwam het echter in botsing met het vaste ijs aan den voet eener klip. In een oogenblik verkeerde alles in de grootste verwarring. Ik dacht dat ons laatste uur geslagen was. Het was niet het gewone tegen elkander stooten van ijsschotsen, maar alles werd verbrijzeld en in de wildste verwarring over elkander heen geworpen. Dit ging vergezeld van een ontzettend gedruisch, waartusschen het schetteren van 1000 bazuinen evenmin gehoord zou zijn als de klank eener menschelijke stem Wij werden geschud, opgeheven, rondgedraaid in een chaos van ijsklompen en nedergeploft zonder er iets tegen te vermogen. Eindelijk kwamen de ijsvelden tot rust, de stroom voerde het losse ijs weg en met behulp van de riemen en de bootshaken werden wij er uit bevrijd. Met blijde verrassing bevonden wij ons spoedig in open water en zagen wij land dicht voor ons. Wij konden echter geen inham of haven vinden, die ons zou beschutten en waren dus genoodzaakt ons

met een werpanker aan den ijsgordel vast te leggen. Toen het water hoog genoeg steeg, trokken wij de booten op den smallen rand eener klip en schoven ze daar in eene kloof, doch wij waren te zwak om ze uit te laden, ten einde de beschadigingen, die zij ondergaan hadden, te herstellen. Op de klip ontdekten wij talrijke broeiplaatsen van eiderganzen, zoodat wij, gedurende de 3 dagen die wij hier doorbrachten, wel 1200 eieren dagelijks verzamelden. Wij deden ons dus rijkelijk te goed aan iets stevigers dan de fijngestooten beschuit.

Toen wij de reis hervatten, stuitten wij weldra op ijsvelden, die onzen verderen voortgang verhinderden. De booten moesten er over getrokken worden, waartoe de equipage 52 uren van inspanning besteedde. Zonder de lofwaardige discipline der manschappen zou het in 't geheel niet doenlijk geweest zijn.

Den 11 Juli naderden wij met een lichten noordwestenwind kaap Dudley Diggs. Hier echter werden wij door ondoordringbare en onoverklimbare ijsvelden tegengehouden, zoodat wij moesten wachten totdat de natuur zelve verandering zou aanbrengen. Wij trokken de booten aan land en brachten daar eene week door, hetgeen zeer gunstig was tot herstel van onze krachten, want het wemelde hier van gevogelte, en lepelblad en dergelijke kruiden waren in overvloed voorhanden. Wij legden 250 vogels in, om ons tot proviand op onzen verderen tocht te strekken.

Den 28 Juli gaf het uitzicht van het ijs ons hoop, dat wij er door zouden kunnen komen. Langs het land stevenende bereikten wij kaap York, waar wij de booten op het ijs trokken, om te herstellen wat beschadigd was, waarna de reis hervat werd. Spoedig kwam er eene zeer bedenkelijke stoornis tusschen. De booten, misleid door de onregelmatige vormen van een ijsberg, liepen eene verkeerde geul tusschen de ijsvelden binnen, die zich daarna weder achter hen sloot. Ik zeide aan de manschappen niets van de bedenkelijke gevolgen, die dit ongeval kon hebben, maar liet de booten op het ijs trekken en daar een leger opslaan, onder voorwendsel dat de kleederen en onze voorraden gedroogd moesten worden. Het was mistig weder, hetwelk echter eenige uren later in zooverre opklaarde, dat ik met Mac Gary een ijsberg van 300 voet hoogte kon beklimmen, om eens rond te zien. Wat wij toen zagen vervulde ons met schrik; zoo ver het oog kon reiken, waren wij door ijsvelden en ijsbergen ingesloten en Mac Gary, die als oud-walvischvaarder niet licht door eenig gevaar onthutst werd, kon bij dit schouwspel zijne tranen niet weerhouden.

Er bleef ons nog slechts één uitweg over. De manschappen moesten zich, het mocht kosten wat het wilde, nogmaals voor de sleden spannen, om westwaarts naar onzen vroegeren weg terug te keeren. Eene der sleden was reeds tot brandhout gebruikt en de boot van cederhout, die daarbij behoorde, namen wij nu ook uit elkander. Wij laadden de lichte planken daarvan in de andere boot en zetten deze op de slede, waarop de mannen zich gelijk vroeger weder in 't gareel spanden. Eerst den derden dag kwamen wij op die wijze bij den ijsberg terug, die ons op het dwaalspoor had gebracht. Onder vreugdegejuich werden de twee booten hier te water gelaten en gingen wij met een frisschen noordenwind op nieuw onder zeil.

Weldra begon zich gebrek aan levensmiddelen te doen gevoelen,

hetgeen mij met de grootste zorg vervulde, want hoewel de rantsoenen zoo klein mogelijk werden gemaakt, moest er een oogenblik komen, dat zij geheel verbruikt waren. Wij konden weinig wild bemachtigen en onze nood klom zoo hoog, dat de manschappen het rauwe vleesch van eene rob, die wij geschoten hadden, verslonden, zonder den tijd te kunnen afwachten dat het behoorlijk zou toebereid zijn. Een paar dagen later bemachtigden wij weder een rob en van toen af hadden wij geen gebrek meer aan voedsel, daar wij telkens vogels schoten.

Wij bevonden ons den 1 Augustus tusschen de Eidergans-eilanden, ontscheepten ons op een daarvan zoo spoedig mogelijk, trokken de booten aan wal en gaven ons, het hart vervuld met dankbaarheid over onze aanvankelijke redding, aán een gerusten slaap over. Na hier twee dagen te hebben uitgerust roeiden wij weder voort en kregen eerlang het schip van Uppernavik in 't oog, dat hier jaarlijks traan komt laden. Het vervulde ons met gemengde aandoeningen toen wij ons van dit schip hoorden aanroepen, waar wij vriendelijk ontvangen werden en de eerste duistere begrippen kregen van 't geen er gedurende onze afwezigheid in de buitenwereld was voorgevallen. Wij vernamen hier ook, dat men de overblijfselen van Franklin's expeditie gevonden had omstreeks 1000 mijlen bezuiden de streken, alwaar wij ze hadden gezocht.

Met dit vaartuig bereikten wij Uppernavik, waar wij voor de laatste maal onze booten op het strand trokken, ten aanschouwe van eene verwonderde schare kinderen. Wij hadden 84 dagen in de open lucht doorgebracht en waren daaraan zoo gewend geworden, dat wij het aanvankelijk tusschen vier muren niet konden uithouden en er vreesden te stikken. Men bewees ons alle mogelijke vriendendiensten, doch daar men hier slechts éenmaal 's jaars door een schip uit Denemarken van verschillende benoodigdheden voorzien wordt, kon men niet aan al onze wenschen voldoen.

Met het traanschip, dat den 6 September Uppernavik verliet, kwamen wij den 10den te Godhaab aan. Wij hadden de kleinste onzer booten als eene reliquie medegevoerd, daar zij, buiten onze pelskleederen en de schriftelijke documenten die het resultaat onzer nasporingen behelsden, het eenige was, wat wij van de *Advance* terugbrachten. Terwijl wij ons hier bevonden kwam eene Amerikaansche stoomboot aan, die een schip op sleeptouw voerde. Voor de laatste maal werd nu onze kleine boot te water gebracht en de vlag, die, zoo dicht bij den noordpool gewapperd had, nogmaals voor den wind ontplooid. Met kracht roeiden wij onze landgenooten te gemoet, die, zoo als wij vervolgens vernamen, gekomen waren om ons te zoeken. De stoomboot droeg de sporen van den strijd, dien zij reeds met het ijs had aangevangen. Toen onze boot bij het schip aanlegde, riep de kapitein juist mij toe; „Zijt gij doctor Kane?" en toen ik daarop: „Ja!" liet volgen, sprongen de manschappen in het want en riepen ons, die zij reeds verloren hadden geacht, door een langdurig gejuich het welkom toe.

REIZEN

IN

DE VEREENIGDE STATEN

EN

CANADA.

HOOFDSTUK I.

Overtocht naar Amerika. — De zeestoombooten. — Muzikale hofmeesters. — Een Amerikaansche loods. — New-York. — Karakter der Amerikanen. — De Croton-waterleiding. — Logementen. — Brooklyn. — De petroleum. — Spoorwegen. — Het uitgraven van boomwortels. — Titusville. — De petroleum-industrie. — De derricks. — De springende petroleum-bron bij Petroleum-City. — Newark. — Trenton. — Perth-Amboy. — Philadelphia. — Naams-gelijkheid van vele plaatsen in Amerika. — Omgang met de Amerikanen. — Vertroeteling en overmoed der Amerikaansche vrouwen. — De Fairmount-waterleiding. — Het stelsel van eenzame opsluiting. — Wilmington. — Dover. — Baltimore. — York. — Eene tabaksplantage. — Washington. — Het bondsdistrict Columbia. — De grondwet der Vereenigde Staten. — Mount-Vernon.

Den 13 Juli 1867 scheepte ik mij op de *Bremen*, eene der stoombooten van den Noord-Duitschen Lloyd, te Bremerhaven naar New-York in. Wij hadden bijna gedurende de geheele reis tegenwind en in de eerste week stond de zee zoo hol, dat eene minder krachtige stoommachine dan de onze niet in staat zou zijn geweest er tegen op te werken. Daar het schip zeer vast in het water lag, kregen wij betrekkelijk weinig zeezieken. Desniettemin eischt de zeeziekte altijd offers. Zij bestaat in eene hevige onpasselijkheid en een afkeer van alle spijzen, vooral van vleesch. De oorzaak is te zoeken in de schommelende beweging van het vaartuig, die de maagzenuwen van streek brengt, en hierbij komen nog de zeelucht, de onaangename kolendamp en de uitwademingen van het teer. Onze scheepsdoctor meende nu sedert vijf reizen waargenomen te hebben, dat de bewoners der rondom de machinekamer en dus op de heetste plaats gelegene kooien het gezondst waren en vooral het minst van de zeeziekte te lijden hadden.

De inrichting dezer stoombooten laat niets te wenschen over. De tusschendeks-passagiers hebben het er oneindig veel beter dan in vroegere jaren. Zij waren toen in eene kleine bedompte ruimte opgesloten, kregen slechts de eerste drie of vier dagen op zee versch brood en na het verlaten van de haven geen versch vleesch meer. Tegenwoordig hebben zij eene voldoende en dikwijls overvloedige ruimte met ronde vensters aan beide zijden, die bij goed weder openstaan, zoodat er doorstrooming van frissche lucht is; elken dag wordt er versch brood gebakken, waarvan zij zooveel kunnen bekomen als zij willen; verscheidene malen in de week wordt er versch vleesch gegeven; zij krijgen suiker in hunne koffie, en hunne spijzen worden door stoom gekookt

met eene zindelijkheid, die allergunstigst bij de vroegere wijzen van bereiding in de scheepskombuis afsteekt.

Dat er in weerwil van dit alles ontevredenen zijn spreekt van zelf. Het schip moet nog gebouwd worden waarop niet eenige der passagiers zouden vitten. Gewoonlijk echter worden tafel en verblijfplaats het sterkst afgekeurd door degenen die het vroeger tehuis op verre na zoo goed niet hadden, terwijl zij, die het beter gewoon waren, zich op reis gaarne eenige kleine ongemakken getroosten, daar zij weten dat het niet anders kan. Bovendien verkeeren vele passagiers, vooral die van de twcede klasse, in het wonderbare denkbeeld, dat zij het betaalde overtochtsgeld gedurende de reis weder in eten en drinken terug moeten krijgen. Komt dit naar hunne berekening niet uit, dan achten zij zich schandelijk afgezet. Dat het vaartuig, hetwelk hen over de zee voert, ook geld kost en kolen en onderhoud noodig heeft, komt niet bij hen op. „Welk verschil maakt het," vragen zij, „of er een mensch meer of minder aan boord is?"

Eene vreemdsoortige voorwaarde was er bij het in dienst nemen van de hofmeesters der tweede kajuit gesteld. Zij moesten namelijk elk een verschillend instrument kunnen bespelen, en wanneer de passagiers dier tweede kajuit gegeten hadden, kwamen de bedoelde hofmeesters naar de eerste kajuit en maakten muziek aan tafel. In den beginne was het echter akelig om te zien en te hooren als die arme kerels, door de zeeziekte aangetast en terwijl het schip heen en weer schommelde, spelen moesten. Dat de maat en het ensemble veel te wenschen overlieten zal niemand verwonderen en ik zou hen dus, wat mij betreft, gaarne van hunne taak ontslagen hebben. Later ging het beter en bij goed weder speelden zij niet alleen elken morgen een uur op het dek, maar ook dikwijls des namiddags, waarbij de dekpassagiers dansten.

De barbier was een der meest gezochte personen aan boord, niet zoo zeer uit hoofde van het scheren, want de meesten lieten hun baard groeien; maar hij bekleedde, als assistent van den doctor, het ambt van onderbibliothekaris, daar de scheepsbibliotheek onder het opzicht van den doctor stond. De barbier moest dus de boeken uitgeven en de kleine beschadigingen herstellen, die de lucht en het zeewater er aan toebrachten. Kluchtig was het, bij kalme zee (want bij ruw weder dacht niemand aan lezen) de dames om den barbier te hooren roepen; 't was haar dan slechts te doen om een boek te hebben en men gewent ten slotte aan alles; waarom zou men ook niet aan zulk een bibliothekaris gewennen?

Op een Zaturdag-avond, toen wij de Amerikaansche kust naderden, maar haar in lange nog niet in het oog hadden, en de muziek voor de tusschendeks-passagiers vroolijke dans-airs speelde, zoodat de paren zich bij het tamelijk gunstige weder behoorlijk op de maat bewogen, ontdekte men plotseling aan den gezichteinder een klein zeil, dat weldra voor een loodskotter herkend werd. Tot hierheen, nog 340 zeemijlen van de kust, hadden de vermetele Yankees zich gewaagd, om elkander de aankomende stoombooten voor den neus weg te kapen.

Thans kwam er leven tusschendeks en de mooiste meisjes vonden geen dansers meer, want „de loods kwam." 't Is de eerste echte Amerikaan, dien de landverhuizers te zien krijgen, en als hij eindelijk aan boord komt, bekijken zij hem doorgaans met dezelfde nieuwsgierig-

heid waarmede de manschappen van Columbus den gesneden roeiriem beschouwden, dien zij uit de zee opvischten. Met zijne kleine vlag in top naderde de loodskotter snel en eerlang zond hij eene boot met den loods af, een knap gebouwd man, zeer elegant gekleed. In den vroegen morgen van Maandag passeerden wij het voorgebergte Sandy Hook en bij het aanbreken van den dag bereikten wij het Staten-Eiland, waar de stoomboot het anker wierp, omdat er eerst door een geneesheer onderzoek moest gedaan worden. Deze kwam te half zeven en bevond dat wij allen in gezonden toestand verkeerden. Wij konden dus nu den koers naar de werf van den Noord-Duitschen Lloyd richten, waar wij te 9 uur aanlegden. Zonder verder vertoef begonnen thans de douaneplagerijen, die in de vrije Vereenigde Staten aan de orde van den dag zijn. Zelfs de passagiers van de eerste kajuit mochten het schip niet verlaten voordat al de bagage uitgeladen was; alles werd geopend, bijna elk stuk onderzocht, en de dames moesten niet alleen het geringste doosje van elken koffer uitpakken, maar nog door twee daartoe aangestelde „ladies" in eene afzonderlijke kamer persoonlijk gevisiteerd worden.

Daarna mochten de passagiers der eerste kajuit aan wal gaan, maar die van het tusschendek werden nog altijd teruggehouden, omdat er verscheidene schepen met landverhuizers te gelijkertijd binnengeloopen waren en de tijd te kort schoot om alles spoedig na te zien. Eerst des avonds kregen zij ook vrijheid om het vaartuig te verlaten.

Zoodra men te New-York den voet op den Amerikaanschen bodem zet, ontvangt men een diepen indruk van de macht en de levenskracht der Noord-Amerikaansche Unie. New-York, na Londen de eerste handelstad der wereld en de volkrijkste en vermogendste stad der Vereenigde Staten, ligt op de zuidpunt van het eiland Manhattan, dat een langwerpigen driehoek uitmaakt, en aan de westzijde door de Hudson, aan de oostzijde door de Oost-rivier en aan de noordzijde door de Haarlem-rivier bespoeld wordt. De stad Hoboken aan de overzijde van de Hudson en de steden Brooklyn en Williamsburg aan de overzijde van de Oost-rivier op Long Island, die men in zekeren zin als voorsteden van New-York beschouwen kan, zijn daarmede door een aantal stoombootveeren verbonden. In 1612 door de Nederlanders onder den naam van Nieuw-Amsterdam gesticht, telde New-York, toen het in 1664 in handen van de Engelschen kwam, slechts 1500 inwoners. In 1800 bedroeg de bevolking nog slechts 60,000 en in 1810 96,000 zielen, maar sedert nam zij voortdurend in ongeloofelijke verhoudingen toe, zoodat zij thans niet veel minder dan een millioen zielen bedraagt. Door de ligging op een eiland, waar rivieren en zeearmen samenkomen, bezit de stad eene kolossale baai, die veilig en gemakkelijk is en bijna nooit door ijs versperd wordt; de grootste schepen kunnen nagenoeg onmiddellijk bij de stad aanleggen. Van hier gaan stoomvaartlijnen naar Liverpool, Bristol, Londen, Havre, Bremen enz. uit; bijna alle handeldrijvende natiën der aarde staan in een onmiddellijk en rechtsstreeksch verkeer met de stad en tweederden van den geheelen invoer der Unie komt hier aan.

De schoonste openbare plaats, waarmede schier geen andere op den aardbol kan vergeleken worden, is de zoogenoemde Batterij met haar park. Van deze plek, aan de punt van het eiland gelegen, overziet men de geheele, door zeilschepen en stoombooten verlevendigde, baai met

hare schilderachtige eilanden en groene oevers. De fraaiste en drukst bezochte straat, de Broadway of Breedstraat, loopt recht door het midden der stad. Op de breede trottoirs wemelt het van voetgangers, de eene prachtige winkel volgt op de andere en des avonds verspreiden er duizenden gasvlammen de helderheid van den dag. In deze straat komt de Wallstreet uit, die het middenpunt van den handel en het verkeer is, want men vindt daar bijna al de bankierskantoren en dagbladbureaux, alsmede de Beurs en het Tolkantoor. De Beurs, van graniet gebouwd, bezit een front van 200 voet lengte met 18 kolommen van 36 voet hoogte. De ronde hoofdzaal, wier koepel door 8 marmeren kolommen gedragen wordt, is 120 voet hoog en meet 100 voet in doorsnede. Het Tolkantoor is van wit marmer in navolging van het Parthenon te Athene opgetrokken. Voormaals werd het stadhuis, dat rijk van bouwtrant is en eene gunstige ligging in een park heeft, als het schoonste gebouw der stad beschouwd. Onder de belangrijke gebouwen verdienen het gerechtshof en de universiteit nog vermelding.

New-York telt een zeer groot aantal kerken, waaronder echter alleen de in Gothischen stijl opgetrokkene Nederduitsche kerk werkelijke schoonheid bezit. De groote menigte der kerken, die men in alle Amerikaansche steden waarneemt, is niet slechts een gevolg van den levendigen godsdienstzin der Amerikanen, maar ook van de veelheid der secten. Daar de huren der huizen zeer hoog zijn, wonen vele lieden, die nog geen eigene huishouding kunnen betalen, in kosthuizen, waar zij slechts eene afzonderlijke slaapkamer hebben, doch de woon- en eetkamer met andere kostgangers moeten deelen. Zelfs jonge echtparen leven dikwijls jaren lang op die onhuiselijke wijze, totdat zij zich een eigen huis en haard kunnen verschaffen. Over 't geheel lijdt de huiselijkheid onder het rustelooze streven der Amerikanen om geld te verdienen. Zij bezitten alle, tot in de benedenste klassen der maatschappij, iets slims en sluws in hunne woorden en handelingen. „*I guess, I reckon, I calculate*" (ik denk of ik vermoed) zijn uitdrukkingen die men telkens hoort, en de woorden *Sir* en *Ma'am* komen onophoudelijk in de gesprekken voor, want de democratische zelfverheffing heeft wederkeerige hoffelijkheid voortgebracht; doch zij heeft ook een ongegeneerdheid van manieren ten gevolge, die den Europeaan lompheid toeschijnt. Hoed en rok zijn dikwijls van fijne qualiteit, maar geheel kaal gedragen en de schoenen zijn zelden gepoetst; doch daarentegen neemt men bij de mannen doorgaans fijn en blank linnengoed waar. Uit hunne geheele houding spreekt het bewustzijn: „Ik ben een burger van een vrij land en erken op aarde niets boven mij; niemand kan mij banden aanleggen dan de wet, die ik mij zelf gegeven heb."

Voor het onderwijs wordt veel gedaan; buiten de universiteit telt men te New-York een groot aantal inrichtingen van hooger en lager onderwijs en verscheidene openbare bibliotheken en museums. De spoorweg, die door het noordelijk gedeelte van New-York naar de stad Haarlem loopt en, daar zij gedeeltelijk door de rotsen gehouwen is, tot de kostbaarste der Unie heeft behoord, draagt veel tot bevordering van het verkeer bij, daar men op een groot aantal plaatsen in en uit de treinen kan gaan. De Croton-waterleiding is eene reusachtige, maar te gelijk hoogst weldadige onderneming. Door rotsen en heuvelen, over rivieren en dalen voert zij, na de rivier Haarlem door middel eener brug van

1450 voet lengte en 114 voet hoogte overgegaan te zijn, het voortreffelijke water van de rivier Croton naar de stad. De eigenlijke waterleiding is van steen gebouwd, van boven en van onderen gewelfd, op den bodem 6 voet en in de hoogte 7 voet breed, en voorts 8 voet hoog. Het water wordt in groote reservoirs op eene hoogte opgevangen en van daar door ijzeren pijpen naar de verschillende gedeelten der stad geleid, terwijl het bovendien een aantal fonteinen voedt.

Het leven in de Amerikaansche logementen, dat wij hier voor 't eerst leerden kennen, is wel eene bijzondere vermelding waardig. In de voorname inrichtingen van dien aard heerscht eene orde en een gemak, die zouden doen denken dat men zich in het huis van een rijk particulier bevond; doch ook op kleine plaatsen treft men doorgaans zindelijkheid, eene goede tafel en gemakkelijke bedden aan. In het logement, waar wij onzen intrek hadden genomen, waren de kamers met tapijten en de trappen met loopers belegd. Nergens ontbrak het aan de in Amerika zoo geliefkoosde schommelstoelen. Meestal vindt men gelijkvloers de eetzaal, de conversatie-zaal en de *bar-room* of zaal met het buffet. Gewoonlijk is een zoodanig huis in twee afdeelingen gesplitst, de eene voor de dames en de heeren die haar vergezellen, de andere voor de alleenreizende heeren. Beiden komen bijna niet met elkander in aanraking en zitten zelfs aan het diner afgezonderd, waarbij men dan ook waarneemt dat aan de dames eene meer dan gewone opmerkzaamheid bewezen wordt. De kastelein en de kasteleines nemen niet, gelijk in Europa, eene ondergeschikte plaats in, maar maken aanspraak op die beleefdheid, die men den gastheer bewijst in een huis waar men opgenomen is. Beiden presideeren aan tafel, de kasteleines ontvangt des avonds de gasten in haar salon, en reizigers komen niet zelden met recommandatie-brieven aan den kastelein of laten zich door een derden aan hem voorstellen. Zij moeten zich ook aan eene onveranderlijke huisorde onderwerpen, en alleen wanneer de bel op bepaalde uren het teeken geeft, openen zich de deuren der eetzaal voor de gasten. De gerechten staan dan reeds dampend op de tafel. Het maal wordt besloten met pasteitjes, waarvan de Amerikanen groote liefhebbers zijn. De Amerikaan, die altijd de spreuk „Tijd is geld" voor oogen houdt, eet met eene ongeloofelijke snelheid en verlaat dan de tafel. In de meeste logementen betaalt men dagelijks een vasten prijs, onverschillig of men al dan niet van de maaltijden gebruik maakt.

Voordat wij onze eigenlijke reis aanvaardden bezochten wij aan de overzijde Brooklyn op Long Island, eene stad die in 1830 nog slechts 15,000 inwoners telde en er tegenwoordig 300,000 heeft, zoodat zij de tweede stad in den staat New-York is en onder de aanzienlijkste der geheele Unie wordt gerekend. Een aantal stoomvaartuigen en booten onderhouden de gemeenschap tusschen de beide steden. In 5 minuten waren wij de Oost-rivier overgezet. Wij bezichtigden er de omvangrijke werf der Vereenigde Staten, die met hare werkplaatsen en magazijnen en het drooge dok een dertigtal bunders beslaat, welke oppervlakte geheel met hooge muren omringd is. Ook de daaraan verbonden kweekschool voor de zeevaart en het gesticht voor zeelieden verdienen in hooge mate de aandacht. Wij genoten hier een heerlijk uitzicht van het hoog gelegen kerkhof, van waar men ver over het land tot aan den oceaan en het geheele New-York met zijn mastenbosch kan zien. Eenige overblijf-

selen van vestingwerken herinneren nog aan den onafhankelijkheidsoorlog, waarvan dit gedeelte van Long Island in Augustus 1776 het middenpunt was. De 11,000 Amerikanen, welke in dien tijd als gevangenen op de hier gestationeerde Engelsche oorlogschepen omkwamen, liggen in de nabijheid der werf begraven.

Alvorens mij verder te begeven wilde ik in de eerste plaats de streken in den staat Pennsylvanië bezoeken, waar de petroleum, die in de laatste jaren zoo algemeen bekend geworden en in gebruik gekomen is, uit de aarde opwelt. Den 13 Augustus verliet ik dus New-York en begaf mij met de veerboot naar de tegenoverliggende kust van New-Jersey, waar de spoorweg begint, die mij westwaarts zou brengen.

Het vertrek van den trein was op 7 uur bepaald en die tijd werd ook vrij nauwkeurig in 't oog gehouden. Wel heerschte er aanvankelijk eenige verwarring in het reeds geheel donkere station, doch alles komt weldra in orde, wanneer de trein zich maar in beweging stelt. Sommigen zoeken nog altijd iemand dien zij iets te vragen hebben; doch daar geen der conducteurs eene uniform of ander kenteeken draagt, is het niet mogelijk hen in de duisternis tusschen de menschenmenigte te onderscheiden. Zij, die nog mede willen, moeten de ijzeren leuningen van den trein, die reeds eene vrij snelle vaart heeft, aangrijpen, en voort gaan wij, den vallenden nacht in, met de *lichtning express* (bliksem-sneltrein).

De passagiers hebben op de Amerikaansche spoorwegen het volle recht er op- en af te springen waar en hoe zij kunnen, onverschillig of de trein stilstaat of aan 't rijden is. Breekt iemand daarbij den hals, dat is zijne zaak; dan had hij maar beter moeten oppassen. Om een menschenleven wordt in Amerika niets gegeven. De slaapwagens, waar men voor anderhalven dollar een goed bed en voor de helft van dien prijs eene gemakkelijke rustplaats krijgt, zijn eene uitmuntende inrichting op de Amerikaansche spoorwegen. De zeer groote spoorwegwagens zijn zoodanig ingedeeld, dat er bij nacht zooveel personen kunnen slapen als er bij dag kunnen zitten. In de ruimte, waar vier personen zitten, kunnen er twee liggen, en hierboven wordt op eene zeer eenvoudige wijze eene tweede verdieping aangebracht, waar weder twee anderen plaats vinden.

Ofschoon onze trein een „bliksemsnelle trein" was, moest hij toch vier uren in den nacht blijven stilstaan, daar een goederentrein vóor ons uit het spoor gesprongen was. Ik sliep echter den geheelen nacht voortreffelijk door, en toen de morgen aanbrak zetten wij onze reis door de ruime landstreek weder voort. Een groot aantal velden waren met reusachtige boomwortels omheind, hetgeen er een zeer vreemd voorkomen aan gaf. Men had de stammen der boomen twee of drie voet boven den grond afgezaagd en daarop de geheele wortels, die 12 tot 16 voet middellijn hadden, uit den grond genomen en naast elkander rondom de velden geplaatst, hetgeen eene ondoordringbare omheining opleverde. Vroeger stak men stokken kruislings in den grond, doch deze afpaling kan door het woudgedierte gemakkelijk doorgebroken worden. De boomwortels zijn hiertegen echter bestand, want de sterke zijwortels steken naar alle kanten uit, en wel zóo ver, dat de dieren er ook niet over kunnen springen.

Ik begreep aanvankelijk niet recht hoe de landbouwers tot den reusachtigen arbeid hadden kunnen besluiten, om al die wortels uit te

graven, tot dat wij eindelijk een veld voorbij reden, waar ik zag hoe zij te werk gingen. Een rood geverfde driebeenige toestel van omtrent 20 voet hoogte, van welken kettingen nederhingen, was boven een wortel geplaatst. De kettingen waren rondom diens zwaarste uitstekken vastgemaakt, en vier sterke paarden trokken den wortel door middel van katrollen uit den grond. Op sommige hoeven worden daartoe stoommachines van 10 of 12 paardenkracht gebezigd, waarmede het werk nog veel sneller en zekerder gaat.

Des namiddags ten 6 uur (in plaats van te 2 uur, zoo als het geval had behooren te zijn) bereikten wij Correy, het eindstation der petroleum-streek. Van hier begaf ik mij over een zijtak van den spoorweg naar Titusville en bevond mij toen in het hart der oliegewesten, die in den laatsten tijd den naam Petrolia hebben ontvangen.

Een doordringende petroleumreuk woei mij te gemoet, want op den spoorweg stond een goederentrein van welken elke wagen twee reusachtige tanks of bakken met petroleum droeg. Weldra zou ik daar nog meer van genieten. Een uur later vertrok de trein naar Titusville en voerde ons door een smal en dicht begroeid dal, hetwelk alle kenteekenen vertoonde dat de beschaving er eerst kort geleden was doorgedrongen. Hier en daar zag ik een pas ontgonnen veld met een blokhuis, dat nog splinternieuw scheen. Het was een wild romantisch landschap, waarover echter geen poëtisch waas, maar de onaangename uitwademing van petroleum zweefde, waaraan de neus zich eerst moet gewennen, eer men die verdragelijk kan vinden, en zoo ver was ik voor 't oogenblik nog niet gekomen.

Weldra breidde de nacht zich over het dal uit en omstreeks 10 uur bereikten wij Titusville, waar ik aan het eerste het beste logement bij het station, het *Hôtel Moray*, afstapte. Het was een ellendig, smerig, ongezellig hol, met slechte bedden, zoodat ik het den volgenden morgen dadelijk verliet en in een ander logement, *Bush House*, dat veel beter was, mijn intrek nam.

Ik had vier recommandatiebrieven aan eigenaars van petroleum-bronnen bij mij en hoopte dus, dat die heeren mij het een en ander zouden laten zien. Doch drie hunner waren op reis en de vierde lag ziek, zoodat ik hem niet lastig mocht vallen. Ik moest op mijne eigene wieken drijven, maar ik kan niet genoeg de voorkomendheid van de Amerikaansche heeren roemen, welke ik dien morgen aantrof en die zich de grootste moeite gaven om mij alles aan te toonen en uit te leggen wat ik maar begeerde. Een hunner, de heer Davidson, stelde mij aan zijn vriend den heer Roof voor, en deze nam mij in zijn rijtuig naar de bronnen mede, waar hij mij rondleidde. Hij gaf mij ook den weg op, dien ik volgen moest, om, van Titusville uit, de andere bronnen te gaan bezoeken, die onderling veel verschillen.

Het is inderdaad een punt van verwondering, dat de natuur aan deze dorre landstreek, die bijna voor niets te gebruiken is, juist dezen rijkdom heeft geschonken. De grond is steenachtig en over eene groote uitgestrektheid met reusachtige rotsblokken bezaaid, tusschen welke slechts bosschen kastanje- en eikenboomen groeien. Soms ontdekt het oog eene armelijke boerderij, wier bewoner met moeite den ondankbaren grond bebouwd heeft en zijne producten aan het naaste stadje levert. In dezen bodem stroomt de olie op eene geheimzinnige diepte. Hare

opsporing is echter eene zaak van groote onzekerheid, want geen kenteeken aan de oppervlakte verraadt de aanwezigheid der petroleum. Bijna overal heeft men 600 tot 800 voet diep moeten boren, eer men de olie-ader trof. Dikwijls was die poging geheel en al vruchteloos. Toen de eerste van die bronnen ontdekt was en de petroleum in zulke hoeveelheden omhoog steeg dat er geen vaatwerken genoeg voorhanden waren om haar op te vangen en duizenden vaten de helling afstroomden om zich met het water der beeken te vermengen, werd de bevolking der Vereenigde Staten door eene gelijksoortige koortsachtige opgewondenheid bevangen als ten tijde der ontdekking van het goud in Californië. Bij honderden vormden zich vennootschappen tot exploitatie van dien nieuwen rijkdom; ieder wilde zijn deel van de nog niet berekenbare, maar stellig groote winsten hebben; geheele landstreken werden tot onzinnige prijzen aangekocht, stoommachines bij honderden naar het gebergte gezonden, de eene zaagmolen na den anderen opgericht om timmerhout te leveren. Men bracht millioenen dollars kapitaal bijeen, om het boren te beproeven. Velen slaagden goed, vonden olie, wonnen hunne uitschotten terug en behaalden groote voordeelen. Doch duizenden hadden daarentegen land gekocht, alleen om er zonder einde nuttelooze gaten in te boren, aangezien er geen olie aanwezig was, en de aandeelhouders leden de schade.

Mijn leidsman verzekerde mij, dat deze streken reeds millioenen dollars hadden opgebracht, maar waarschijnlijk nog altijd niet zooveel als er aan mislukte pogingen besteed waren. Dit was ook wel te gelooven, als men oplette hoeveel plaatsen weder waren verlaten en hoeveel andere nooit een droppel olie opgeleverd hadden.

De eerste voorwerpen, die op de plaats van eene petroleum-bron het oog trekken, zijn een aantal vierkante steigerwerken van 40 en meer voet hoogte, derricks genoemd, omringd door kleine houten hutten; rook en stoom gaat daaruit op en in den omtrek hakken, hameren en kloppen een aantal menschen. Beneden door het dal stroomt eene aanzienlijke beek, de Olie-kreek geheeten, over welke aan mijne linkerhand eene kettingbrug geworpen is. Langs de zwarte oevers loopt een spoorweg op welken een lange trein van open wagens, die elk twee groote bakken met petroleum dragen, zich langzaam naar de naaste stad voortbeweegt. Er staan op deze hoogte enkele woonhuizen en hier en daar is eene poging gedaan om een tuintje aan te leggen ten einde eenige groenten te teelen, — waarlijk niet om bloemen te kweeken. Waartoe zouden in deze streek bloemen dienen? Hare kleuren zouden bezoedeld worden door het roet dat de vallei vervult, en waar zouden zij hier anders naar kunnen rieken dan naar petroleum?

Weinige jaren geleden was deze plaats eene woestenij, thans wonen er duizenden menschen, maar over eenigen tijd zal zij misschien weder even verlaten zijn als vroeger, want wie kan berekenen hoe lang deze oliebronnen zullen duren? Leveren zij geen petroleum meer op, dan is er acht dagen daarna geen levende ziel meer in den geheelen omtrek te vinden. Wat zouden zij in de woestijn uitvoeren?

Toen ik in den eersten morgen te Titusville ontwaakte, waar ik in den nacht was aangekomen, dacht ik: „Wat stinkt mijne lamp! Ik heb die vergeten uit te doen.” Goed tot bezinning komende, zag ik dat ik volstrekt geen petroleumlamp in mijne kamer had, maar de ven-

sters stonden open en de doordringende petroleumgeur was niets anders dan het morgenwaas, dat over het geheele landschap zweefde. Die reuk vervult de gansche streek en komt overal binnen, doch schijnt niet ongezond te wezen, want de bewoners genieten eene uitmuntende gezondheid en de doctors doen nergens slechter zaken dan hier, terwijl daarentegen de advokaten, wegens de vele geschillen over grensbepalingen, een gouden oogst binnenhalen.

Eigenlijk is dit oliedistrict reeds sedert eeuwen bij de Indianen en later bij de Fransche jagers bekend geweest; de beek droeg toen reeds den naam van Oliekreek en men heeft oude petroleumbakken gevonden, die slechts uitgeholde boomstammen waren. Daar de petroleum, even als nog tegenwoordig, altijd met water vermengd voorkwam, spreidden de Indianen op den grond wollen dekens uit, wier vezels de olie opslorpten; zij lieten daarna het water afloopen en wrongen de olie uit, die bij hen voor een krachtig geneesmiddel in menige ziekte gold en ook een ruilartikel met minder door de natuur begunstigde stammen was. Niemand dacht er echter aan, die zelfstandigheid in grootere hoeveelheid uit de aarde te halen, en men had ook de werktuigen niet, die daartoe benoodigd waren.

Nadat reeds in 1845 de eerste petroleum-put geboord was te Tarentum niet ver van Pittsburg, werd de eerste put te Titusville in 1859 gegraven. Er sprong zulk een krachtige straal der groene vloeistof omhoog, dat men, op een zoodanig succes niet voorbereid, den stroom niet kon opvangen en nog veel minder tegenhouden. De voorhanden vaatwerken waren in ongeloofelijk korten tijd gevuld en in der haast groef men greppels om de olie in te vergaderen, doch alles was vruchteloos; de onderaardsche krachten dreven eene hoeveelheid, die men op 2000 a 3000 vaten schatte, in elk etmaal naar buiten, en alles liep af naar de beek, die de petroleum verder naar de rivier Alleghany voerde.

De speculanten beweren thans, en misschien met recht, dat bij die gelegenheid toevallig de aanzienlijkste petroleum-ader getroffen was, en dat men daardoor veel schade heeft aangericht. Men kan begrijpen welk een indruk dit berigt op de tot speculeeren zoo geneigde Amerikanen maakte. Even als in de dagen van het goud, toen men ook het eerst de rijkste lagen aantrof en daardoor den bodem onuitputtelijk achtte, verbreidde de petroleum-koorts zich over het geheele land. Alles stroomde naar deze bronnen, waar men in weinige weken millionair hoopte te worden. Aan de eigenaars der gronden, die anders bijna geen waarde bezaten, werden fabelachtige prijzen voor perceelen ter grootte van een halven bunder betaald; duizenden menschen snelden naar de wildernis; karavanen van wagens met levensmiddelen rukten over de onbruikbare wegen aan; haastig werden huizen en hutten opgeslagen en voor eene slaapplaats in de reeds bestaande woningen betaalde men goud. Men plaatste de eene derrick naast de andere, begon te boren en maakte den grond tot eene zeef, voerde bakken en vaten aan en voorzag zich van stoommachines, want werklieden voor al die ondernemingen waren toch niet te bekomen.

In bijna alle steden van Amerika, maar vooral te New-York en te Philadelphia, vormden zich vennootschappen, om op het eene of andere aangekochte land (niemand bekommerde zich er om waar het lag) onverwijld een aantal putten te boren. Zulk een stuk gronds was door specu-

lanten misschien voor 30,000 dollars gekocht, die het dan bij perceelen weder voor 100,000 dollars uitverkochten, waarna nog weder aanzienlijke sommen noodig waren voor machinerie, bakken, vaten en levensmiddelen voor de werklieden. De verwachtingen der speculanten werden door nu en dan ontdekte zeer voordeelige bronnen tot eene gevaarlijke hoogte opgedreven. Vele, zeer vele van deze bronnen bleken inderdaad uiterst rijk te zijn. Te Pithole bijv., dat in een oogenblik uit eene woestenij eene aanzienlijke stad met logementen, koffie- en speelhuizen en alle mogelijke gemakken werd, trof men olie-aderen aan, die 2000 vaten per dag gaven en hare bezitters binnen weinige maanden rijk maakten. Men had nauwelijks vaatwerken genoeg om de olie op te vangen en de wegen waren weldra zoo bedorven, dat het bijna niet meer mogelijk was er met een beladen wagen op voort te komen. Doch reeds waren duizenden handen bezig een spoorweg door het dal aan te leggen; men schafte zich wagens aan waarop de bakken reeds bevestigd stonden, vervaardigde reusachtige ijzeren bakken om tot reservoirs te dienen, en leidde zelfs pijpen van het gebergte naar het dal om de wagens te kunnen missen en aan den overvloedigen olievoorraad een des te snelleren uitweg te verschaffen.

Niet al de stukken gronds leverden echter olie op en weldra bleek het, dat menige vennootschap, die in de zeesteden opgericht was, belangrijke kapitalen aan perceelen zonder waarde verspild had. Sommigen wonnen millioenen, anderen verloren alles. Men berekent, dat er meer dan 2500 millioen gulden in dezen tak van nijverheid is gestoken. Thans kwam er reactie, en toen eenige der rijkste bronnen ophielden te stroomen en zich zelfs door pompen geen enkel vat meer lieten ontlokken, waren er ook geen goedgeloovige kapitalisten meer te vinden, die aan ondernemende Yankees duizenden dollars wilden voorschieten, om daarmede in eene of andere streek des lands naar goedvinden huis te houden. Eenige der als champignons uit den grond opgerezen steden, zooals Pithole, hielden weder op te bestaan, de straten liepen even snel leêg als zij volgeloopen waren, en ofschoon nog enkele bronnen in bewerking bleven, lag de plaats zoo eenzaam in de wildernis alsof de pest er gewoed had. De razende speculatiezucht, het dolzinnige voorthollen, hield nu op (hetgeen gelukkig was, want het zou nog duizenden geruïneerd hebben), en daarvoor kwam een geregelde arbeid in de plaats, die echter nog tot op dit oogenblik altijd een waagstuk blijft, want men behoeft het oog maar op de plaatsen te slaan waar boringen beproefd zijn en toch op de meeste plaatsen olie gevonden is, om zich dadelijk te overtuigen, dat de oppervlakte der aarde geen vaste kenteekenen oplevert om zich te vergewissen, of men de juiste plaats getroffen heeft. Het kost reeds veel moeite, arbeid en kapitaal om tot zekerheid te komen, of men eenigen goeden uitslag te verwachten heeft. Men lette slechts op de onderscheidene derricks om zich daarvan een begrip te vormen.

Maar wat zijn derricks? Het zijn hooge stellages, die gebouwd moeten worden om er de boor-toestellen in op te hangen, terwijl zij later, als de olie gevonden is, voor de pompwerken gebezigd worden. Zij zijn 40 tot 44 voet hoog, vierkant van gedaante, licht maar stevig gebouwd, met eene vastgespijkerde ladder; de vier posten worden slechts door enkele planken of kruishouten te zamen gehouden. In een klein houten huisje daarnaast staat de stoommachine, die de werktuigen of

pompen in beweging brengt. De oliehoudende streken zijn met deze derricks als bezaaid; men ziet ze zoowel beneden aan de beek staan als 300 of 400 voet hoog op de ruggen der heuvels, en niet eenzaam, maar 10 of 12 te gelijk op een enkel veld, zoodat zij te nauwernood 30 of 40 schreden van elkander zijn. Deze steigerwerken met de daartusschen verspreide hutten, de opstijgende rookkolommen en de groote petroleumbakken zetten een bijzonder karakter aan het landschap bij. Honderden van die bakken zijn nog in gebruik, terwijl honderden anderen uitgediend hebben, ofschoon de zwarte vetachtige korst op den grond het bewijs levert hoe overvloedig de petroleum ook hier vroeger was.

De wijze van exploitatie der petroleum-bronnen is van het begin af de volgende:

Als de speculant zijne keus op eene plaats bepaald heeft waar hij wil boren (hetgeen geheel eene zaak van gissing is, daar de olie zoowel op de ruggen der heuvels als aan de oevers der beek voorkomt) moet hij daar vóór alles een derrick doen timmeren. Zoodra die gereed is en de boortoestel zich op zijne plaats bevindt, begint het werk, dat zeer langzaam vordert, duim voor duim. Soms treft het boorijzer reeds dadelijk een blok zandsteen, die echter slechts verweerd gesteente is en weldra meêgeeft, waarna men op leisteen komt. Door deze laag heen bereikt men de eerste zandsteenschicht of het „eerste zand”, zooals de mijnwerkers zeggen, dat doorgaans 8 tot 12 voet dik is. Daarop volgt de tweede leischicht en hierna het „tweede zand”, dat reeds dikker is. Dikwijls is de leisteen zeer hard, doch in de meeste gevallen brokkelig en gemakkelijk te doorboren. Heeft men nu, op omtrent 600 voet diepte, de derde leilaag bereikt, dan stijgt de hoop van den ondernemer, daar hij weet dat hij daaronder olie zal vinden.

Het „derde zand” is echter van een anderen aard dan de beide eerste en bevat kleine kiezelsteenen, alsof het daar vroeger in half vloeibaren toestand mede samengekneed was tot een deeg. Onder deze laag wordt de olie hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend gevonden, en als men zoover gekomen is, wordt het tijd alle vaatwerken in orde te brengen en gereed te houden, daar men niet weet hoe rijk de straal zal zijn, die te voorschijn zal komen. Dergelijke stroomende bronnen behooren tegenwoordig wel tot de zeldzaamheden, maar elke nieuwe bron kan er toch eene zijn en men moet daarop dus voorbereid wezen.

In al deze districten staat eene hoeveelheid zeer zout water boven de olie. Eerst komt zoet water, daarna zout water en eindelijk de petroleum. Beneden deze zelfstandigheid liggen waarschijnlijk aanzienlijke lagen steenzout, maar tot nog toe heeft niemand dieper dan de olielaag geboord en in werkelijkheid is er dus nog geen zout gevonden.

De opbrengst der bronnen, die zelden springende zijn en meestal uitgepompt moeten worden, wisselt tusschen de 6 en 20 vaten in het etmaal af. Men zegt dat er 6 a 10 vaten noodig zijn om de onvermijdelijke kosten te vergoeden, zoodat alleen bij eene grootere opbrengst dan 10 vaten winst gemaakt wordt. In den omtrek van Titusville, waar nog geen buitengewoon rijke bron gevonden is, schijnt de gemiddelde opbrengst tusschen 12 en 30 vaten te dobberen; doch de streek bezit het voordeel, dat men slechts op weinige plaatsen geheel vruchteloos geboord heeft.

De olie komt niet zuiver uit den grond, maar is in meerdere of

mindere mate met zout water vermengd, hetgeen echter van geen belang is, daar beide zelfstandigheden zich van zelf afscheiden. Onder aan de groote vergaarbakken, in welke de petroleum het eerst verzameld wordt, is een kraan gemaakt, door welke men het water laat afloopen, dat naar beneden zakt, terwijl de olie bovendrijft. Deze wordt daarop door pijpen naar andere bakken geleid, die iets lager staan. Uit deze loopen weder dikke pijpen de hellingen af, die de petroleum naar groote ijzeren bakken beneden in het dal voeren, uit welke de olie in de kuipen op de spoorwegwagens wordt overgebracht. Vroeger waren duizenden wagens noodig om de olie weg en de ledige vaten terug te brengen. Tegenwoordig ziet men in het gebergte slechts zelden een vrachtwagen.

De petroleum is niet alleen met zout water vermengd, maar voert ook eene groote hoeveelheid stinkend gas mede. Hoe rijker de bron is, des te meer gas stijgt er uit op, zoodat men op middelen bedacht moet men zijn om het af te leiden en onschadelijk te maken. De oliespeculanten werden daartoe door treurige ervaring genoodzaakt, want vreeselijke branden waren het gevolg van dit gas, dat, door de zwaarte der lucht tegen den grond gedrukt, naar het vuur der stoommachines voortgolfde, waarop dan in een oogenblik een geheel district in brand stond. Aan blusschen was niet te denken; de brandende petroleumbakken sprongen en als een lavastroom vloeide de vlammende zelfstandigheid naar het dal, waarbij menig menschenleven verloren ging.

Tegenwoordig is men voorzichtiger geworden en als zich veel gas vertoont wordt het in hooge buizen geleid en van boven als een fakkel aangestoken. Het verbrandt daar zonder schade te doen in de open lucht en levert in donkere nachten een prachtig en zeer ongewoon schouwspel op. Bij deze behandeling gaat het gas echter geheel verloren en dit bevalt den practischen Amerikanen maar half. Zij vonden dan ook weldra een middel, om er hier en daar gebruik van te maken. Op sommige plaatsen namelijk, waar het brandhout schaars en duur was, wist men het gas door dunne pijpen onder de ketels te leiden en deze aldus te verhitten.

Hoe vindingrijk de Amerikanen zijn blijkt in de oliedistricten nog in menig ander opzicht. Op vele plaatsen kreeg men wel olie, doch zoo troebel en modderig, dat de opkoopers er slechts den allergeringsten prijs voor wilden betalen, zoodat het de kosten niet dekte. De ruwe petroleum is matgroen, donker en ondoorschijnend, maar mag niet troebel zijn, en toch kwam zij op verscheidene plaatsen te voorschijn, alsof zij met een geelachtig slijk vermengd was. De ondernemers zochten dus allerlei middelen om de olie te zuiveren, doch met weinig vrucht, want alles was, in verhouding tot den lagen prijs der petroleum, te kostbaar. Een hunner — juist dezelfde heer Roof, die mij alles zoo voorkomend uitlegde — kwam eindelijk op den inval den stoom der machine in de pomp te leiden en de uitslag overtrof verre zijne verwachting. Hoe het zich toedroeg dat de olie door den stoom gezuiverd werd kon hij zich niet verklaren; maar dat het oogenblikkelijk geschiedde, was boven allen twijfel verheven. In mijne tegenwoordigheid sloot hij de naar de pomp loopende stoompijp af, en de olie, die nu boven kwam, was troebel en geelachtig; het was de oude onverkoopbare zelfstandigheid. Nauwelijks was de stoompijp weder geopend, zoodat de

tot nog toe afgeslotene stoom op de naar boven gepompte olie kon werken, of deze nam de vereischte donkergroene kleur aan en bleef aldus voortvloeien. Vreemd was het, dat er op den bodem der bakken, waarin deze vroeger troebele olie opgevangen werd, geen bezinksel voorkwam. Ook het water, dat onder uit de bakken werd afgetapt, was volkomen helder, ofschoon zeer zout.

Te Titusville had ik vernomen, dat zich nabij Petroleum City eene springende oliebron bevond, en na de overige oliedistricten bezocht en verscheidene zeer rijke bronnen gezien te hebben, die echter alle uitgepompt moesten worden, bereikte ik eene hoeve waar men mij boven op een heuvelrug de bron wees die ik zocht. Er stond een huis van nieuwe planken, iets grooter dan de gewone huizen, met een derrick er naast, waarin echter geen machineriën te zien waren. Er rees wel eene buis uit het boorgat op, doch zij stond met geen pomp in verbinding en ging van boven met een scherpe bocht het huis in. Ik liep dat gebouw rond; aan de deur zag ik een hangslot, dat mij den toegang belette, en van onderen uit het huis kwam weder eene pijp te voorschijn, die naar een grooten vergaarbak voerde. Van binnen hoorde ik een zonderling bruischen en de lucht van den geheelen omtrek scheen met het petroleum-gas vervuld te zijn.

In de onmiddellijke nabijheid zag ik geen menschen, maar lager op de helling waren eenige mannen bezig eene pomp onder een derrick in orde te brengen. Daar ik niet gaarne wilde heengaan zonder de springende bron gezien te hebben, begaf ik mij naar hen toe, om inlichtingen te vragen en één hunner te verzoeken het houten huis voor mij te openen. Ik vreesde eene afwijzing, doch had mij daarin geheel bedrogen.

„Ga maar in de kleine hut die rechts van den derrick staat," zeide een der mannen, die met smidswerk bezig was; „links aan den muur hangen de sleutels, want wij hebben nu geen tijd om u te geleiden; en hang ze er weder op, als gij weggaat."

Ik deed zoo als mij gezegd was, vond de sleutels op de aangewezen plaats en zag toen in het huis twee reusachtige kuipen, ware Heidelberger vaten, die zeker duizenden vaten inhielden. Eene hooge ladder leidde naar haar top. De eene kuip, die ter linkerzijde iets lager stond dan de andere, was bijna tot aan den rand met eene donkergroene vloeistof gevuld; de andere aan de rechterhand was geheel met dikke planken overdekt, onder welke het siste en bruischte. In deze kwam de van het boorgat opstijgende pijp uit en aan het eene einde ontdekte ik in de planken eene klep, door welke ik het binnenste zou kunnen zien. Ik klom dus de ladder op en opende de klep met moeite maar voorzichtig, want als men boven op de glibberige planken uitglijdt en in de oliezee stort is geen redding meer mogelijk, aangezien men in die lichte zelfstandigheid niet kan zwemmen, maar als een stuk lood naar den bodem zinkt.

Toen ik de klep had geopend, had ik een schouwspel voor mij, dat ik mijn leven lang niet vergeten zal. De pijp van het boorgat, die twee duim diameter had, boog zich met eene iets wijdere opening in de kuip naar beneden, en hieruit, van sissend en walmend gas vergezeld, spoot de olie met schokken naar buiten. Geen menschenkracht dreef de vloeistof uit, maar het menschelijk verstand had haar den weg afgebakend

dien zij nemen moest, en uit de geheimzinnige diepte steeg zij van zelf naar het licht op en bracht gassen mede, die, wanneer zij in de ingewanden der aarde besloten waren gebleven, den bodem over groote uitgestrektheden hadden kunnen schudden en vaneen scheuren. Aangrijpend was de diepe stilte, die rondom mij heerschte. De reusachtige vaten vulden en ledigden zich zonder dat er iemand bij was, en met uitzondering van den derrick en de pijp verried daarbuiten niets de aanwezigheid eener springende bron. Uit de geopende klep steeg het gas in wolken op en vulde snel het inwendige van het gebouw.

Hebt gij, waarde lezer, wel eens aan den rand van een afgrond gestaan en in de diepte nedergezien, en is dan nooit onwillekeurig de gedachte bij u opgerezen, wat het wel zijn zou, indien gij eens den sprong naar beneden deedt? Was het niet, alsof een booze geest u influisterde, dat ge 't maar eens moest beproeven? Een soortgelijk gevoel beving mij, niet echter de gedachte om mij in een der reuzenkuipen te werpen, maar ik stak onwillekeurig mijne hand in den zak waar ik mijne lucifers bewaarde; ik wilde slechts voelen of ik ze bij mij had en stelde mij het tooneel voor, dat er ontstaan zou, indien eens een waanzinnige hier een lucifer afstreek. Zoodra het vlammetje zich vertoonde, zou er een knal gehoord worden en eene gansche landstreek in vlammen staan. De geheele ruimte van het gebouw was met gas gevuld, dat zich nog hoog daarboven verhief. De kuipen zouden in één oogwenk eene vuurzee wezen, en de grond, met olie doortrokken en met gas bedekt, zou even als het hout te gelijk in vlam staan, waarna de golven dier vuurzee de helling zouden afstroomen en derricks en petroleum-bakken verwoesten, terwijl de menschen met ontzetting uiteen zouden stuiven, slechts om het bloote leven te redden.

De Amerikanen zijn een onbegrijpelijk lichtvaardig volk! Zonder bedenking had de man daar in de laagte mij de plaats genoemd waar de sleutels hingen en mij niet eens tot voorzichtigheid vermaand. Het was wel niet waarschijnlijk, dat iemand uit boos opzet den brand in zulk eene plaats zou steken, maar het kon uit domheid geschieden. Een reizend handwerksman van eene vreemde natie, onbekend met de gevaarlijkheid van het gas, kon, na een en ander bezichtigd te hebben, eene pijp stoppen en zijne lucifers voor den dag halen. Niemand was er bij, om hem te waarschuwen. En wat stond er niet bij op het spel! Millioenen kapitaal en tal van menschenlevens. In Europa zouden twee policieagenten voor de deur gestaan hebben; hier was zelfs geen verbod om te rooken of lucifers te ontsteken aangeplakt.

Lang zat ik in gepeinzen boven op de kuip, keek in den donkergroenen vloed beneden mij en nam waar hoe de olie spattend uit de pijp te voorschijn kwam en hoe het gas witachtige blaasjes in de massa veroorzaakte of als een dunne vochtige nevel er uit opsteeg. Deze springende bron geeft 175 vaten in het etmaal en soms nog meer. Het is eene merkwaardige omstandigheid, dat zij tegen den op- en ondergang der zon en in den nacht veel sterker stroomt dan bij den dag, hetgeen overigens ook van gewone waterbronnen bekend is. In welk verband staan echter de werkingen in 't binnenste der aarde met dag en nacht? Hoe vormde zich de olie onder den grond? Meermalen is het vermoeden geopperd, dat men een product van de steenkool in haar te zien heeft, doch in deze geheele streek vindt men geen spoor van die delf-

stof. De aard dier onderaardsche olie-zeeën is ook in de hoogste mate raadselachtig. Op dit oogenblik stort de geheimzinnige bron haar rijkdom nog uit, en morgen heeft zij wellicht, gelijk zoovele andere, opgehouden te stroomen. Is dit het geval, dan helpt geen pompen meer. Als springende bronnen droog vallen, brengt ook pompen niets meer te voorschijn.

Eindelijk begreep ik, dat het tijd werd de sleutels weder op hunne plaats te hangen en naar de vallei af te dalen. Fooien zijn hier niet te geven; de man, die mij ingelicht had, zou mij het geld naar het hoofd geworpen hebben, indien ik het hem als bewijs van mijne erkentelijkheid in de hand had willen drukken.

Ik begaf mij nu naar Petroleum City, zocht mijn weg tusschen de huizen die op de helling verstrooid lagen en rustte in eene woning uit, waar ik eene Duitsche vrouw met een onbepaald getal kinderen aantrof. Deze waren van verschillenden leeftijd, doch kwamen allen daarin overeen, dat zij er uitzagen alsof zij met petroleum gewasschen waren en water en zeep in deze streken voor gevaarlijke zelfstandigheden doorgingen. Ik moest onwillekeurig lachen toen ik op eene tafel eene eerwaardige vetkaars met een snuiter zag staan.

„Brandt gij hier midden in het petroleum-land kaarsen?" vroeg ik.

„Ja zeker," gaf de vrouw mij in haar half Duitsch half Engelsch dialect ten antwoord. „Hier brandt natuurlijk iedereen petroleum, velen stoken er zelfs hunne kachels mede, en aan lampen is geen gebrek; maar als die omvallen, komt er een verschrikkelijk ongeluk van. Ik alleen heb wel negen vrouwen gekend, die daardoor om 't leven zijn gekomen. Ik wil met dat gevaarlijke goed niets te maken hebben."

En de vrouw had volmaakt gelijk. Er zijn overal reeds tallooze ongelukken met petroleum gebeurd, hetgeen in de oliedistricten ten deele kan toegeschreven worden aan de achteloosheid, waartoe men door den dagelijkschen omgang met die gevaarlijke zelfstandigheid gekomen is.

De Oliekreek stroomt tegenwoordig troebel door het dal. Vroeger was zij een helder bergstroompje, waarin zich zelfs forellen ophielden; maar wat is er thans van geworden! Op de diepere plaatsen zag ik nog vischjes van een vinger lengte, maar het was mij een raadsel hoe zij er het leven konden houden. Van alle zijden stroomt het zoute water uit de boorgaten er in, met genoeg petroleum om over de oppervlakte een vlies uit te breiden, dat met al de kleuren van den regenboog schittert. Zelfs het vee wil dit water bijna niet meer drinken, en beproeft het eerst drie- of viermaal op verschillende plaatsen, eer het er eindelijk door den dorst toe gedwongen wordt.

Gelijk de specht in een ouden boom gaatjes klopt om insecten te zoeken, boort de mensch hier duizenden gaten in den dorren bodem om olie op te sporen, en denkt dus aan niets anders dan olie. Er wordt geklopt, gehamerd, gestookt, gestoomd, de olie vloeit onafgebroken dag en nacht door, en de ondergaande maan beschijnt een even levendig tooneel als de opgaande zon. Daartusschen hoort men de locomotieven fluiten, die zware olietreinen door het dal naar de raffinaderijen of de verzenders voeren. Alles loopt en drijft en jaagt om rijk te worden. De speculatiegeest liet mij echter volmaakt koel. Het verheugde mij, dat ik deze merkwaardige plaatsen gezien had, maar verder koesterde ik geene plannen, en na drie dagen, toen mijne kleederen reeds zoozeer van den petroleumreuk doortrokken waren alsof ik eene week lang zelf in de olie

gelegen had, hield ik het er voor dat ik alles voldoende had gezien en keerde ik naar mijne vrienden te New-York terug, om van daar mijne eigenlijke reis door de Vereenigde Staten aan te vangen.

Mijn doel was in de eerste plaats Philadelphia, Baltimore en Washington te bezoeken en mij van daar naar de zuidelijke staten der Unie te begeven.

Wederom stak ik den Hudson over, om op het gebied van New-Jersey te komen, waar ik op den spoortrein naar Philadelphia plaats nam. Op dezen tocht, die 6½ uur duurde, deden wij Newark aan, dat 3 mijlen van de Passaic-baai ligt en met zijne 80,000 inwoners de aanzienlijkste handelstad van dezen staat is. De grond waarop zij staat werd in 1666 voor 12 geweren en 12 dekens van een Indiaanschen stam gekocht. Wij kwamen ook Elisabethtown en New-Brunswick, beiden in eene vruchtbare streek gelegen, voorbij en gingen bij Trenton de breede Delaware over door middel van eene fraaie brug van 1100 voet lengte. In de meeste staten der Unie bevonden wij dat de zetel der regeering wijselijk niet in de grootste steden gevestigd is, maar in kleine, om haar aan den invloed en de overmacht zoowel van de aanzienlijken als van de volksmassa's te onttrekken. Zoo is dan ook het kleine Trenton met niet veel meer dan 20,000 inwoners de hoofdstad van den staat New-Jersey. Door het noordelijk gedeelte van dit gebied, waar de veefokkerij op groote schaal gedreven wordt, loopt een tak van het Alleghany-gebergte; het middengedeelte bestaat uit vruchtbaar heuvelland, dat allerlei granen en vruchten voortbrengt; het zuiden is vlak en zandig en, ofschoon voor bebouwing niet ongeschikt, toch nog meerendeels met eiken- en pijnboomen bedekt. De Delaware, die aan hare monding 5 mijlen breed is, loopt langs de geheele westelijke grens van den staat, terwijl de oostzijde door den Oceaan en den Hudson bespoeld wordt. Het water is echter bij de kust verzand en dus voor de scheepvaart niet gunstig. Perth-Amboy, bij de monding van den Raritan, tegenover het Staten-Eiland, is de eenige zeehaven, doch heeft slechts 2000 inwoners. De eerste kolonisten in New-Jersey waren Hollanders uit Nieuw-Amsterdam (New-York), die er zich omstreeks 1620 vestigden; daarop volgden eenige Zweden en Finnen en in 1625 Engelschen. Het gewest werd vervolgens als eigendom van de Engelsche kroon beschouwd, doch nam deel aan de onafhankelijkheidsoorlog in het laatst der vorige eeuw en verwierf met de andere staten de vrijheid.

Aan den overkant der Delaware, op het grondgebied van Pennsylvanië, moesten wij van wagens verwisselen, daar de hier beginnende spoorweg een smaller spoor had. Thans bereikten wij, meestal de genoemde rivier in 't gezicht hebbende, binnen 2 uren Philadelphia. Het station ligt, gelijk dikwijls in Amerika het geval is, midden in de stad, waarheen onze trein door middel van paarden door de voorsteden getrokken werd.

Philadelphia was, totdat New-York den voorrang behaalde, de aanzienlijkste stad der Unie en genoot ook langen tijd den roem van de schoonste en regelmatigste te zijn. Zij strekt zich 4 mijlen langs de Delaware uit en van daar 2 mijlen tot aan de Schuylkill. Lijnrechte straten loopen van de eene rivier naar de andere en worden regelmatig in rechte hoeken doorsneden. Van de eerste soort is de Hoogstraat en van de andere de Breedstraat de aanzienlijkste; zij zijn meer dan 100 voet

breed, van wandelpaden voorzien die door zwaar geboomte belommerd worden en deelen elk de stad in twee bijna gelijke helften. De met de Breedstraat en de beide rivieren evenwijdig loopende straten worden van elke rivier naar de Breedstraat toe met nommers aangeduid, 1ste straat, 2de straat, enz. De dwarsstraten zijn meerendeels naar boomen genoemd, zoo als Kastanje-straat, Pijnboom-straat, enz. Dergelijke wijze om de straten aan te duiden vindt men dikwijls in de steden der Unie. Voor vele werd reeds dadelijk in den aanvang een uitgebreid bouwplan ontworpen, waarbij men de richting der toekomstige straten slechts met de bijl aan de stammen der woudboomen, die de nederzetting nog omringden, kenbaar maakte. Men noemde ze dan voorloopig naar de gemerkte boomen of telde ze naar den meerderen of minderen afstand van de kern der stad. In 't algemeen is alles te overhaast gegaan, dan dat men bedaard over eene benaming had kunnen nadenken. Ditzelfde kan ook gezegd worden van de stedenamen in Amerika, die meest aan Europeesche steden uit den tegenwoordigen of den ouden tijd of aan beroemde mannen uit de Unie ontleend zijn. Dezelfde namen komen zoo herhaaldelijk voor, dat men er altijd die van den staat en het district, waar zij liggen, bij moet vermelden. Voor eenige jaren waren er (thans zijn er waarschijnlijk nog meer) 2 Madrid, 5 Brunswijk, 7 Frankfort, 12 Weenen, 13 Parijs, 15 Plymouth, 20 Berlijn, 28 Springfield, 4 Korinthe, 8 Utica, 12 Palmyra, Sparta en Karthago, 14 Rome, 17 Athene; en eindelijk 13 Columbus, 28 Columbia, 16 Lafayette en Adams, 17 Van Buren, 36 Madison, 48 Monroe, 53 Jefferson, 68 Franklin, 102 Washington. Ook de H. Schrift heeft haar aandeel van stedenamen moeten leveren; telkens toch treft men Nazareth, Bethlehem, Bethanië, Jericho, Jeruzalem in de Vereenigde Staten aan. Een Babylon van 250 en een Rome van 150 inwoners lokken echter zelf tot komieke vergelijkingen met hare beroemde naamgenooten uit.

Niet zonder reden wordt Philadelphia wel eens de Marmeren Stad genoemd, want niet alleen zijn de voornaamste openbare gebouwen van die edele steensoort opgetrokken, maar ook aan de huizen der voorname burgers bestaan de onderpuien, de stoepen, de portalen en de vensterkozijnen meestal uit blinkend wit marmer. Overigens zijn de huizen van roode baksteenen gebouwd, die goed met het groen der daarvoor staande acacia's contrasteeren. Onderscheidene parken versieren de stad. Als zoodanig vermelden wij vooral het Franklin-plein met zijne oude eiken en prachtige fontein, het Onafhankelijkheids-plein waar nog dikwijls volksvergaderingen gehouden worden en naast hetwelk het oude statenhuis ligt, van welks bordes de onafhankelijkheids-verklaring van de Vereenigde Staten afgelezen werd. De zaal der zittingen wordt nog zorgvuldig in den zelfden toestand gehouden als waarin zij zich toenmaals bevond. Philadelphia neemt steeds in wasdom toe en bezit tegenwoordig 600,000 inwoners. De grootste schepen kunnen op de Delaware, die hier eene mijl breed is, tot voor de stad komen, en ook de Schuylkill wordt tot aan de bruggen door zeeschepen bevaren. Stoomschepen en spoorwegen onderhouden het verkeer met New-York, Baltimore en de andere groote steden, en door het Pennsylvanische Kanaal, dat slechts door een korten spoorweg over het Alleghany-gebergte afgebroken wordt, staat Philadelphia met Pittsburg aan den Ohio en met het groote Mississippi-dal in gemeenschap.

Mijn verblijf werd zeer veraangenaamd door de hartelijke en voorkomende ontvangst die ik in verscheidene familiën genoot aan welke ik gerecommandeerd was. In bijna al de andere steden der Unie, die ik bezocht, deed ik dezelfde ondervinding op. Bijna nergens elders ter wereld wordt men op een eenvoudigen aanbevelingsbrief zoo gastvrij bejegend als hier. De altijd werkzame man van zaken brengt gewillig een deel van zijn kostbaren tijd ten offer om zijn gast de bezienswaardigheden der stad te toonen en spant alles in om het hem te huis naar zijn genoegen te maken. Ik werd ook in eenige gezelschappen geïntroduceerd, waar fijne manieren en groote beschaving heerschten. De veelzijdige opleiding, welke het vrouwelijk geslacht in de hoogere standen ontvangt, is in den omgang spoedig te bespeuren. In 't algemeen worden de vrouwen in de Vereenigde Staten met een buitengewoon ontzag behandeld, of, zooals velen beweren, letterlijk vertroeteld. Zij spelen er eene rol in de maatschappij, die den uit Europa gekomen reiziger met verbazing vervult en in vele opzichten niet tot hare eer strekt. Daar de Noord-Amerikaansche staten oorspronkelijk landbouwkoloniën waren, alwaar men met de elementen en allerlei hinderpalen had te strijden, had men kunnen verwachten, dat de ruwe karaktertrekken der voorouders van de kolonisten allengs sterker te voorschijn gekomen en hunne afstammelingen meer en meer boersch geworden zouden zijn; doch dit is het geval niet geweest, zoodat sommigen gelooven dat er iets verzwakkends in het klimaat van Amerika ligt. Aanvankelijk verhuisden alleen mannen uit Europa naar de overzijde van den oceaan en vrouwen waren er zeldzaam, zoodat die, welke nu en dan aankwamen, met gejuich begroet en, onverschillig of zij mooi of leelijk waren, in triomf binnengehaald werden. Hierin lag de kiem der latere vertroeteling van de vrouwen (of vereering, zoo als de Amerikanen het noemen). Daar zij zoo gevierd werden, zijn zij weekelijk geworden, hetgeen nadeelig op het lichaam heeft teruggewerkt. Zij zijn meestal tamelijk schoon van gelaat, doch niet van gestalte; zij gaan bij voorkeur, als hare omstandigheden het veroorloven, in rijtuig of te paard uit of brengen een gedeelte van den dag op rustbanken en schommelstoelen door. Edele en indrukwekkende gestalten treft men zelden onder haar aan, eene blozende of frissche kleur is schaars, en de meisjes hechten zoozeer aan hare bleeke en „interessante" gelaatstrekken, dat zij een blos als een bewijs van boerschheid beschouwen en door verschillende middelen, zoo als het drinken van azijn, de meest mogelijke overeenkomst met de maan trachten te verkrijgen. Hierbij komt haar hoogmoed; alle willen „ladies" genoemd worden en zelfs de dochters van land- en ambachtslieden maken aanspraak op dien titel; spreekt een man van zijne echtgenoote, dan noemt hij haar nooit zijne „vrouw", maar zijne „lady", en men zou als een eerste lompert beschouwd worden als men zijn compliment aan iemands „vrouw" liet overbrengen; men moet zijn „respect" verzoeken te doen aan de „lady". In dit opzicht geven echter de mannen haar niets toe; allen willen „gentlemen" zijn; kwâjongens van acht of tien jaar verlangen „jonge gentlemen" genoemd te worden en een redenaar zou zelfs een troep gepeupel niet als „mannen" durven toespreken, maar begroet hen als „gentlemen."

Het ontzag, dat aan de vrouwen betoond wordt, heeft haar overmoedig gemaakt. Zij tiranniseeren het geheele land en bemoeien zich

met alles. Dit zou nog eenigszins te dulden zijn, indien zij die heerschappij met lieftalligheid uitoefenden, doch zij nemen alle diensten, die haar bewezen worden, met de grootste onverschilligheid aan, alsof dit alles haar van rechtswege toekwam; het is zelfs zeldzaam, dat men een goedkeurend lachje tot loon voor al zijne moeite ontvangt. Allerwege nemen zij de beste plaatsen in; iedereen moet overal voor haar opstaan en op hare wenken vliegen. Komt men in een Amerikaansch logement met eene of meer dames dan geniet men eene goede behandeling, doch mist men de eer van haar geleide dan wordt men ergens onder het dak in een afgeschoten hoekje weggestopt. Zij zijn nergens te ontloopen en bijna nooit kan men hare bescherming missen. Daar zij zeer nieuwsgierig zijn, wonen zij gaarne de zittingen van allerlei genootschappen en akademiën bij, waar zij de oorzaak zijn dat de verhandelingen onbeduidend worden en de ernst der werkzaamheden verloren gaat. Zij bestormen de sterretorens en kwellen de sterrekundigen, om de wachters van Jupiter of den ring van Saturnus te zien. Zij maken de wanhoop der beambten van bibliotheken en museums uit, waar zij bij gansche scharen rondfladderen om de rariteiten en plaatwerken te bezichtigen, die zij weldra bederven bij het omslaan der bladen of door het stooten met de punten der parasols, waarmede zij elkander het moois wijzen. Te Washington zijn zij de schrik der staatslieden, die zij met allerlei verzoeken en intriges lastig vallen, waarbij zij zoolang aanhouden tot dat zij op eene of andere wijze haar zin krijgen.

Het gedrag der jonge meisjes zou in Europa in de hoogste mate ongepast geacht worden. Zij geven niets om hare ouders en doen wat zij willen. Volgens landsgebruik hebben zij vrijheid de bezoeken der jongeheeren te ontvangen die in het huis bekend zijn en deze brengen weder andere heeren mede, zonder naar het goedvinden der ouders te vragen. Op straat zien de jonge dames onbeschroomd rond, groeten het eerst en kijken de heeren strak in de oogen, zoodat men in Amerika het elders onbekende schouwspel kan bijwonen, dat de heeren schuchter de oogen nederslaan en bedeesd naderen, wanneer zij van de meisjes een teeken krijgen om een gesprek aan te knoopen. Deze laatste voeren dan het hoogste woord, zijn onuitputtelijk in hare vragen, willen alles weten en drijven het zoo ver, dat men ten slotte de verveling op het gezicht der heeren kan lezen, die een of ander voorwendsel te baat nemen om zich van hunne schoone gezellin af te maken.

Komt het tot een huwelijk, dan beschouwt de Amerikaansche vrouw haar man als een zaakwaarnemer, die alles bezorgen moet, om haar den last te besparen. Bij voorkeur woont zij in een der groote hôtels, opdat zij zich met geen huishouden zou behoeven te bemoeien, en tusschen het gedruisch, dat van een logement onafscheidelijk is, krijgen de kinderen in een of ander hoekje les van een meester. Begeert zij een eigen huis te hebben, dan moet de man er een naar haar zin zoeken en het volgens haar smaak laten meubeleeren. In zulk eene maatschappij is zijne positie een toestand van slavernij en vernedering. Niet alleen moet hij het oog over keuken en kelder houden, maar huiselijke diensten verrichten, die men in de overige wereld ongeloofelijk zou achten. Iederen morgen moet hij vóór het ontbijt naar de markt, naar den bakker, naar den slachter gaan, om inkoopen te doen of het benoodigde voor het middagmaal te bestellen. Zelfs in Washing-

ton, de hoofdstad der Unie, kan men somtijds leden der Kamers en beroemde staatslieden des morgens vroeg met eene mand, gelijk bij ons de keukenmeiden, op verlangen van hunne vrouwen (of „ladies") naar de markt zien gaan, om groenten of vruchten te koopen.

Slechts ééne soort van voorwerpen koopen de Amerikaansche dames zelven, namelijk hare benoodigdheden voor kleeding en toilet, en daarin beperken zij zich niet, daar zij de waarde van het geld niet kennen en er nooit mede hebben leeren omgaan. De echtgenoot ontvangt de rekening en mag zelf zien hoe hij die vereffenen zal, want geld hebben de dames nooit bij zich. Het is zelfs een spreekwoord in Amerika, dat dames geen beurs dragen. Wie dus veel met haar moet omgaan of uitgaan, onverschillig of hij echtgenoot, broeder, zwager of slechts huisvriend is, zorge altijd eene goed voorziene beurs op zak te hebben, want hij moet overal betalen, maar een woord van dank behoeft hij voor zulke „bagatellen" niet te verwachten.

Het spreekt van zelf, dat deze schets van het gedrag der dames in de Vereenigde Staten slechts in het algemeen van toepassing is, want in een zoo groot land doet zich natuurlijk veel verscheidenheid van karakter en zeden voor. In de kleinere plaatsen der oostelijke staten van de Unie zijn de vrouwen huiselijker en achtenswaardiger. Overal neemt men echter sporen waar, dat de vrouwen niet gevoelen wat haar past en op dien verkeerden weg aangemoedigd worden door de mannen.

Keeren wij na deze uitweiding tot Philadelphia terug. Op een fraaien namiddag begaven wij ons per spoortrein naar de Fairmount-waterleiding, 2 mijlen van de stad aan de Schuylkill. Een dam stuwt daar de rivier op en waterraderen brengen zes pompen in beweging, die dagelijks eenige millioenen kannen water naar eene hoogte van 100 voet boven de Schuylkill opvoeren, waar het in vier groote reservoirs wordt gestort. Er loopen breede voetpaden rondom die hoogte, van welke men een uitgestrekt vergezicht over de Schuylkill en de geheele stad geniet. Daarbij sluit zich een park aan, dat de geliefkoosde wandelplaats der Philadelphiërs is.

Onder de openbare gebouwen munt de voormalige Bank der Vereenigde Staten door bijzondere schoonheid uit, eene der veelvuldige navolgingen van het Parthenon te Athene, met 8 hooge Dorische kolommen in het front. De Pennsylvanische Bank en de Beurs onderscheiden zich door grootte en bouwtrant. De hier aanwezige munt der Vereenigde Staten is naar het model van den tempel van Ilyssus bij Athene gebouwd. Al die gebouwen zijn van wit marmer opgetrokken.

Wij deden een uitstapje naar het op den anderen oever der Schuylkill gelegen armhuis, dat in zijne localen, die een vierhoek uitmaken, nog een zieken-, krankzinnigen- en werkhuis bevat. Hoewel die verschillende klassen van bewoners van elkander gescheiden zijn, is toch hunne vereeniging in éene inrichting om velerlei redenen niet aanbevelingswaardig. Een ander tochtje gold het Girard Collegie, slechts eene mijl van de stad, een gesticht dat voor 300 weesjongens bestemd is. De stichter Stephen Girard begon zijne loopbaan in Amerika met het verkoopen van sigaren op straat, maar verzamelde door gelukkige ondernemingen een zoo ontzaggelijk vermogen, dat hij alleen aan de stad Philadelphia 6 millioen dollars vermaakte, waarvan 2 millioen besteed moesten worden om deze inrichting te vestigen en te onderhouden. Het

hoofdgebouw is 160 voet lang en 218 voet diep, en wordt door eene prachtige kolonnade omringd, van welke elke kolom, allen van de Korinthische orde, 6 voet middellijn heeft en 55 voet hoog is. Daartusschen voeren breede marmeren trappen naar de hooge portalen door welke men in vestibules komt, evenzeer door kolommen gedragen. Twee statige bijgebouwen, van welke één de woningen der onderwijzers bevat, liggen afzonderlijk. Hoe goed de bedoeling van den erflater geweest zij, kwam het ons toch voor, dat de vorstelijke pracht van dit gebouw niet goed met het beoogde doel strookte; in ieder geval had de kostbare aanleg reeds het nadeel, dat de opening der inrichting daardoor verscheidene jaren vertraagd werd.

Ofschoon men den Amerikanen terecht verwijt dat zij met koortsachtige drift naar het bezit van geld jagen, is het aan den anderen kant niet minder waar, dat zij op onbekrompen wijze dat geld veil hebben voor alles wat goed is. Als er nieuwe landstreken in bezit genomen en de eerste hinderpalen overwonnen zijn, ontstaan niet alleen dadelijk spoorwegen en kanalen, maar ook nuttige inrichtingen van allerlei soort. Dit alles wordt gesticht en onderhouden door vrijwillige bijdragen of omslagen over de burgers, zoodat de staat als zoodanig er weinig of niets aan behoeft ten koste te leggen. Als wij alle dergelijke inrichtingen in de steden die wij bezocht hebben wilden optellen, zouden wij boekdeelen kunnen vullen, zoodat wij ons uitsluitend tot de vermelding van de voornaamste moeten beperken.

Zoo is het beroemde Pennsylvanische Hospitaal alleen door giften en legaten van Franklin en anderen in 't leven geroepen. Het bestaat uit een gebouw van drie verdiepingen, met twee vleugels en eenige bijgebouwen. Voor licht, lucht, warmte, zindelijkheid en goede voeding is op eene uitstekende wijze gezorgd. Voor het gebouw, dat door een tuin omringd is, staat het standbeeld van William Penn in zijn kwakercostuum, van gebronsd lood. Men bewaart hier den armstoel, waarin hij zat toen hij afgevaardigden van de Indianen ontving en een gedenkwaardig verdrag met hen sloot. Ook het prachtige gesticht voor krankzinnigen, waarin 450 van die ongelukkigen verpleegd worden, is door vrijwillige bijdragen in 't leven geroepen. De nieuwere geneesmethode, die op eene zachte behandeling en op afleiding gegrond is, draagt zulke goede vruchten, dat de meeste zielszieken weder herstellen, wanneer zij tijdig hier geplaatst worden en hunne kwaal nog geen jaar oud is. In het blindengesticht worden 70 kweekelingen in lezen, schrijven, rekenen, gezang en andere vakken onderwezen, terwijl men hun ook een handwerk leert, waarmede zij later hun onderhoud kunnen verdienen. Men drukt er boeken en muziekwerken in verheven letters en noten voor de blinden. In de doofstommen-inrichting, die 120 leerlingen heeft, leert men hen, gelijk overal in de Vereenigde Staten, niet met klanken, maar met de vingers spreken, waarschijnlijk omdat de toonlooze Engelsche taal, die met bijna onbemerkbare beweging van de lippen gesproken wordt, het duidelijk aanwijzen van de klanken zeer moeielijk maakt. Zeer nuttige inrichtingen zijn ook hier en in de andere steden der Unie de zoogenoemde huizen van toevlucht, waar men verlatene of verwaarloosde kinderen en jeugdige misdadigers opneemt, onderwijst en in een ambacht onderricht. In het gesticht van dien aard te Philadelphia bevonden zich tijdens ons bezoek 110 jongens en 58 meisjes. Vooral vermaard is de

hier bestaande cellulaire gevangenis, omdat daarin het eerst de eenzame opsluiting is toegepast. Dit Philadelphische of Pennsylvanische stelsel is allengs op vele andere plaatsen ingevoerd, doch daar men er hier en daar nadeelige gevolgen van meende op te merken, heeft men dikwijls de voorkeur gegeven aan het Auburnsche stelsel, krachtens hetwelk de gevangenen bij elkander zitten te werken, in plaats van ieder afzonderlijk te worden opgesloten, doch tot bestendig stilzwijgen verplicht zijn. Naar beide stelsels echter wordt elk gevangene des nachts in eene afzonderlijke cel geplaatst. Uit de gevangenisregisters blijkt, dat de helft der veroordeelden gebrekkig of in 't geheel geen onderwijs ontvangen heeft, dat twee-derden zich aan den drank overgaven, dat de mannelijke misdadigers veel talrijker dan de vrouwelijke en de zwarte weder naar verhouding veel talrijker dan de blanke zijn, en eindelijk dat de misdaden niet in dezelfde mate als de bevolking toenemen.

Te Philadelphia hadden wij ons langer opgehouden dan oorspronkelijk ons plan was geweest; wij haastten ons dus nu naar Baltimore in den staat Maryland. Langs den spoorweg, die de beide steden verbindt, legden wij den weg in 7 uren af. Daar op de meeste spoorwegen slechts éene klasse van wagens bestaat, biedt zulk eene reis eene uitmuntende gelegenheid aan om alle standen der bevolking te leeren kennen, van den rijken koopman of fabrikant tot den stevigen boer en den knappen werkman.

Door eene goed bebouwde landstreek kwamen wij langs Chester te Wilmington, waar de zeer lange spoorwagens gedeeltelijk ontruimd en weder door andere passagiers ingenomen worden. Wilmington, tusschen de Brandewijn- en de Christiania-rivier gelegen, heeft 25,000 inwoners en is de aanzienlijkste stad van den kleinen staat Delaware. Zij drijft een grooten handel, vooral in meel, en neemt met een aantal schepen aan de walvischvangst deel. De zeehandel beteekent niets, daar de Delaware-baai geen enkele goede haven oplevert, doch de grond is uitstekend voor den landbouw geschikt. De westzijde van den staat wordt door eene reeks van moerassen gevormd, van welke het Cypressen-moeras in het zuiden, 12 mijlen lang en 6 mijlen breed, het uitgebreidste is. Het staat des winters geheel onder water, doch schijnt geen dampen uit te wademen, die nadeelig voor de gezondheid zijn. Er groeien velerlei soorten van bruikbare boomen, zoodat er een belangrijke uitvoer van scheepstimmerhout plaats heeft. Tallooze bijenzwermen houden zich hier op en ook niet weinig beeren, die door den honing aangelokt worden. De regeering is in het kleine stadje Dover van 5000 inwoners gevestigd. Het waren eerst Zweden, die zich ten tijde van Gustaaf Adolf in Delaware nederzetten, doch in 1655 kwam het gewest in handen der Hollanders en in 1664 in die der Engelschen.

Toen wij met den spoortrein de rivier Susquehanna bereikten, die hier dicht bij hare monding ter breedte van eene mijl is, moesten wij de wagens verlaten. Eene stoompont bracht ons naar Havre de Grace over, een stadje van 1500 inwoners, waar het groote Susquehanna-kanaal uitmondt, dat de kanalen van Pennsylvanië met de Chesapeak-baai verbindt. De spoorweg naderde op de beide oevers tot dicht aan de rivier, en de veerpont was met sporen belegd, zoodat de wagens, die de bagage der reizigers bevatten, in hun geheel over de rivier werden gezet, zonder dat zij gelost behoefden te worden. Zij werden aan den

overkant vastgehaakt aan een trein die te wachten stond en ons na een rid van $2^1/_2$ uur, gedurende welken wij menig fraai gezicht op de baai hadden, te Baltimore bracht.

De staat Maryland, waarvan Baltimore de voornaamste stad is, wordt door de Chesapeak-baai in twee ongelijke helften, de zoogenoemde oost- en westkust, verdeeld, die uitmuntende havens bezitten. Die baai is eene van de grootste der wereld, neemt een aantal rivieren op en strekt zich, bij eene gemiddelde breedte van 30 mijlen, 270 mijlen ver van het noorden naar het zuiden uit. Het land der oostkust is laag en heeft op vele plaatsen stilstaande wateren, wier uitdampingen in den zomer en het najaar intermitteerende koortsen veroorzaken; dat der westkust loopt daarentegen opwaarts en wordt van verscheidene heuvelreeksen doorsneden. De meerendeels vruchtbare grond brengt maïs, tarwe en inzonderheid tabak voort, die het groote handelsartikel is. De bosschen zijn rijk in allerlei soorten van noten, zeer geschikt tot voeder voor de varkens, die men vrij tusschen het geboomte laat rondloopen; wanneer zij op die wijze zijn vetgemest, worden zij geslacht, ingezouten en in aanzienlijke hoeveelheid uitgevoerd. Cecilius Calvert, baron van Baltimore, ontving deze landstreek in 1632 van den Engelschen koning Karel I in leen en noemde haar Maryland ter eere der koningin Henriette Maria. Annapolis, een plaatsje met 4500 inwoners, daar waar de Severn zich in de Chesapeak-baai stort, is thans de hoofdstad.

Baltimore is ook een treffend bewijs van den snellen wasdom der Amerikaansche steden. Na in 1729 gesticht te zijn telde zij in 1765 nog slechts 50 huizen; doch omstreeks 1840 bezat zij reeds 120,000 inwoners en thans schat men de bevolking op 220,000. Regelmatig en ruim gebouwd ligt zij rondom eene bocht, die zich van de monding der Patapsco naar het noorden uitstrekt. De haven is voortreffelijk, ofschoon zij des winters somtijds door ijs versperd wordt, en bestaat uit drie bekkens, van welke éen tot in de stad loopt. Deze wordt ook van een riviertje doorsneden, welks water een sterk verval heeft en dus tot drijfkracht voor fabrieken wordt gebezigd. Onder de gebouwen munt de katholieke kathedraal uit, die met een fraaien koepel gedekt is. Het inwendige is zeer net versierd en prijkt met twee groote schilderijen, geschenken van Lodewijk XVI en Karel X van Frankrijk; het eene is eene Kruis-afneming en het andere stelt Lodewijk den Heilige voor, met eigen hand zijne bij Tunis gevallen krijgslieden begravende.

Na deze kerk bezocht te hebben bezichtigden wij het gedenkteeken, dat ter eere van Washington op een der pleinen is opgericht. Op een voetstuk van 20 voet hoogte staat eene Dorische kolom van 140 voet, die in het midden 20 en van boven 14 voet middellijn heeft. Op den top prijkt het standbeeld van Washington. Een wenteltrap binnen de kolom voert naar dat hooge standpunt, van waar men een uitgestrekt gezicht over de schoone stad en haar schilderachtigen omtrek geniet. Een ander gedenkteeken, dat in 1815 is geplaatst, houdt de herinnering aan de zegepralende verdediging van Baltimore door zijne burgers tegen de Engelschen, in 1814, in herinnering. Eene kolom, wier schacht uit een bundel staven gevormd is, draagt een beeld dat Baltimore als overwinnares voorstelt. Op linten, die de staven omslingeren, zijn de namen der gevallenen in gouden letters vermeld. Ik ga de vele openbare gebouwen en inrichtingen der stad met stilzwijgen voorbij, doch mag de fon-

teinen niet onvermeld laten, die door kleine daken, welke op zuilen rusten, overdekt zijn en evenzeer tot sieraad als tot nut strekken.

Wij deden bij gunstig weder over den Baltimore en Susquehanna spoorweg een uitstapje naar het lieve stadje York in Pennsylvanië. De trein rijdt door eene zeer schilderachtige streek, over valleien en bergkruinen en vliegt door eene uitgeboorde marmerrots, wier wit gesteente helder in den zonneschijn blonk. In de nabijheid van York kwamen wij door talrijke Duitsche nederzettingen heen, waar de bouwtrant der huizen en de wijze van bewerking der velden geheel aan Duitschland herinnerde. Ook te York zelf zijn veel Duitschers gevestigd, die er meerendeels tot eene welvaart zijn gekomen, welke zij in hun vaderland nimmer zouden bereikt hebben. Ofschoon het plaatsje slechts 8000 inwoners telt, verschijnen er vijf nieuwsbladen, waarvan een in de Duitsche taal. Het Congres hield hier een tijd lang zijne zittingen, toen het door den oorlog om de onafhankelijkheid uit Philadelphia verdreven was.

Ik bezocht ook eene tabaksplantage, die zelfs in den tijd, toen er nog slaven werden gehouden, altijd door vrije arbeiders bewerkt was, hetgeen toenmaals echter tot de hoogste zeldzaamheden behoorde. De jonge tabaksplanten worden eerst op bedden gekweekt en dan in het begin van Mei 3 of 4 voet uit elkander geplant, waarna men den grond aanhoogt en voortdurend van onkruid en ongedierte zuivert. Zoodra de plant zooveel bladeren heeft gedreven als de grond voeden kan, wordt hare kroon afgebroken. Als de bladeren in Augustus bruin worden en vlekken krijgen, zamelt men ze in, laat ze een nacht op een hoop zweeten en hangt ze dan op om te droogen. Vervolgens worden de bladeren bij vochtig weder, opdat zij niet zouden verbrokkelen, van de stengels gestroopt, in pakken gebonden en in vaten van 800 tot 900 pond vereenigd. De benedenste bladeren en de uitspruitsels zijn onbruikbaar en komen niet in den handel. Een vlijtig arbeider kan behoorlijk voor 6000 tabaksplanten en 4 akkers maïs zorgen.

En spoorwegrid van $2^1/_2$ uur bracht ons uit het levendige Baltimore naar het stille Washington, de hoofdstad der Vereenigde Staten en de zetel der Bonds-autoriteiten. Over het geheel had het land, ofschoon niet rijk aan schilderachtige gedeelten, tot nog toe een gunstigen indruk op ons gemaakt. De grond, die in de noordelijke staten ten deele zeer steenachtig is, werd steeds vruchtbaarder naar mate wij zuidelijker kwamen, terwijl de breede rivieren en uitgestrekte zeeboezems het verhevene bij het liefelijke voegden. Onze laatste tocht ging echter meerendeels door eene dorre landstreek, waar men slechts het geboomte zag, dat op een schralen of zandigen grond wil tieren, misschien een gevolg van de tabakscultuur, die den grond uitzuigt en hem op den langen duur voor graanbouw geheel ongeschikt maakt.

Washington ligt in een afzonderlijk klein district, dat een vierkant vormt op de beide oevers van den Potomac, 120 mijlen van diens monding, en tot geen der staten behoort, maar op zich zelf staat en door het Bondsbestuur geregeerd wordt. Dit Bondsdistrict, Columbia geheeten, was in 1790, op raad van Washington, door de staten Maryland en Virginia afgestaan, om er de hoofdstad der Unie te bouwen. Deze werd er dan ook in 1791 naar een zeer uitgebreid plan aangelegd, doch daar zij alleen wegens de aanwezigheid der regeering, maar niet door handel of fabriekwezen van belang is, heeft zij de grootte niet verkregen, die men

verwachtte, zoodat de meeste der ontworpen straten en pleinen nog tegenwoordig door tuinen en velden worden ingenomen. De stad ziet er dus met hare op zich zelf staande blokken huizen, die over eene groote oppervlakte verstrooid liggen en slechts 70,000 inwoners bevatten, wel vriendelijk, maar zeer stil en verlaten uit. De regelmatige straten snijden elkander rechthoekig; de grootste zijn 120 tot 160 voet en de kleinere 70 tot 110 voet breed. Breede lanen van geboomte verbinden onderling de verschillende deelen der stad. Vijf van die lanen gaan in de gedaante eener ster van het paleis van den president der Unie, vijf andere van het Kapitool uit, en zijn naar de onderscheidene staten der Unie genoemd. Slechts éene, de Pennsylvania Avenue, die de beide genoemde gebouwen met elkander in gemeenschap brengt, is aan de beide zijden geheel bebouwd en maakt de schoonste en levendigste straat der stad uit.

Als hoofdstad van zulk een groot land ligt Washington veel te dicht bij de zee, hetgeen men in 1814 ondervond, toen generaal Ross zich met zijne Engelsche troepen op een strooptocht van de stad meester maakte en het Kapitool benevens een deel der andere openbare gebouwen in brand stak. Het Kapitool is grooter en schooner herbouwd en de waardige vergaderplaats der vertegenwoordigers van een zoo aanzienlijk volk geworden.

Het gebouw ligt op eene hoogte, van waar men het gezicht over de stad en hare omstreken heeft, en is geheel uit blokken van een marmerachtigen kalksteen opgetrokken. Het heeft met zijne beide vleugels eene lengte van 352 voet en met den koepel eene hoogte van 120 voet; de twee vleugels zijn door lagere koepels gedekt. Aan de oostzijde leiden breede trappen naar een door 22 hooge Korinthische kolommen getorscht voorportaal, waardoor men binnentreedt. In 't midden bevindt zich eene ronde zaal van 95 voet middellijn en evenveel voet hoogte, die haar licht door den daarop rustenden hoofdkoepel ontvangt. Zij is met 4 basreliefs en 5 schilderijen, alle van grooten omvang, versierd. De basreliefs stellen voor: de bevrijding van kapitein Smith uit de handen der wilden door Pocahontas, de dochter van een Indiaansch opperhoofd (1608); de landing der „pelgrim-vaders" aan de Plymouth-rots (1620); het sluiten van het verdrag met de Indianen door Penn (1682), en Boon in gevecht met de Indianen (1773.) Eén van deze ligt in eene gekromde houding aan zijne voeten, hetgeen aanleiding tot het spotwoord heeft gegeven, dat de Amerikaan den Indiaan zelfs in den dood nog de noodige ruimte niet gunt om zich uit te strekken. Vier der schilderijen, die tooneelen uit den bevrijdingsoorlog voorstellen, waarbij de figuren levensgroot zijn en de koppen portretten, zijn het werk van den ouden kolonel Trumbull, die als adjudant van Washington gefungeerd had en daarna het zwaard met het penseel verwisselde, om de feiten, waarvan hij ooggetuige was geweest, in afbeelding te vereeuwigen. De onderwerpen zijn: de onafhankelijkheids-verklaring op 4 Juli 1776 te Philadelphia, de gevangenneming van generaal Burgoyne, de overgave van het Britsche leger onder Cornwallis, en de nederlegging van het presidentschap door Washington. Later is daar eene vijfde schilderij van Chapman bijgevoegd, die den doop van Pocahontas voorstelt. In deze zaal staat ook een kolossaal standbeeld van Washington door Greenough. Westwaarts van deze ronde zaal bevindt zich de bibliotheek van het Congres, die ruim 20,000 deelen groot is. In sommige der localen heeft de architect de vormen van inlandsche gewassen, zoo

als de bladeren van tabak en katoen en de trossen van maïs, op zeer vernuftige wijze tot versiering van de kapiteelen der kolommen aangebracht. De vergaderzaal van de Vertegenwoordigers (of tweede kamer) in den zuidelijken vleugel heeft de gedaante van een halfrond, in hetwelk de plaatsen der leden zijn; tegen de rechte zijde der zaal zit de Spreker (of president der vergadering) en boven hem bevindt zich eene galerij voor de vrouwen, die de zittingen zeer ijverig als toehoorsters bijwonen. Eene tweede galerij in het daartegenover liggende halfrond is voor de mannen bestemd. De koepel, door welken het licht invalt, rust op 24 kolommen van gekleurd marmer, dat aan den Potomac gegraven is, en de Korinthische kapiteelen zijn van wit Italiaansch marmer. De zaal, die over het geheel rijk is versierd, bevat een standbeeld der vrijheid en een levensgroot portret van generaal Lafayette. De eveneens halfronde zaal voor den Senaat (of eerste kamer) in den noordelijken vleugel is nog rijker versierd, maar kleiner en bevat eveneens galerijen voor de toehoorders. Boven de zitplaats van den vice-president der Unie, die van rechtswege president van den Senaat is, ziet men een gehemelte van rood fluweel, dat door een adelaar met uitgespreide vleugels gedragen wordt. In elke zaal hangt eene prachtige lichtkroon ten gebruike bij avondzittingen en onder de halfronde galerijen staan sopha's om van de vermoeienis uit te rusten, want belangrijke zittingen duren soms 16 of 18 uren. In de vergaderingen gaat het, vooral bij de Vertegenwoordigers, ongegeneerd toe en allen houden volgens Engelsch en Amerikaansch gebruik den hoed op het hoofd, behalve als zij het woord voeren.

Onder de zaal van den Senaat bevindt zich eene veel eenvoudiger zaal, ten dienste van het hoog gerechtshof der Vereenigde Staten. Bovendien bevat het Kapitool nog een 70tal vertrekken voor zittingen van commissiën en voor de ambtenaren van het Congres. Het gebouw is door eene soort van park met breede kiezelpaden en het geheel met een sierlijk ijzeren hek omringd. De gezamenlijke kosten hebben meer dan 2 millioen dollars bedragen.

Het is hier de plaats een blik op de grondwet der Vereenigde Staten te werpen, die wel op enkele punten in den loop des tijds wijziging heeft ondergaan, doch in de hoofdzaak sedert 1787 onveranderd is gebleven. Zij werd toen door afgevaardigden der afzonderlijke staten ontworpen, door het volk goedgekeurd en in 1789 bij de verkiezing van Washington tot eersten president ingevoerd. Volgens hare bepalingen maken de afzonderlijke staten (aanvankelijk ten getale van 13, doch op dit oogenblik reeds tot 37 aangegroeid) een verbond uit onder den naam van Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Elke staat is in zijne inwendige aangelegenheden onafhankelijk en heeft zijne eigene regeering. Het uitvoerend gezag van het geheele verbond berust in handen van den president der Vereenigde Staten. Hij wordt verkozen door zooveel kiezers uit elken staat als die staat senatoren en afgevaardigden naar het Congres zendt; geen ambtenaar kan tot die kiezers behooren. Bij deze verkiezing beslist de meerderheid van stemmen, doch wanneer die door geen der kandidaten verkregen is, doet het huis van Vertegenwoordigers eene keus uit de drie personen, die de meeste stemmen bekomen hebben. De president, die minstens 35 jaar oud en in de Vereenigde Staten geboren of daar sedert 14 jaar woonachtig moet zijn, bekleedt zijn ambt vier jaren, doch is herkiesbaar. Hetzelfde is van toepassing op den vice-president

der Unie. De president geniet eene bezoldiging van 25,000 en de vice-president van 8000 dollars. De eerstgenoemde is opperbevelhebber van de land- en zeemacht en de militie en heeft het recht om, met toestemming van twee-derden van den Senaat, verdragen aan te gaan, oorlog te verklaren, vrede te sluiten, gezanten te benoemen en in het algemeen alle handelingen te verrichten, die tot de taak van het uitvoerend gezag behooren. In geval van zijn dood of zijne afzetting wordt hij door den vice-president vervangen, die den tijd uitdient, gedurende welken de president zijn ambt nog had moeten bekleeden.

De wetgevende macht wordt door het Congres uitgeoefend, dat in den Senaat en het Huis van Vertegenwoordigers gesplitst is. De Senaat bestaat uit twee leden voor elken staat, door de wetgevende macht van dien staat voor een termijn van zes jaren gekozen. Om de twee jaren treedt een derde gedeelte der leden af. De leden van het Huis van Vertegenwoordigers worden in de onderscheidene staten door het volk bij rechtstreeksche verkiezing voor een termijn van twee jaren benoemd: hun aantal regelt zich naar de bevolking van elken staat, waartoe om de 10 jaar eene volkstelling plaats heeft. Elke wet, die door de beide Huizen aangenomen is, wordt den president der Unie ter bekrachtiging aangeboden. Hij kan die goedkeuring weigeren, doch zijne weigering wordt krachteloos wanneer de beide Huizen de wet nogmaals aannemen en wel met eene meerderheid van twee-derden der stemmen.

De president wordt ter zijde gestaan door 4 ministers of secretarissen van staat, éen voor de binnen- en buitenlandsche aangelegenheden, éen voor de finantien, éen voor de oorlogszaken en éen voor de zeezaken, waarbij nog de postmeester-generaal gevoegd kan worden. Tot de voornaamste rechten, die de grondwet aan de burgers waarborgt, behooren onbeperkte vrijheid van geweten en godsdienstige belijdenis, vrijheid van spreken, drukpersvrijheid, het recht van vereeniging en vergadering, het recht om wapenen te dragen, enz.

Terwijl het Kapitool aan het eene einde der Pennsylvania Avenue ligt, ziet men aan het andere einde op eene hoogte het zoogenoemde Witte Huis, de woning van den president der Unie. Het is van witten kalksteen in twee verdiepingen gebouwd en heeft eene lengte van 170 bij eene breedte van 86 voet. Het is omringd van de gebouwen der vier bovengenoemde ministeriën, onder welke dat van finantien door zijne schoonheid uitmunt en, bij eene lengte van 457 voet, 250 vertrekken bevat. In het ministerie van binnen- en buitenlandsche zaken liet men ons het oorspronkelijke stuk der onafhankelijkheidsverklaring van 4 Juli 1776 zien. Men bewaart daar ook de voor een deel zeer kostbare geschenken, die ambtenaren der Unie van vreemde vorsten en staten ontvangen hebben, doch die zij volgens de wet niet mogen behouden.

Eene hoogst bezienswaardige inrichting is het Patent Office of bureau der octrooien. Hier worden de octrooien voor de in de Vereenigde Staten gedane uitvindingen uitgereikt en van elk derzelve een model of eene teekening bewaard. Het vroegere gebouw, waar men 10,000 van die modellen bijeen had, werd in 1836 door de vlammen verslonden, doch op grootere schaal herbouwd. In eene zaal van 275 voet lengte op de bovenverdieping zagen wij een buitengewoon groot aantal modellen van vernuftige uitvindingen ten nutte van landbouw, scheepvaart en fa-

briekwezen, die een treffend getuigenis aflegden van den vindingsgeest, dien men aan de Amerikanen toeschrijft. In dit gebouw houdt het nationale instituut tot bevordering der wetenschappen zijne maandelijksche zittingen. Het daaraan verbonden museum voor natuurlijke historie en volkenkunde, dat wij bezichtigden, bevat vele belangrijke voorwerpen en is vooral rijk aan voortbrengselen van Amerika zelf. Zeer interessant is eene reeks afbeeldingen van Indiaansche opperhoofden, door King getrouw naar de natuur geschilderd. Vooral boeide mij het portret van eene jonge Indiaansche vrouw uit den stam der Osagen, wegens hare zeldzame schoonheid. Ik vernam dat een Amerikaan haar overreed had eene reis met hem door Europa te doen, waar hij haar aan het publiek liet zien; doch daar hij hiermede geen goede rekening maakte, liet hij haar te Parijs achter. De hertogin van Angoulême trok zich toen het lot der verlatene aan en zond haar later naar haar vaderland terug.

Alvorens Washington vaarwel te zeggen bezocht ik nog Mount Vernon, dat eenige mijlen lager aan den Potomac ligt en de buitenplaats is waar Washington zijne laatste levensdagen sleet. Na acht jaar de waardigheid van president bekleed te hebben legde hij in 1797 dat ambt neder en nam van het volk afscheid bij een uitvoerig manifest, dat een gedenkstuk van zijne diepe wijsheid, zijne vurige vaderlandsliefde en zijne grootheid van ziel is. Van dat oogenblik af leefde hij in stilte op Mount Vernon, hetwelk hij nog slechts eenmaal voor een korten tijd verliet, om Frankrijk's aanmatigingen te keer te gaan. Hij gaf hier na een kort ziekbed den 14 December 1799 in het 67ste jaar zijns levens kalm den geest. Het woonhuis heeft twee verdiepingen en is, gelijk de meeste landhuizen van 't zuiden, van hout opgetrokken. De benedenkamers zijn onveranderd gelaten en bevatten in hare eenvoudige inrichting nog menige herinnering aan den voormaligen bewoner. Onder het lommer van eiken en cipressen staat de marmeren sarkophaag, die de kist met het stoffelijk overschot van den grooten man bevat. Daar de bezoekers echter gewoon waren kleine stukjes van het lijkkleed, hetwelk alles overdekt, af te scheuren en mede te nemen, is de toegang sedert lang aan iedereen geweigerd. Er werd alleen eene uitzondering gemaakt voor Lafayette, toen deze trouwe vriend en wapenbroeder van Washington na verloop van vele jaren nogmaals een bezoek aan Amerika bracht. Eene sage wil, dat op het oogenblik, toen Lafayette de gewijde plaats betrad, een adelaar zich verhief en boven de grafstede omhoog zweefde.

HOOFDSTUK II.

Alexandria. — Richmond. — De »natuurlijke brug." — De Weyer's grot. — Godsdienst-oefeningen der negers. — Weldon. — De Pine-Barrens of Pijnboom-woestenijen. — De Great Dismal Swamp of het Groote Akelige Moeras. — Portsmouth. — De Hampton-reede. — Norfolk. — Jamestown. — Pocahontas en kapitein Smith. — Raleigh. — Wilmington. — Kaap Hatteras. — Goudmijnen. — Charleston. — De geele koorts en de landkoorts. — Eene rijstplantage. — Columbia in Zuid-Carolina. — Augusta. — Savannah. — Overblijfselen van voorwereldlijke dieren. — Auraria en de goudmijnen. — Milledgeville. — Columbus. — De Creek-Indianen en de Cherokeezen. — Montgomery. — Eene katoenplantage. — Mobile. — Levenswijze der Indianen.

Eene groote spoorweglijn loopt van Washington door de staten Virginië en Noord-Carolina naar Wilmington en verder naar het zuiden. Over eene op pijlers rustende brug van eene mijl lengte passeerden wij den Potomac en reden het schilderachtig aan de rivier oploopende Alexandria (met 9000 inwoners) voorbij, dat thans de hoofdstad van Oost-Virginië is. De staat Virginië namelijk, die zulk eene groote rol in den opstand van 1861—1865 gespeeld heeft, is gedurende die staatsberoering in twee staten gesplitst, Oost- en West-Virginië, welk laatste deel ook Kanawha genoemd wordt. Na weinige uren bereikten wij Fredericksburg, een zindelijk en vriendelijk stadje, bekend door de tijdens dien opstand aldaar in den omtrek geleverde veldslagen. Het plaatsje drijft een vrij aanzienlijken handel op de rivier Rappahannock, aan welke het ligt. Wij reden verder door uitgestrekte bosschen, die hier nog een groot gedeelte van den bodem bedekken, met maïsplantages er tusschen, waarin de stompen der afgehouwen boomen waren blijven staan. Aldus kwamen wij den volgenden dag te Richmond, de hoofdstad van West-Virginie, wier val in 1865 het lot der groote rebellie besliste.

Reeds uit de verte maakte de stad, die in 1742 gesticht en dus naar Amerikaansche begrippen al zeer oud is, een gunstigen indruk op ons. Zij ligt aan de benedenste vallen der James-rivier en loopt van daar regelmatig tegen twee heuvels op, die door eene beek van elkander gescheiden zijn. Op eene van deze ligt het Kapitool in de gedaante van een Griekschen tempel, die aan drie zijden door kolommen is omgeven. De steenen huizen wisselen nog hier en daar met armoedige en bouwvallige woningen af, terwijl ook niet alle straten geplaveid zijn, maar soms enkel uit den zeer moerassigen grond bestaan, alleen met smalle trottoirs voor de voetgangers. Bijna de helft der bevolking was vóor den opstand uit negers samengesteld, die thans vrij zijn. Onder de openbare gebouwen onderscheiden zich het armhuis en de gevangenis, welke laatste

echter, wat de inrichting betreft, bij die van verscheidene andere steden achterstaat. In 1811 brandde de schouwburg te Richmond gedurende eene voorstelling af, bij welke ramp 72 menschen, en daaronder de gouverneur, het leven verloren. Op de plaats des onheils werd eene kerk gebouwd met een gedenkteeken tot herinnering aan de treurige gebeurtenis. Over het geheel is Richmond, dat thans 40,000 inwoners telt, zeer gezond, daar de jaarlijksche sterfte nog beneden één percent van de bevolking blijft. De ligging is gunstig voor handel en fabriekwezen, daar schepen, die tot 10 voet diep gaan, de James-rivier kunnen opkomen, wier vallen eene belangrijke beweegkracht voor de nijverheid opleveren. Hier begint het 220 mijlen lange James-rivier en Kanawha-kanaal, aan welks einde bij Covington een spoorweg over het Alleghany-gebergte de verbinding tot aan den Ohio voortzet.

Dit gebergte met zijne vertakking, die het Blauwe Gebergte heet, loopt met een aantal evenwijdige ruggen in noordoostelijke richting door de beide Virginië's. Tusschen die ruggen liggen vele vruchtbare dalen en aan de westzijde is de bodem zeer goed voor den landbouw geschikt, terwijl hij in 't oosten vlak en zandig is en slechts aan de oevers der talrijke rivieren eene grootere vruchtbaarheid vertoont. Deze natuurlijke gesteldheid heeft een groot verschil van klimaat ten gevolge. Over het geheel is het land gezond, doch het zoogenoemde laagland, dat ten deele moerassig is, wordt van Augustus tot October door koortsen geteisterd. Des winters blijft de sneeuw zelden langer dan drie dagen achtereen liggen.

Men vindt hier een overvloed van metalen en acht de ijzermijnen onuitputtelijk. Jaarlijks wordt voor eene gemiddelde waarde van 50,000 dollars aan stofgoud gewonnen. In het Alleghany-gebergte en nabij Richmond zijn rijke kolenmijnen in bewerking en in diezelfde streken bevinden zich ook een aantal warme bronnen, die druk bezocht worden en dikwijls met goed gevolg. De plantenwereld vertoont eene buitengewone verscheidenheid van houtsoorten en bloemen. Kersen-, appel-, pruimen- en moerbezie-boomen groeien er in het wild. Onder de handelsgewassen, die hier verbouwd worden, bekleeden rijst en katoen en vooral tabak de voornaamste plaats. In Virginië vindt men nog, gelijk bijna overal in de Vereenigde Staten waar zij niet door het vellen der bosschen en het toenemen der bevolking verjaagd zijn, beeren, wolven, losschen, buideldieren en waschbeeren. Inzonderheid is hier de woonplaats van verscheidene soorten van slangen. Behalve een 20tal meerendeels onschadelijke addersoorten, treft men de zeer vergiftige ratelslang aan, die slechts in Amerika voorkomt. Zij bezit een platten driehoekigen kop en heeft aan de punt der staart 16 tot 20 hoornachtige ringen, die vrij los bij elkander ztitten en als zij zich beweegt een geluid voortbrengen, alsof drooge erwen in eene dierenblaas heen en weder geschud worden.

Als slavenstaat had Virginië zich vroeger weinig op landbouw en fabriekwezen toegelegd. De voorname uitvoer bestond in tarwe, tabak en zwarte medemenschen. Daar de teelt van den tabak een groot gedeelte van den grond had uitgezogen en de bevolking te lui was om dien door kunstmiddelen te verbeteren (terwijl bovendien de blanken in alle slavenstaten den arbeid als iets vernederends beschouwden), vond zij het gemakkelijker en voordeeliger handel in menschenvleesch te drijven. De groote grondbezitters lieten hunne landerijen door slaven bewerken en

brachten zelf hun leven met niets-doen door. De veerkrachtige ondernemingsgeest der meer noordelijk gelegen staten ontbreekt hier; daarentegen heerscht er groote mildheid en gastvrijheid en een hulpbehoevende zal niet licht vruchteloos om bijstand vragen. In het westelijkste gedeelte van Virginië neemt men meer vlijt waar, doordien zich daar voornamelijk landverhuizers uit Europa gevestigd hebben.

De staat is buitengewoon rijk aan wonderen der natuur. Verscheidene zijner rivieren verdwijnen spoorloos onder den grond en een put van 400 voet diepte in het district Berkeley heeft geregeld eb en vloed. Een verheven gedenkstuk van den vreeselijken strijd bij de wording der bergen en rivieren is het dal nabij Harper's Ferry, waar de Potomac en de Shenandoah zich vereenigen en gemeenschappelijk de Blauwe Bergen doorbreken. Deze beide rivierdalen vormden voormaals waarschijnlijk groote meeren, die hoog tusschen de bergwanden opgestuwd waren. De gedaante der op ontzettende wijze van den top tot den voet gekloofde rotsen, die dreigend over de rivieren hangen, getuigt van de verschrikkelijke natuurkrachten, die hier werkzaam zijn geweest. Boven alles bezienswaardig zijn de „natuurlijke brug" en de Weyer's grot.

Om die natuurwonderen te gaan bezichtigen deed ik op het James-rivier en Kanawha-kanaal een tocht van 175 mijlen van Richmond naar Buchanan. De natuurlijke brug ligt 10 mijlen voorbij dat plaatsje in het naar haar genoemde district Rockbridge (Rotsbrug) en overspant eene smalle maar diepe rotskloof, wier wanden nog duidelijk den vroegeren samenhang verraden, zoodat de splijting waarschijnlijk door eene aardbeving veroorzaakt is. Na een met boomen bezetten rijweg gevolgd te hebben stond ik reeds zonder het te weten midden op de brug, die uit rots bestaat en de bovenranden der kloof is blijven verbinden, toen het overige gesteente daaronder wegstortte. De brug, met hoog geboomte begroeid, dat voor het oog de duizelingwekkende diepte verbergt, heeft in het midden, zijne smalste plaats, nog eene breedte van 60 voet en aan een gedeelte der zijden natuurlijke borstweringen van rotssteen. Slechts weinigen bezitten den moed zich aan den rand te plaatsen en in den afgrond te zien. Ik kroop er op handen en voeten heen, doch sloot onwillekeurig de oogen toen ik in de ijzingwekkende diepte wilde staren. Minder beangstigend en onbeschrijfelijk verheven is het gezicht dat men van beneden op die rotsbrug heeft. Uit den bodem, door welken een beekje stroomt, stijgen de rotswanden, die hier slechts een 50tal voeten van elkander verwijderd zijn, tot eene hoogte van ruim 200 (sommigen zeggen 270) voet op, terwijl de kloof zich daar allengs tot eene breedte van 90 voet verwijdt. Hierover welft zich de natuurlijke brug, die uit een vasten kalksteen bestaat en met de aardlaag, die er zich op verzameld heeft, ongeveer 40 voet dik is. Zij is het eenige middel om over het dal te komen en wordt dus veel gebruikt.

Op den beneden rotswand staan de namen van vele vroegere bezoekers gegrift en daaronder ook die van Washington. Een jongman, die zijn naam eveneens op deze wijze onsterfelijk wilde maken, klom eenige jaren geleden, in zijn onberaden ijver om dien naam boven de andere te plaatsen, te hoog en kon niet meer terug. Er was geen voldoende hulp in de nabijheid en zijne kameraden moesten, na veel vergeefsche inspanning, hunne pogingen om hem te redden opgeven. Nu besloot hij nog hooger op te klimmen. Met onbeschrijfelijke moeite groef hij met zijn

zakmes holten en treden voor zijne handen en voeten in het harde gesteente. Met de wanhoop in het hart en de oogen van de toenemende diepte afgewend, klom hij aldus voet voor voet naar den gewenschten top. Na een reuzenarbeid van uren had hij zich tot eene hoogte van 200 voet opgewerkt toen zijne krachten hem begaven en hij onbewegelijk als eene muurzwaluw aan den rotswand boven den gapenden afgrond bleef hangen. Nog eenmaal bewoog het aanmoedigend en dringend geroep zijner vrienden boven op de brug hem zijne laatste krachten bijeen te zamelen; hij steeg met moeite nog 30 voet hooger, kon toen een langen stok grijpen dien zij hem toehielden en was na eenige minuten gered. Hij werd met luid gejubel begroet, maar zonk, toen hij den vasten grond onder zijne voeten voelde, bezwijmd ter aarde.

Des avonds kwamen wij over vrij hobbelige wegen te Lexington en den volgenden dag te Staunton, van waar wij den derden dag nog 18 mijlen naar de Weyer's grot moesten afleggen, die zich aan de noordzijde van het Blauwe Gebergte en aan den zuidelijken arm der Shenandoah in een berg bevindt, die 200 voet loodrecht opstijgt. Zij heeft haar naam te danken aan Weyer, een Duitschen boer, die haar in 1806 ontdekte.

Elk met een fakkel in de linkerhand gingen wij met den gids den nauwen ingang binnen. Toen wij de een achter den andere ongeveer 20 el voortgekropen waren werd de grot wijder en bevonden wij ons in de zoogenoemde Voorkamer. Daaruit kwamen wij in de Drakenzaal en de Duivels-galerij. Al de ruimten van dit merkwaardige hol zijn met schitterende druipsteen-formatien van allerlei kleuren gevuld, die van de zoldering nederhangen of van den grond opstijgen en de zonderlingste gedaanten vertoonen, welke dikwijls nabootsingen van menschen- en dierengestalten schijnen. Wij zagen een waterval tintelend en schuimend nederstorten en konden ons slechts met moeite overtuigen, dat hij in werkelijkheid een onbewegelijke steenklomp was. Dit onderaardsche rijk is niet enkel een gebied der vormen en kleuren, maar ook der tonen, want in de zoogenoemde Paukenkamer geven sommige stukken druipsteen, als men er tegen slaat, een klank als van pauken, terwijl men aan andere, die zich als dunne kolommetjes verheffen, verschillende hoogere en lagere tonen kan ontlokken. Nu eens door middel van wrakke ladders, dan weder met behulp van natuurlijke trappen telkens 30 a 40 voet op- en afklimmende, een andermaal op handen en voeten voortkruipende, gingen wij de eene na de andere ruimte door, totdat wij in de grootste kwamen, die de zaal van Washington heet. Zij heeft eene lengte van 270, eene breedte van 25 en eene hoogte van 30 of 40 voet, en is de prachtigste zaal, die ik in mijn geheele leven gezien heb. Muur en zoldering glinsterden alsof zij uit diamanten waren samengesteld. Ik was mijn gezelschap een weinig vooruitgeloopen en bleef plotseling op het zien van eene witte gestalte, die in een lang gewaad gehuld was, stilstaan, want het was mij alsof plotseling een geest voor mij verscheen. Bij onderzoek bleek het een prachtige, doorschijnende druipsteen-formatie van 7 voet hoogte te zijn, die op oogbedriegelijke wijze de gedaante van een man nabootste en het standbeeld van Washington wordt genoemd. In deze ruimte konden wij onzen dorst aan eene voortreffelijke bron lesschen, die verder onder het gesteente wegschiet. In eene andere kamer zagen wij een fraaien pijler van bijna 30 voet middellijn en ongeveer evenveel hoogte, die de Toren van Babel heet en uit duizendtallen afzonderlijke stalactieten bestaat.

Aldus bezochten wij 12 verschillende ruimten, elke van eene eigenaardige schoonheid, totdat wij doodmoede aan het einde van de grot, die wel eene halve mijl lang is, aankwamen. Op onzen terugweg schoten wij in de zaal van Washington eene pistool af, wier knal, aan de losbranding van een kanon gelijk, ons bijna doof maakte, door alle gewelven weergalmde en ten laatste als eene geestenstem fluisterend in de verte wegstierf. Na een onderaardschen tocht van drie uren zagen wij het daglicht weder. Eenige honderden schreden verder ligt de ingang van de Madison's grot, die vroeger veel bezocht werd, doch minder belangrijk is dan de Weyer's grot.

Na eene afwezigheid van 10 dagen keerden wij langs den kortsten weg naar Richmond terug. Wij woonden daar de godsdienstoefening in de kerken der negers bij. Alles ging er zeer betamelijk toe; de mannen en de vrouwen waren voegzaam gekleed en de neger-predikant, die geen ambtsgewaad droeg, hield eene rede, even degelijk als die van menigen blanken leeraar. Niet altijd echter is de gemeente zoo bedaard. Te Baltimore waren wij in de negerkerk getuige van eene groote opschudding. Zoo lang de zwarte predikant zijne voordracht op gematigden toon hield bleef het rustig; doch toen hij zijne stem verhief en zijne beschouwingen over zonde, dood, hel en duivel begonnen te loopen, geraakte alles in gisting. Sommigen slaakten luide kreten; eene vrouw riep onophoudelijk: „o Ja, mijn God!" eene tweede herhaalde even dikwijls het woord: „Heilig! heilig!" een derde riep telkens: „God zegen mij!" enz. Dit gedruisch gaf den predikant aanleiding zijne stem nog luider te verheffen, waaraan hij de levendigste bewegingen paarde. Hierop brak allengs het grootste gedeelte der gemeente in een zoo ontzettend gehuil en geschreeuw los, alsof allen vermoord werden. Een man zette zijn hoed op, hield zich met de beide handen aan zijne bank vast en begon zoo snel en zoo hoog op te springen als hem maar mogelijk was. Eene zwarte vrouw volgde dit voorbeeld, totdat zij uitgeput nederzeeg. Des avonds toen wij er weder heengingen, was de opschudding minder hevig; slechts enkelen huilden en schreeuwden of zeiden zekere formulieren op, doch een negerknaap sloeg zoo geweldig met armen en beenen van zich af, dat verscheidene personen hem niet bedwingen konden.

Den volgenden dag vertrokken wij naar Weldon in Noord-Carolina. De streek was niet opbeurend; hier en daar zagen wij eenige katoen- of maïsvelden, met vervallen houten woningen of negerhutten, vervolgens dichter geboomte met altijdgroene struikgewassen er tusschen, daarna sombere poelen en moerassen uit welke de tronken van gestorvene reusachtige boomen nog omhoog staken. Weldon, dat slechts eenige honderden inwoners telt, ligt aan de Roanoke, die hier een fraaien waterval vormt, in de nabijheid van een kanaal, waarin de vaartuigen door middel van sluizen 100 voet hoog worden opgeheven.

Van hier legden wij de 80 mijlen tot Portsmouth per spoorweg in 6 uren af. Aanvankelijk zaten wij bijna alleen in den spoorwagen, doch later kwamen een aantal negers en negerinnen in hun Zondagspak bij ons. De eersten droegen manchetten, witte handschoenen en wandelstokken, de laatste strooheden, witte kleederen en rose linten, waarbij hare zwarte gezichten vreemd afstaken. Zij waren overladen met valsche kettingen, oorbellen en ringen en trachtten in deftigheid van manieren de blanken te overschaduwen. Door haar opschik en zucht tot nabootsing hadden zij echter iets onbeschrijfelijk aapachtigs.

De spoorweg doorsnijdt twee landstreken, die voor den natuuronderzoeker bijzonder merkwaardig zijn, de Pine-Barrens of Pijnboom-woestenijen en de Great Dismal Swamp of het Groote Akelige Moeras. De eerstgenoemde bestaan in uitgestrekte pijnbosschen, die nog door geen bijl zijn aangeraakt en in een gordel van 40 mijlen breedte en vele honderden mijlen lengte evenwijdig met de kust door de zoogenoemde Atlantische vlakte naar Florida loopen. De zware stammen zijn omgroeid met wilde wijnranken en slingerplanten van allerlei soort (die hier alle onder den naam van *vines* of wijnranken begrepen worden), terwijl de ruimten daartusschen door dicht ineengegroeide struiken worden ingenomen, die bij elke schrede den voortgang van den onderzoeker belemmeren. Gelijk de prairiën van het westen en de pampas van het zuiden behooren deze pijnbosschen tot de kenmerkende grootsche trekken der natuur aan deze zijde van den oceaan.

Groot en akelig zijn de passende benamingen voor het uitgestrektste en diepste moeras dezer moerasrijke streken. De spoorweg loopt op pijlers verscheidene mijlen door het noordelijk gedeelte daarvan. Het strekt zich bij eene lengte van 40 en eene breedte van 10 tot 25 mijlen van Virginië naar Noord-Carolina uit en bestaat uit eene sponsachtige massa, waarop pijnboomen, ceders, cipressen en dichter aan den rand verscheidene soorten van eikenboomen groeien. In plaats dat dit moeras lager zou zijn dan het omringende land ligt het hooger en, wat bij zijn halfvloeibaren toestand nog vreemder is, het middengedeelte is hooger dan de rand. Het vocht vloeit dan ook aan drie kanten naar verschillende rivieren en de spoorweg stijgt over den afstand, dien hij door het moeras aflegt, 7 voet. De zwartbruine grond bestaat geheel uit verrotte plantaardige zelfstandigheden, die eene veenlaag van 10 tot 15 voet vormen. Op de slijkerigste plaatsen groeit de witte ceder, die hare wortels diep in den grond boort, en overschaduwt met andere altijdgroene geboomten eene massa hooge varens, rietplanten en struiken, onder welke zich eene dikke moslaag uitbreidt. Op deze zuidelijke breedte is een turfveen een zeer buitengewoon verschijnsel. Hooge en zware boomstammen liggen in grooten getale in dezen zwarten bodem zonder te verrotten en worden nog half onder water gezaagd en weggevoerd. Midden op het moeras, 12 voet hooger dan de rand, bevindt zich het Drummond-meer, een ovaal waterbekken van 7 mijlen lengte, 5 mijlen breedte en gemiddeld 15 voet diepte. Het bruine, half doorschijnende water is zeer vischrijk en staat bijna gelijk met de steilafloopende oevers, die door hoog geboomte omringd zijn. Om partij van dit bosch te kunnen trekken heeft men door een gedeelte van het moeras een kanaal met groote sluizen gegraven, dat door het Drummond-meer gevoed wordt. Aan beide zijden van het kanaal vormen de boomen met hunne ver uitgestrekte takken een dicht gewelf, dat deze reeds uit zich zelf donkere wateren in eene nachtelijke duisternis hult. Wanneer men daaruit met de boot op het doodstille meer komt, is het alsof men zich eensklaps in een tooverland verplaatst vindt.

Portsmouth met 9000 inwoners aan de monding der Elizabeth-rivier bezit, even als het daartegenover op den anderen oever gelegene Norfolk, eene voortreffelijke haven, die voor de grootste zeeschepen toegankelijk is. De hier door de monding der James-rivier gevormde bocht der Chesapeak-baai, Hampton-reede genoemd, is zoo ruim, dat zij de geheele

vloot der Vereenigde Staten kan opnemen. Zij levert eene veilige ligplaats op en wordt door sterke forten verdedigd. Norfolk, waar wij een vluchtig bezoek aflegden, telt 15,000 inwoners en heeft kromme straten en onaanzienlijke huizen, doch is de voornaamste uitvoerhaven van Virginië.

Omtrent 45 mijlen van hier, de James-rivier opwaarts gaande, lag op den noordelijken oever het oude Jamestown, de eerste Engelsche nederzetting in de Vereenigde Staten, in 1608 gesticht. Zij is thans een puinhoop, waaronder men de overblijfselen van een ouden kerktoren en van verdedigingswerken waarneemt. De eerste kommandant dezer nederzetting was de vroeger door ons vermelde kapitein Smith, die, in eene hinderlaag der Indianen gevallen, door de opofferende liefde van Pocahontas, de dochter van een der opperhoofden, gered werd. Reeds vroeger was zij in een stormachtigen nacht over de rivier gezwommen, om hem tegen de aanslagen harer landgenooten te waarschuwen. Smith was echter gehuwd en nam toen hij naar Engeland terugkeerde zijne maatregelen om een gerucht tot haar te doen komen, dat hij overleden was. Zij trad later in het huwelijk met Ralph, den opvolger van Smith, en vergezelde haar echtgenoot naar Engeland. Door een toevalligen samenloop van omstandigheden kwam zij daar weder in aanraking met haar vroegeren geliefde, dien zij dood gewaand had. Zij verzonk nu in melankolie en begeerde naar haar vaderland terug te keeren, doch stierf reeds op de reis van verdriet. Nog tegenwoordig zijn er in Amerika verscheidene aanzienlijke familien, van deze ongelukkige Indiaansche vorstendochter afstammende, die het eerst het leed ondervond, dat de vreemdelingen haar volk zouden brengen.

De geschiedenis van den staat klimt reeds tot 1584 op, toen koningin Elizabeth aan den als krijgs- en staatsman en als schrijver beroemden sir Walter Raleigh en aan Adrianus Gilbert bij twee octrooien al het land in Noord-Amerika toekende, dat zij binnen zes jaar zouden veroveren en dat nog aan geen Christen-mogendheid toebehoorde. Twee schepen, door hen afgezonden, wierpen bij de Roanoke het anker en de bevelhebbers namen op plechtige wijze het land in bezit, dat zij ter eere hunner maagdelijke koningin Virginië noemden. Vroeger was de streek onder den algemeenen naam van Florida bekend en later werd de naam Virginië tot geheel Noord-Amerika uitgestrekt. Raleigh verloor onder Jakobus I het leven op het schavot en reeds in 1606 werd de landstreek, die de koning hem ontnomen had, in Noord- en Zuid-Carolina gesplitst en aan twee verschillende maatschappijen overgedragen.

Op den tocht van Weldon naar Wilmington konden wij goed zien op welk een lagen trap hier de landbouw staat, waartoe het gebrek aan bevaarbare rivieren in het binnenland en aan goede havens op de kust waarschijnlijk veel bijdraagt. De streken konden niet schilderachtig heeten; zij waren meestal vlak en soms vochtig. Hare sterkst sprekende kentrekken waren de bosschen, die, zoo ver het oog reikte, in woeste wanorde en natuurlijke kracht hunne kruinen hoog boven het dichte kreupelhout verhieven. Wij vertoefden eenige uren te Raleigh, de hoofdstad van den staat, die eene hooge, gezonde ligging heeft en zeer regelmatig is aangelegd. Haar middenpunt is het Unie-plein, waarvan 4 straten van 99 voet breedte uitgaan, die de stad in 4 kwartieren verdeelen. De bevolking bedraagt slechts 6000 inwoners. Het Kapitool, met hooge

kolommen van graniet omringd en met een fraaien koepel gedekt, is eene navolging van het Parthenon.

Wilmington, de grootste stad van den staat, ofschoon zij slechts 12,000 inwoners telt, ligt aan de samenvloeiing van twee takken der Cape-Fear-rivier, omtrent 35 mijlen van de zee. De toegang tot de overigens goede haven is door eene ondiepte gevaarlijk. Tegenover de stad liggen twee eilanden, op welke de beste rijst van den geheelen staat geteeld wordt. De stad heeft zulk eene ongezonde ligging, dat zij gedurende de heete zomermaanden door een groot gedeelte van de blanke bevolking verlaten wordt. Een hoofdbedrijf is hier de inzameling van boomhars, dat van de vadsige inwoners weinig inspanning vordert; men behoeft slechts op eene plaats den bast van den boom te lichten, de harst zijpelt er dan van zelf uit, doch de boom sterft na weinige jaren.

Op eene wandeling buiten de stad zag ik voor het eerst het plantenrijk der zuidelijke streken met zijne oneindige afwisseling van vormen en kleuren in volle pracht. Een eigenaardig karakter dragen de bosschen in 't zuiden door de mossen, die op de schilderachtigste wijze van de takken en stammen in vlechten nederhangen en wier vaal groen eene goede tegenstelling met het frissche groen van het gebladerte oplevert. Men gebruikt dit mos veel, om er kussens en matrassen mede te vullen.

Langs de geheele kust van Noord-Carolina loopen rijen duinen, die door baaien en kreken meer of minder van het vasteland gescheiden zijn. De grootste daaronder zijn de Pamlico- en de Albemarle-sond. In de nabijheid ligt kaap Hatteras, het verst uit stekende en gevaarlijkste voorgebergte van de geheele Noord-Amerikaansche kust. In den zomer barsten hier bijna elken dag hevige onweders los, waarbij dan de hoog opgezweepte baren van den Golfstroom met een vreeselijk geweld op de zandbolwerken breken. Tot bijna 100 mijlen het land in bestaat de grond uit dorre zandvlakten of uitgestrekte moerassen, in welke laatste veel rijst verbouwd wordt; een en ander wisselt met groote pijnbosschen af, die veel pek, teer, terpentijn en hout opleveren, hetwelk gezamenlijk de helft van den uitvoer van den geheelen staat uitmaakt. Verderop wordt de grond golvend en vruchtbaarder, voornamelijk langs de rivieren. In 't westen liggen de belangrijkste toppen van het Apalachen-gebergte, waaronder de Bruine Berg, ruim 6000 voet hoog, de hoogste berg ten oosten van het Rotsgebergte.

Nabij de Jadkin-rivier vindt men tusschen de stadjes Wadesborough en Salisbury belangrijke goudmijnen, die door de omwoners op eene eenvoudige wijze geëxploiteerd worden, doch, naar de eischen der wetenschap bewerkt, in opbrengst waarschijnlijk de Braziliaansche mijnen zouden overtreffen en in ieder geval met alle Europeesche de vergelijking kunnen doorstaan. De eerste dezer mijnen werd in 1801 ontdekt. Het edel metaal komt deels als stofgoud in het zand der wateren voor, deels is het met 2 tot 4 voet dikke aderen van kwarts en ijzeroxyde verbonden. Niet zelden vindt men er ook gedegen goud; een neger ontdekte in 1803 een klomp van 28 pond, terwijl de grootste, die tot nog toe in Europa gevonden is, slechts 22 ons woog. De goudstreek strekt zich, blijkens nauwkeurige onderzoekingen, van den Potomac in Virginië zuidwestwaarts tot naar Alabama over eene lengte van niet minder dan 1000 mijlen uit. Op enkele plaatsen heeft men de goudaderen tot eene diepte

van 2000 voet vervolgd en ze nog even rijk als bij de oppervlakte gevonden.

Te Wilmington eindigt de lange keten van spoorwegen, die ons van New-York tot dáar gevoerd had. Wij wilden ons niet aan de kwellingen van eene reis over land blootstellen, want de wegen zijn slecht, de rijtuigen ongemakkelijk en de koetsiers hebzuchtig en onhandelbaar. Wij scheepten ons liever op eene der dagelijks vertrekkende stoombooten naar Charleston in en kwamen daar na eene vaart van 14 uren langs de zandige en moerassige kust aan. In den vroegen morgen liepen wij de baai binnen; eerst kregen wij de forten in 't gezicht die den toegang verdedigen, daarna verscheidene kleine eilanden tusschen wier groen vriendelijke woningen doorschemerden, en eindelijk de aan een mastenbosch kenbare stad, die den groenen zoom van een woud tot achtergrond heeft. Zij ligt op eene smalle landtong, die door de samenvloeiing van de Ashley- en de Cooper-rivieren gevormd wordt.

Charleston is de grootste stad ten zuiden van den Potomac in de staten aan den Atlantischen Oceaan, doch neemt slechts langzaam toe, hetgeen in de Vereenigde Staten eene groote uitzondering is. Tusschen 1830 en 1840 verminderde de bevolking zelfs met 1000 zielen en tegenwoordig heeft zij er te nauwernood 50,000. De indruk, dien het zuidelijke nog vrij ouderwetsche gedeelte der stad op mij maakte, was geheel anders dan ik tot nog toe van al de Amerikaansche steden ondervonden had. Zij werd in 1680 gesticht en 10 jaar later vestigden een groot aantal Fransche gereformeerden, door de intrekking van het Edict van Nantes uit hun vaderland verdreven, hier hunne woonplaats. Een belangrijk gedeelte der stad werd door twee zware branden in de vorige eeuw en eene derde in 1838 in den asch gelegd; de gebouwen, die toen gespaard bleven, hebben een eerwaardig, maar ten deele ook bouwvallig aanzien. De meestal rechte straten zijn doorgaans met boomen beplant; de steenen of houten huizen, gewoonlijk door tuinen van elkander gescheiden, doen zich tusschen het groen liefelijk voor en hebben dikwijls verandas, door hooge met wijnranken omkronkelde kolommen gedragen, waar de bewoners een groot gedeelte van den dag in de schaduw doorbrengen. Door gebrek aan keisteenen zijn de zandige straten niet geplaveid, maar met schelpen bestrooid. In den omtrek der haven heerscht wel veel levendigheid, maar het is eene andere dan die te New-York en bij al den ijver neemt men onmiskenbaar iets van de slapheid van den zuiderling waar. Het moet echter ook erkend worden, dat de warmte hier in de zomermaanden van Juli tot October zeer drukkend is. In dien tijd wordt het land door koortsen geteisterd, die vele offers vorderen. De geele koorts woedt voornamelijk langs de kust en de zoogenoemde landkoorts in de vochtige en moerassige gewesten rondom de rivieren. De stad is daardoor vrij van de landkoorts, doch wordt door de geele koorts even sterk geteisterd als New-Orleans. Eene streek, die Charleston van het vasteland scheidt en waarin zoet en zout water zich met elkander vermengen, is de grenslijn tusschen de beide koortsen, die zij zelden overschrijden. Een zomerverblijf op eene plantage berokkent den blanke bijna onvermijdelijk den dood of eene langdurige ziekte, ja zelfs het verblijf van een enkelen nacht kan reeds slechte gevolgen hebben. Alleen de negers zijn eenigszins tegen het ongezonde klimaat bestand, ofschoon ook niet weinigen van hen er onder bezwijken. De gegoede lieden brengen doorgaans den

winter, die vrij is van koorts, op het land door en den zomer in de stad of nog liever in de hooger gelegen streken van het binnenland.

De geele koorts is eene galachtige rotkoorts. De huid van den zieke krijgt eene geele kleur, die bij voortduring donkerder wordt; groote beangstheid, pijn in de maagstreek en diepe uitputting zijn de andere verschijnselen dezer noodlottige ziekte, die een verloop van 7 a 9 dagen heeft. Zij werd voor 't eerst in 1647 in West-Indië waargenomen en brak in 1693 te Boston uit, in 1699 te Philadelphia en in 1700 te Charleston. Bij het toenemende uitroeien der bosschen en de daaruit voortvloeiende vermeerdering der schadelijke dampen schoot de ziekte meer en meer wortel in het land. Vreemdelingen worden er eerder door aangetast dan inboorlingen en mannen eerder dan vrouwen. In het begin der vorige eeuw heerschte de geele koorts door overgebrachte besmetting ook te Marseille, Lissabon en Cadix, verspreidde zich in 1804 langs de geheele kust van Cadix tot Livorno, vertoonde zich in 1821 in de havens van Catalonië en maakte in 1867 slachtoffers te St.-Nazaire op de kust van Normandië, waar de Fransche paketbooten uit Mexico aankwamen.

Wat openbare gebouwen en inrichtingen betreft bezit Charleston weinig van belang en van het 30tal kerken onderscheidt zich geene door haar bouwtrant. Doelmatig is het zoogenoemde Marmerhospitaal, waar de matrozen, die bij hunne aankomst in de haven een halven dollar storten, behoorlijk verpleegd worden als zij ziek zijn.

De voorname wereld, die des zomers tot het verblijf in de stad beperkt is, wandelt des morgens en des avonds op de landtong en in de Koningstraat, waar men de fraaiste winkels vindt. Er heerscht een zeer gezellige toon in de beschaafde kringen, hetgeen, gepaard aan de te recht geroemde gastvrijheid der Charlestonners, het verblijf voor een vreemdeling zeer aangenaam maakt. Op de diners en bals wordt doorgaans overdadig rijkelijk voor de gasten gezorgd. Ik woonde zulk een partij bij, die niets te wenschen overliet, ofschoon er 200 personen op verschenen; alleen de muziek muntte niet uit, daar zij door drie negers op twee violen en eene trom werd uitgevoerd en ronduit gezegd jammerlijk was.

Zuid-Carolina was een der staten waar, ten tijde van het bestaan der slavernij, de wetten tegen de negers het strengst waren, ook omdat deze meer dan eens opstanden hadden beproefd. Des avonds na 9 uur mocht geen slaaf zich zonder verlofpas van zijn meester op straat vertoonen; anders werd hij in de gevangenis gebracht en den volgenden morgen, als de meester niet tijdig 1 dollar voor hem stortte, met 25 zweepslagen naar huis gezonden. De invoer van slaven uit andere staten was verboden; vrije kleurlingen mochten zich slechts bij uitzondering in den staat nederzetten en waren dan verplicht een hoofdgeld van 50 dollars te betalen. Slaven konden alleen met toestemming der overheid en wanneer iemand zich borg voor hun gedrag stelde vrijgelaten worden. Degeen, die katoen, rijst, maïs of tarwe van een slaaf kocht, werd met 1000 dollars boete en een jaar gevangenis gestraft. Geen neger mocht een geweer bezitten. Hunne vergaderingen moesten zij met open deuren en bij dag houden. Ten laatste werden zware straffen bedreigd tegen degenen, die een slaaf lezen of schrijven zouden leeren, doch deze wet schijnt dikwijls in den wind geslagen te zijn.

Wij deden een uitstapje naar eene niet ver van de stad gelegene rijstplantage, op eene moerassige landtong tusschen de rivieren Cooper en Wando. Zij werd doorsneden van een hoofdkanaal, waarop wij met onze booten er binnen voeren, en van een aantal zijkanalen, die er mede in gemeenschap stonden. Door middel van sluizen konden de vlak gelegen velden onder water gezet worden en bij groote springvloeden liepen zij van zelf onder. Op eene hooge plek lag het woonhuis van den eigenaar tusschen cipressen, met de woningen der neger-arbeiders en eenige schuren in de nabijheid, alles van hout gebouwd en meest met rijststroo gedekt. De rijst is evenals riet en biezen eene moerasplant en behoeft voor haar groei warmte en vochtigheid. De plant heeft een sterken, door kwasten afgedeelden stengel van omtrent 4 voet hoogte, en lange, dunne bladeren. De bewerking van den grond neemt in het begin van Maart een aanvang en moet vlug geschieden, daar de gezaaide rijst anders in het laatst van April de buit der rijstvogeltjes wordt, fraai gevederde en eetbare trekvogels van het vinkengeslacht. Men maakt op de omgeploegde velden voren op $1/_2$ voet afstands van elkander, strooit er de rijst in, overdekt die met aarde en zet daarna het land onder water totdat de plantjes beginnen uit te spruiten. Zoodra zij een drietal bladeren hebben wordt er weder water ingelaten om het onkruid te dooden; en telkens nadat het water is afgelaten woelt men den grond om. In Juni eindelijk blijft het water staan tot den oogst, die gewoonlijk in Augustus begint, doch zelden vóor de eerste dagen van October eindigt. De plant wordt dan met sikkels afgesneden, in schoven gebonden, in de open lucht te droogen gelegd en gedorscht, waarna ten slotte de korrels in pelmolens van hunne schil ontdaan worden.

Oost-Indië schijnt het eigenlijke vaderland van de rijst te zijn. Thomas Smith, de gouverneur van Zuid-Carolina, die het gewas vroeger op Madagaskar had leeren kennen, vroeg in 1693 den kapitein van een aangekomen schip naar rijst. De scheepskok had toevallig nog een handvol aan boord; de gouverneur zaaide die op eene vochtige plaats in zijn tuin, en van dat oogenblik dagteekent de invoering der rijst in Amerika.

De natuur heeft Zuid-Carolina in een hoogland en een laagland verdeeld. Dit laatste strekt zich van de kust een 100tal mijlen naar het binnenland uit en is ook met onmetelijke pijnboomen bedekt, waartusschen moeraslanden liggen, die uitmuntend geschikt zijn voor de rijstcultuur. Langs de oevers der rivieren en beeken komt katoen en maïs goed voort. Op dit vlakke land volgt eene streek van 60 mijlen breedte, die met zandheuvels bezaaid is en daardoor eene onstuimige, doch plotseling onbewegelijk gemaakte zee gelijkt. Zij is zeer dor en wordt alleen hier en daar verlevendigd door groene plekken, die men „savannahs" noemt; de weinig talrijke bewoners persen dezen grond slechts met moeite een oogst van maïs en zoete aardappelen af. Eensklaps rijst vrij steil het hoogland op. Het is een fraai en vruchtbaar gewest, waar heuvels en dalen met elkander afwisselen, en dat zich allengs naar het Alleghanygebergte verheft. Het klimaat is door deze formatie van den bodem zeer verschillend. In het laagland is de zomer buitengewoon heet en de winter zoo zacht, dat de sneeuw altijd slechts weinige uren blijft liggen. De lente begint meest in den aanvang of het midden van Februari en de overgang is zoo snel, dat dikwijls reeds half Maart de jonge groenten ter markt komen. Doch de weersgesteldheid wisselt tot het begin van Mei

nog voortdurend af, waarop dan eene bestendige en toenemende warmte invalt, die eerst in September eenigszins vermindert. Overigens komt ook hier de aan Amerika eigene plotselinge afwisseling van warmte en koude voor, die somwijlen op één dag meer dan 40 graden bedraagt.

Columbia met 6000 inwoners is de hoofdstad van den staat en ligt aan de vereeniging van de rivier Saluda en de Breede Rivier, die te zamen de Congaree-rivier vormen. Deze ontvangt verder benedenwaarts den naam van Santee en is door een kanaal met de Cooper-rivier en Charleston verbonden.

De spoorweg, waarover wij ons begaven naar Augusta aan de Savannah-rivier, die de grens tusschen Zuid-Carolina en Georgië uitmaakt, liep door eindelooze bosschen, wier diepe stilte alleen door het snuiven der locomotief verstoord werd. Wij zagen op deze geheele reis te nauwernood een dorp, noch zelfs eene menschelijke woning, behalve aan de halten. De stoute ondernemingsgeest, die zelfs door zulke wildernissen zich een weg baant, vervulde mij met rechtmatige bewondering. Daar geen groote plaatsen aan dezen weg het verkeer kunnen voeden, is het getal reizigers gering en de vrachtprijs hoog. Bij de meeste Amerikaansche spoorwegen is het streven om zoo goedkoop mogelijk te bouwen duidelijk zichtbaar; zij zijn dan ook zelden met de schoonheid, en dikwijls ook niet met de soliditeit, van de Europeesche aangelegd. Zeer dikwijls loopen de rails, in plaats van over aarden dammen, eenvoudig over houten steigerwerken, en eerst als dat hout begint te verrotten heeft men een oog voor het gevaar. Wij meenden over eene effene vlakte gereden te zijn en stonden dus niet weinig verrast toen wij des avonds bemerkten dat wij verscheidene honderden voeten gestegen waren en ons op eene hoogte bevonden van waar wij langs eene helling naar het dal van de Savannah moesten afrijden. Op den oever aan deze zijde deden wij het plaatsje Hamburg aan en reden vervolgens met een omnibus over eene lange brug naar het aan gene zijde in Georgië gelegene stadje Augusta. Het behoort reeds tot de vrij oude plaatsen, doch is eerst in de latere jaren tot eenigen bloei gekomen, gedeeltelijk door de spoorwegverbinding met Charleston en Milledgeville en gedeeltelijk door den levendigen handel de Savannah afwaarts, over welke rivier groote hoeveelheden katoen uit het binnenland naar de stad Savannah aan hare monding verzonden worden. Augusta telt thans 8000 inwoners, is regelmatig aangelegd en heeft eene buitengewoon lange en breede hoofdstraat, in welke zich de aanzienlijke gebouwen en winkels bevinden. Op de heuvelreeks langs de rivier liggen een aantal buitenplaatsen, waar de meergegoeden een gedeelte van het heete jaargetijde doorbrengen.

In plaats van mij rechtstreeks naar Milledgeville te begeven besloot ik een omweg over Savannah te maken en scheepte mij daartoe op eene met katoen beladen stoomboot in. Even als de Mississippi en andere groote rivieren van Amerika voert de Savannah in het regenachtige saisoen eene aanzienlijke hoeveelheid slib en een aantal voorwerpen van allerlei aard mede. De oevers, welke in dat jaargetijde overstroomd worden, zijn met boomsoorten bedekt, die de nabijheid van het water beminnen. Daaronder valt vooral de hooge ceder in 't oog, die kenbaar is aan de nederwaarts gebogen takken der kruin en aan de kolossale wortels, die van haar uitloopen. Dicht riet, dat soms 20 voet hoog en 1 a 2 duim dik wordt, omringt de krachtige stammen. Op de beide oevers wordt dit lage land door steile rotswanden begrensd.

Ik landde het eerst op ongeveer 40 mijlen van Augusta op eene plaats, die de Schelpenklip heet, wegens de vele versteende oesterschelpen die men er vindt. De golfslag ging zoo hoog, dat wij ons elk door twee sterke negers naar den oever moesten laten dragen. Bij afwezigheid van den in de nabijheid wonenden planter, aan wien ik een recommandatiebrief had, ontving zijn opzichter mij gastvrij. Hij kwam ons met paarden afhalen en bracht ons na een rid van verscheidene uren door een prachtig bosch op de hoeve van zijn meester. In hare nabijheid brandde tusschen eene groep boomen een groot vuur, boven 't welk drie ketels met varkensvet hingen. Drie oude negerinnen in hare bonte dracht bogen zich over die ketels heen en roerden het vet om. De heldere vlammen verspreidden een rooden schijn over hare leelijke donkere gezichten, zoodat ik het heksentooneel uit *Macbeth* meende te aanschouwen. Op zijde zat in een schommelstoel de vrouw van den opzichter om het oog op de negerinnen te houden, die anders te veel uit de ketels zouden gesnoept hebben. Ik vernam dat hier juist denzelfden morgen 30 varkens geslacht waren, om tot wintervoorraad voor de gezinnen van den landbouwer en zijne arbeiders te strekken.

Nadat ik de kalkgesteenten dezer streek onderzocht en 40 verschillende soorten van schelpen gevonden had, maakte ik voor de volgende 30 mijlen weder gebruik van eene stoomboot en liet mij toen andermaal aan land zetten. In den geheelen omtrek liet zich geen woning noch levend wezen zien. Het groote stoomschip, dat op den gezwollen vloed 17 mijlen in het uur aflegde, was spoedig uit het oog verdwenen en ik werd nu te moede alsof ik plotseling met een luchtbal in eene groote wildernis was neergedaald. Een boschje rondgaande kwam ik eindelijk aan een eenzaam huis, waar een vrouw voor de deur zat, die er lijdend uitzag en pas van de koorts begon te herstellen. Zij vroeg ons wanneer *wij* voor 't laatst de koorts hadden gehad en verzekerde dat zich in dit gedeelte van Georgië geen blanke bevond, die niet door deze landplaag bezocht was. Van de tering, die in de noordelijke staten zoo algemeen is, weet men hier niets, doch daarentegen maken de algemeen heerschende koortsen het verblijf in 't zuiden bezwaarlijk. De eigenaar dezer afgelegen woning, die bij onze komst afwezig was, leende ons bij zijn terugkeer bereidwillig paarden, om door de bosschen naar de plantage van zekeren kolonel Jones te Millhaven te rijden. Op vele plaatsen was de weg door het woud versperd door omgevallen pijnboomen, zoodat ik blijde was toen mijn rid eindigde. Mijn nieuwe gastheer paarde aan de gulheid van den zuidelijken planter tot mijne verwondering eene groote liefde voor de natuurwetenschappen. Wij deden dus gezamenlijk menig tochtje door de bosschen, die vrij van kreupelhout waren, zoodat men er ongehinderd doorheen kon galoppeeren. In het geboomte zagen wij vele zwarte eekhoorntjes en over de bloemen zweefden vlinders van ongeevenaarde kleurenpracht; hier en daar graasden schapen, die zomer en winter hun voedsel in de bosschen vinden. De opossums, stinkdieren, beeren en alligators zijn hier ook te huis, doch ik kon geen van deze dieren ontdekken. Weinige dagen te voren had men een alligator van 14 voet lengte geschoten, op het oogenblik dat hij een big wegroofde. Ik zag vele gaten van kleine landschildpadden, die hare holen in het zand graven en in gezelschap leven, doorgaans 4 of 5 in één hol.

De laatste honderd mijlen tot aan Savannah legde ik met een wagen

af, dien ik huurde. Deze weg over land wordt weinig bereisd, zoodat men in de logementen altijd over onze komst verwonderd stond en ons uitnoodigde liever naar het volgende te gaan. Doch als wij eenmaal opgenomen waren, werden wij vriendelijk behandeld en spoedig in den familiekring getrokken.

Den tienden dag na ons vertrek uit Augusta kwamen wij te Savannah aan. Deze vriendelijke stad met 23,000 inwoners ligt op een zandbank van 40 voet hoogte aan den zuidelijken oever der rivier, 17 mijlen van hare monding. Zij is regelmatig in een vierhoek gebouwd en wordt door hare straten rechthoekig doorsneden; 10 pleinen, op gelijke afstanden van elkander gelegen, leveren aangename wandelplaatsen op, daar zij, gelijk ook de meeste straten, met rijen fraaie boomen beplant zijn. Onder de openbare gebouwen verdienen de Beurs, het stadhuis, het hospitaal, de schouwburg en een paar bankinrichtingen vermelding. Savannah is het middenpunt voor den handel van Georgië en onderhoudt door zeilschepen en stoombooten een druk verkeer met New-York.

Ik deed van hier een uitstapje naar eene vlakke, moerassige streek, die 15 mijlen ten zuidoosten van de stad eene groote delta vormt. Men heeft daar talrijke overblijfselen van den mastodon, het megatherium, den mylodon en andere reusachtige voorwereldlijke dieren gevonden. Toen Amerika ontdekt werd trof men er geen paarden aan, doch hier heeft men paardentanden opgedolven, die evenwel krommer zijn dan die van het gewone paard, zoodat het dier, waartoe zij behoorden, wellicht evenveel daarvan verschilde als tegenwoordig de zebra en de wilde ezel van het Arabische paard. De kleilaag, waarin die overblijfselen voorkomen en die alleen tijdens de eb boven het water uitsteekt, rust op zand, vermengd met talrijke schelpen van nog bestaande soorten. Waarschijnlijk heeft de bodem der zee zich hier opgeheven en zijn daarop bosschen gegroeid in welke de genoemde dieren zich ophielden. Thans schijnt deze grond weder te dalen; ik vond althans nog rechtopstaande boomtronken, waaraan zich oesters en andere schelpdieren vastgehecht hadden en die ook tijdens de eb nog in het water stonden. Op het zand van den oever zag ik talrijke voetsporen van stinkdieren en opossums, die zich naar de naburige oesterbanken richtten. De negers vertelden mij, dat somtijds eene groote oester plotseling hare schelp sluit en het stinkdier, dat zich van haar wilde meester maken, met den poot gevangen houdt totdat de vloed weder komt opzetten, zoodat het dier verdrinken moet. De oever was met een aantal bolletjes van zand bedekt, die meestal op hoopjes lagen en het werk van vele duizenden zandkrabben waren, die hier „vedelaars” genoemd worden, omdat de beweging harer scharen eenige overeenkomst met die van een vioolspeler heeft. Naast elk hoopje was een loodrecht hol van eenige duimen diepte waarin de krab de wijk neemt als er eenig gevaar dreigt, ofschoon zij doorgaans wegens gebrek aan ruimte de grootste der beide scharen buiten het kleine hol moet laten hangen. Bij het graven dier kuiltjes vormen zij het vochtige zand tot bolletjes en brengen die elk afzonderlijk naar de oppervlakte.

Terwijl de zandige heuvels meestal slechts met dwergachtige eikenstruiken bedekt waren en op andere plaatsen fraaie pijnwouden reeds van een eenigzins beteren bodem getuigden, ontwikkelde de zuidelijke plantenwereld zich in de lagere streken in hare volle pracht. De eene boom verdringt daar bijna den anderen en de stammen zijn door slingerplanten

met geurige bloemen van allerlei kleuren en vormen omstrengeld. Hier verheft zich de magnolia met hare kegelvormige kruin tot eene hoogte van 90 of 100 voet en schemeren hare witte bloemen, die een geur van oranjebloesem verspreiden, als reusachtige rozen tusschen het donkergroene gebladerte heen. Hier groeit de sumakboom, wiens witte hulsels, die de geele bloemen omsluiten, in het voorjaar, voordat de bladeren nog uitgesproten zijn, den boom als met zilveren sieraden tooien, terwijl de geurige wortelbast als een geneesmiddel tegen de koorts gebruikt wordt. Daarnaast tiert de palmetto of dwerg-waaierpalm, wiens fraaie bladerkroon niet meer dan 6 voet hoog wordt. Men plant hem soms als eene bescherming rondom Amerikaansche forten, daar men zegt dat het buitengewoon taaie hout zich niet door de kogels laat versplinteren.

Reeds in het voorjaar ondervindt men in de streek van Savannah eene drukkende warmte, die door de onweders, welke in hevigheid dikwijls die der keerkringsgewesten evenaren, slechts voor een korten tijd getemperd wordt. De beeken en rivieren zwellen dan door de regens op eene verbazende wijze, zoodat alle verkeer verscheidene dagen gestremd is.

Van Savannah, welks schoone omstreken ons al te lang geboeid hadden, spoedden wij ons nu naar Milledgeville, de hoofdstad van Georgië. De spoorweg loopt door een nog meerendeels onbebouwd land, doet weinig plaatsen aan en heeft geen druk verkeer. Doch daardoor laat men zich niet weerhouden bij het aanleggen van spoorwegen. Eene groote lijn doorloopt den geheelen staat in eene noordwestelijke richting en brengt Savannah met de rivier Tennessee in gemeenschap, terwijl eene andere, die de eerste doorsnijdt, zich in westelijke richting van Augusta naar den staat Alabama uitstrekt. Van beiden gaan bovendien vertakkingen uit.

Langs de kust van Georgië ligt eene reeks eilanden, wier ziltige bodem de uitstekende Zee-eilanden (Sea Islands) katoen voortbrengt. Van gelijksoortigen aard is de grond nog tot 60 mijlen landwaarts in, waar dan ook hier de Pine-Barrens beginnen, afgewisseld met moerasland, dat voor de rijstcultuur geschikt is. Daarop volgt eene zandige heuvelstreek van 40 mijlen breedte en eindelijk het hoogland, waar katoen, tabak, maïs, tarwe enz. goed gedijen. Er is overal een overvloed van vruchtboomen en in de nabijheid van de Pine Barrens groeit zeer goede wijn. Door het noordelijkst gedeelte van den staat loopt het Apalachengebergte, waar men bij het plaatsje Auraria goudvelden vindt. De eerste nederzetting in dezen staat werd in 1733 door den Engelschen generaal Oglethorpe gesticht, die het geheele gewest naar den toenmaligen koning, George II, noemde.

Milledgeville ligt aan de van daar met stoombooten bevaarbare Oconee-rivier, die zich later met de Ocmulgee vereenigt, waarop beiden de aanzienlijke Altamaha vormen. De stad werd in 1803 naar een regelmatig plan aangelegd en telt thans 7000 inwoners. Veel bijzonders levert zij niet op. Wij begaven ons dus naar het niet ver van daar gelegene Macon, dat slechts 6000 inwoners heeft, doch veel levendiger is en schooner ligt. In 1822 stond op deze plek nog slechts eene enkele hut; thans is hier alles bedrijvigheid, want er heeft eene groote handel plaats. Bij onze aankomst werd er in den omtrek der stad een wedren gehouden en de kastelein van ons logement was daarheen gegaan, zoodat wij tot zijne terugkomst op ons middagmaal moesten wachten. Dit was, bij de verhouding waarin kastelein en gast hier te lande tot elkander staan, geheel in den regel.

Van hier begaven wij ons met den spoortrein naar Columbus, de belangrijkste fabriekstad van den staat, met 8000 inwoners. Zij ligt zeer aangenaam op een hoogen grond aan den linkeroever der Chattahoochee, 300 mijlen boven hare vereeniging met de Flint-rivier en 430 mijlen boven de Appalachicola-baai, die tot de golf van Mexico behoort. De plaats was zeer gunstig voor de stichting eener stad, maar hierin gaan de Amerikanen in 't algemeen met veel doorzicht te werk. Boven de stad heeft de rivier aanzienlijke watervallen, wier kracht tot het drijven van fabriekwerktuigen aangewend wordt. Acht straten, van welke de twee eerste 165 voet breed zijn, loopen evenwijdig met de rivier en worden door 12 andere van 99 voet breedte rechthoekig gesneden. In de eerstgenoemde volgt de eene fraaie winkel op den anderen, afgewisseld met groote logementen. Men vindt hier altijd een aantal planters uit de omstreken, wier paarden voor de huizen vastgebonden staan. Eerst in 1828 werd het plan voor de stad ontworpen en thans is zij een belangrijk centrum voor het fabriekwezen, waar alles van energie getuigt.

Wij waren hier aan de grens van Alabama. Aan de overzijde der Chattahoochee begint het voormalige gebied der Creek-Indianen, die er tot 1836 hunne woonplaats hadden. Zij werden, gelijk reeds vroeger met de noordelijker wonende Cherokeezen het geval was geweest, door het Congres genoodzaakt hunne landstreek tegen eene schadeloosstelling af te staan en naar de rivier Arkansas te verhuizen. Daar de Indianen zeer verkleefd zijn aan hunne voorouderlijke woonplaatsen, kon een gedeelte slechts door geweld van wapenen tot de verhuizing gedwongen worden. In den tijd van drie jaren werden er 20,000 naar hun nieuw gewest overgebracht. De regering betaalde de reis- en onderhoudskosten, doch gewetenlooze ondernemers stuwden hem met honderden in te kleine vaartuigen bijeen en lieten hen gebrek lijden, zoodat velen onderweg en anderen na aankomst aan de Arkansas stierven, waar ook het water en de verandering van levenswijze nadeelig op hen werkte. Mijne reisgenooten maakten mij op nog overgeblevene zoogenoemde Indiaansche paden opmerkzaam, die zeer smal waren, daar de Indianen altijd achter elkander loopen en die gewoonte zelfs op breede wegen blijven in acht nemen. De Creeks moeten oorspronkelijk een edelmoedige, gastvrije en dappere volksstam geweest zijn, die lang het hoofd aan de blanken wist te bieden, daar zij zich van het gebruik van brandewijn onthielden; doch toen dit „vuurwater" eindelijk onder hen was ingevoerd, geraakten zij in een even diep verval als de andere stammen. De Cherokeezen waren verder in de beschaving gevorderd. Terwijl bijna alle andere Indianen alleen in de jacht en den oorlog behagen scheppen en een afkeer van werken hebben, oefenden deze landbouw, veeteelt en ambachten uit, hielden molens en logementen en hadden een niet gering aantal blanken en negers in hun midden.

Het bondsgouvernement heeft maatregelen genomen om de Indianen eerlijk en menschelijk te doen behandelen, doch wordt door zijne oneerlijke ambtenaren, die de inboorlingen uitzuigen, bestelen en mishandelen, geregeld bedrogen. De landstreken, waar Indianen wonen, zijn verdeeld in superintendentiën, elk onder een directeur; elke superintendentie is weder verdeeld in agentschappen onder het beheer van een agent of onder-agent, die op zijne beurt over verscheidene lagere beambten gebiedt. De gewesten, die ter bewoning voor de Indianen bestemd zijn,

worden „reservations" of gereserveerde gronden genoemd. Het geheel staat onder het bestuur van een Commissaris voor de Indiaansche zaken te Washington, die lid van het ministerie is. De jaarverslagen van dien Commissaris over den toestand der Indianen luiden altijd zeer gunstig; hapert er eens iets, dan heet het, dat dit de schuld der Indianen zelven is; doch bij het publiek staat het zoogenoemde Indiaansche Departement als het toonbeeld van onhandigheid, onbekwaamheid en oneerlijkheid aangeschreven. De beambten worden niet benoemd omdat zij kennis bezitten van de zeden der stammen met welke zij moeten omgaan, maar omdat zij diensten aan de zegevierende politieke partij bewezen hebben, en te gelijk bezoldigt men hen zoo laag, dat zij tot slinksche middelen verlokt worden om hunne inkomsten te vergrooten.

In theorie neemt men aan, dat de Indianen de eigenaars van den bodem van Amerika zijn en dien afgestaan hebben tegen eene som, wier intrest hun jaarlijks uitgekeerd moet worden. Echter zijn slechts eenige weinige der meer beschaafde stammen, zoo als de Choctaws en de Cherokeezen, gelukkig genoeg die uitkeering werkelijk in geld te ontvangen; de meeste moeten zich te vreden stellen met de waarde die hun in goederen geleverd wordt, waarbij dan, hetzij door slechte orde, hetzij door opzettelijke oneerlijkheid, de grofste verwarringen voorkomen, zoodat stammen, die van de jacht leven, allerlei landbouwgereedschappen ontvangen, terwijl de landbouwende Indianen met vischhaken en netten begiftigd worden. De levering dier artikelen aan het gouvernement geschiedt bij aanbesteding, doch daar de superintendent niet verplicht is de laagste inschrijving aan te nemen, schrijven alleen de vrienden in, tegen hooge prijzen. De rekeningen worden wel tot dat bedrag bij het gouvernement ingezonden, maar de beambten zijn niet verplicht het bewijs te leveren dat zij die sommen ook inderdaad uitbetaald hebben. Het verschil tusschen den wezenlijk overeengekomenen en den in rekening gebrachten prijs deelen de ambtenaar en de aannemer met elkander. Bovendien wordt zelden de helft der goederen aan de Indianen verstrekt; het overige behoudt de agent tot zijn eigen voordeel. Als de Indianen aanmerking op de te geringe hoeveelheid maken, krijgen zij ten antwoord, dat „hun Groote Vader te Washington" (de president der republiek) „tegen booze menschen heeft moeten vechten, zoodat hij zeer arm is" en aan „zijne roode kinderen" niet zooveel kan zenden als vroeger. De geleverde goederen zijn meerendeels onverkoopbare artikelen, die op de veilingen te New-York of te Philadelphia voor spotprijzen gekocht, maar aan het gouvernement voor den vollen prijs in rekening gebracht worden. Op een der reservations werd aan elken Indiaan een soldatenrok van het antiekste model met een hoogen stijven kraag uitgereikt, ofschoon die natuurkinderen bijna in 't geheel geen kleederen dragen en dus het allerminst nauwe soldatenrokken. Zij verkochten die dan ook ten spoedigste aan de omwonende kolonisten voor 50 cents Amerikaansch (ƒ 1, 25), maar het gouvernement had men voor elken rok 7 dollars laten betalen. Volgens de rapporten der agenten verminderen de Indianen op de reservations nooit in getal, ja vermeerderen zij zelfs, ofschoon iedereen weet dat zij allerwege uitsterven. Het is er alleen om te doen, dat de agent goederen zal krijgen voor allen die hij opgeeft; hetgeen er overblijft eigent hij zich eenvoudig toe. De senaat deed eenmaal onderzoek naar dergelijke dieverijen op eene reservation ten westen van het Rotsgebergte

en kreeg de bewijzen in handen, dat de agent in één jaar het Indiaansche Departement voor 100, 000 dollars bestolen had. Hij legde zijne betrekking neder, maar behield den buit en bleef ongestraft.

Dat dergelijke behandelingen de Indianen meermalen tot gewelddadig verzet hebben doen overslaan, is geen wonder; doch die opstanden zijn dan bloedig onderdrukt. De stemming der Amerikanen jegens hen is over het geheel zeer ongunstig en wreed, zoodat zij vele malen in koelen bloede aangevallen en vermoord zijn, zonder daartoe door eenig misdrijf aanleiding te hebben gegeven. Met de stuitendste partijdigheid wordt ten hunnen aanzien te werk gegaan; nooit heeft iemand gehoord dat een blanke opgehangen is, omdat hij een Indiaan vermoord had, maar wel zijn vele Indianen geëxecuteerd op het bloote vermoeden, dat zij een blanke om het leven hadden gebracht. Het gevolg van een en ander is, dat de oorspronkelijke inboorlingen van Noord-Amerika, die tijdens de ontdekking van dat werelddeel vermoedelijk omtrent 15 millioen in getal waren, tegenwoordig tot 300,000 zijn verminderd en vroeger of later geheel zullen verdwijnen.

In den middag bereikten wij Montgomery aan de Alabama-rivier. Deze stad, eerst in 1817 gesticht, telt 36,000 inwoners en is de hoofdstad van den staat Alabama. Zij staat in een levendig verkeer met Mobile aan de monding der Alabama en verscheept derwaarts vooral katoen en levensmiddelen. Ik deed van hier een uitstapje naar eene naburige katoen-plantage, om de teelt van dit in de zuidelijke staten zoo belangrijke gewas te leeren kennen. Vóor den burgeroorlog was de katoen het voornaamste uitvoerartikel der Vereenigde Staten en ofschoon de productie door den opstand en de emancipatie der slaven sterk leed, neemt zij tegenwoordig weder aanmerkelijk toe, zoodat zij nog slechts een vierde gedeelte minder bedraagt dan in den tijd, toen zij haar hoogste standpunt had bereikt. In 1784 werden er voor 't eerst eenige ponden naar Engeland uitgevoerd en toen de groote opstand in 1861 uitbrak beliep het normale cijfer van den jaarlijkschen uitvoer 4 millioen balen, elke van ongeveer 340 pond (*). Het gewas groeit van den 35sten graad noorderbreedte verder zuidwaarts en kan dus slechts in de staten Zuid-Carolina, Georgië, Alabama, Florida, Mississippi, Louisiana en het zuiden van Arkansas verbouwd worden; zij zouden echter minstens driemaal meer opbrengen dan zij doen, indien het niet aan handen ontbrak. De katoenheester bereikt eene hoogte van ongeveer 5 voet en draagt vijftallige bladeren en geele bloesems. Uit deze laatste ontwikkelt zich de vruchtknop in de gedaante van eene bolster ter grootte van een duivenei, die het zaad en de katoen bevat. Deze laatste is wit en de fijne soorten hebben min of meer een geelachtigen gloed. De Zee-eilanden-katoen bezit een langeren en meer zijdeachtigen vezel (of stapel, gelijk men het noemt) dan de gewone. Er zijn nog vele andere soorten van katoengewassen, sommige ook in de gedaante van boomen, doch alle leveren minder product. De Indianen kenden de katoen reeds, voordat Columbus Amerika ontdekte, en wisten er garen uit te vervaardigen, waarvan zij stoffen weefden.

(*) Daar een pond katoen een draad ter lengte van 40 Duitsche mijlen kan leveren, berekende men dat de alleen in Engeland jaarlijks gesponnen draden 51 maal van de aarde naar de zon zouden kunnen reiken

Op de landerijen, die voor de katoenteelt worden uitgekozen en waarop doorgaans bosschen staan, begint men met in den zomer het gras en het kreupelhout te verbranden, waarna men de boomen, die door het vuur gedood zijn, omhouwt en tusschen de tronken, die in den grond blijven staan, twee jaar achtereen maïs zaait. Eerst in het derde jaar begint de katoen-cultuur. De grond wordt zoo bewerkt, dat hij in een aantal evenwijdige dijkjes verdeeld is, die omtrent 5 voet van elkander liggen. Op die dijkjes worden de zaden $1^1/_2$ voet van elkander in den grond gestoken, nadat men ze, bij wijze van mest, eerst eene onderlaag van de overgeblevene en vooraf gekookte zaden heeft gegeven. Tegen het midden van April beginnen zich de jonge planten te vertoonen, die in den loop van het seizoen minstens driemaal van onkruid gezuiverd worden, waarbij men de aarde telkens omwoelt. De inzameling begint in September en men moet zich dan haasten, omdat anders de omhulsels openspringen en de wind geheele vlokken van de katoen wegvoert. Men kan dus slechts zooveel gronds bebouwen als men handen ter beschikking heeft voor den oogst. Het afzonderen der zaden van de katoenvezels was vroeger een tijdroovend werk, tot dat de Amerikaan Whitney in het begin dezer eeuw eene machine uitvond welke dien arbeid verricht en daardoor veel tot uitbreiding van de katoenteelt en verlaging der prijzen heeft medegewerkt. Na deze zuivering wordt de katoen samengeperst en in balen verpakt. Het gewas schijnt den grond spoedig uit te putten, zoodat de meeste planters hunne velden in drie afdeelingen splitsen, waarvan er twee rusten, terwijl de derde bebouwd wordt.

Wij besloten de reis naar Mobile, ofschoon deze te land slechts 200 en te water wel 400 mijlen bedraagt, met de regelmatig daarheen vertrekkende stoomboot te doen, die dezen afstand gewoonlijk in 36 uren aflegt. De terugreis kost drie dagen, doch een zeilschip kan er, als het met tegenwind moet kampen, wel 6 weken toe noodig hebben. De Alabama maakt eene diepe insnijding in het land (die men in Amerika een „bluff" noemt); de oevers, met boomen en struiken van de verschillendste soorten begroeid, waren dus zeer hoog en steil en verhinderden van de rivier af het gezicht over de omstreken. Tusschen die groene boorden kronkelt de stroom met onophoudelijke bochten schilderachtig, maar eentonig voort. Slecht hier en daar kondigde een eenzaam huis of magazijn op den hoogen oever de nabijheid van een plaatsje aan. Wij hielden dikwijls stil en namen voortdurend katoenbalen aan boord, zoodat wij ten slotte dieper in de katoen zaten dan ons lief was. Wilde ganzen en eenden verlevendigden het tafereel en groote roofvogels fladderden langs de oevers. De vele zandbanken maken de vaart moeielijk, maar nog veel gevaarlijker zijn de zoogenoemde „snags", boomen die in de rivier gevallen zijn, zich met het eene einde in de bedding hebben vastgezet en dan schuin naar boven steken, waar zij, als het hoog water is, bijna onzichtbaar zijn en de schepen zwaar kunnen beschadigen. Wij voeren eene stoomboot voorbij, die kort te voren door deze oorzaak gezonken was en waarvan nog slechts de schoorsteen boven den waterspiegel uitstak; de passagiers van dat vaartuig waren gelukkig allen gered. Ik moet bekennen, dat ik mij des avonds niet zonder bezorgdheid ter kooi begaf, doch het was heldere maneschijn en de nacht ging zonder ongeval voorbij. Toen ik des morgens het dek weder betrad, verspreidde de zon hare eerste stralen over de smaragdgroene toppen der boomen, die uit eene

zee van riet schenen op te rijzen, en aan de takken wapperden de mosvlechten als wimpels op den ochtendwind. In het geboomte verhieven honderden papegaaien hare krijschende stemmen; zij hadden heldergroene vleugels met geele uiteinden, hooggeele of oranjekleurige koppen, vleeschkleurige snavels en lange groene staarten. In den middag kwamen wij aan de schilderachtige plaats, waar de Alabama zich met de niet minder aanzienlijke Tombigbee vereenigt. De rivier, die van hier af Mobile genoemd wordt, krijgt nu een belangrijke breedte, de oevers worden lager en de blik kan over uitgestrekte moerassige vlakten weiden, die in het natte jaargetijde bijna altijd onder water staan. De rivier is aan groote zwelling onderhevig. Bij Montgomery stijgt zij somtijds 60 voet, gelijk duidelijk blijkt uit de sporen, die het water op de hooge oeverranden nagelaten heeft. Honderd mijlen verder benedenwaarts wordt de waterspiegel slechts 5 a 6 voet hooger, en daarentegen is de rijzing aan de monding weder veel belangrijker. Reeds begonnen bij de schemering de oevers met het water ineen te smelten, toen zich eenige lichten vertoonden en wij weldra tusschen de vele stoombooten in de haven het anker wierpen.

Mobile (*) ligt op eene zandige vlakte, 15 voet boven den hoogsten waterstand, zoodat men een ruim gezicht over de baai heeft, die wel 30 mijlen lang is. De Franschen vestigden hier in de vorige eeuw eene nederzetting, die later in de macht der Spanjaarden viel. Vervolgens lokte de voordeelige ligging dezer plaats voor den handel een aantal Amerikanen herwaarts, die langzamerhand de heerschende klasse werden, zoodat nog slechts een gedeelte der mindere standen tot de beide evengenoemde natien behoort. Mobile is in 't zuiden na New-Orleans de belangrijkste markt voor de katoen; de bevolking, die in 1830 slechts 3000 bedroeg, is thans tot 30,000 gestegen. De bouwtrant is veel verfraaid, nadat een geweldige brand in 1839 600 huizen in de asch had gelegd, maar de openbare gebouwen en kerken leveren weinig bezienswaardigs op. De kuststreek is zeer ongezond, zoodat de gegoede familiën hunne buitenplaatsen hebben op een berg landwaarts in, die de Voorjaars-heuvel wordt genoemd.

De baai van Mobile wordt in 't zuiden door een lange landtong van de opene zee gescheiden. Een vroeger reiziger trof daar een groot getal Creek-Indianen aan, die op hunne inscheping naar een ander gedeelte des lands wachtten en heeft eene belangrijke beschrijving gegeven van 't geen hij daar zag. Sommigen waren aan de eene zijde der landtong aan 't visschen, een 200tal anderen hielden zich aan de andere zijde met een balspel bezig, te midden van een kring vrouwen, kinderen en oude mannen als toeschouwers. Mannen van middelbaren leeftijd waren weinig te zien, daar het gouvernement de meesten aangeworven had, om tegen andere Indianen te vechten. Het bedoelde balspel wordt in Amerika ook veel door de blanke kinderen gespeeld, die het waarschijnlijk van de Indianen geleerd hebben. De spelers verdeelen zich in twee partijen, die elke met takken eene ruimte van drie voet breedte voor zich afperkt en moeite doet om door middel van een kolf den bal tusschen de takken der tegenpartij door te slaan. Als het aan eene der partijen gelukt dit zesmaal te doen, heeft zij het spel gewonnen. Waar de bal neervalt ver-

(*) De naam dezer stad wordt uitgesproken alsof hij Fransch ware.

zamelt zich dadelijk een kring van spelers, die hem met hunne kolven trachten op te tillen en voor elkander weg te kapen. Bij al hunne bewegingen verrieden de Indianen meer vlugheid dan kracht, gelijk men ook naar hun lichaamsbouw moest verwachten. Zij zijn meestal goedgevormd, van middelbare grootte en eerder tenger dan gevuld. Hunne spieren zijn niet sterk ontwikkeld, en men mist bij hen ook de breede borst en de sterke armen, die men gewoon is bij krachtige mannen te zien. Doch in het loopen, springen en worstelen legde zij eene ongeloofelijke behendigheid en zekerheid aan den dag; zij deden alles met zoo weinig inspanning, dat het tafereel daardoor des te bevalliger werd. Na den afloop van het eerste spel hief de winnende partij een groot gejuich aan, waarover de verliezers wraak namen door den eersten den besten der overwinnaars aan te pakken en moeite te doen om hem op den grond te werpen; doch deze worsteling liep zonder vechtpartij af en alles bleef binnen de grenzen van een spel. Eenige der toeschouwers schenen een bijzonder aanzien te genieten; een hunner trad eenmaal in het midden der spelers en hield eene rede tot hen, die veel indruk scheen te maken. De reiziger zag echter weinig bewijzen van dien grooten eerbied, waarmede men altijd zegt dat de Indianen de oude lieden behandelen.

Een tijdlang was hij geheel alleen onder deze wilden, zoodat hij zich niet volkomen op zijn gemak gevoelde; doch zij gaven geenerlei blijk van vijandige gezindheid; niemand bekommerde zich om hem en zelfs de kinderen speelden in het rond, zonder op hem te letten. In de kleeding der Indianen heerschte de grootste verscheidenheid. Meer dan de helft der spelers hadden alle kleederen uitgetrokken en alleen hun lendenriem aangehouden. Eenigen droegen katoenen kleederen, in het fatsoen van opene kamerjaponnen. Sommigen hadden twee dergelijke rokken over elkander aan en daaronder een vest. Velen waren met eene soort van tulbanden gedekt of hadden het haarbosje, dat op hunne kruin was blijven staan, met vederen versierd. Een enkele pronkte met een hoed of pet. Een neger, die medespeelde, droeg eene korporaalsuniform en scheen dien ten gevolge in aanzien te staan. De huid van eenige der anderen vertoonde sporen van tatoueering. Even verschillend als de kleeding was ook de kleur der Indianen. Sommigen waren lichtbruin, anderen donkerbruin en nog anderen roodbruin, waarschijnlijk ten gevolge van gedeeltelijke afstamming van blanken of negers. Er zijn onder de Indianen altijd zoogenoemde „halfbreds," afstammelingen van blanken en Indianen. Er bevond zich een bij dezen troep, die een waar toonbeeld van een Herkules was. Hij scheen zich geheel tot de Indianen te rekenen en bediende zich ook van hunne kleederdracht, doch onderscheidde zich van hen door zijn gespierden bouw en zijn lichtere huidkleur. Indiaansch bloed in de aderen te hebben wordt bij de Amerikanen als niets vernederends beschouwd, terwijl het daarentegen voor ten hoogste onteerend doorgaat als er eenig negerbloed doorstroomt.

In het eigenlijke kamp der Indianen waren de vrouwen met koken, naaien, wasschen enz. bezig. De tenten bestonden uit linnen, over eenige in den grond geplante stokken gehangen en op de hoeken aan den grond vastgemaakt. Eene der vier zijden was als deur open gelaten. Het huisraad was hoogst eenvoudig; hier en daar stonden een paar kisten, die de schatten van het gezin behelsden en te gelijk tot legersteden dienden. De kookkunst schijnt hoofdzakelijk in het bereiden van

maïs in allerlei vormen te bestaan. De korrels werden fijn gemaakt door er met een stok in een spits toeloopend gat in een boomtronk op te stampen. Spek en gezouten rundvleesch kregen zij van wege het gouvernement, dat hunne proviandeering aanbesteed had. Eenige rijke Indianen gingen in hunne weelderigheid zoo ver, dat zij appelkoeken, die de kookster met een boomtak omkeerde, voor zich lieten bakken. De man zat er naast en at elken koek op, zoodra die gereed was, terwijl de vrouw bleef toekijken totdat de eetlust van haar gemaal gestild zou zijn. Vele vrouwen en eenige kinderen hielden zich onledig met het borduren van kralen op laken, waarbij zij de teekening los uit de hand en met vrij veel smaak vormden. Zij waren echter zeer duur met die voorwerpen; voor een weitasch vroegen zij bijna 20 gulden en voor een gordel evenveel. De meeste vrouwen bezaten regelmatige gelaatstrekken, maar werden door de ver uitstekende wangbeenderen en de schuinliggende oogen leelijk gemaakt. Van gestalte waren zij meerendeels dik en onbevallig, zoodat men bij haar niet veel van de gemakkelijke en veerkrachtige bewegingen der mannen waarnam. Aan sieraden waren de vrouwen veel rijker dan de mannen; zij droegen bijna alle oorringen, waaraan meestal geldstukken bevestigd waren.

Het langst heeft in het zuiden der Unie de krijgshaftige stam der Seminolen in Florida zijne onafhankelijkheid gehandhaafd. Een gedeelte van den stam liet zich wel overreden om eene woonplaats aan gene zijde van den Mississippi te gaan innemen, doch de overigen verdedigden zich ten hardnekkigste en hielden jaren lang een oorlog vol, die voor de Vereenigde Staten zeer moeielijk en kostbaar was. De aard van het land met zijne Pine-barrens en moerassen maakte dien zoo bezwaarlijk. In de vruchtbare streken van Florida wordt veel suiker, rijst, katoen, maïs en tabak geteeld, en de fijne zuidelijke vruchten komen er goed voort. In het oosten van dat gewest is St. Augustine, in het westen Pensacola aan de baai van dien naam de belangrijkste stad. St. Augustine, reeds in 1564 door de Spanjaarden gesticht, is de oudste stad der Vereenigde Staten. De hoofdstad is Tallahassee met 3000 inwoners. De kust van Florida werd in 1497 door de Sebastiaan Cabot ontdekt; in 1512 nam Ponce de Leon, een Spaansch avonturier, het gewest voor Spanje in bezit en noemde het Florida, omdat hij er op Palmzondag (*Pascua florida* in 't Spaansch) aan wal stapte. Het bleef, met uitzondering van het tijdperk van 1763 tot 1781 toen de Engelschen er meester waren, in het bezit van Spanje, en werd in 1821 door die mogendheid aan de Vereenigde Staten overgedragen.

In het noorden van den staat Alabama eindigt het dicht begroeide Alleghany-gebergte, dat in matige hoogten uitloopt. Het middengedeelte bestaat ook uit boschrijk heuvelland, dat met prairiën afwisselt en in het zuiden tot zandige vlakten overgaat, tusschen welke men veel goed bouwland vindt. Het klimaat is over het algemeen gezond, behalve in de laaglanden, die voor de geele koorts bloot liggen.

Onder stormachtig weder scheepten wij ons op eene der groote en gemakkelijke stoombooten naar New-Orleans in. Wij voeren de lage boschrijke kust langs en liepen tusschen Mobile Point waarop een vuurtoren staat en het eiland Dauphin de golf van Mexico binnen. Eene reeks van eilanden, die niets dan kale of met sombere pijnboomen bezette zandbanken zijn, strekt zich eentonig langs de kust uit en het vaar-

water is meerendeels ondiep, zoodat de reis niet geheel zonder gevaar is. Den volgenden morgen kwamen wij aan den smallen doorgang, die de uitloop van het meer Pontchartrain is. Ofschoon zich in dit meer en in het iets hooger gelegene meer Maurepas verscheidene rivieren storten is het eigenlijk slechts eene groote baai met zilt water. Tijdig ontscheepten wij ons op die plaats aan het meer, waar de Pontchartrainspoorweg begint en reeds een half uur later reden wij New-Orleans binnen. Deze spoorweg is een der oudste in de Vereenigde Staten, daar hij reeds in 1831 werd aangelegd. Hij is tevens, ofschoon slechts 5 mijlen lang, een der moeielijkste en kostbaarste geweest, daar hij door een bijna ontoegankelijke moeras moest gelegd worden, dat van slangen, alligators en muskieten wemelde. Wij stapten aan een voornaam hôtel af, dat in grootte en pracht door weinige andere overtroffen werd. De tafel en de bediening lieten er niets te wenschen over. Ook hier weder waren afzonderlijke vleugels voor de dames en voor de heeren die zonder dames reisden bestemd.

HOOFDSTUK III.

New-Orleans. — De Mississippi. — Bijzonderheden van New-Orleans. — Aard des lands. — Reis op den Mississippi. — Bâtonrouge. — Eene suikerplantage. — Alligators en slangen. — Inrichting der stoombooten. — Natchez. — Jackson. — Vicksburg. — Littlerock. — Het leven der boschbewoners (backwoods men) — Memphis. — Nashville. — New-Madrid. — De Ohio. — St. Louis. — De Indianen. — De Indian Mounds. — Jefferson.

New-Orleans ligt op den linkeroever van den kolossalen Mississippi die hier een grooten boog vormt, en is omtrent 105 mijlen van de mondingen der rivier verwijderd. De oude stad maakt een langwerpig vierkant uit, waarbij zich de voorsteden aansluiten. Zij werd oorspronkelijk door Franschen aangelegd en is tegenwoordig slechts een gering onderdeel van de geheele stad. De bevolking van New-Orleans beliep in 1810 nog maar 17,000 zielen en tegenwoordig in den druksten en gezondsten tijd des jaars 170,000. De ligging voor den handel is uitmuntend gekozen. De Mississippi en zijne zijtakken doorloopen het grootste gedeelte van het vasteland van Noord-Amerika en doorsnijden gewesten, die door geene op aarde in vruchtbaarheid overtroffen worden. Hieruit wordt van zelf duidelijk welk een toevloed van producten van allerlei aard en welk een handelsverkeer nabij de mondingen moet plaats vinden.

Reeds den eersten avond spoedde ik mij naar de rivier, van welke de stad door een dijk van 6 tot 10 voet hoogte en 20 a 40 voet breedte afgescheiden wordt. De stroom is niet veel meer dan eene halve mijl breed, maar 100 tot 160 voet diep, zoodat de ontzaggelijke watermassa, die zich hier voortwentelt, door het oog niet kan gemeten worden. Met

majestueuse kalmte, maar tevens met onweerstaanbare kracht, kabbelen de troebele golven langzaam over de diepe bedding voort. Aan mijne linkerhand lagen ontelbare platte lichtgetimmerde booten, die, met goederen beladen, de rivier komen afzakken en daarna gesloopt worden. Vóor mij verhief zich een dicht bosch van masten, die tot de brikken en schoeners behoorden, welke, door den avondwind in beweging gebracht, heen en weder schommelden. Groote stoombooten doorkruisten de watervlakte en verder benedenwaarts lagen wel honderd van deze Mississippi-vaarders van den tocht uit te rusten of zich voor eene nieuwe reis gereed te maken, waarbij zij tegen de kleurige wimpels en lichte zeilen der andere schepen donker afstaken. En op die booten èn op den dijk vertoonde zich overal leven en beweging; fraai gekleede heeren en dames wandelden er op en neder om de koelte van den avond te genieten, en tusschen hen golfde eene bezige menigte van allerlei kleuren, natiën en talen, de koele Amerikaan en de beweeglijke Creool, de geslepene Spanjaard en de ongeslepene maar doorgaans beschonken Ier, vermengd met niet weinig zwarten en kleurlingen, de Paria's der Nieuwe Wereld. Langs de kade lagen de balen katoen torenhoog opgestapeld, van waar zij door de matrozen vlug over de balanceerende scheepsplanken werden gedragen, terwijl andere schepen bezig waren hunne ladingen te lossen. Uit de matrozenherbergen klonk ons luid gezang te gemoet, waartusschen zich weder de zachtere klanken van guitare of mandoline lieten waarnemen. Op de schepen hoorde men het kommandeeren der kapiteins en stuurlieden, het kraken van masten en stengen, het ratelen der ankerkettingen. Aan al die geluiden paarde zich het doffe geruisch van den Mississippi. Toen ik mij omkeerde zag ik de machtige stad van 't zuiden, de rivier in een uitgestrekten halven kring omvattende, voor mij liggen; boven haar staken de witte torens der hoofdkerk uit, en ter rechter- en linkerzijde had ik de aanlokkelijke voorsteden. Aan alle zijden helt de stad van de rivier naar den moeraskant af, die haar aan de achterzijde omgeeft, en mijn blik kon zich dus van dit hooge standpunt ver over haar uitstrekken, tot aan het groene geboomte dat haar als met een krans omsloot. Achter de voorstad St. Maria ging de zon gloeiend onder en het verschiet begon meer en meer in de schemering weg te zinken. Het werd stiller op de rivier, maar luidruchtiger in de herbergen aan den oever, waar de matroos zich door buitensporigheden voor de ontberingen der lange zeereis tracht schadeloos te stellen. In de haven begonnen de scheepslantaarns haar onzeker schijnsel over het omringende te verspreiden en allengs werd het ook aan wal weder stiller. Gaarne zou ik mij nog lang aan de avondkoelte verkwikt hebben, doch de omstreken der haven staan, wat de veiligheid betreft, in geen goeden roep. Diefstallen en moorden zijn hier in den nacht geen zeldzaamheid, en menig slachtoffer kan in de rivier geworpen worzijn, waarnaar niemand meer navraag doet. In 't algemeen spelen messen en knuppels te New-Orleans eene groote rol, en zelfs op bals moeten zij vroeger, tot grooten schrik der dames, bloedige intermezzo's te weeg gebracht hebben.

De „Vader der stroomen" (gelijk men zegt dat in 't Indiaansch de beteekenis is van den naam Mississippi, hoewel Groote Rivier misschien beter vertaald ware) ontspringt in het noorden van den staat Minnesota op 47 graden 10 minuten noorderbreedte en 95 graden 54 minuten ooster-

lengte. Zijne bron is eene beek van 10 voet breedte, die uit het kleine schilderachtig gelegene meer Itasca, 1570 voet boven de zee, te voorschijn komt. Na eerst in noordelijke en vervolgens in noordoostelijke richting verscheidene meeren doorloopen te hebben, wendt hij zich naar het zuiden en blijft die richting tot aan zijne mondingen behouden. Op zijn bovenloop wordt de scheepvaart dikwijls door groote en kleine watervallen belemmerd. Meer dan 200 rivieren neemt hij op, en daaronder zulke aanzienlijke als de Winconsin, de Illinois, de Missouri, de Ohio, de Arkansas en de Roode Rivier. Van deze is de majestueuse Missouri aan zijne monding aanzienlijker dan de Mississippi zelf en zijn loop is ook langer geweest, zoodat hij als hoofdrivier na zijne vereeniging met den Mississippi den naam Missouri had moeten behouden. Na de samenvloeiing krijgt de stroom de breedte van eene mijl en wordt vervolgens door het opnemen van andere groote rivieren niet breeder, waar bij voortduring dieper. Zijne talrijke bochten temperen de snelheid van zijn loop en begunstigen de scheepvaart. Dichter bij zijne monding begint hij trager door moerassige landstreken heen te kabbelen en splitst zich eindelijk in verscheidene armen, van welke de noordoost-pas en de zuidwest-pas de aanzienlijkste zijn; de andere zijn zoodanig met slib en zand aangevuld, dat zij te nauwernood nog eene diepte van 10 a 16 voet hebben. Het geheele benedengedeelte van Louisiana bestaat slechts uit aangeslibd land, dat zich door de aarde, de boomstammen en wat de rivier overigens met zich voerde in den langen loop der tijden gevormd heeft. Op dezelfde wijze groeit bij de mondingen het land nog voortdurend aan. De afdrijvende boomen houden het slib tegen; hierop ontkiemt spoedig riet en eindelijk wordt de grond vast genoeg om struiken en zelfs boomen te dragen. Deze sterven met hun gebladerte af en vormen door de verrotting nieuwe aarde. Op deze wijze breidt de reuzenstroom in stilte zijn gebied aanhoudend in de zee uit en heeft hij gedurende eeuwen de eene mijl na de andere bij zijne reeds ontzaggelijke lengte gevoegd. Van Maart tot het einde van Mei ondergaat de Mississippi eene buitengewone zwelling en overstroomt op de laatste 500 mijlen van zijn loop den westelijken oever ter breedte van 10 tot 30 mijlen. Tot bescherming tegen die overstrooming is de dijk opgeworpen (hier „levee" genoemd), die zich van New-Orleans stroomopwaarts 120 en stoomafwaarts 43 mijlen uitstrekt en slechts weinige voeten hooger is dan de hoogste voorjaars-was. Op den rechteroever begint de levee reeds 173 mijlen boven de stad bij Pointe Coupée. De rivier zet niet alleen bij hare mondingen, maar ook bij hare oevers land aan, verhoogt die en vormt daardoor een natuurlijken dijk, die slechts door de hand des menschen versterkt en voltooid behoeft te worden. De stroom loopt aldus door eene geul, die hij zelf geschapen heeft, en staat meestal hooger dan het aan beide zijden afhellende land. New-Orleans zelf ligt 3 tot 9 voet lager dan de hoogste waterstand en wordt echter door den betrekkelijk zwakken dijk volkomen beveiligd. Dikwijls rukt de Mississippi van blootliggende gedeelten van den oever groote stukken gronds met de daarop staande boomen af en berokkent hierdoor aan de schepen groote gevaren. Vroeger verongelukten er vele op de boven beschrevene „snags, die, als zij door het water in eene op en neder golvende beweging worden gehouden, ook den naam van zagers (sawyers) krijgen. Door machines van verschillenden aard heeft men in den nieuweren tijd deze en dergelijke hinderpalen grootendeels leeren overwinnen.

Vaartuigen van 40 ton en minder der inhoud kunnen de rivier tot aan de St. Antonie's vallen, eene lengte van 2000 mijlen, opvaren.

De stad New-Orleans, in 1717 door Fransche kolonisten gesticht, werd in 1762 aan de Spanjaarden afgestaan, en kwam in 1800 weder in handen der Franschen terug, totdat deze in 1803 Louisiana aan de Vereenigde Staten verkochten. De Creolen, zooals men de afstammelingen der vroegere Fransche en Spaansche kolonisten noemt, bleven langen tijd de meerderheid der bevolking uitmaken, doch zijn allengs overvleugeld door de vele Amerikanen uit andere staten, die zich hier gevestigd hebben. Beide hebben achter nog veel van hunne nationale eigenaardigheden behouden; de Romaansche en de Germaansche stam stooten elkander wederkeerig af, veeleer dan dat zij zich tot elkander zouden aangetrokken gevoelen. De dansmeesters, muziekonderwijzers en tuiniers zijn meerendeels Franschen, en de herbergiers, (die men hier „Catalans" of Catoloniërs noemt) doorgaans Spanjaarden. Deze laatste voeren den dolk, de Amerikanen het beruchte lange bowie-mes, de Ieren den knuppel en de Franschen, die een duel boven eene vechtpartij verkiezen, den degen. De Creolen zijn zeer aangenaam en levendig in den omgang en in hunne hoogere kringen neemt men veel beschaving waar. Zij onderscheiden zich door grootere eenvoudigheid in kleeding en levenswijze van de Amerikanen.

De stad is naar hare bevolking in drie deelen gescheiden, die ook afzonderlijke besturen hebben. Vooreerst heeft men de oude stad, die door Creolen bewoond wordt. De straten zijn daar meestal nauw en de huizen, tusschen welke enkele massieve Spaansche gebouwen staan, gelijken die eener Fransche provinciestad. Daarboven, door eene fraaie straat er van gescheiden, ligt het Amerikaansche gedeelte met breede straten en statige nieuwe gebouwen. Beneden ligt het derde gedeelte der stad, dat eene gemengde bevolking herbergt. De wijken der Amerikanen en der Franschen bezitten elk eene eigene beurs en een schouwburg, van welke laatste de Fransche druk bezocht wordt.

De stad heeft ten gevolge der moerassen in den omtrek eene zeer ongezonde ligging, vooral in den zomer, wanneer er eene tropische hitte heerscht en de geele koorts hare verwoestingen aanricht. Meermalen worden geheele gezinnen door daar weggerukt en gansche straten zijn als uitgestorven. De ziekte is des te verschrikkelijker, omdat zij zich bijna telkens onder eene andere gedaante vertoont en de werking van vroeger doelmatig bevonden geneesmiddelen ijdel maakt. In dien tijd wordt de stad, die in den winter 170,000 inwoners telt, door tienduizendtallen verlaten. Eenige verbetering heeft men in den gezondheidstoestand waargenomen sedert eene vennootschap begonnen is, eene groote uitgestrektheid der moerassen tusschen de stad en het meer Pontchartrain door stoommachines droog te malen.

Er zijn weinig openbare gebouwen, die de stad tot sieraad strekken. Het aanzienlijkste is de katholieke hoofdkerk met hare vier torens, ofschoon haar bouwtrant overigens lomp is en ook het inwendige weinig smaak verraadt. Over 't geheel bezit de stad weinig kerken naar evenredigheid van hare bevolking en in vergelijking met de steden der noordelijke staten van de Unie, waar de Zondag dan ook veel strenger gevierd wordt dan te New-Orleans. De grond der stad is zoo moerassig, dat men er geen eigenlijke kelders kan maken; en zijn ook geen waterput-

ten, zoodat men zich van regenwater moet bedienen, dat in bakken en reservoirs wordt opgevangen. Er bestaan wel waterleidingen die het water uit den Mississippi in de stad voeren, doch slechts betrekkelijk weinig inwoners maken er gebruik van.

Louisiana is grootendeels het product van den Mississippi. Deze splitst zich kort na de vereeniging met de Roode Rivier in verscheidene armen, dit met vele kronkelingen langzaam naar de golf van Mexico vloeien en het benedenste gedeelte van den staat in een aantal groote eilanden verdeelen. In het drooge jaargetijde zijn die armen slechts slijkerige kanalen zonder strooming. Het zijn aan de westzijde de Atchafalaya, de Plaquemine enz. en aan de oostzijde de Iberville, die zich door de meeren Maurepas, Pontchartrain en Borgne ook in de golf van Mexico uitstort. De geheele landstreek tusschen de Atchafalaya en de Iberville wordt de Mississippi-delta genoemd. Zoover de vroeger beschrevene dijk loopt strekt zich daarachter eene reeks der schoonste plantages en buitenplaatsen uit. Het zuidwestelijke gedeelte van Louisiana bestaat langs de golf van Mexico uit moerassen, met groote meeren afgewisseld. Verder landwaarts in treft men vruchtbaar prairie-land met bloeiende nederzettingen aan. Ook de Roode Rivier splitst zich nabij het punt zijner vereeniging met den Mississippi in talrijke armen en vormt vele meeren, poelen en eilanden. In 't noorden van den staat is het terrein golvend en meestal dicht begroeid. Katoen, suiker, rijst en tabak zijn de voornaamste handelgewassen, die men verbouwt. Het land werd door de Franschen, die zich in 1684 hier vestigden, ter eere van Lodewijk XIV Louisiana genoemd.

Ons plan was in de eerste plaats den Mississippi op te varen tot St. Louis, in den staat Missouri. Het stoomschip, dat ik uitkoos, was een der grootste die in de vaart waren, doch ik werd bij mijne keus hoofdzakelijk geleid door de goede reputatie van den kapitein. Het aantal booten toch, die door de roekeloosheid van de kapiteins verongelukken, is tegenwoordig wel kleiner dan vroeger, maar toch altijd nog aanmerkelijk. Niet slechts ontstond er dikwijls gevaar en althans vertraging door den slechten toestand der machines, maar de kapiteins gingen ook dikwijls formeele weddingschappen aan, om elkander voorbij te varen, de machine werd tot het uiterste aangezet, de ketel sprong en reizigers en manschappen waren de slachtoffers.

Toen wij het anker lichtten leverde New-Orleans, dat in den glans der morgenzon in een halven kring om de rivier lag, een schoon gezicht op, waarbij het oog niet in staat was te onderscheiden waar de met tuinen omringde huizen der voorsteden ophielden en de plantages en buitenplaatsen een aanvang namen. Verscheidene stoombooten hadden nagenoeg te gelijker tijd met ons de groote reis aanvaard, doch geraakten nu eens door de bochten der rivier uit het oog, dan weder kwamen zij plotseling te voorschijn. Daartusschen dreven een aantal platbodem-vaartuigen, met krachtige Kentuckiërs bemand, langzaam den stroom af. Deze booten, die ook arken worden genoemd, komen in grooten getale uit Kentucky, Ohio en Indiana om het zuiden, dat bijna alleen suiker, katoen en rijst voortbrengt, van vleesch, graan, boter, eieren enz. te voorzien. Het zijn vierkante vaartuigen, die te New-Orleans verkocht en gesloopt worden, waarop de bootslieden den terugtocht met de stoombooten doen. Wij hadden een 50tal zoodanige Kentuckiërs aan boord, die eene veel

verminderde vracht betaalden, doch daarvoor bij het innemen van brandhout, hetwelk op de Amerikaansche stoombooten en spoorwegen in plaats van steenkolen gebruikt wordt, een handje moesten helpen. Dit geschiedde tweemaal daags. Op vele plaatsen ligt het hout op stapels gereed en daarnaast staan de kleine huisjes der houtverkoopers. Het dragen van de zware vrachten hout over de schommelende scheepsplank is een zwaar werk, niet ontbloot van gevaar; doch voor deze sterke menschen scheen het slechts een spel te zijn. Den geheelen dag volgde aan den oever de eene plantage op de andere, waar voornamelijk suiker verbouwd werd. De woningen der planters zagen er zeer deftig uit, deden zich als kleine kasteelen voor en lagen schilderachtig in de schaduw van fraaie boompartijen. Deze plantages loopen zelden verder dan eene mijl landwaarts in en daarachter vertoont zich een donkere zoom van cipressenbosschen.

Aanvankelijk boezemden mij de reusachtige boomstammen vrees in, die nu eens afzonderlijk, dan weder in meer of minder dichte massa's de rivier afdreven. Doch ik gewendde mij spoedig aan de stooten en zag dat de boot die, welke wezenlijk gevaarlijk waren, steeds behendig ontweek. Toen ik bij het invallen der schemering de heldere verlichte eetzaal binnentrad was het jongere gedeelte van het reisgezelschap, waaronder een aantal dames, bezig zich den tijd te korten, door vroolijk naar de muziek eener piano te dansen. Na het zeer goede souper begaf ik mij naar mijne hut, die met twee bedden, eene tafel en stoelen voorzien was en die ik met een koopman uit St. Louis, een zeer beschaafd en wellevend persoon, moest deelen.

Toen ik den volgenden morgen op het dek kwam legden wij juist aan bij Bâtonrouge, de hoofdstad van Louisiana, 120 mijlen van New-Orleans verwijderd. Zij telt 4500 inwoners en ligt aan den voet van den eersten berg dien men bij 't opvaren van den Mississippi in 't oog krijgt, 25 voet boven den hoogsten waterstand, hetgeen in deze streek eene aanzienlijke hoogte is. Men zegt dat de eerste Fransche kolonisten het plaatsje Bàtonrouge (Roode Stok) genoemd hebben naar een vroeger hier gevestigden Indiaanschen stam, die dezen naam droeg.

Daar de boot zich verscheidene uren bij deze plaats zou ophouden, maakte ik daarvan gebruik om eene nabij gelegene suikerplantage te bezoeken. Door oranje- en vijgenboschjes kwam ik aan grasperken, door jasmijnen, mirten en magnolia's omgeven. In dit groen stond halfverborgen het fraaie steenen woonhuis van twee verdiepingen, met eene veranda en eene breede galerij, door schermen tegen den zonnegloed beveiligd. Daarachter lagen de fabriekgebouwen en de woningen der negers. De planter, een zeer beschaafd Creool uit eene oude, aanzienlijke familie, ontving ons heel vriendelijk, ofschoon wij niet aan hem gerecommandeerd waren, en leidde ons persoonlijk op zijne bezitting rond. Het suikerriet bereikt op deze breedtegraden nog niet zijne volkomen ontwikkeling, vermits het daartoe twee jaren noodig heeft, en hier door de wintervorsten belemmerd wordt. Het komt dien ten gevolge noch tot bloeien noch tot vruchtdragen, en de stengel vormt slechts tot op 4 voet van den grond de suikerstof. De plant drijft verscheidene knoestige stengels uit, die op de West-Indische eilanden eene hoogte van 20 voet bereiken, met langwerpige bladeren en zilverwitte bloesemtrossen. Het riet wordt op de velden in voren, die omtrent 4 voet van elkander lig-

gen, nedergelegd en met aarde bedekt, waarop er jonge spruiten ontkiemen die vóor den winter ingezameld worden. De wortel komt in het volgende jaar op nieuw uit en geeft een tweeden oogst. Na eenige jaren hebben de velden rust noodig; tot afwisseling wordt er ook wel maïs op geteeld, die de Creolen in rijen tusschen het suikerriet plegen te planten. Na wegsnijding van de nog onrijpe toppen wordt het riet in een molen door stoomkracht uitgeperst. Het sap loopt door goten naar het kookhuis, waar het koken, klaren, raffineeren en kristalliseeren nog menigen arbeid vordert.

Men maakte mij opmerkzaam op een zeer gevreesd onkruid, dat coco-gras of aard-amandel genoemd wordt en in de aangeslibde landen veel voorkomt. Eene enkele plant schiet honderden wortels uit, die kleine knollen dragen; in korten tijd groeien zij door den geheelen grond heen en dooden alle andere planten. Waar dit gewas eenmaal de overhand heeft gekregen, is het bijna onmogelijk het uit te roeien. Het is echter niet zonder nut, want de kleine knollen worden door de varkens ijverig opgezocht en gaarne gegeten, terwijl zij gedurende het continentaal stelsel van Napoleon I in Europa als een surrogaat van koffie gebruikt werden.

Op onze rondwandeling deinsde ik verschrikt achteruit toen mijn oog plotseling op zes of zeven alligators viel, sommige wel 10 voet lang, die zich aan den zoom eener vaart rustig in de zon lagen te koesteren. Bij onze nadering schoten zij pijlsnel het slijkerige water in. Onze voorkomende leidsman verzekerde ons, dat zij slechts in geval van nood de blanken aanvallen, maar zich daarentegen met groote woestheid op de negers en vooral op de honden werpen. Hij had er reeds vele met harpoenen of geweerschoten gedood. Het vleesch is eetbaar en smaakt naar visch, doch vooraf moeten eenige gedeelten weggesneden worden, daar anders alles een sterken muskusreuk verkrijgt. Er bestaat echter een weerzin tegen dat vleesch, op grond van de onjuiste meening dat het vergiftig is. Overigens ken ik geen verschrikkelijker reuk op de wereld dan dien van een alligator, die tot ontbinding overgaat, en kleedingstukken, die er mede in aanraking zijn gekomen, blijven er maanden lang van doortrokken.

Op mijn terugweg naar het schip had ik nog het avontuur eene slang te moeten dooden, die ineengerold, met opgeheven kop en gezwollen hals juist op het punt stond een sprong naar mij te doen. Zij behoorde tot eene soort, hier congo genoemd, die wegens hare vlugheid en haar snel doodend vergift algemeen gevreesd is, had eene zwarte kleur, een lichtergekleurden staart en een platten spitsen kop. Men meent de beste bescherming tegen slangenbeten in de Indiaansche voetschoeisels te vinden, die de Creolen op de jacht en bij voetreizen dragen. Het zijn hooge kousen en zachte schoenen (mocassins) van de gelooide huid van wilde dieren, dat in den rook van sterk riekend hout bruin gemaakt is. Naar men zegt hebben de slangen een sterken afkeer van den reuk, die daardoor aan het leder eigen blijft.

Des avonds zette onze stoomboot de reis voort. Zij was, gelijk de meeste Mississippi-booten, op eene zeer bijzondere wijze gebouwd. Om de geheele ruimte van het schip voor de koopwaren vrij te laten bevinden de machines zich op het bovendek, te gelijk met de keukens, de bergplaatsen voor brandhout en de ruimte voor de matrozen en de dek-

passagiers. Daaronder liggen de kajuiten voor de andere passagiers, aan het eene einde de kajuit voor den kapitein, in 't midden de eetzaal die tevens tot kajuit voor de heeren dient en door hunne slaapplaatsen omringd wordt, en aan het andere einde de dameskajuit, die, in geval van ongelukken, het veiligste gedeelte van het schip is. De beide kajuiten, vooral de laatste, waren prachtig ingericht en met smaakvolle meubelen, rijke tapijten en groote spiegels, die men in de deuren bevestigd had, versierd. Rondom het geheel liep aan de buitenzijde eene breede overdekte galerij tot welke uit elke hut eene deur den toegang gaf. Op dit beschutte gedeelte van het vaartuig was ik gewoon een groot gedeelte van den dag door te brengen. Dikwijls ook vertoefde ik ter wille van het ruimere uitzicht op het bijna platte dak onzer kajuit. Tusschen de beide reusachtige schoorsteenen stond een huisje met glasramen aan alle zijden, waar zich de man ophield die het stuurrad dirigeerde.

Des morgens van den tweeden dag onzer reis passeerden wij de Atchafalaya die de eerste vertakking van den Mississippi is, de westelijke grens van de delta uitmaakt en in den tijd van den was de oevers zoover het oog kan reiken onder water zet. Eene mijl hooger kwamen wij aan de monding der Roode Rivier, die nabij Santa Fe in Mexico aan den voet van het Rotsgebergte ontspringt en door onmetelijke streken van vruchtbaar, maar nog onbebouwd land loopt. Stoomboten kunnen die rivier nu van hier 400 mijlen ver opvaren, nadat de regeering met groote kosten een vaarwater door het Raft (of vlot) heeft laten maken. Aldus noemde men eene plaats van 60 of 70 mijlen lengte en 20 of 30 mijlen breedte, waar de rivier tot een groot moeras overging, van talrijke kanalen doorsneden, die meerendeels ondiep en door drijvende boomstammen versperd waren.

De streek begon nu een ander karakter te dragen. Op den linkeroever van den Mississippi strekten lage heuvelrijen zich soms tot aan den stroom uit en beide oevers waren met eindelooze wouden begroeid. Tusschen de zware stammen vertoonde zich overal het Mississippi-riet, dat wel 30 voet hoog wordt en tot aan den Ohio voortduurt. Zelden zagen wij eene nederzetting van kolonisten.

Talrijke katoenvelden begonnen ons de nadering van Natchez te verkondigen, waar wij des middags aanlegden. Langs den oever loopt slechts eene enkele rij huizen; daarachter ligt de eigenlijke stad op eene steil afhellende hoogte door welke zij half bedekt wordt. Zij was vroeger een groot Indiaansch dorp en is thans eene der bloeiendste plaatsen van den staat Mississippi met 6000 inwoners, waaronder eenige der oudste en aanzienlijkste familiën des lands. Hoewel ongezond breidt zij zich met snelheid uit, daar zij door hare ligging de stapelplaats voor de producten van het binnenland is, dat voornamelijk katoen van eene uitmuntende qualiteit voortbrengt. De hoogst vruchtbare grond stijgt uit de gedeeltelijk moerassige laaglanden tot golvende vlakten op, die, voor zoover zij niet bebouwd zijn, zware bosschen dragen. Na den Mississippi, die eene der grenzen van den staat uitmaakt, is de in hem uitloopende Yazoo de aanzienlijkste rivier. Fernando de Soto, een Spaansch avonturier, was de eerste Europeaan die (in 1540) aan den Mississippi kwam. Hij misleidde zijne tijdgenooten met sprookjes over de prachtige Indiaansche steden, de Amazonen-koninginnen enz. die hij daar gevonden had, zoodat men eerst door la Salle, die in 1683 de rivier bevoer, nauwkeuriger berichten ontving. De Franschen stichtten in 1716 eene neder-

zetting beneden Natchez en bouwden tot hare bescherming het fort Rosalie. De Natchez, een vreedzame Indiaansche stam, werden door de wreedheid en de trouweloosheid der Franschen tot oorlog genoodzaakt en ten slotte, na afwisselende krijgskansen, bijna geheel uitgeroeid. Talrijke stammen van vreedzame Choctaws en roofzuchtige Chickasaws bewoonden hier nog tot in onzen tijd zeer vruchtbare streken, die hun echter afgekocht werden, waarop men hun in het verre westen aan het bovengedeelte van de Roode Rivier en aan de Arkansas nieuwe verblijfplaatsen aanwees. Jackson met slechts 3000 inwoners is de hoofdstad van den staat Mississippi.

Des avonds zetten wij in gezelschap van eene andere stoomboot onze reis voort en kwamen nog vóor den nacht verscheidene aanzienlijke, boschrijke eilanden voorbij, gelijk de rivier er bij hare kronkelingen vele vormt. De groote worden, van de instrooming van den Ohio afwaarts, met cijfers aangeduid en zijn tot 97 toe genommerd. Overigens ondergaan zij veel veranderingen, want de altijd werkzame stroom spoelt jaarlijks oude weg en vormt daarentegen nieuwe. Zoowel om deze reden, als omdat drijvende boomen zich telkens in de bedding vastzetten, heeft men hier zeer ervaren loodsen en eene voortdurende waakzaamheid noodig. Des nachts kwamen wij over een cataract heen en ik sliep ook toen wij de monding der Big-Black rivier passeerden, waar het water wild schuimend tegen de rotsen aan de overzijde opvliegt.

Op den morgen van den derden dag bereikten wij Vicksburg, dat eene belangrijke rol in de groote rebellie gespeeld heeft en eene bedrijvige stad is, ofschoon zij slechts 4500 inwoners telt. Met hare levendige haven en hare vriendelijke huizen, die tegen een helling oploopen, is zij zeer schilderachtig gelegen. Voorbij deze plaats beginnen de dichtbegroeide Notenboomen-heuvels en een weinig boven die rij van hoogten werpt de Yazoo, wiens oevers geheel onder riet en biezen verborgen zijn, zich in den Mississippi. Die van de laatste rivier werden eerlang weder geheel vlak en bleven dit gedurende dezen en den volgenden dag. In de onafzienbare moerassige laaglanden deden de oorspronkelijke bosschen, met hun eentonig groen en hunne zilverkleurige mosslingers ten volle hunne rechten gelden. Zelfs de eenzame hutten der houthakkers, die den weg voor de latere beschaving banen, doch daarbij een leven vol strijd en ontbering leiden, werden zeldzamer. Een reiziger, die alleen in afwisseling behagen schept, moet zich hier spoedig vervelen; maar ik voelde mij altijd met nieuwe kracht geboeid door die grootsche natuur, die, door des menschen hand nog niet aangeroerd, in de verhevenste rust voor mij lag. De dierenwereld kan deze wildernissen tot nog toe als haar onbetwist gebied beschouwen; groote zwermen eenden en andere watervogels plasten in de kreken; op de drijvende boomstammen zaten scharen kraaien naar visschen uit te zien; uit de bosschen klonk ons het gekrijsch van tallooze papegaaien te gemoet; trekvogels vlogen over de rivier naar het zuiden; nu en dan vertoonde zich een viervoetig gedierte aan den oever om zijn dorst te lessen, en eene enkele maal zagen wij een tijgerkat, die ten spoedigste de vlucht in het kreupelhout nam. Ofschoon de daaropvolgende nacht zeer donker en de rivier met kleine eilanden bezaaid was, bleven wij van ongelukken verschoond, maar des morgens stevenden wij de overblijfselen van eene vergane stoomboot voorbij. Den vorigen dag was juist bij het innemen

van hout de ketel door onvoorzichtigheid van den machinist gesprongen, waarbij de helft der manschappen en passagiers gedood of zwaar gekwetst waren.

Tegen den middag bereikten wij de met reusachtige eikenboomen begroeide monding der Arkansas-rivier, die op 42 graden noorderbreedte ontspringt en 300 mijlen ver tot Littlerock door stoombooten bevaren wordt. De staat Arkansas, door welken de rivier het laatste gedeelte van haar loop aflegt, verkeert in zekeren zin nog in staat van wording. In 't oosten van dien staat loopen groote bosschen en moerassen langs den Mississippi en verder binnenslands wordt de grond golvend, met talrijke prairiën. Ofschoon men hier nog de Witte en de Roode Rivier heeft met een aantal zijtakken, zijn groote uitgestrektheden wegens gebrek aan water ongeschikt ter bebouwing. In 't noordwesten loopt het dicht begroeide Ozark-gebergte, welks toppen tot 1000 en 2000 voet stijgen, door den staat heen. Buiten de teelt van katoen en maïs is de veefokkerij het voornaamste bedrijf. De bevolking, waartoe veel Duitschers behooren, stond langen tijd in een slechten reuk, daar zij al te vaardig van bowie-mes en revolver gebruik maakte. Men vindt in dezen staat ook nog Indiaansche stammen. De hoofdstad Littlerock, met 4500 inwoners, genoot geen betere reputatie en was dikwijls het tooneel van gewelddadigheden, zoodat de schippers op den Mississippi een liedje zongen, daarop neêrkomende dat Littlerock de meest verwenschte plaats was die zij ooit hadden gezien.

De kolonist, die zich in de nog niet ontgonnen streken der nieuwe staten van 't westen der Unie nederzet en gewoonlijk „backwoods-man" of bewoner der achteraf gelegen wouden genoemd wordt, doet dit aanvankelijk meer om de jacht en de veefokkerij dan om den landbouw uit te oefenen. Zijn eerste werk is het bouwen van een blokhuis, waarbij de buren gewoon zijn hem de behulpzame hand te bieden. Er worden boomstammen geveld, gelijk van lengte gemaakt, in 't vierkant op elkander gestapeld en op elkander bevestigd door middel van inkervingen. Aldus ontstaat een ontoegankelijk gebouw van ruwe stammen, waar eene eerste opening om tot ingang en eene tweede om tot ruimte voor den schoorsteen te dienen, met de bijl ingehouwen moet worden. Vensters ontbreken gewoonlijk ten eenemale. Ruwe planken worden tot dak gebezigd en, opdat de hevige winden ze niet zouden wegvoeren, met steenen bezwaard of met latten vastgehouden. Tot afwering van het vee worden de velden omheind met staken van 10 of 11 voet lengte, die men in den grond steekt met de toppen kruislings over elkander. De ontginning van den boschgrond gaat zeer langzaam en wordt jaren achtereen hoofdzakelijk in den herfst voortgezet. De kolonist houwt de jonge boomen ongeveer een voet boven den grond om en doodt de grootere, door met de bijl een ring van den bast af te schillen, hetgeen ten gevolge heeft dat de boom na een korten tijd sterft. Vervolgens worden de wortels van kreupelhout en heesters uit den grond gehaald, op een hoop geworpen met ander hout dat tot niets nut is en in brand gestoken. Nadat het land behoorlijk omheind is, wordt het geploegd, hetgeen wegens de ontelbare wortels en boomtronken een hoogst vermoeiend werk is. Die tronken gaan na 6 a 10 jaar verrotten, even als de gestorven boomen, die dan door de voor- en najaarsstormen omgeworpen worden. De Amerikaansche ploeg is zonder wielen, ten einde in staat te zijn hem gemakkelijker te behan-

delen en hem over de tronken en wortels heen te tillen. Meestal bevatten de blokhuizen niets anders dan de volstrekt onmisbare voorwerpen, zoo als een paar bedsteden, eene bank, eene tafel, eenige „gums" (stukken van een uitgeholden boom, waarin men meel, zout en dergelijke bewaart), eenige borden, een weinig kleederen, geweren en kruithoorns, kookpotten, en in den schoorsteen eenige stukken hertenvleesch. Weldra beginnen nog eenige gebouwtjes noodig te worden tot berging der oogsten van tarwe en maïs en, vermeerdert het gezin, dan trekt men een tweede blokhuis naast het eerste op. Het dorschen van het graan geschiedt veelal op den volgende wijze. Eene drooge plaats van omtrent 30 voet middellijn wordt omheind en zoo schoon mogelijk geveegd, waarna men er de graanschoven op uitspreidt en daarover met een aantal paarden zoo lang rondrijdt totdat men kan berekenen dat al de korrels er uitgevallen zijn. Het zuiveren van het graan geschiedt op eene niet minder merkwaardige wijze. Een man houdt, op een stoel staande, een zeef met graan zoo hoog mogelijk en laat dat graan er langzaam uitloopen; twee anderen met eene wollen deken, die zij aan de vier hoeken vasthouden, maken tegelijkertijd zooveel mogelijk wind om het kaf en het stof te doen wegwaaien, en de op die wijze slechts gebrekkig gereinigde korrels vallen door hunne eigen zwaarte op den grond. De „backwoods-men" moeten bijna alles zelf verrichten en dus beurtelings als bakkers, slachters, timmerlieden, kleer- en schoenmakers enz. optreden. De huiden van het op de jacht gevangen wild looien zij op de Indiaansche wijze, door ze in water te kneden waarin hersens van herten gekookt zijn en ze, voordat zij geheel gedroogd zijn, zoolang op de scherpe randen van planken te trekken en te wrijven totdat zij sneeuwwit en zoo zacht als fluweel worden. Ten einde ze die zachtheid te doen behouden, worden zij gerookt. Men naait daartoe de vellen twee aan twee aan elkander, zoodat zij een zak vormen, die van boven gesloten en van onderen open is, en hangt ze boven een zwak vuur, dat met rottig hout gevoed wordt en daardoor een walmenden rook voortbrengt. Zijn zij van buiten bruin, dan worden zij het binnenste buiten gekeerd en andermaal berookt. Zij krijgen dan eene bruingeele kleur en een eigenaardigen reuk, en vochtigheid noch zonnegloed kan er verder meer kwaad aan doen. Het is verbazend welk een veelzijdig gebruik de kolonisten van de bijl weten te maken en hoe behendig zij er mede omgaan. Bij het slachten van varkens, wier vleesch en vet veel door hen gebruikt wordt, heeft de noodzakelijkheid hen vindingrijk gemaakt, daar het veelal aan het daartoe noodige gereedschap outbreekt. De varkens worden met 10 tot 16 te gelijk binnen eene omheining gedreven en daar doodgeschoten. Als men geen ketel bezit om het haar af te schroeien plaatst men een vat zonder deksel schuin in de aarde, vult het met water en verhit dit door er gloeiend gemaakte steenen in te werpen. Daarop wordt het eene varken na het andere er in gelegd en door vele handen snel van de borstels ontdaan. Het in stukken gesneden vleesch bergt men in een half dozijn vooraf uitgeholde boomstammen en brengt deze in een rookkeet. Een van die bakken dient tot bewaring van al het vet. De buren helpen elkander bij dit werk, en een feestmaaltijd, waarbij de whiskyflesch dikwijls maar al te vlijtig aangesproken wordt, besluit den dag.

Over 't geheel nemen deze boschbewoners, die doorgaans 10 en meer mijlen van de naaste menschelijke woning verwijderd zijn, gaarne de ge-

legenheid waar om een feest te hebben, hetgeen zij een „frolic" noemen. Wil men op de velden de omgevallen stammen bij elkander rollen en verbranden, dan legt men een „log-rolling frolic" of stam-rol-feest aan. Is de huisvrouw voornemens een lappendeken (quilt genoemd) uit bonte stukjes katoen te vervaardigen, dan worden de meisjes uit de buurt tot een „quilting frolic" of lappendeken-naai-feest genoodigd. Op het werk volgt dan gewoonlijk eene danspartij of pandverbeuren. Met bijzonder vertoon viert men in Arkansas den 4 Juli, den dag van de onafhankelijkheids-verklaring der Vereenigde Staten, die overigens in de geheele Unie plechtig herdacht wordt. Ik woonde een dergelijk feest onder de kolonisten bij en vind het belangrijk genoeg om er eenige regelen aan te wijden.

Bij mijne komst waren al de gasten uit den omtrek reeds verzameld en golfden de backwoods-men in bonte groepen door elkander; sommigen droegen jachtbuizen en anderen jassen van eene stof die door hunne eigene vrouwen geweven was, terwijl enkelen het zich gemakkelijk hadden gemaakt en alleen in hunne hemdsmouwen verschenen waren. Boven vuren in de open lucht hingen groote stukken vleesch te braden en op een beschaduwd plekje waren vrouwen bezig eene ontzaggelijke hoeveelheid koffie te koken. Uit het naburige huis klonken de schrille toonen eener enkele viool, op welke muziek het jonge volkje reeds ijverig aan het dansen was. Een aantal meisjes kwamen nog uit verschillende richtingen te paard aan; door den snellen rid hadden zij eene hoogere gelaatskleur gekregen en bij elke hing aan den zadelknop een bundeltje, hetwelk, gelijk ik later vernam, kleederen ter verwisseling bevatte. Tegen den middag werd voor het huis eene lange tafel gedekt, waarbij men stoelen en banken plaatste, doch er waren er niet genoeg te bekomen, zoodat bijna alleen de vrouwen zich konden nederzetten. De maaltijd bestond uit gebraden rund- en varkensvleesch, aardappelen, maïsbrood, koeken, melk en koffie. Na den afloop werd eene korte toespraak ter gedachtenis van den 4den Juli tot de aanwezigen gehouden en daarop begon de dans van voren af, terwijl zij, die er geen deel aan namen, zich in de verschillendste groepen rondom het huis verspreidden. Op de eene plaats hadden zich een aantal krachtige mannen, met door de zon verbrande gezichten, in het gras gelegerd, waar zij hunne jachtavonturen tegen elkander opsneden; op eene andere plaats zaten er een paar schrijlings op een boomstam kaart te spelen. Aan den eenen kant hielden sommigen zich met lichaamsoefeningen bezig, waarbij zij verwonderlijke sprongen deden; aan den anderen kant lagen een aantal rijzige knapen op den grond uit te rusten, zich alleen verplaatsende om de schaduw te volgen en de zon te ontwijken. In de drukkend heete danszaal bewogen de meisjes onvermoeid de voeten op de maat der viool, maar nog meer vestigde zich daar mijne aandacht op een zeer mager man in een donkerblauwen rok met lichtblauwe belegsels en koperen knoopen; de mouwen waren een handbreed te kort, de panden minstens een voet te lang en in een dezer laatste stak eene lange rol pruimtabåk, waar hij bij 't springen telkens met de hielen tegen aan sloeg. Zijn das was echter het fraaiste gedeelte van zijn costuum; zóo hoog en ruim was dat halssieraad, dat zijn hoofd op een theekop geleek, die op een ontzaggelijk groot schoteltje geplaatst was. Zijne kin was daarin altijd onzichtbaar en bij forsche sprongen verdwenen ook zijn mond en neus in

de diepte. Het zweet gudste hem van het voorhoofd en de wangen, en toen hij na een der dansen op een stoel neerzeeg, keken alleen nog zijne fonkelende oogen over den zwarten dasrand heen. Toen ik des avonds deze danszaal andermaal bezocht droegen vier jonge lieden den vioolspeler naar buiten, daar hij onder den invloed der whisky het manneke met den blauwen rok om den hals gevallen was en zijn instrument niet meer hanteeren kon. Iemand bood zich aan een nuchteren muzikant te gaan halen, doch intusschen plaatste een lang opgeschoten knaap zich voor den schoorsteen, stroopte zijne hemdsmouwen op en sloeg met luidklinkende slagen de maat op zijne knieën, waarop de dans terstond hervat werd. Eindelijk kwam de verwachte nieuwe muzikant, die ook niet meer nuchteren was; doch een Amerikaan, naast mij gezeten, zeide op den toon van een kenner: „Die zal het tot twaalf uur uithouden." Verscheidene der danseressen, die ik straks in donkere kleederen gezien had, droegen nu witte; men verhaalde mij, dat de meeste reeds voor de derde maal van toilet veranderd waren en dat sommige het vóor den morgen nog wel een paar maal zouden doen. Dit was het geheim van de bundeltjes, die zij aan den zadelknop hadden medegevoerd. Even na 12 uur werd, gelijk de Amerikaan geprofeteerd had, ook de tweede violist naar buiten gesleept en in het gras gelegd om zijn roes uit te slapen, waarop een derde zijn plaats innam. Ook ik strekte mij vermoeid vóor het huis onder een boom uit en sliep daar, in weerwil van de krijschende tonen der gemartelde viool, tot den morgen door. Toen ik ontwaakte lagen verscheidene groepen rondom mij in diepe rust en daarbinnen danste men nog altijd voort. Maar weldra werden er ernstige aanstalten tot vertrek gemaakt, men begon de paarden te zadelen die aan boomen of omheiningen vastgebonden waren geweest, en hier en daar verdween reeds een troep mannen en vrouwen in het dichte bosch. Ook ik begaf mij op weg, maar nog ver klonken de tonen der onvermoeide viool mij na.

De meeste kolonisten bezitten een groot aantal paarden, runderen en varkens, die zomer en winter door de bosschen en over de prairiën rondzwerven, waar zij rijkelijk voedsel vinden. Als men ze hebben wil moeten zij van mijlen ver uit de moerassen en door de struiken en slingerplanten der bosschen bijeengedreven worden. Op de runderen en de paarden is men gewoon den naam van den eigenaar te branden. Eene geliefkoosde bezigheid der kolonisten is de jacht, waarin zij des te ijveriger zijn, omdat het wild in verscheidene streken reeds aanmerkelijk verminderd is. Doch welk eene jacht, waarbij men in het donkere woud over omgevallen boomen, in moerassen die van muskieten en vergiftige slangen wemelen, door slijkerige kanalen of gezwollen rivieren, de sporen van het hert of den beer moet volgen! Eene groote plaag zijn de „ticks," insecten zoo groot als een plantenzaadje, die in den zomer bij millioenen de planten overdekken, zich bij den mensch in de huid vastbijten en hevige pijnen veroorzaken, waartegen tabaksrook het eenige middel van leniging is. Soms wordt de hartstochtelijke jager op zijne ver uitgestrekte tochten te midden der wildernis door den nacht overvallen, zoodat hij zich onder bewaking van zijne trouwe honden naast een helder vlammend vuur ter ruste moet leggen. Niet zelden wordt hij gewekt door het gehuil der wolven, die, aangelokt door den geur van zijn avondmaaltijd, hongerig rondom hem zwerven en slechts op zijn vertrek wachten, om

zich gretig op het overschot van dat maal te werpen; of hij ziet, door het angstig geblaf zijner honden opmerkzaam gemaakt, de oogen van een panther als twee kolen vuurs tusschen het kreupelhout gloeien, terwijl het ondier op de voortgaande uitdooving van het vuur wacht, om den slaper te bespringen. Wee den armen jager, wanneer hij overvallen wordt door een van die orkanen, die in deze streken niets zeldzaams zijn en soms mijlen ver de boomen doen breken! De takken der gevallen woudreuzen omstrikken den kolonist met een net waar hij zich niet uit kan werken en in de ontoegankelijke struiken liggen de gebeenten van zoo menigeen, die spoorloos verdwenen is, uit te bleeken. Ook de gevechten met beeren hebben reeds velen het leven gekost, wanneer zij het woedende dier niet op het juiste oogenblik het mes in het hart wisten te stooten. Door de honden opgejaagd neemt de beer door het kreupelhout de vlucht tot dat hij uitgeput voor de jagers die hem vervolgen nedervalt of zich plotseling tegen de honden keert en den strijd met hen aanvangt of wel een boom beklimt, uit welken hij met een doffen val nederstort wanneer hem een goed gerichte kogel treft. De beer wordt ook dikwijls tijdens zijn winterslaap opgezocht en geschoten. Hij verbergt zich in eene grot, een hollen boom of een eigen gemaakt nest van rieten takken in het dichtste van het struikgewas, waar hij dan van het einde van December tot het einde van Februari verblijft. Eerst als de warme dagen komen verlaat hij zijn schuilhoek om naar het water te gaan, waarbij hij altijd zijn oude spoor weder volgt, zoodat hij dit diep uittreedt. De jagers weten zijne schuilplaats op te sporen, waar zij hem dikwijls moeten aanstooten om hem het hoofd te doen oprichten, ten einde hem goed voor het schot te krijgen. Als zij aan een boomstam de kenteekenen waarnemen dat een beer daarin verborgen is, hakken zij dien om of steken hem in brand en begroeten het dier, als het verschrikt te voorschijn springt, met een hagelbui van kogels.

Niet zelden strekken holle boomen ook tot verblijfplaats van een bijenzwerm. Ten einde ze te ontdekken hangt de kolonist op eene opene plaats in het bosch een bosje bladeren, met zeer verdunde honing bestreken, aan een stok op. De bijen vinden die lokspijs spoedig, stijgen in steeds wijdere kringen omhoog nadat zij er zich mede gevoed hebben en vliegen dan in eene rechte lijn naar de woning van den zwerm. In die richting wordt de lokspijs nu eenige honderden schreden verder gedragen, waarbij men de vlucht der bijen weder gadeslaat en aldus gaat men voort, totdat de bijen terugvliegen, een bewijs dat men nu den boom voorbij is, die op deze wijze spoedig gevonden wordt. Men hakt hem dan om, bedwelmt de bijen door rook en neemt er de veelal zeer overvloedige honing uit.

Herten worden dikwijls des nachts bij het schijnsel van vuur geschoten. De jager bevestigt een steel van omtrent 4 voet aan eene braadpan, maakt daarin een vuur van fijn gesneden stukjes pijnhout en gaat met die pan over den linkerschouder en het geweer in de rechterhand het bosch in. Het hert, dat door de veelvuldige boschbranden aan vuur gewoon is, kijkt nieuwsgierig door de struiken naar de vlam; zijne oogen fonkelen reeds op een afstand van eenige honderden schreden als eene vuurkool, die zich, wanneer men veel nader is gekomen, in twee gloeiende bollen deelt. Tegen den wind kan de jager het dier tot op een geweerschot naderen en is dan, als hij eene vaste hand bezit, tamelijk zeker van zijn buit, ofschoon hij alleen de beide lichtende bollen tot mik-

punt heeft. Bij het onzekere schijnsel der vlam in de pan kan de jager lichtelijk in de overal gelijkvormige wildernis verdwalen en dikwijls doet alleen het mos, dat aan de noordzijde der boomen dikker dan aan de andere kanten groeit, hem de richting kennen, die hij moet inslaan.

De logementen zijn in de staten, die zich pas sedert weinige jaren gevormd hebben, nog niet talrijk, zoodat de reizigers meestal hun intrek nemen bij de boeren die aan den weg wonen, waar zij voor logies en eten een halven dollar en voor het voeder van hun paard naar gelang van den prijs der maïs betalen. De besturen der districten zorgen voor het aanleggen van de noodzakelijkste wegen; men benoemt daar een opzichter voor en op diens last vereenigt zich de geheele mannelijke bevolking van zulk een district om een weg door de bosschen aan te leggen. Dit gaat echter eenvoudig en kunsteloos, want men bepaalt er zich toe de moerassigste plaatsen en de gaten in den grond te vullen en de grootste oneffenheden weg te nemen.

Spoedig na de vestiging eener nederzetting neemt men maatregelen ten behoeve van het onderwijs, doch aanvankelijk op de eenvoudigste schaal. De school is een blokhuis gelijk de andere, zonder vensters en zonder vloer. In eene der voegen tusschen de opgestapelde boomstammen wordt eene plank vastgemaakt, die aan de schooljeugd tot schrijftafel dient. Licht komt alleen door de deur binnen, die daarom altijd open blijft. Lezen, schrijven en rekenen zijn meestal de eenige vakken van onderwijs en dikwijls bestaat daarin al de geleerdheid der onderwijzers. De leerlingen, die zich deze eerste gronden der wetenschap moeten eigen maken, zijn gewoonlijk reeds opgeschoten knapen, soms van 18 en 20 jaar, waarvan vele van 3 of 4 mijlen afstands moeten komen. Zij komen te paard en de dieren grazen buiten, terwijl de ruiters daar binnen zitten te spellen. Het leeren wordt afgewisseld met een rustuur; zij gebruiken dan het medegebrachte eten en vermaken zich daarna met den onderwijzer door balslaan of andere spelen. Op menige plaats komen de inwoners op een bepaalden avond met den onderwijzer en de leerlingen in de school bijeen, om verschillende onderwerpen te bespreken of te „debatteeren", zoo als men daar zegt. Men maakt er kleine geschillen uit of beraadslaagt over opgegeven onderwerpen, waaronder zeer vreemdsoortige zijn. Doorgaans kiest men twee scheidsrechters die uitspraak doen en twee „kapiteins" of presidenten, die de beraadslaging leiden. Een reiziger, die zulk eene vergadering bijwoonde, hoorde er debatteeren over de vragen, wat beter was, het gehuwde of het ongehuwde leven? en wat erger was, een rookende schoorsteen of eene twistzieke vrouw? waarna hij, om niet achter te blijven, van zijn kant de vraag opgaf: wie het meeste genoegen en het minste verdriet van zijn leven had, een hond met een langen of een hond met een korten staart?

Ofschoon er gerechtshoven en rechtbanken zijn, wordt in de jonge staten nog dikwijls de zoogenoemde lynch-wet toegepast. Daar het namelijk bij de nog onregelmatige toestanden moeielijk valt de wet overal te doen eerbiedigen en de bijzondere personen, door den verren afstand van het gerecht, soms tot zelfverdediging genoodzaakt zijn, gebeurt het niet zelden, dat een aantal buren zich vereenigen om een misdadiger, of zelfs een persoon die hun slechts mishaagt, te straffen of te verbannen. Deze eigenmachtige volksjustitie is nog afkeurenswaardiger, wanneer zij zich in de goed geordende oostelijke staten der Unie gelden laat, zoo

als het onder anderen wel te New-York geschied is. Men zegt dat deze onwettige rechtspleging het eerst onder voorzitterschap van zekeren Lynch is gehouden en naar hem haar naam heeft ontvangen. Soms oefent het volk die wraak uit door den persoon in questie met teer te bestrijken en door vederen te rollen (hetgeen vroeger vooral gedaan werd met degenen die de slavernij bestreden), soms verwoest men zijn eigendom, en in ernstige gevallen brengt men hem zelfs ter dood. Ik bevond mij bij zekeren Hozart om met hem op de jacht te gaan, verhaalt een reiziger, toen des morgens vijf ruiters voor de deur stilhielden en ons uitnoodigden eene daad van gerechtigheid, zoo als zij het noemden, te komen bijwonen. In een kring van een 20tal mijlen rondom een klein riviertje hadden zich een aantal personen gevestigd, die onder zware verdenking lagen, dat zij dikwijls diefstallen van paarden bedreven. Vooral tegen twee hunner bestonden bijna onomstootelijke bewijzen, die echter nog niet voldoende waren om hen voor den rechter te brengen, zoodat men besloot zelf gericht over hen te houden. Ik ging mede, doch met het vaste besluit geen persoonlijk deel aan de gewelddadigheden te nemen. Weldra werden de beide beschuldigden gebonden tusschen twee paarden naar eene plaats gevoerd, waar een drom van 40 of 50 personen hen wachtte. Er werden gezworenen gekozen, getuigen opgeroepen en alles naar de wijze eener gewone rechtszaak behandeld. Curli, een der aangeklaagden, was zeer ter neder geslagen; Brogan, de andere, zag er woest en boosaardig uit en beiden loochenden de hun ten laste gelegde feiten volstandig. De eerste werd nu aan een boom gebonden en met roeden op den ontblooten rug gegeeseld, waarop hij bekende dat hij tot heler gestrekt had, dat Brogan den laatsten diefstal had bedreven, en dat er nog 26, welke hij met name noemde, aan de paardendiefstallen medeplichtig waren. Brogan, die bij zijne ontkentenis volhardde, werd ook aan een boom gebonden en door twee mannen verschrikkelijk toegetakeld; aanvankelijk vloekte en schold hij, maar daarna gedroeg hij zich zeer gelaten en verdroeg hij de zware mishandelingen met bewonderenswaardige lijdzaamheid; alleen riep hij ten slotte kermend uit: „Mijne arme vrouw en kinderen!” Ondertusschen verschenen twee negers met spaden en begonnen een graf te delven, terwijl een blanke op de koelbloedigste wijze een touw, waaraan de ongelukkige zou opgehangen worden, met vet besmeerde. Naar 't oordeel van meer dan één ging dit te ver, zoodat zij degenen, die het minst verbolgen schenen, aan 't verstand trachtten te brengen, dat zij den man, als zij hem het leven wilden benemen, vooraf niet zoo gruwelijk hadden mogen mishandelen. Dit vond ingang en men schonk hem dus genade, doch onder voorwaarde dat hij binnen vier weken het district voor altijd moest verlaten. Hij beloofde evenwel niets, maar zonk, toen hij van den boom werd losgemaakt, bewusteloos ter aarde.

Vele der backwoods-men behooren tot het kerkgenootschap der methodisten, doch kerken en leeraars zijn er nog niet veel, daar zij te veel verstrooid wonen. Zij hebben dus meestal niets dan de reizende predikanten en de godsdienstige volksvergaderingen, prayer-meetings of camp-meetings genoemd, welke door die leeraars belegd worden. In de staten, die reeds goed bevolkt zijn, stroomen dikwijls duizenden daarheen. Er worden predikstoelen en tenten opgeslagen en verscheidene predikanten spreken achtereenvolgens de menigte toe, doch daar zij elkander bij voorkeur in de vreeselijkste schilderingen van zonde, dood en

hel trachten te overtreffen, brengen zij de toehoorders in de hevigste spanning, die zich dag en nacht in ontboezemingen, gezangen, zuchten en uitroepen, waarvan de bosschen weergalmen, lucht tracht te geven. De kroon van het feest bestaat in de „revivals" of wederopwekkingen van het godsdienstig bewustzijn, die geacht worden uit juichen, huilen, springen, handenklappen, oogenverdraaien, toevallen enz. te blijken, waarbij ontelbare malen een of ander woord wordt uitgeroepen, bijv.: „O — Lord — glory — happy" (O — Heer — prijs en eere — zalig). Ofschoon er bij deze openbare godsdienstoefeningen aan de zijde der leeraars en der toehoorders veel kaf onder het koren schuilt, is het toch niet tegen te spreken, dat, na de lange verwaarloozing van het zedelijk leven en na het even langdurig gemis van alle godsdienstige toespraak, zulk een storm in de gemoederen der backwoods-men dikwijls zuiverend werkt.

Hier en daar worden de afgelegen streken van het verre westen door zendelingen bezocht. Heeft zulk een zendeling eenmaal den grooten weg of de groote rivier langs welke hij gekomen is verlaten, dan gaat hij op avontuur voort en vertrouwt zich aan de goddelijke leiding toe. Het eerste blokhuis, dat hij op zijn weg vindt, treedt hij binnen, zonder, bij de groote menigte van kolonisten uit alle natiën, te weten wie de bewoners zijn, van waar zij komen en welke taal zij spreken. Doch daar bekommert hij zich weinig om; hij zal er de proef van nemen. De proef nemen is toch in deze streken de groote leus met opzicht tot alles. Bevindt hij dat men hem verstaat en wil aanhooren, dan blijft hij en haalt des avonds, wanneer het geheele gezin bijeen is, zijn bijbel uit den zak. Met het boek in de eene en een pijnhoutfakkel in de andere hand (want meestal is er geen tafel aanwezig) begint hij te prediken en zoo wordt deze kleine hut dikwijls de kern eener nieuwe kerk, die zich episcopaalsch, baptistisch of presbyteriaansch noemt, naar gelang van de geloofsbelijdenis van haar stichter.

Het wordt tijd, na deze uitweiding tot onze reis op den Mississippi terug te keeren. Een 10tal mijlen boven de monding van den Arkansas passeerden wij die der Witte Rivier. Aan deze mondingen hebben zich groote zandbanken gevormd, tusschen welke dikwijls slechts smalle geulen voor de scheepvaart zijn overgebleven. Bij laag water strekken zij zich in eene onafgebrokene reeks 40 en meer mijlen uit en vormen eilanden die meestal met populieren begroeid zijn. Een der grootste is het moerassige, zwaar begroeide Presidents-Eiland, dat 12 mijlen lang en 3 a 4 mijlen breed is.

Den volgenden avond kwamen wij te Memphis. Hoe antiek de naam zij, is de plaats toch slechts van jonge dagteekening. Zij ligt op eene hoogte beneden de monding van de Wolfs-rivier, is gelijk al de nieuwe steden regelmatig gebouwd en staat met hare 24,000 inwoners in handel en beteekenis bij geen andere stad tusschen New-Orleans en St. Louis achter. Door den spoorweg over Chattanooga en Augusta is zij met Charleston aan den Atlantischen Oceaan in gemeenschap. De staat Tennessee, wiens grondgebied wij hier betraden, wordt door het Cumberland-gebergte in Oost- en West-Tennessee verdeeld. Het westelijk gedeelte is effen en zeer vruchtbaar en het middengedeelte bestaat uit bijna even vruchtbaar heuvelland; het oostelijke gedeelte is daarentegen zeer bergachtig en boschrijk, doch bevat ook vele bebouwde dalen, vol na-

tuurschoon. De Tennessee en de Cumberland, de beide voornaamste rivieren, zijn nog tot ruim 200 mijlen van hare uitmonding in den Ohio voor stoomschepen en tot 300 mijlen voor gewone booten bevaarbaar. De katoen en de tabak, de voornaamste handelgewassen van den staat, komen langs die rivieren op den Ohio en gaan van daar naar New-Orleans. Uit het oostelijk gedeelte van Tennessee wordt veel vee uitgevoerd. Van den rijken metaalvoorraad, dien de grond bevat, is nog weinig partij getrokken. Het klimaat is zacht en, met uitzondering van enkele laag gelegen streken in 't westen, ook gezond. Eerst in 1757 trokken eenige stoute avonturiers het Alleghany-gebergte over en bouwden het fort Loudon aan de rivier Watanga. Drie jaren later tastten de Indianen deze sterkte aan en brachten 200 mannen, vrouwen en kinderen om het leven. Na verschillende lotwisselingen werd Tennessee eindelijk reeds kort na de erkenning der onafhankelijkheid van de Vereenigde Staten in de Unie opgenomen.

Nashville met 24,000 inwoners, de hoofdstad van den staat, ligt regelmatig op eene zachtkens stijgende hoogte aan de Cumberland-rivier. Zij bezit eene universiteit met eene aanzienlijke bibliotheek, drijft een aanzienlijken handel en is door het spoorwegnet met Memphis en New-Orleans verbonden. Natuur en kunst hebben dus Tennessee naar alle zijden met de voortreffelijkste middelen van gemeenschap toegerust.

Wij voeren vier heuvelrijen voorbij, die met 20 a 30 mijlen tusschenruimten van 't oosten naar 't westen tot aan den Mississippi loopen en met hare hellingen van 200 tot 300 voet hoogte vrij steil naar de rivier afdalen. Dit zijn de zoogenoemde Chickasaw Bluffs, die aldus naar een woesten Indiaanschen stam genoemd zijn en met hare steile toppen als eilanden uit de groene bladeren der eeuwenheugende wouden opstijgen.

Laat op den avond van den volgenden dag bereikten wij New-Madrid, dat in den staat Missouri aan eene belangrijke bocht der rivier ligt. Dit zeer ongezonde plaatsje, oorspronkelijk door de Spanjaarden gesticht, heeft een treurige vermaardheid gekregen door de aardbevingen, die het in 1811 en 1812 teisterden. De vrij hooge rivieroevers stortten ten deele in en de grond scheurde op vele plaatsen zoo snel en met eene zoodanige kracht, dat de daarop staande boomen van den wortel af gespleten werden. De bergstroomen veranderden haar loop, eilanden en zandbanken ontstonden en verdwenen. De schokken deden zich van 't noordwesten naar 't zuiden gevoelen en hadden een aantal veranderingen in het Mississippi-dal ten gevolge.

Op onze reis den volgenden dag bestond de linkeroever uit witte kalkrotsen van 200 voet hoogte en tegen den middag waren wij voor de monding van den Ohio of, zoo als de Creolen dien te recht noemen, „la belle rivière". Hij is na den Missouri de grootste en, met het oog op de landstreken door welke hij stroomt, de belangrijkste zijtak van den Mississippi. Geen ander werelddeel kan op de vereeniging van twee zoodanige rivieren bogen, die de wateren uit een stroomgebied van vele duizenden vierkante mijlen in éene bedding bijeenbrengen. Majestueus voeren de beide oogenschijnlijk even groote rivieren hare onberekenbare watermassa's tusschen lage, begroeide oevers naar elkander toe. De sterkere strooming van den Mississippi en zijn slijkerig en zwaarder water drijft het heldere water van den Ohio terug, zoodat de beide soorten nog tot op een verren afstand onvermengd blijven. De maalstroomen en de korte

hooge golven getuigen van de groote, maar onregelmatige diepte, welke de rivierbedding op deze plaats bezit. Het water stijgt hier soms 15 voet boven zijn gemiddeld peil. Op de groote landtong, die door de vereeniging van den Ohio met den Mississippi ontstaat en tot Illinois behoort, heeft men het stadje Caïro gebouwd, dat ten gevolge van die ligging ongetwijfeld eene groote koopstad zou worden, indien niet het verblijf er door de moerassigheid van den grond zeer ongezond was en de streek altijd voor overstroomingen bloot lag.

De nog overige afstand tot St. Louis kostte ons twee dagen. De cipressen werden aan den oever zeldzamer en reusachtige populieren kwamen er voor in de plaats. De bosschen bestonden hoofdzakelijk uit noten- en essenboomen, suiker-ahornen en fraaie tulpenboomen. Vooral op den westelijken oever wisselden uitgebreide vlakten met bergreeksen af, wier toppen door hunne zonderlinge gedaante de aandacht trokken. Inzonderheid herinner ik mij een dier landschappen, welks woest en grootsch karakter bij 't weifelend licht der maan een onvergetelijken indruk op mij maakte. Nog verhevener was echter een vroeger gedeelte geweest, waar eene rots in de gedaante van een reuzentoren van 150 voet, met eenige ceders gekroond, uit de rivier opstijgt. Bulderend braken de golven tegen haar voet en persten zich dan wielend en warlend met ontstuimige sprongen tusschen de rots en den westelijken oever heen. Bij dit laatste gedeelte der reis was wegens de talrijke zandbanken en ondiepten veel voorzichtigheid noodig.

Tegen den nacht kwamen wij te St. Louis aan en vonden nog slechts met moeite eene goede plaats in de overvolle logementen. Deze stad kan als de poort van het verafgelegene westen beschouwd worden en is de belangrijkste handelstad ten noorden van New-Orleans, liggende op de westelijken oever van de Mississippi, 18 mijlen beneden de monding van den Missouri. Zij werd in 1764 door Franschen uit Canada als een post voor den handel met de Indianen gesticht, doch bleef langen tijd een onbeduidend dorp. In 1810 waren er nog pas 1600 inwoners; in 1840 telde men er 40,000 en dertig jaren later 220,000. Daar de stad terrasvormig tegen den hoogen oever oploopt, levert zij een zeer schilderachtig gezicht. Groote straten strekken zich evenwijdig met de rivier uit en worden door de dwarsstraten rechthoekig gesneden. De ruim gebouwde voorsteden bedekken den oever mijlen ver en doen zich zeer liefelijk voor, daar zij met talrijke tuinen afwisselen. In de eerste hoofdstraat neemt eene lange rij pakhuizen van vier verdiepingen de naar de rivier gekeerde zijde in en in de tweede bevinden zich de magazijnen der groothandelaars. Door middel van den Mississippi, den Missouri, den Illinois, den Ohio en de zijtakken van deze stroomen kan de handel naar alle richtingen eene onmetelijke vlucht nemen. Geen andere stad onderhoudt zulk eene drukke gemeenschap met het westen als St. Louis. Zij is het westelijkste hoofddepôt voor de Amerikaansche pelterijen-maatschappij, die hier omtrent 1000 personen in dienst heeft. De bootslieden, jagers, vallenzetters enz., welke hunne tochten voor die maatschappij tot over het Rotsgebergte uitstrekken en onder allerlei avonturen de alleen door Indianen en buffels bewoonde wildernissen doorkruisen, behooren meerendeels in dezen omtrek te huis. De duizendtallen landverhuizers, die jaarlijks langs de Kansas of de Platte rivier naar Oregon, Californië en dergelijke streken trekken, nemen allen hun weg over St. Louis en vullen daar hunne voorraden voor die ontzaggelijke reis aan.

Onder de openbare gebouwen verdienen het stadhuis en de katholieke hoofdkerk met een kolonnade en een fraai klokkenspel de opmerkzaamheid. Men heeft hier verscheidene wetenschappelijke inrichtingen en liefdadige gestichten. Aan de universiteit, die eene belangrijke bibliotheek bezit, is eene afzonderlijke geneeskundige school verbonden, die door meer dan 400 studenten bezocht wordt. Van de twee museums is het eene, dat bij de akademie van wetenschappen behoort, aan de natuurlijke historie en het andere aan Indiaansche antiquiteiten, versteeningen en andere merkwaardigheden gewijd. De oorspronkelijke Creoolsche bevolking der stad is sedert lang door de Amerikaansche overtroffen. Er zijn ook zeer veel Duitschers gevestigd.

De staat Missouri, van welken St. Louis de belangrijkste stad is, wordt door de rivier Missouri in eene noordelijke en eene zuidelijke helft verdeeld, en deze laatste door takken van het Ozark-gebergte weder in een westelijk en een oostelijk gedeelte. Dit gedeelte bevat bijna onuitputtelijke delfstoffelijke schatten, zoo als lood, ijzer, zink, koper, kolen. zout, en levert bovendien verscheidene soorten van edelgesteenten op, Het stadje Potosi is het middenpunt van de streek der loodmijnen, die, naar men onderstelt, wel geheel Amerika zouden kunnen voorzien. De ijzermijnen zijn bijna even belangrijk en in het district St. Francis vindt men een berg van 1½ mijl lengte en 300 voet hoogte, die bijna uit gedegen ijzer bestaat, daar zijn erts 80 percent zuiver metaal uitlevert. Tusschen de rivieren Osage en Missouri ligt eene zeer vruchtbare landstreek met bosschen en prairiën, die belangrijke steenkool- en zoutlagen bevat. Het gewest ten noorden van den Missouri wordt wegens de buitengewone vruchtbaarheid en het natuurschoon de „tuin van 't westen" genoemd. Het maakt eene zacht golvende hoogvlakte uit, die zich soms tot schilderachtige heuvels verheft en elders zich tot groote prairiën uitbreidt. Tabak, katoen, maïs en andere graansoorten zijn de hoofdproducten van den staat, die verder eene groote hoeveelheid paarden, runderen, schapen, varkens en muildieren uitvoert. Het klimaat is over het geheel gezond, doch wordt door groote afwisselingen van warmte en koude gekenmerkt. De Missouri is gewoonlijk verscheidene weken achtereen zoo dicht bevroren dat men er met vrachtwagens over kan rijden en daarentegen stijgt de hitte des zomers zeer hoog.

Toen de slavernij nog heerschte werden de negers hier veel menschelijker behandeld dan in verscheidene andere staten, zoodat zij aan hunne meesters gehecht waren. Daar alle arbeid in deze luchtstreek ook door blanken verricht kan worden en het bij de steeds toenemende bevolking niet aan handen ontbrak, terwijl de slaven bovendien zeer hoog in prijs waren, nam hun getal voortdurend af en werd ook aan velen de vrijheid geschonken.

Te St. Louis zag ik een aantal Indianen, die, ten gevolge van het hier heerschende drukke verkeer met het westen, in dienst van blanken stonden of voor hunne eigene zaken hier waren. Er was juist een talrijk gezantschap van den stam der Senecas, die met de Onapaws en de Shawnees nog in het zuidwesten van den staat gevestigd zijn, onder tenten buiten de stad gelegerd. Ik kon niet anders dan medelijden gevoelen met deze armoedige horde, het overschot van een eertijds zoo machtigen stam. De uitdrukking hunner gezichten, hunne schamele kleeding, de onder hen heerschende onzindelijkheid, de beschonken toe-

stand waarin sommigen zich bevonden, dit alles getuigde van hun verval. De meesten droegen porseleinen rolletjes in hunne ooren, sommigen hadden hun gelaat groen en rood geschilderd. De opperhoofden hadden hun haar laten afscheren, met uitzondering van eene bosje, dat van het voorhoofd tot den hals was blijven staan en hetwelk zij met arendsvederen of andere voorwerpen versierd hadden. Op zekeren morgen trokken zij plechtig in hunne beste kleederen, met de vlag der Vereenigde Staten aan de spits, in paren naar de woning van den regeerings-commissaris, om hunne klachten in te brengen over de beperking der jachtgronden en het gebrek dat zij daardoor te gemoet gingen. Ook de armste wilde is trotsch op zijne afstamming en zijne vrijheid en ziet, al moet hij de meerderheid der blanken overigens erkennen, met zekere minachting op hun moeilijk en rusteloos leven neder.

Ten noorden van St. Louis staan niet ver van den Mississippi zeven kegelvormige van boven afgeronde heuvels op de vlakte, elk 50 of meer voet hoog, die „Indian mounds” of Indiaansche bergjes genoemd worden. Men ziet ze in vele staten der Unie, maar voornamelijk aan den Ohio en den Mississippi, op de geheele uitgestrektheid van het meer Erie tot aan Nieuw-Mexico. Over de wijze van hun ontstaan, hunne bestemming en hun ouderdom is men het nog geenszins eens. Omtrent hun oorsprong is bij de Indianen geen overlevering bewaard gebleven. Zij schijnen gedenkstukken van een machtig volk uit vroegere eeuwen te zijn, dat sedert lang spoorloos verdwenen is. Meestal staan zij in de nabijheid van rivieren, maar men ziet in den omtrek geen diepten, zoo als door het opwerpen van dergelijke massa’s aarde zouden moeten ontstaan zijn. Op verscheidene zijn dichte bosschen gegroeid. Eenige, gelijk die bij St. Louis, bestaan uit eene vaste, kleiachtige massa, doch andere uit aarde die met schelpen of brokken van aarden vaatwerken vermengd is. Een der merkwaardigste van die heuvels ligt bij Wheeling aan den Ohio, 75 voet hoog en 600 voet in omvang. Men heeft daarin twee gewelven boven elkander gevonden, in elk van welke een menschelijk geraamte lag, met schelpen en andere sieraden en zelfs, naar beweerd wordt, met geldstukken om den hals. Bij deze opgraving bleek ook, dat de heuvel uit afwisselende lagen aarde en beenderen bestond. Vermoedelijk zijn die heuvels dus begraafplaatsen van opperhoofden en de schouwplaatsen van offers of godsdienstige plechtigheden. De kolonisten in Arkansas zeggen, dat zij in dergelijke hoogten ook wapens, urnen en overblijfselen van geraamten gevonden hebben, waaruit bleek dat die menschen minstens 9 voet lang moeten geweest zijn. Wij zullen dit in het midden laten. Aan de Witte Rivier heeft men eenige voeten onder den grond lagen gebrande steenen ontdekt, die zich zeer ver door het bosch uitstrekten. Eindelijk vindt men, vooral in Ohio en K ntucky, midden in de bosschen plaatsen, door hooge aarden wallen omgeven, zoodat zij tot verschansingen schijnen gediend te hebben. Dit alles doet denken aan een volksstam, die, gelijk de Azteken in Mexico, reeds op een hoogeren trap van beschaving stond dan de tegenwoordige Indianen. Velen zijn van gevoelen, dat deze eerst later uit het noordoosten van Azië herwaarts overgekomen zijn.

Jefferson, aan den Missouri, is de hoofdstad van den staat Missouri en bezit, ofschoon zij zich schijnt te zullen ontwikkelen, tot dusverre nog slechts 4000 inwoners.

HOOFDSTUK IV.

De prairiën. — Chicago. — Springfield. — Nauvoo. — De Mormonen. — Iowa City. — Nebraska City — Omaha. — De Stille Zee-spoorweg [Pacific Railway]. — Een Indiaansch Kamp. — Milwaukie. — Madison. — Prairie du Chien. — De prairiehonden. — St. Paul. — Lecompton. — Detroit. — Lansing. — Portland. — Louisville. — New-Albany. — Indianopolis. — Frankfort. — Lexington. — De Shakers. — Cincinnati. — De handel in varkensvleesch. — Het onderwijs in de Vereenigde Staten. — De Duitschers te Cincinnati. — Columbus. — Cleveland. — Elisabethstown. — Wheeling. — Pittsburg. — Bewapening der Amerikaansche kustbatterijen. — Het kolenveld van Pittsburg. — Het kanaal van Pittsburg naar Philadelphia. — De Portage-spoorweg. — Harrisburg. — De kerken te Philadelphia. — Secten in de Vereenigde Staten. — Het graf van Franklin.

Eer wij onze reis op den Mississippi en den Ohio naar Cincinnati vervolgden, besloten wij een uitstapje naar Illinois en andere omliggende staten te doen. Eene veerstoomboot bracht ons naar de overzijde der rivier. Men kon het water van den Mississippi en dat van den Missouri nog van elkander onderscheiden, ofschoon wij hier ter plaatse 18 mijlen beneden het punt hunner vereeniging waren.

Aan den overkant, waar wij ons dadelijk op het gebied van Illinois bevonden, kwamen wij in eene kleine prairie, die zich eenige uren ver langs den stroom uitstrekte. Deze geheele streek aan de rivier wordt de „American bottom" of Amerikaansch laagland genoemd en gaat voor den vruchtbaarsten grond in het geheele gebied der Vereenigde Staten door, doch is wegens de lage ligging en den moerassigen aard des bodems ongezond. De landbouwers lijden hier veelal aan koude koortsen en ik ontmoette bijna niets dan bleeke gezichten. Het grootste gedeelte van Illinois bestaat uit schoone prairien; alleen in het uiterste noorden en zuiden verheft het land zich tot dicht begroeide heuvels, die langs den Mississippi in eene reeks van steile rotsen overgaan. Door groepen hooge eiken, olijven, esschen enz. van elkander gescheiden en met schilderachtige rivierdalen afgewisseld, strekken die prairiën zich ter breedte van 15 en meer mijlen van 't noorden naar het zuiden uit. De kolonisten beginnen zich meestal aan de zoomen der bosschen neder te zetten, waar zij eenig land ter bebouwing en uitgestrekte weidegronden voor hun vee in de nabijheid hebben.

Hoe verder wij oostwaarts kwamen des te ruimer werden de prairiën en een des te dieper indruk maakte de verhevenheid dezer natuurtooneelen op mij. Het fiere woud met zijne reusachtige zuilen en koepels

is mij dikwijls een tempel des Hoogsten geweest, maar de stille, onafzienbare prairie, die onmetelijke bloeiende tuin Gods, over welken zich de eindelooze hemel welfde, vervulde mij niet minder met gewijde aandoeningen. Als eene zee breidt de golvende landstreek, eigenaardig „rollend land" genoemd, en met hoog en weelderig gras begroeid dat op den wind heen en weder golft, zich tot aan de woudzoomen uit, die in flauwe omtrekken het verschiet begrenzen. Wanneer men die als de verre kusten van dezen wondervollen oceaan beschouwt, kan men de schilderachtige groepen van geboomte als de eilanden daarin aanmerken. Bovenal in het voor- en najaar zijn deze landstreken met den rijksten bloementooi versierd, waarbij zich het zonderlinge verschijnsel voordoet, dat altijd de eene of de andere soort van bloemen de overhand behoudt, zoodat nu eens de blauwe, dan eens de geele, dan weder de roode kleur den boventoon voert. Alom heerschte de diepste stilte, slechts nu en dan afgebroken door het verwijderd geloei der kudden, het wegsnellen van een opgejaagd hert of het geschreeuw van scharen prairie-hoenders die een goed heenkomen zochten. Toen de zon achter de blauw getinte bosschen onderging, die weldra geheel in de avondschemering onzichtbaar werden en daarna een rooskleurige gloed zich uit het westen over de onafzienbare prairie verbreidde, tot dat ook deze in duisternis gehuld werd en de eene ster na de andere boven de sluimerende aarde begon te fonkelen, was het mij alsof de natuur de plechtige avonddienst vóor een feestgetijde vierde.

De geest van den nieuweren tijd heeft echter reeds in ruime mate zijn stempel op dit Arkadië gedrukt. Illinois is, gelijk de meeste staten der Unie die lang genoeg gekoloniseerd zijn geweest, van 't noorden naar 't zuiden door spoorwegen doorsneden en heeft een groot kanaal, dat van Chicago aan het meer Michigan loopt tot dáar waar de rivier Illinois voor stoombooten bevaarbaar wordt. Door dit grootsche werk, dat 9 millioen dollars gekost heeft, staat het genoemde meer met den Mississippi in gemeenschap.

Chicago, de aanzienlijkste handelstad van Illinois, is een treffend voorbeeld van de ongeloofelijke vlucht, die sommige Amerikaansche steden in een korten tijd nemen. In 1829 woonden op de plaats, welke de stad thans beslaat, 30 menschen; in 1834 waren er reeds 1800, in 1844 8000, in 1850 28,000, in 1855 80,000, in 1863 150,000, in 1866 265,000, en thans meer dan 300,000. Niet minder gunstig gelegen is Alton aan den Mississippi, $2^1/_2$ mijl boven de monding van den Missouri. Het plaatsje, dat nu 6000 inwoners telt, neemt sterk in wasdom toe, bezit de beste landingsplaats op den oostelijken oever van den Mississippi en heeft in zijne nabijheid voortreffelijk hout en steenkolen, die belangrijke artikelen van verzending uitmaken.

Springfield, met eene bevolking van 6000 zielen, in 't midden van den staat gelegen, is de hoofdstad. Nauvoo, een plaatsje met 2000 zielen, aan de westelijke grens van Illinois, bij den Mississippi, is merkwaardig wegens de rol, die de Mormonen of Heiligen der Laatste Dagen, welke nu sedert eenige jaren in het meer westwaarts gelegen territorium Utah gevestigd zijn, er vroeger gespeeld hebben. De ongewone aard en geschiedenis dier veel besproken secte verdient wel, dat wij er een oogenblik bij stilstaan.

Joseph Smith, haar stichter, werd den 23 December 1805 te Sharon

in den staat Vermont geboren en verhuisde op tienjarigen leeftijd met zijn vader, die twaalf ambachten uitoefende en altijd dertien ongelukken had, naar Palmyra in den staat New-York. Toen Joseph opwies viel het werk niet erg in zijn smaak en trachtte hij liever op eene gemakkelijker wijze aan den kost te komen, waarbij hij door zijne gladde tong uitstekend gediend werd. Hij beroemde zich een schatgraver en een ziener te zijn en legde ook droomen uit, welke talenten hij zich door geloovige zielen goed liet betalen. De omstandigheid, dat men in Noord-Amerika dikwijls metalen platen heeft opgegraven, waarin zeer raadselachtige teekenen waren gegraveerd (gedenkstukken van een voormalig tamelijk beschaafd volk, waarvan in de geschiedenis zelfs geen herinnering meer is overgebleven), schijnt hem op het denkbeeld van een bedrog op groote schaal te hebben gebracht. In 1823 gaf hij voor, nadat hij reeds meermalen visioenen beweerde gehad te hebben, dat een engel hem verschenen was met de boodschap dat hij het uitverkoren werktuig zou zijn om eene nieuwe verlossing van het menschdom tot stand te brengen. Volgens verdere mededeelingen van den engel waren de Indianen de afstammelingen van Israëliten die, ten tijde van Zedekia naar Amerika overgestoken, daar hunne eigene profeten gehad en openbaringen ontvangen hadden, welke ten deele nog in schrift voorhanden waren. Bij eene verschijning in 1827 noemde de engel hem de plaats, waar zich die belangrijke overblijfselen onder den grond bevonden. De geheimzinnige plek lag 4 mijlen van Palmyra en toen Smith daar begon te graven vond hij, volgens zijne verzekering, eene steenen kist met metalen tafelen, die als goud glinsterden; zij waren 7 duim breed en 8 duim lang en bedekt met ingegraveerde teekens van een Egyptisch karakter. Daarbij lag een zonderling voorwerp dat uit twee kristallen platen bestond, die aan de einden van een boog hingen en, als men er door zag, de gave bezaten om den zin der hieroglyphen te doen verstaan. Hoewel Smith op deze beweerde vondst al zijne verdere operatiën bouwde, heeft hij nooit iemand de platen of de glazen willen laten zien. Toen hij zich zoogenaamd met de vertaling der inschriften bezig hield, plaatste hij zich achter een kamerschut en dicteerde van daar aan een schrijver buiten het schut de volzinnen.

De vrucht van dezen arbeid was de Mormonen-Bijbel, het zoogenoemde Boek Mormon, dat in 1830 het licht zag en achtereenvolgens in verschillende talen is overgezet. Met nabootsing van den bijbelschen stijl vermeldt het, dat Lehi, een vroom joodsch patriarch, met zijne zonen Laman, Lemuel, Sam en Nephi, benevens zekeren Ismael en diens dochters, in de dagen van Zedekia uit Jeruzalem oostwaarts was gereisd, tot dat zij aan de kusten eener groote zee kwamen, waar Nephi (naar wien al de nakomelingen van Lehi Nephiten werden genoemd) op goddelijk bevel een schip bouwde. Daarmede in Amerika aangekomen graveerde hij in koperen platen de lotgevallen van zijn volk en vele openbaringen uit den hemel over de toekomst van het menschelijk geslacht. In de vierde eeuw na Christus ontstonden er verdeeldheden en oorlogen, waarop Mormon, een vroom man en groot krijgsheld, zich aan het hoofd der Nephiten stelde en de Lamaniten versloeg, wier blanke huidkleur in een dof rood veranderde en van welke de tegenwoordige Indianen afstammen. Zijn zoon Moroni zette de geschiedenis van zijn volk op de metalen tafelen tot op zijn leeftijd voort en begroef ze daarna, met de beide kristalgla-

zen, onder den grond, waar het voor Joseph Smith bewaard was, ze weder op te delven.

Langzamerhand gelukte het dezen eene kleine gemeente te stichten, 30 personen sterk, waarmede hij zich te Lafayette in het district Ontario vestigde. Ofschoon zij zich „heiligen" noemden werden zij door de overige inwoners gewantrouwd, zoodat zij zich naar Kirtland in den staat Ohio verplaatsten, niet om daar te blijven, maar om naar een veiliger toevluchtsoord meer westwaarts uit te zien. Zij trokken dan ook weldra, door vele nieuwe aanhangers belangrijk in getal vermeerderd, naar de plaats waar thans de stad Independence in Missouri staat. Zij waren daar 1200 man sterk, stichtten met spoed eene kolonie en richtten een nieuwsblad op; doch zij schijnen er zich aan diefstallen ten nadeele der andere inwoners schuldig gemaakt te hebben en bestreden ook de slavernij, die toenmaals in Missouri heerschte, zoodat het volk te hoop liep, de drukkerij der courant verwoestte en na een gevecht, waarin twee Mormonen sneuvelden, de „heiligen" over den Missouri joeg. Dit geschiedde in Juli 1833. Zij meenden nu rust te vinden, maar werden in Juni 1836 wederom door het volk uit hunne nieuwe woonplaats verdreven. Joseph Smith, ofschoon door prediking en zendelingen altijd voor zijn nieuw geloof ijverende, was gedurende die jaren te Kirtland achtergebleven en had daar een winkel, een molen en een bankierskantoor opgezet, die in 1837 alle bankroet gingen. Zijne schuldeischers deden een bevel van gevangenneming tegen hem uitvaardigen, waaraan hij zich onttrok door de vlucht te nemen. Na eene omzwerving van vier weken kwam hij bij zijne geloofsgenooten aan, die zich intusschen in het Caldwell-district gevestigd en daar het dorpje Far West en andere plaatsjes gesticht hadden. Doch, even als de Mormonen te Independence gedaan hadden, toonden zij zich ook hier des te aanmatigender en dweepzieker naarmate hun getal toenam, terwijl hunne bedriegerijen en losbandigheden de algemeene ergernis opwekten. Er ontstonden dus weder twisten met de omwonende bevolking, die de huizen der „heiligen" in brand stak en hen tot vertrekken trachtte te dwingen. Van beide zijden stroomde er bloed. Aanvankelijk scheen Joseph Smith een oorlog op eigen hand te willen voeren, doch hij werd door geweld van wapenen tot onderwerping gedwongen, wegens landverraad te recht gesteld en tot gevangenis veroordeeld. Hij bleef tot in het begin van 1839 in hechtenis, toen het hem gelukte te ontvluchten en zich weder met zijne aanhangers te vereenigen.

Deze waren intusschen den Mississippi overgetrokken en in Illinois gekomen, waar zij door de inwoners goed ontvangen werden, omdat men hen als vervolgden en martelaars beschouwde. Zij vestigden zich in eene bocht van de genoemde rivier en stichtten daar eene plaats die zij Nauvoo noemden, waar zij reeds binnen een jaar 1500 koppen sterk waren. Zij meenden hier voor goed te zullen blijven en Joseph Smith, die van den beginne af hun opperpriester en profeet was, kwam met eene nieuwe voorspelling voor den dag, dat Nauvoo een der hoofdzuilen van de nieuwe godsdienst zou zijn, zoodat ter eere van God een groote tempel gebouwd moest worden. Ieder werd daarom gelast zijn goud, zilver, kostbaarheden, bouwstoffen enz. voor dien bouw beschikbaar te stellen. Het scheen ook inderdaad, dat de plaats eene schoone toekomst te gemoet ging. De huizen en boerderijen vermeerderden snel, de tem-

pel vorderde met spoed en de nieuwe leer breidde zich zoozeer uit, dat reeds in 1842 het getal Mormonen in Amerika en Groot-Britannië op 150,000 geschat werd. Smith kreeg ook van de wetgevende macht van den staat verlof om een corps militie op te richten, waarover hem het kommando werd opgedragen. Dat corps was eerlang gelicht en geoefend en telde binnen korten tijd 4000 man. Zijn aanzien en macht nam zoodanig toe, dat hij de eerzuchtigste plannen opvatte en zich in het begin van 1844 kandidaat voor het presidentschap der Unie stelde.

In het jaar te voren had hij de veelwijverij, dat beruchte geloofsartikel zijner secte, op grond eener voorgewende openbaring ingevoerd. Dit geschiedde echter niet zonder tegenstand zelfs van zijne eigene volgelingen en leidde tot zijn ondergang. Hij liet het huis en de drukkerij van een dagbladredacteur, die hem bestreed, door zijne blinde aanhangers verwoesten, waarop de overheid een bevel van gevangenneming tegen hem uitvaardigde. Wel verre van zich daaraan te onderwerpen, joeg hij den met de uitvoering belasten ambtenaar de stad uit, maar deze kwam met troepen terug en Smith was genoodzaakt zich over te geven. Hij stond in Juni 1844 te Carthago wegens hoogverraad te recht, doch toen hij in de gevangenis was teruggebracht werd deze des avonds door een 200tal personen, die hun gelaat hadden zwart gemaakt, in spijt van de zwakke wacht overrompeld. Zij drongen naar de kamer van Joseph Smith door, die uit het venster wilde springen, doch op hetzelfde oogenblik door drie kogels getroffen werd en dood nederstortte.

De tijding van het onverwachte einde van den profeet verspreidde een grooten schrik onder de „heiligen" van Nauvoo, die, naar men zegt, daar toenmaals reeds ten getale van 14,000 waren. Het bestuur der secte ging over in handen van een der ouderlingen, zekeren Brigham Young, die nog tegenwoordig haar opperhoofd is. Spoedig zag hij in, dat zijne geloofsgenooten ook hier geen blijvende plaats zouden hebben; de overige bevolking van Illinois hield hen verdacht, dat zij Nauvoo tot een middenpunt van verzet tegen de wetten wilden maken en beschouwde het als een moord- en roofhol. Die vijandigheid nam zoozeer toe, dat oploopen, gewelddadigheden en aanslagen van allerlei aard aan de orde van den dag waren en het geen twijfel meer leed, dat de „heiligen" en de „heidenen" niet in vrede naast elkander zouden leven. In het begin van 1846 nam Brigham Young dus het besluit de nederzetting op te breken en met het gansche Mormonen-volk verder westwaarts te trekken naar een gebied waar zij ongestoord zouden kunnen huishouden. In het midden van 1846 werd eene voorhoede uitgezonden om een geschikte plaats te kiezen en deze meende die in het Zoutmeer-dal in het territorium Utah (hetwelk door de heiligen Deseret genoemd wordt, hetwelk zij zeggen dat Honingbij beteekent) gevonden te hebben. Daarop begon de groote verhuizing. In het laatst van het genoemde jaar was er eene bevolking van 4000 man bijeen, die dadelijk handen aan het werk sloegen om er zich voor goed te vestigen. Nadat de eerste inrichting gemaakt was begon men eene stad te bouwen, die de Groote Zoutmeerstad is genoemd, omdat zij op slechts eenige mijlen afstands ten oosten van het Groote Zoutmeer ligt. Zij heeft een doodsch aanzien, omdat de huizen uit steenen bestaan die slechts in de zon gedroogd zijn

en eene loodkleur hebben. De stad bestaat uit 260 groote vierkante blokken huizen en 4 pleinen. De straten, die juist overeenkomstig de vier hoofdwindstreken loopen, zijn 128 voet breed en hebben aan elke zijde eene gracht van stroomend water, dat uit een bergstroompje afgeleid is en tot besproeiing der tuinen dient. Men heeft hier eindelijk den zoo lang beroemden grooten tempel of tabernakel gebouwd, die te Nauvoo niet tot stand kon komen. Hij bestaat geheel uit hout, is ovaal van gedaante, 282 voet lang, 132 voet breed en van den vloer tot aan de zoldering 65 voet hoog. Het gewelf wordt door 44 kolommen gesteund.

Ten noorden van de stad ligt een berg van 4000 voet hoogte, van wiens top men haar bijna in vogelperspectief ziet en een majestueus uitzicht over de omstreken geniet. Het riviertje, dat men de Jordaan heeft genoemd, kronkelt zich als een zilveren lint door het dal, totdat het in het meer valt, hetwelk zich met zijne eilanden tot in het verre verschiet uitstrekt. Op den achtergrond, in de richting naar Californië, verrijst eene met sneeuw bedekte bergketen, en recht zuidwaarts, aan de westzijde van het meer, vertoont zich, de eene top boven den anderen, eene tweede reeks van besneeuwde bergen.

In weerwil, dat het Zoutmeerdal hoog ligt en de lucht er zuiver is, zijn ziekten en sterfgevallen er talrijk. Gemiddeld telt men jaarlijks éen doode op 47 personen, terwijl er in den naburigen staat Oregon, waar de kolonisten een veel afmattender leven hebben, slechts éen sterfgeval op 232 personen voorkomt. In den aard van den bodem in Utah, die sterk zouthoudend is, moet waarschijnlijk de oorzaak dier ongezondheid gezocht worden.

Ten westen en noorden is Illinois omringd door nieuwere staten, zooals Iowa, Wisconsin (waar veel Nederlanders gevestigd zijn), Michigan, Minnesota, Nebraska en Kansas, die zich zeer snel, zelfs voor Amerika snel, ontwikkeld hebben.

Iowa is voornamelijk in het zuidoostelijke gedeelte gekoloniseerd, terwijl het overige nog grootendeels jachtgrond is voor de Indiaansche stammen. Het is een vruchtbaar en gezond land, waar bosschen en prairieën afwisselen en een overvloed van watervallen de drijfkracht voor raderwerken levert. De meeste rivieren vallen, na een aantal meertjes gevormd te hebben, in den Mississippi. Tarwe, maïs, rogge, haver en aardappelen gedijen zeer goed en onmetelijke lagen looderts strekken zich over honderden mijlen in Iowa, Wisconsin en Illinois uit. Ook koper, ijzer en steenkool is in overvloed voorhanden. Naar geen staat der Unie zijn de landverhuizers zoo snel heengestroomd als naar Iowa. De hoofdplaats is thans Iowa City met 5000 inwoners, aan de Iowa-rivier.

Nebraska, ten westen van Iowa, is een der jongste staten en heeft meerendeels heuvelachtig prairieland, zoodat het vooral voor de veeteelt geschikt is. Ook hier zijn ijzer- en kolenmijnen gevonden. Het klimaat is zacht en droog en werkt gunstig op de teelt van groenten en vruchten. Nebraska City en Omaha zijn steden in hunne opkomst. Vooral Omaha, dicht bij de grens van Iowa gelegen, ontwikkelt zich snel, omdat daar de Stille Zee-spoorweg (Pacific Railway) begint, die westwaarts dwars door Noord-Amerika naar Californië loopt, zoodat men tegenwoordig in zes dagen de geheele reis van New-York aan den Atlantischen Oceaan tot San Francisco aan de Stille Zee per spoortrein kan afleggen. Het

was reeds mogelijk, door de aaneensluiting der bestaande spoorwegen, uit New-York zich recht westwaarts naar Iowa te begeven. Even buiten de grenzen van dien staat, te Omaha, begon men nu in 1865 den Stille Zee-spoorweg in westwaartsche richting naar San Francisco te leggen, een afstand van 1830 Engelsche mijlen. Reeds in 1869 was dit reuzenwerk in weerwil van de onophoudelijke aanvallen der Indianen voltooid. Van New-York komt men in 43 uren rijdens te Chicago en van daar in 22 uren te Omaha. Te Laramie, 562 Engelsche mijlen van Omaha, bereikt men het eigenlijke Rotsgebergte. Om dit over te trekken heeft men met zorg de plaatsen uitgekozen, waar de minste stijging was en de reiziger ziet daar dus niet de hooge bergen, die hij misschien verwacht had. Hij krijgt ze meer zuidwaarts in 't oog, doch ver van den spoorweg. Desniettemin klimt men tot een punt op, dat 8242 voet boven den spiegel der zee ligt, bij het plaatsje Sherman. Het gezicht, dat men van hier heeft, is onvergetelijk; door de helderheid der lucht schijnen alle voorwerpen zich veel dichter in de nabijheid te bevinden dan werkelijk het geval is; de bergketenen, die 20 mijlen ver zijn, doen zich in zulke scherpe omtrekken voor, dat zij niet meer dan 5 of 6 mijlen verwijderd schijnen. In sommige der bergpassen loopt de spoorweg langs diepe kloven, over bruischende bergstroomen, onder overhangende bergen door, om hemelhooge rotsen heen. Daarop volgt de groote vallei van Utah en eindelijk bereikt men de Sierra Nevada. Al wat eene bergstreek kan aanbieden, toppen met kruinen van eeuwige sneeuw, schitterende meeren, zilveren watervallen, vindt men er bijeen. Hier, waar de reis ten einde begint te spoeden, ziet men de grootste schoonheden, maar ook de grootste moeielijkheden van den weg. De spoortrein overschrijdt de Sierra ter hoogte van 7042 voet en bereikt dat punt door eene gestadige klimming over eene lengte van 112 mijlen. Aan de andere zijde begint dadelijk de afdaling, en wel zóo snel (116 voet op de mijl), dat de werking van den stoom gestopt en aan elken wagen de remtoestel aangebracht wordt. De trein richt zich nu aanhoudend zuidwestwaarts, loopt om de baai van San Francisco heen en zet eindelijk de vermoeide, doch door het vele nieuwe en interessante opgetogene, reizigers in deze stad af.

De snelle ontwikkeling van Omaha (den klemtoon op de O te leggen) is zelfs in de Vereenigde Staten een wonder. Omstreeks 1865 was hier nog niets dan wildernis; thans is het eene stad van 15,000 inwoners en elke voet van den nog onbebouwden grond is geld waard. Alles draagt echter den stempel der nieuwheid, want, al heeft men er reeds een schouwburg en een circus, bestaan nog geheele straten uit woningen van planken. Alle zijn van reusachtige uithangborden voorzien en in elk huis wordt eene of andere zaak uitgeoefend, die meestal zeer voordeelig gaat; goedkoop is hier niets en het gewone verblijf in een logement, zonder iets extra's, kost 4½ dollar per dag. Ik bezocht den schouwburg, die zoo ruim was dat hij wel 1500 personen kon bevatten, ofschoon er slechts een 60tal aanwezig waren. Er werd een van die Engelsche stukken gegeven, waarin elk bedrijf met eene duchtige kloppartij eindigt en een agent van politie de hoofdrol vervult. Ik kwam toen het eerste bedrijf reeds aan den gang was en amuseerde mij met de bombastische wijze waarop de meest alledaagsche dingen gezegd werden; maar er wachtte mij nog eene verrassing. De gordijn viel, en welk een gordijn! Ik kon

te nauwernood mijne oogen gelooven, maar moest ten slotte erkennen, dat deze tempel der muzen op echt Amerikaansche en practische wijze het nuttige met het aangename vereenigde. De geheele gordijn was in 5 groote middenvelden en 42 kleinere daar om heen verdeeld. Van boven in 't midden zag men den Amerikaanschen adelaar met eene banier, die tot aankondiging van den *Omaha Daily Republican* en zijne stoomdrukkerij en binderij strekte. Het veld daaronder bevatte de advertentie van de *Nationale Bank te Omaha*, en wederom daar onder recommandeerde W. Williams zijn *Schoenen- en laarzenmagazijn*, *Farnham Street*, *no.* 204. In het alleronderste had de decoratieschilder met eenige krullen zijn eigen adres opgegeven: *Forsyth Lamphere*, *fresco-schilder*. De kleinere vakken rechts en links bevatten advertentiën van Hays en Cooper, makelaars in assurantiën, van Virginia tabak, van dranken en sigaren, eene stoombakkerij, een schoenmaker, een paardenverhuurder, enz. Twintig der kleine vakjes waren nog open en een bericht op het tooneel-affiche, dat zelf weder met advertentiën overladen was, hield in voor welken prijs men zijne aankondigingen daarop kon laten schilderen.

Bij een uitstapje een eindweegs op den Stille Zee-spoorweg had ik gelegenheid nabij de Noord-Platte-rivier een kamp van Indianen te bezoeken, zoogenoemde Ogellala Sioux (hier Soes uitgesproken), die met de blanken bevriend waren. Hun opperhoofd heette Itsjonka (Groote Mond) en nooit heb ik iemand gezien die zijn naam met méér recht droeg dan hij. Het kamp bestond uit 17 witte tenten of wigwams, die er als linnen uitzagen; doch slechts twee bestonden uit deze stof, namelijk die van Itsjonka en van een Canadaschen Franschman die tot tolk strekte en bij hen woonde; de overige tenten waren van gelooide en in de zon uitgebleekte buffelvellen, die door stokken in 't midden werden opgehouden. Eene ovale opening voor welke eene klep hing diende tot ingang, waar men door moest kruipen als men zulk een verblijf van binnen wilde bezichtigen.

Ik zal de laatste zijn om tegen te spreken, dat een bezoek in zulk een Indianen-kamp iets ongemeen romanesks bezit. De romans van Cooper liggen den meesten onzer nog te goed in het geheugen dan dat wij het tooverwaas zouden vergeten hebben dat hij over het leven der Indianen heeft weten te verspreiden, of liever, dat onze eigene phantaisie er aan heeft bijgezet, zelfs als zijne schilderingen volmaakt overeenkomstig de waarheid zijn. Maar even bepaald moet ik verklaren, dat een aantal dingen op deze wereld hunne betooverende kleur verliezen, als men ze te veel op den keper bekijkt. Het Indiaansche leven is eene soort van decoratie-schilderij, en de begeerte, die men er naar mocht gevoelen, is volkomen bevredigd, zoodra men het van nabij gezien heeft. Wel is waar schijnen sommige blanken, vooral Franschen uit Canada, zeer goed onder hen te kunnen leven, zoodat zij zelfs dikwijls trouwen met de dochters van opperhoofden, wier blauw, rood en geel geverfde gezichten hun een verbazend imposant voorkomen geven; doch den eenigszins beschaafden mensch draait het hart in het lijf om, als hij de verschrikkelijke onreinheid aanschouwt, waarin die half verdierlijkte menschen hun leven doorbrengen.

Zoodra ik den kring binnentrad, die door de wigwams gevormd werd, zag ik een paar bruingeele totebellen, bezig uit milt, darmen en ander ontuig van een rund een ragout te fabriceeren, die in staat was den toeschouwer voor jaren lang den smaak in vleesch te benemen. Het

waren twee gedrochten die men niet naar waarheid zou kunnen afschilderen, want de lompen die zij droegen en de onreinheid waarmede die bedekt waren, zouden er op het doek al weder romantisch uitzien, maar nimmer den indruk, dien de werkelijkheid op mij maakte, kunnen te weeg brengen.

Er kwamen ook jonge Indiaansche vrouwen (of squaws) aanloopen en kinderen in massa, maar zeker had geen van alle in maanden water noch ooit in zijn leven zeep gezien. En wat zag het er in de tenten uit, waar zij allerlei lorren van de blanken bijeenverzameld hadden! Maar dit waren geen echte wilden meer, die, fier op hunne armoede, alles waarvan zij zich bedienen ook zelf vervaardigen. Van hunne vroegere rooftochten hadden zij hier een aantal dingen bijeengesleept, die zij tot nog toe zelfs bij name niet gekend hadden of naar wier gebruik zij raden moesten. Er stonden koffers en valiezen, de vrouwen bedienden zich bij haar kralenwerk van naaikistjes, die van naalden, scharen, vingerhoeden, garenklossen en knoopen — wat wisten zij vroeger van knoopen! — voorzien waren. Ja zelfs (hoe ongeloofelijk, was het toch waar) zag ik in een hoek eenige crinolines bijeengebonden liggen en de tolk verzekerde mij, dat zij zich wel eens van die kleedingstukken bedienen. o Als men dát eens zien mocht! Maar zij doen dat verre van hier, in de prairieën. Misschien worden zij daar wel wat door de cactussen gehinderd, maar dames zien tegen zulke kleine bezwaren niet op, wanneer het de aanneming van eene nieuwe mode geldt.

Groote Mond zat kalm in zijne tent met zich zelven de vredespijp te rooken. Zijne dochter was een nog jong en niet leelijk meisje, dat echter ook met het erfelijk gebrek behebt was, waaraan haar vader zijn naam te danken had. Zij was zeer verblijd met een handvol kralen die ik haar gaf, even als haar vader met eene hoeveelheid tabak, waarna ik de eer genoot aan de pijp te mogen trekken, die hij uit zijn mond nam. Dit was wel niet uitlokkend, maar indien ik het aanbod geweigerd had zou ik gebrek aan goede opvoeding verraden hebben en aan zulk eene onbeleefdheid wilde ik mij dus niet schuldig maken.

Ons onderhoud was zeer beknopt, want de tolk had juist andere zaken te verrichten en kon er dus niet bij zijn. „Hau!” zeide ik bij mijn binnentreden. „Hau!” was het antwoord van Grooten Mond en zijne dochter, en daarmede was mijn Indiaansche woordenschat uitgeput. Maar wij onderhielden ons toch zeer goed met elkander, door elkander wederkeerig aan te kijken en dan de pijp over en weer te geven, die, als zij uitgerookt was, door den Indiaan weder met killikinik (tabak en wilgenbast) gestopt werd, een mengsel dat een zachten en aromatischen geur heeft. Na korten tijd vertrok ik weder, want mijne nieuwsgierigheid was genoegzaam voldaan.

De staat Wisconsin levert even als Iowa eene afwisseling van prairieën en boschland op, waartusschen eenige moerassen of zoogenoemde „natte prairieën” liggen. De bosschen bestaan meerendeels uit oude eerwaardige eiken, die, daar zij 10 tot 15 voet van elkander verwijderd zijn, zonder kreupelhout in de tusschenruimten, meer een statig park dan een woud in nog te nauwernood ontgonnen streken uitmaken. Soms vormen die boomen slechts smalle strooken bosch, die mijlen ver in dezelfde richting voortloopen, en prairieën òf van weinige voeten òf van mijlen breedte tusschen elkander hebben. De belangrijk-

ste stad van Wisconsin is Milwaukie aan het meer Michigan. Zij is de eenige goede haven van den staat. In 1840 had zij 2800 inwoners, in 1870 telt zij er veel meer dan 60,000. Madison, de hoofdstad, in eene schoone streek gelegen, heeft er slechts 3000. Eene gelijke bevolking bezit het plaatsje Prairie du Chien, nabij de eveneens genoemde prairie, die zich 10 mijlen ver langs de rivier Wisconsin naar den Mississippi uitstrekt. In den omtrek vindt men een aantal „Indian mounds" van verschillende gedaante en grootte en zeer rijke kopermijnen, waar zware stukken gedegen koper zijn opgedolven. De streek heeft haar naam ontvangen naar de talrijke woonplaatsen van prairiehonden, eene soort van marmotten, die gezellig bijeenleven in zoogenaamde dorpen, soms van eene mijl in omtrek, waar het eene heuveltje naast het andere staat.

Noordwestwaarts van Wisconsin wordt het land in den staat Minnesota heuvelachtig en verheft zich in 't noorden tot bergen. Zeer groot is het aantal meeren en meertjes, die meestal met elkander in verbinding staan. In dezen staat ontspringt de Mississippi uit het meer Itaska en loopt de Noord Roode rivier naar het meer Winnipeg in Britsch-Noord-Amerika. De laatstgenoemde stroom is slechts door eene landstrook van eene mijl breedte van de St. Peter rivier, die zich in den Mississippi uitstort, gescheiden. Waren de beide wateren door een kanaal vereenigd, dan zou er eene onafgebroken scheepvaart uit de Hudsons-baai naar de Golf van Mexico kunnen plaats hebben. Hoewel Minnesota eerst sedert een tiental jaren als staat in de Unie opgenomen is, heeft de hoofdstad St. Paul reeds meer dan 15,000 inwoners.

Kansas, een nog jongere staat ten zuidwesten van Minnesota en ten zuiden van Nebraska, is rijk met natuurschoon bedeeld. Prairieën wisselen met rotsruggen en ravijnen af, welke laatste in vele gevallen de schilderachtigste tooneelen aanbieden. De rotsen zijn niet van de gewone soort, maar doen zich als bouwlanden voor, die in terrassen achter elkander oprijzen; enkele malen daarentegen hebben zij de gedaante van forten en ouderwetsche kasteelen. De gronden worden in vruchtbaarheid door geene andere in het Mississippi-dal overtroffen en het klimaat is zeer gunstig, inzonderheid voor personen die aan borstziekten lijden. Lecompton, de hoofdstad, aan de rivier Kansas, telt nog slechts weinig inwoners.

Reeds veel langer gekoloniseerd is Michigan, ten noord-oosten van Wisconsin, bestaande uit twee schiereilanden die door het Boven-meer, de meeren Michigan, Huron en Erie bespoeld worden. Langs de kusten stuwt de wind dikwijls zandheuvels in de meest fantastische gedaanten op. In het binnenste van het zuidelijke schiereiland is de vruchtbare bodem golvend en verheft hij zich tot een tafelland, waar bosschen en prairieën afwisselen. Geen gewest van de Vereenigde Staten is rijker aan visch, watervogels en wild; de zalmforellen, die van 10 tot 70 pond wegen, worden in groote hoeveelheden uitgevoerd. Het noordelijke schiereiland is meerendeels eene wildernis van bergen, meeren, rivieren en wouden, die door de verhevenheid der natuurtooneelen indruk maakt, doch weinig tot bewoning uitlokt. De grond, vermoedelijk minder voor den landbouw geschikt, schijnt rijk aan metalen te zijn, en de rivieren en kusten met hare schoone baaien en voortreffelijke ankerplaatsen kunnen eenmaal geschikte punten voor den handel worden. Tot nog toe zijn die streken meerendeels aan de Chippeway-Indianen en het wild, waarvan deze leven,

overgelaten. Te Detroit, nabij het meer Erie, stichtten de Franschen reeds in 1647 eene nederzetting. In 1800 had deze nog slechts 600 inwoners, doch thans telt men er 50,000, daar de plaats uitstekend voor den handel gelegen is. De hoofdstad Lansing heeft slechts 1000 inwoners.

Kort na onzen terugkeer van dit uitstapje in verscheidene der staten in den omtrek van Illinois zakten wij met eene goede doch te volle stoomboot van St. Louis den Mississippi weder af en liepen des avonds van den volgenden dag den schoonen Ohio door de, bij de vereeniging dier beide rivieren onstuimig bewogen, wateren binnen. Deze tocht op den Ohio is eene der aangenaamste herinneringen van mijne reis. De breede en heldere majestueuse stroom, zijne vele schilderachtige kronkelingen en bochten, de talrijke rivieren die er zich in uitstorten, de weelderige plantengroei aan zijne oevers, waar het frissche groen der beuken-, kastanje-, eiken- en notenboomen met het matte groen der reusachtige platanen (wier stammen soms 10 tot 16 voet middellijn hebben) afwisselde, de rijke plantages en velden met hunne nette boerderijen, de bloeiende steden en dorpen, — dit alles leverde eene volgreeks van de verschillendste en liefelijkste tafereelen op, die in schoonheid wonnen naarmate wij de rivier hooger opstevenden.

In den avond van den tweeden dag nadat wij den Ohio waren binnengeloopen bereikten wij Portland, eene aanzienlijke plaats boven welke de stroomvallen (rapids) van den Ohio liggen, waar slechts kleine vaartuigen overheen kunnen komen en alleen bij hoog water, wanneer die vallen bedekt zijn. Om ze te vermijden is een kanaal aangelegd, dat boven de vallen bij Louisville uitkomt, waar wij nog vóor den nacht aanlegden. Deze plaats, de aanzienlijkste stad in den staat Kentucky, met 70,000 inwoners, is heerlijk gelegen op eene zacht glooiende vlakte langs den Ohio, die hier meer dan eene mijl breed is. Wegens de hinderlijke stroomvallen werd Louisville het middenpunt voor al de stoomschepen, die den Ohio op- en afvoeren. Door den aanleg van het kanaal kunnen de vaartuigen thans in 7 of 8 dagen te New-Orleans komen, terwijl zij vroeger veel langer tijd noodig hadden. In 1788 woonden hier nog slechts 30 menschen. Op beide oevers der rivier liggen steden en dorpen dicht bij elkander en is het fraaie landschap alom bezaaid met boerderijen. In groote scharen kwamen de landbouwers te paard of op wagens naar de stad, allen rijzige en krachtige gestalten, wier vermetel uitzicht hunne reputatie rechtvaardigde dat zij twistziek zijn en al te snel naar het mes grijpen. De schandelijke gewoonte, die zij vroeger hadden, om bij een gevecht hunne tegenpartij de oogen uit te drukken, schijnt door de strenge bepalingen die men daartegen heeft gemaakt en door eenige meerdere beschaving in onbruik gekomen te zijn. De Kentuckiërs staan als de beste schutters en varensgezellen bekend en bezitten talent en lust voor allerlei gevaarlijke ondernemingen. Bij honderden voeren zij met hunne platbodem-vaartuigen levensmiddelen van verschillenden aard naar New-Orleans. Inzonderheid fokken zij runderen en varkens in groot aantal en van uitmuntende hoedanigheid. De paarden van Kentucky zijn gezocht wegens hun vuur en hunne onvermoeibaarheid en wedrennen behooren dan ook tot de meest geliefkoosde volksvermaken.

Op een uitstapje naar den staat Indiana, die op den anderen oever van den Ohio begint, bezochten wij New-Albany, dat door zijne ligging

beneden de stroomvallen snel in bloei toeneemt, vooral door den scheepsbouw; na Cincinnati worden hier de meeste stoombooten voor den Ohio en den Mississippi gebouwd. De hoofdstad van dezen staat is Indianopolis met 9000 inwoners, aan de Witte Rivier gelegen. In 't noorden van Indiana hebben zich langen tijd talrijke Indiaansche stammen opgehouden, vooral Pottawatomi's en Miami's, doch deze zijn meerendeels verder naar het westen verhuisd. Deze staat heeft geen gebergten; alleen langs den bovenloop van den Ohio ziet men eene heuvelketen.

Alvorens de reis op den Ohio naar Cincinnati voort te zetten, deden wij nog een tochtje naar Frankfort en Lexington, die door een spoorweg met Louisville verbonden zijn. Op het eerste gedeelte dier reis geleek het landschap door de liefelijke afwisseling van bosschen en weidegronden op een park, dat de kunst niet schilderachtiger had kunnen aanleggen, maar ook verderop was de streek door de bergen en dalen, de fraaie buitenplaatsen, de vruchtbare velden en de heerlijke beukenbosschen zeer schoon. Des middags bereikten wij Frankfort, dat de hoofdstad van den staat is en aan de rivier Kentucky ligt, die na zware regens soms 60 voet stijgt en op vele plaatsen tusschen kalksteenoevers van 300 voet hoogte voortstroomt. Eene kalksteenschicht loopt door den geheelen staat en heeft in sommige oorden spleten en openingen waarin eenige der rivieren verdwijnen. Er zijn ook vele holen en grotten, onder welke het Mammoets-hol, op den weg van Lexington naar Nashville, dat, naar men verzekert, eene lengte van 8 of 10 mijlen heeft, het voornaamste is. Den volgenden morgen reden wij naar Lexington, eene der schoonste steden van het westen der Unie. Hare fraaie omstreken zijn met landhuizen als bezaaid. De hier reeds in 1798 opgerichte Transylvania-universiteit wordt door eenige honderden studenten bezocht en hare cursussen in de medicijnen zijn, na die van Philadelphia, de drukst bezochte in 't geheele gebied der Vereenigde Staten. In 't algemeen geniet de stad eene groote reputatie als een centrum van wetenschap en beschaving, zoodat velen er hunne woonplaats gevestigd hebben, om zich daar in rust aan de dienst der muzen te kunnen wijden.

Wij bezochten eene kolonie van zoogenoemde „Shakers" of schudders te Pleasant Hill, op eenige mijlen afstands. De weg daarheen en de streek zelve, waar zich de nederzetting bevindt, zijn zeer schoon, zoodat wij moesten erkennen, dat dit gedeelte van den staat met recht den naam van „tuin van Kentucky" draagt. De Shakers hebben, behalve deze, nog een aantal andere koloniën, voornamelijk in de staten New-York en Massachusetts; de eerste die gesticht werd, was New-Lebanon, in de nabijheid van den Hudson. Deze secte heeft haar oorsprong te danken aan Anna Lee, doorgaans Moeder Anna genoemd, de vrouw van een smid, die in 1770 uit Engeland naar Amerika overstak. Zij verklaarde dat zij de moeder van een nieuwen Messias zou worden en dat zij niet sterven zou, welke beide voorspellingen niet vervuld zijn. Hare volgegelingen moesten zich aan de vermaken der wereld onttrekken, in gemeenschap van goederen leven en in hunne bijeenkomsten ook dansen of springen ter eere Gods. Wij werden op Pleasant Hill beleefd ontvangen en rondgeleid. De mannen zagen er wel doorvoed uit, doch de vrouwen waren bleek en mager. De eerste droegen donkerblauwe rokken, korte broeken van eene donkere stof, witte kousen en dassen en een breedgeranden hoed. De laatste waren alle met een grijs kleed,

eene witte muts van zonderling fatsoen en een wit over de borst gekruist doekje uitgedost. Zij hebben predikers en prediksters, maar dikwijls drijft de geest ook anderen tot spreken. Bij de godsdienstoefeningen wordt na eene toespraak gezongen en daarop beginnen de dansen onder allerlei uitroepen en liederen. Mannen en vrouwen staan in afzonderlijke rijen tegenover elkander, treden naar elkander toe, draaien zich om, schudden zich met uitgestoken handen heen en weder, en gaan dan meermalen tot zulke verwoede sprongen over, dat zij eindelijk machteloos nederzinken. De bejaarden, die niet meer in staat zijn te dansen, zitten ter zijde de maat te slaan. Het is wel gebeurd, dat vreemdelingen, die dit bijwoonden, niet altijd hunne lachspieren in bedwang konden houden, en toen eenmaal de Shakers, overtuigd dat de duivel onder hen los was, den booze met schoppen, harken en bezems de steile berghelling afjoegen om hem in de rivier te drijven, barstten de aanwezige bezoekers in een luid gelach los, sedert welken tijd niemand meer bij de godsdienstoefeningen wordt toegelaten, als hij niet tot de gemeente behoort. De Shakers wonen in groote gebouwen, doch afgezonderd naar de geslachten; alleen aan tafel komen mannen en vrouwen bijeen en zitten dan tegenover elkander. De vereeniging geniet eene groote welvaart; hare landerijen verkeeren in een uitmuntenden toestand en haar vee is voortreffelijk. Tot zelfs in de varkenshokken heerscht de uiterste zindelijkheid. Zij leggen zich toe op het produceeren van velerlei soorten van zaden, kweeken kruiden en wortels voor apothekers, en vervaardigen sierlijk bewerkte voorwerpen van verschillende soort, die zij in winkels te koop stellen.

Wij kwamen des avonds te Lexington terug en stevenden 24 uren later van Louisville met eene stoomboot den Ohio op, doch de weldra invallende nacht benam ons het gezicht op de fraaie oevers der rivier. Toen ik den volgenden morgen het dek weder betrad bevonden wij ons voor het schilderachtig van de rivierzijde oploopende stadje Vevay, door Zwitsers gesticht, die den wijnbouw hier overgebracht hebben en met goed gevolg drijven. Na rijk bebouwde oevers voorbijgevaren te zijn, die zoowel van de vlijt der boeren als van de vruchtbaarheid van den grond getuigden en waarachter bijna onafgebroken boschrijke heuvelketens heenliepen, passeerden wij des middags de monding van de snelle Miami-rivier, die de grens tusschen de staten Indiana en Ohio uitmaakt en bereikten des avonds Cincinnati, met alle recht bijgenaamd „de koningin van 't westen.”

De stad strekt zich langs den rechteroever van den Ohio uit en loopt van de rivier af tegen eene zachtglooiende vlakte op, die door eene heuvelreeks in een halven kring wordt omsloten. Tegenover haar op den linkeroever liggen in Kentucky aan weerszijden van de monding der Licking de plaatsjes Newport en Covington, die als hare voorsteden kunnen beschouwd worden. Eene hangende brug van ijzerdraad-kabels, 1075 voet lang tusschen de beide eenige pijlers die haar steunen, 36 voet breed en 100 voet boven laagwater verheven, leidt van Cincinnati over de rivier naar Covington. Op een afstand gezien doet zij zich als een spinweb voor en toch kan zij een gewicht van 16,000 ton (32 millioen pond) dragen. De meeste straten van Cincinnati zijn zeer zindelijk en met rijen boomen beplant; de eene winkel volgt er op den anderen en overal golft eene bezige menigte op en neder. In de vlakte

sluiten verstrooide groepen huizen zich bij de stad aan. Zij is sedert lang de groote markt der westelijke staten en heeft met de ontwikkeling van deze gelijken tred gehouden. In 1738 werd hier het eerste blokhuis in het bosch gebouwd, het plaatsje dat er allengs uit ontstond telde in 1800 750 inwoners en de tegenwoordige aanzienlijke stad heeft eene bevolking van 250,000 zielen. Het zonderlinge verschijnsel doet zich voor, dat men te Cincinnati 7 burgemeesters heeft, daar het eigenlijke Cincinnati, Covington en vijf afzonderlijke groepen villa's elk eene afzonderlijke gemeente hebben willen vormen, ten einde zelf de keuren te kunnen vaststellen, die zij in hun bijzonder belang noodig achtten.

Ten gevolge van den grooten omvang der fabrieknijverheid heeft men buitengewoon veel last van den rook, vermits men eene goedkoope, maar zeer bitumineuse steenkoolsoort gebruikt en inrichtingen tot verteering van den rook hier nog niet bekend schijnen. In 't algemeen is dit in de fabrieksteden van het westen het geval, zoodat zij bijna even somber zijn als Londen. De rook dringt alle huizen binnen, bederft vloerkleeden en gordijnen, overtrekt de schilderijen met eene vuile huid en brengt de dames tot wanhoop, daar zij geen toilet kunnen maken. Bijna alle bedienen zich van donkere kleederen, want lichte gewaden, linten en handschoenen zijn in een oogenblik bezoedeld. De rook zet op alles, vooral op wollen manskleederen, een fijn roet af, zoodat men ze niet kan aanraken zonder de vingers zwart te maken. De daarmede gepaarde roetlucht doordringt alles en laat zich aan de brieven, die men uit deze fabrieksteden ontvangt, door den reuk waarnemen.

Ofschoon men bijna geen menschelijken arbeid zou kunnen noemen, die niet te Cincinnati verricht wordt en men er kolossale fabrieken van machines, meubelen, kleederen, galanteriën enz. vindt, is de stad buitenaf het meest bekend door den reusachtigen handel dien zij in geslacht varkensvleesch drijft. In vergelijking met vroeger is de tijd, dien het slachten en afhakken der dieren kost, door de uiterste verdeeling van den arbeid en het aanwenden van verschillende werktuigen en toestellen aanmerkelijk verkort. Wij bezichtigden een der belangrijkste etablissementen, genaamd „Banner's inrichting tot het slachten en verzenden van varkens," waar het werk met machineriën van de nieuwste vinding wordt volbracht. Hier wordt een varken van 500 of 600 pond gedood, afgeschroeid, uitgehaald, gehakt, gezouten en in vaatjes gekuipt, elke operatie binnen den gemiddelden tijd van 20 seconden, en op dien voet duurt het werk 10 uren daags gedurende een seizoen van vier maanden des jaars voort (November tot Februari). De overige maanden des jaars worden geen varkens voor den uitvoer geslacht. De snelheid van bewerking wordt daardoor verkregen, dat ieder man slechts éene soort van arbeid verricht en aldus eene buitengewone handigheid verkrijgt.

Een aantal varkens, doorgaans 15, worden in een perk bijeengedreven en daar gedood, waarna men de lichamen op een hellend vlak plaatst, langs 't welk zij in een bekken met heet water glijden. Een werkman staat er naast en ziet nauwkeurig toe, want als een varken 10 seconden te lang in het bekken blijft of het water eenige graden te heet is, komt het dier er zoo rood als een kreeft uit, terwijl daarentegen, als het varken er te kort in wordt gelaten of het water te koud is, het afschrappen van de borstels driemaal meer tijd kost dan gewoonlijk. Als de werkman meent dat het tijd is geeft hij een sein en wordt het varken dadelijk

door middel van een toestel uit het bekken geheschen en op eene groote hellende tafel gelegd, waar twee mannen die gedeelten van de borstels uitrukken welke waarde bezitten en ze in een vat werpen, terwijl twee anderen met schrapmessen de andere borstels verwijderen. Na eenige seconden is dit afgeloopen en keert men het dier om, ten einde dezelfde bewerking aan de andere zijde te herhalen. Hierna wordt het aan vier nieuwe werklieden overgeleverd, die met fijnere instrumenten hetzelfde werk overdoen, tot dat er op het gladde lichaam geen haartje meer te vinden is. Het varken wordt aan de achterpooten opgehangen en een werkman, wiens arbeid als het voornaamste van alles beschouwd wordt, geeft snel eene snede over de geheele lengte van het lichaam van het dier en twee of drie sneden dwars en aan den hals, waarop met één greep al de ingewanden er uit genomen worden. Een jongen bespuit het aldus geopende dier met een waterstraal en een andere jongen laat het langs ijzerdraden naar de afkoelingszaal glijden, waar het den geheelen nacht blijft hangen. Treedt men daar binnen dan ziet men een groot aantal varkens in twee rijen hangen; de éene rij is de vrucht der werkzaamheden van dien dag en de andere het resultaat van den arbeid van den vorigen dag. Deze laatste worden nu in stukken gehakt, hetgeen met groote vlugheid geschiedt. Twee mannen leggen een varken op een wagentje en rijden het naar de weegschaal, waar het gewicht onderzocht en opgeschreven wordt. Daarna wordt het op eene tafel gelegd, waar de kop en het achterlijf door twee juist gemikte slagen van den romp worden gescheiden. De verdere verdeeling in stukken geschiedt door drie of vier even juiste slagen met hetzelfde hakmes. Dicht bij de tafel bevinden zich de openingen van evenveel houten kokers als er soorten van stukken aan een varken zijn. Die kokers loopen naar verschillende vertrekken in de benedenverdiepingen; de hammen gaan door haar koker naar een locaal om gerookt te worden; de stukken die gezouten moeten worden glijden door een anderen naar keldergewelven; de tong, de pooten, de afsnijdsels, alles volgt een afzonderlijken weg. In dit etablissement worden gedurende het seizoen gemiddeld 180,000 varkens geslacht; doch er bestaan nog vele andere inrichtingen van denzelfden aard, zij het ook op kleinere schaal, zoodat men de dieren, welke jaarlijks te Cincinnati onder het mes komen, voorzeker op vele honderdduizenden kan stellen.

Voor het onderwijs zorgt men te Cincinnati uitstekend, en daar in geheel Noord-Amerika de hoogste belangstelling aan dit onderwerp gewijd wordt, zij het ons vergund hier in het algemeen een blik op den stand en den aard van het onderwijs in de Vereenigde Staten te werpen.

De Unie mag zich niet alleen beroemen dat ieder burger kan lezen, maar ieder leest ook tot zijne uitspanning of tot zijn onderricht. In Europa onderzoekt men, als een loteling in de militie valt, of hij in staat is eenige regels druks te ontcijferen; maar al vermag hij dit, dan is die kennis hem tot niets nut, daar verreweg de meesten nooit een boek of courant ter hand nemen. Daarentegen is het lezen in Amerika eene dagelijksche gewoonte en als matrozen of soldaten vrij van dienst zijn, als de burgers met den spoortrein of eenig ander vervoermiddel reizen, als kooplieden of werklieden een ledig oogenblik hebben, ziet men altijd lectuur in hunne hand. Dat een voornaam dagblad 100,000 en een weekblad 400,000 exemplaren van elk nommer debiteert is geen

zeldzaamheid. In de Unie wordt dan ook tweemaal meer gedrukt dan ergens elders ter wereld en men verbruikt er evenveel papier als Frankrijk en Engeland te zamen.

De lagere school is voor alle kinderen kosteloos en staat voor allen open. Ten gevolge daarvan slijten maatschappelijke en godsdienstige vooroordeelen uit, want, in weerwil van de massa's landverhuizers van allerlei natiën, die op dat punt geheel andere begrippen zijn toegedaan, smelten daardoor reeds hunne kinderen in de Amerikaansche nationaliteit weg. De school drukt den algemeenen stempel van de nationale zeden en de heerschende denkbeelden op hen. Zonder die volksschool zou de Unie waarschijnlijk reeds lang door partijschappen verscheurd of in een oceaan van domheid gedompeld zijn, want men heeft berekend, dat, indien de immigratie van vreemdelingen bijv. met het jaar 1810 had opgehouden, de bevolking der Vereenigde Staten op het oogenblik even 10 millioen zou bedragen, in plaats van 40 millioen, zooals thans het geval is. De landverhuizers en hunne afstammelingen maken dus drie-vierden van de bevolking uit. Alleen door het onderwijs heeft de oorspronkelijke kern der bevolking al die vreemde elementen aan zich gelijk kunnen maken.

Het lager onderwijs is wat de inrichting, de gebouwen enz. betreft de zaak van elke gemeente, doch de wetten van elken staat hebben daaromtrent algemeene bepalingen gesteld. Zij schrijven het oprichten van een toereikend aantal scholen voor en zetten daaraan door twee strafbepalingen kracht bij; vooreerst kan de staat de gemeente dwingen tot het uitschrijven van belastingen ten behoeve van het onderwijs, en ten tweede hebben de ouders van een kind, aan 't welk eene plaats op school geweigerd is, recht op schadevergoeding. Elke gemeente is in schooldistricten verdeeld en elk district, dat doorgaans 150 a 300 inwoners telt, moet eene school onderhouden. Ten gevolge van dezen maatregel zijn de scholen talrijk en overtreffen zij alles wat van dien aard in Europa bekend is. In den staat New-York heeft men 1 school op 300 zielen, in Massachusetts 1 op 270, in Illinois 1 op 190, in Ohio 1 op 160, in Michigan 1 op 150, in Wisconsin 1 op 130. Geen land van Europa kan zulke verhoudingen aanwijzen. De schoolgebouwen verschillen zeer veel van elkander, naarmate van de oudheid en de welvaart van den staat, waar zij zich bevinden. In 't westen der Unie, waar de gezinnen nog te nauwernood op den pas ontgonnen grond zijn gevestigd, zijn het eenvoudige blokhuizen van boomstammen; ten platten lande in de oostelijke staten zijn het eenvoudige huizen van éene verdieping; maar in steden als New-York, Philadelphia en Boston heeft men er indrukwekkende gebouwen van drie verdiepingen voor opgericht. Als algemeene regel geldt overal, dat elke school eene bibliotheek moet hebben, wier boeken buiten de schooluren aan de leerlingen worden uitgeleend.

De kosten van het openbaar onderwijs worden uit verschillende bronnen bestreden. Men heeft schoolfondsen, wier renten tot dekking dier kosten strekken, en in de nieuwe staten, waar nog land in overvloed is, heeft het Congres bepaald, dat éen zes en dertigste deel der oppervlakte, die voor elke gemeente bestemd wordt, ten behoeve van het schoolfonds van zulk eene gemeente zal gereserveerd worden. Men is gewoon die oppervlakten te bepalen op 6 Engelsche mijlen in de lengte en 6 in de breedte; aan het schoolfonds wordt dus een perceel van eene

vierkante mijl toegewezen. Naarmate zulk eene gemeente bevolkt wordt en in welvaart toeneemt, stijgt de waarde van dat perceel, hetwelk dan dikwijls aanzienlijke inkomsten oplevert. Eene verdere bron van ontvangsten ten behoeve van het onderwijs is gelegen in de subsidiën die elke staat aan de scholen in zijn gebied verleent.

Ofschoon de vakken niet overal volkomen dezelfde zijn onderwijst men in 't algemeen op de lagere scholen lezen, schrijven, rekenen, aardrijkskunde en geschiedenis (hoofdzakelijk van de Vereenigde Staten), en de beginselen van meetkunde, rechtlijnig teekenen, landbouw, scheikunde, sterrekunde, physiologie, staatsrecht en muziek. Aan het onderwijs in de moedertaal wordt veel moeite besteed; men leert de scholieren niet alleen die taal kennen, maar wendt ook alles aan om hen in staat te stellen zich er behoorlijk van te bedienen. Zij moeten daarom proza en poëzie declameeren, hun gevoelen over bepaalde vraagpunten uiteenzetten en verdedigen, en redevoeringen over verschillende onderwerpen houden, waarbij zij zich niet met korte woorden van de zaak mogen afmaken, maar verplicht zijn uitvoerig te spreken. Eigenlijke gymnastiek wordt niet onderwezen, doch er hebben verschillende lichaamsoefeningen plaats, met het doel om lenigheid aan de gewrichten en losheid aan de bewegingen te geven. Jongens en meisjes, uit al de standen der maatschappij zonder onderscheid, bezoeken gezamenlijk dezelfde school en blijven er doorgaans tot hun vijftiende of zestiende jaar.

Het onderwijzend personeel is van een geheel anderen aard dan in Europa. Het onderricht wordt hoofdzakelijk door vrouwen, en nog wel van zeer jeugdigen leeftijd, gegeven. Op de scholen in de steden heeft men, buiten de bestuurders en de meesters voor bijzondere vakken, bijna geen ander personeel dan meisjes van 18 tot 25 jaar; ten platten lande en in de jeugdige westelijke staten vindt men wat meer mannen, omdat eene vrouw daar niet zoo goed alleen kan wonen. De onderwijzeressen verstaan uitmuntend de kunst om orde te houden onder de leerlingen, waarvan vele bijna even oud zijn als zij zelve, en bezitten, gelijk de ondervinding leert, eene gelukkiger gave om de kundigheden aan kinderen mede te deelen dan de mannen; zij zijn minder stug, droog of pedant, bezitten meer geduld en zachtmoedigheid en weten beter de aandacht der jeugdige toehoorders te boeien. Deze onderwijzeressen blijven slechts een vijf- of zestal jaren bij het vak en treden dan in het huwelijk. Ook de onderwijzers beschouwen dit vak als geene taak voor hun leven, maar meer als eene leerschool om zich tot andere beroepen voor te bereiden. Daar zij in den regel boerenzonen zijn, vertrekken zij na vier of vijf jaar met hunne spaarpenningen naar de westelijke staten en koopen er land om het te ontginnen. De meeste der beroemde mannen van de Unie zijn eenigen tijd schoolmeester geweest. In onderscheidene staten zijn in de laatste jaren uitmuntende normaalscholen tot opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen opgericht, maar velen volgen nog den ouden weg en trachten zich door practische vorming op eene der lagere scholen voor het vak te bekwamen.

Het middelbaar en hooger onderwijs wordt geheel aan de belangstelling en mildheid der particulieren overgelaten. Men oordeelt dat het lager onderwijs eene zaak van algemeen belang is, waarvan de kosten door het algemeen moeten worden gedragen, maar dat degeen, die hoogere kundigheden verlangt, die zelf behoort te betalen. Dit geschiedt dan

ook, terwijl rijke personen er dikwijls door groote giften in te gemoet komen of geheel uit eigen beurs universiteiten stichten. Geschenken van tonnen gouds voor dergelijke doeleinden zijn in de Vereenigde Staten volstrekt niets ongewoons en vele belangrijke wetenschappelijke inrichtingen hebben hun ontstaan en hun onderhoud aan zoodanige schenkingen te danken. Wanneer er een nieuwe leerstoel ingesteld of een vermaard geleerde beroepen moet worden, vereenigen zich eenige burgers en brengen spoedig een fonds bijeen tot verzekering van het tractement. Zelfs de volksklassen nemen daar dikwijls deel aan, zoodat onder anderen een sterrewacht met de benoodigde instrumenten tot stand is gekomen door bijdragen van één stuiver.

Er zijn te Cincinnati vele duizendtallen Duitschers gevestigd, zoodat men de noordelijke wijken der stad, waar zij voornamelijk wonen, wel eens Klein-Duitschland noemt. Sommigen doen hun vaderland weinig eer aan, zoodat de benaming „Dutchman”, die men in de Vereenigde Staten aan de Duitschers geeft, dikwijls in een verachtelijken zin gebruikt wordt. Zij houden een aantal kleine logementen en herbergen, waar zij hunne arme landgenooten, die hun weg over Cincinnati nemen om als landverhuizers naar het westen te trekken, op de onbarmhartigste wijze uitplunderen. Vele anderen gedragen zich echter fatsoenlijk, doen goede zaken en onderhouden een gezelligen omgang met elkander, waarbij het bier — dat hier veel beter dan te New-York is — eene belangrijke rol speelt. Het middenpunt der uitspanningen is de „Löwengarten”, waar men zou meenen zich niet meer in Amerika, maar op eene buitengelegenheid in Duitschland te bevinden. Duitsche muziek klinkt van het orkest, overal onder de boomen staan tafeltjes boven welke lampen hangen en Duitsche kelners dragen precies het servet onder den linkerarm als in Germanië zelf. Eene verwonderlijke verandering heeft gedurende de laatste jaren in Amerika plaats gegrepen, want men ziet thans zelfs Amerikaansche „ladies” in die Duitsche biertuinen verschijnen. De ongedwongen wijze waarop de Duitschers zich hier, altijd binnen de grenzen der betamelijkheid, weten te vermaken, schijnt haar aangetrokken te hebben, zoodat de Amerikanen er tegenwoordig dikwijls met hunne gezinnen komen, om onder het genot van een glas bier naar de goede muziek te luisteren.

De geschiedenis maakt van geen staat melding, die in een zoo korten tijd tot zulk een hoogen trap van bloei is gestegen als Ohio. Eerst in 1788 vestigde zich te Marietta aan den Ohio eene blanke kolonie, en thans telt men eene bevolking van 3 millioen zielen. In minder dan eene eeuw heeft de staat zich uit den toestand van eene hopelooze wildernis tot den rang van een beschaafd, volkrijk en nijver land verheven, welks bewoners, dooreen genomen, eene grootere welvaart genieten dan die van eenig Europeesch land. Desniettemin zijn er nog duizenden vierkante mijlen vruchtbaren grond beschikbaar, die tot dusverre alleen door bosschen worden ingenomen, zoodat nog millioenen menschen er later hun onderhoud kunnen vinden. De handel breidt zich, door de toeneming der bevolking in de westelijk gelegen staten, meer en meer uit; de grond is uitstekend geschikt voor het verbouw van tarwe, dat reeds een groot uitvoerartikel uitmaakt; de natuurlijke rijkdommen van ijzer, zout, hout, turf en steenkolen zijn onuitputtelijk; en de prairiën schenken gelegenheid voor veefokkerij op ruime schaal, die dan ook

reeds tot eene groote hoogte gebracht is. Landwegen en spoorwegen zijn in een belangrijk getal aangelegd en het Ohio-kanaal verbindt den Ohio met het meer Erie, om niet van de vele andere kanalen te spreken. Voor het onderwijs, niet enkel het lagere, maar ook het middelbare en hoogere, is zeer veel gedaan en de grondwet van Ohio behoort tot de vrijzinnigste onder de algemeen zeer vrijzinnige constitutiën der verschillende staten van de Unie.

De stad Columbus, aan de rivier Scioto en aan een tak van het groote Ohio-kanaal gelegen, is de hoofdstad van den staat. In 1812 was deze plek nog eene volslagen wildernis, thans zijn er 20,000 inwoners. De hier gevestigde gevangenis is naar het Auburnsche stelsel ingericht en wordt zoodanig bestuurd, dat de arbeid der gevangenen eene jaarlijksche winst van 20,000 dollars afwerpt. De instituten voor doofstommen en blinden geven hunne kweekelingen het noodige onderricht om later zelven hun onderhoud te kunnen verdienen en worden als modellen voor dergelijke inrichtingen beschouwd. Ook het krankzinnigengesticht staat onder eene zoo voortreffelijke leiding, dat 70 percent der patienten, wier ziekte nog geen jaar oud is, herstellen. Armhuizen heeft de bloeiende staat niet noodig; de weinige behoeftigen worden op andere wijzen ondersteund. De belangrijkste handelstad na Cincinnati is Cleveland, die door hare ligging aan het meer Erie en aan de monding van het Ohio-kanaal de groote markt van den grootsten graan-produceerenden staat der Unie is. De bevolking bedraagt 45,000 zielen en groeit steeds aan. Ohio bezit nog verscheidene andere goed gelegene handel- en fabrieksteden, die wij gaarne bezocht zouden hebben, doch de tijd drong en wij moesten onze reis voortzetten.

Met een stoomschip vertrokken wij dus van Cincinnati naar Pittsburg in Pennsylvanië, waaraan wij 3½ dag besteedden. De oevers der Ohio vertoonden nergens eene eentonige plek, maar bleven overal even afwisselend. Dikwijls nam hij den vorm van een groot meer aan, een andermaal werd zijn loop door een aantal groene eilanden afgebroken. De bevallige lijnen der gebergten, de pracht der groene wouden, de geheimzinnige duisternis der kloven en zijdalen, de weelderige bouwlanden, de steden, dorpen en afzonderlijke huizen die zich in den helderen stroom spiegelden, dit alles maakte deze reis tot eene der aangenaamste die ik gedaan heb. Wij kwamen op de hoogte van Elisabethstown 14 zoogenoemde Indian Mounds voorbij, die langs de rivier op elkander volgden, en legden eenige mijlen verder bij Wheeling voor 't eerst aan, daar hier een gedeelte der lading gelost moest worden. Deze laatste plaats, die zich in eene schilderachtige ligging 1½ mijl langs den oever uitstrekt, heeft veel industrie en drijft een aanzienlijken handel in steenkolen, die in de nabijheid gegraven worden.

Eindelijk bereikten wij de beroemde fabriekstad Pittsburg, het Birmingham van Amerika, gelegen op eene spitse en vlakke landtong, die door de vereeniging van de Monongahela en de Alleghany gevormd wordt. Daar deze beide rivieren slechts een gedeelte des jaars voor stoombooten bevaarbaar zijn, begint hier eerst het eigenlijke groote verkeer te water dat door den Ohio en den Mississippi naar het geheele westen gaat. Reeds vroeg zagen de Franschen de belangrijkheid van dit punt in, zoodat zij om Canada met Louisiana te verbinden en den omgang met de Indianen te vergemakkelijken hier het fort Duquesne als handelspost aan-

legden. Het viel vervolgens in handen der Engelschen, die in de nabijheid het fort Pitt bouwden, waarnaar de stad haar naam ontving. Hier was het ook, dat de jeugdige Washington het eerste bewijs van zijn veldheerstalent gaf door de leiding van den terugtocht van zijn leger, dat door generaal Beadock verslagen en verstrooid was. Aldus aan den in- of uitgang van den grooten waterweg gelegen, is Pittsburg de natuurlijke markt voor het westelijk gedeelte der staten Pennsylvanië, New-York en Virginië, en de natuur heeft het te gelijk tot eene fabriekstad bestemd door de rijke kolen- en ijzermijnen, die zich in de nabijheid bevinden. De industrieele inrichtingen zijn hoofdzakelijk fabrieken van machines en allerlei ijzerwaren, glaswerk en katoen. De bevolking bedraagt 60,000 zielen.

Toen wij des avonds de stad naderden, zagen wij eerst iets dat een zwarte heuvel scheen in wiens wand zes groote vuren brandden, die als gloeiende oogen fonkelden. Daarop volgden andere donkere heuvels met gelijksoortige vurige oogen, totdat wij allengs overal, zoo ver onze blik kon reiken, zulke vlammende plekken ontwaarden. Bij navraag bleek dat het cokes-ovens waren, waar het kolengruis uit de mijnen in eene bruikbare brandstof herschapen werd. Zij zijn Zon- en werkdag in gebruik en worden zelfs des nachts niet uitgedoofd, doch dan is er niemand bij; men voorziet ze van de benoodigde grondstof en laat ze verder aan hun eigen werking over. Daar de stad zeer diep ligt en er altijd rookwolken boven hangen, is zij te nauwernood zichtbaar. Plaatst men zich op den berg, die tegenover het fort Duquesne ligt, dan ziet men overal rook en vonkenregens uit de hooge schoorsteenen opstijgen, terwijl het gedruisch der stoomhamers en andere machineriën de lucht vervult. Alles binnen de stad ziet er zwart uit en is met roet overdekt, zoodat men er evenmin als te Cincinnati witte glacé handschoenen kan dragen. De inwoners wijden dan ook zeer weinig zorg aan hunne kleeding, vooral de mannen, en leggen zich uitsluitend op geldverdienen toe, waarin zij uitmuntend slagen. Zij zijn echter niet schraapzuchtig, maar geven met milde hand als het noodig is; gedurende den burgeroorlog (waarin Pittsburg de zijde der noordelijken hield) trok er geen regiment door, dat niet rijkelijk onthaald werd en de giften voor de gekwetsten beliepen 400,000 dollars, hetgeen in evenredigheid veel meer was dan in eenige andere stad der Unie.

Pittsburg kent dagen waarop de zon in 't geheel niet schijnt door te breken en zulk een dag had ik het genoegen bij te wonen, want het was zeer interessant. Men zegt zelfs, dat de Pittsburgers er trotsch op zijn, omdat geen andere stad zulk een soort van dag kan toonen.

Toen ik des morgens in 't logement, waar ik mijn intrek had genomen, ontwaakte, was het nog zoo donker als de nacht, doch ik hoorde dat op de straten alles reeds in beweging was en de courantenjongens aan de deur van het hôtel hunne gewone deuntjes stonden te fluiten. Ik kleedde mij, ging naar beneden en vond daar alle lichten op; de eetzaal zag er uit, zoo als ik die den vorigen avond verlaten had; zij was schitterend verlicht en vol met personen die zaten te ontbijten. Het daglicht kampte tegen de rookwolken om door te breken, doch vruchteloos. Ik verliet de eetzaal en zocht een plaatsje bij een venster, om met een lorgnet de beweging op straat te beschouwen, waarvoor het schemerlicht toereikend was; doch het duurde zoo lang eer het dag wilde

worden, dat ik eens op mijn horloge keek. Tot mijne verbazing zag ik, dat het reeds kwartier over negenen was! Er hing een nevel boven Pittsburg waarmede zich de rook der 500 fabriekschoorsteenen vermengde, zonder dat er een windje aan de lucht was, om de dampen voort te jagen. Te 11 uur brandde het gas nog in al de winkels en toen ik over twaalven in een boekwinkel kwam zag ik dat men daar genoodzaakt was het licht nog aan te houden boven een lessenaar die voor een groot venster stond. Tegen 2 uur dreven de rookmassa's eenigszins af, zoodat de zon zich kon vertoonen, doch alleen in de gedaante van eene heldergeele schijf. Voor 't eerst op dien dag was het toen mogelijk zonder kunstlicht iets te lezen, doch die gelukkige toestand duurde slecht een half uur. Omstreeks 3 uur was het donkerder dan ooit, en zoo bleef het totdat het avond werd en de duisternis natuurlijk was; toen stak men ook op de straten de gaslantaarns aan en werd het daarbuiten levendiger dan het den geheelen dag geweest was.

Eene merkwaardigheid van Pittsburg is de geschutgieterij, die Fort Pitt Foundery wordt genoemd en aan de snelstroomende maar troebele Alleghany ligt. Al de nieuwere ontdekkingen op het gebied dezer industrie worden in dit etablissement toegepast. Hier zijn de monsterkanonnen gegoten, waarmede de Unie hare kustbatterijen bezet heeft. Elk stuk weegt 120,000 pond, kost *f* 125,000 en schiet 3 Engelsche mijlen ver een kogel van 1080 pond gewicht die *f* 412.50 kost en eene lading van 125 pond kruit noodig heeft, welke weder *f* 125 vertegenwoordigt. Elk schot kost dus, nauwkeurig berekend, *f* 537.50, zonder nog de slijtage van kanon en affuit en de soldij der bedieningsmanschap te rekenen!

De omtrek der stad is misschien rijker aan steenkolen dan eenige andere streek der Unie, ofschoon zij op vele plaatsen worden aangetroffen. Alle heuvels bevatten kolenlagen van 4 tot 12 voet dikte, die horizontaal liggen en zeer compact zijn, als of deze streek eenmaal eene zee van vloeibare koolstof ware geweest op welke men bergen had nedergeworpen om de massa zamen te drukken. Hoe hooger de heuvel zich verheft, des te beter is de qualiteit der steenkolen, want zij hebben dan eene grootere drukking ondergaan, zijn dichter en minder met onreinheden vermengd. Naar schatting neemt het zoogenoemde „Pittsburgsche kolenveld" eene uitgebreidheid van $8^1/_2$ millioen vierkante morgen in. De heer Thurston van Pittsburg heeft daarop de berekening gegrond, dat er 50 billioen ton kolen in vervat zijn. Een rekenmeester heeft toen uitgecijferd, dat als die voorraad dadelijk uitgegraven en voor 2 dollars de ton verkocht kon worden, de opbrengst voldoende zou zijn om de geheele staatsschuld der Unie 27maal af te betalen, waarna een ander wiskunstig genie aan de wereld heeft medegedeeld, dat de geheele opbrengst der Californische goudmijnen gedurende 1000 jaar noodig zou zijn, om dit reusachtige kolenveld te koopen. Het derde gedeelte der jaarlijksche productie wordt te Pittsburg zelf in de fabrieken gebruikt, waaronder die van venster- en flesschen-glas na de ijzerfabrieken de belangrijkste zijn en juist de helft van de jaarlijksche glasproductie der geheele Unie leveren. Onder de artikelen van handel bekleedt de petroleum eene allereerste plaats.

Ik las hier in een blad juist eene leerrijke episode uit de geschiedenis der petroleum-industrie, die echter niet op zich zelve staat, want de couranten hebben reeds dikwijls melding gemaakt van de schatten die

door sommigen, op wier landerijen zich petroleum bronnen bevonden, in korten tijd verworven, doch, daar zij de waarde van het geld niet kenden, in bijna nog korter tijd door hunne vingers geglipt waren. Op eene boerderij bij de Oliekreek werd in 1863 eene bron geboord, die zoo rijk was, dat zij een tijdlang 2500 vaten petroleum in het etmaal opleverde, hetgeen eene dagelijksche winst gaf van *f* 5000. De weduwe van den eigenaar, die in 1864 aan brandwonden stierf, welke zij bij het aanmaken van vuur met ruwe petroleum ontving, had bij haar testament zekeren Steele, een jonkman van 20 jaar dien zij tot zoon had aangenomen, tot haar universeelen erfgenaam ingesteld. Nauwelijks was de erflaatster ter aarde besteld, of Steele, die tot nog toe een zeer geregeld leven had geleid, begon er zijn genoegen van te nemen en werd weldra door een zwerm bloedzuigers omringd, die hem niet meer verlieten zoolang hij nog een dollar in den zak had. De schatten brachten het hoofd van den jonkman op hol. Alsof hij vreesde, dat zijn geld zich te snel zou ophoopen, wierp hij het met volle handen weg. De verhalen, die men doet omtrent zijne verkwistingen in New-York en Philadelphia, grenzen aan het ongeloofelijke; op twee avonden verloor hij 100,000 dollars met kaartspelen; hij kocht kostbare paarden en equipages, die hij, na er een paar uren mede gereden te hebben, aan anderen ten geschenke gaf; hij richtte een gezelschap van zangers op, die hij rijk betaalde en met juweelen begiftigde; en bovendien hield hij altijd een paar heeren bij zich, die deze gunstige gelegenheid om hem uit te plunderen niet verzuimden. In 20 maanden had de jongeheer Steele 5 millioen gulden zoek gemaakt en thans bekleedt hij, om te eten te hebben, de betrekking van deurwachter bij het muziekgezelschap dat hij zelf had opgericht.

Pennsylvanië is rijk aan kanalen, van welke het grootste de gemeenschap tusschen Pittsburg en Philadelphia onderhoudt. Ofschoon deze beide steden ook door spoorwegen verbonden zijn, wordt van den waterweg veel gebruik gemaakt voor den verzending van koopmansgoederen. Wij besloten dien voor de terugreis naar Philadelphia, van waar wij weder naar New-York wilden terugkeeren, ook te volgen en scheepten ons daartoe op een avond in aan boord van eene kanaalboot of trekschuit, die door 3 paarden getrokken werd. Het vaartuig was 80 voet lang, 12 voet breed en ongeveer 12 voet hoog en inwendig door eene gordijn in twee afdeelingen gesplitst, waarvan de grootste tot gemeenschappelijke eetzaal en tot slaapvertrek der mannen en de kleinste tot verblijfplaats der vrouwen strekte. Zoodra wij aan boord waren werden de hangmatten in orde gebracht, waarvan men zich, om ruimte te sparen, in plaats van bedden bedient en kort daarna lag alles in diepe rust. Men wekte ons reeds vroegtijdig, daar de hangende slaapsteden weggenomen moesten worden, eer er gelegenheid was om het ontbijt op te zetten. Om het benoodigde toilet te kunnen maken was aan de kajuitdeur een groot tinnen waschbekken vastgemaakt met eene soort van soeplepel van hetzelfde metaal en daar naast hing eene reusachtige kam aan een touwtje, ten gebruike voor ieder die er lust toe mocht gevoelen. Na ontbeten te hebben, hetgeen te 7 uur geschiedde, spoedden wij ons naar het dek, waar onze koffers ons tot zitplaatsen moesten dienen. Bijna elk kwartier voeren wij onder bruggen door, die zoo laag waren, dat men diep moest bukken, om er niet tegen te stooten. De minder aangename zijden van zulk een watertochtje vergaten wij echter bij de beschouwing der

schoone landstreek. Het door boschrijke heuvelen omsloten dal der Kiskiminetas, met welke het kanaal zich vereenigt, geleek een bevallig park, en de waterleidingen die over verscheidene rivieren heengingen, de groote sluizen en een tunnel, die door een heuvel gegraven was, boeiden achtereenvolgens onze aandacht. Over den afstand van 104 mijlen, die wij tot Johnstown aflegden, stegen wij door middel van 66 sluizen niet minder dan 471 voet. Bij dit kleine plaatsje, dat beneden aan de hoofdketen van de Alleghanys ligt, eindigt het kanaal in een ruim bekken en begint eerst weder te Hollidaysburg aan de andere zijde van het gebergte.

Den afstand van 36 mijlen tusschen die beide punten legt men af door middel van den Portage-spoorweg, waar wij den volgenden morgen aankwamen. Hij behoort tot de verbazendste en stoutste werken in de Vereenigde Staten. De weg stijgt namelijk, van Johnstown af, 1172 voet, loopt dan zoo voort onder den top van den berg door een tunnel van 435 el en daalt aan den anderen kant 1399 voet af naar Hollidaysburg. Aan elk der beide zijden van den berg klimt de spoorweg in vijf hellende vlakken naar boven. Op elke dier hellingen staan twee vaste stoommachines, die door middel van lange touwen de wagens optrekken of nederlaten; 's nachts mag deze weg niet bereden worden en elken dag onderzoekt men ten zorgvuldigste den toestand der touwen. Ik kon mijne bezorgdheid niet onderdrukken, toen ik naar de ontzaggelijke hoogte opkeek en mijn oog op de touwen rustte aan welke wij ons leven moesten toevertrouwen. Maar nog beklemmender is het gezicht van den top in de veel grootere diepte aan de andere zijde. Gelukkig en snel werd echter de bedenkelijke luchtreis volbracht en reeds omstreeks het middaguur stapten wij te Hollidaysburg op de boot, die ons in 44 uren naar Harrisburg, de hoofdstad van Pennsylvanië, overvoerde. Deze plaats ligt liefelijk aan de Susquehanna en van den koepel van het Kapitool is ook het gezicht op de stad zelve zeer bekoorlijk.

Hier namen wij plaats op den spoortrein naar Philadelphia. Het land was allerwege goed bebouwd en met boerderijen bezet, en eindelijk reden wij tusschen villa's, wier aantal en bouwtrant van de nabijheid eener groote stad getuigden, het station te Philadelphia binnen. Wij hielden ons hier een dag op en besteedden hem, daar het juist een Zondag was, die in deze oude kwakerstad nog met bijzondere stiptheid gevierd wordt, tot een bezoek in verschillende kerken. Ofschoon er hier meer dan 100 zijn, worden zij alle druk bezocht. Al willen wij aannemen dat het kerkbezoek bij velen slechts eene gewoonte is of een gevolg van modezucht, zoo is dit toch beter dan dat onkerkelijkheid als goede toon beschouwd wordt. In 't algemeen staat de godsdienst nog hoog aangeschreven in de Unie, zonder dat eenige uitwendige pressie er toe dwingt.

Wij gingen naar eene bijeenkomst der kwakers. In hun doodeenvoudig bedehuis had geen gezang of predikatie plaats en daar niemand deze maal door den geest gedreven werd, ging de gemeente na stille gebeden en langdurig wachten weder uiteen. Deze secte, wier leden zich zelven „vrienden" noemen, maar bij het publiek als kwakers (quaker, sidderaars) bekend zijn, werd in 1649 door George Fox, een Engelschen schoenmaker, gesticht en had na zware vervolgingen een nieuw vaderland aan de volhardende pogingen van William Penn te danken, die in 1681 onder het oppergezag van Engeland den staat Pennsylvanië, de wieg en

bakermat der Amerikaansche vrijheid, grondvestte. De „vrienden" hebben daar 150 gemeenten en tellen in de geheele Unie ruim 300,000 geloofsgenooten. De lidmaten, die, in strijd met de leer der secte dat men geen wapenen mag voeren, toch aan de oorlogen der Vereenigde Staten hebben deelgenomen, zijn als vechtende of vrije kwakers van de gemeenschap uitgesloten. Degenen, die de steile en exclusieve begrippen van dit kerkgenootschap op eene mildere wijze gaan uitleggen en wier getal bij voortduring toeneemt, worden „natte kwakers" genoemd. Sedert 1827 bestaat er bovendien eene scheuring onder hen over de leer.

Ook onder de presbyterianen, die sedert hunne overkomst uit Groot-Britannië in hoofdzaak aan de oorspronkelijke leer en kerkordening getrouw gebleven waren, is in 1837 eene groote scheuring gekomen, waarbij een gedeelte zich geheel van de strenge calvinistische stellingen losgemaakt heeft.

Met opzicht tot de leerstukken aan hen verwant zijn de congregationalisten, bij welke alleen ouderlingen en diakenen bestaan en elke der 1500 gemeenten eene zelfstandige en onafhankelijke kerk is.

Wij bezochten ook eene kerk der baptisten of doopsgezinden en hoorden er eene strenggeloovige, goed doordachte preek. Bij de daarop volgende viering van het H. Avondmaal brachten kerkelijke bedienden het in stukken gesnedene brood en den kelk aan de leden der gemeente, die allen op hunne plaatsen bleven zitten, onderwijl de leeraar de woorden der inzetting des Avondmaals voorlas. In het midden der kerk bevond zich een groote en diepe doopvont, omdat de doop alleen aan volwassenen voltrokken wordt. De leer der baptisten is meerendeels calvinistisch. Zij tellen in de Unie minstens 4 millioen aanhangers, hetgeen meer is dan eenig ander kerkgenootschap. Uit hun midden zijn echter verscheidene onderafdeelingen voortgesproten, zoo als de baptisten van den vrijen wil, die tegen Calvijn volhouden dat de mensch een vrijen wil heeft, de zevende-dag baptisten die als sabbath den Zaturdag in plaats van den Zondag houden, en meer andere. Ook de Christians of „Christenen", die zich aldus volgens Handelingen XI, vs. 26 noemen, Ariaansche stellingen omhelzen en wel 1000 gemeenten tellen, moeten tot hen gerekend worden. De baptisten doen veel voor het zendingswerk onder de Indianen en behoorden tot de ijverigste bestrijders van de slavernij.

Na de baptisten zijn de methodisten het talrijkst, daar zij meer dan 3 millioen gemeenteleden tellen. Ook zij leggen een onvermoeiden ijver in het verspreiden hunner leer aan den dag, en zien vooral in de nieuwe westelijke staten veel vrucht op hun arbeid. Hunne 5000 reizende predikanten hebben daartoe veel bijgedragen.

Het katholicismus schiet talrijke wortels in de Vereenigde Staten en het getal der leden van die kerk is reeds zeer groot. Het is vooral in de zuidelijke staten verbreid.

Bij mijne wandelingen door de stad kwam ik op het episcopaalsche kerkhof en wel ter plaatse waar Franklin met zijne kort na hem overledene echtgenoote rust. Eene groote zerk van wit marmer met het eenvoudige opschrift: „Benjamin en Debora Franklin, 1790" bedekt beider graf.

Den volgenden morgen vertrok ik en kwam over den mij reeds bekenden spoorweg in 7 uren uit het schoone Philadelphia midden in het leven en de beweging van New-York terug.

HOOFDSTUK V.

Onderwijs, armoede, liefdadigheid te New-York. — Uitgaven voor letteren en wetenschappen. — Het Smithsonian Institute te Washington. — Omnibussen, branden, wintervermaken te New-York. — Reis op den Hudson. — De Palissaden. — De Hooglanden of Fishkill-bergen. — Westpoint. — Het leger der Vereenigde Staten. — De Catskill-bergen. — Albany. — De dames-akademie te Poughkeepsie. — Het Erie-kanaal. — Saratoga. — Shenectady. — Utica. — De Trenton-watervallen. — Rome. — Syracuse. — Auburn. — Rochester. — Lockport. — Buffalo. — De Niagara.

Zoo waren wij dan weder op ons punt van uitgang teruggekomen. Onze reis was daarmede nog niet afgeloopen, want wij wenschten ook een blik op de Niagara, de naaste gewesten van Canada en de noordoostelijke staten, die gezamenlijk Nieuw-Engeland worden genoemd, te werpen; doch in de eerste plaats wilde ik New-York, dat ik bij mijne aankomst te spoedig verlaten had om de petroleum-streken te gaan bezoeken, wat meer van naderbij beschouwen.

Ik had reeds dadelijk gelegenheid, om onder geleide van een Amerikaansch vriend eene der nieuwst gebouwde scholen te bezoeken, een waar paleis, dat naar de volle eischen zijner bestemming was ingericht en wel 2000 leerlingen kon bevatten. De ruimte gelijkvloers wordt ingenomen door eene groote speelzaal voor de kinderen en door de vertrekken van den portier en andere suppoosten. Op de eerste verdieping komen 5 schoolvertrekken alle op eene groote middenzaal uit, waar de leerlingen op zekere uren vergaderen om gemeenschappelijk werk te doen. De tweede verdieping bevat 10 schoolkamers en de derde 6, die alle weder, even als op de eerste verdieping, in verband staan met eene middenzaal. Het geheele gebouw is van toestellen voor luchtverversching voorzien, wordt door eene machine verwarmd en bezit op alle verdiepingen een toereikenden aanvoer van water. In de schoolkamers heeft elke leerling eene geheel afzonderlijke zitplaats met een geverfden lessenaar. Behalve de bibliotheek der school, zijn er kaarten, globes, kleine verzamelingen van voorwerpen van natuurlijke historie, monsters van verschillende fabrikaten, en zelfs eene piano. In éen enkel jaar heeft de stad New-York 6500 dollars besteed aan zulke artikelen, die den kinderen tot nut of genoegen kunnen zijn. In 't algemeen doet zij zeer veel voor het onderwijs; in de laatste 10 jaren zijn al de oude scholen verbouwd en vergroot en 25 nieuwe bijgebouwd, die elk 1500 a 2000 leerlingen kunnen opnemen. Van 1853 tot 1861 (latere opgaven heeft men niet) zijn alleen in New-York voor dit onderwerp 1,472,000 dollars (3,680,000 gulden) uitgegeven. In 't algemeen telt men er meer dan 250 inrichtingen van lager, middelbaar en hooger onderwijs.

Het lager onderwijs omvat hier lezen, schrijven en eenige beginselen van rekenen en aardrijkskunde, en wordt door de kinderen meestal van hun zesde tot tiende jaar genoten. Zij gaan dan over naar de „grammar-schools" (eene moeielijk te vertalen benaming, daar „grammaire-scholen" niet zeer duidelijk is), die uit zeven opvolgende klassen bestaan. Het onderwijs is hier voldoende, maar blijft verre beneden dat van behoorlijk ingerichte middelbare scholen in Europa. De doode talen worden er niet onderwezen, het wiskundige gedeelte bepaalt zich tot rekenen en een weinig algebra, en de geschiedenis strekt zich niet verder uit dan die des vaderlands. Deze beide soorten van scholen worden door de meerderheid der kinderen bezocht. Op de inrichtingen van hooger onderwijs kunnen de leerlingen kiezen tusschen de studie van Latijn en Grieksch of die van Fransch, Duitsch en Spaansch en worden een aantal vakken onderwezen die men in Europa alleen op de universiteiten of op speciale scholen kan leeren.

In de school, die ik bezocht, was eene lagere school en eene „grammar-school" voor jongens en meisjes vereenigd. De kleine kinderen waren beneden, de meisjes op de eerste en de jongens op de tweede verdieping. Met mijn geleider kwam ik het eerst in de groote middenzaal der jongensschool, die juist begonnen was. Op de daar aanwezige estrade, waar wij plaats namen, zag men een lessenaar, een piano en een 20tal knoppen van bellen, die in de verschillende schoolvertrekken uitkwamen. De hoofdonderwijzer drukte op die knoppen, wachtte eenige oogenblikken en liet toen een schelletje klinken. Op dit sein verscheen eene onderwijzeres, plaatste zich aan de piano en begon een nationalen marsch te spelen, waarop bij de eerste maten de acht deuren in de vier hoeken der zaal opengingen en acht rijen jongens naar hunne grootte gerangschikt binnenkwamen. Dadelijk plaatsten zij zich tusschen de banken en toen aldus de 500 knapen bijeen waren, hield de piano op, liet het belletje zich weer hooren en zetten de jongens zich neder met eene regelmatigheid die bij een Pruisisch regiment soldaten niet grooter had kunnen zijn.

De oefeningen begonnen nu met het lezen van een hoofdstuk uit den Bijbel, waarop zingen in partijen en declameeren volgde. Mijn geleider vroeg mij of ik het woord tot de leerlingen wilde richten, waarop ik volstrekt niet voorbereid was, want ik had er niet aan gedacht, dat redevoeringen in de Vereenigde Staten iets zoo onmisbaars geworden zijn, dat zij zelfs bij het onderwijs niet mogen ontbreken. Mijn vriend was zoo goed die taak voor mij op te nemen en sprak de knapen, waarvan de oudste zeker nog geen vijftien jaar was, als „gentlemen" aan. Tien minuten lang voerde hij het woord, stelde mij als een vurig bewonderaar van de Amerikaansche instellingen voor, handelde over vrijheid en dwingelandij en sprak over allerlei onderwerpen, behalve juist over het onderwijs. Daar, waar het pas gaf, antwoordden de kinderen in koor: „Ja, mijnheer," of „Neen, mijnheer," zóo eenparig en gelijktijdig, dat het duidelijk bleek dat zij den redenaar aandachtig volgden en hem goed begrepen. Na deze toespraak keerden de „gentlemen," op dezelfde wijze als zij gekomen waren, naar hunne schoolvertrekken terug. Allen gedroegen zich bedaard en welvoegelijk, ofschoon uit hunne kleeding bleek, dat alle standen der maatschappij onder hen vertegenwoordigd waren.

Ik daalde nu met mijn vriend naar de meisjesschool af, waar een

onderwijzer in de declameerkunst een blijspel van Sheridan voordroeg. Er waren leerlingen van 18 of 20 jaar bij, want de leertijd duurt voor de meisjes doorgaans langer dan voor de jongens. Ook hier was het verschil in stand aan de kleeding kenbaar, doch minder sterk dan bij de jongens, ofschoon men juist het tegendeel zou verwacht hebben. Op de declameerles volgden „kallisthenische oefeningen," eene soort van gymnastiek om zich ongedwongen en bevallig te leeren bewegen, ongeveer hetzelfde wat men op jongejufvrouwenscholen in Europa „leçons de maintien" noemt. Op de piano werd een air gespeeld, dat de meisjes alle op de maat met dezelfde gebaren begeleidden; het air veranderde en de gebaren te gelijk. Eindelijk verlieten alle de zaal in eene soort van danspas, die aan de laatste figuur uit de „quadrille des lanciers" herinnerde.

Ofschoon in de westelijke staten der Unie, die nog pas in hunne opkomst zijn, geen armoede bekend is, bestaat die in de aanzienlijke en reeds betrekkelijk oude steden op eene groote schaal; doch de liefdadigheid der Amerikanen is zeer groot en op het punt van vrijwillige giften voor edele doeleinden overtreffen zij de Engelschen nog. Zij hebben genootschappen van allerlei aard om de ellende te lenigen en voor de weezen alleen bezit New-York minstens 10 groote gestichten. De inrichtingen voor de blinden en voor de doofstommen zijn paleizen; doch meestal zijn de liefdadige instellingen uitwendig eenvoudig en levert alleen het inwendige de bewijzen van onbekrompenheid en menschenliefde. Vooral belangrijk is het werkhuis in de wijk Five Points, die hetzelfde te New-York is als de wijk St. Giles te Londen, het laatste toevluchtsoord van armoede en ondeugd, waar de zedelijkheid en de gebouwen evenzeer in verval zijn. De huizen zijn overkropt met bewoners; één groot gebouw was er, dat 76 gezinnen huisvestte, die te zamen 296 personen uitmaakten! Anderen wonen in kelders zonder licht of lucht. Met de menschlievendste bedoelingen nam de heer Paese, een protestantsch leeraar, in 1848 zijne woonplaats in het hart dezer akelige wijk. Hij had zich geen bepaald programma voorschreven, maar wenschte te doen wat mogelijk zou zijn om deugd en zedelijkheid aan te kweeken. Zijne middelen waren beperkt en de moeielijkheden groot, doch zijn moed wankelde niet en binnen weinige jaren was de weldadige invloed van zijn werk reeds merkbaar. Bij hem was brood voor den hongerige, leiding en onderwijs voor weezen, bescherming voor verlaten kinderen en rondzwervende vrouwen te vinden, voor allen had hij werk, hulp of troost. Hij trachtte zijne beschermelingen vaste betrekkingen in de westelijke staten te verschaffen, waarin hij goed slaagde, en toen hij wegens gevorderde jaren zijne rust moest nemen, was zijne instelling zoo goed gevestigd, dat zij onder het bestuur van anderen kon blijven voortbestaan.

Naast die particuliere liefdadigheid heeft ook de publieke armenzorg te New-York een ruim veld. Op de eilanden Blackwell en Randall, in den zeearm die Long-Island van het eiland Manhattan scheidt, worden 4000 a 5000 personen van beiderlei geslacht en allerlei leeftijd op kosten van den stedelijke kas onderhouden. Men vindt er een hospitaal, een krankzinnigengesticht, een vondelingshuis, een gesticht voor oude mannen, verminkten en vrouwen zonder bestaan, maar ook de cellulaire gevangenis en het werkhuis, waar degenen, die wegens policie-overtredingen tot boeten veroordeeld zijn, ze kunnen afdoen door er

te werken tegen een dollar per dag. Ik begaf mij met de stoomboot naar het eiland Blackwell om die inrichting te bezichtingen en deed de reis met een aantal vrouwen, die zich op die wijze van hare boeten gingen kwijten. Zij hadden op de bespottelijkste wijze toilet voor de gelegenheid gemaakt; sommige waren vervaarlijk gekapt, andere droegen hoeden met veeren die van de straat opgeraapt schenen, maar alle waren met crinolines versierd. In het werkhuis vond ik drie vrouwen tegen één man; zij werden in eene groote zaal bezig gehouden met het uitpluizen van touw. Toen ik des avonds met dezelfde stoomboot terugkeerde, dreef mij de nieuwsgierigheid om degenen, welke dien dag ontslagen waren en ook teruggebracht werden, te volgen, ten einde te zien waar zij zouden belanden. Zonder uitzondering traden zij allen de naaste drankwinkels binnen.

De Amerikanen zijn niet enkel vrijgevig voor liefdadige doeleinden, maar ook voor alles wat edel en nuttig is. De meeste letterkundige en wetenschappelijke instellingen, niet alleen te New-York maar ook elders, heeft men aan de mildheid van bijzondere personen te danken. Eene der belangrijkste daaronder is de Astor-bibliotheek, tot wier stichting en onderhoud Jakob Astor, een New-Yorksch koopman, eene som van 400,000 dollars vermaakte en wier boekenschat, thans tot 100,000 deelen aangegroeid, in een gebouw als een paleis geplaatst is. Zij heeft de stadsbibliotheek van 40,000 deelen geheel overschaduwd. Eene andere boekverzameling, voornamelijk bestemd voor jongelieden van den handelstand, begon in 1836 met 700 boekdeelen en en heeft er thans 50,000. Nog andere bibliotheken zijn voor ambachtslieden of speciaal voor godgeleerden, geschiedkenners, geneesheeren bestemd en alle uit particuliere middelen bijeengebracht. Het instituut, dat de heer Cooper ten koste van 1½ millioen gulden gesticht heeft, bevat eene schilderijenverzameling, eene teekenakademie, eene bibliotheek, eene leeszaal met de voornaamste tijdschriften van de wereld, inrichtingen van onderwijs in kunsten, zalen waar voordrachten over wetenschappelijke onderwerpen gehouden worden, enz.

Nu wij aan deze opsomming zijn mogen wij het beroemde Smithsonian Institute of instituut van Smithson, dat te Washington gevestigd is, niet vergeten. De heer James Smithson, een Engelschman van geboorte, die in 1829 te Genua stierf, liet bij testament zijn vermogen van 1,440,000 gulden aan zijn neef H. J. Hungerford na, met bepaling dat het, indien deze kinderloos stierf, aan de regeering der Vereenigde Staten moest komen, om daarvan een instituut tot bevordering der wetenschappen op te richten. De overledene was een goed natuurkundige geweest, en in zooverre kon dus die bepaling niet bevreemden, doch hij had nooit een voet in Amerika gezet, en schijnt zijne keus op dat land bepaald te hebben in de onderstelling dat zijn instituut daar meer vrij zou wezen. De heer Hungerford kwam in 1835 te overlijden zonder kinderen na te laten en de Amerikaansche regeering maakte nu aanspraak op de erfenis, doch moest er voor het Engelsche kanselarij-hof een proces over voeren. Dit werd in September 1838 ten haren gunste beslist, waarop de uitbetaling ten bedrage van 515,169 dollars (f 1,287,922.50) volgde. Eer de oprichting van het instituut bij eene wet van 1846 vastgesteld werd, kwamen daar nog 242,129 dollars (f 605,322.50) aan interessen bij. Het instituut, dat „Smithsons instituut ter verspreiding en

vermeerdering van kundigheden onder het menschdom" genoemd is, bestaat uit den president en den vice-president der republiek, de ministers, den opperrechter, den burgemeester van Washington en de door deze gezamenlijk benoemde eereleden. Er is een prachtig gebouw van 447 voet lengte en 132 voet breedte voor opgericht, dat de bibliotheek en verschillende museums bevat. Het instituut tracht aan de oogmerken van den erflater te voldoen door eensdeels wetenschappelijke onderzoekingen in te stellen en aan te moedigen en anderdeels door de resultaten daarvan bekend te maken in eene reeks van sierlijk uitgevoerde grootere en kleinere werken, die aan de bibliotheken en de geleerde genootschappen, zoowel van Europa als van Amerika, ten geschenke worden gezonden.

Huurrijtuigen heeft men te New-York bijna niet noodig, daar de omnibusdiensten op de uitgebreidste schaal aangelegd zijn. Dit was ook gemakkelijk door den regelmatigen bouw der stad; de oude stad heeft wel is waar bochtige straten, doch de nieuwe, die vier- of vijfmaal grooter is, kan bij een schaakbord vergeleken worden, daar alle straten rechte hoeken vormen. De 12 hoofdstraten, „avenues" genoemd, loopen evenwijdig met elkander, zijn zeer breed en bestaan uit huizen als kasteelen. Zij dragen geen namen, maar zijn alleen met de nommers 1 tot 12 aangeduid, en worden rechthoekig door dwarsstraten gesneden. In 't midden der avenues liggen sporen op welke de omnibussen zonder tusschenpozing voortrollen; de andere verbindingen worden door gewone omnibussen onderhouden. Eenmaal zóo rijk te worden dat hij in eene der avenues, vooral de vijfde, kan wonen, is het ideaal van elken New-Yorker, dat hij door de gewaagdste ondernemingen en speculatiën op het gebied van handel en industrie tracht te bereiken.

Roekeloosheid is in 't algemeen eene leelijke zijde van het karakter der Amerikanen. Zoo bestaan er bijv. wel ontelbare maatschappijen van verzekering tegen brand, maar voorzorgen tegen brandgevaar worden bijna nergens genomen. Jaarlijks komen er te New-York dus 250 a 300 branden voor, die soms, in weerwil van de talrijke brandweer, eene sterke uitbreiding verkrijgen. In December 1835 verslond het vuur een groot aantal pakhuizen met koopwaren en richtte eene schade van 50 millioen gulden aan, waarop in Juli 1845 weder 345 huizen in den asch werden gelegd, die met hun inhoud op 12 millioen gulden waarde geschat werden. Kort vóor onze komst waren 30,000 bunders bosch op Long Island verbrand. Het assureeren is dan ook algemeen; men verzekert zijn leven, zijn huis, zijne meubelen, zijne paarden; zelfs verzekert men zijn huis tegen dieven wanneer men op reis gaat of eenigen tijd afwezig moet zijn.

Met opzicht tot muziek en schilderkunst is de smaak der Amerikanen niet zeer gekuischt; bij de muziek waardeeren zij het meest de trom en bij de schilderijen de breede gouden lijst; doch zij hebben van hunne Angelsaksische voorouders den lust voor uitspanningen in de open lucht geërfd en te New-York onderanderen stelt men de wintervermaken op hoogen prijs. De winter is er veel guurder dan in Europa, maar wordt desniettemin met groot ongeduld te gemoet gezien. Zoodra de sneeuw op de straten ligt hoort men het belgerinkel der narrensleden, in welke de dames vrij luchtig gekleed de koude trotseeren. Het schaatsenrijden wordt bijna als eene gemeentelijke instelling beschouwd, want het bestuur der stad regelt de ijsfeesten, waarvan de vijvers in het Centrale Park (eene ontzaggelijke oppervlakte gronds die het genoemde bestuur voor

12 millioen gulden gekocht heeft en aanhoudend doet verfraaien) het voorname tooneel zijn. Zoodra het ijs dik genoeg is, wordt dit door seinteekens op het stadhuisplein bekend gemaakt en weldra ziet men duizenden op schaatsen; er staan dan koffiehuizen en kleedsalons voor vrouwen op het ijs en den volgenden dag vermelden de bladen de namen en het toilet der dames, die het meest door hare schaatsenrijdsters-talenten uitgemunt hebben. Des avonds worden de vijvers geïllumineerd en eerst te middernacht verwijdert zich de volksmassa als het sein gegeven wordt dat ieder moet vertrekken. Een heirleger baanvegers komt dan het ijs schoonmaken en als het vriezend weder is giet men water over de oppervlakte uit, om den volgenden dag weder glad ijs te bezitten. Er bestaan verscheidene schaatsenrijders-genootschappen, die hunne eigene vijvers hebben en alles aanwenden om het daar voor hunne leden aangenaam te maken.

Met eene der talrijke stoombooten, die tusschen New-York en Albany den schoonen Hudson verlevendigen, vingen wij op een morgen ons tochtje naar het noorden aan. Spoedig lag de kolossale stad achter ons en het duurde niet lang of wij bevonden ons tusschen de Palissaden, hooge loodrechte rotswanden die 18 mijlen ver langs den oever loopen. Daarop verbreedde de rivier zich tot een meer, in welks kristalhelderen spiegel liefelijk gelegen plaatsjes en ontelbare fraaie buitenplaatsen weêrkaatsten. Op deze hoogte ligt Singsing, de kolossale gevangenis van den staat met hare 1000 cellen, die als een middeneeuwsch kasteel op ons nederzag. Andermaal beginnen hoogten zich langs de rivier te verheffen en omringen als boschrijke rotsen hare vernauwde bedding. Dit zijn de vermaarde Hooglanden of Fishkill-bergen, rijk aan woeste, romantische plekken, maar nog rijker aan herinneringen aan Washington en den onafhankelijkheidsoorlog. De streek wordt dáar onbeschrijfelijk schoon waar de rotswand eindigt en men, tusschen de hoogten door, het oog over het ruime en liefelijke landschap kan laten weiden. Op den hoogen oever ziet men het heerlijk gelegene Westpoint, waar de militaire akademie der Vereenigde Staten in deftige gebouwen gevestigd is. Zij telt gemiddeld 250 kweekelingen en een 30tal onderwijzers; de cursus duurt vier jaren. De Unie heeft weinig behoefte aan officieren, daar het staande leger slechts ongeveer 25,000 man bedraagt. Het bestaat uit vrijwilligers, want niemand is tot dienst bij het leger verplicht, ofschoon wel bij de militie der afzonderlijke staten. Terwijl de landen van Europa uitgeput worden door de onkosten der staande legers, geeft de Unie voor het hare, ondanks de hooge soldij, slechts een betrekkelijk geringe som uit. Het ligt niet in garnizoen in vestingen, want die hebben de Amerikanen niet, maar wordt hoofdzakelijk gebezigd tot wachtposten tegen de Indianen aan de uiterste grenzen des rijks. Wel onderging dit leger tijdens den jongsten burgeroorlog eene ontzettende uitbreiding, zoodat het toen, in een rond cijfer, een millioen strijders telde; doch zoodra de orde in den staat hersteld was, werd alles op den ouden voet teruggebracht; soldaten en officieren keerden tot het burgerlijke leven weder en namen het beroep bij de hand dat zij vóor den opstand uitgeoefend hadden. Van pensioen was voor niemand sprake en generaals en kolonels gingen tot kostwinningen over, die men in Europa zou zeggen dat beneden hun stand waren. De een werd ingenieur, de andere koopman, de derde logementhouder, de vierde molenaar, enz.

Hoogerop komt een andere tak der Alleghanys, het Catskill-gebergte, met zijne fraaie bosschen en schilderachtige bergtoppen, in 't gezicht. De schoone oogpunten, romantische valleien en prachtige watervallen lokken jaarlijks een aantal inboorlingen en vreemden derwaarts. Aldus bleven de met zeil- en stoomschepen bezaaide stroom en zijne bekoorlijke oevers, die echter slechts ten deele de door vele reizigers gemaakte vergelijking met de Rijn-oevers kunnen doorstaan, aanhoudend boeien, totdat wij na eene hoogst aangename vaart van 12 uren des avonds te Albany, de hoofdstad van den staat New-York, aankwamen.

Deze aanzienlijke stad loopt schilderachtig tegen een heuvel op, die door het Kapitool gekroond wordt, en maakt met hare statige rijen huizen, hare talrijke kerken en hare fraaie openbare gebouwen, gedeeltelijk met vergulde koepels gedekt, een zeer gunstigen indruk. Na in 1623 door de Hollanders (van welke er nog vele afstammelingen wonen) gegrondvest te zijn, die haar eerst Beverwijk en toen Willemstad noemden, werd zij later eene bezitting van den hertog van York en Albany, naar wien zij haar nieuwsten naam ontving. Eerst sedert zij door het Erie-kanaal met de groote meeren in 't westen en door het Champlain-kanaal met de St. Laurens-rivier in gemeenschap is gekomen, terwijl zij ook tot het centrale punt voor verscheidene spoorwegen is gekozen, die haar in onmiddellijke verbinding met Boston en de zee hebben gebracht, is zij de aanzienlijke stad met 70,000 inwoners geworden, waar men rekent dat dagelijks 1000 vreemdelingen af en aan stroomen. Handel, fabriekwezen en bevolking nemen nog aanhoudend toe.

Sieraden van Albany zijn het Kapitool, het marmeren stadhuis, de groote Akademie, maar bovenal de Female Academy, eene inrichting van hooger onderwijs voor meisjes, die van alle wetenschappelijke hulpmiddelen voorzien is en gemiddeld 300 a 350 kweekelingen telt. Er zijn een aantal mannelijke en vrouwelijke onderwijzers aan verbonden. Het bestuur is in handen van een president en 13 directeuren, die jaarlijks gekozen worden door het genootschap, dat in 1821 deze school heeft gesticht. Chemie, technologie, trigonometrie, mineralogie, philosophie behooren tot de vakken van onderwijs. De beste kweekelingen ontvangen na de jaarlijksche examens gouden medailles en bij het verlaten der akademie een diploma, dat als eene groote onderscheiding wordt beschouwd.

Dat deze akademie voor vrouwen echter niet geheel aan de eischen voldeed, welke men tegenwoordig in dat opzicht mag stellen, schijnt te blijken uit den buitengewonen opgang dien eene nieuwe dames-akademie, het Vassar-Collegie, gemaakt heeft, dat op eene veel grooter en vollediger schaal is ingericht. De heer Matthew Vassar, die door voorspoedige handelszaken een aanzienlijk vermogen verzameld had, bestemde, naar de edele gewoonte zijner landgenooten, eene som van 500,000 dollars (1,250,000 gulden) om een instituut op te richten, dat aan het vrouwelijk geslacht dezelfde kundigheden zou moeten verschaffen die jonge mannen op eene akademie van den eersten rang verwerven. Als gevolg van die schenking prijkt nu sedert 1865 in eene paradijsschoone streek nabij Poughkeepsie (eene stad, die wij op onze reis naar Albany voorbij waren gevaren, daar zij ook aan den Hudson ligt) een indrukwekkend gebouw in den stijl der Tuileriën. Midden in een groot park gelegen, is het 500 voet lang en 4 verdiepingen hoog, met ruimte voor

500 vrouwelijke studenten en 40 professoren. Dit is het Vassar-Collegie dat nauwelijks geopend was, of al die localiteiten hadden bewoonsters, daar de ouders in Amerika er zich niet meer mede te vreden stellen dat hunne dochters op eene kostschool bij de elementaire kundigheden nog wat muziek en talen leeren en dan den naam krijgen dat hare opvoeding „geacheveerd" is.

In dit Collegie worden alleen meisjes van 15 jaar en ouder aangenomen en voor geen korteren termijn dan een studiejaar van 40 weken, dat den 15 September begint en den 30 Juni van het volgende jaar eindigt. De volledige cursus is van 4 jaren, of liever er zijn twee cursussen van dien omvang, tusschen welke de kweekelingen kiezen moeten: den klassisch-philosophischen of dien van natuurwetenschappen en nieuwere talen. Vóor de toelating worden alle aspiranten aan een admissie-examen onderworpen dat over de Latijnsche spraakkunst, boeken van Cesar en Virgilius, redevoeringen van Cicero, hoogere algebra, rhetorica en algemeene geschiedenis loopt. Daarop volgen speciale examens, waarbij voor toelating tot den klassisch-philosophischen cursus kennis van de Grieksche grammatica en van drie boeken der Anabasis van Xenophon, en voor de opneming bij den cursus der natuurwetenschappen en levende talen kennis van het Fransch in plaats van het Grieksch vereischt wordt. Om de meisjes tot het afleggen van deze examens te bekwamen is aan de akademie eene voorbereidende school voor het onderwijs in Latijn, Grieksch, Fransch en algebra verbonden. Voor de toelating tot deze school wordt weder voorafgaande kennis van de Engelsche taalkunde, de geschiedenis der Vereenigde Staten, de rekenkunst en de aardrijkskunde gevorderd.

De studievakken zijn (van eenvoudiger tot moeielijker opklimmende): voor den klassischen cursus Latijnsche en Grieksche taalkunde, hoogere algebra, geometrie, trigonometrie, kruid- en dierkunde, natuurkunde, geologie, natuurkundige aardrijksbeschrijving, staathuishoudkunde, ontleed- schei- en sterrekunde, physiologie, Fransche, Engelsche, Duitsche en Italiaansche taal- en letterkunde; en voor den cursus der nieuwe talen en natuurwetenschappen nagenoeg hetzelfde, met weglating van de Grieksche taal- en letterkunde, maar met meerdere uitbreiding van de moderne taal- en letterkunde, en bijvoeging van mineralogie, oefeningen in het laboratorium, lexicologie en etymologie. Muziek en beoefening der beeldende kunsten behooren ook onder de vakken der beide cursussen. Voor de dames, die na het doorloopen van den vierjarigen cursus hare studien nog willen voortzetten, is er een vijfde jaar bijgevoegd, waarin door bijzondere professoren nog meer uitbreiding aan speciale vakken gegeven wordt. Zij, die den geregelden cursus afgelegd hebben, ontvangen het diploma van den eersten graad of het baccalaureaat, terwijl die, welke ook het vijfde jaar hebben doorgestudeerd, nog met een hooger diploma begiftigd worden. Een groot gedeelte van het onderwijzend personeel bestaat uit dames; deze zijn het onderanderen die les geven in de sterrekunde, de physiologie, de gezondheidsleer, twee doceeren Latijn, éene Grieksch enz. In 't geheel zijn er 26 vrouwelijke en 6 of 8 mannelijke professoren. Aan het hoofd der geheele inrichting staat een directeur, die tegelijk professor in de wijsbegeerte is en in het bestuur door zijne vrouw als directrice geassisteerd wordt.

Er wordt niet slechts gezorgd voor de ontwikkeling van den geest,

maar ook voor die van het lichaam. In een afzonderlijk gebouw, dat het Kallisthenium wordt genoemd, zijn muziekzalen, eene rijschool en eene gymnastiek-zaal. Al de meisjes zijn verplicht aan het rijden en de gymnastiek deel te nemen en dragen dan eene uniform, die uit eene grijze blouse met eene roode sjerp bestaat. Een meer, met geboomte omkranst, schenkt des zomers gelegenheid om roeitochtjes te doen en des winters om schaatsen te rijden.

Op deze akademie heerscht strenge tucht en orde, die door de directrice met nadruk gehandhaafd wordt. Elke dame-student ontvangt een boekje van '18 bladzijden, dat de in acht te-nemen bepalingen van het huiselijk verkeer, de verdeeling van den dag enz. bevat. Men staat des morgens te 6 uur op en gaat des avonds te 10 uur naar bed. De Zaterdag is geheel aan genoegen en rust en de Zondag aan de godsdienst gewijd.

De jaarlijksche betaling voor elke kweekelinge, waarin ook de kosten van het onderwijs begrepen zijn, bedraagt 400 dollars (1000 gulden), doch voor de muziek, het teekenen en het paardrijden moet afzonderlijk betaald worden. Die som is voor Amerika zeer laag en kan alleen op dat cijfer gehouden worden, omdat de akademie rijk is en geen winst behoeft te maken; en voor dat geringe geld laten huisvesting en voeding niets te wenschen over, zoodat de verwendste jonge dame geen aanmerking kan maken. Het ontbijt bestaat uit warm vleesch of visch, doorgaans uit biefstuk, coteletten en dergelijken, eieren, groenten, gebak, brood met boter, koffie, thee en melk. Bij het middagmaal verschijnt dagelijks soep, gebraden vleesch met verschillende groenten, podding en ijs, van welk laatste alle Amerikaansche vrouwen groote liefhebsters zijn. Des avonds bij de thee is er soms brood met koud vleesch, maar doorgaans gekookte vruchten, koek, brood en boter. Het toilet der kweekelingen moet van den eenvoudigsten aard zijn, opdat het de aandacht niet van gewichtiger zaken zou afleiden; maar desniettemin vinden zij gelegenheden genoeg, om op Zondagen en bij feestelijke gelegenheden aan den vrouwelijken aard bot te vieren en zich met zijde en kant en zelfs met juweelen te tooien. Gewoonlijk moeten 4 tot 6 meisjes één kwartier deelen, dat uit eene zitkamer en twee of drie slaapkamers bestaat. Alle vertrekken hebben vloerkleeden en zijn van voldoende meubelen voorzien; doch schilderijen, bloemen, voorwerpen van kunst en de schommelstoel, zonder welke geen Amerikaansche vrouw leven kan, moet ieder zich op eigen kosten aanschaffen. De kamers leveren dientengevolge verscheidenheid op en hebben niets gelijkvormigs. Elke professores bewoont eene fraaie kamer op denzelfden gang waar de vertrekken van hare kweekelingen liggen. De professoren, die allen gehuwd moeten zijn, wonen ook in het gebouw. Op elken gang bevinden zich vier badkamers, want het nemen van minstens twee baden in de week behoort tot de verplichtingen der kweekelingen, die ook elken dag ongeveer een uur in de buitenlucht moeten wandelen, zoodat de gezondheidstoestand over het algemeen zeer gunstig is.

Het bij Albany in den Hudson uitkomende Erie-kanaal, dat 363 mijlen ver tot Buffalo aan het meer Erie loopt en met 84 sluizen en een verval van 568 voet door rotsige gronden over valleien en rivieren heengaat, kan als het belangrijkste kanaal in de Vereenigde Staten beschouwd worden en is een der treffendste bewijzen van den ondernemingsgeest der Ameri-

kanen. Het werd in 1817 op de aanhoudende aansporing van zijn bouwmeester Clinton begonnen, in een tijd toen men over den afstand, dien het doorloopt, nog bijna niets anders dan wildernis en bosch aantrof. De staat New-York, die thans meer dan 4 millioen inwoners bezit, had er toenmaals nog slechts 1,200,000 en ondernam den bouw van het grootste kanaal der aarde! Vele der scherpzinnigste staatslieden voerden er ernstige bedenkingen tegen aan en zelfs de president der republiek, Jefferson, die voor geen stoute ondernemingen terugdeinsde, was van oordeel, dat men die proef eene eeuw te vroeg waagde. Desniettemin was het groote werk, dat 7 millioen dollars kostte, in 1825 voltooid. De opbrengst der kanaalrechten overtrof de verwachting verre en na 10 jaar was het kanaal niet ruim genoeg meer voor de vele vaartuigen, die er gebruik van maakten. Het had eene breedte van 40 voet en eene diepte van 4 voet, zoodat men nu besloot het 70 voet breed en 7 voet diep te maken. Deze uitbreiding, die bijna met een nieuwen aanleg gelijkstond, kostte 23 millioen dollars. Doch met spoed maakten nu de besschen voor tarwe-en maïsvelden plaats, het land aan beide zijden der vaart steeg met elk jaar in waarde en daar, waar nog kort te voren de wolven en beeren gehuisd en de wigwams der Indianen gestaan hadden, verrezen als bij tooverslag nederzettingen en dorpen, de reeds bestaande dorpen verhieven zich tot steden en het geheele land onderging eene herschepping die aan het wonderbaarlijke grensde. Verdere kanalen en spoorwegen voltooiden later het zoo goed aangevangen werk.

De spoorweg naar de stad Shenectady begint in de voornaamste straat van Albany en eindigt op eene hellende vlakte, waar de trein 114 voet ver aan touwen nedergelaten wordt. Van het hoogste punt hadden wij een ruim gezicht over het schoone Mohawk-dal en het Erie-kanaal. Langs den naar het Champlain-meer loopenden zijtak van den spoorweg reden wij naar Saratoga, om die beroemdste badplaats der Vereenigde Staten eens te zien. De opborlende bronnen, die hier talrijk zijn, bevatten veel zout en koolzuur gas. De plaats, die niet meer dan 3000 inwoners telt, heeft slechts eenige weinige straten, die echter bijna alleen uit groote en schitterend ingerichte logementen en kosthuizen bestaan. Even als op de Europeesche badplaatsen komen hier behalve de zieken nog veel meer rijke lediggangers, om vermaak te zoeken. Bij een naburig meer moest in 1777 de Engelsche generaal Burgoyne, die door de Amerikaansche troepen in het nauw was gebracht en niet tijdig de vereeniging met een ander leger zijner landgenooten tot stand kon brengen, zich aan de Amerikanen overgeven, hetgeen een beslissenden invloed op den loop van den opstand en op de gezindheid der Europeesche mogendheden jegens de opstandelingen uitoefende. Op de reis naar Saratoga kwamen wij over Shenectady, een plaatsje van 9000 zielen, dat in 1620 door de Hollanders gesticht is, van welke nog veel afstammelingen in de stad en de omstreken wonen. Wij moesten er weder terugkeeren, om ons den volgenden morgen met den spoortrein naar Utica, eene aanzienlijke stad van 24,000 inwoners, te begeven. Langs den weg volgden nette boerderijen en vriendelijke dorpen elkander op en zelfs aan de halten verhief zich bij de weinige woningen niet zelden een statig logement, waar voor alle behoeften der reizigers uitmuntend gezorgd was. Het Mohawk-dal, aldus naar een Indiaanschen stam genoemd, wordt romantisch bij Little Falls (de kleine watervallen), waar de rivier schuimend tusschen hooge rotsen doorschiet

en met hare wateren den mensch voor het drijven van molens van verschillenden aard moet ten dienste staan. Naast de rivier is niet alleen een spoorweg, maar ook een kanaal aangelegd, dat door Utica loopt, hetwelk daaraan zijn bloei te danken heeft.

Van hier deden wij een uitstapje 15 mijlen ver naar de Trenton-watervallen. Door eene diepe, met geboomte begroeide rotskloof stort de Canada-kreek zich met zes schilderachtige watervallen, gezamenlijk ter hoogte van 300 voet en van welke de tweede en derde de grootste en schoonste zijn, in het dal neder. Wij bezichtigden die alle, door langs smalle rotsranden 2 mijlen ver er langs op te klimmen, en keerden eerst bij het naderen van den nacht terug. De grond is in deze streken zeer vruchtbaar en heeft 10 jaar na zijne ontginning nog geen behoefte aan bemesting.

Wat de namen betrof bevonden wij ons hier op een echt klassieken bodem, want na den nacht te Utica doorgebracht te hebben, ontbeten wij te Rome en kwamen des middags te Syracuse aan. Het karakter des lands was echter met die antieke benamingen in strijd, want het kanaal dat van vaartuigen wemelde, de levendige dorpen, de boerderijen die meer en meer het woud verdrongen, dit alles getuigde van jeugdige kracht en ontwikkeling. Wel is waar heeft deze streek ook eene verledenheid, maar deze is van het tegenwoordige los en leeft alleen nog voort in de sagen van het overschot der Indianen, die voormaals de onbetwiste meesters van dit gebied waren. Rome met zijne 4000 inwoners in eene moerassige, onherbergzame streek gelegen, herinnert door geen enkelen trek aan zijn beroemden naamgenoot. Syracuse, dat aan de vereeniging van het Erie- en het Oswego-kanaal gebouwd is, welk laatste de gemeenschap met het meer Ontario tot stand brengt, heeft aan deze gunstige ligging eene bevolking van 30,000 zielen en een belangrijken handel te danken. In den omtrek zijn de rijke zoutbronnen merkwaardig, welke nog overtroffen worden door die van het naburige stadje Salina.

Wij hadden op onze spoorwegtochtjes ruime gelegenheid om de bewoners dezer streken te leeren kennen; zij bezaten echter weinig bijzondere kenmerken, want alle Amerikanen, althans die van de noordelijke en oostelijke staten, zijn nagenoeg aan elkander gelijk. Zij zijn bevattelijk en vlug, nooit onhandig of verlegen, beslissend en bijna overmoedig in hun gedrag, doch niet zonder eene zekere wellevendheid, die zij vooral jegens de vrouwen aan den dag leggen. Ook in hunne minder loffelijke eigenschappen blijven zij elkander gelijk, in hunne liefhebberij om altijd de beenen ergens op te leggen, in hun tabakpruimen en in hun eeuwig keelschrapen en op den grond spuwen.

Na eene lange spoorwegreis kwamen wij des middags in het stadje Auburn, dat zeer liefelijk aan den uitloop van het meer Owasco gelegen is. Reeds van verre had de massief gebouwde gevangenis onze nieuwsgierigheid gaande gemaakt, zoodat wij haar zoo spoedig mogelijk gingen bezichtigen. Zij is het model van al de strafinrichtingen waar het zwijgsysteem wordt toegepast, namelijk dat stelsel waarbij de gevangenen wel verplicht zijn het stilzwijgen in acht te nemen, doch (het omgekeerde van het Philadelphiaasch systeem of de eenzame opsluiting) bij dag in zalen gemeenschappelijk arbeiden en alleen des nachts afzonderlijke cellen betrekken. Het Auburnsche stelsel wordt beschouwd als menschelijker en toch geschikt tot bereiking van het einddoel, de verbetering van den misdadiger.

Een ringmuur van 30 voet hoogte en 4 voet dikte, die 1000 voet lang en 500 voet breed is, omsluit de eigenlijke gevangenis, die 80 voet van den muur staat en een hoofdgebouw van 280 voet lengte met twee vleugels van 240 voet lengte en 45 voet breedte vormt. Dit van vele vensters voorziene gebouw is als 't ware slechts het omhulsel van een daar binnen opgetrokken gebouw van volkomen dezelfde gedaante, dat de werk- en andere zalen en 550 cellen bevat. Dit huis in een huis bezit 5 verdiepingen, die alle uit de tusschen haar en den omkleedingsmuur aanwezige ruimte overzien kunnen worden. Langs elke verdieping loopt eene galerij van 2 voet breedte, op welke de deuren der cellen uitkomen. Deze waren bij ons bezoek alle bezet. In de vijftien werkzalen was alles bezig, maar geen menschelijke stem werd gehoord en alleen het gedruisch, dat de werktuigen en gereedschappen maakten, brak de stilte af. Er waren werkplaatsen voor smeden, timmerlieden, kleeren schoenmakers, wol- en katoenspinners, enz. De gevangenen werkten voor ondernemers, die dagelijks voor elk hunner, naar gelang van zijne bekwaamheid, 30 tot 50 cents Amerikaansch (75 cents tot f 1.25 Nederlandsch) aan de gevangenis betaalden. De ontvangsten dezer strafinrichting gaan doorgaans hare uitgaven te boven.

De verdere spoorwegreis naar Rochester was zeer schoon. De weg loopt voorbij de benedeneinden der vischrijke meeren Cayuga, Seneca en Cainandagua, waarvan de beide eerste door de rivier Seneca, die schilderachtige watervallen vormt, met elkander in gemeenschap staan. Tevens passeerden wij verscheidene aardig gelegene stadjes, van welke Geneva en Cainandagua bekoorlijk gelegen zijn op heuvels, die boven de heldere waterspiegels verrijzen. Ofschoon de grond hier gedeeltelijk steenachtig is, heeft de landman hem echter overal ten zorgvuldigste bebouwd, zoodat hij eene aanzienlijke waarde heeft verkregen.

Men kan Rochester niet zien zonder met bewondering aan de veerkracht van den Amerikaanschen geest te denken, die, ondersteund door de weelderige natuur, welke de stoutste ondernemingen mogelijk maakt, in tientallen jaren tot stand brengt wat in het verouderende Europa eeuwen zou kosten. Hier, waar thans eene stad van 50,000 inwoners hare breede huizenrijen en prachtige gebouwen vertoont, waar men alles aanwezig vindt wat de hoogere beschaving vorderen kan, en waar de belangrijke beschikbare waterkracht en de talrijke kanalen en spoorwegen een omzet van millioenen dollars ten gevolge hebben, daar stond in het jaar 1811 pas een enkel, armzalig blokhuis, welks oprichter, Enos Store, met de beeren te kampen had die zijn koornveldje beschadigden en waar nog in 1813 de Seneca-Indianen in het woud een hunner groote feesten vierden. Ja, toen eenige jaren vroeger in de wetgevende vergadering van den staat was voorgesteld op die plaats eene brug over de rivier te bouwen, verklaarde een lid dat dit eene vervloekte plek was, die slechts door wilde dieren en eenige rondzwervende jagers bezocht werd. De bedoelde rivier, de Genessee, vormt binnen de stad een fraaien waterval van 96 voet hoogte. Op de daarnaast verrijzende rotsige oevers, die altijd vochtig zijn van het omhoog spattende nat, volgt de eene molen op den anderen, gebouwen van zandsteen van 4 of 5 verdiepingen, wier toestellen alle door de kracht van dien val gedreven worden. Van het lossen der tarwe uit de kanaalbooten tot de verpakking van het meel in vaten, worden bijna alle bewerkingen door machines verricht. Dat graan

komt hoofdzakelijk uit het ook door een kanaal met de stad verbondene Genessee-dal, waar de bodem zoo uitmuntend is, dat tarwe welig tierde op aarde, die bij het graven van putten uit eene diepte van 40 voet naar boven gebracht was.

Behalve den grooten westelijken spoorweg en het kanaal, dat door eene fraaie aqueduct over den Genessee geleid wordt, loopt ook nog een spoorweg, die de noordelijke richting inslaat en in een hellend vlak eindigt, naar het beneden twee andere vallen der rivier gelegene Carthago, waardoor de stad in onmiddellijke gemeenschap met het slechts 7 mijlen verwijderde meer Ontario staat. Aldus reiken landbouw, fabriekwezen en handel elkander hier de hand om Rochester te doen bloeien. Vooral wat den handel betreft heeft de stad den toegang tot den Hudson, de St. Laurens rivier, den Mississippi, den Atlantischen Oceaan, de golf van Mexico, New-York, Boston, Quebec en New-Orleans. De stad met hare vele kerken en openbare gebouwen uit welke een veel meer ontwikkelde smaak en kunstzin dan elders sprak, de breede rivier die zich onstuimig een weg door de stad baant en door drie fraaie bruggen overspannen wordt op welke zich aanhoudend eene bedrijvige menigte verdrong, de grootsche waterval wiens gedruisch hoog boven dat der honderden raderen die hij in beweging brengt uitklinkt, de onafgebroken levendigheid langs de oevers van den stroom, de voortdurende hoornsignalen van de aankomende of vertrekkende booten, — dit alles vormde een tooneel, dat den diepsten indruk op mij maakte. Twee mijlen lager bevindt zich nog een val van de Genessee, waar het water zich donderend in eene diepte van 105 voet nederstort. Ook hier is de rand met molens bezet, die te midden van het gebulder haar vreedzamen arbeid verrichten. Aan dezen val is de treurige herinnering aan zekeren Sam Patch verbonden, die het land rondreisde en de zonderlinge liefhebberij had om in alle watervallen te springen. Tweemaal had de Niagara met hare reuzenarmen den vermetele naar de diepte gesleurd en tweemaal was hij weder ongedeerd aan den oever gekomen. Ook hier waagde hij ten aanschouwe van duizenden den onzinnigen sprong, maar deze maal moest hij dien met het verlies van zijn leven boeten.

Het kanaal en de spoorweg verwijderen zich nu van elkander tot aan Buffalo, hun uitgangspunt. Gaarne zou ik mijne reis op het kanaal voortgezet hebben, dat bij Lockport (eene stad van 13,000 inwoners, ofschoon zij eerst van 1821 dagteekent) door middel van 5 dubbele sluizen 60 voet stijgt en zich 3 mijlen ver een weg door rotsen baant, die men vaneen heeft doen springen. Doch de tijd drong en wij kozen dus den minder boeienden spoorweg, die ons over Batavia reeds des middags te Buffalo aan het meer Erie bracht.

Deze stad, een toonbeeld van steeds hooger stijgenden bloei, is de groote poort voor handel en verkeer tusschen het oosten en westen in 't noordelijk gedeelte der Unie. Het kanaal vertakt zich in den vorm van grachten door de straten en verspreidt daar leven en vertier, maar nog veelzijdiger en bonter doet dit zich voor aan de schoone haven, waar het van zeil- en stoomschepen wemelt. In 't zuiden wordt die haven door een zwaar steenen hoofd, dat een slanken vuurtoren draagt, tegen verzanding en golfgeweld beschut. In de breede en zeer lange Main-street, die evenwijdig met het meer loopt, volgen de schitterendste winkels elkander onophoudelijk op en kan men uit het groote getal der logementen

afleiden hoe aanzienlijk dat der vreemdelingen moet zijn, die Buffalo bezoeken. Duizenden landverhuizers trekken op hun weg naar een der noordelijke staten hier door. Het meer Erie neemt hier zijn einde en vloeit door de Niagara naar het meer Ontario af. Ver kon de blik zich naar 't zuiden over den onmetelijken waterspiegel uitstrekken, terwijl in 't noorden de vlakke Canadasche oever met het fort Erie den gezichteinder afsloot.

Buffalo, dat met vele der belangrijkste handelsteden in geregelde gemeenschap staat, werd in 1801 gesticht en had in 1810 niet meer dan 1500 inwoners, terwijl de geheele stad in 1814 tijdens den oorlog met de Engelschen eene prooi der vlammen werd, die slechts twee huizen spaarden. Men herbouwde haar wel, maar eerst na de opening van het Erie-kanaal begon zij te bloeien. Zij had dien ten gevolge in 1840 18,000 inwoners, en telt er thans 90,000. Jaarlijks komen er nieuwe straten bij, in welke men soms nog hier en daar de wortelstompen der omgehouwen woudboomen ziet.

Wij waren aan het groote *American Hotel* afgestapt, dat 115 logeerkamers had, benevens eene eetzaal voor 600 gasten. Onze vertrekken waren vorstelijk ingericht en de tafel liet niets te wenschen over, maar de bediening was slecht en onvoldoende, gelijk bijna overal in het van bedienden afkeerige Amerika. Wie in dat land goed bediend wil zijn, moet zich zelf bedienen. De afschaffingsgenootschappen hebben hier zulke diepe wortels geschoten, dat niemand aan het diner een droppel wijn gebruikte. De Amerikaansche afschaffers zijn de Europeesche dáárin vooruit, dat zij, eenmaal besloten hebbende niets te gebruiken wat bedwelming kan veroorzaken, zich niet bepalen tot het in den ban doen van eenige nu eenmaal voor gemeen verklaarde dranken, zoo als jenever, bitter, brandewijn en dergelijke, maar consequent zich van alles onthouden waarin meer kracht zit dan in water en dus ook geen morgenwijntjes, wijn of bier drinken, hetgeen de Europeesche afschaffers wèl doen.

Een mij anders vreemd gevoel van spanning en beklemdheid had zich van mij meester gemaakt bij de gedachte, dat ik mij nu in de nabijheid van den val der Niagara bevond. Ik had als 't ware het voorgevoel van eene of andere groote gebeurtenis, die men met vreugde en toch met zekere beduchtheid te gemoet gaat. Zal de werkelijkheid uwe overdreven verwachting niet teleur stellen? vroeg ik mij af. Behoort de bewondering en verbazing van den grooten hoop der reizigers bij sommige natuurtooneelen niet tot den goeden toon, nadat eenigen er eerst door hunne overdrijvingen aanleiding toe gegeven hebben? Is de op maat en getal berustende indrukwekkendheid van de rotspartijen en van de watermassa's die zich daarover heen storten met hun oorverdoovend en geestverwarrend gebulder, eigenlijk niet datgeen wat men hier versuft aanstaart, zonder dat eenige grootsche gedachte als over de wateren zweeft? In zulk eene stemming en onder dergelijke bepeinzingen stapte ik des morgens in den trein, die ons naar het 22 mijlen verwijderde plaatsje Niagara Falls zou brengen. De spoorweg volgt den loop van de Niagara en vergunt menigen interessanten blik op die met eilanden bezaaide rivier en den boschrijken Canadaschen oever.

De Niagara is de uitstrooming van het meer Erie naar het meer Ontario, welk laatste zij na een loop van 36 mijlen bereikt. Als hare verst verwijderde bron kan men de St. Louis beschouwen, die 1250 mijlen

meer noordwestwaarts ontspringt; en de honderden rivieren, die zich in de vier bovenmeeren storten, alsmede deze ontzaggelijke watermassa's zelven (naar schatting bijna de helft van al het zoetwater op den bekenken aardbodem), richten zich alle naar het meer Ontario en van daar, onder den naam van St. Laurens rivier, naar den Atlantischen Oceaan. Daar, waar de Niagara met eene sterke strooming het meer Erie verlaat, heeft zij eene breedte van $^3/_4$ mijl bij eene diepte van 40 tot 60 voet. Weldra wordt zij ruimer en en kabbelt zij helder en rustig tusschen vlakke, meestal dicht begroeide oevers voorbij een tal van groene eilanden, waarvan Grand Island of het Groote Eiland, 12 mijlen lang en 2 tot 7 mijlen breed, het aanzienlijkste is. Daarop volgt Navy-Island (het Scheepseiland), bij hetwelk tijdens den Canadaschen opstand van 1837 een verschrikkelijk voorval heeft plaats gehad, dat wij straks zullen mededeelen. Ongeveer op deze hoogte wordt alle scheepvaart gestaakt, de strooming krijgt meer snelheid en de $1^1/_2$ mijl lange rapids (*) beginnen, waar de rivier met wilde branding en steeds toenemenden spoed naar de diepte ijlt.

Reeds toen wij Niagara Falls naderden kondigde een dof eentonig geruisch en een witte nevel, die boven het bosch hing, ons de nabijheid der watervallen aan. Wij stapten aan het *Cataract Hotel* af, doch bleven er slechts een oogenblik vertoeven en haastten ons naar het verhevene natuurtooneel. Een rotsigen hoek, omslaande stonden wij er voor. Welk een tafereel! Slechts eene zwakke schets kan ik er van geven, slechts met flauwe verven het kleuren; de lezer moet het zich door scheppende verbeeldingskracht voor den geest tooveren, daar woorden te onmachtig zijn om het naar waarheid te beschrijven.

Stel u als lengte een afstand voor, die zich een klein half uur van u uitstrekt en als hoogte een toren van omtrent 160 voet, en denk u dan die ruimte ingenomen door één enkelen reuzenval van nederstortende wateren. Daarboven zoover het oog reikt, eene watervlakte als eene zee die door de stormwinden wordt opgezweept, en meer benedenwaarts gladde, spiegelende golven, die door eene onwederstaanbare macht naar den afgrond worden getrokken, zich tot eene onmetelijke massa afronden en als een blinkende wand in de diepte nederplassen. Alzoo doet het tooneel zich ginds voor; maar in onze nabijheid jaagt het water als een wild dier met een stouten sprong schuimend over den rotsrand, vliegt in een wijden boog vrij door de lucht, breekt zich tienmaal op vooruitstekende rotsen en spat, in stof en damp opgelost, weder hoog uit de diepte op. Op de eene plaats schittert alles als zilver, op de andere schijnt de val, door het licht roodachtig gekleurd, een met goud doorweven praalgewaad; dan weder volgen alle kleurschakeeringen op elkander, van 't schitterendste wit tot het zuiverste smaragdgroen. In de diepte, zoover het oog dien peilen kan, schuimt en woelt alles dooreen, de tot neveldeeltjes ontbonden wateren rollen als donkeren rook over den stroom, stijgen als witte wolkkolommen in de hoogte, of zweven en drijven, geheel tot damp overgegaan, licht en rozenverwig getint door de lucht heen.

Onder die kleurenmengeling rijzen aan gene zijde steile klippen en

(*) Met het Engelsche woord »rapids" duidt men de plaatsen aan, waar eene rivierbedding afhelt, zoodat het water er met groote snelheid over voortstormt, zonder eigenlijke watervallen te vormen.

overhangende rotsen uit de diepte op, gekroond door gebouwen, die tusschen geboomte, dat eeuwig door den dauw des watervals besproeid wordt, heenschemeren. Midden in den val, door schuimende golven omklotst, verheft zich een groen eiland, dat den grijzen rotswand stout naar de diepte keert. Doch het is niet één val, het is eene wereld van watervallen, onmetelijk groot en onuitsprekelijk schoon. En te midden van den woesten strijd der elementen welfde zich tijdens ons eerste bezoek een regenboog in de volste pracht zijner kleuren over het gansche tooneel, dat ik, geheel overweldigd, in sprakelooze bewondering aanstaarde.

Wij zagen spoedig in, dat er verscheidene dagen noodig waren om het tafereel van den val in zijne uitgestrektheid en in zijne afzonderlijke gedeelten van zoo verschillende standpunten te bezichtigen, dat wij eenigermate konden hopen er eene blijvende herinnering van te behouden. Daarom vertoefden wij, gelijk de meeste reizigers eene week in den omtrek, doch wij verlieten Niagara Falls en begaven ons naar de Canadaschen oever, van waar men een beter gezicht heeft en namen onzen intrek in *Clifton House* juist tegenover den val.

Bij de meer nauwkeurige opnemingen bevonden wij het volgende. De waterval is naar het noorden gekeerd en buigt zich beneden dadelijk naar het oosten om. Ongeveer in 't midden van den stroom strekt het kleine Iris- of Geiteneiland zich bijna tot aan den afgrond uit en verdeelt daardoor het nederstortende water in twee hoofdvallen, den Amerikaanschen of Grooten Val en den lageren maar veel breederen Canadaschen of Hoefijzer-val, die dezen naam naar zijne oorspronkelijke gedaante gekregen heeft, ofschoon hij door de schuring van den stroom tegenwoordig meer tot een hoek uitgebroken is. Tusschen den Amerikaanschen oever en het Iris-eiland steken rotsen en kleine eilandjes het hoofd uit de wateren op, waarvan het Bad-eiland en het Luna-eiland de voornaamste zijn. Dit laatste, niet ver van het Iris-eiland, strekt zich ook gelijk dit tot aan den afgrond uit, en het tusschen hen beiden nederstortende water vormt een kleineren, derden val, den centralen of middelsten waterval. De rotsgrond, over welken de stroom loopt, helt van den Amerikaanschen oever eenigszins naar den Canadaschen af en is op de eerste plaats 163, op de laatste 150 voet hoog, zoodat de grootste watermassa zich naar deze zijde richt.

Onze volgende gang was naar de bruggen, die tot in de nabijheid der vallen leiden. Eene ijzeren brug van 400 voet lengte en 30 voet breedte, door 4 bogen gedragen, brengt den bezoeker op het Bad-eiland, dat slechts door een zeer smal kanaal van het Geiten-eiland gescheiden is. Door eene korte brug komt men ook op dit laatste eiland. Op het Bad-eiland vindt men een fraai logement, waar warme en koude baden te bekomen zijn en allerlei mineralen, Indiaansche werkstukken enz. als herinneringen aan het bezoek te dezer plaatse den vreemdeling te koop aangeboden worden. Het Geiten-eiland, waar wij ons vervolgens heen begaven, is een der schoonste eilanden op de wereld, waar het verhevene en het liefelijke de onverwachtste contrasten opleveren en toch weder in eene verwonderlijke harmonie samensmelten. Majestueuse boomen, door slingerplanten omkronkeld, heffen de dichte bladerkruinen omhoog en eene rijke bloemenwereld, uit allerlei zaden, die de stroom van verre afstanden hier aangebracht heeft, ontsproten, strekt zich bijna

tot aan het water uit. Ik volgde den oostelijken oever tot aan eene kleine brug, over welke ik op het Luna-eiland kwam. Slechts weinige schreden brachten mij aan den rand van den middelsten val, die de kleinste en toch reusachtig is. Ik snelde voort, totdat de gapende afgrond mij plotseling halt gebood. Dicht voor mijne voeten breidde zich tot aan den Amerikaanschen oever de Groote Val uit, wiens torenhooge waterkolommen zich donderend in de diepte wierpen en weder in schuim, dat door de zonnestralen met ongeëvenaarde kleurenspelingen versierd werd, opwaarts vlogen.

Op het Geiten-eiland teruggekeerd klom ik aan zijn noordelijken rand een wenteltrap af, die naar de laagte voerde en mij op een voetpad bracht dat rechtsaf liep. Een ijskoude wind kwam mij te gemoet en aan alle zijden omgaven mij de vochtdeeltjes. Niet ver van mij af stortte de middenste val uit de hoogte neder, achter welken ik mij in een diep rotsgewelf terugtrok. Met een zakdoek voor den mond ging ik dit door tot aan den voet van het Luna-eiland, waar de stroom er als eene zware doch blinkende groene gordijn voor nederviel. Dit hol wordt de Aeolus-grot genoemd, wegens de geluiden die het daverend geweld der rivier er in te weeg brengt. Ik moest spoedig terugkeeren, want er heerschte een ontzettende tocht en het water plaste onophoudelijk voor mij neder, zoodat ik met genoegen weder naar de zonnige hoogte van het eiland opklom.

Na een weinig uitgerust te hebben begaf ik mij naar den westelijken rand des eilands, waar ik voor den Hoefijzer-val stond. Hier sneeuwwit, dáar donkergroen stortte de geweldige watermassa zich in den afgrond en steeg weder in dampwolken, door welke het licht heenspeelde, omhoog. Geen woorden kunnen uitdrukken wat het oog hier ziet. Ver in den val en over diens rand heenhangende staat eene eenzame rots en daarop een toren, naar welken eene brug leidt, die echter onveilig is geworden. Een tweede nog hoogere toren bevindt zich dicht bij de diepte op het Geiten-eiland zelf en heeft in de hoogte eene buitengalerij, van welke men een uitgestrekt gezicht over den omtrek geniet. Ik klom naar boven en voelde toren en rots ten gevolge van het geweld van den stroom onder mij trillen. Toen ik het neerstorten der golven in den duizelingwekkenden afgrond gadesloeg moest ik aanvankelijk het oog afwenden, want het was mij alsof ik mede naar beneden getrokken werd. Eerst na dien eersten indruk te hebben overwonnen kon ik het even schoone als verhevene tafereel bedaard opnemen. In de verte eene schemerende streep van het meer Erie, de majestueus uit dat bekken voortkomende stroom, diens talrijke eilanden die ver af in een blauwachtigen nevel zwommen en dichtbij met het levendigste groen prijkten, de prachtige boschpartijen op den oever en de molenwerken en buitenplaatsen aan diens zoom, de branding die de geheele uitgestrektheid der rapids bedekte, de chaos van het schuimende, blinkende, donderende water, de wolken en kolommen van omhoog stijgenden damp, — dit alles smolt in steeds toenemende heerlijkheid tot eene schilderij ineen, die op de aarde zeker haar gelijke niet heeft.

Den volgenden morgen staken wij beneden de vallen de donkergroene, met witte strepen doormengde rivier over, die men zegt dat hier eene diepte van 250 voet bezit. Van daar hadden wij een onbelemmerd gezicht op al de vallen, wier blinkende rand, met de daar tegen afsteken-

de eilanden, hoog boven ons hoofd den horizon vormde op welken het blauwe hemelgewelf rustte. Spookachtig zagen van boven de torens van het Geiten-eiland op ons neder en als men er lang op staarde was het alsof zij mede in de diepte zouden nederslaan. Doornat van de waterdampen landden wij op den Canadaschen oever, naar welken men zich ook over eene hangende brug, 2 mijlen beneden de vallen aangelegd, begeven kan. Hier namen wij ons kwartier voor de volgende dagen in het *Clifton House*. Uit de vensters onzer kamer, die door de aanhoudende beweging van den grond trilden, hadden wij het vrije uitzicht op de vallen. Aan deze zijde der rivier kan men de verschillendste standpunten kiezen; het beste gezicht heeft men van de Tafelrots. De rivier ondermijnt onvermoeid hare bedding; in 1818 stortte een gedeelte daarvan in en omstreeks 1828 ging een volgend gedeelte in de diepte. Nabij de genoemde rots leidt ook hier een wenteltrap naar beneden. Onder geleide van een gids en door een overkleed van gewast linnen tegen het spattend vocht beschermd, daalde ik dien af. Dreigend hingen de gekloofde rotsmassa's boven ons hoofd, de grond beefde onder onze voeten, een scherpe ijskoude wind kwam ons uit de diepte te gemoet en de luchtdrukking was zoodanig, dat wij slechts met moeite adem konden halen. De stofregen, het gevolg van de vochtige dampen, werd een plasregen, ja stortte, toen wij beneden de grot betraden, in stralen op ons neder. Bijna verdoofd en verblind mij aan een gespannen touw vasthoudende, ging ik voorwaarts totdat de gids halt gebood. Wij hadden het einde van een gang van 120 voet lengte bereikt bij eene rots waar men niet verder kon. Hier mocht ik weder opzien en ruimer adem scheppen. Welk een tooverpaleis in den afgrond! Slechts weinige schreden vóor mij welfde eene watergordijn, die 150 voet hoogte had en van donkergroen glas vervaardigd scheen, door hetwelk slechts eene flauwe schemering van het daglicht heendrong, zich met een stouten boog over mijn hoofd. Onophoudelijk nederkomende waterplassen noodzaakten ons reeds na weinige minuten tot den terugtocht. Van koude bevende spoedden wij ons weder naar boven en begroetten met blijdschap de stralen der zon.

De rapids zijn altijd door ontelbare scharen watervogels verlevendigd, van welke bij mistig weder of in donkere nachten niet weinige door den waterval medegesleurd worden. Eveneens ziet men aan diens voet vele visschen die te pletter geslagen zijn, zoodat arenden en gieren, die op voedsel azen, daar altijd hunne kringen in de lucht beschrijven. Doch ook vele menschen hebben hier een afgrijselijk einde gevonden. De vroeger vermelde Sam Patch dreef wel is waar als eene vlieg in een glas water wêer boven en werd door de rivier op den oever geworpen, alsof zij hem beneden hare aandacht keurde, doch anderen kwamen er zoo goed niet af. Toen voor eenige jaren eene Indiaansche vrouw, om een matroos te ontvluchten, de wijk nam in de boot waar haar man boven de rapids lag te slapen, sneed de matroos uit wraak het touw door, waaraan de boot was vastgelegd. Deze begon af te drijven; de Indiaan nam de riemen op en roeide uit alle macht om aan den oever te komen; doch weldra gevoelende dat zijne inspanning vruchteloos was, legde hij de riemen bedaard neder, strekte zich uit, trok zijne deken over zijn gezicht en weinige oogenblikken later waren man en vrouw door den afgrond verzwolgen.

Nog vreeselijker was de episode in den Canadaschen opstand waarop

wij straks zinspeelden. Eene bende opstandelingen had het Navy-eiland bezet en werd daar door de Amerikaansche stoomboot *Carolina* van levensmiddelen en krijgsbehoeften voorzien. In een donkeren nacht, den 29 December 1837, werd de stoomboot door Engelsche soldaten bij fort Schlosser overrompeld. Na een hevig gevecht van man tegen man staken zij haar in brand en stuurden haar naar de rapids. Het vlammende schip, dat in de duisternis een rossen gloed over zijn noodlottigen koers verspreidde, de noodkreten der wanhopige bemanning die weldra overstemd werden door het donderen van den waterval, daarop deze zelf die met één slag den brand en de menschenlevens uitdoofde, — welk een tafereel om de haren te berge te doen rijzen!

Een onzer uitstapjes naar den Amerikaanschen oever gold den zoogenoemden maalstroom, 3 mijlen stroomafwaarts. De hooge oevers naderen daar dicht tot elkander en van hier stort zich de opgestuwde, bruischende rivier in een door woeste rotsen ingesloten ketel, uit welken het water slechts in veranderde richting zijn weg vindt. Die dwang, der rivier aangedaan, veroorzaakt den draaikolk. Van eene vooruitstekende rotspunt zagen wij er in neder. Pijlsnel en zonder ophouden draait de stroom, die bij zijn borlen meer op gesmolten lood dan op water gelijkt, er rond. Groote boomstammen worden soms weken lang hier om en om gevoerd, zonder dat de juiste strooming hen aangrijpt en vrij maakt. Het was een ijzingwekkend tooneel, vooral in de avondschemering waarbij wij het zagen.

Des te schooner kwam daarna de Niagara-val mij voor. Ik zag hem in de vroegen morgen, overdekt door eene zee van nevelen, die, allengs voor het licht wijkende, alleen eene groote wolk achterlieten, welke met de zon steeds hooger steeg. Ik zag hem in den middaggloed, toen hij een duizendvoudigen regenboog geleek. Ik zag hem door den storm gezweept en in de regenbuien bijna onzichtbaar, zoodat hemel en aarde tot een onbeschrijfelijk geheel samensmolten. Ik zag hem ook bij helderen maneschijn, toen zijne golven als vloeibaar zilver glinsterden, toen zijn rand een blinkende lichtstreep was die door het nachtelijk duister begrensd werd en waarvan witte wolken opstegen over welke van den eenen tot den anderen oever een maanregenboog gespannen was, in de zachtste tinten prijkende. Door de wondervolste verscheidenheid was het tooneel altijd nieuw en voegde het in mijn geest niet een laatste beeld bij zooveel vroegere beelden, maar bleef het als een geheel eenig wonder in mijn geheugen geprent.

HOOFDSTUK VI.

Toronto. — Ottawa. — Oswego. — Kingston. — De St. Laurens-rivier. — De Durhambooten. — Montreal. — De Hudsonsbaai-maatschappij. — Quebec. — Burlington. — Montpellier. — Danville. — Concord. — Lowell. — Boston. — De Harvard-universiteit. — Providence. — Newhaven. — Hartford.

Niet zonder een uitstapje naar het naburige Canada gedaan te hebben, hoofdzakelijk langs de zoo belangrijke St. Laurens rivier tot aan Quebec, wilden wij het laatste gedeelte onzer reis door Amerika, namelijk het

bezoek aan de staten die men gezamenlijk Nieuw-Engeland noemt, ondernemen.

Wij voeren dus den Canadaschen oever langs tot aan Queenstown, waar de hooge rotsoevers, die de Niagara insluiten, een einde nemen, en gingen daar aan boord van eene Engelsche stoomboot, wier zwarte kleur in ons oog een onaangenaam contrast met de meestal levendige kleuren der Amerikaansche stoomschepen maakte. Van binnen was de inrichting echter zeer goed en de zindelijkheid verdiende allen lof. Spoedig dreef de stroom ons, tusschen Niagara-town en fort Niagara door, het meer Ontario in. Steeds verder weken deszelfs oevers van elkander en weinige uren later meenden wij ons op de opene zee te bevinden. Daar het meer eene aanzienlijke diepte bezit, op vele plaatsen meer dan 600 voet, komt de kleur van het water in donkerheid ook met die van het zeewater overeen en bevriest het 's winters nooit geheel, maar zet zich alleen langs de kusten ijs aan. Het Oswego-kanaal, een tak van het groote Erie-kanaal, verbindt het meer met den Hudson en den Atlantischen Oceaan, terwijl het Welland-kanaal in Canada eene gemeenschap met het meer Erie opent.

Des nachts legden wij bij Toronto aan. Ofschoon de stad 50,000 inwoners telt getuigde alles er van, dat hier de ondernemende geest van de bewoners der Vereenigde Staten niet heerscht. In 1849 werd de regeering van Canada van Montreal naar Toronto verplaatst, maar sedert 1858 is Ottawa, eene nieuw gebouwde stad met 15,000 inwoners, westwaarts van Montreal aan de rivier Ottawa gelegen, tot hoofdstad van Canada (hetwelk men in Opper- en Neder-Canada splitst) verheven. Na den tweeden dag de kust nog tot Coburg gevolgd en den nacht op het onstuimige meer niet zonder eenigen hinder van de zeeziekte doorgebracht te hebben, liepen wij in den vroegen morgen aan de Amerikaansche kust de haven van Oswego binnen, wier omtrek door de vele stoombooten, die het meer doorkruisten, zeer verlevendigd werd. De stad telt omtrent 13,000 inwoners en neemt door hare ligging aan het kanaal en hare vele fabrieken bestendig in bloei toe. Des middags bereikten wij Kingston, eene Engelsche oorlogshaven aan het meer Ontario. In de baai komt het Rideau-kanaal uit, dat over eene lengte van 133 mijlen een aantal kleine meeren met elkander verbindt. Het strekt zich tot aan de rivier Ottawa (die de grens tusschen Opper- en Neder-Canada vormt) bij de stad van dien naam uit. In het dun bevolkte Opper-Canada zijn de groote landstreken ten noorden van het Boven-meer en van de meeren Tomiscoming en Huron alleen als jachtgronden te gebruiken, daar zij voor den landbouw niet deugen. Het land zuidwaarts en oostwaarts is daarentegen vruchtbaar.

Een voorgebergte omstevenende liepen wij de St. Laurens-rivier binnen, die hier uit een archipel van rotsige eilanden, meerendeels met ceders en dennen begroeid, ter lengte van 50 mijlen bestaat. Deze schilderachtige streek, rijk aan natuurlijke schoonheden, wordt de Duizend Eilanden genoemd. Onder voortdurende afwisseling van gezichtspunten voeren wij tot den avond er tusschen door. Wij overnachtten aan de Canadasche zijde te Prescott en scheepten ons den volgenden morgen op eene zoogenoemde Durham-boot in, om daarmede de vaart tot Montreal, die door vele stroomvallen belemmerd wordt, te doen. Deze booten zijn zeer plat gebouwd en hebben een uiterst geringen diepgang, zoodat zij

over de cataracten kunnen komen, zonder aan den grond te stooten. Om de reis nog te bespoedigen voeren zij een mast en twee zeilen. Door hare aanzienlijke lengte kunnen zij eene zeer groote hoeveelheid koopwaren inladen. Hoewel er kanalen gegraven zijn om de gevaarlijkste plaatsen der rivier te kunnen vermijden en men ook gebruik van eene diligence kan maken, gaven wij de voorkeur aan de minder veilige, maar meer aantrekkelijke reis te water. Zonder onheilen doorsneed ons vaartuig de hoog opschuimende golven, tot dat de invallende nacht ons noodzaakte bij het plaatsje Cornwall op den Canadaschen oever aan te leggen. Van hier af behooren de beide oevers tot Canada. Den volgenden morgen kwamen wij spoedig in het St. Francis-meer, eene verwijding der rivier, die over eene lengte van 40 mijlen eene breedte van 6 mijlen heeft en daar verscheidene eilanden bevat. Hierna geraakten wij in de gevaarlijkste stroomvallen, de „Cascaden," over welke onze boot met eene ongeloofelijke snelheid heenvloog. Als men dit van den oever af aanschouwt kan men zich bijna niet voorstellen hoe het mogelijk is dat een vaartuig door die maalstroomen en cataracten heen komt, zonder dat de golven het verzwelgen. Wederom vormt de stroom daarna een ruim bekken, het meer St. Louis geheeten, waar van 't westen de Ottawa instroomt en dat in 't noorden door het groote eiland Montreal begrensd wordt. Wij ontmoetten een stoomschip, dat een lijk aan boord had, blijkens de vlag die halfstok geheschen was. Onze varensgezellen beschouwden dit als een slecht voorteeken, te meer omdat er aan het zwerk reeds voorboden van een onweder te zien waren. Plotseling brak er een vreeselijke storm over ons los. Slechts één zeil kon geheel ingenomen worden eer hij ons bereikte. Hij joeg ons nu naar eene gevaarlijke klip toe, die door eene drijvende ton aangeduid was, en zes man waren te nauwernood in staat het stuurrad te regeeren. Den ondergang voor oogen hebbende riepen en schreeuwden allen wild door elkander, tot dat het eindelijk een matroos gelukte het half geopende tweede zeil ook in te nemen, hetgeen ons behoud was. Wij ontkwamen thans gelukkig het gevaar en bereikten, daar de storm ons snel vooruit had gedreven, reeds tegen den avond la Chine, een dorp op het eiland Montreal, van waar een kanaal naar de stad van dien naam voert, omdat tot zoover de vaart op de St. Laurensrivier ook weder door stroomvallen moeielijk wordt gemaakt. Wij deden echter de reis derwaarts met eene diligence.

De stad Montreal strekt zich op een heuvel uit tusschen de rivier en een met bosch begroeiden berg van 700 voet hoogte, le Mont royal of Mont réal. De hoofdstraten loopen evenwijdig met den St. Laurens, die hier 3600 voet breed is en eene goede haven vormt. De veelal oude en onaanzienlijke gebouwen bestaan meestal uit blauwen steen en hebben zinkdaken en ijzeren venster- en deurluiken, zoodat het geheel een somber voorkomen biedt. Men zou meenen zich in eene Fransche provinciestad te bevinden en een groot aantal van de 100,000 inwoners zijn ook Franschen of afstammelingen daarvan, die vrij trouw zijn gebleven aan hunne vaderlandsche zeden. Er stroomt echter ook veel Indiaansch bloed in hunne aderen, zoo als wij op de goed voorziene groentenmarkt aan de donkerder huidkleur en het sluikere haar van vele der koopvrouwen konden zien. Tegenover de winzucht en bedrijvigheid der inwoners van de Unie staat de genotzucht en de alledaagsche sleur der Canadiërs, die voor $^4/_5$ van Franschen bloede zijn. Men komt spoedig tot de overtuiging,

dat de Germaansche en niet de Romaansche stam geroepen is Noord-Amerika groot te maken. Doch zelfs bij de Engelsche bevolking neemt men een zekeren stilstand waar, in vergelijking met het leven dat in de Vereenigde Staten zich kenbaar maakt. Vele oorzaken kunnen daartoe samenwerken, doch daaronder is de vrijere regeeringsvorm der Unie zeker eene der voornaamste.

Montreal, welks bevolking grootendeels katholiek is, bezit eene prachtige hoofdkerk in den Gothieken stijl en verscheidene kloosters, aan welke hospitalen of opvoedingsgestichten verbonden zijn. Ook het gouvernementshuis en het raadhuis zijn imposante gebouwen. Op de markt staat eene kolom, die het standbeeld van den admiraal Nelson draagt. Des avonds woonden wij de militaire muziek op het Champ de Mars bij, waarvoor eene talrijke menigte was samengestroomd. De rol, die soldaten en policie-agenten hier speelden, herinnerde ons dadelijk dat wij niet meer in de vrije staten der Unie waren.

Eene wandeling naar den Montreal beloonde ruimschoots de moeite. Van den top genoten wij een uitgestrekt en bekoorlijk gezicht op de stad aan onze voeten met hare in het zonlicht glinsterende zinken daken en, over de prachtige rivier met hare groene eilanden heen, op eene ruime vlakte wier achtergrond door hooge bergen werd afgesloten. Niet minder interessant was een bezoek op het groote boschrijke eiland St. Helena, dat tegenover de stad ligt. Er staat een sterk fort met arsenaal op, ter verdediging van Montreal. Dit eiland was het laatste punt waar de Franschen, na Canada aan de Engelschen verloren te hebben, zich nog een tijd lang handhaafden. De naam St. Helena schijnt altijd voor Frankrijk noodlottig te zijn.

Te Montreal bevindt zich een hoofddepot van de Hudsonsbaai-compagnie of liever van de vennootschap, die tegenwoordig hare plaats bekleedt. De groote pelshandel van Noord-Amerika heeft zijn aanvang in Canada genomen. De Fransche kolonisten aan de St. Laurens-rivier, teleurgesteld in hnnne hoop om goud of edelgesteenten te vinden, vestigden hunne aandacht op de tallooze pelsdieren die de wildernissen bevolkten en op de vele rivieren en meeren door welke men in die gewesten kon doordringen. Kardinaal Richelieu richtte reeds in 1627 de eerste pelscompagnie op, welke die van Nieuw-Frankrijk werd genoemd. Steeds verder breidde zij aan de groote meeren en rivieren in 't westen hare handelsposten uit, waar pelswerk tegen Europeesche artikelen ingeruild werd en de jezuïten missiën onder de Indianen oprichtten. Een gezelschap van Londensche kooplieden begon in 1669 met een octrooi van Karel II onder den naam van Hudsonsbaai-maatschappij een pelshandel in het hooge noorden van Amerika te drijven en geraakte weldra met de Canadasche maatschappij in vijandige botsing. In de plaats van deze laatste kwam in 1787 eene nieuwe vennootschap, de Noordwest-Compagnie van Montreal, die door kooplieden van die stad opgericht werd en reeds na twee jaren hare posten tot het Atabasca-meer, 800 mijlen aan gene zijde van het Boven-meer, uitgestrekt had. De *coureurs des bois* (boschreizigers) en *voyageurs* (waterreizigers) dezer maatschappij waren gewoon in 40 of 50 booten, van la Chine uit, de Ottawa 300 mijlen ver op te varen; vervolgens droegen zij hunne booten en goederen een eind weegs over het land, lieten die in de meeren weder te water en kwamen aldus eindelijk op de Trench-rivier naar het meer Huron. Van hier voeren zij tot aan de groote

draagplaats (le grand portage) aan het opper-einde van het Boven-meer, waar zij de pelterijen, die de agenten der maatschappij ingekocht hadden, in ontvangst namen en langs denzelfden weg naar Montreal terugbrachten. In 1806 vestigde de compagnie haar eersten handelspost ten westen van het Rotsgebergte. De naijver tusschen de Noordwest-maatschappij en de Hudsonsbaai-compagnie leidde sedert 1814 tot openbare vijandelijkheden, tot dat beide vennootschappen zich in 1820 vereenigden, waarbij de naam der Hudsonsbaai-maatschappij behouden werd. Dit duurde aldus ruim 40 jaren voort, tot dat er onverwachts een einde aan kwam, hetwelk niemand ooit verwacht had. In Juli 1863 ontvingen de aandeelhouders in die maatschappij, die slechts weinigen in getal waren, een aanbod om hunne rechten voor 18 millioen gulden (het driedubbele van het maatschappelijk kapitaal) aan eene nieuw opgerichte financieele vennootschap over te dragen. Dit aanbod werd aangenomen en de nieuwe maatschappij trad geheel in de plaats der oude. Haar eerste en voornaamste doel was den pelshandel met verdubbelden ijver voort te zetten, doch zij zou ook telegraaf- en postverbindingen tusschen de nederzettingen aan den Atlantischen Oceaan en de Stille Zee tot stand brengen, districten voor kolonisatie afbakenen, partij trachten te trekken van de delfstoffelijke schatten des lands, enz. Van een en ander is tot dusverre nog niet veel gekomen.

Na een verblijf van drie dagen te Montreal vertrokken wij met de stoomboot naar Quebec. Toen wij den volgenden morgen bij het dorp Richelieu de laatste stroomvallen gepasseerd waren, begon vooral de linkeroever der rivier hooger en rotsiger te worden. De majestueuse stroom van 1 a 2 mijlen breedte, met zijne schilderachtige oevers waar de dorpjes elkander voortdurend opvolgden en met blauwe gebergten in 't verre verschiet, was onbeschrijfelijk schoon. In 't algemeen is de vaart op de St. Laurens rivier even bekoorlijk als die op den Ohio en levert zij verreweg meer verscheidenheid op dan die op den troebelen Mississippi. Vooral Quebec, waar wij des avonds aankwamen, is fraai gelegen en vormt met zijne omstreken misschien het meest romantische landschap, dat ik in geheel Amerika gezien heb. De stad, die thans 60,000 inwoners bezit, ligt op een voorgebergte, dat in de St. Laurens rivier uitspringt en door dezen stroom en den St. Charles, die er zich in uitstort, bespoeld wordt, strekt zich langs de oevers dier beide rivieren uit en loopt dan steil op tegen hooge rotswanden, op welke de bovenstad en het fort Diamond ligt. De benedenstad heeft meerendeels nauwe en kromme straten en armzalige huizen. Het fort ligt indrukwekkend op den hoogen rotsmuur boven de St. Laurens rivier en is door natuur en kunst zoo sterk gemaakt, dat de Engelschen het als onneembaar beschouwen. De zwakste zijde, die echter nog door vier massieve torens wordt verdedigd, is aan den kant der Abrahams-vlakte. De Engelsche generaal Wolfe, bij nacht de rivier overgestoken, kwam op die vlakte door een bijna ontoegankelijken bergpas die naar hem de Wolfskloof genoemd is en noodzaakte daardoor den Franschen bevelhebber, markies de Montcalm, zijne bijna onaantastbare positie bij Montmorency te verlaten om de stad te gaan verdedigen en hem den 12 September 1759 slag te leveren. De beide veldheeren vielen in den strijd, doch de overwinning was aan de zijde van Wolfe. Voor beiden is één gedenkteeken opgericht met een Latijnsch opschrift, hetwelk zegt, dat hun door de dapperheid een gemeenschappelijke dood, door de

geschiedenis een gemeenschappelijke roem en door het nageslacht een gemeenschappelijk monument geschonken is.

Verrassend is het gezicht van de wallen van het fort en van menig punt der bovenstad. De rivier verbreedt zich bij de stad tot een meer en omvat het schoone eiland Orleans, terwijl van de westzijde de St. Charles er in stroomt. Over deze wateren heen zweeft de blik naar de tegenovergelegene landtong Point Levis en de daaraan grenzende vlakten en heuvels, die met tuinen, weiden, bosschen en verspreide huizen overdekt zijn en in 't verschiet door blauwe bergen omsloten worden.

Door eene rotskloof voeren wij op den St. Charles naar het plaatsje Loretto, een dorp dat door Indianen en Franschen bewoond wordt. De eersten, tot den stam der Hurons behoorende, leven enkel van jacht en visscherij en wonen in armoedige hutten. De vrouwen boden ons verscheidene producten van haar arbeid te koop, maar vroegen er te hooge prijzen voor. Van de hier gevestigde Franschen hebben vele niet alleen de zeden, maar ook de kleeding der Indianen aangenomen, hetgeen waarlijk geen vooruitgang is. Het getal der roodhuiden, die zich nog in Canada ophouden, wordt op 40,000 geschat. Een ander onzer uitstapjes was naar de watervallen van den Montmorency gericht. Ter breedte van ongeveer 50 voet komt die rivier uit een somber rotsdal te voorschijn en schiet door eene nauwe kloof voort, in welke men niet zonder huivering kan nederzien. Met dit ernstig tooneel staat het plaatsje Montmorency, dat met zijne eenvoudige huizen tusschen tuintjes tegen een heuvel oploopt, in een aangenaam contrast.

Het dal der St. Laurens-rivier heeft van Quebec tot aan hare monding op aarde bijna zijn gelijke niet wat de verhevenheid der natuur betreft. De stroom krijgt bij Kamoeraska, waar het water rustig begint te worden, eene breedte van 20 mijlen, verwijdt zich bij kaap Chat tot 40 mijlen en wordt eindelijk bij kaap Rosier 80 mijlen breed, terwijl men naar eene globale becijfering aanneemt, dat hij jaarlijks veel meer dan 4 billioen ton zoet water in de zee uitstort. Zuidwaarts van de rivier loopen hooge granietgebergten, de noordelijke uiteinden der Alleghanys, en noordwaarts ziet men ook veel bergketenen, die, ofschoon lager, nog woester zijn dan de eerstgenoemde. Het rivierdal tusschen die gebergten bezit echter eene uitstekende vruchtbaarheid. Hooge bergruggen, ruime valleien, scherpe voorgebergten, weelderige wouden, rijke bouwlanden en schoone weidegronden met nette dorpen en boerderijen, die dikwijls op de hellingen verstrooid liggen, rotsen en eilanden die uit den stroom oprijzen, rivieren die over hooge rotswallen in den St. Laurens nederstorten of, gelijk de Saguenay, door diepe en steile kloven uit het gebergte te voorschijn komen, eindelijk de St. Laurens-rivier zelve, 10 tot 20 mijlen breed, door majestueuse schepen bevaren, — dit zijn de tooneelen die zich tot eene schilderij van onbeschrijfelijke verhevenheid vereenigen. Geheel anders is het in den winter, wanneer rivieren en golven versperd zijn door drijvende ijsvelden die over elkander kruien en het geheele aardrijk onder een dik sneeuwkleed rust, welks eentonigheid alleen door de donkere dennen op de hoogten afgebroken wordt; of in stormachtige najaarsnachten, wanneer de monding der rivier den zeeman al hare verschrikkingen doet kennen.

Te Montreal teruggekeerd, om ons naar de staten van Nieuw-Engeland te begeven, lieten wij ons naar la Prairie op den rechteroever over-

zetten, van waar wij met den spoortrein naar het stadje St. John reden. De streek is hier plat en onbeduidend en wordt van de Sorell of Richelieu doorsneden, die tusschen lage moerassige oevers voortkabbelt. Eene stoomboot bracht ons langs dat riviertje naar het meer Champlain en over dat water naar Burlington in den staat Vermont. Deze waterlinie, die de natuurlijke verkeersweg tusschen Canada en de Vereenigde Staten is, heeft in de oudere en nieuwere oorlogen eene belangrijke rol gespeeld, zoodat er meer dan één veldslag in den omtrek geleverd is. Men vindt dan ook èn aan de zijde van Canada èn aan die van Amerika verscheidene forten. Het meer ligt bijna geheel binnen het gebied der Unie, die hier op den 45sten breedtegraad hare grens heeft. De oostelijke oever behoort tot den staat Vermont, de westelijke tot den staat New-York. Het meer is door het Champlain-kanaal met den Hudson verbonden, doch wordt des winters eenigen tijd door ijs belemmerd. De vaart op dit water is door de vele eilanden, baaien en voorgebergten in de hoogste mate boeiend. Wij stevenden eene kaap om naar het schilderachtig gelegene Plattsburg, waar Prevost zich in 1814 met goed gevolg tegen 14,000 Engelschen verdedigde, terwijl de commodore M'Donough zich te gelijkertijd in de naburige baai van de Engelsche vloot meester maakte. Van hier staken wij het meer schuin over en bereikten bij 't vallen van den nacht de stad Burlington.

Des morgens verraste ons hare heerlijke ligging, zoo liefelijk en huiselijk dat zij als 't ware den beschouwer uitnoodigde er zijne woonplaats te vestigen. Zij heeft ongeveer 5500 inwoners en is de grootste plaats en belangrijkste handelstad van den staat Vermont. De witte huizen met groene luiken te Burlington, de nette tuinen die deze omringden, de blijkbare welvaart en de zindelijkheid die overal heerschte, herinnerde ons op de aangenaamste wijze dat wij ons weder in de Vereenigde Staten en wel in het in dit opzicht bijzonder geprezen Nieuw-Engeland bevonden. Van den koepel der hoogeschool genoten wij een gezicht, dat door geen ander in de Unie overtroffen wordt. Beneden ons lag de tusschen het groen harer tuinen schilderachtig naar de baai nederloopende stad, waarop de prachtige waterspiegel volgde, door landtongen en eilanden afgebroken; daar achter verrezen de golvende lijnen van het Adirondack-gebergte; aan de landzijde rustte het oog op tal van heuvelen en goed bebouwde dalen door welke de Onion heenkronkelde en daar achter weder verhieven zich de Groene Bergen met hunne beide hoogste toppen, den Kameelsrug en den Mansfield-berg.

Hier verlieten wij het bekoorlijke meer om over Montpellier en Danville door de Witte Bergen naar Lowell en Boston te reizen. Over hobbelige wegen door eene golvende landstreek volgden wij meest het dal van den Onion en kwamen eene nauwe kloof door, waar de rivier met woeste vaart en een belangrijk verval de westelijke keten der Groene Bergen doorbreekt. Deze doorloopen van 't zuiden naar 't noorden den geheelen staat Vermont, die er zijn naam (Vert mont) aan te danken heeft, en verdeelen zich ongeveer in diens midden in twee armen. De diligence, van welke wij ons bedienden, werd meermalen met 6 paarden bespannen en zoo ging het berg op berg af, bijna altijd in galop, totdat wij Montpellier, de hoofdstad van den staat, bereikten. Door hooge heuvels omkranst ligt zij in een wijder gedeelte van het dal bij de vereeniging van den noordelijken en zuidelijken tak van den Onion.

Het paleis der wetgevende vergadering is een fraai gebouw van graniet met een Dorisch portaal en een schoonen koepel. De plaats telt slechts 4000 inwoners, doch onderhoudt door hare gunstige ligging een levendig verkeer. Nog denzelfden dag trokken wij de oostelijke keten der Groene Bergen over en kwamen eerst in de duisternis te Danville aan, welks hooggeroemde forellen ons voor de bezwaren der reis schadeloos stelden.

Den volgenden morgen bereikten wij de rivier Connecticut en daarmede de grens tusschen de staten Vermont en New-Hampshire. Beide zijn berglanden. Gelijk Vermont de Groene Bergen heeft, zoo loopt door New-Hampshire, tusschen zijne twee voornaamste rivieren, de Connecticut en de Merrimac, een andere tak van het Alleghany-gebergte heen, die bij de bronnen van den Merrimac onder den naam van de Witte Bergen in zware massa's opstijgt en de hoogste toppen aan deze zijde van het Rotsgebergte heeft. De beide staten bezitten in de valleien en langs de wateren, inzonderheid bij den Connecticut en aan het meer Champlain, vruchtbaren grond en voortreffelijk weiland. Achter het enkel uit zaagmolens bestaande dorpje Littleton, aan de stroomvallen van den Connecticut, kregen wij van eene hoogte het eerste gezicht op de Witte Bergen, tusschen welke zich de kale rotsige top van den Washington-berg statig verhief. Door eene steeds woester wordende streek, waar alle sporen van menschelijke bedrijvigheid ophielden, bereikten wij des avonds een eenzaam logement in den omtrek van den berg, dien wij den volgenden morgen beklommen. Over een zeer moeielijken bodem legden wij eerst een weg van 7 mijlen naar den eigenlijken voet van den berg af en volgden van daar een smal en steil pad van 3 mijlen naar den top. Toen wij de bosschen, die de benedenhelft der hellingen bedekten, achter ons hadden, ontrolde zich een groot panorama voor onze oogen, waar echter een dichte nevel weldra weder een sluier over uitbreidde. Dit bleef zoo, ook toen wij op den top waren, en slechts eene enkele maal scheurde het wolkenkleed, als om ons te plagen door ons even een blik te vergunnen op hetgeen voor ons verborgen werd. Daar er geen vooruitzicht op verbetering bestond, bliezen wij den aftocht maar en keerden tegen den avond vermoeid en vrij ontstemd in ons logement terug.

Des anderen daags kwamen wij door een pas in de Witte Bergen, die de Notch (of inkeeping) genoemd wordt. Het is eene kloof tusschen hemelhooge, naakte, bijna loodrechte rotsen, die op sommige plaatsen slechts 22 voet wijd is en dus nauwelijks ruimte laat voor den rijweg, die naast den schuimenden Saco loopt. Hoe lastig ook om te bereizen is deze pas toch zeer gewichtig, daar hij de eenige is die de Witte Bergen doorsnijdt en de mogelijkheid opent om de producten van het noorden van New-Hampshire en het noordwesten van Vermont te Portland in den staat Maine ter markt te brengen. Iets verder passeerden wij een ingestorten berg, die in 1827 eene geheele familie onder de rotsbrokken begroef, terwijl hare woning, die zij bij het naderen van het gevaar ontvlucht was, door eene vooruitstekende rots beschermd werd en ongedeerd bleef.

Na in het dorp Conway overnacht te hebben, sloegen wij den volgenden morgen vroeg den weg naar Concord in. Hij kronkelde zich door eene streek, rijk aan meeren, onder welke het meer Winnipiseogee,

waarvan wij menigen inham voorbijreden, door grootte en schoonheid uitmunt. De bochtige oevers, de ver uitspringende landtongen en de talrijke eilanden, een en ander in verband met de omringende gebergten, herinnerde aan de beroemde Schotsche meeren. Bij het dorp Canterbury zagen wij eene kolonie van Shakers, wier huizen, tuinen en bouwlanden weder van hunne vlijt en ordelijkheid getuigden. Concord, de hoofdstad van New-Hampshire, is zeer ruim gebouwd en strekt zich 2 mijlen ver tusschen twee bruggen aan den Merrimac uit. Zij telt 9000 inwoners en onderhoudt te water door de rivier en het Middlesex-kanaal en te land door den spoorweg een levendig handelsverkeer met Boston.

Over dien spoorweg begaven wij ons door eene streek, die niets belangrijks opleverde, naar Lowell, het Amerikaansche Manchester. Deze fabriekstad in Massachusetts heeft zich zeer snel ontwikkeld en kan tot een toonbeeld strekken wegens de zorg, die de fabrikanten voor het welzijn hunner arbeiders en arbeidsters dragen. Zij ligt op den zuidelijken oever van den Merrimac beneden diens vallen, die men door een kanaal van $1^1/_2$ mijl lengte kan vermijden. Dit kanaal heeft een verval van 30 voet en levert de waterkracht, die al de fabrieken der stad in beweging brengt. Het kwam in 1820 met de rondom gelegen gronden in handen van eene vennootschap, die zich „eigenares der sluizen en kanalen aan den Merrimac" noemt. Zij exploiteert zelve eene zeer aanzienlijke machine-fabriek en staat in de betrekking van land- en leenheer tot de andere ondernemingen. Wanneer zich eene nieuwe maatschappij vormt onderhandelt zij met de „eigenares" over den afstand van den grond en de levering der benoodigde waterkracht tegen een jaarlijkschen cijns. Deze zet dan voor eene zekere som de fabriekgebouwen en levert de machineriën, benevens de vereischte bureaux, pakhuizen en kosthuizen voor de arbeiders. In 1820 waren hier omtrent 200 menschen gevestigd; thans bedraagt de bevolking 40,000 zielen. De katoenfabricatie is het voornaamste bedrijf, doch er worden ook vele andere artikelen gefabriceerd, en bij voortduring brengt men nieuwe inrichtingen tot stand, daar er nog altijd waterkracht beschikbaar is.

Lowell is éenig wat de maatregelen betreft, die èn voor het lichamelijk èn voor het zedelijk welzijn der fabriekbevolking genomen zijn. Te gelijk met de fabrieken namen de kerken en scholen in aantal toe. Kinderen worden niet in de fabrieken toegelaten. De arbeidsters zijn meerendeels boerendochters, die uit verschillende streken van Nieuw-Engeland herwaarts komen, om iets te verdienen voor haar eigen uitzet of tot ondersteuning van hare broeders, hetgeen in Amerika niets ongewoons is, en tevens om zich verder te beschaven, want opleiding en onderwijs gaan hand aan hand met het fabriekwerk. De groepjes arbeidsters hebben hare woon- en kosthuizen, die onder directie van beproefd fatsoenlijke vrouwen staan en in alle opzichten zoo goed ingericht zijn, dat burgerdochters in Europa zelden even goed wonen. Eene arbeidster verdient wekelijks 5 a 10 gulden en geeft maandelijks het overschot harer inkomsten bij eene spaarbank in bewaring. Zij zien er bijna alle goed uit en de ondervinding heeft geleerd, dat hier gemiddeld 6 van de 10 zich in eene betere gezondheid verheugen dan te voren. Zij genieten de reputatie van een uiterst deugdzamen levenswandel en wanneer eene arbeidster ongelukkig dien goeden naam verliest, wordt zij terstond weggezonden. In de fabrieken worden zij met groote beleefdheid behandeld en nooit

„girls" (meisjes), maar altijd „young ladies" (jonge dames) genoemd. De meeste ontvangen in hare vrije uren nog onderwijs en wonen des avonds lezingen over verschillende onderwerpen bij. Onder de leiding van een predikant geven zij een tijdschrift uit, waarin zij zelven de meeste artikelen schrijven. Doorgaans blijven zij vier jaren te Lowell en besparen in dien tijd 500 tot 1000 gulden. Ook onder de arbeiders heerscht de beste geest. Zij vergaderen om voordrachten te hooren en hebben eene societeit gebouwd met eene bibliotheek en eene leeszaal, zoo als menige Europeesche stad niet bezit.

De 26 mijlen, die ons van Boston scheidden, legden wij met den spoortrein snel af. Het is de hoofstad van Massachusetts en het glans- en middenpunt van Nieuw-Engeland. Door de even gunstige als schoone ligging in het achterste gedeelte der Massachusetts-baai, aan de monding der Charles-rivier, is de stad tot den rang van de voornaamste handelplaats der Unie, na New-York, gestegen. Oud-Boston staat op een schiereiland, dat slechts door een smalle landtong met het vasteland verbonden is. Ten zuiden daarvan springt Zuid-Boston en ten noorden Charleston, dat men als een voorstad kan beschouwen, in de baai vooruit. Op een naburig eiland is Oost-Boston gebouwd. Een lange dijk en verscheidene bruggen leiden van de oude stad naar het vasteland en de daar gestichte wijken. Zij ligt heuvelachtig en heeft eene onregelmatige bouworde, die aan de Europeesche steden herinnert. Er is weinig uitwendig vertoon, maar veel degelijkheid, en een aantal bijzondere huizen zijn met een smaak ingericht, dien men bijna nergens elders in de Unie aantreft. Op de straten heerscht eene groote levendigheid en aan de winkelhuizen ziet men soms vijf of zes uithangborden. De ruime en diepe haven met hare talrijke werven en nog talrijker schepen strekt zich langs de geheele oostzijde der stad uit. Een aantal stoomvaartdiensten onderhouden een druk verkeer met Engeland en met bijna alle havens der Vereenigde Staten. Desniettemin is de handel van Boston door dien van New-York overvleugeld, daar de stad te noordelijk en te veel zijwaarts af ligt en gebrek aan eene groote bevaarbare rivier heeft, waarin door den spoorweg naar Albany aan den Hudson niet voldoende voorzien kan worden

Dicht bij de haven bewonderden wij de Faneuil Hall markt, van graniet gebouwd, die bij 536 voet lengte en 50 voet breedte twee verdiepingen heeft, met eene kolonnade versierd en met een koepel gedekt is. In deze fraaie localen, die des winters verwarmd en des avonds met gas verlicht worden, zijn afzonderlijke gedeelten bestemd voor den verkoop van vleesch, visch, groente, boter, enz. Onmiddellijk daarachter ligt een oud gebouw, thans voor openbare vergaderingen bestemd, de Faneuil Hall, die men de „wieg der Amerikaansche vrijheid" noemt, omdat van daar de eerste oproeping tot den strijd tegen het moederland uitging. Te Boston begon de opstand tegen Engeland en geen stad der Unie heeft aan de zaak der vrijheid grootere offers gebracht. Zij was in 1775 in de macht van het Engelsche leger, dat van hieruit met den slag van Lexington den oorlog opende en daarop bij het naburige Bunkerhill eene overwinning behaalde, die veel op eene nederlaag geleek. Eindelijk werd het leger in Maart 1776 door de Amerikaansche troepen uit de stad verdreven, waarop het New-York bezette.

Aan den westkant bezit de stad, die overigens arm aan pleinen is, een der reusachtigste pleinen die men in de geheele Unie vindt. Het wordt de

„Common" genoemd, beslaat eene oppervlakte van een 40tal bunders, en is met fraaie lanen van geboomte beplant en geheel door een ijzeren hek omsloten. Ten westen grenst daaraan de groote botanische tuin en ten noorden verheft zich de Baken-heuvel, met het gebouw der wetgevende vergadering gekroond. Van den koepel hadden wij een ruim gezicht over al de verspreide deelen der stad, de ruime haven, de met eilanden bezaaide baai, de Charles-rivier met hare vele bruggen, en aan gene zijde van dat alles een goed bebouwd land met schoone dorpen en prachtige buitenplaatsen. Meer noordwaarts ligt in eene opene streek het trotsche Massachusetts-hospitaal, een indrukwekkend gebouw van graniet met eene hooge kolonnade. Niet alleen naar het uitwendige is dit ziekenhuis prachtig, maar ook volgens het inwendige wordt het als een model beschouwd. Het gemiddelde getal zieken bedraagt echter niet meer dan 50, daar de meesten te trotsch zijn om in een hospitaal te gaan.

Den volgenden dag wijdden wij aan de bezienswaardigheden van Charleston, dat door bruggen met Boston verbonden is. Het stadje ligt op eene landtong, die door de Charles en de Mystic gevormd wordt. Hier bevindt zich eene der grootste oorlogswerven van de Vereenigde Staten, die niet alleen de daartoe benoodigde gebouwen bevat, naar ook een hospitaal voor zeelieden, een arsenaal, een droog dok enz. Juist daarachter ligt het slagveld van Bunker-hill; ter gedachtenis is op een heuvel een monument geplaatst, bestaande uit een obelisk van 220 voet hoogte. Lafayette legde daarvoor den eersten steen, toen hij in 1825 de Vereenigde Staten weder bezocht.

Een aantal nuttige inrichtingen zijn door vrijwillige bijdragen tot stand gebracht. Als zoodanig noemen wij het blinden-instituut, waarvoor de heer Perkins zijn huis ter waarde van 30,000 dollars afstond, onder voorwaarde dat zijne medeburgers 50,000 dollars als kapitaal zouden bijeenbrengen. Ook het Athenaeum, dat uit twee deftige gebouwen bestaat en eene leeszaal met allerlei couranten en tijdschriften, eene groote bibliotheek, een schilderijenkabinet, eene verzameling van gipsafgietsels enz. bevat, is op dezelfde wijze tot stand gekomen. Een inwoner schonk 12,000 dollars, onder voorwaarde dat anderen dezelfde som zouden schenken; zijn neef deed dit, maar nu onder voorwaarde dat ook de burgerij 24,000 dollars zou verzamelen. Ten slotte bracht men 64,000 dollars bijeen.

In 't algemeen bezitten de Amerikanen weinig smaak en aanleg voor muziek, maar hier bestaat eene muziekschool en bovendien een Händel-Haydnsch zanggezelschap, hetgeen van een ernstig streven getuigt. Van de schouwburgen tracht de Tremont-schouwburg de ware, hoogere kunst te bevorderen.

Te Cambridge, 3 mijlen van Boston, is de Harvard-universiteit, de oudste en beroemdste der geheele Unie, gevestigd. Zij werd in 1637 gesticht en naar haren eersten begiftiger genoemd. Er behooren een aantal aanzienlijke gebouwen toe, die de gehoorzalen, de museums en de woningen voor professoren en studenten bevatten. De akademie bestaat uit vier afzonderlijke gedeelten: een collegie en eene theologische, juridische en medische faculteit, welke laatste zich te Boston bevindt, ter zake van de ziekenhuizen. Het collegie is als een gymnasium te beschouwen. De studenten komen doorgaans met hun 16de jaar aan de akademie en brengen daar, naar gelang van den aard hunner studiën,

een meerder of minder aantal jaren door. De openbare les-uren zijn weinig in getal, doch er wordt veel acht op het werken te huis geslagen. Er heerscht een strenge tucht en 's morgens en 's avonds roept de klok al de studenten naar de kapel. Bij het verlaten der akademie ontvangen de meesten den titel van kandidaat in de vrije kunsten (bachelor of arts), terwijl zij zich na een jaar voor den hoogeren graad van meester in de vrije kunsten (master of arts) kunnen aanmelden. De studenten in de theologie volgen een cursus van 3 jaren, die in de rechten een van slechts 2 jaren, waarna deze laatsten kandidaat in de rechten (bachelor of law) worden. De cursus bij de medische faculteit duurt ook slechts 2 jaren en de voordrachten der professoren hebben alleen gedurende 4 maanden in den winter plaats; wanneer de student zich dan nog 3 jaar onder het opzicht van een geneesheer geoefend en 2 examens doorstaan heeft, kan hij den graad van doctor in de geneeskunde verkrijgen. De Harvard-universiteit heeft een 30tal professoren en telt 500 a 600 studenten; zij bezit eene bibliotheek van 60,000 deelen, een kabinet van mineralen, een scheikundig laboratorium, een anatomisch museum, eene sterrewacht, een fraaien botanischen tuin en een vermogen van 700,000 dollars, ook meerendeels door vrijwillige bijdragen samengebracht.

Een paar mijlen van Cambridge ligt een helder meertje, met welks ijs een aanzienlijke handel gedreven wordt. Eene slede, door een paard getrokken en van onderen van scherpe ijzers voorzien, deelt het ijsveld in de lengte en breedte in regelmatige dobbelsteenen, die vervolgens geheel van elkander los gezaagd worden. Aan den oever staan groote houten gebouwen met dubbele wanden wier tusschenruimte met zaagsel is gevuld en hier bewaart men het ijs den geheelen zomer, zonder dat het smelt. Niet alleen wordt Boston er rijkelijk van voorzien, maar men zendt het ook naar het zuiden der Unie, en zelfs naar Oost-Indië en China gaan geheele scheepsladingen. Alleen ijs en graniet brengt het nijvere Massachusetts onbewerkt in den handel; alle andere artikelen voert het bewerkt uit.

Op onzen terugkeer bezochten wij Mont-Auburn, de begraafplaats van Boston, aan de Charles-rivier. Zij beslaat eene oppervlakte van 70 a 80 bunders en heeft het voorkomen van een fraai park. De graven zijn met groen en bloemen bezet en dragen menig sierlijk of aandoenlijk monument. Een gedeelte van de ruimte wordt nog door hoog woudgeboomte ingenomen, tusschen hetwelk stille paden naar een bergrug opkronkelen, van welken wij door eene opening in het bosch het schoone Boston, door de zee bespoeld, in den gloed der avondzon zagen liggen. De stad heeft hier aan hare kinderen eene liefelijke rustplaats bereid, naar welke de levenden menige bedevaart ondernemen.

Er bestaan te Boston misschien meer dan 100 genootschappen van allerlei aard, godsdienstige, weldadige, geleerde, enz. De jaarlijksche meetings (of vergaderingen) der leden worden meestal in het voorjaar gehouden; alle logementen en kosthuizen zijn dan vol en de geheele stad heeft een feestelijk aanzien. Die vergaderingen zijn altijd openbaar en worden in weerwil van haar groot getal druk bezocht, terwijl men aan den ernst die er heerscht en de belangrijke geldelijke bijdragen die geschonken worden, duidelijk ziet dat het geen bloote nieuwsgierigheid is, die de menschen bijeenbrengt. Deze bijeenkomsten beginnen doorgaans

's middags te 3 uur en duren tot 10 of 11 uur des avonds; al dien tijd worden er redevoeringen gehouden, waarop beraadslagingen volgen, een en ander door het zingen van liederen afgewisseld.

De inwoners van Boston doen zich van eene gunstige zijde kennen door hunne beschaving, die er ook aan het vrouwelijk geslacht in groote mate eigen is. De dames uit de hoogere standen zijn bijna alle muzikaal en kennen niet alleen verscheidene vreemde talen, maar zijn ook met de daarin bestaande meesterstukken der letterkunde vertrouwd. De gesprekken, die men met haar voert, behoeven dus niet oppervlakkig te zijn, maar loopen gewoonlijk over onderwerpen, die inderdaad de aandacht verdienen. De uitnoodigingen geschieden meestal voor avondpartijen, waarbij dan de gasten, in verhouding tot de ruimte, vrij talrijk zijn, zoodat men in den regel den avond staande doorbrengt. Er wonen hier een aantal aanzienlijke familien, door naam en vermogen boven de andere verheven en nog al exclusieve kringen vormende; doch men laat hun den maatschappelijken voorrang, omdat toch uit een staatsrechtelijk oogpunt allen volkomen gelijk zijn. Nergens heeft dat bewustzijn van aller staatsburgerschap dieper wortel geschoten dan in de staten van Nieuw-Engeland; zij zijn daarom de ware wieg van de Amerikaansche nationaliteit. In hen heeft zich de geest ontwikkeld, die Amerika groot maakt. De onvermoeide werkzaamheid, de ondernemingsgeest, de belangstelling voor de uitbreiding van het onderwijs, dit alles is van Nieuw-Engeland uitgegaan en met zijne burgers naar 't westen en zuiden getogen.

In geen staat der Unie bloeien betrekkelijk zooveel steden door handel, fabrieken en beschaving als in Massachusetts, getuige Salem, New-Bedford, Springfield, Roxburg, enz. Waardig sluiten zich de aangrenzende staten Rhode-Island en Connecticut daarbij aan. Alle drie bestaan uit veel heuvel- en bergland en bezitten, met uitzondering van het uiterst vruchtbare Connecticut-dal, meer zand- en steengrond dan goed bouwland, maar desniettemin wordt de landbouw nergens beter gedreven dan juist in die staten.

Wij keerden thans langs den kortsten weg naar New-York terug en kwamen in 3 uren met den spoortrein te Providence, de hoofdstad van Rhode-Island. Zij bloeit door handel en fabriekwezen, bezit eene hoogeschool, telt 55,000 inwoners en is schilderachtig op een heuvel gelegen bij de met eilanden bezette Narranganset-baai. Het naburige bekoorlijk gelegene Newport is een geliefkoosd zomerverblijf voor gegoede lieden. In beide steden vergaderen beurtelings de vertegenwoordigers van den staat. Ook Connecticut heeft aldus twee hoofdsteden, Newhaven en Hartford (van 40,000 en 30,000 inwoners). Wij deden dien staat slechts in zijn oostelijken uithoek aan, te Stonington, waar wij van den spoortrein op de stoomboot overgingen, die ons in 11 uren te New-York bracht.

Weinige dagen later zag ik naar eene smalle, flauwe strook lands terug, totdat die geheel in de baren der zee wegdook. Dat was Amerika! Het was mij alsof ik van een vriend scheidde, dien ik had leeren achten en liefhebben, eene smart die slechts overtroffen werd door de vreugde des weerziens, toen in 't oosten de kust van mijn vaderland uit dezelfde baren oprees.

REIZEN

IN

MIDDEN- EN ZUID-AMERIKA.

HOOFDSTUK I.

Van den Mississippi naar Veracruz. — Verblijf te Veracruz. — De zapilotas of aasgieren. — Medellin. — Eene diligence-reis. — De kermis te Orizaba. — De Mexicaansche koetsiers. — Puebla. — De mageh en de pulque. — Apizaco. — De spoorweg naar Mexico. — De stad Mexico. — De talenten der Indianen. — Eene tweede diligence-reis. — Cuernavaca. — Eene reis met muildieren. — Providencia. — Acapulco. — Stoombootreis. — Panama.

Den 23 November begaf ik mij te New-Orleans aan boord der brik *Daphne*, om, den Mississippi afzakkende, door de golf van Mexico naar Veracruz over te steken. Des avonds ten 8 uur vertrokken wij. Eene kleine stoomboot nam ons met drie andere schepen op sleeptouw en aldus gingen wij op weg, maar wij hadden te nauwernood 2 mijlen afgelegd, of het anker werd uitgeworpen.

Dit was een langzaam begin, maar ik kon er niets aan doen. Den volgenden morgen vertrokken wij eerst laat, omdat op een der schepen, waarmede wij voeren, een twist was voorgevallen, waarbij twee matrozen kwetsuren hadden beloopen. Zij moesten naar New-Orleans teruggezonden en door twee andere mannen vervangen worden. Eerst te 10 uur zetten wij dus de reis langzaam voort; wij hadden wel den stroom meê, maar den wind tegen en des avonds werd wederom, de hemel weet om welke reden, het anker uitgeworpen. Wij kwamen bijna niet van de plaats.

Den 25sten bereikten wij eindelijk des avonds onder tegenwind de zandbank, die voor den Mississippi ligt, toen een telegraafbeambte aan boord kwam, om den kapitein een telegram te brengen. Het hield in, dat de scheepspapieren niet in orde waren en weder naar New-Orleans opgezonden moesten worden. De kapitein besloot daarop zelf derwaarts te gaan, om die zaak te regelen.

Den volgenden morgen liep de wind om, zoodat wij in vliegende vaart den Mississippi hadden kunnen verlaten; maar nu was de kapitein er niet en bleven wij dus vast voor anker liggen. Dat was een eerste tegenspoed. Wij maakten van onzen ledigen tijd gebruik, om met den hengel te visschen en vingen zalmforellen.

Den 28sten zagen wij onzen kapitein terug. Hij had zijne papieren in orde gekregen, maar nu was de wind weêr ongunstig. In den nacht ging deze tot een vliegenden storm uit het zuiden over, zoodat wij begonnen te drijven en er nog een anker moest uitgebracht worden. Dat was de tweede tegenspoed, want aan uitzeilen was nu natuurlijk niet te denken.

Den dag daaraan hadden wij hevigen zuidenwind met holle zee. Een

Fransch schip, ofschoon door twee stoombooten gesleept, had 9 uren werk om de rivier op te komen, slaagde er eindelijk in en wierp juist voor onzen boeg het anker. Den 30sten stak er een verwonderlijke noordenwind op, zoodat wij met een tienmijlsvaart hadden kunnen uitloopen; maar zie, nu lag de Franschman vlak voor ons. Wij zouden ons niet hebben kunnen bewegen zonder in zijn want te varen en hij van zijn kant kon door wind en stroom niet van zijne plaats komen. Daardoor verzuimden wij den wondervollen noordenwind, 't geen onze derde tegenspoed was. Onder gunstige omstandigheden doet men de reis van New-Orleans naar Veracruz in vijf dagen; thans was het de zevende dag sedert wij New-Orleans verlaten hadden en nog altijd lagen wij op den Mississippi.

Des avonds woonde ik een gesprek bij, dat onze stuurman met eenen medepassagier hield, een jonkman van een zeer fatsoenlijk uiterlijk, die eenigen tijd inspecteur der belasting op de whisky was geweest en de verwachting uitdrukte spoedig weder bij dat vak aangesteld te zullen worden.

„Dat moet een postje zijn waarmeê men binnen een paar jaar zijne schaapjes op het drooge kan brengen," zeide de stuurman naïf. De passagier antwoordde, dat dit niet gemakkelijk ging, want dat men de mindere beambten te veel op de vingers keek, zoodat alleen de hoogere goed in staat waren fortuin te maken.

„Maar er valt toch altijd wel wat van de bank?" merkte de stuurman aan. — „Ja," erkende de passagier, „wel een beetje, maar dan moet men het slim aanleggen."

Ik kon mij niet inhouden en zeide dat zij zoo bedaard over het bestelen van het rijk praatten, alsof de ambtenaren geen eed moesten afleggen, dien zij toch niet konden ontduiken.

„Bah!" antwoordde de gewezen inspecteur; „daar staat niets van in. Hier heb ik den eed, dien wij moeten afleggen. Ik zou een particulier niet benadeelen, maar van de regeering te profiteeren wat men kan, is geen zonde."

Ik verzocht hem mij den eed eens te laten zien, waarvan hij het gedrukte formulier bij zich had. Bijna alles sloeg op den vroegeren opstand en strekte om de ambtenaren tot getrouwheid aan de Unie te noodzaken; maar toch kwam aan het slot, dat zij zich verbonden hun plicht trouw en eerlijk te vervullen. Ik wees op die zinsnede en vroeg hoe zij, dit eenmaal bezworen hebbende, die met hunne wijze van beschouwing konden overbrengen. De inspecteur hernam zeer kalm, dat dit volstrekt niets met de zaak te maken had en dat er geen ambtenaar was, die er niet evenzoo over dacht. Dat het er werkelijk aldus mede stond wist ik reeds bij ondervinding, maar ik had het nooit zoo rond en open door een ambtenaar zelf hooren verklaren. De beambten gedragen zich alsof zij geen eed gedaan hadden en stelen zooveel als hun, zonder ontdekt te worden, mogelijk is. Wanneer Amerikanen, die overigens als fatsoenlijk te boek staan, er zoo over denken, kan men begrijpen wat schurken doen.

Eene sleepboot haalde ons eindelijk voorbij het Fransche schip en bracht ons over de zandbank, waarna wij vóor den wind over eene kalme zee voortgleden. Den 1 December, nu 120 mijlen buiten de mondingen van den Mississippi, zagen wij des middags op 27 graden noorderbreedte

de eerste vliegende visschen, die ook bijna de eenige visschen bleven, welke wij te zien kregen. Wij hadden steeds goeden wind, die ons in korten tijd ver zou gebracht hebben, indien onze kapitein een ander man ware geweest, maar hij sliep den geheelen dag. Ik zou zoo iets nooit voor mogelijk hebben gehouden, maar slechts driemaal elken dag, namelijk na de maaltijden, kwam hij op het dek, zette zich daar neder, rookte zijne pijn en ging dan weêr te bed. Tevens kwelde hem eene aanhoudende vrees, dat wij in den nacht te dicht bij Veracruz zouden komen, waar hij nog nooit geweest was, zoodat hij reeds op 150 mijlen afstands bij den besten wind al de lichte zeilen liet innemen, opdat wij niet te snel zouden vorderen. Daardoor kregen wij eerst den 5den land in 't gezicht. Er woei eene stijve koelte, maar nu liet hij de topzeilen innemen en ging dadelijk weder naar bed. Het was om wanhoopig te worden! Toen hij den volgenden morgen wakker werd heerschte er windstilte en dreven wij in het gezicht van den prachtigen uitgebranden vulkaan Orizaba op de zee rond.

Het tooneel was dien morgen heerlijk, toen de zon opging en de sneeuwkruin van den berg bescheen, maar kwam toch niet in vergelijking met het schouwspel van den vorigen avond, toen zij achter die reusachtige bergwanden onderging, waardoor de kolossale lijnen scherp tegen den westelijken hemel afstaken. Te gelijk hingen er zulke phantastische wolkgevaarten, dat men dikwijls niet wist wat berg of wolk was en het oog met eene onophoudelijke verbazing de tooverachtige verandering van tooneelen volgde. Ik heb in mijn leven veel schoons en bewonderenswaardigs in de bergstreken gezien, maar niets wilders en grootschers dan deze warreling van bergen en wolken, door de zon met gloeiend roode tinten overgoten, die maar al te spoedig voor den helderen maneschijn moesten wijken.

In den namiddag van den 7den stak er eene koelte op, die ons een weinig naar het land dreef; doch de kapitein verklaarde weder, dat hij niet te dicht bij de kust durfde komen en er was geen spoor van een loods te ontdekken. Eindelijk kregen wij tegen het ondergaan der zon eene kleine boot in 't oog, die op ons scheen aan te houden. Het was inderdaad een loods, die ons bereikte toen de nacht inviel, en te gelijk stak een frissche wind op, die ons spoedig in staat stelde de haven binnen te loopen.

Toen wij daar kwamen sloegen de klokken in de stad 8 uur. In het nabijgelegen fort begon men de trompetten te blazen hetgeen van een heidensch leven vergezeld ging. Een merkwaardig schouwspel leverde de stad op, zoo als zij daar in het maanlicht voor ons lag. Zonderling deden de lage oude huizen met de ronde koepels en de talrijke torens binnen de vestingmuren zich voor. Hier werd ik aan Cortez, aan Montezuma, aan keizer Maximiliaan van Oostenrijk herinnerd! Daar tusschen gindsche bergen waren geheele bedrijven van de wereldgeschiedenis afgespeeld en ik kon nauwelijks den tijd afwachten dat ik den voet op den Mexicaanschen bodem zou zetten.

Eindelijk kwam ik aan wal en den volgenden morgen zat ik aan de Plaza (de markt), dat liefelijk groene plein met palmen en granaatboschjes, tusschen welke eene fraaie fontein haar water klaterend omhoog zendt. Ik liet het oog op de zonderling gebouwde kathedraal tegenover mij rusten, op de señoritas met hare mantilles, de muilezeldrijvers met hunne korte

wambuizen en breedgerande hoeden, de weinig krijgshaftige soldaten met blauwe jassen en roode broeken, de spelende kinderen en de voorbij galoppeerende paarden.

Als een tafereeltje uit den ouden tijd lag de kleine havenstad voor mij, zoo ongelijk aan eenige andere plaats ter wereld als men zich bij mogelijkheid kan voorstellen. Geen huis staat er, dat niet in eene of andere revolutie door een kogel is getroffen. Zelfs de oude Orizaba, de uitgedoofde vulkaan, schijnt medelijden met de stad gekregen te hebben en heeft opgehouden haar door elkander te schudden, want zij werd toch genoeg geplaagd. Als men haar met hare vestingwerken nauwkeurig beschouwt, verwondert men zich dat zij in de gevechten met Franschen en Amerikanen niet sedert lang tot puin geschoten is; want de wallen zien er niet uit, alsof zij aan de kogels uit getrokken kanonnen lang weerstand zouden kunnen bieden. Veracruz is er gelukkig afgekomen; de vijanden toch waren doorgaans van weinig geschut voorzien en mikten zoo slecht, dat zij weinig schade aanrichtten, zoodat de enkele kogels, die in de stad vlogen, wel eenige kerken beschadigden en in de huizen kasten en spiegels verbrijzelden en vrouwen en kinderen schrik aanjoegen, maar de belegeraars niet verder brachten. De kerken heeft men maar aan haar lot overgelaten, zonder ze te herbouwen, en ze meerendeels tot pakhuizen ingericht, zoodat alleen in de kathedraal op de Plaza geregeld dienst schijnt gedaan te worden.

De stad is geheel in den Oud-Spaanschen stijl gebouwd, zoo als men dit in alle Zuid-Amerikaansche steden vindt, waar de invloed der vreemdelingen nog niet overwegend is geworden, gelijk te Valparaiso. Het tropische klimaat maakt dit ook noodig, want Veracruz ligt op 19 graden 13 minuten noorderbreedte en dus binnen den verzengden aardgordel. Zelfs thans, in den zoogenaamden winter, sliep ik met opene balkondeuren onder bijna geen dekking. De huizen moeten dus overal de doorstrooming der lucht toelaten en vele woningen hebben aan de straat slechts traliedeuren waar eene dunne gordijn voorhangt en die tot diep in den nacht wijd openstaan.

Gedurende de laatste oorlogen heeft men de prachtige kokospalmen rondom en in de stad geveld, opdat de vijand zich niet daartusschen zou nestelen. Slechts op weinige plaatsen zijn nieuwe geplant, onder anderen op de Plaza. Zij zullen wel vele jaren behoeven om tot vollen wasdom te komen, maar er is althans een begin gemaakt. Men heeft ook een Vrijheidspalm op de Plaza geplant, doch op eene slecht gekozen plek, bijna onmiddellijk naast eene gaslantaarn, waar hij wegkwijnt en met zijne verdorde bladeren geen fraai effect maakt. De stam schijnt echter gezond, zoodat het mogelijk is dat hij nog wat bijkomt, maar veel zal er nimmer uit groeien.

Het gouvernementshuis aan de Plaza, schuin tegen over mij, zag er bijzonder vriendelijk uit en bereidde mij eene verrassing. De klok van het gebouw begon het volle uur te slaan, en met den eersten slag sprong (alsof men met eene oude Schwarzwalder klok te doen had) een klein soldaatje met eene roode broek te voorschijn, plaatste zich onder de kolonnade, haalde bij den tweeden slag eene trompet te voorschijn en begon een stukje te blazen, dat vóór den laatsten slag uit was, waarmede hij weer in de donkere deur verdween. Telkens wanneer het uur sloeg herhaalde zich dit kluchtige schouwspel.

De kleeding der inwoners, voor zoover zij niet tot de minste standen behooren, is geheel Europeesch. Rijden zij te paard dan dragen zij den breedgeranden Mexicaanschen hoed, een kort wambuis en de Indiaansche beenbekleedingen. De dames bedienen zich als zij ter kerk gaan van de zwarte mantilla, die zij met gratie weten om te hangen. De arbeiders hebben, gelijk overal in de heete landen, alleen een hemd en een broek, de vrouwen een eenvoudigen rok en een manteltje, beide van katoen.

Als zeer belangrijke inwoners van de stad mag ik de zapilotas (in de Vereenigde Staten carrion crows genoemd) niet vergeten, de groote zwarte aasgieren, die hier zoo talrijk zijn als de duiven bij ons en zoo tam worden dat zij voor een voetganger bijna niet uit den weg gaan en in de vroege morgenuren met de honden op straat vechten. Hoe leelijk zij er uitzien zijn zij eene weldaad voor de tropische gewesten, in welke zij dezelfde diensten bewijzen als de hyena's in Afrika. Zij zuiveren de stad en hare omstreken van alle onreinheden en zelfs een gevallen paard of muildier kan de buurt slechts korten tijd verpesten, want de zapilotas oefenen eene strenge policie uit en in vier of vijf dagen is er van het lijk niets meer over dan de schoon afgeknaagde beenderen.

Het is een komiek gezicht wanneer zij des avonds op de kathedraal hunne rustplaats zoeken, waartoe zij een geruimen tijd noodig hebben, want de beste, namelijk de hoogste plaatsen en vooral die op het kruis worden aan de gelukkige bezitters altijd betwist, waardoor dan bij een ontstaand gevecht dikwijls de geheele rij in wanorde geraakt. Als er des nachts regen of ook maar een zware dauw gevallen is, ziet men ze 's morgens na het opgaan der zon wel een half uur lang onbeweeglijk maar met uitgespreide vleugels op den zonkant der daken zitten, om zich behoorlijk te laten droogen. Zij worden door de policie in bescherming genomen en als men er een met opzet doodt, moet men eene niet onbelangrijke geldboete betalen.

Veracruz is geen gezonde plaats, doch de geele koorts, die hier het geheele jaar inheemsch is, neemt zelden of nooit een kwaadaardig karakter aan, zoo als te New-Orleans. In weerwil dat de stad door groote moerassen omgeven is, die in het drooge jaargetijde onder de zonnehitte liggen uit te dampen, komen er weinig epidemische ziekten voor. De producten des lands verdienen alle aandacht. De Veracruz-tabak is van uitstekende hoedanigheid en de hier gemaakte sigaren, van welke er te weinig vervaardigd worden om een artikel van uitvoer te kunnen zijn, staan weinig of niets bij de Havana-sigaren achter, maar zijn dan ook even duur. De koffie is voortreffelijk en wordt te Veracruz voor een matigen prijs verkocht. Het geheele land zou de rijkste opbrengsten kunnen leveren, doch het volk is in eeuwige onlusten gewikkeld en bemest zijne akkers onophoudelijk met bloed, zonder aan oogsten te denken. Als men te Veracruz over het binnenland hoort spreken zijn roovergeschiedenissen altijd schering en inslag, geschiedenissen die aan de schoonste bladzijden uit Rinaldo Rinaldini herinneren en een des te kolossaler omvang aannemen naar mate de verhaler verder het land in geweest is en eene reis heeft gedaan die niet gemakkelijk te controleeren is. Ik liet mij daardoor echter niet in mijn besluit om het binnenland te bezoeken aan 't wankelen brengen. Dat er tallooze rooverijen gepleegd werden was ontegensprekelijk, doch het was de vraag of ik er last van zou hebben en bovendien was ik van top tot teen gewapend.

Het leven der kooplieden alhier, waaronder veel Duitschers zijn, zou dikwijls stof voor een roman kunnen opleveren. Zij worden bij elke revolutie of oorlog betrokken. Alle presidenten, wettige of onwettige, hebben voor hunne krijgsbedrijven geld noodig en de schatkist bezit nooit een penning, terwijl daarentegen de kooplieden, vooral de vreemde, doorgaans over geld kunnen beschikken. Men richt zich daarom altijd tot hen soms met, soms zonder goed gevolg, en hierdoor komen zij in veel nadere aanraking met de regeering dan hun lief is. Het is wel gebeurd, dat men hen in de gevangenis heeft geworpen tot dat zij goedvonden geld voor te schieten.

Ik deed een uitstapje te paard door de omstreken. Als men de stad van den zeekant nadert en de dorre vlakte ziet, die door kale zandbergen omgeven is, zou men het bijna voor onmogelijk houden, dat er in den omtrek schoone natuurtooneelen zijn konden. Des te meer stond ik dus verrast toen ik achter die heuvelen in een prachtig woud kwam door hetwelk een rijweg liep, dien men zich niet romantischer kan voorstellen. De vogels sjilpten en zongen en vlogen over mijn hoofd en zelfs het gebladerte, waar een zacht windje doorheen suisde, scheen blijde te ridselen. Het is opmerkelijk hoe men na eene zeereis, al is zij nog zoo kort, naar lommerrijk geboomte smacht; zelfs neemt de matroos, als hij weder naar zee gaat, dikwijls wat takken mede om ze in zijn logies op te hangen als eene gedachtenis aan het vaste land.

Het gezicht, dat ik bij mijn terugkeer op Veracruz had, was zeer eigenaardig. De stad bezit de bruine kleur der photographiën en ligt volkomen plat in de vlakte, waar de koepels en de lage torens der kerken en kloosters boven uitsteken; alles is omgeven door de vestingwerken en daarachter strekt zich een strook der zee uit, bij welke zich de vroeger als onneembaar beschouwde sterkte Ulloa verheft. Dit alles bij elkander vormt een karakteristiek tafereel, al is het niet zeer schilderachtig.

Veracruz is slechts eene vrij kleine stad, die zich uitgebreid zou hebben, indien zij niet binnen vestingmuren besloten ware. De huizen staan er dus dicht opeengedrongen en eerst in de laatste jaren is men begonnen voor eene der poorten in de nabijheid van den spoorweg eene voorstad aan te leggen, die niet lichtelijk aanzienlijk zal worden, daar er elk oogenblik revolutiën uitbreken; en al is Veracruz ook niet onverwinlijk, zoo acht men zich binnen de muren toch altijd veiliger dan daar buiten.

Hoe dor het in de onmiddellijke nabijheid der vesting ook moge zijn, zoo wonderschoon wordt het landschap als men maar met den spoortrein een korten afstand het land in gaat en de zandige kust achter zich heeft gelaten. Wel komt men het eerst aan lage en moerassige streken, maar dit duurt niet lang en als men het stadje Medellin nadert, waar eene niet onbeduidende rivier tusschen hooge en boschrijke oevers voorbijstroomt, vindt men zich plotseling in de betooverende plantenwereld der keerkringsgewesten verplaatst. Mexico is zeer schoon; de natuur heeft er met milde hand hare gaven uitgestrooid en ook het volk is van nature niet slecht. Ik wil de rooverijen niet loochenen en niet ontkennen dat er in zulk een uitgestrekt gebied veel uitschot der maatschappij is; maar welk land heeft zulke bewoners niet? en bovendien is het de gelegenheid, die den dief maakt. De eeuwige omwentelingen maken niet alleen duizenden menschen broodeloos, maar gewennen, ja

dwingen hen tot een leven van lediggang, en wanneer het een president behaagt te zeggen: „'t Is weêr vrede," dan is de arme Mexicaan, dien de oorlog geruïneerd heeft, niet in staat dadelijk weder een rustig landbouwer te worden. Als men in staat was het volk een waarachtigen vrede te schenken, met de zekerheid dat het ook zou oogsten wat het zaait, dan zouden de rooverijen van zelf ophouden. Voor 't oogenblik bestaat daar echter nog weinig uitzicht op.

Te Medellin, dat de „badplaats" van Veracruz is, ziet men overal de speeltafels staan, want het Spaansche ras kan niet zonder hazardspel leven. Hun gansche leven is zulk een spel en als het verboden werd zouden zij het in 't geheim doen. Het was een Zondag toen wij het plaatsje bezochten, waar vele inwoners van Veracruz kleine buitenplaatsen hebben of althans gedurende het seizoen hun verblijf nemen. Des avonds was er natuurlijk bal, zoo als in alle Spaansche steden. Toen ik de zaal binnentrad, die schitterend verlicht was, kwam mij een vroolijk gegons en gelach tusschen de tonen der muziek te gemoet. De dansers bewogen zich reeds op de maat en daarachter in eene openstaande kamer stonden de speeltafeltjes, waarop men het geld hoorde klinken. Dit lokte wel verscheidene heeren weg, maar de Mexicaansche dames schenen weinig dansers noodig te hebben en dansten met elkander of alleen, zoo als ik dat vroeger reeds in Californië gezien had. De jonge meisjes waren zoo mooi mogelijk met crinolines en chignons uitgedost, maar zonder lange slepen; alle droegen korte kleedjes, opdat hare nette voetjes toch gezien zouden worden. Er had tusschen verscheidene van haar een wedstrijd in het dansen plaats, waarbij zij elkander aflosten en in kunstvaardigheid poogden te overtreffen, terwijl het mannelijke publiek met geestdrift zijn bijval te kennen gaf, doch de toekijkende dames zich volkomen neutraal hielden.

Gedurende den dans zong een bejaard man, onder het bespelen of liever tokkelen van eene guitare, tweeregelige versjes, toepasselijk op de eigenschappen der dansende schoonen, waarvoor hij met luid en dikwijls onstuimig gejubel beloond werd. Wat hij eigenlijk zeide verstond ik niet recht, want ik had veel van mijn Spaansch verleerd en hij beet de woorden zoo kort af, dat mijne vrienden, ofschoon zij de taal volkomen machtig waren, het ook niet goed begrepen. Of hetgeen hij zong vleiend of ironisch was, kon men altijd duidelijk aan de levendige trekken der betrokken meisjes zien, die de lippen optrokken, rood werden of hem een woedenden blik toewierpen; doch dit waren ook de eenige wapenen die zij schenen te bezigen.

De oude Mexicaan was wel een uur lang alleen aan het woord, geweest, toen plotseling een slank meisje, niet al te jong meer, maar wonderschoon, de zaal binnentrad en er bedaard den blik liet rondgaan, waarop dadelijk alle hoofden bij elkander gestoken werden. Een Mexicaan, die in mijne nabijheid zat, fluisterde mij toe, dat zij eene der beroemdste danseressen uit geheel Medellin was, zoodat ik nu eens moest opletten. Zij hield ons ook niet lang in spanning. Zoodra de jonge dame, die juist bij haar binnentreden een dans uitvoerde, naar hare plaats terugkeerde, begaf zij zich binnen den kring der toeschouwers en toonde wat zij kon. Zij scheen onder hare schoenen houten plankjes of metalen plaatjes te hebben, want kletterend gaven hare voeten de maat aan en terwijl zij zich altijd sneller bewoog openbaarde het publiek door luide uitroepen zijne bewondering.

Nu viel de oude zanger weder in en verkondigde den lof der danseres, doch om hare lippen vertoonde zich een spotachtig lachje. Hij scheen dit bemerkt te hebben, want hij ging voort, en nu werd de schoone plotseling bloedrood, terwijl eenige der oudere dames begonnen te giggelen. Zonder echter haar dans een oogenblik te staken zong zij op dezelfde wijze een antwoord terug, dat zoo bijtend scheen te zijn, dat het publiek in toejuichingen uitbarstte. De oude begon op nieuw, doch zij bleef hem het antwoord niet schuldig en zoover ik kon nagaan was het voordeel steeds aan hare zijde. Dit alles ging extempore en ik zou veel hebben willen geven om de woorden en zinspelingen goed te begrijpen; doch bij de onduidelijke uitspraak, het gedruisch van het gezelschap en de tonen der muziek was dit mij onmogelijk.

Ik hield mij eene week te Veracruz op en aanvaardde toen de reis naar Puebla. De spoorweg liep nog slechts tot Paso del Macho, dat wij denzelfden avond bereikten. Even buiten Veracruz zagen wij een paar spoorwagens langs den weg staan, die in den laatsten oorlog door kogels waren getroffen en onbruikbaar gemaakt, doch niemand dacht er aan ze te laten repareeren. Zij bleven daar in alle wind en regen staan om te verrotten en zouden, als zij totaal geruïneerd waren, wel eens door nieuwe vervangen worden; voor 't oogenblik telden zij nog met het materieel mede. Het landschap was wonderschoon. Als men maar eerst de lage vestingmuren der stad achter den rug heeft, aanschouwt het oog den bekoorlijksten plantengroei en steken overal de kokospalmen boven de wildernis van heesters en slingerplanten uit. Roode, witte en geele windebloemen strengelden zich tot ondoordringbare muren en gewelven ineen en hier en daar hieven de breede bladeren der bananen zich naar het licht op. Als er eene opening tusschen het geboomte was zag men in de verte den hoogen spitsen sneeuwkegel van den Orizaba, die zonderling afstak tegen de weelderige tropische plantenwereld boven welke hij verrees. Kleine plaatsjes, waar de trein ophield, braken elk oogenblik de reis af; de vruchtenstalletjes, daar in bamboeshutten opgezet, leverden voor de vreemdelingen eene aangename afwisseling op, en het oog vond overal zooveel te bewonderen, dat men op zijne reisgenooten weinig kon letten. Men wist ook niet of eene kennismaking de moeite beloonen zou, want wie hunner zouden den verderen tocht met ons medemaken? Dat bleek eerst in het nachtkwartier. Van daar af was namelijk de reis slechts met de diligence, die den volgenden morgen vertrok, op den „camino real" mogelijk.

Ik moet oprecht bekennen, dat dit woord geen aangenamen indruk op mij maakte, want als ik aan mijne vroegere reizen in Ecuador, Peru, Chili, Uruguay en andere staten van Zuid-Amerika dacht, bekroop mij eene angstige verwachting. „Camino real" beteekent letterlijk koninklijke weg, hetzelfde wat men in Europa de groote weg of de heirweg noemt; en als ik een verfoeilijk slechten weg wilde beschrijven, zou ik mij de „koninklijke wegen" in de genoemde staten slechts voor den geest behoeven te roepen. Doch ik had gelezen, dat die wegen in Mexico solide gerepareerd waren en ik hoopte dus het beste.

Te Paso del Macho gebruikten wij den avondmaaltijd en hielden wij nachtverblijf. Vóor het gebouw stond de diligence reeds, eene van die postwagens die in vroegere jaren in de Vereenigde Staten gebruikelijk waren en die men hier nu als eene nieuwigheid had ingevoerd. Het

was eene roode, op goede veeren hangende koets met negen plaatsen, zoo sterk gebouwd, dat zij zelfs aan de verschrikkingen van een „camino real" het hoofd kon bieden. Ons hôtel bestond slechts uit eene groote zaal, rondom welke de slaapsteden liepen, door lage en dunne beschotjes van elkander gescheiden. Met den spoortrein waren een heer en twee zeer elegant gekleede dames medegekomen, die bij het souper zeer veel wijn en na het maal elk met veel smaak een groot glas cognac gebruikten. Het waren Fransche dames en, gelijk ik weldra hoorde, reisgezellinnen voor mij voor den volgenden dag. Bovendien zaten er nog twee bejaarde en twee jonge Mexicanen aan den disch, en eene Mexicaansche vrouw met een jong kind en een jongen hond, al te maal passagiers voor de diligence. Daar wij allen vermoeid waren en weder vroeg op moesten, zochten wij spoedig onze rustplaatsen op. Ik ging echter vooraf nog een uurtje vóor het hôtel op en neder wandelen en liet mij door een landgenoot zooveel mogelijk omtrent den vroegeren en den tegenwoordigen toestand des lands inlichten.

Den volgenden morgen ontstond er, terwijl het nog stikdonker was, een heidensch leven. De passagiers werden gewekt, om eerst koffie te kunnen drinken voordat zij als slachtoffers uitgeleverd werden. Daarop kwamen de muilezels en ieder onzer zocht de plaats uit, die hij besproken had. Aanvankelijk scheen dit volslagen onmogelijk, want een aantal valiezen, sigarenkisten, doozen en andere voorwerpen stonden overal zoodanig in den weg, dat niemand in staat was de beenen uit te strekken. Sommigen wilden hier tegen protesteeren, maar een Mexicaan gaf den verstandigen raad de diligence maar eerst te laten afrijden, omdat vervolgens alles van zelf te recht komt, en daarin had hij gelijk; want het is een bekend feit, dat bij een vertrek, hetzij met een rijtuig of een schip, alles bij den aanvang overvol schijnt, zoodat men niet begrijpt hoe dat gaan moet; maar is men een korten tijd onder weg, dan komt alles van zelf te recht. Het onmogelijke wordt mogelijk en men raakt zelfs ten slotte op zijn gemak, — ja, overal, behalve op een „camino real."

De dieren stelden zich in beweging, de diligence rolde het nachtelijk donker in en elk onderhoud was in de eerste oogenblikken onmogelijk, want de wielen hotsten, zoo als ik dacht, over eenige steenen op den weg, waarop zulke vreeselijke schokken volgden, dat ieder moeite had zich vast te houden, ten einde niet meer dan strikt noodig was op het lichaam van zijn buurman te drukken. Doch de steenen op den weg schenen niet op te houden, totdat ik ontdekte dat dit de gewone beweging van de diligence was. De maan stond aan den hemel, zoodat de koetsier de richting eenigszins kon zien, doch binnen in de kast was het stikdonker. Terwijl het kind schreeuwde, de hond jankte, de mannen vloekten en de dames weeklaagden werden wij allen op de ijzerharde zittingen onbarmhartig op en neder gewipt, zoodat wij begrepen dat er eerst oefening noodig was om aan onze gewaarwordingen door woorden lucht te geven, wilde men niet gevaar loopen zich de tong af te bijten.

Eindelijk begon de dag door te breken. In de schemering zagen wij aan beide zijden van den weg prachtig bosch, en daarna begonnen wij onze eigene jammergestalten binnen het rijtuig te onderscheiden, dat nu reeds op verre na zoo snellen voortgang niet meer maakte als bij het verlaten van Paso del Macho, waar de weg drooger was geweest. Wind

en zon hadden er de vochtigheid min of meer verjaagd, maar hier was dit door de schaduw van het geboomte verhinderd, en, toen ik het hoofd uit het portier stak, ontdekte ik, dat de „camino real" uit eene bijna onafgebrokene reeks modderige gaten bestond, waar de koetsier zooveel mogelijk óm, doch, indien dit niet gelukken wilde, onverbiddelijk doorheen reed. Plotseling, terwijl de diligence weder wat sneller ging, was het alsof het geheele voorste gedeelte in de diepte stortte; een vreeselijke schok deed zich gevoelen; het achtergedeelte richtte zich omhoog, en wij vreesden een oogenblik dat het geheele voertuig eene buiteling over den kop zou maken. Doch de achterop geladene bagage was te zwaar en drukte het achtergedeelte weêr neder, waarop ook het voorste gedeelte zich ophief en wij, met een ruk door de muildieren uit den poel getrokken, naar een volgend gat op reis gingen.

Deze kleine episode maakte onze tongen los en wij braken allen in een half ontevreden gelach uit. Het gesprek was dadelijk algemeen; wij waren eensklaps met elkander bekend geworden en de volgende schokken en stooten strekten slechts om de vriendschap te bevestigen. Het onderhoud, dat aanvankelijk den toestand van den weg betrof, begon weldra over de roovers te loopen, die de diligence reeds dikwijls aangerand en daarbij vele menschen gedood hadden. Ik was echter op die heeren voorbereid en zat met mijn dubbel geweer in den arm en een revolver en mes aan mijn gordel op de bank. Als maar de helft der geschiedenissen, die de Mexicanen elkander vertelden, waarheid behelsden, dan leed het bijna geen twijfel of wij *moesten* aangevallen worden en van het beloofde eskorte was niets te zien. Het bosch leverde schier bij elke kromming de heerlijkste gelegenheid op om uit eene hinderlaag te voorschijn te springen en onverhoeds volle ladingen in de diligence af te vuren. Doch de roovers vertoonden zich niet en in plaats daarvan haalden wij bij een klein dorp een detachement infanterie in, dat bestemd scheen ons tot geleide te strekken. De weg was op deze hoogte ook allengs zoo ellendig geworden, dat wij niet meer dan stapvoets konden vorderen. De soldaten stonden langs dien weg onder de boomen geschaard en zagen er met hunne gebruinde gezichten en grijze uniformen met groene belegsels niet slecht uit. Ook schenen hunne geweren van goede qualiteit te zijn, en het was niet waarschijnlijk dat struikroovers het zouden wagen de op die wijze gedekte passagiers aan te tasten. Doch onze blijdschap was van korten duur. Een uurtje hielden zij gelijken tred met ons, want de weg bestond uit zulk eene volgreeks van poelen en gaten, dat wij moesten uitstijgen en de acht voor de diligence gespannen muildieren slechts met de grootste moeite het ledige rijtuig er doorheen konden trekken, totdat het er eindelijk geheel en al in vast geraakte. Ons eskorte bleef echter vooruitmarcheeren, en toen de koetsier eindelijk na de grootste inspanning de wielen weder loskreeg, werden wij ingehaald door het tweede eskorte, de „soldadera" of met andere woorden de vrouwen en liefjes der soldaten, die manden met eetwaren op haar hoofd droegen en ernstig langs de beide zijden der diligence voortstapten, totdat wij wederom bleven steken. Ook zij gingen daarop door en toen wij na een half uur die beide afdeelingen van het geleide bereikten, vonden wij dat zij onder het geboomte een vuur aangelegd hadden, waarop zij hun eten kookten. Wij reden hen voorbij en dit was de laatste maal, dat wij, tot dicht bij Puebla, een soldaat te zien kregen.

Het landschap werd buitengewoon schoon, toen wij het plaatsje Córdoba bereikten. De bewoners schenen daar ook de hand uitgestoken te hebben om de natuur, die hun alles schonk, een weinigje te helpen. Tot nog toe hadden wij de enkele hutten, die tusschen den heerlijksten plantendos in het bosch verstrooid lagen, alle door onkruid overwoekerd gezien; maar hier troffen wij kleine tuintjes aan en waar men maar eenige stekjes in de aarde had gestoken, was een bosch van vruchtboomen ontkiemd. Kwam men aan eene hacienda (plantage of groote hoeve) dan stond men verbaasd over den bijna fabelachtigen rijkdom, dien de natuur ten toon spreidde. Enorm dikke banaanboomen schoten tot eene hoogte op, die ik nog nergens gezien had; Amerikaansche vruchtboomen van onderscheiden soorten prijkten met het heerlijkste gebladerte en de heggen bestonden doorgaans uit breede strooken koffie- en cacaoboomen, die onder de schaduw der andere uitstekend gedijden. Ook werd hier de „camino real" eenigszins beter, zoodat wij niet meer elk oogenblik verplicht waren uit te stijgen en een half uur te loopen.

Na nog vóor den ondergang der zon den Orizaba duidelijk gezien en te gelijk bewonderd te hebben, bereikten wij, toen het reeds donker was, het kleine stadje Orizaba, waar wij in het Hôtel de las Diligencias (zoo als van Veracruz tot Puebla het deftigste logement in elke plaats of stad schijnt te heeten) overnachten zouden. Er werd juist eene soort van kermis gehouden, maar speeltafels en speelzalen waren daar de hoofdzaak en bijna alle aangebrachte koopwaren schenen verloot te worden. De vergunningen voor het spel brengen aan de stad in die éene week de som van 35,000 dollars op, zoodat men begrijpen kan wat de ondernemers moeten verdienen om er zooveel van te kunnen betalen. Nooit heb ik dan ook het spel zóo ingericht gezien naar de middelen zoowel van de armen als van de rijken. Er zijn tafeltjes aan welke om kleine koperstukjes gespeeld wordt en andere waar men alleen goud waagt, maar aan beide wordt even hartstochtelijk gespeeld. Geheele familiën bezoeken eene groote tent met verscheidene honderden zitplaatsen, waar een lottospel is ingericht, en elken avond zijn bijna al de plaatsen bezet.

Daar wij te middernacht weder moesten vertrekken, wierp ik mij te 11 uur op het bed, om ten minste mijn lichaam een weinig te laten uitrusten. Precies 12 uur wekte men ons en na nauwelijks tijd gehad te hebben om eene kop koffie te drinken werden wij weder in den wagen gepakt en rolden wij onder geweldadige stooten weg. De weg was nu beter of liever drooger en de koetsier kon sneller rijden, totdat wij de plaats bereikten waar de weg uit het lage en warme kustland naar de hoogvlakte begint op te loopen. Het deed mij genoegen toen ik daar bij het aanbreken van den dag mijne folterbank verlaten kon, om te voet de zoogenoemde „cumbres" (of toppen) te beklimmen. Het heerlijke gezicht over de valleien aan mijne voeten beloonde mij ruimschoots voor de kleine moeite. Bij zulk eene wandeling moet men echter den revolver bij de hand hebben, want men had mij gewaarschuwd dat juist op die plaats de meeste aanrandingen voorvielen. Gelukkig werd ons geen overlast aangedaan en konden wij, toen de diligence ons achterop kwam, er weder instappen. Ik nam mijne plaats nu achter den koetsier, want vooreerst kon men in het rijtuig bijna niets van de wonderschoone natuur zien en ten andere zou ik mij daar oók moeielijk tegen een aanval hebben kunnen verdedigen.

Ik moet hier de hulde mijner oprechte bewondering aan de Mexicaansche koetsiers brengen, die het buitengewoonste verrichten, dat ik ooit in hun vak gezien heb. De diligence is met 8 trekdieren bespannen; van Paso del Macho af waren het muilezels geweest, die hier door paarden vervangen werden. Twee loopen voor het rijtuig, vier gaan vóor hen en de twee laatste aan het hoofd. De koetsier, die met den rechtervoet den remtoestel regelt houdt in elke hand vier paar leidsels en in de rechterhand bovendien nog eene lange zweep, waarmede hij het voorspan bereiken kan. Hij heeft een doek voor den mond om niet al te veel stof binnen te krijgen, vloekt nooit (in geen Spaansch land heb ik minder hooren vloeken dan in Mexico), bestuurt de dieren met een fabelachtige vastheid van hand en maakt met zijn achtspan de moeielijkste wendingen. Aan dat talent is het dan ook toe te schrijven, dat er op de onbeschrijfelijk slechte wegen betrekkelijk zoo weinig ongelukken voorkomen. Evenwel staan er nog altijd genoeg kruisen langs den weg, tot aanduiding van de plaatsen waar òf de roovers moorden bedreven òf koetsiers en reizigers door het omslaan van diligences den hals gebroken hebben. Niet alleen rijden deze koetsiers met acht paarden, maar zelfs dikwijls, wanneer de „camino real" bijzonder ellendig is, zooals soms in het regenseisoen, met dertien paarden!

Het verschil, dat de paar duizend voet, die wij gestegen waren, reeds in het plantenrijk ten gevolge hadden, was opmerkelijk. De boomen waren eensklaps veel lager geworden. De weg was hier droog, maar overal met steenen bezaaid en ook door groote en kleine gaten gevaarlijk. De koetsier legde desniettemin de zweep op de onbarmhartigste wijze over de paarden, zoodat de diligence donderend voortstoof en wij arme passagiers op eene wijze, die alle beschrijving tart, dooreen werden gehotst.

De koetsier zit op den bok beter, doch men kan niet naast hem zitten, daar hij een handlanger heeft. Deze, ook met een zweep gewapend, is verplicht nu en dan op den grond te springen om de tuigen na te zien en raapt, eer hij weder op den bok klimt, zijne zakken vol steentjes, om ze van zijne zitplaats af op de dieren te werpen die eenigzins ten achter blijven. Van tijd tot tijd draaft hij ook, even als op Java, eenigen tijd naast de paarden voort en slaat er zoo lang met de zweep op, totdat zij in een razenden galop schieten. Het is hem te doen, om zoo snel mogelijk voort te komen en of de passagiers als erwten door elkander worden geschud deert hem zeer weinig.

Te Palmar, een stadje dat zijn naam waarschijnlijk aan de palmaardige gewassen te danken heeft, want eigenlijke palmen komen op het plateau niet meer voort, gebruikten wij het ontbijt, waarbij wij een nietswaardigen wijn dronken. Over 't geheel is men verplicht zich in dit land van wijn te onthouden, indien men er niet een buitensporigen prijs voor betalen wil, want men moet aan de kasteleins niet alleen den duren vrachtprijs vergoeden, maar ook nog eene winst daarop. Van daar dat men eene flesch Sauterne te Puebla met 5 gulden en te Mexico zelfs met 6½ gulden betalen moet, hetgeen te veel is voor het geringe genot. Alles is in dit land peperduur, zoodat men onophoudelijk met de hand in den zak moet staan.

Voorbij Palmar kreeg ik het eerste gezicht op de beide beroemde vulkanen met de onuitspreekbare namen, den Popocatepetl ('t geen in 't

Indiaansch de rookspuwende berg beteekent) en den Iztaccihuatl (de witte vrouw). Deze laatste naam is niet slecht gekozen, want vooral wanneer men wat naderbij komt kan men er, met eenige hulp van de verbeeldingskracht, zeer goed eene zittende vrouw, die met een reusachtig wit kleed overdekt is, in herkennen. Dergelijke bergformatiën zijn in Mexico niet zeldzaam. Ook overeenkomst met menschelijke gezichten kan men soms bij deze bergen vinden.

De streek van Palmar tot Puebla is zeer onbeduidend. Wij bevonden ons nu in het district waar de fabricatie van de pulque begint, een wonderlijke drank, die uit eene aloësoort (mageh) bereid wordt. Ik proefde hem in een klein plaatsje, waar eene oude vrouw op de markt mij de geelachtig witte vloeistof, in welke een aantal kleine zwarte zelfstandigheden dreven, in een smerige kalebas-schaal aanbood. Waar zijn die heerlijke tafereelen gebleven van Indiaansche schoonen, met vederen gekroond en omgord, die tamelijk in déshabillé in eene hangmat sluimerden of op bevallige wijze boog en pijlen in de hand hielden! Dit was ook een Indiaansche vrouw, maar het schepsel was begroeid met vuil en de lompen hingen haar als een vogelverschrikker om de beenderige figuur! Ik overwon mijne walging en zette uit weetgierigheid de schaal aan de lippen; doch het was een onverkwikkelijke drank. Het troebele nat smaakte flauw en verschaald, juist zoo als het er uitzag, zoodat ik het voor een hond neêrgoot, die het ook niet lustte.

Niet ver van Puebla kregen wij een eskorte van ruiters, omdat de roovers het meest de omstreken der steden onveilig maken. Toen het donker werd beproefde ik te slapen, maar het ging niet. Het vreeselijke schokken der diligence maakte mij telkens weder wakker, zoodat ik den hemel dankte toen wij Puebla binnenreden, waar ik niet alleen een nachtverblijf, maar een paar dagen rust zou vinden. Wij hielden voor het Hotel de las Diligencias stil en een uur later lag ik in de diepste rust. Ik had mijne diligenceplaats naar Apizaco met „escala" genomen. Men laat zich aldus op de Mexicaansche post inschrijven, wanneer men zich onder weg op een of meer plaatsen wil ophouden en dit wordt altijd toegestaan; maar vergeet men dat woordje er bij te laten zetten, dan wordt zulk een vertoef aan den passagier in 't geheel niet meer veroorloofd en moet hij op nieuw betalen als hij zich toch ophoudt.

Puebla ligt op de hoogvlakte, die achter Orizaba begint en in westelijke richting bijna de geheele uitgestrektheid tot Cuernavaca beslaat. Het plantenrijk bepaalt zich tot eenige heesters, alsmede cactus- en aloësoorten, maar des te grootscher is het algemeene karakter der natuur. Men kan zich nauwelijks iets verheveners voorstellen dan het gezicht van het fort, over de stad aan de voeten van den beschouwer, naar den Popocatepetl en den Iztaccihuatl. Niet enkel door hare hoogte en hare sneeuwkruinen boeien deze vulkanen het oog, maar nog meer door de bijna onafgebrokene afwisseling van hunne verlichting. De dampen, die uit hunne kloven opstijgen en de meest phantastische vormen aannemen, werpen nu eens donkere slagschaduwen op de hellingen en laten een volgend oogenblik weder den vrijen doortocht aan de zonnestralen, zoodat men zich niet aan de beschouwing verzadigen kan.

Als men de stad zelve in oogenschouw neemt roept men onwillekeurig medelijdend uit: Arm Puebla! want zij heeft onophoudelijk geleden, is telkens het doelwit van moorddadige belegeringen geweest en

heeft moeten boeten voor hetgeen Mexicaansche, Amerikaansche en Fransche politiek bedorven hadden. Vooral het gezicht op de voorsteden is treurig. Overal ziet men ledige, meestal door kogels beschadigde gebouwen en ingestorte muren; kerken en torens, die half tot puin geschoten zijn, behooren tot de alledaagsche verschijnselen, waar geen inwoner meer op let. De stad moet vroeger, gelijk Quito nog tegenwoordig, voor een groot deel uit kerken en kloosters bestaan hebben, die met hunne bijgebouwen eene ontzaggelijke ruimte innamen. Hoe prachtig zij met zuilengangen, fonteinen, zalen enz. ingericht waren, ligt open voor ieders blik nu de kanonskogels van allerlei belegeraars bressen in de massieve muren geschoten hebben. Overigens staan er nog vele kloosters te Puebla ledig, die verlaten zijn en geen koopers gevonden hebben.

De stad is ten gevolge van de voortdurende onlusten half ontvolkt, want ieder, die er toe in de gelegenheid was, begaf zich elders heen, en tot nog toe ontbreekt het vertrouwen om hen tot den terugkeer te bewegen. Ook de omstreken blijven bij voortduring onveilig en in dat opzicht staan de inwoners zelven in een kwaden reuk. Er zijn bij gewelddadige aanrandingen roovers gedood of gevangen genomen en dan is het meermalen gebeurd dat men daarin niet vagabonden uit den omtrek, maar gezeten burgers herkende, die op die wijze nog een extraatje poogden te verdienen. Zelfs uit de stad worden meermalen personen weggevoerd, die dan slechts tegen een hoog losgeld hunne vrijheid kunnen terug bekomen. Niemand gaat dus zonder revolver uit en nog veel minder kan men zich ongewapend naar buiten wagen.

Een landgenoot was zoo beleefd mij al den noodigen tijd te wijden, om mij te laten zien wat er in de stad en hare omstreken bezienswaardig was. Dergelijke tochtjes kunnen in dit land alleen te paard geschieden. Den eersten dag bezichtigden wij de verwoestingen die door de kanonnen van verschillende natën aangericht waren, zelfs door Mexicaansche, want als een gedeelte der stad door vijanden bezet was, beschoten de Mexicaansche forten zonder eenige verschooning hunne eigene landslieden. Den tweeden dag reden wij naar de piramide van Cholula, een dier spitse vulkanische heuvels die men meermalen op de hoogvlakte aantreft, met eene kapel, door een hoogen koepel gekroond, op den top. De heuvel is door de natuur gevormd, doch door vroegere geslachten van Indianen met muren van ongebrande steenen, die men adobes noemt, omkleed, waarschijnlijk om een des te breederen grondslag te verkrijgen voor den tempel, die op de plaats, welke de kapel nu inneemt, gestaan heeft. Het kerkje was nog niet voltooid; men werkte er van binnen nog druk aan, namelijk wat in Mexico druk werken genoemd wordt: twee mannen waren bezig en vier andere lagen daar buiten in de schaduw uit te rusten. Een kleine jongen, die ons dadelijk als vreemdelingen herkende, liep ons na en bood kleine steenen beeldjes, die men hier veel in den grond vindt, te koop aan. Het uitzicht van deze hoogte, aan den eenen kant op Puebla dat bekoorlijk in het dal lag en aan den anderen kant op de besneeuwde vulkanen, was verrassend schoon.

Toen wij naar de stad terugreden haalden wij een klein detachement infanterie in, waarvan de soldaten er deftiger uitzagen dan de officier, die niet eens een degen aan de zijde had. De arme drommels worden zeer slecht bezoldigd en reeds den eersten morgen van mijn verblijf

vroeg een soldaat mij eene aalmoes. Een schildwacht, die dit gezien had, bleef staan en keek mij zoo vriendelijk aan, dat ik zeker ben dat hij mij ook eene kleine gift zou gevraagd hebben, indien ik er hem den tijd toe gelaten had. In de stad passeerden wij een groot plein, waar ten tijde van de heerschappij der Franschen de executiën geschiedden. Er moeten hier tallooze terechtstellingen hebben plaats gehad, waarbij men zoo roekeloos te werk ging, dat soms een verkeerde werd doodgeschoten, hetgeen men dan goed maakte, door den persoon, dien men inderdaad op het oog had gehad, ook te fusilleeren.

Op dit ridje bezochten wij de zwavelbaden in den omtrek der stad, die van veel nut zouden kunnen zijn, doch zeer weinig gebruikt worden. In den tuin groeiden vele rozen, van welke ik er eenige tot aandenken medenam. Door de Mexicaansche dichters wordt Puebla bij eene roos vergeleken. De roode kleur zal dan het zinnebeeld zijn van het vele bloed, dat er voortdurend gestort is.

De diligence, waarmede ik mij van Puebla naar de stad Mexico begaf (het waren eigenlijk drie diligences, aangezien het verkeer vrij druk is), vertrok weder des morgens te 4 uur, en dus in de diepe duisternis. De geachte inwoners van Puebla werden zoo weinig vertrouwd, dat er een sterk eskorte naast het rijtuig reed. Die ruiters geleken echter zelf zoo frappant op struikroovers als het eene ei op het andere, en toen zij bij het aanbreken van den dag afscheid namen en ons aan ons lot overlieten, reden een paar hunner langs de diligence om eene fooi te vragen, de oude historie. Zij waren echter met eenige realen volkomen tevreden en bedankten er ten hoogste voor.

Onze weg liep geheel over de hoogvlakte van Mexico heen en het karakter des lands bleek uit de veelvuldigheid der stekelige planten, zoo als cactus-, mageh- en andere soorten. De mageh, de plant die de pulque oplevert en daarom zeer gewichtig is, werd op verscheidene plaatsen verbouwd, ofschoon hare cultuur, die veel zorg en een langen tijd vordert, hoofdzakelijk in den omtrek van Mexico plaats heeft. Het is eene agave, die ook in Ecuador, Peru en Venezuela voorkomt, waar men er echter weinig of geen partij van trekt. In Mexico daarentegen maakt men niet alleen gebruik van het sap, maar weet men de plant ook nog in vele andere opzichten ten nutte aan te wenden. Het is niet de eigenlijke aloë, maar toch een gewas dat er veel overeenkomst mede heeft. De met stekels voorziene bladeren zijn buitengemeen dik en vol van een sap, dat echter tot het vijfde levensjaar der plant geen waarde heeft, omdat het dan nog te wrang is. Het juiste oogenblik der aftapping maakt zich zelf kenbaar, wanneer de bloemstengel zich begint te vertoonen. Men breekt dezen af en boort een gat in het hart, dat met wortels of vezels volgestopt wordt, omdat dit eerste sap toch niet te gebruiken is. Daarna neemt men dien stop weg, schrapt het gat een weinig uit en kan nu maanden lang elken dag het sap er door middel van een hevel uitpompen. Dit eerste vocht heet „agua miel" of honingwater en smaakt zoet en aangenaam, doch is schadelijk wanneer het in te groote hoeveelheid gedronken wordt. Zoodra het evenwel eene lichte gisting, die zeer snel plaats grijpt, ondergaan heeft, is het geheel onschadelijk en zelfs gezond, zoodat er in Mexico ontzaggelijke hoeveelheden van gebruikt worden. De pulque bedwelmt echter lichtelijk dengeen die er niet aan gewoon is. Mij wilde zij nooit recht smaken. Zij

is een aanzienlijk handelsartikel, waarvoor dikwijls geheele spoortreinen benoodigd zijn.

De mageh-plant, in hare verschillende soorten, strekt nog tot een aantal andere doeleinden. De bast levert goede en goedkoope touwen en zakken; de verwelkte en dorre bladeren en stengels strekken tot brandstof, en in het gebergte dekt men niet alleen de hutten met de vezelige bladeren, maar men maakt er ook zijmuren van.

De weg was ontzettend stoffig, maar de koetsier bekommerde zich daar niet veel om. Alleen wanneer hij soms de muilezels in 't geheel niet meer zien kon en daardoor gevaar liep onverhoeds in groote gaten te storten, hield hij een oogenblik stil om het stof te laten voorbijtrekken, waarna hij dan weder met alle macht op de dieren sloeg. Wij bereikten echter weldra het doel onzer reis, het erbarmelijke plaatsje Apizaco, slechts uit eenige hutten bestaande, van waar men den tocht met den spoorweg kan voortzetten. De weldaad van een spoorweg erkent men eerst ten volle, wanneer men eenigen tijd op een „camino real" geledebraakt is. De spoorwegen zijn goed ingericht en men rijdt ook vrij snel, maar het lange oponthoud aan de stations brengt den reiziger tot vertwijfeling. Het is geen zeldzaamheid, dat men anderhalf uur stil staat, zonder dat er eenige denkbare reden voor is. Echter was zulk een oponthoud menigmaal interessant, want wij bevonden ons hier in het hart van het pulque-district en ik stond verstomd over het kolossale verkeer, waartoe dit oogenschijnlijk zoo onbeduidende product aanleiding gaf. Reeds uit de verte zag men lange treinen van ezels, beladen met geiten- of varkensvellen vol pulque, zich naar de stations richten, waar tal van wagens klaar stonden om het artikel naar Mexico te voeren, want de hoofdstad consumeert eene ontzaggelijke hoeveelheid, en wat drinken de producenten en hunne lieden zelf niet op!

Mijne spoorwegreis was nog in lange niet afgeloopen. Wij naderden de groote meeren die rondom de hoofdstad liggen en tijdens de verovering des lands door de Spanjaarden eene zoo belangrijke rol gespeeld hebben. De beschaving had echter ook over deze hare hand uitgestrekt en er liepen thans telegraaf-draden door, op ijzeren pijlers rustende. Het water dier meeren, dat zouthoudend is, zoodat de Indianen zout en salpeter aan de oevers inzamelen, zag er geel en troebel uit en scheen hooger dan de stad zelve te liggen, want van hier af begon de weg nederwaarts te loopen. De zon ging juist achter de gebergten in 't westen onder en tintte de sneeuwkruinen van den Popocatepetl en den Iztaccihuatl met een rooskleurigen gloed. Dit duurde niet lang, want de schemering is hier slechts kortstondig, en na een minuut of tien begonnen er dikke blauwachtige dampen op te stijgen, terwijl de sneeuw op de bergen de doffe loodkleur aannam, die haar altijd na het verdwijnen van het avondrood eigen is. De Popocatepetl bleef van de dampen vrij en was bij voortduring zichtbaar, terwijl de Iztaccihuatl, die de gedaante eener zittende vrouw heeft, er eenige minuten achter verdween. Plotseling als met een tooverslag veranderde het tooneel; het was nu volle nacht en de top van den Popocatepetl stak bijna verblindend wit tegen het blauwe, met sterren bezaaide hemelgewelf af, terwijl haast op hetzelfde oogenblik het reusachtige beeld der zittende witte vrouw los in de lucht scheen te hangen, daar het benedengedeelte

van den berg door de dampen bedekt werd. Het maakte den indruk alsof zij van den top van den anderen berg was afgezweefd en nu langzaam door de lucht naar eene geheimzinnige verblijfplaats wegdreef.

Eindelijk begonnen lichten tusschen het geboomte door te schemeren, de bergen verdwenen achter huizenreeksen en de trein hield stil, waarop zich dadelijk een zwerm menschen op de bagages wierp. Op dit oogenblik had men zich even goed in eene groote Europeesche stad kunnen bevinden; de locomotief floot op dezelfde wijs, de wagens knarsten Eveneens, de menschen schreeuwden en verdrongen elkander juist als in europa, en er was dezelfde wedstrijd tusschen de vigilantes om een passagier te bemachtigen en hem dubbele vracht af te persen.

Een eigenaardig gevoel maakte zich van mij meester toen ik mij nu werkelijk in de stad Mexico bevond. Al de oude herinneringen mijner jeugd ontwaakten in mij en ik herinnerde mij hoe ik toenmaals de geschiedenis der verovering van Mexico door de Spanjaarden verslonden, de daden van Cortez bewonderd en mij over den flauwhartigen en toch ook weder heldhaftigen Montezuma geërgerd had. Cortez was, ook ten gevolge van de dwaze schilderingen mijner leermeesters, langen tijd het model van een ridderlijken held voor mij geweest, tot dat ik later inzag, dat hij eigenlijk geen anderen titel dan dien van vermetelen bandiet verdiende, die voor geen middel hoegenaamd terugdeinsde om zijne eerzucht en gouddorst te bevredigen.

Cortez en Pizarro! Het bloed van millioenen kleeft aan hunne handen en wij behoorden ons te schamen, dat wij op de scholen zulke geweldenaars aan de jeugd als toonbeelden voorhouden. Maar zij zijn nu eenmaal historische personen geworden, die in veraf gelegen werelddeelen „blinde heidenen” tot het Christendom bekeerd hebben. Hunne bedrijven behooren dus in de heldengeschiedenis van den voortijd te huis en de professor, die dadelijk den spitsboef, die hem een half dozijn zilveren lepels ontstal, bij de policie zou aangeven, betoogt denzelfden dag op zijn collegie, dat Cortez, die Montezuma mishandelde om hem zijne schatten af te persen, een edel en hooggevoelend mensch was, voor wien professor zelfs in geestdrift ontsteekt.

Mexico maakt tegenwoordig niet meer den indruk van eene stad der Azteken, maar die van eene moderne, al is het dan ook Spaansche stad; zij is goed geplaveid, met sierlijke huizen soms van drie verdiepingen, met behoorlijke straatverlichting en met een aantal rijtuigen, die voor een druk verkeer getuigen. Uithangborden en namen van firma's overdekken het benedengedeelte van bijna alle gebouwen en de smaakvol ingerichte winkelkasten met groote spiegelruiten doen dadelijk zien dat de vreemdelingen een aanzienlijk gedeelte van de zaken in handen hebben.

Na eene reis zooals ik had afgelegd, na de folteringen op „caminos reales”, was een goed hôtel, waar het mishandelde lichaam weder tot rust kon komen, eene eerste behoefte. Ik stond dus aangenaam verrast toen mijn huurrijtuig stilhield voor een helder verlicht gebouw met portier, kelners, biljartkamer enz. en men mij een lief vertrek aanwees, waar zelfs, in plaats van een schelkoord, een electrische knop was, op welken men slechts behoefde te drukken, terwijl eene aanwijzing hoe men daarmeê handelen moest er in 't Spaansch en Fransch naast was geplakt.

Den volgenden morgen was mijn eerste gang naar 't postkantoor, doch men had er geen brieven voor mij. Alleen degeen, die in afgelegen

werelddeelen de brievenlijst eerst met koortsachtige haast en daarna langzaam en nauwkeurig overleest en er zijn naam niet op vindt, kan begrijpen hoe ik te moede was bij deze teleurstelling. Ik ging treurig de straat op en liep langzaam op het breede trottoir voort; eene dame met een lichtblauw zijden kleed snelde mij voorbij; ik had andere dingen in mijn hoofd, lette niet op de anderhalve el zijde die achter haar over de vuile straat sleepte, zette er onbedacht den voet op en hoorde een onheilspellend geluid, ten bewijze dat ik eene scheur veroorzaakt had. Ik nam mij voor beter op te passen, doch slepen omringden mij aan alle zijden en in weerwil van de meeste voorzichtigheid geloof ik dat ik er dien morgen wel een half dozijn afgetrapt hebt. Dit had de goede zijde, dat het mijn geest weder tot het tegenwoordige terugriep. Ik lette nu meer op de dames, doch ik kan er niets anders van zeggen, dan dat er vele lieve en interessante gezichtjes onder waren, die leelijk werden gemaakt door de wanstaltige knotten valsch haar op het achterhoofd, die haar het voorkomen van wilden gaven. Het waren de vermaarde chignons, die ik zelfs tot hier doorgedrongen vond. Wat haar daarentegen goed staat zijn de zoogenoemde „rebozos," de mantillas der Spaansche dames; onverschillig of zij uit zware zijde of kant of slechts uit een eenvoudig katoentje bestaan, weten jonge en oude vrouwen ze met zooveel gratie om te hangen, dat het een genoegen is het te zien. Overigens vindt men in de kleeding weinig eigenaardigs meer, daar men zich hier gelijk elders, ofschoon men in Mexico de Franschen sterker haat dan ergens anders, op de flauwhartigste wijze naar de Fransche modes richt. Het is hier op dezelfde wijze gegaan als in Rusland. De Franschen werden uit het land gejaagd, doch hunne kleermakers en kappers bleven achter en bereikten langzamerhand met naald en pommade wat bajonetten en kanonnen niet hadden kunnen doen. Zij civiliseerden, zoo als zij het noemden, het land.

De Mexicanen uit de mindere klassen dragen nog altijd de in geheel Zuid-Amerika gebruikelijke „serape," eene kleurige deken waarmede zij zich tegen de koude en het gure weder beschutten. Alle Mexicanen, voornamen en geringen, leggen zooveel bezorgdheid voor den scherpen wind aan den dag, dat zij bij 't vallen van den avond de serape of een doek om mond en kin wikkelen. Ik voor mij heb nooit eenigen hinder van dien wind gehad, doch de Mexicaan beweert dat hij zeer nadeelig is voor de long. Hij kleeft ook verder de stelling aan, dat niets zoo schadelijk is voor de huid als wasschen, en neemt zich dan ook op eene treffende wijze, vooral wanneer hij op reis is, tegen alle koud water in acht.

Tot de mindere standen zijn ook de Indianen te rekenen; de mannen dragen de serape en een korten broek, de vrouwen een hemd, een rok en een hoofddoek. Het ontbreekt beiden niet aan vlijt en zij volgen menige zaak van de blanken na, waarvan zij partij weten te trekken. Zoo hebben zij de teelt en het verkoopen van bloemen, waarmede zij zich vroeger niet bezig hielden, van de vreemdelingen geleerd. Geen land ter wereld is misschien zoo rijk aan bloemen als Mexico. Zij brachten er ook vroeger wel eenige in een ordeloozen hoop ter markt, maar sedert hebben zij den Franschen, die vóor en ten tijde van keizer Maximiliaan in Mexico waren, de kunst afgezien om er smaakvolle bouquetten van te maken, die zij tegenwoordig, vooral des Zondags morgens, zoo goedkoop aanbieden, dat geen Europeesch tuinier met hen zou kunnen

concurreeren. Verder vindt men onder de Indianen niet alleen knappe werklieden, maar wezenlijke kunstenaars, die met de eenvoudigste gereedschappen in weinig tijds uit was en een stukje katoen sierlijke menschelijke figuren van omtrent een voet hoog vervaardigen. Zij maken niet slechts een kop en een paar handen, waarbij het lichaam later opgevuld wordt, maar boetseeren de geheele figuur uit was volgens al de regelen der anatomie, en bekleeden die dan in de verschillende nationale costumes met katoen dat in was gedoopt is en waaraan zij, terwijl het nog zacht is, de bevalligste plooien weten te geven. Men vindt er dikwijls echte kunstwerken onder, die gewoonlijk niet meer dan 1 of 2 dollars kosten. Even bekwaam zijn zij in het modelleeren van allerlei vruchten in was, welke zij op oogbedriegelijke wijze van de natuurlijke kleur voorzien. Sommigen reizen rond en maken voor weinige stuivers ieders buste in was. Anderen vervaardigen verschillende kleine kunstwerkjes van steen, albast en zelfs houtskool, maken geheele schilderijen van kolibri-vederen, die zoo kunstig geschikt en vastgeplakt worden dat zij een of ander tafereeltje voorstellen, of bewerken op visitekaartjes afbeeldingen van vogels, samengesteld uit vederen van die vogels zelven. Zij maken ook veel kinderspeelgoed en zijn ver in het bereiden van „dulces" of suikerwerk, vooral het inleggen van vruchten in suiker. In al die verschillende takken van arbeid zijn hunne prijzen voorbeeldeloos laag.

De industrie is in Mexico weinig ontwikkeld. Wel maakt men er de serapes van de gemeenste tot de fijnste soorten en al wat tot paardentuigen en rijcostumes behoort, maar overigens ziet men in de winkels niets dan ingevoerde artikelen en vooral eene verbazende hoeveelheid Fransche galanteriën. Eén artikel is echter echt Mexicaansch, namelijk het filigraanwerk in zilver, dat zeer schoon en daarbij zeer goedkoop is, doch de vervaardigers daarvan zijn ook lieden van gemengd bloed. De Mexicaansche hoeden zijn meestal het werk van vreemdelingen. Een modieuse en fijne vilten hoed is de trots van een Mexicaan. Hij getroost het zich dat het vilt dik is en de hoed door bijkomende goud- en zilverborduursels bijna onuitstaanbaar zwaar wordt. Het is geen zeldzaamheid, dat zulk een hoofddeksel 50 en meer gulden kost, en daarbij is het niet practisch, want de wind speelt altijd met den rand, die wel een voet breed is. Op straat heeft men werk om van boven die hoedranden der mannen en van onderen de slepen der dames te ontwijken.

De toevloed van vreemdelingen ten tijde van keizer Maximiliaan had het nuttige gevolg, dat er een aantal goede hôtels verrezen, waaraan vroeger groot gebrek bestond. Het Hôtel Iturbide, het Hôtel Bazar en het Hôtel National (in welk laatste ik mijn intrek had genomen) zijn aanbevelenswaardig. Men heeft er voor een dollar per dag (of ook 10 dollars voor 14 dagen) eene goede kamer en is niet verplicht er te eten. Men betaalt slechts voor datgeen, wat men zich laat geven.

Niet zonder verbazing zag ik in het Hôtel National, gelijk ik reeds gezegd heb, dat men er electrische schellen op nahield. Den eersten morgen drukte ik bescheiden op den knop om de koffie te laten komen en stak intusschen eene sigaar op; doch er verscheen geen koffie. Ik drukte voor de tweede maal op den knop en wachtte weder een kwartier, zonder dat er iemand kwam. Nu liet ik den telegraaf als een klokkenspel werken en dacht dat de kelners van alle zijden zouden komen aanvliegen om te zien of er een ongeluk gebeurd was. Doch niets ver-

roerde zich, het bleef doodstil en ik was ten slotte verplicht zelf naar beneden te gaan om mijne koffie te bestellen.

Den volgenden morgen herhaalde ik de proef nog eens, doch met denzelfden uitslag. Ik kwam nu tot de overtuiging dat de telegraaf in dit hôtel eigenlijk slechts een snaaksche uitvinding was om de vreemdelingen in den zoeten waan te brengen, dat zij hier op bediening konden rekenen. Beneden zat onder het cijferbord, dat de nommers der kamers aangaf waar gescheld was, de portier in kalme rust. Telkens als de schel voor de eerste maal klonk, wendde hij het hoofd er even heen, waarschijnlijk om te zien welke vreemdeling weder in den val was geloopen; maar daar bleef het bij; hij achtte het der moeite niet waardig een der vele leegloopers, die op de trappen rondslenterden, uit te zenden om een kelner op te zoeken. Van verdere rustverstoringen nam hij in 't geheel geen notitie. Hoorde ik voortaan 's morgens eene bel eerst zacht en daarna luid en gebiedend, dan wist ik dat er weder een nieuwe vreemdeling in het logement gekomen was en thans leergeld betaalde.

Mijn voornemen was aanvankelijk geweest westwaarts of noordwaarts Mexico in te gaan, doch vele bevoegde personen schilderden mij de moeielijkheden van zulk eene reis zoo zwart af, dat ik mijn plan wel moest opgeven en besloot mij zuidwaarts naar de kust te wenden. Daartoe moest ik eerst met de diligence naar Cuernavaca reizen. Zeer interessant was ons vertrek van het posthuis te Mexico, waar wij acht vurige paarden voor de diligence kregen. Nooit loopen deze dieren langzaam (de muilezels ook niet), maar altijd in gestrekten galop, daar zij weten dat de zweep van den koetsier hen bedreigt. Dat vliegen over een breeden openen landweg heeft ook geen bezwaar, behalve dat men er eenige schokken meer door ontvangt; maar hier in de stad was het er anders mede gesteld en kon het gevaarlijk worden, want de eerste zes paarden legden zooveel ongeduld aan den dag, dat men ze nauwelijks in bedwang kon houden en de twee voorste werden pas op het laatste oogenblik aangespannen. Alle passagiers hadden hunne plaatsen reeds ingenomen en de koetsier zat op den bok. Een der stalknechts hield de beide evenzeer steigerende paarden met moeite vast, een andere haakte ze vlug aan; dadelijk sprong hij achteruit, de eerste liet de dieren los, en als een bliksemstraal ratelde de diligence de straat door. Eén hoek moesten wij omslaan; de wielen schuurden wel langs het trottoir, maar het gelukte toch, en daarop ging het in rechte lijn vooruit. Onze koetsier was een meester in zijne kunst en als dus de melkvrouwen en karrevoerders op den weg zich maar tijdig wisten te bergen, bestond er geen gevaar.

Zoolang wij in het dal van Mexico bleven was het landschap zeer schoon en allerwege bebouwd. Overal zagen wij fraaie levendige dorpen door groene velden omringd, waarachter de prachtige met sneeuw bedekte vulkanen zich weder verhieven. Dit duurde echter nauwelijks een uur en toen liep de weg tegen kale bergen op, die slechts met eenige heesters bekleed waren. Menigmaal had men nog van hier een schoon gezicht op het dal met zijne meeren, doch ook dit hield weldra op, want wij kwamen over den rug der hoogten heen en bereikten weldra een armelijk bergdorp, waar wij moesten ontbijten of dineeren, hoe men het noemen wilde. De bouwvallige huizen zagen er niet naar uit, alsof zij ons iets anders dan drooge tortillas (maïskoeken) zouden opleveren. Des te

aangenamer verraste het ons dus toen wij een diner kregen, dat ik in de grootste hôtels tusschen Veracruz en Mexico niet zoo gevonden heb. Er lag wel geen tafellaken, er waren geen vorken of messen te zien, en het zout stond in eene kalebas-schaal tot algemeen gebruik op tafel; maar er verscheen eene voortreffelijke soep, een gebraden kip, rijst en aardappelen en na het eten zulke goede koffie dat ik die zelfs in Mexico niet beter gedronken heb. Dat er overvloed van pulque bij was spreekt van zelf. En voor dit alles behoefden wij slechts een zeer matigen prijs te betalen. Helaas, dit was de laatste lichtstraal op mijn langen weg!

Voor het huis zaten een aantal kerels van een uiterst verdacht voorkomen, want indien ik ooit galgengezichten gezien heb, dan waren het de hunne. Ik vernam echter, dat dit het eskorte was, dat ons tot het volgende station zou geleiden, daar in deze bergstreek de meeste aanvallen van roovers plaats hadden. Zij zaten in de schaduw op hun gemak kaart te spelen en schenen zich zeer weinig om de diligence of hare passagiers te bekommeren, want toen onze maaltijd afgeloopen was maakten zij geen aanstalte om op te staan en nog minder om hunne paarden te zadelen. Hun spel scheen nog niet uit te zijn, zoodat zij, hoeveel leed het hun misschien deed, ons nog niet konden vergezellen.

Wij hielden ons niet naar hen op; de paarden werden op nieuw voorgespannen, de passagiers stegen in, ik klom op den bok en zette percussie-dopjes op mijn geweer, en daarop ging het de helling weder af naar de pijnbosschen in de diepte, waar de struikroovers doorgaans hunne schuilhoeken hebben, uit welke zij met een woest geschreeuw, om de reizigers te verschrikken, te voorschijn springen.

Wij hadden aldus een goed half uur gereden en de koetsier, die onuitputtelijk in roovershistoriën was, had mij reeds een paar uitmuntend geschikte plaatsjes getoond waar reizigers overvallen waren en eenige kleine kruisjes het bewijs leverden dat er ook moorden waren gepleegd, toen wij plotseling bij het omslaan van een hoek in het bosch een aantal gewapende ruiters in 't oog kregen die recht naar den weg reden en ons daar de passage konden afsnijden. Onze koetsier greep met de woorden: „Eén schiet ik er dood!" zijne pistool op en nam de teugels van al de acht paarden in zijne linkerhand bijeen, terwijl ik met den duim aan de haan van mijn geweer en den wijsvinger aan den trekker slechts op een verdacht teeken wachtte. De onbekenden moesten echter onze dreigende bewegingen gezien hebben, want een hunner wenkte met de hand en riep: „Het eskorte!" Meerderen kwamen achtereenvolgens uit de bosschages te voorschijn totdat wij door 17 kerels omringd waren, zoo woest van voorkomen als een schilder van bandieten maar wenschen kon. De paarden zagen er slecht uit, maar schenen sterk te zijn, en de ruiters, meestal slechts met hemd en broek gekleed en met een stroo- of vilthoed op het hoofd, waren met revolver en degen gewapend (welken laatsten zij niet aan de zijde, maar naar Mexicaansch gebruik onder de linkerknie droegen) en hadden aan de rechterzijde een lederen koker, waarin eene korte karabijn stak.

Aanvankelijk vertrouwde ik de knapen in 't geheel niet en bleef ik op mijne hoede; maar het was toch inderdaad het eskorte, dat ons door de gevaarlijkste streek begeleidde. Na een half uur begonnen de bergen zich te openen en liep de weg vrij steil naar beneden. Daar lag

het wonderschoone dal van Cuernavaca met zijne bananen en zijn suikerriet voor ons, een alleraangenaamst gezicht, wanneer men zoo langen tijd niets anders dan de eentonige magehs en cactussen der hoogvlakte gezien heeft. Ofschoon de koetsier wel trachtte te remmen vlogen de acht paarden over den hellenden weg zoo snel voort als mogelijk was, en de diligence deed menigmaal zulke sprongen dat ik vreesde haar in duizend stukken te zien breken. Zij hield het uit, maar onderging de vreeselijkste stooten. Nu ratelden wij een dorp door, waar halfverhongerde honden uit alle huizen voor den dag schoten en de paarden aanblaften. De koetsier, uitgelaten van blijdschap dat wij door geen roovers aangevallen waren, greep zijne pistool en brandde midden in het dorp op een der jankende honden los. Natuurlijk schoot hij mis en de kogel had gemakkelijk, van den harden grond of van een steen afstuitende, door de dunne wanden eener woning eene vrouw of een kind kunnen treffen. Ik hoop dat er geen zoodanig ongeluk geschied is, maar wij reden te snel om er iets van te bemerken, en daar beneden lag Cuernavaca tusschen zijn lommerrijk geboomte. Nog eenige oogenblikken, en wij hielden voor het onvermijdelijke Hotel de las Diligencias stil.

Er is weinig van het stadje te zeggen. Het is klein en armoedig, maar ligt in eene bevoorrechte streek en drijft een belangrijken handel in vruchten. Men verwondert zich hier, wanneer men ziet welke vrachten de Indianen dragen; met een pak op den rug, waarmede men te nauwernood een muilezel zou belasten, loopen zij in een draf den grooten weg over en leven slechts van drooge tortillas en warm water. In 't algemeen is de gewone Mexicaan, al ziet hij er niet zeer gespierd uit, menigmaal in staat lasten te dragen, waarover men zich in Europa zou verwonderen. Te Veracruz wees men mij sjouwers aan de pakhuizen, die kisten van 20 arrobas of 500 pond gewicht in het pakhuis optilden en op de straat op een wagen plaatsten. Met vrachten van 12 arrobes of 300 pond gingen zij tot aan de losplaats, een afstand van 600 of 700 schreden.

De wandelplaats van Cuernavaca, ter grootte van een paardenwed, is rond en met een lagen witten muur omgeven. Hier gaan de inwoners wandelen totdat zij van het rondloopen duizelig worden en zich op de bank aan den muur moeten nederzetten, waarna zij hunne wandeling in de tegenovergestelde richting hervatten.

Ik vond hier gelegenheid een contract te sluiten met een arriero of muilezeldrijver, die drie reizigers, een friseur met zijn bediende en een barbier, naar Acapulco moest overbrengen. Met acht muilezels, waarbij twee drijvers behoorden, braken wij na een paar dagen op en sloegen eene zuidelijke richting in, eenigszins naar 't westen afwijkende. Ten gevolge der vele toebereidselen konden wij niet zoo vroeg op den morgen vertrekken als ik wel gewenscht had, zoodat de zon, zoodra wij buiten het geboomte der stad kwamen, ons hevig begon te branden, terwijl de streek aanhoudend woester werd. In den beginne passeerden wij nog eenige hoeven en groote suikerrietvelden, doch spoedig namen ook deze een einde. Tegen den middag bereikten wij een ellendig dorpje waar wij niets dan eenige oranje-appelen te koop konden vinden om ons te verkwikken. Daarop reisden wij weder voort; totdat wij in 't midden der woestenij, verre van alle menschelijke woningen, een paar Indianen, man en vrouw, aan den weg gezeten vonden, onder de schaduw van

een geheel alleen staanden boom. Zij hadden eene groote aarden kruik bij zich, met een glas waarin wij een geel vocht zagen, een bewijs dat hier een drank van dezen of genen aard te koop werd aangeboden. Ik hield stil en vroeg wat er in het glas was. Het antwoord luidde tamarindewater of tamarindethee, een gezonde en verfrisschende drank, waarvan wij ieder een glas ledigden. Een grooten aftrek konden die arme lieden op deze afgelegene plaats wel niet verwachten, want wij ontmoetten den geheelen dag langs dien weg geen enkel mensch. Desniettemin bleven zij met onuitputtelijk geduld op die heete plaats stand houden, in ieder geval met het bewustzijn dat zij te huis niets verzuimden. Den nacht brachten wij in de ellendige herberg van een klein stadje door, waar wij echter een paar watermeloenen en eene goede soep kregen.

Den volgenden morgen gingen wij weder op marsch, met eene hooge heuvelketen in het verschiet. Hier bevonden wij ons aan de grens van den staat Guerrero, die wel tot het Mexicaansche bondgenootschap heet te behooren, doch in wezenlijkheid onafhankelijk is. Ofschoon de burgeroorlog er heerschte genoot die staat den rechtmatigen roem dat hij nooit roovergebroed binnen zijne grenzen geduld had, zoodat men er volkomen veilig reizen kon. De politieke toestand van Guerrero was zeer zonderling. Sedert den tijd der Spaansche verovering oefende de familie Alvarez hier bijna koninklijk gezag uit, doch haar opperhoofd noemde zich uit welwillendheid jegens den president der republiek slechts „gouverneur." Toen de vader van den tegenwoordigen gouverneur Alvarez te oud was geworden droeg hij aan zijn zoon het gezag over, doch zekere generaal Ximenes stond op, liet zich door zijne aanhangers tot gouverneur kiezen en nam het oostelijk gedeelte des lands in bezit. Alvarez riep daarentegen zijne getrouwen bijeen en nu stonden de beide vijandelijke partijen tegenover elkander. Wij behoefden echter niet te vreezen daardoor gehinderd te worden, want ofschoon men goederenbezendingen niet liet passeeren, konden vreemdelingen zich vrijelijk bewegen, indien zij slechts een pas of iets dat daarmede gelijk stond toonden. Het opperbestuur van Mexico bemoeide zich niet met deze onlusten in een zijner staten; schoten de partijen elkander dood, dat was hare zaak en niet die der regeering, die wel wat anders te doen had dan zich met zulke bagatellen op te houden.

Een paar dagen later kwamen wij werkelijk voorbij het hoofdkwartier van Alvarez te Providencia, waar wij onze papieren moesten toonen. Ik had een brief voor hem uit Mexico. Deze bezorgde mij eene vriendelijke ontvangst en zonder moeite verkreeg ik met mijn reisgezelschap een pas naar Acapulco.

Om die stad vóor het invallen der zwaarste daghitte te bereiken braken wij te middernacht van Providencia op. Gelijk de vorige dagen ging de reis over niet zeer hooge, maar vrij onregelmatige bergen heen, en ik was blijde, dat wij een groot gedeelte van den weg gedurende den nacht konden afleggen, want bij dag onder de brandende zon moest het zijn om wanhopig te worden. Men weet dat men de zee nadert, van elken bergrug, dien men beklommen heeft, denkt men haar te zullen zien, en in plaats daarvan heeft men telkens eene nieuwe keten voor zich, juist hoog genoeg om het vrije uitzigt te beletten. Zoo verloopt het eene uur na het andere, en zelfs toen de dag reeds aanbrak bleef die afwisse-

ling van hoop en teleurstelling voortduren, ofschoon wij nog slechts 4 of 5 Engelsche mijlen van de zee verwijderd konden zijn.

Ten slotte kwam er een einde aan. Wij reden eene nauwe bergkloof door, toen plotseling het struikgewas geheel ophield en wij de onmetelijke blauwe zee voor ons zagen. Daar beneden lag als een miniatuurschilderwerk, met de gloeiende verven der tropische zon overgoten, het allerliefste stadje Acapulco, aan eene heerlijke baai, die door boschrijke heuvels omkranst wordt en eene der veiligste havens van de geheele wereld is. Langen tijd kon ik mij aan dit gezicht niet verzadigen, zoodat ik wel een half uur op de hoogte bleef en mijne reisgenooten, voor welke het tafereel geen aantrekkelijkheid scheen te bezitten, alleen liet afdalen. Toen ik zelf beneden kwam moest ik erkennen, dat het stadje er van den berg af bekoorlijker had uitgezien dan in zijne onmiddellijke nabijheid, iets wat in de tropische gewesten overigens zeer dikwijls het geval is. Ik zag lage huizen, nauwe straten, getraliede vensters, en daarbij was de lucht drukkend. Ik had mij Acapulco anders voorgesteld; thans bevond ik dat het een klein en onbeduidend nest was. De omliggende bergen zijn rijk aan goud, zilver en kwikzilver, onmetelijke bosschen bestaan uit de kostbaarste verfhouten en door de verscheidenheid van klimaat in de lagere en hoogere streken zou men alle producten kunnen voortbrengen; en waarin bestaat de uitvoer? In niets dan een weinig zilver, wat cacao en eenige huiden. Een Duitsch schip, dat juist in de haven lag, kon geen vracht krijgen, maar moest in ballast naar de Chincha-eilanden gaan om guano in te nemen, en de stoombooten van San Francisco of Panama kunnen altijd na weinige uren vertrekken, daar zij niet veel tijd noodig hebben om de hier op haar wachtende vrachten in te nemen.

Tot nogtoe had ik geloofd, dat het mij op geen plek der aarde te heet kon zijn, maar hier te Acapulco had ik die plek gevonden. Ik was buiten staat een letter te schrijven en zocht gedurende de drie dagen die ik er vertoefde onophoudelijk naar een koel plaatsje, om niet geheel te smelten. Hoe de bewoners het er hun leven lang uithouden begrijp ik waarlijk niet, en toch zijn hier een aantal vreemdelingen, voornamelijk Duitschers, gevestigd.

De Spanjaarden, die hier oudtijds woonden, moeten ook grooten hinder van de hitte gehad hebben, want zij waren begonnen een heuvelrug, die tusschen Acapulco en de zee ligt, door te graven, ten einde aan den zeewind toegang tot de stad te verschaffen; doch dat werk is blijven steken en de tegenwoordige inwoners zouden zeer blijde zijn indien het voltooid ware, doch dit zelf te doen komt niet in hen op. Men vindt vele voorbeelden van dien aard in de gewesten, waar vroeger de Spanjaarden meester waren. Deze hadden een aantal nuttige werken ondernomen, bijv. waterleidingen gebouwd, wegen aangelegd, enz. Doch met hunne heerschappij eindigde ook dit alles, en de luie nakomelingen namen zelfs niet eens de moeite om te onderhouden wat hunne voorgangers tot stand hadden gebracht. Het volk doet niet meer werk dan tot levensonderhoud onvermijdelijk is.

In den avond van den derden dag van mijn verblijf kwam de stoomboot *Golden City*, die naar Panama bestemd was, uit San Francisco aan. Over die korte reis van de Mexicaansche kust naar Panama zou weinig te verhalen zijn, want het leven op stoomschepen is bijna overal

hetzelfde, indien dit niet de eerste maal ware geweest, dat ik mij op eene Amerikaansche zeestoomboot had bevonden. Jk had er geen gunstige verwachting van, want maar al te dikwijls had ik vroeger gehoord, dat de passagiers er onbarmhartig op elkander gepakt werden en dat, ten gevolge van hun groot aantal, de bediening veel te wenschen overliet. Ik zou er de ondervinding van opdoen, ofschoon de boot deze maal slechts betrekkelijk weinig passagiers aan boord had. Ik trof namelijk het ongeluk, dat de president der maatschappij, aan welke de stoomboot behoorde, deze reis medemaakte, en daarvoor moest ik boeten. Hij reisde met twee dochters en twee vrouwelijke dienstboden en had daarvoor eene geheele zijde van de boot in beslag genomen, waarvan het gevolg was dat de overige passagiers aan de andere zijde, en wel den zonkant, samengedrongen werden. Tevens was de koelste gangweg aan bakboordzijde afgesloten ten zijnen gebruike, opdat de groote man niet door het voorbijgaan van een passagier in zijne waardigheid verkort zou worden. Men spreekt wel eens van de opgeblazenheid van hofbeambten in Europa, doch onder die zoogenaamde republikeinen van Amerika vindt men er die nog veel erger zijn.

Ook de scheepsofficieren hielden zich op zulk een deftigen afstand van alle passagiers, dat zij zich op het dek niet eenmaal verwaardigden te groeten, zoodat wij verder ook geen notitie van hen namen. De bediening geschiedde door Chineezen, van welke slechts éen een weinig Engelsch verstond. Het was de eerste maal dat zij aan boord gebruikt werden, zeer tegen den zin der zes blanke hofmeesters, die, naar ik vernam, te Panama allen hunne dienst zouden opzeggen, als de Chineezen niet afgedankt wierden.

Indien er eenige plaats ter wereld bestaat, die reeds door de natuur tot een grooten verkeersweg der volken bestemd is, dan is het de landengte van Panama, over welken thans een spoorweg loopt, die aan het eene einde Panama aan de Stille Zee heeft en aan het andere einde Aspinwall aan de Mosquito-golf. Op de laatste plaats leggen de stoombooten uit New-York, Engeland en West-Indië aan; uit Panama onderhoudt eene linie het verkeer met het noorden en daardoor met China en Japan en eene andere het verkeer met de westkust van Zuid-Amerika, van waar dan weder andere stoomvaartliniën uitgaan. Door middel van de thans reeds bestaande verbindingen kan men in ongeveer 100 dagen eene reis rondom de wereld maken en Panama is daarvan het middenpunt. Er verloopt dan ook bijna geen dag, dat niet eene der groote zeestoombooten de eene of de andere der beide genoemde steden aandoet.

Panama is heerlijk gelegen en als men op de oude wallen staat en den blik over de met eilanden bezaaide baai laat weiden, kan men zich bijna geen schooner tafereel voorstellen. Het evenaart het gezicht op Rio Janeiro. De stad zelve is, ondanks haar kolossalen handel, zóo klein, dat men haar in 10 minuten van het eene tot het andere einde kan doorwandelen. Wat er goed en stevig is, hebben nog de oude Spanjaarden of in onzen tijd de vreemdelingen gebouwd, want de regeering van Nieuw-Granada onder welke de stad behoort, doet niets, en de inboorlingen, wel verre van zelf iets tot stand te brengen, onderhouden niet eens het bestaande.

Als men van de zee komt treedt men Panama door eene nauwe

poort binnen, waar eene bende Nieuw-Granadasche soldaten de wacht houdt, ofschoon men niet begrijpt waartoe, daar Panama even als Aspinwall eene vrijhaven is, waar alles zonder betaling van rechten mag ingevoerd worden. Zij strekken ook niet om de orde te handhaven, want zoowel hier als te Aspinwall heerscht bij voortduring de grootste onveiligheid. Moord en roof zijn geen zeldzaamheden en de regeering betoont zich uiterst zachtmoedig jegens de misdadigers, die meestal inboorlingen zijn. Zulk een schavuit wordt tot een paar maanden kettingstraf veroordeeld, maar weet weg te loopen eer hij de helft dier straf ondergaan heeft, en daarmede is de zaak afgedaan.

Is men dezen militairen post gepasseerd dan komt men door eene nauwe straat met lage huizen op het marktplein, waar men te gelijk midden in de stad staat en door bijna alle straten, waarheen men ook den blik wendt, het gezicht op den breeden geelen vestingmuur heeft, die het plaatsje omringt. Door de vele vervallene kerken en kloosters is het inwendige der stad op menige plaats pittoresk. Bovenal was de ruïne van een groot klooster schilderachtig, welks bleekroode muren reeds voor lange jaren naar alle richtingen omgevallen en nu met heestergewassen en zelfs boomen begroeid waren, terwijl de nog overeind staande kolommen en bogen het geheel, vooral bij helderen maneschijn, tot een in de hoogste mate romantisch tafereel maakten. Een nog vreemder schouwspel leverde eene oude kerk op, wier ruïne men tot een schouwburg had ingericht.

Tot nog toe is Panama als een groot hôtel te beschouwen, waar tallooze vreemdelingen in- en uitgaan, terwijl slechts weinige familiën er haar vast en bestendig verblijf hebben. Deze houden eenigen omgang met elkander en menigmaal ziet men des avonds een neger die een aantal dames te huis brengt en daarbij een vernuftig bedachten toestel op het hoofd draagt, waaraan vijf lantaarns bevestigd zijn; maar voor de vreemdelingen bestaat er geen ander vereenigingspunt dan de conversatiezaal in hun logement.

Het leven is hier niet zoo duur als te Mexico of in de Vereenigde Staten, maar toch kan men, als men niet voorzichtig is, veel geld kwijt raken met het hazardspel, dat ook hier aan de orde van den dag is. Alle gemaakte voorwerpen zijn goedkooper dan in eenige Amerikaansche havenstad, maar wat men door een werkman moet laten vervaardigen is peperduur. Op deze stapelplaats der wereld vindt men een groot aantal belangrijke zaken uit alle deelen der aarde, bijv. sierlijk gevlochten hangmatten uit Midden-Amerika, vele Chineesche rariteiten, gouden kettingen die te Panama zelf gefabriceerd worden, paarlen, kleine gouden sieraden die in Nieuw-Granada en Ecuador heeten opgegraven te zijn, enz.

Ik was naar Panama gekomen met het voornemen om de landengte spoedig over te steken naar Aspinwall en van daar mijne reis voort te zetten; doch te Panama vond ik brieven van eene industrieele maatschappij met welke ik in betrekking stond en die mij uitnoodigde eene reis in haar belang naar Chili te doen. Na eenige overweging besloot ik daaraan gevolg te geven, omdat dit mij de gelegenheid zou verschaffen landstreken te bezoeken, die ik ook gaarne wilde zien.

HOOFDSTUK II.

Valparaiso. — De dierenwereld. — De puma — Santiago. — Een man over boord. — Callao. — De pinguins. — Lima. — De dood van Pizarro. — Gewoonten te Lima. — Eigenaardigheden in Peru. — Aardbevingen. — Miraflores. — Chorillos. — Lurin. — Het reizen langs de kust in Peru. — Pisco. — De zandwoestijn. — Ica. — De guano. — Huacho. — De salinas of zoutgroeven. — De piques of zandvlooien. — De Cordillera. — Cerro de Pasco en de zilvermijnen. — De »veta" en de »surumpe." — Lama's, alpaco's, guanaco's en vigogne's. — De coca. — Guayaquil. — Riobamba. — Ambato. — Tacunga. — Quito. — De bergen en vulkanen.

Ik zal in geene beschrijving treden van de stoombooten, met welke ik mij naar Valparaiso, de belangrijkste handelsstad van Chili (*), begaf, daar zij weinig bijzonders opleveren en algemeen veel te wenschen overlaten. Men heeft moeite om te begrijpen waarom aan deze onvruchtbare eentonige kust die schoone naam (Paradijsdal) gegeven is; waarschijnlijk is zij aan de vroegere zeevaarders, na hun langdurig rondzwerven over den oceaan, als een paradijs voorgekomen. Aan de zeekust begint eene heuvelrij van omtrent 1600 voet hoogte op te loopen, die in het binnenland met de hoofdketen der Andes samensmelt. Halfverdorde cactusgewassen bedekken den grond zoo ver het oog reikt en zijn niet in staat aan het landschap leven bij te zetten.

De baai van Valparaiso is aan de noord- en westzijde open en aan de zuidzijde door een klein voorgebergte, de punt van Coromilla, beschut. De haven is door hare opening naar het noorden onveilig, want de hevigste winden komen uit die hemelstreek en ontwikkelen zich dikwijls tot woedende stormen, waardoor menig vaartuig tegen de rotsen is geslagen. Tegen de zuidenwinden, die meermalen niet minder hevig zijn, wordt de haven door de genoemde punt voldoende beschut.

De stad Valparaiso strekt zich noordwaarts langs den vlakken oever met eene dubbele huizenrij uit, doch klimt in 't zuiden terrasvormig tegen de heuvels op. Twee diepe kloven verdeelen de stad daar in drie kwartieren, vol lage onzindelijke huizen. Ook aan de talrijke kleinere kloven staan vele armoedige woningen. De smalle voetpaden langs die kloven zijn in den winter en des nachts bij de gebrekkige straatverlichting zeer gevaarlijk, zoodat reeds vele menschen, meestal dronken matrozen, in de diepte zijn gestort en er den dood hebben gevonden. Ten zuiden

(*) De ware spelling van dezen naam is Chile. Wij behouden echter de spelling Chili, die, ofschoon onjuist, bij ons zoo lang en algemeen in gebruik is, dat zij het burgerrecht heeft verkregen.

van Valparaiso strekt eene zacht glooiende vlakte zich ongeveer eene halve mijl ver uit, waar men op schoone avonden velen te paard ziet rijden, terwijl jagers met goed afgerichte honden eenige snippen trachten buit te maken. Aan het einde dier vlakte staat een vrij hooge houten vuurtoren. De haven wordt door drie kleine forten beschermd.

Van hier gezien doet de stad zich vrij bevallig voor, inzonderheid door de afzonderlijk gelegene huisjes, die op de heuvelhellingen meerendeels op kleine kunstmatige terrassen gebouwd zijn. De eerste achtergrond is doodsch, doch de verder gelegene streek ontleent veel bekoorlijkheid aan den vulkaan Aconcagua, 23,000 voet boven den spiegel der zee, die op heldere avonden door de ondergaande zon met een gouden gloed overgoten wordt. Bij de groote doorschijnendheid der lucht ziet men van de naburige heuvelen ook de Cordillera zeer duidelijk, met de afwisselendste en zachtste kleurschakeeringen. Bij de landingsplaats trekt het groote en schoone tolkantoor de aandacht der vreemdelingen, maar overigens zijn huizen en kerken eenvoudig en laag, wit geverfd en van pannendaken voorzien. De kamers in de logementen zijn schraal gemeubeld en onzindelijk en wemelen van ratten, doch de tafel is vrij goed, daar het op de markt niet aan vleesch en groenten ontbreekt.

Bij onze aankomst heerschte er in de stad en de haven veel levendigheid, want Chili had weder eens een oorlog verklaard en wel aan Peru en Bolivia, waarheen nu eene expeditie werd gereed gemaakt. Nauwelijks hadden wij het anker geworpen of een aantal officieren van de landmacht kwamen aan boord met de vraag of wij geen degens te koop hadden, daar hun nog een aantal ontbraken. Onze stuurman bracht daarop verscheidene sabels te voorschijn, waarvan zij er eenige kochten, en daaronder een kurassiers-pallast van bijna 5 voet lengte, uit den tijd van Napoleon I. De officier, die er zich van meester maakte, een zwak jonkman, was nauwelijks in staat dat reuzenzwaard met zijne beide handen te zwaaien, doch beweerde dat hij er goed mede van zich af zou kunnen slaan en menigen Peruaan in het stof zou doen bijten. Toevallig ontmoette ik dezen held eenigen tijd later in het gebergte van Peru; hij had toen een degentje zoo licht als een veertje aangegord en liet zich den kolossalen pallast door een neger nadragen. Op mijne vraag of hij er reeds veel vijanden mede had geveld, bekende hij openhartig dat het wapen hem een weinig te zwaar was.

Het Chileensche eskader, dat naar Peru werd afgezonden, bestond uit 9 oorlogsschepen en 27 transportschepen, alles in zeer slechten toestand. De eerste voerden slechts weinig kanonnen en hadden niet genoeg matrozen; de laatste waren gedeeltelijk met troepen, gedeeltelijk met proviand beladen, hetwelk uit gedroogd rundvleesch, geheele schapen die gedroogd waren, gedroogde vruchten, maïs, aardappelen en gerst benevens hooi bestond. Bij de inscheping der paarden ging het lomp toe; vele werden bij het aan boord hijschen geworgd, andere vielen uit de touwen en verdronken, nog andere stierven vóor het vertrek uit de haven, en elken morgen zagen wij ze bij dozijnen dood over boord werpen. Ook de inscheping der soldaten geschiedde op zeer zonderlinge wijze; in slechte uniformen, meestal enkel met ponchos (*) gekleed, werden zij zonder

(*) Dit is eene lap van flanel van een paar ellen lengte en evenveel breedte; in 't midden wordt een gat gesneden waar men het hoofd door steekt en daarmede is het kleedingstuk gereed, dat als een mantel nederhangt.

wapenen en twee aan twee vastgebonden, in de booten gedreven. Men scheen dus op hunne volgzaamheid niet veel te rekenen.

Even als alle zeesteden levert Valparaiso eene bonte mengeling van de verschillendste natiën, talen en zeden op. Er heeft een belangrijke groothandel in Europeesche artikelen plaats, die echter bijna uitsluitend in de handen van eenige Noord-Amerikaansche en Engelsche firma's is. De stad neemt jaarlijks aan huizen en inwoners toe en telt tegenwoordig ongeveer 70,000 zielen. De policie is goed, althans waarschijnlijk beter dan in eenige andere Zuid-Amerikaansche stad. Des nachts wordt de orde door wakers te voet en te paard gehandhaafd, die elkander voortdurend signalen geven. Bij het uitroepen van het uur, wordt ook hier, gelijk in Spanje, de staat van het weder vermeld. Ten 10 uur hoort men het eerste geroep in het Spaansch: „Leve Chili, geprezen zij de H. Maagd, het is 10 uur en helder weer” — of „betrokken” of „regenachtig”, naar gelang van omstandigheden. Tot 4 uur in den morgen wordt aldus elk half uur verkondigd hoe laat het is. Soms hebben er wel des nachts moorddadige aanrandingen plaats, maar meestal worden de daders spoedig gegrepen.

Eene zeer doelmatige inrichting in een land, dat geen winter kent, zijn de reizende tuchthuizen, bestaande uit een aantal groote overdekte wagens, die er als de wagens eener menagerie uitzien. Zij bevatten elk slaapplaatsen voor 8 of 10 veroordeelden, die onder toezicht van schildwachten hun wagen zelf moeten trekken. Daar men hen doorgaans tot het aanleggen en onderhouden van wegen bezigt kunnen zij, zonder dat het veel onkosten veroorzaakt, over een aantal punten verdeeld worden. Ik heb in verscheidene dier wagens gekeken en bij vele veroordeelden zulke afschuwelijke gelaatstrekken, van den dolsten hartstocht en de grofste zinnelijkheid getuigende, waargenomen, dat ik mij, bij de gedachte dat het gezicht de spiegel der ziel is, met huivering afwendde.

De omstreken van Valparaiso zijn arm aan zoogdieren. Op de markt vindt men dikwijls levende condors, die in klemmen gevangen zijn en voor een paar gulden verkocht worden. Op het binnenplein van een huis zag ik 8 dezer reusachtige vogels, allen met een langen smallen riem, die door hunne neusgaten ging en aan een in den grond gestoken pen bevestigd was, aan elkander vastgebonden. Een zeer groot mannetje had ruim 14 voet vlugt tusschen de uiterste punten der vlerken. De voeding van 8 zulke vogels is geen kleinigheid, want zij behooren tot de vraatzuchtigste roofdieren. De eigenaar verhaalde mij, dat hij bij wijze van proef aan een condor op éénen dag 18 pond ingewanden van runderen gegeven had, die deze alle had opgegeten, waarna hij weder den volgenden dag zijn gewoon rantsoen met dezelfde graagte naar binnen had gezonden.

Uit het binnenland voert men kleine groene papegaaitjes aan, die niet veel grooter dan vinken zijn, zeer vertrouwelijk worden en vlug leeren spreken. Van de verschillende soorten van kolibri's, die men in Chili aantreft, komt de grootste in de nabijheid van Valparaiso voor. De schoonste vogel der baai is de majestueuse zwaan, die bij een blinkend wit lichaam een zwarten kop en hals heeft.

Een gevreesd dier in Chili is de puma of Zuid-Amerikaansche leeuw, die in de bosschen onder den evennachts-lijn, in de woestenijen van Patagonië en zelfs tot bij het Vuurland rondzwerft en hoofdzakelijk van

herten, struisvogels en kleinere dieren leeft. In Chili doodt hij, waarschijnlijk uit gebrek aan ander voedsel, ook veel jonge paarden en runderen en zelfs menschen. Heeft hij zich verzadigd, dan bedekt hij het overschot met groote takken en struiken en legt er zich bij neder om het te bewaken. Weldra komen de condors op het aas af, zweven in de lucht en laten zich van tijd tot tijd neder, om een deel van den buit te bemeesteren. Wanneer de puma hen verjaagt, vliegen zij alle te gelijk op en dit doet dikwijls zijne schuilplaats ontdekken. De inboorlingen snellen dan met hunne honden toe om hem te dooden. In de pampas vangt men hem met de lasso of het werptouw; in Chili jaagt men hem zoo mogelijk een boom in en schiet hem dan dood.

Gedurende den zomer waaien er bestendig zuiden- of oostenwinden en valt er nooit regen, maar des te meer in de drie wintermaanden. Van daar de groote armoede van het plantenrijk. Behalve in eenige diep gelegen valleien komen er weinig boomen voor; op de hellingen der bergen vindt men eenig gras en lage struiken. Daarentegen zijn er vele schoone bloemen en gelijk in de meeste andere drooge klimaten bezitten planten en struiken een sterken en eigenaardigen geur; zelfs de kleederen worden welriekend, wanneer men zich een tijd lang een weg door de boschjes heeft moeten banen.

Er heerscht een druk verkeer tusschen Valparaiso en Santiago, de hoofdstad des lands, die een groot eind van de kust verwijderd is. Santiago ligt op eene fraaie, ten deele met acacia's begroeide vlakte, aan den linkeroever der Mapocho, langs welke een hooge dijk zich een uur ver uitstrekt, om de stad tegen overstroomingen te beveiligen. Eene prachtige steenen brug leidt over de rivier naar de drie voorsteden, met inbegrip van welke Santiago tegenwoordig 100,000 inwoners telt. De ruim uit elkander gebouwde huizen hebben ter zake van de aardbevingen slechts éene verdieping, doch hooge en luchtige vertrekken. Al de woningen en de daarbij behoorende tuinen worden door waterleidingen van het benoodigde water voorzien. Het geheel vierkante marktplein, waarvan elke zijde 450 voet lengte heeft, is in 't midden met eene fraaie bronzen fontein versierd. Aan dat plein liggen de voornaamste en fraaiste gebouwen, zoo als het gouvernementshuis, de in Moorschen stijl gebouwde domkerk, de Munt, enz. Midden in de stad verheft zich eene kleine rots met het fort Santa Lucia, van 't welk men een schoon gezicht over het geheel geniet. Santiago zelf levert weinig bijzonders op, doch de omtrek is rijk aan natuurschoon, dat zijn toppunt bereikt in den romantischen berg San Christoval.

Na een vertoef van eenige dagen te Valparaiso stevende ik noordwaarts. Weinige uren na ons vertrek ontstond er eene algemeene opschudding onder de bemanning, daar een matroos over boord gevallen was. Dadelijk werden ledige tonnen en hoenderhokken in zee geworpen, doch daar het schip juist wendde dreven zij den verkeerden kant uit en kon de drenkeling ze niet bereiken. Er werd dus eene boot uitgezet, maar intusschen naderde een haai, die den man dreigde te verslinden. Deze verdedigde zich met eene bijzondere tegenwoordigheid van geest, door onophoudelijk met de vuisten naar den haai te slaan. Lang zou hij den strijd niet hebben kunnen volhouden tegen een vijand die in zijn element was; de krachten begaven hem en wij beschouwden hem als een kind des doods, daar het monster hem bij het been pakte.

Op dit oogenblik kwam gelukkig de boot ter plaatse; een forsche slag met een riem bedwelmde den haai, die den man losliet, en deze werd daarop gered en in triomf op het schip teruggebracht. Zijne wonden waren diep, doch niet gevaarlijk, zoodat ik vernomen heb, dat hij eenige weken later zijn gewone werk heeft kunnen hervatten. Ook de kippenhokken werden weder opgevischt. Een daarvan bevatte nog een haan, die nauwelijks bemerkte dat hij in 't water lag, of hij wrong zich tusschen de traliën door, fladderde boven op het hok en begon uit alle macht te kraaien. Toen de boot hem naderde, vloog hij haar te gemoet en werd ook hij gered.

Na de uit drie eilanden bestaande groep Juan-Fernandez, waar zich veel verwilderde geiten ophouden, die door evenzeer verwilderde honden gejaagd worden, aangedaan te hebben, bereikte ons zeilschip in weinige dagen met gunstigen wind Callao in Peru, dat als de haven der hoofdstad Lima te beschouwen is, wier koepels en torens men ter linkerzijde van de ankerplaats in 't oog krijgt. Voor de haven lagen vijandelijke oorlogschepen, doch op de citadel wapperde de Peruaansche vlag en wij vernamen dat de Chileenen Lima stormenderhand ingenomen hadden en nu de vesting belegerden. Alles was dus verwarring en ellende en wanneer men een schildwacht voorbijging vroeg deze om een aalmoes. Ik gaf een dezer soldaten een reaal ($12\frac{1}{2}$ cent), waarvoor hij zoo dankbaar was, dat hij telkens, als ik voorbij kwam, het geweer presenteerde.

De baai van Callao is eene der grootste en veiligste van Zuid-Amerika. In 't zuidwesten wordt zij door het smalle en lange, onvruchtbare eiland San Lorenzo begrensd. De brandende zonnestralen kaatsen van het grauwachtig witte zand terug en verstikken elke plantenkiem, die er wortel zou kunnen schieten; alleen scharen zeevogels nestelen aan de oevers. De kusten van Callao en San Lorenzo hebben in den loop der eeuwen zeer aanzienlijke veranderingen ondergaan. In 1630 werd het oude Callao door eene aardbeving verwoest, waarvan men nog puinhoopen op eene landtong in de baai vindt, en in 1746 een nieuwer Callao onder hevige aardschokken door de zee verzwolgen. Met die natuurverschijnselen zijn dikwijls opheffingen of verzakkingen van den grond gepaard gegaan. Ten aanzien van de gezonken stad loopt onder de varensgezellen de sage, dat men op zekere dagen de menschen op den bodem der zee voor hunne huizen ziet zitten en dat men in het middernachtuur een haan uit de diepte der wateren op eene huiveringwekkende manier hoort kraaien.

De kleine en leelijke stad Callao is des winters smerig en des zomers stoffig. De huizen, altijd van slechts éene verdieping, zijn van riet, dat met leem besmeerd wordt. De platte daken bestaan uit stroomatten, eveneens met een laag klei overdekt. De in dat dak aangebrachte vensters hebben houten traliën in plaats van ruiten en kunnen door middel van een nederhangend touwtje opgetrokken worden om het huis te verluchten.

Behalve het fraaie havenhoofd, dat 200 voet in de zee vooruitspringt, is de groote citadel aan de kust, die uit twee kasteelen bestaat, het merkwaardigste van Callao. Van deze wallen is de Spaansche vlag het langst blijven wapperen, nadat de Zuid-Amerikaansche landen, die onder den scepter van Spanje hadden gestaan, zich reeds sedert tijden onafhan-

kelijk hadden verklaard. Des nachts werd deze vesting door de Chileesche kanonneerbooten met gloeiende kogels beschoten, die nog al schade teweeg brachten, terwijl daarentegen de artillerie der vesting hoegenaamd niets uitrichtte.

Des zomers wordt Callao door vele gezinnen uit Lima bezocht ter wille van de zeebaden. Onder de hier veelvuldig voorkomende watervogels onderscheidt zich de zoogenoemde Humboldt's pinguin, die iets kleiner dan de gewone grauwe pinguin is; de Peruanen noemen hem de „kleinekinderen vogel" daar hij gemakkelijk te temmen is, zeer vertrouwelijk wordt en zijn meester als een hond volgt. Het is een potsierlijk gezicht als zulk eene dikke gans op zijne korte pootjes rechtop over de straat waggelt en de zeer kleine vleugeltjes voortdurend in eene roeiende beweging houdt om zijn evenwicht te bewaren. Ik heb een tijd lang een heel tamme gehad, dien ik van eene Indiaansche vrouw gekocht had. Hij heette Pepe en kwam dadelijk als men hem riep. Bij het eten ging hij altijd onder mijn stoel staan en des nachts sliep hij onder mijn bed. Als hij zich wilde baden waggelde hij naar de keuken en klopte zoo lang met zijn snavel tegen een of andere aarden pot, totdat iemand hem met water begoot of hem een badje gaf.

Van boord van het schip, waarop ik mij bevond, zag ik meer dan eens de torens van Lima in het goud der avondzon schitteren en daarachter de bergketenen zich verheffen, die op den verren achtergrond met de Cordillera ineensmolten. Eindelijk nam ik het besluit, in weerwil van de heerschende onveiligheid mij naar Lima te begeven. Ik verschafte mij een pas, bediende mij bij gebreke van een rijtuig of wagen van mijne eigene beenen en raakte niet zonder gevaar buiten het bereik van de vesting, want nauwelijks was ik op weg of het geschut begon achter mij te spelen, zoodat de kogels in eene zeer bedenkelijke nabijheid den grond opwoelden. Slechts even aan de kanonnen ontsnapt, kwam ik tusschen het vuur der tirailleurs en viel in handen van Chileensche kurassiers, die mij van den eenen voorpost naar den anderen sleepten, totdat ik een officier ontmoette, dien ik in Chili had leeren kennen. Aan een diner had die jonkman mij onophoudelijk lastig gevallen, dat ik zijn schedel zou onderzoeken, om dienovereenkomstig te bepalen welk talent hem aangeboren was. Het hielp niets of ik hem zeide dat ik geen deskundige was en men zich bovendien op de schedelleer niet verlaten kon: hij bleef aanhouden, zoodat ik, om er een einde aan te maken, de knobbels van zijn hoofd bevoelde. Daar ik aan zijne uniform zag, dat hij tot de artillerie behoorde, verklaarde ik met een deftig gezicht dat het orgaan der wiskunst bij hem buitengewoon ontwikkeld was en hij dus in dit vak waarschijnlijk een grooten naam zou maken. Nauwelijks kreeg hij mij nu aan de voorposten in 't oog, of hij kwam verheugd naar mij toe en zeide dat ik zijn talent met de meeste juistheid beoordeeld had, want dat het door hem gekommandeerde veldstuk meer schade aanrichtte dan eenig ander, omdat hij ten gevolge van zijn mathematischen aanleg zijne schoten veel beter kon berekenen dan zijne kameraden. Dadelijk gaf hij mij een eskorte, onder welks bescherming ik de stad ongehinderd kon bereiken.

De eerste indruk, dien Lima op mij maakte, was niet gunstig, daar de huizen in de voorsteden zeer vervallen en de straten met allerlei onreinheden bedekt waren. Doch hoe verder men in de stad komt, deste schooner en eigenaardiger wordt het tooneel. Het „groote plein," hoe-

wel niet in het midden gelegen, is het centrum van het verkeer en den handel. Aan de oostzijde staan de kathedraal, eene andere kerk en het aartsbisschoppelijke paleis, aan de noordzijde het gouvernementsgebouw, waar vroeger de onderkoningen woonden. Midden op het plein prijkt eene zeer schoone bronzen fontein met drie bekkens. Uit het bovenste rijst eene kolom van 18 voet hoogte op, die eene Faam draagt, uit wier bazuin een gedeelte van het water spuit, terwijl het overige zich door vier leeuwenmuilen uitstort. Overigens zijn er nog meer dan 100 deels publieke, deels particuliere fonteinen, die door bronnen, welke 2 mijlen buiten de stad liggen, van het benoodigde water voorzien worden.

Het gouvernementsgebouw is niet fraai en wordt aan de voorzijde door een aantal armoedige kraampjes ontsierd. De grootste zaal heet de „zaal der onderkoningen," omdat zij, gedurende de Spaansche heerschappij, met de levensgroote portretten der onderkoningen, van Pizarro af, versierd werd. Door een verwonderlijk toeval waren de wanden dezer zaal juist vol met die afbeeldingen, 24 in getal, zoo dat er geen 25ste plaats had kunnen vinden, toen het leger der vrijheidsmannen, die het juk van Spanje hadden afgeschud, Lima binnenrukte. 't Was hetzelfde wat zich voorgedaan heeft in de beroemde zaal te Frankfort, waar de beeltenissen der Duitsche keizers geplaatst werden: ook daar was de laatste plaats ingenomen door het portret van Frans II, onder wien het Duitsche Rijk heeft opgehouden te bestaan. Het paleis, dat eenmaal door Pizarro werd bewoond, stond op een andere plaats van dit plein, nabij een nauw en smerig steegje, 't welk naar een der meer aanzienlijke straten leidt. Daar was het, dat den 26 Juni 1546 de moordaanslag op hem gepleegd werd, op het oogenblik toen hij met zijne vrienden aan tafel zat. Onder het geschreeuw: „Dood aan den tiran, die de door den koning gezonden rechters heeft laten vermoorden!" drongen de samengezworenen zoo onverwacht het paleis binnen, dat Pizarro te nauwernood tijd had naar de wapenen te grijpen. De kapitein zijner lijfwacht werd voor de deur over hoop gestoken, en de meesten zijner vrienden en bedienden namen de vlucht door de vensters. Alleen Martijn Pizarro, twee edellieden en twee pages stonden den onderkoning bij, die zich langen tijd met leeuwenmoed tegen zijne aanranders verdedigde. „Moed gehouden, broeder!" riep hij Martijn toe, die echter een oogenblik daarna dood aan zijne voeten nederzonk. Door den langen en zwaren strijd uitgeput kon Pizarro te nauwernood het zwaard meer voeren, waarop een der samengezworenen hem een stoot in de keel toebracht en hij met een luiden gil ter aarde stortte. Met gebroken stem verzocht hij te mogen biechten, maakte op den grond het teeken des kruises en gaf den geest.

Het inwendige der kathedraal vertoont eene onvergelijkelijke pracht. Het hoogaltaar is met 7 zilveren kolommen van de Ionische orde versierd, die 12 voet hoog en $1\frac{1}{2}$ voet dik zijn. De uit het fijnste goud vervaardigde monstrans van $8\frac{1}{2}$ voet hoogte is met diamanten en smaragden bezaaid. Naast het altaar staan zilveren kandelabres, die elk 112 pond wegen. De rijkdommen, welke hier bij hooge feestgetijden ten toon gesteld worden, overtreffen verre die der voornaamste kerken in Europa. Onder de liefdadige inrichtingen van Lima vermelden wij het vondelingshuis (*) en verscheidene groote hospitalen, die echter veel te wenschen

(*) Keizer Karel IV verklaarde al de vondelingen, welke in dit gesticht opgenomen

overlaten, vooral wat de geneeskundige hulp betreft. Het hospitaal San Andres wordt als krankzinnigengesticht gebruikt en den 30 November, den dag van den H. Andreas, voor het publiek toegankelijk gesteld. Alles stroomt dan daarheen om zich met het zien van de krankzinnigen te vermaken, waarbij het ergerlijk is om te aanschouwen, hoe die ongelukkigen aan de plagerijen der ruwe menigte worden prijs gegeven. Het eigenlijke oogmerk van dit schandelijke gebruik is aalmoezen te ontvangen. De nationale bibliotheek, die 400 handschriften en 30,000 deelen telt, bevat eene volledige verzameling van alle werken over de verovering van Peru en de eerste tijden der Spaansche heerschappij.

De bevolking van Lima, de hoofdstad van Peru, bedroeg in 1810 87,000 zielen, in 1826 70,000, in 1842 53,000, doch is sedert weder gestegen en beloopt nu ongeveer 100,000 zielen. In 't geheel heeft Peru, dat ten tijde van de verovering door de Spanjaarden zoo dicht bevolkt was, slechts $2^1/_2$ millioen inwoners. De vermindering der bevolking van de stad en het land is grootendeels het gevolg van oorlogen, ziekten en aardbevingen. De hoofdstad levert de bontste mengeling van huidkleuren en gelaatstrekken op. Men ziet daar de lelieblanke creoolsche dame, de dochter van Enropeesche ouders, naast den pekzwarten Congo-neger, tusschen welke beiden de bruine Indiaan staat en allerlei andere huidtinten de overgangen uitmaken.

De Creolen zijn slank van gestalte en vrij groot, met scherp geteekende gelaatstrekken. Wanneer het hun aan chocolade, gebak, ingelegde vruchten en dergelijke snoeperijen ontbreekt gevoelen zij zich diep ongelukkig. Zij haten alle inspanning van lichaam of geest en kiezen bij voorkeur het winkeliersvak, omdat zij dan hun tijd met praten en sigaren-rooken kunnen doorbrengen. De rijken slenteren over de straten rond en leggen des voormiddags bezoeken af, terwijl zij des namiddags de hanengevechten bijwonen of in de koffiehuizen gaan zitten. Allen zijn even hartstochtelijke spelers als de Spanjaarden. De dame des huizes houdt gewoonlijk de bank en iedereen, zonder onderscheid van stand of kleur, is welkom, indien hij maar eene goed gevulde beurs medebrengt. Meestal gaat het spel bedaard zijn gang, doch als er valsche dobbelsteenen ontdekt worden, volgt er een groot rumoer en loopt het niet zonder dolksteken af, gelijk ik meer dan eens heb bijgewoond. Het onderwijs is zeer gebrekkig, zoodat ik dikwijls verwonderd heb gestaan over de onkunde van zoogenaamd beschaafde Peruanen met betrekking tot de grootte, de ligging, de voortbrengselen enz. van hun eigen land. Zou men het kunnen gelooven, dat de Peruaansche minister van oorlog noch het getal der inwoners noch de uitgebreidheid van Peru kende en met de grootste hardnekkigheid volhield, dat Peru ten oosten aan Portugal grensde, zoodat men over land dit laatste koninkrijk bereiken kon? Uit de geschiedenis kennen zij bijna alleen Napoleon I, zoodat zij elk oogenblik in de belachelijkste fouten vervallen. Een aanzienlijk heer, die voor zeer geleerd doorging, vertelde mij eens uitvoerig, op welke wijze Frederik de Groote Napoleon uit Rusland verdreven had! Over het geheel staan de vrouwen te Lima in scherpzinnigheid en gezond verstand verre boven de mannen. Buitenshuis dragen zij de „saya”, een bovenrok,

---

werden, voor adellijk, opdat zij tot alle ambten en betrekkingen benoembaar zouden zijn.

die over de andere kleeding wordt getrokken, en de „manta", een zwart zijden sluier, waarmede zij het gelaat geheel omwikkelen, zoodat slechts een der oogen zichtbaar blijft. Wanneer zij aldus gesluierd zijn (men noemt ze dan tapadas) veroorloven zij zich veel vrijheden en scheppen zij vooral behagen in het maken van bijtende aanmerkingen. Zij zijn groote liefhebsters van opschik, waardoor zij menigen echtgenoot te gronde gericht hebben, daar vroeger de paarlen en diamanten altijd echt moesten zijn; tegenwoordig voldoen vele met minder kosten aan die zucht, door zich met nagemaakte sieraden te vreden te stellen. Bijna elke dame houdt er een grooten stoet dienstboden op na; in een deftig huis vindt men eene keukenmeid, eene kindermeid, eene kamenier, een paar naaisters, een paar knechts, en eenige kleine negers of Indianen, om voor mevrouw een tapijt uit te spreiden, als zij ter kerk gaat. Elk dier bedienden brengt zijn tijd naar eigen goedvinden door, zonder dat de vrouw des huizes zich er veel om bekommert. De namen der vrouwen klinken dikwijls zeer zonderling, daar men haar den naam geeft van het feest of den heilige van den dag, waarop zij geboren zijn, bijv. Nieves (Sneeuw), Candelavia (Lichtmis), Natividad (Kerstmis), enz. Na het huwelijk voegen zij aan haar eigen familienaam dien van haar echtgenoot toe, met het woordje *de*, bijv. Juana Rodriguez de Salazar, waar men in Europa zou zeggen Mevrouw Salazar, geboren Rodriguez.

De Indianen maken slechts een klein gedeelte der bevolking van Lima uit. Zij zijn gewoonlijk vlijtige lieden, die meestal winkels houden en uithoofde van hunne eerlijkheid een groot crediet bij de kooplieden genieten. Men vindt ook passementwerkers, zadelmakers en zilversmeden onder hen. De negers zijn talrijk; velen hunner zijn hier geboren slaven, want de handel in slaven is afgeschaft; zij worden echter zacht behandeld en blijven dikwijls liever slaven dan zich vrij te koopen, hetgeen zij kunnen doen voor den prijs waarop zij geschat worden. Ik heb een ouden neger gekend, die een vermogen van ver over de 12,000 gulden bijeengespaard had, zonder zich daarvoor de vrijheid te verschaffen, ofschoon hij zijne kinderen en zijne beide zusters losgekocht had. Hij verklaarde mij meer dan eens, dat hij, indien hij zich vrijkocht, het niet half zoo goed zou hebben als thans, want dan zou hij voor alles moeten zorgen, terwijl hij nu woning, voeding, kleeding en geneeskundige verpleging van zijn meester ontving. Over de vrije negers kan met niet veel lof gesproken worden; dikwijls te lui voor geregelden arbeid, trachten zij door bedriegerijen en dieverijen het benoodigde te verkrijgen. Als zij eenig wezenlijk werk verrichten bestaat dit in vrachtendragen en waterverkoopen. De negerinnen zijn eenigszins werkzamer dan de mannen en oefenen gewoonlijk het bedrijf van waschvrouwen uit. Als zoodanig hebben zij echter de slechte gewoonte de wasch zeer lang te houden; een gedeelte daarvan, vooral de hemden, kousen, zakdoeken en halsboorden, wasschen zij wel dadelijk bij de ontvangst, doch tot gebruik van zich zelven en van hare mannen of vrijers, die men op Zon- en feestdagen met het fijnste linnengoed ziet pronken. Eerst na een paar maanden wordt dan de op nieuw gewasschen bezending afgeleverd.

Buiten deze hoofdrassen zijn er nog allerlei soorten van kleurlingen, die te Lima een groot gedeelte van de bevolking vormen. Het beste kenteeken der afstamming is het hoofdhaar, dat veel minder bedriegt dan de gelaatskleur, die soms met de herkomst in strijd is. Er zijn

mulatsche vrouwen met onberispelijk blanke gelaatskleur, wier wollig haar van nauwelijks een vinger lengte tot een onbedrieglijken stamboom strekt. De creoolsche dames hebben een scherpen blik voor die kenmerken, daar zij trotsch zijn op hare eigen afstamming van Europeanen, want in weerwil van den republikeinschen regeeringsvorm heerscht er in Peru nog een sterke castengeest, waarbij men zich als voornamer beschouwt naarmate men eene lichtere huidkleur bezit. De blanke wordt door allen benijd en neemt zonder tegenspraak de eerste plaats in. De Indiaan ziet met afschuw op den neger neêr en deze beschouwt den Indiaan met verachting. De mulat stelt zich bijna met den Europeaan gelijk en noemt den mesties een gemeenen Indiaan. De onbeschaamde sambo lacht allen uit en zegt, dat hij, al is hij zelf niet veel waard, toch beter is dan zijne ouders. Iedereen weet eene reden te vinden om zich zelven voornamer en de anderen geringer te maken.

Des avonds tusschen 6 en 7 uur wordt te Lima voor het avondgebed geluid. De kathedraal geeft het teeken, dat in drie slagen bestaat en dadelijk door alle andere klokken herhaald wordt. Iedereen staakt op dat geluid zijn werk, elk gesprek wordt afgebroken en alle inwoners spreken zachtkens een gebed uit. Daarna wenscht iedereen den omstanders een „goeden nacht." Het is eene beleefdheid, aan een ander de gelegenheid te laten om dit het eerst te zeggen. Als verscheidene personen bijeen zijn, verwacht men dat de oudste of de aanzienlijkste van het gezelschap den wensch zal uitspreken. Gewoonlijk noodigt men den naastbij staande er toe uit met de woorden: „Zeg *gij* het." Deze antwoordt uit beleefdheid: „Na u, mijnheer," en dikwijls komt er dan geen einde aan de wederzijdsche complimenten.

Het Kerstfeest wordt met groote opgewektheid gevierd. Hoe meer men middernacht nadert, des te meer neemt de levendigheid op de straten toe. Duizenden zitten op banken of wandelen op en neder, drinken limonade of gebruiken ijs en gebak en zien naar het dansen der kleurlingen. Te middernacht worden de klokken geluid en stroomt alles naar de prachtig verlichte kerken. De godsdienstoefening, waaraan alle mogelijke luister is bijgezet, duurt tot éen uur in den morgen. Den dag vóor Kerstmis is de president der republiek gewoon met eenige hooge ambtenaren volgens oud gebruik alle gevangenissen te bezoeken, om zich van haar toestand te overtuigen. Onder de Spaansche regeering had dit dikwijls goede gevolgen, maar tegenwoordig ziet men er weinig vrucht van. De meeste presidenten van Peru kennen het inwendige dier gebouwen uit eigen ondervinding.

Op den dag der Onnoozele Kinderen, 28 December, tracht men elkander voor den gek te houden, even als in Europa op 1 April. Gewoonlijk poogt men iemand iets af te leenen, hetwelk dan niet meer teruggegeven wordt. Om die reden worden op dezen dag in sommige steden in 't geheel geen zaken gedaan, want ik heb het zelf bijgewoond, dat een mesties van eene schuld van ongeveer 100 gulden gerechtelijk vrijgesproken werd, omdat de schuldeischer hem dat geld op 28 December geleend had. Als iemand zich op die wijze heeft laten bedriegen is hij weken lang de spot zijner bekenden, die dan van hem zeggen: „Wat een Onnoozele!"

In den karnevalstijd kennen de bewoners van Lima geen grooter genoegen dan elkander met water werpen. Van de balkons worden

de meest verschillende vloeistoffen over de voorbijgangers uitgestort. Negers, aan de hoeken der straten, duwen iedereen, die hun niet met eene fooi tot zachtheid stemt, in de straatgoot; doch al geeft men geld, zoo wordt men toch met een paar handen vuil water besprenkeld. Scharen jonge mannen dringen de huizen der familiën, waar zij bekend zijn, binnen, en jagen de jonge dames door alle kamers na, waarbij men elkander eerst met reukwater, maar later ook met gewoon water werpt. De verhitting bij dit spel haalt menigeen eene gevaarlijke of langdurige ziekte op den hals. Bij deze ruwe uitspanningen komen wel eens beleedigingen voor, waarop dolksteken volgen. Eene andere aardigheid gedurende het karneval bestaat daarin, dat men een grooten zak vol scherven van porselein en glaswerk aan het balkon vastbindt met een touw van zoodanige lengte, dat de zak minstens 7 voet boven den grond blijft hangen. Hij wordt dan plotseling naar beneden geworpen en verschrikt door zijn gekletter de voorbijgangers zoodanig, dat zij zich snel bukken of ter zijde springen, waarop een algemeen gelach volgt. Ofschoon iedereen de grap kent, komen er toch gevallen voor, dat menschen van den schrik bewusteloos ter aarde storten, terwijl niet zelden paarden schichtig worden en hunne berijders afwerpen. De policie verbiedt wel is waar elk jaar het begieten met water en het werpen met den zak, doch niemand bekreunt er zich om.

Eene der eerste levensbehoeften voor de bewoners van Lima is het ijs, dat met muildieren uit de Cordillera gehaald wordt, waar de Indianen het op de gletschers met bijlen uithakken. Met tusschenruimten van 2 of 3 uren zijn er stations waar versche muildieren gereed staan, op welke de lading ten spoedigste overgepakt wordt en die, indien de weg het maar eenigszins gedoogt, in den sterksten draf moeten loopen, daar iedere lading door smelting een belangrijk verlies lijdt. Elk muildier draagt 300 pond en aldus worden er dagelijks 30 naar de stad afgezonden, waar het ijs in 18 of 20 uren aankomt. Twee derden van de hoeveelheid wordt gebezigd om kunstijs (helado, het bevrorene) te vervaardigen, waartoe men meestal melk of ananas-sap gebruikt. Den geheelen dag loopen Indianen met bakken op het hoofd door de straten, onder het eentonige geroep: „He-la-do!" Verder verfrisschen zich de inwoners in het heete jaargetijde door veelvuldig baden. Men heeft meestal eene badplaats in huis, doch er zijn ook publieke baden bij de rivier Rimac in een lang en laag gebouw, met stroomatten gedekt. In het eerste vertrek komt het water helder binnen, doch dit zelfde water stroomt vervolgens al de andere vertrekken door, zoodat er weinig gebruik van wordt gemaakt.

Een gebruikelijk rijtuig is de caleza, eene vierkante geheel geslotene kast op twee hooge wielen, bespannen met een muildier op hetwelk een neger in liverei zit. Ten tijde van de Spaansche heerschappij bestond er veel weelde bij deze rijtuigen; de metalen hoepels om de wielen en de hoefijzers der muildieren waren niet zelden van zilver. Fraaier dan de caleza is de calezin, die door twee paarden of muildieren getrokken wordt. Voor tochten in de omstreken gebruikt men de balanzin, die met drie paarden naast elkander bespannen wordt; dit rijtuig is zoo slecht gebouwd, dat de minste schok met dubbele kracht op de reizigers wordt overgebracht. Wegens het gebrek aan goede wegen kan men zich voor verre afstanden niet van rijtuig bedienen; alleen kan men op deze

wijze een eind ver langs de kust komen, doch dit veroorzaakt dan groote kosten, want er worden altijd te gelijk 60 a 80 paarden medegevoerd. Er moet namelijk om het half uur een nieuw span voorkomen, omdat de wielen slechts met de grootste moeite door het drijfzand, dat een voet dik is, kunnen heenwerken. In Peru is dus het paardrijden algemeen en ieder houdt een of meer paarden, waarbij men zijne gegoedheid door de kostbaarheid der optuiging aan den dag legt. Ik heb voorbeelden gezien, dat alles van dien aard uit fijne aan elkander geschakelde zilveren ringetjes bestond en de zadels rijk met goud ingelegd waren. Het kostbaarst zijn gewoonlijk de stijgbeugels, die uit hout gesneden, met zilver beslagen en met eene zware zilveren bel versierd worden. Aan de stijgbeugels van een geestelijke in het gebergte was 4 pond zilver verwerkt. De kolossale sporen moeten volgens oud gebruik minstens $1^1/_2$ pond zilver wegen. De meeste Peruanen zijn meesters in het rijden en hunne paarden gehoorzamen in den snelsten loop aan de lichtste beweging van den teugel. Van een inwoner van Lima verhaalt men, dat hij in gestrekten galop op den wal dier stad reed, welke op de kruin nauwelijks 9 voet breed is, en dat hij herhaalde malen zijn paard geheel omwendde, zoodanig dat de pooten van het dier telkens in een boog over den wal uitstaken. Met elk zijner paarden nam hij die proef.

Ook de muildieren spelen in Peru eene groote rol, daar zij het zijn, die, bij de slechtheid der wegen, alleen de handelsgemeenschap mogelijk maken. Doorgaans zijn zij sterk en fraai. De prijs van een middelmatig dier is 100 piasters (rijksdaalders), betere bedingen het dubbele en drievoudige dier som, en de beste worden met het tienvoudige betaald. Zelfs bij slechte verzorging houden de muildieren het zeer lang vol; anders zouden de uitgestrekte zandvlakten het geregelde verkeer ten eenenmale onmogelijk maken.

Met opzicht tot het eten kleven de Peruanen zonderlinge begrippen aan. Elke spijs is naar hun gevoelen òf verhittend òf verkoelend, en wanneer twee dergelijke tegenstrijdige spijzen, bijv. chocolade en rijst, in de maag vereenigd wierden, zouden zij gevaarlijke toevallen, ja den dood ten gevolge kunnen hebben. Om die reden durft men na het eten van rijst geen water drinken, ja de dienstboden weigeren zelfs na zulk een maaltijd de vaten te wasschen. Even als in andere heete landen is men gewoon vele spijzen met een overdaad van Spaansche peper aan te zetten, zoodat het den vreemdeling is alsof hij gloeiende kolen in den mond stak. In het gebruik van drank zijn de Creolen zeer matig, terwijl men van de kleurlingen het tegenovergestelde kan zeggen. Een geliefkoosde drank is de chicha, een geel en troebel maïsbier van een scherpen en bitteren smaak, dat de Indianen reeds vóor de komst der Spanjaarden kenden.

Peru is het eenige Zuid-Amerikaansche land, waar de uit Spanje overgeplante stierengevechten nog in zwang zijn. Als het land politieke rust geniet — hetwelk nauwelijks éens in de tien jaren het geval is — beginnen zij in de maand Januari en duren acht weken, gedurende welke elken Maandag 10 of 12 der schoonste stieren aan de bloeddorst van het volk opgeofferd worden. In oorlogstijd worden zij bij uitzondering tot viering van eene overwinning gehouden. Alle fouten der Spanjaarden hebben zich bij de Peruanen tot stuitende ondeugden ontwikkeld. Zoo de stierengevechten in Spanje reeds wreedaardig zijn,

in Peru gaan zij in schandelijke gruwzaamheid alles te boven. De regeering houdt ze echter in stand, om de genegenheid der bevolking te verwerven en hare aandacht van de staatkunde af te leiden, hetgeen in een land als Peru, waar revolutiën aan de orde van den dag zijn, van het hoogste belang is.

De oorzaak van deze revolutiën is in de eerloosheid van het meerendeel der Peruaansche officieren te zoeken, want van deze gaan alle omwentelingen uit. Zoodra er een tot den rang van kolonel geklommen is, meent hij het recht te hebben den president der republiek van zijn zetel te werpen, en daarbij is niet eerzucht, maar geldzucht de drijfveer. Zoolang zij zich kunnen staande houden schrapen zij zooveel mogelijk geld bijeen en treden dan vrijwillig of gedwongen van het staatstooneel af. Hunne soldaten laten zij altijd gebrek lijden. De stuitende wijze waarop de recruten gelicht worden en de mishandelingen waaraan zij in den dienst bloot staan, maken het zeer verklaarbaar, dat een ieder er zich aan tracht te onttrekken. De soldaten worden door hunne officieren dikwijls onmenschelijk behandeld en voor de kleinste overtreding op de hardvochtigste wijze lichamelijk gekastijd, zoodat velen den dood boven den dienst verkozen hebben. Gedurende den veldtocht tegen Bolivia in 1842 sprongen op één enkelen dag meer dan 20 soldaten van de brug bij Oroya in de snelstroomende rivier. Spottend riepen zij hun kommandant toe: „Adieu, kapitein!" en waren een oogenblik later tegen de rotsen verpletterd, tusschen welke de stroom doorschuimt.

Anders is de Peruaansche infanterie, meerendeels uit Indianen van het gebergte bestaande, zeer goed. De soldaten zijn koelbloedig en dapper en hebben hunne gelijken niet voor het doorstaan van honger en vermoeienis. In den onafhankelijkheidsoorlog is het gebeurd, dat bataillons dagen achtereen 10 of 12 Duitsche mijlen daags gemarcheerd hadden, dan den vijand overvielen en hem versloegen. Maar de soldaten moeten dappere aanvoerders hebben; als de officieren bij hen blijven, laten zij zich nedersabelen of doodschieten of vliegen tegen eene batterij in, al moest het den laatsten man het leven kosten; worden zij echter door hunne aanvoerders verlaten, dan werpen zij de wapens weg en nemen de vlucht. De ruiterij, ofschoon goede paarden bezittende, is onbruikbaar, daar zij uit lafhartige negers bestaat, die alleen sterk zijn in het folteren van weerlooze vijanden.

Bij de Peruaansche legercorpsen bevinden zich bijna evenveel vrouwen als mannen. Hoe vreemd dit schijne, wordt men bij nadere beschouwing van het nut daarvan overtuigd. Die vrouwen trekken namelijk gedurende een veldtocht het leger eenige uren vooruit, zoeken op de vooraf bepaalde plaatsen brandhout en koken het eten dat zij medevoeren, zoodat hare mannen, broeders of zonen bij aankomst den maaltijd gereed vinden en zich niet verder behoeven te vermoeien. In kale en onbevolkte bergstreken is deze voorzorg van zeer veel waarde. Na een gevecht zoeken de vrouwen de gekwetsten op en verplegen hen. Haar lot is echter niet benijdenswaard, want tot loon van hare vele moeiten worden zij dikwijls mishandeld.

Ten gevolge van de nabijheid der zee en der Cordillera is de hitte te Lima niet bovenmatig, maar desniettemin is het klimaat niet gezond, want van April tot October dalen er dikwijls vochtige nevels neder, die

verschillende ziekten veroorzaken. De aardbevingen zijn talrijk en hebben de stad reeds meer dan eens in een puinhoop veranderd. De ondervinding heeft geleerd, dat er in elke eeuw twee zeer hevige voorkomen. Gemiddeld telt men jaarlijks 45 meer en minder zware schokken, die vooral in de maand Januari talrijk zijn. De zwakke aardbevingen hebben nu eens met gedruisch plaats, dan eens zonder. Het meest gelijken de onderaardsche geluiden op het verwijderde ratelen van een zwaar beladen postwagen, die snel over een gewelf of brug rijdt. Vele menschen hebben een voorgevoel van eene naderende aardbeving; zij nemen eene onverklaarbare onrust en angst waar, eene beklemdheid der borst alsof er een gewicht van 100 pond op lag, eene rilling loopt hun over het lichaam en al hunne leden beginnen te beven. Dezelfde ongerustheid maakt zich bij dieren kenbaar, vooral bij varkens en honden. Het meest zijn personen, die reeds eenmaal bij eene aardbeving onder het puin bedolven zijn geweest, aan dit voorgevoel onderhevig.

Eene der schrikkelijkste aardbevingen, door welke Lima geteisterd is, had den 28 October 1746 plaats. Het was half 11 in den avond toen plotseling de aarde onder een dof gehuil begon te sidderen en de stad in een oogenblik in een puinhoop herschapen werd. Het gedruisch, de schok en de verwoesting waren het werk van één oogenblik. Hierop volgden gedurende 4 minuten nog meer schokken. Van de 3000 huizen bleven slechts 21 onbeschadigd en de meeste openbare gebouwen stortten in. Nog grooter was de verwoesting te Callao, waar de zee onder donderend gebrul over het land heensloeg, de stad met hare 5000 inwoners verzwolg en zulk eene geweldige kracht ontwikkelde, dat eene Spaansche korvet 1000 voet ver, over de muren der stad heen, landwaarts in geslingerd werd, waar een kruis nog tegenwoordig de plaats van dat onheil in herinnering houdt. Drie zwaar beladen koopvaardijschepen hadden hetzelfde lot, en 19 andere schepen, die voor anker lagen, gingen te gronde. Het getal personen, die bij deze gelegenheden het leven verloren, moet zeer aanzienlijk geweest zijn, maar is nooit nauwkeurig bekend geworden.

In de omstreken van Lima liggen eenige dorpjes, waar de rijke inwoners dier stad het warme jaargetijde doorbrengen, inzonderheid om de zeebaden te gebruiken. Als de gezondste dezer plaatsen beschouwt men Miraflores, want ofschoon het daar warmer is dan in de hoofdstad, is de lucht er zuiverder en wordt zij door de zeewinden afgekoeld. Het bezoek is echter niet groot, omdat de Indianen te traag zijn om eene markt te houden, zoodat men alle behoeften van verre moet laten komen. Voor personen, die aan borstziekten lijden, wordt het verblijf te Miraflores zeer aanbevolen. De voornaamste badplaats is Chorillos, een leelijk dorp met nauwe kromme straten, dicht aan de zee op een steilen zandigen oever gelegen. De voorname wereld heeft goedgevonden dit dorp tot hare verzamelplaats te kiezen, ofschoon er geen boom te zien is en de omtrek uit eene brandende witte zandvlakte bestaat. De lage huisjes kunnen slechts koel gehouden worden door ze altijd te laten open staan, waardoor men tegelijk aan het zand en het stof den vrijen toegang verleent. De nachten zijn onaangenaam zwoel en in de slaapkamers wemelt het van allerlei ongedierten en insecten, zoodat er aan geen rust te denken is.

Eenige mijlen ten zuiden van Lima, een duizendtal schreden van de

zee, ligt Lurin, in eene streek die door fraaie tuinen en goed bebouwde velden verlevendigd wordt en ten tijde der verovering van Peru door de Spanjaarden eene der meest bevolkte van de gansche kust was. Het geheele ruime dal heette toenmaals Pacchacamac, omdat de stam der Joenkas een zeer grooten tempel in de nabijheid der zee, ten noorden van de Lurin rivier, aan den „Schepper der aarde" (of Pacchacamac, letterlijk Degeen die de aarde uit niets heeft voortgebracht) gewijd had. De Inca's onderwierpen dezen stam en daar Pacchacamac voor hen de onbekende God was, wiens naam zij slechts met den diepsten eerbied noemden en van wien zij geen afbeeldingen maakten, wierpen zij de afgodsbeelden der Joenkas uit den tempel, wijdden dezen aan de zon, noodzaakten den genoemden stam tot de aanbidding der zon, dien hij tot dusver niet vereerd had, en stelden een aantal jonkvrouwen van vorstelijken bloede tot de tempeldienst aan. Toen Pizarro in 1534 met zijne horden in dit vreedzame dal viel, liet hij door zijne soldaten die meisjes vermoorden en den tempel verwoesten. De ruïnen van dit merkwaardige bouwwerk liggen op een heuvel van 558 voet hoogte, wiens top 30 voet hoog uit in de zon gedroogde steenen opgemetseld is, om tot grondslag voor den zonnetempel te strekken. Deze ligt thans geheel in puin; er staan nog slechts eenige vertrekken en nissen en op de wanden onderscheidt men half uitgewischte roode en geele schilderwerken.

Het reizen langs de kust van Peru is eene zeer moeielijke zaak, daar de weg door zandige vlakten loopt, op welke men soms 20 mijlen achtereen geen grassprietje ziet en geen droppel water vindt. Om niet te veel van de brandende zon te lijden, reist men bij voorkeur des nachts. Als echter de maan niet schijnt en de sterren door den nevel aan het oog onttrokken worden, verdwaalt men lichtelijk en als dan de krachten aan de paarden ontzinken is het gewoonlijk met den reiziger gedaan, want zet hij zijn weg te voet voort dan wordt hij meestal het offer van vermoeienis en dorst. Ontelbare lastdieren bezwijken jaarlijks op deze reizen en lange rijen van hunne gebeenten wijzen in de woestijn de richting van den weg aan. Alleen met zeer goede rijdieren kan men zich daarin wagen, want de paarden kunnen nauwelijks 48 uren honger en dorst doorstaan, zonder hunne krachten geheel te verliezen. De muildieren daarentegen, die ook bij de schraalste voeding tot de grootste inspanning in staat zijn, moeten voor Peru als de eigenlijke „schepen der woestijn" beschouwd worden, gelijk de kameelen dit in Azië en Afrika zijn. Het paard gehoorzaamt aan de sporen, totdat het onder den ruiter dood nedervalt; doch als het muildier zich te vermoeid gevoelt om verder te gaan, blijft het stilstaan en laat zich noch door zweepslagen noch door prikkels dwingen om den tocht te vervolgen, totdat het behoorlijk uitgerust heeft, waarop het gewillig de reis hervat. Bij de bezwaren van den weg komt nog, dat de geheele bewoonde kust van Peru, vooral in de omstreken van Lima en Trujillo, door roovers onveilig wordt gemaakt, hetgeen bijna altijd weggeloopen slaven of vrije negers, mulatten en sambos zijn. Deze laatste, alsmede de Indianen, die ook somwijlen dit bedrijf bij de hand nemen, onderscheiden zich door hunne wreedheid. De bandieten berijden zulke goed gedresseerde paarden, dat zij zich in een oogenblik aan de vervolging der kavallerie weten te onttrekken. De meeste roovers behooren tot goed georganiseerde benden, die hare kapiteins en spionnen hebben. Soms vergenoegen zij zich met het berooven van hunne

slachtoffers, doch meestal mishandelen zij hen met sabelhouwen en kolfslagen. Wordt een bandiet gedood en weet de aangevallene te ontsnappen, dan verkeert hij toch in bestendig gevaar, want zelfs midden in de hoofdstad is hij niet gevrijwaard tegen de wraak der vrienden van den gesneuvelde, die hem op een onverwacht oogenblik door sluipmoord uit den weg ruimen.

Gedeeltelijk kan men de reis over land vermijden door van de kuststoombooten gebruik te maken. Ik voer aldus naar het 18 uren ten zuiden van Lima gelegene Pisco, waar ik een gids met paarden huurde, om mij naar de binnenlandsche stad Ica te begeven. Een Cataloniër, die dikwijls daarheen gereisd was, bood mij zijn gezelschap aan. Des middags te 3 uur reden wij weg, doch tegen middernacht breidde zich een dichte nevel over de vlakte uit en onttrok het Zuiderkruis, dat ons tot wegwijzer had gediend, aan onzen blik. De Cataloniër steeg herhaalde malen van zijn paard en rook aan den grond, omdat men in woestijnen door den reuk de richting kan onderscheiden, die de lastdieren gewoon zijn te volgen. Na op die wijze een paar uren te hebben afgelegd, kwamen wij aan eene rots, die hem geheel onbekend was. Ik ontstak eene sigaar en zag bij den flauwen gloed daarvan op mijn kompas, dat wij westwaarts reden in plaats van zuidoostwaarts. Daar het zich niet liet aanzien dat de nevel vóor den volgenden dag zou opklaren, stegen wij af, begroeven ons tot aan den hals in het warme zand en wachtten op den morgen. Tallooze reizigers hebben in deze woestijn den weg verloren en zijn de slachtoffers van den dorst geworden. Toen de morgen in 't oosten begon te dagen zetten wij de reis naar de aanwijzing van mijn kompas voort en bereikten daarop Ica in den loop van den voormiddag. De gewone gevaren der woestijn worden nog vermeerderd door de beweeglijkheid van het zand. Als het sterk waait ontstaan er reusachtige stofwolken; zandkolommen van 80 tot 100 voet hoogte komen als spoken aansnellen en overstelpen den reiziger, als het hem niet gelukt hen door de vlugheid van zijn paard te ontwijken. Het fijne geele drijfzand vormt zich tot heuvels van 10 of 20 voet hoogte, die het uitzicht benemen en, door den wind voortgestuwd, aanhoudend van plaats veranderen, zoodat zelfs de ervarenste zijn weg niet meer in dat labyrinth weet te vinden. Vaste kenteekenen zijn daarentegen de zandheuvels, die zich rondom een rotsblok opgehoopt hebben en dus aan de plaats gebonden zijn. Slechts daar, waar rivieren door de vlakte loopen, hebben zich weelderige oasen gevormd, die met dorpen en boerderijen bezaaid zijn.

Ica is eene vrij groote, aangenaam gelegene stad, met eene zeer gemengde bevolking, waar vele rijke planters wonen. Op de hoeven in den omtrek worden voornamelijk wijnstokken geteeld; wel is waar maakt men er weinig wijn, maar de brandewijn, dien men uit het sap der druiven stookt, is het voorname product der provincie en wordt door geheel Peru en naar Chili verzonden. De wijn is eene lijvige, donkerbruine en zeer zoete soort, die de Peruanen goed bevalt, maar den Europeaan niet smaakt.

Op mijn terugkeer naar Pisco bracht ik den nacht op eene plantage door. Ongeveer ter hoogte van Pisco liggen de Chincha-eilanden, die door hun rijken voorraad van guano of vogelmest, welke daar 35 tot 40 voet hoog ligt, bekend zijn geworden. De bovenste lagen zijn grijsachtig bruin, maar hoe dieper men graaft des te donkerder wordt de kleur,

zoodat de benedenste lagen roestig rood zijn. Bijna op alle eilanden langs de westkust van Zuid-Amerika vindt men de guano en dit is natuurlijk, als men let op de ontelbare scharen zeevogels die als wolken voorbijtrekken. Men heeft hier met onafgebrokene ophoopingen sedert misschien duizenden jaren te doen. In de eerste jaren is de guano wit en wordt zij wegens hare veel grootere bemestingskracht duurder betaald dan de geele of bruine. Het gebruik van deze vogelmest is in Peru zeer oud en was reeds aan de eerste Inca's bekend. Men bedient er zich nog altijd van op de maïs- en aardappelvelden en wanneer dit op doelmatige wijze geschiedt brengt een bemest veld driemaal meer dan een onbemest op.

Hetzelfde karakter als in 't zuiden vertoont de kust ten noorden van Lima: vruchtbare dalen vol dorpen en plantages, afwisselende met dorre zandvlakten; kleine havenplaatsjes dáar waar de natuur eenig voordeel voor den handel belooft; bijna onuitstaanbare hitte of natte misten naar gelang van het jaargetijde; en overal gebrek aan handen.

Met eene paketboot voer ik daarheen. Huacho is een groot dorp of kleine stad, meerendeels door Indianen en voorts door mestiezen en eenige weinige blanken bewoond. Hier wordt het meeste gevogelte gekweekt, dat in Lima ter markt komt. Op Asch-Woensdag rijdt de geheele bevolking naar een stroompje, dat eene mijl van het dorp verwijderd is, om rivierkreeften te vangen en te eten, terwijl de sterke drank er eene hoofdrol bij speelt, zoodat de terugkeer dikwijls door bloedige vechtpartijen wordt gekenmerkt. Noordwaarts van Huacho wisselen tot aan de grenzen van Ecuador vruchtbare valleien en dorre zandwoestijnen met elkander af. Deze geheele streek is rijk aan gedenkstukken uit den tijd der Inca's, onder welke de ruïnen van een koninklijk paleis en van eene vesting de voornaamste zijn.

Zuidwaarts van Huacho liggen de uitgestrekte „salinas" of zoutgroeven, die het grootste gedeelte van Peru en Chili van uitstekend zout voorzien. Men meent daar eene reeks van gletschers voor zich te hebben, op welke de zonnestralen zich in wonderschoone kleurschakeeringen breken, ofschoon zij er ook wel met buitengewone kracht van terugkaatsen. Het zout ontstaat door de natuurlijke verdamping van het zeewater, hetwelk door het poreuse gesteente van den oever heenzijpelt. De geheele uitgestrektheid is in regelmatige velden afgedeeld, welke in vierkante klompen, elk van ongeveer 100 pond, uitgehouwen worden. Na weinige dagen zijn de aldus ontstane holten weder met zeewater gevuld, hetwelk in 12 a 24 maanden andermaal eene voldoende zoutlaag achterlaat.

Van de salinas voert de weg mijlen ver zuidwaarts door diep zand, grootendeels langs de zee. Eene rij zandheuvels maakt de grens dezer vlakte uit en wanneer men die is overgetrokken komt men in het vruchtbare dal van den Pasamayo met het dorpje Chancay, dat uitmuntende vruchten, groenten, maïs en gevogelte voortbrengt. In geen gewest van Peru zijn echter de zandvlooien, die men „piques" noemt, zoo talrijk. Het zijn kleine insecten, die in het zand leven en zich aan de menschen en de dieren hechten, vooral aan de varkens. Bij den mensch boren zij zich doorgaans onder de nagels der teenen in de huid en leggen daar hunne eieren, waardoor eene zeer pijnlijke buil ontstaat. Als men hier geen acht op slaat, komt het broeisel uit en vreet zich voortdurend dieper in, waarop ontstekingen en zweren volgen, die soms het afzetten van den voet noodzakelijk maken. De negerinnen weten echter met veel

behendigheid het insect en de eieren door middel van eene naald uit het wondje te halen. Dit wordt daarna met heete sigaren-asch gevuld, om de eieren of poppen, die nog mochten achtergebleven zijn, te dooden. Het hinderlijke insect tast niet alleen de voeten, maar ook het lichaam en het gezicht aan, en dikwijls weet men nauwelijks hoe en waar men aan deze ongenoode gasten gekomen is.

Van dit uitstapje te Lima teruggekeerd, wenschte ik een tocht naar de zilvermijnen in de Cordillera te doen. Hoeveel bezwaren aan het reizen langs de kust verbonden mogen zijn, dat in het gebergte is nog veel moeielijker. De weg loopt door oneffene valleien, over steile rotsen en woeste bergruggen, langs ijzingwekkende afgronden door welke bergstroomen voortbruischen, of gaat bijna loodrecht langs de berghellingen in diepe kloven, of verliest zich in de gletschers op de bergtoppen en de moerassen op de hoogvlakten. Het weder verdubbelt al de ellenden door verwoestende onweders en langdurige stortbuien of dichte sneeuwjachten, die in een oogenblik het laatste spoor van het toch reeds bijna onherkenbare pad uitwisschen. In de nauwe dalen van sommige dezer bergstreken heerscht eene verstijvende koude en over de vlakke bergplateaux gieren ijzige en snijdende winden heen.

De oostelijke poort van Lima uitrijdende kwam ik op een breeden weg, die weldra naar de wegens de vele daar gepleegde rooverijen beruchte brug van Surco leidde. De streek zag er somber en woest uit, ofschoon verlaten plantages, ingestorte scheidingsmuren en half vervallen woningen het bewijs leverden, dat hier vroeger eene groote levendigheid moest geheerscht hebben. Na een paar onbeduidende dorpjes gepasseerd te zijn bereikt men, uit een steeds smaller wordend dal opklimmende, het uitgestrekte dorp San Geronimo de Surco, dat 6945 voet boven de zee in een vruchtbaren omtrek ligt. Men kan het hier als de grens tusschen het kustland en het hooge gebergte beschouwen en het klimaat is eer warm dan koel. Ik liet door een ouden Spanjaard, die het bedrijf van hoefsmid uitoefende, het afgevallen hoefijzer van mijn paard weder aanslaan en moest hem voor de acht spijkers, die hij daarvoor bezigde, 18 gulden betalen. Dergelijke afzetterijen zijn zeer algemeen, daar men alleen in de groote dorpen hoefsmeden aantreft en 50 of 60 mijlen kan rijden zonder er een te vinden. Ik voorzag mij nu echter zelf van hoefijzers en spijkers, hetgeen mij menigmaal goed te stade is gekomen.

De stam der Cholos, die het dorp San Mateo op eene hoogte van bijna 11,000 voet bewoonde, scheen de gastvrijheid niet te kennen, die anders bij de Indianen gebruikelijk is. Zij gedragen zich jegens den vreemdeling ruw en wantrouwend. Zoodra er een in het dorp verschijnt, komt de alcalde of schout met zijne gerechtsdienaars opdagen en vraagt naar den pas. Heeft men er geen, dan loopt men groot gevaar op een ezel gezet en onder mishandelingen naar den naasten prefect gebracht te worden. Daar echter de plaatselijke policie gelukkig niet lezen kan, is zij met elk gedrukt of beschreven papier te vreden, als er maar groote letters op staan. Ik overhandigde den schout het affiche der laatste opera die vóór mijn vertrek uit Lima gegeven was en waarop met vette letters de titel *Lucia de Lammermoor* prijkte. Hij bekeek het papier een tijd lang met een deftig officieel gezicht en verklaarde daarop dat mijn pas in orde was. Men kan ook gerust het papier ten onderste boven geven, zooals ik met succes in Mexico gedaan heb, zonder dat de auto-

riteiten bemerkten dat de letters op hun kop stonden: 't was hun toch alles één, recht of omgekeerd. Bij gebrek van een logement viel het door de onheuschheid der inwoners van dit en de andere dorpen moeilijk een nachtkwartier te vinden. Een paar malen werd mij een donker, verpest vertrek aangewezen, waar het bleek dat de lijken vóór de begrafenis bewaard werden. Een andermaal moest ik mij de gevangenis, een vochtig locaal, als verblijfplaats laten welgevallen. Ik hield mij hier dan ook slechts op ter wille van mijn paard, want San Mateo is de laatste plaats waar klaver groeit en de paarden nog rijkelijk voeder vinden voor den vermoeienden tocht, dien zij den volgenden dag over de Cordillera te maken hebben. Gaarne getroost de reiziger zich het gemis van een gemakkelijk nachtkwartier wanneer hij zijn paard daardoor behoorlijk verzorgen kan, want van dit dier hangt in het ruwe gebergte en de kale zandvlakten de uitslag zijner reis, ja dikwijls zijn leven af.

Het vergezicht, dat men van de Cordillera geniet, wordt in alle richtingen begrensd door zijtakken van die bergketen. De bergpassen loopen wel is waar over den rug, doch hebben aan beide zijden rotsen van wel 1000 voet hoogte. De pas van Antaranga ligt 15,600 voet boven den spiegel der zee, maar is een groot gedeelte des jaars, waarschijnlijk door de richting der luchtstroomingen, vrij van sneeuw, terwijl nauwelijks een kwartier-uurs noordelijker eeuwige gletschers honderden voeten beneden den pas liggen. Mijne reis was nu naar de stad Cerro de Pasco gericht, die door hare rijke zilvermijnen wereldberoemd is. Zij ligt op eene hoogte van 13,673 voet in eene soort van diepte, door kale rotsen en moerassen omringd. Het maakt eene aangenamen indruk op den reiziger als hij in deze woeste streken plotseling in de verte eene groote stad met hare rookende schoorsteenen ziet liggen, doch het inwendige beantwoordt niet aan het uiterlijke. De straten zijn krom en nauw, de huizen staan wanordelijk verstrooid en ellendige Indiaansche hutten wisselen met statige gebouwen af. De mijnen hebben in deze onherbergzame streek, bijna aan de grens der eeuwige sneeuw, eene bevolking te zamen doen vloeien, die de meest verschillende bestanddeelen vertoont. Vóór twee en eene halve eeuw weidde een Indiaan ten zuid-oosten van de lagune Llauricocha, eene bron van de reusachtige Amazonen-rivier, zijne schapen; eens toen hij verder dan gewoonlijk met de kudde van zijne hut was afgedwaald, zocht hij achter eene berghelling beschutting tegen de koude, legde er een groot vuur aan en stond den volgenden morgen verbaasd, toen hij zag, dat de steenen, welke hij tot onderlaag voor zijn vuur gebruikt had, gesmolten en in zilver veranderd waren. Aldus werd de eerste rijke mijn van zilvererts, „la Descubridora" of de ontdekster genoemd, die nog tegenwoordig in bewerking is, gevonden en het duurde niet lang of men spoorde nieuwe mijnen op. De rijke opbrengst trok voortdurend meer menschen derwaarts en aldus ontstond eene stad, die thans 20,000 zielen telt.

Vooral twee zilvergangen zijn merkwaardig, van welke de eene onder de markt van Cerro de Pasco doorloopt. Hij is 6400 voet lang en 380 voet breed, en de andere 9600 voet lang en 412 voet breed. Uit die beide hoofdgangen loopen ontelbare zilveraderen naar alle richtingen, zoodat men zich den grond als met een zilvernet doortrokken kan voorstellen. Een paar duizend openingen verleenen den toegang tot die mijnen; de meeste bevinden zich in de stad zelve in kleine huisjes, en vele

in de woningen der mede-eigenaars van de mijnen. Sommige bezitten eene groote, andere eene geringe diepte, maar bij alle zijn de meest eenvoudige voorzorgsmaatregelen verwaarloosd, zoodat de gangen dikwijls instorten en aan menigen mijnwerker den dood berokkenen. Ik heb de mijnen herhaaldelijk bezocht, en daaronder de Descubridora, die eene der diepste is, maar altijd wenschte ik mij geluk wanneer ik ongedeerd weder boven was gekomen. Op eene zekere diepte dringt er bijna altijd water in de schachten, hetwelk men niet weet te verwijderen, zoodat het werk er zeer door bemoeilijkt wordt. Als eene mijn buitengewone schatten oplevert zegt men, dat zij in „boya" is, of, met andere woorden, goed aan den gang. Alsdan stroomen van alle zijden arbeiders aan, zoodat de bevolking der stad spoedig het twee- of driedubbele bedraagt. De mijnwerkers worden verdeeld in „barreteros" die het erts uitbreken en „haparis," die het uit de mijn naar buiten vervoeren. Elk dezer laatste draagt 50 tot 75 pond erts in eene ongelooide dierenhuid en verricht dien onophoudelijken zwaren arbeid doorgaans geheel naakt. Het werk wordt dag en nacht voortgezet en de arbeiders lossen elkander 's morgens en 's avonds ten 6 uur af. Bij eene geringe opbrengst van de mijn worden zij met geld betaald, doch als de mijn in „boya" is krijgen zij eene hoeveelheid erts voor hun aandeel, terwijl zij op slinksche wijze zich nog meer trachten toe te eigenen. In weerwil, dat zij bij het verlaten der mijn streng gevisiteerd worden, weten zij nog dikwijls middel te vinden om hun buit aan het oog der opzichters te onttrekken. Volgens de wettelijke bepalingen moet al het erts naar de smeltovens der regeering gebracht worden, waar men het metaal in baren van 100 pond giet en deze stempelt, na er de verschuldigde belasting van ingehouden te hebben; er wordt echter eene ongeloofelijke hoeveelheid over de hoogvlakten naar de kust gesmokkeld en verder naar Europa verscheept.

Door het ruwe klimaat, de snerpende koude, de hevige stormen en onweders en de onophoudelijke sneeuwbuien levert het verblijf te Cerro de Pasco, waar bovendien de omtrek doodsch en eentonig is, niets bekoorlijks op. Het verwekt bij den vreemdeling een beangstigend gevoel wanneer hij juist onder zijn bed de doffe hamerslagen der Indianen in de mijnen hoort en daarbij bedenkt dat de geheele bodem uitgehold is. Gelukkig behooren de aardbevingen hier tot de zeldzaamheden, want een enkele schok zou de geheele stad als een chaos ineen doen storten. Daar het gewest niets anders dan zilver voortbrengt, moeten alle benoodigdheden van verre aangevoerd worden, en ofschoon de markt rijkelijk van alles voorzien is, overtreffen de gevraagde prijzen de werkelijke waarde, zelfs de bijzondere omstandigheden in aanmerking genomen, met meer dan het dubbele. De bevolking bestaat uit allerlei natiën; Zweden en Sicilianen, Canadiërs en Argentijnen zijn allen door hun belang op dit punt bijeengebracht. De inwoners kunnen hoofdzakelijk in kooplieden en mijnwerkers verdeeld worden. De kooplieden zijn meerendeels Europeanen of blanke Creolen. De meeste restauratiën, koffiehuizen en herbergen worden hier, gelijk te Lima, door Italianen gehouden, voornamelijk Genueezen. Mestiezen oefenen den kleinhandel uit en Indianen zorgen voor den aanvoer van levensmiddelen.

De eigenaars der mijnen zijn meestal afstammelingen van oude Spaansche familiën, die reeds van vroeger bergwerken bezaten uit welke zij schatten trokken, die echter in den loop der jaren door onzinnige ver-

kwistingen zijn verloren gegaan. Slechts weinigen kunnen tegenwoordig het kostbare mijnwerk met eigen middelen drijven en leenen dus geld van kapitalisten te Lima, die niet meer dan 100 a 120 percent jaarlijkschen intrest nemen. Er bestaan ook nog andere redenen waarom die mijnbezitters zelden tot rijkdom komen. Door hunne onverzadelijke hebzucht zijn zij nooit tevreden met de voordeelige opbrengst eener mijn, maar steken zich telkens in nieuwe ondernemingen, waarbij de reeds verzamelde kapitalen weder verloren gaan. Aan dezen onberedeneerden speculatiegeest paart zich eene onoverwinnelijke zucht tot kaartspelen en dobbelen en op weinige plaatsen der wereld wordt zooveel en zoo hoog gespeeld als te Cerro de Pasco, waar de overvloed van zilver die ondeugd voedt.

Behalve de mijnen van Cerro de Pasco, welke in opbrengst met die van Potosi kunnen wedijveren, bezit Peru nog een aantal rijke metaaldistricten, doch naar verhouding wordt er slechts een gering gedeelte van bewerkt. Aan de Indianen zijn zeer vele voortreffelijke mijnen bekend, die zij echter niet aan de hebzuchtige blanken of de gehate mestiezen willen verraden, want zij weten dat een uitgebreidere bergbouw hun slechts zuurderen arbeid en weinig voordeel verschaft. Sedert eeuwen is bij hen de kennis van de rijkste mijnen van den vader op den zoon als een onschendbaar geheim overgeërfd, dat men hun zelfs in staat van dronkenschap niet kan ontlokken. Vele feiten hoort men verhalen, waaruit dit blijkt. Zoo kwamen voor eenige jaren een paar mijnbezitters uit het dorp Huancayo, die bij gerucht vernomen hadden dat het naburige gebergte aderen van bijna gedegen zilver bevatte, op het denkbeeld een jonkman naar die streek te zenden, die zijn verblijf bij een herder aldaar nemen en liefdesbetrekkingen met diens dochter aanknoopen zou. Dit gelukte en ten gevolge van de overredende taal van haren geliefde beloofde zij hem eene zeer rijke mijn bekend te maken. Hij moest haar namelijk op een dag, als zij de schapen naar de weide dreef, van verre volgen en op de plaats waar zij hare manta zou laten vallen, de aarde weggraven, waar hij dan dadelijk den ingang der mijn zou vinden. Werkelijk ontdekte de jongeling op die plaats een reeds vrij diep uitgeholden put, die zeer rijk erts bevatte. Op het oogenblik toen hij bezig was daarvan zooveel uit te breken als hij vermocht verraste hem de herder, betuigde zijne blijdschap over die gelukkige vondst en bood aan hem een handje te helpen. Toen beiden aldus eenige uren met inspanning gewerkt hadden hielden zij rust en bood de herder den jonkman ter verfrissching eene flesch chicha aan, waarvan deze gretig dronk; doch weldra begon hij zich onpasselijk te gevoelen en begreep hij dat hij vergiftigd was. Terstond een snel besluit nemende, steeg hij te paard en reed naar Huancayo terug, waar hij, na de ligging der mijn nauwkeurig beschreven te hebben, nog denzelfden nacht den geest gaf. Alle nasporingen echter, die men in het werk stelde, bleven vruchteloos en ook de herder was met zijn gezin en al zijne bezittingen verdwenen.

Een Franciskaner-monnik, die ook te Huancayo woonde, had door zijne vriendelijkheid de liefde der Indianen gewonnen, die hem dikwijls gevogelte, boter enz. ten geschenke kwamen brengen. Daar hij een hartstochtelijk speler was verkeerde hij bijna altijd in geldverlegenheid en toen hij zijn nood eenmaal aan een bevrienden Indiaan klaagde, be-

loofde deze hem zijne hulp en bracht hem den volgenden avond een zak met het rijkste zilvererts. Hij deed dit herhaalde malen, maar de monnik, daarmede nog niet te vreden, verzocht den Indiaan dringend hem bij de mijn zelve te brengen. Ook hierin stemde de andere eindelijk toe. Op een nacht kwam hij met twee kameraden, deed den Franciskaner een blinddoek voor de oogen, nam hem op zijne schouders en droeg hem, daarin meer dan eens door zijne makkers afgelost, uren ver in het gebergte, waar men hem eindelijk nederzette en in eene diepe schacht afliet, uit wier wanden hem overal het zilver tegenglinsterde. Na daarvan zooveel verzameld te hebben als hij dragen kon, werd hij op dezelfde wijze weder teruggebracht. Onderweg maakte hij heimelijk zijn rozenkrans los en liet van tijd tot tijd een der kralen vallen, in de hoop om met behulp daarvan later den weg terug te vinden. Doch eenige uren, nadat hij weder te huis was, klopte de bevriende Indiaan aan en bracht hem, met de woorden: „Pater, gij hebt uw rozenkrans verloren," een handvol van de losse kralen terug.

Gedurende mijn verblijf te Janja verzocht een Indiaan een breekijzer van mij ten gebruike. Toen hij het na eenige dagen terugbracht zag ik dat er zilverdeeltjes aan de punt zaten. Kort daarop vernam ik dat hij door den onderprefect mishandeld en in de gevangenis geworpen was, omdat hij zeer rijk zilvererts verkocht had, dat hij beweerde op den grooten weg gevonden te hebben. Toen ik hem terugzag vertelde hij mij, dat men hem lang in den kerker gehouden had om hem te dwingen zijne mijn te verraden, maar dat hij standvastig bij zijne eerste verklaring gebleven was, zoodat men hem eindelijk had moeten loslaten. Aan mij deelde hij echter in vertrouwen mede, dat hij werkelijk een mijn van zeer kostbaar zwavelzilver kende, waarvan hij mij monsters toonde; hij nam daartoe echter slechts de toevlucht in den hoogsten nood, vooral wanneer hij zijne belastingen moest betalen. De aarde, die hij er uithaalde, droeg hij zorgvuldig uren ver weg en als hij zijn werk volbracht had, dekte hij de opening weder met graszoden en cactussen toe. Overigens leefde hij in eene ellendige hut en verdiende zijn sober onderhoud met het snijden van houten stijgbeugels.

In de zeer hooge streken der Cordillera heeft de natuurlijke gesteldheid verscheidene onaangename gevolgen voor den mensch. De verminderde luchtdrukking maakt zich aan eene onuitstaanbare loomheid en eene bemoeielijkte ademhaling kenbaar. Door de Spaansche Creolen wordt dit verschijnsel „veta", door de inboorlingen „puna" of „sorroche" genoemd. Men schrijft het aan de uitdampingen der metalen toe en, hoe ongelooflijk dit klinke, is het een feit, dat men het sterker waarneemt in de districten die rijk zijn aan metalen, dan in de andere zelfs hooger gelegene gewesten. De eerste kenteekenen van de „veta" doen zich gewoonlijk op omtrent 12,600 voet voor en bestaan in duizelingen, suising in de ooren, beneveling van het gezicht, waarop spoedig hoofdpijn en onpasselijkheid volgt. Komt men hooger dan voelt men vermoeidheid in de beenen, totdat het onmogelijk wordt een voet verder te zetten, de ademhaling ondervindt meer en meer belemmering, en daarbij voegen zich sterke hartkloppingen. Neemt men rust dan verminderen die verschijnselen, doch hervat men den tocht dan herhalen zij zich in sterker mate en gaan van bezwijming en braking vergezeld; het bloed springt uit oogen, neus en lippen, soms komt er bloedspuwing

bij, en meer dan eens is de dood het einde geweest. Veel hangt van het lichaamsgestel en de gewoonte af; de kustbewoners en de Europeanen, die voor 't eerst de Cordillera overtrekken, en daaronder dan voornamelijk die welke of zeer zwak of zeer dik zijn, lijden er het meest van. Bij een langdurig verblijf in de hooge bergstreken gewent het organisme zich aan die ijlere lucht. Sommige huisdieren zijn er volstrekt niet tegen bestand: katten kunnen op eene hoogte van 13,000 voet niet meer leven, en sterven na weinige dagen onder de verschrikkelijkste stuiptrekkingen.

Een andere vijand der reizigers in de Cordillera is de „surumpe," bestaande in eene allerhevigste oogontsteking, die door de sterke terugkaatsing der brandende zonnestralen van de schitterende sneeuwvelden veroorzaakt wordt. Daar namelijk in deze gebergten de lucht dikwijls oogenblikkelijk met zwarte wolken of de groengeele vlakte binnen weinige minuten met een sneeuwkleed bedekt wordt, waarop de zon door de vaneen gescheurde wolken begint te schijnen, wordt het onbeschermde oog zeer pijnlijk aangedaan. Men voelt een steken en branden, dat elke minuut heviger wordt; het oog ziet rood en de leden zwellen en bloeden. De smart is zoo hevig, dat zij dikwijls den lijder tot waanzin brengt en niet zelden ziet men Indianen aan den weg zitten, die het van pijn uitschreeuwen. Zij zijn ook aan dit ongemak meer onderworpen dan de Creolen, die zich door sluiers en groene brillen zooveel mogelijk beschermen.

Niet alleen in de mijnstreken, maar algemeen in het gebergte, bedient men zich van vier nauw verwante diersoorten als lastdieren: de lama, de alpaco of paco, de guanaco en de vigogne. Van deze is de lama verreweg het schoonst gevormd; zij gelijkt in houding op het hert, maar heeft door haren tengeren hals en fraaien kop een nog bevalliger vorm. Zelden zijn zij geheel wit of zwart, maar meestal geelachtig of zwartachtig bruin. Zij dragen een last van 100 pond en worden in de mijndistricten gebezigd om het erts langs de berghellingen, die te steil voor ezels of muilezels zijn, naar beneden te dragen. Als zij beladen moeten worden knielen zij neder, doch is de last te zwaar, dan staan zij niet op, voordat men er iets van heeft afgenomen; zij zijn zoo gewillig en volgzaam, dat noöit de zweep gebruikt behoeft te worden. Van hare wol weeft men eene grove lakensoort. De alpacos, kleiner dan de lama's, doch met een langer hals en fraaier gevormden kop, zijn zeer weerbarstig en schuw. De lange en zeer zachte wol wordt tot dekens en poncho's verwerkt. De guanaco is het grootste dier van dit geslacht en laat zich slechts moeielijk tot het dragen van lasten africhten. De wol is korter en minder fijn dan die van de lama. De vigogne staat naar hare grootte tusschen de lama en de alpaco, en de korte krullige wol is van uitstekende fijnheid. Al deze vier diersoorten hebben de zonderlinge gewoonte naar de personen en de voorwerpen te spuwen; de lama's en guanaco's doen het slechts als men hen tergt, doch de vigogne's en alpaco's spuwen ook naar degenen, die hun geen kwaad doen, en mikken met groote juistheid naar het gezicht. Onder de regeering der Inca's, toen aan bijna elke plant of dier, waarvan men nut trok, eer betoond werd, bewees men aan al deze dieren goddelijke hulde, omdat men hun de wol tot kleeding en het vleesch tot voedsel te danken had. In de tempels stonden hunne gouden en zilveren afbeeldsels en de

aarden vaatwerken voor huishoudelijk gebruik hadden ook dikwijls de gedaante dezer dieren.

Uit het plantenrijk van Peru verdient de coca eene bijzondere vermelding. De bladeren dier plant hebben op zich zelven geen smaak, doch krijgen dien, wanneer men ze, met een weinig kalk of asch vermengd, kauwt en zijn dan aangenaam zoet. Zij bezitten eene onbegrijpelijke kracht om tegen dorst en vermoeienis te vrijwaren en de Indianen hebben daarom altijd een lederen zakje met cocabladeren en eene kalebas met kalk of asch bij zich. Aldus toegerust ondernemen zij tochten van verscheidene dagen, zonder zich van andere levensmiddelen te voorzien.

Van dit uitstapje in het gebergte te Lima teruggekeerd, maakte ik mijne toebereidselen om Peru te verlaten en mij naar Ecuador te begeven, waarvoor ik spoedig scheepsgelegenheid vond. Op een fraaien avond wierpen wij het anker voor de stad Guayaquil, die zich zeer schilderachtig voordeed. De lange reeks huizen aan de waterzijde vertoonde eene dubbele reeks lichten, daar zoowel de eerste verdiepingen als de ruimten gelijkvloers verlicht waren. Daarachter verhieven zich de huizen der oude stad, het eene boven het andere. De vele voor anker liggende schepen en de afdrijvende houtvlotten, die allen vuren of lichten aan boord hadden, leverden een niet minder schoon tooneel op.

Guayaquil, de voornaamste havenstad, heeft thans eene bevolking van 24,000 zielen. Door de rivier Guayaquil, over welke eene brug van 1600 voet lengte ligt, wordt zij in twee deelen gesplitst. Alle huizen hebben balkons met luifels van zeildoek, tot beschutting tegen de brandende zonnestralen. Bijzonder uitstekende gebouwen vindt men niet, maar de gewone huizen zijn in den regel ruim en gemakkelijk en zien er net uit. Daar zij altijd van hout gebouwd worden, hebben er dikwijls noodlottige branden plaats. Ook de kerken zijn van hout, maar bezitten pannendaken. Op hooge feestgetijden is het gebruikelijk, dat lieden met trommels en trompetten zich op de klokkentorens begeven en het geluid der klokken, die met hamers of steenen geslagen worden, met allerlei dansen en marschen accompagneeren. De markten zijn altijd goed voorzien; in plaats van brood gebruiken de mindere klassen pisangs, die in groote hoeveelheden aangevoerd worden. Ook het gevogelte en de varkens worden met die vruchten gevoederd. Het belangrijkste artikel van uitvoer van dit gedeelte van Zuid-Amerika is de cacao.

Het genoegen van een verblijf te Guayaquil wordt voor den vreemdeling door de lastige insecten en vergiftige dieren veelal bedorven. Gedurende den regentijd komen de muskieten in zulke ontelbare zwermen te voorschijn dat men er niet aan kan ontsnappen, en de huizen wemelen zoozeer van de mieren dat het bijna onmogelijk is de levensmiddelen tegen haar te bewaren. Het is niets ongewoons, dat men, als het deksel van een schotel afgenomen of eene bus met ingemaakte levensmiddelen geopend wordt, den inhoud reeds door de mieren opgegeten vindt, die dan bij duizenden te voorschijn komen. De slangen zijn ook eene groote plaag van de stad en hare omstreken. Als tegengift voor hare beten gebruikt men de bladeren van de huaco, eene kruipende plant, die fijngestooten en tot koekjes ter grootte van een halven gulden gekneed worden. Zoodra men gebeten is moet men zulk een koekje in den mond steken en het zoolang kauwen totdat het zijn bitteren smaak geheel verloren heeft, waarna men een bad neemt en vervolgens aan 't zweeten

tracht te geraken. Ik zelf werd eens in de hand gebeten door eene koraalslang, 't geen voor eene doodelijke verwonding doorgaat. Ik gevoelde eene hevige branding in de wond, 't geen zich allengs uitbreidde en van een gevoel vergezeld ging, alsof ik een zwaar gewicht in de hand hield. Een inboorling gaf mij dadelijk een huaco-koekje dat ik kauwen moest en drukte onderwijl mijne hand zooveel mogelijk te zamen. Na omtrent vijf minuten verdween de bittere smaak uit mijn mond en nam ik vermindering van pijn waar. Na mij daarop in de rivier gebaad te hebben ging ik te bed, wikkelde mij zeer dicht in en kwam aan 't zweeten. De pijn in de hand was wel veel draaglijker geworden, maar ik gevoelde nog eene groote dofheid en zwakheid, waarop brakingen volgden. Ik dronk een glas amandelmelk en sliep een uur. Bij het ontwaken had ik koorts en eene harde drooge tong. Vier dagen lang was ik zeer ziek, maar toen begon de wond te veretteren en van dat oogenblik af dagteekende de genezing. Een hier inheemsche vogel, die, ofschoon slechts zoo groot als eene kip, tot het geslacht der gieren behoort, voert een verdelgingsoorlog tegen de slangen en andere vergiftige gedierten. Hij tast de slang aan en bedient zich van den rug zijner vleugels als een schild, bijt haar nabij den kop, vliegt dadelijk in de hoogte en hervat zijne beten zoo dikwijls, tot dat zijne vijandin gedood is. De inboorlingen merkten op, dat de vogel na zulk een strijd altijd van de huaco-plant at, waaruit zij afleidden dat deze een tegengift moest zijn, hetgeen ook door de ondervinding bevestigd werd. In de rivier Guayaquil houden zich veel alligators op, die meestal geharpoeneerd worden; soms zwemt een der jagers naar het ondier toe, houdt het met de eene hand een kip voor, maar stoot het te gelijk met de andere hand een mes in den weeken buik.

De weg, dien ik op mijne reis van Guayaquil naar Quito volgde, was voor een gedeelte zeer slecht. Na den nacht op eene boerderij doorgebracht te hebben, kwam ik den volgenden dag in het dorp Chimbo, van waar men een schoon gezicht op de Cordillera heeft. De eene bergtop rijst achter den anderen op, tot dat de hoogste in de wolken schijnt te verdwijnen. De bergweg begon hier opwaarts te loopen en leverde schier bij elke schrede moeielijkheden en gevaren op. Nu eens moest ik een smallen bergrug tusschen gapende afgronden aan beide zijden volgen, dan weder ging de weg over steile rotsmuren of door nauwe kloven. Des middags bereikte ik het einde van dien weg en te gelijk Huaranda, eene groote maar arme stad, waar de eenige bezitting der bewoners in muildieren bestaat, want het overbrengen der goederen tusschen Guayaquil en Quito is hun hoofdbedrijf. Het is hier altijd fel koud, deels wegens de hooge ligging boven den spiegel der zee, maar ook anderdeels wegens de nabijheid van den Chimborasso, die van hieruit gezien zich in de gedaante van eene reusachtige witte wolk aan den blauwen hemel voordoet.

De weg ging verder langs den voet van den Chimborasso. De lucht was buitengewoon zuiver en doorschijnend en het gezicht op den majestueusen berg in de hoogste mate indrukwekkend. Ik had hem reeds te Guayaquil gezien, op 50 uren afstands. Toenmaals bezweek ik onder de hitte, thans vroor ik bijna dood. Uit de streek der palmen en pisangs was ik in weinige dagen naar gewesten overgegaan, waar het plantenrijk niets meer dan eenige armzalige mossoorten opleverde. Na

in eene ellendige dorpsherberg overnacht te hebben, kwam ik den volgenden morgen in het dal San Juan en 's middags te Riobamba, thans een onbeduidend stadje; de oude stad telde 20,000 inwoners, die bede vreeselijke aardbeving van 1797 bijna alle onder de puinhoopen bij graven werden. De volgende dagreis bracht mij te Ambato, dat door dezelfde aardbeving verwoest werd, na reeds in 1698 door eene uitbarsting van de vulkanen Cotopaji en Carguairaso geteisterd te zijn, die zulke hoeveelheden heet slijk uitwierpen, dat verscheidene dalen er door aangevuld werden. Vijf uren verder ligt nog dichter bij den Cotopaji het stadje Tacunga, dat ook herhaalde malen door aardschokken geleden heeft. In 1689 bleven bij eene aardbeving van de 9 kerken slechts 1 en van de 700 huizen niet meer dan 4 staan. Bij de aardbeving van 1743 bevond een geestelijke zich juist in de kerk toen het dak instortte; na drie dagen werkens haalde men hem ongedeerd uit de ruïnen, maar zijne geestvermogens hadden zulk een schok ondergaan, dat hij zijn eigen naam vergeten had, zijne vrienden niet meer kende, zijn getijdenboek niet meer lezen kon en in alle opzichten kindsch geworden was. Zijn geheugen keerde ook later niet terug en van alles wat er vóor de aardbeving gebeurd was kon hij zich niets meer herinneren. Na nog eene goede dagreis kwam ik te Quito aan.

Deze stad, in 1534 gegrondvest, is buitengemeen schoon gelegen. Zij is de hoofdstad van Ecuador en telt tegenwoordig 80,000 inwoners. De breede en rechte straten snijden elkander rechthoekig en hebben in 't midden de Plaza major (het groote plein). De geheele westzijde daarvan wordt door het eenigszins sombere paleis der republiek ingenomen, hetwelk zoo kolossaal is, dat het de woning van den president der republiek, de ministeriën, de gerechtshoven, de thesaurie en de gevangenis van den staat bevat. Tegenover dat gebouw staat het raadhuis met een prachtigen gevel. De noordzijde wordt door het groote paleis van den aartsbisschop ingenomen en daartegenover verrijst de kathedraal, die in vergelijking met de andere trotsche gebouwen zich onaanzienlijk voordoet. In 't midden prijkt het plein met eene fraaie fontein van brons. Onder de kloostergebouwen verdient het voormalige Jezuïten-collegie vermelding. De prachtig bewerkte gevel der daartoe behoorende kerk is van porfier. De zes Korinthische kolommen aan weerszijden van het hoofdportaal zijn elk uit éen stuk graniet gebeiteld. Een aantal nissen bevatten beelden, waarbij die van de HH. Petrus en Paulus zich door meesterlijke bewerking onderscheiden. De vroegere bibliotheek der Jezuïten bestaat uit 20,000 deelen, waaronder vele oude kostbare werken. Van den omvang van dit trotsche gebouw kan men zich een denkbeeld vormen als men verneemt, dat een gedeelte daarvan met de kerk aan de geestelijkheid, een ander gedeelte aan de universiteit en het derde gedeelte aan het garnizoen tot kazerne afgestaan is. Een der grootste kloosters op aarde is het Franciskaner-klooster aan den voet van den berg Pichincha; de daarbij behoorende kerk bezit twee orgels, van welke het eene door een Italiaan en het andere door een Indiaan gebouwd is.

De bevolking van Quito is even als die van Lima zeer gemengd. De blanken zijn beleefd en gastvrij, doch zeer onbestendig van karakter. De mestiezen hebben met de blanken vele deugden gemeen, doch overtreffen hen in ondeugden. Zij zijn zeer schrander, fungeeren als rentmeesters op

landgoederen, oefenen de schilder- en beeldhouwkunst uit en leggen veel bekwaamheid als juweliers en goudsmeden aan den dag. De Indianen zijn klein maar gespierd, dienen veelal tot lastdragers en zijn als dienstboden dikwijls zeer getrouw aan hunne meesters. De kleederdracht der Spanjaarden en Creolen is die van het moederland en de dames zijn buitengemeen op juweelen verzot. Dans en muziek gaat bij alle standen boven alles.

Quito is beroemd wegens het uitmuntende ijs dat men er vervaardigt, de smakelijk ingelegde vruchten, de verfrisschende dranken en de fijne suikerwerken, die aan geen gastmaal mogen ontbreken. De inwoners zijn ongeëvenaard in de kunst om spijzen op veelsoortige manieren te bereiden. Zoo weet men 46 verschillende gerechten van maïs en 32 van aardappelen te maken. Er wordt hier eene ongelooflijke hoeveelheid kaas verbruikt, die men niet alleen met brood eet, en dan meestal gebakken, maar ook met aardappelen, maïs, augurken en nog met vele andere spijzen. De markt is een lust der oogen, omdat in de omliggende valleien de verschillendste klimaten heerschen, zoodat men schier bij elken stap in eene andere luchtstreek komt, waaraan dan de voortbrengselen beantwoorden. De Europeaan staat verbaasd als hij daar de ploeg en den sikkel te gelijk ziet behandelen, den zaaier en den dorscher op hetzelfde oogenblik aan het werk vindt. Hier verwelkt eene bloem en daarnaast opent zich de knop eener andere, ginds noodigen de rijpe vruchten aan de boomen tot plukken uit en daarnevens prijken andere nog pas met hare bloesems.

Het klimaat van Quito is zeer aangenaam en het weder buitengewoon bestendig. Van December tot Maart regent het bijna elken middag van half 1 tot 5 uur. Een sombere morgen behoort tot de zeldzaamheden en zelfs in den regentijd zijn de ochtenden en avonden zeer liefelijk. Door de zachte lucht staat de groei der planten bijna nooit stil, zoodat men de stad het altijdgroene Quito noemt en van haar zegt dat zij in den schoot der eeuwige lente rust.

De omstreken van Quito verdienen in den volsten zin des woords prachtig genoemd te worden. Van het terras van het paleis der regeering geniet men een der schoonste vergezichten, die op de wereld denkbaar zijn. Men ziet van dit standpunt niet minder dan 11 reusachtige met eeuwige sneeuw bedekte bergen, wier voet zich schijnbaar tot bij de stad uitstrekt. De hoogste zijn de Cayambe, de Imbaburu, de Iliniza, de Antisana, de Chimborasso en de veelal in rook en vlammen gehulde Cotopaji. De Cayambe (18,420 voet hoog) steekt nog 9000 voet boven het reeds zoo hoog gelegene Quito uit en doet zich met zijn koepelvormigen top, over welken de equator juist heengaat, zeer indrukwekkend voor. De krater is uitgebrand, even als die van de Antisana. Op de helling van dezen laatsten ligt het dorp van denzelfden naam, 13,500 voet boven de zee, hetwelk men voor het hoogste bewoonde punt der aarde houdt. De schoonste berg, van Quito uit gezien, is de Cotopaji, die de gedaante van een geknotten kegel heeft. De krater is voortdurend in werking, zoodat de berg des morgens en des avonds een reusachtige vuurtoren schijnt. Vele malen heeft hij het geheele gewest met angst en ontzetting vervuld. In 1738 verhief zijne vlam zich 3000 voet boven den top. In 1743 hoorde men zijn brullen op 200 uren afstands. In hetzelfde jaar had nog eene tweede

uitbarsting plaats, voorafgegaan door een onderaardsch gebulder, dat gedurende 5 of 6 dagen aanhoudend sterker werd. Daarop volgde een vuurspuwen uit den top en uit drie nieuwe kraters, welke zich op de zijde vormden. Tot op dat oogenblik was de geheele berg met sneeuw bedekt geweest, maar deze smolt nu door de stroomen lava, en dit water overstroomde het dal 5 uren ver, berokkende aan huizen, menschen en vee den ondergang en verwoestte een gedeelte van de stad Tacunga. Deze tooneelen van verwoesting duurden drie dagen en de streek drie uren ver rondom den voet van den vulkaan werd met vurige massa's overdekt. In Mei van 't volgende jaar begon de berg weder vlammen uit te werpen, hetgeen tot November duurde, toen er eene uitbarsting volgde. Deze maal werden er onberekenbare hoeveelheden asch naar buiten geslingerd, die met slijk en water vermengd waren. In 1768 werkte de vulkaan andermaal en wierp asch uit, in zulk eene mate dat de zon er geheel door verduisterd werd. In 1803 volgde er op nieuw eene uitbarsting, nadat de rook, de dampen en de vlammen sedert 20 jaar niet opgehouden hadden; het vuur was zoo hevig, dat de geheele hoeveelheid sneeuw en ijs, die de kruin bedekte, in éenen nacht smolt en de berg er bij het opgaan der zon donkerbruin uitzag. Het gebulder van den vulkaan werd te Guayaquil, dat 52 uren verwijderd is, gehoord als de onophoudelijke losbrandingen van zwaar geschut. Een andere nog werkzame vulkaan is de Pichincha, aan wiens oostelijken voet Quito gelegen is. Zijne zwaarste uitbarstingen vielen in 1535, 1575, 1660 en 1690 voor. Bij deze laatste werd de stad 12 dagen achtereen door een fijnen aschregen omhuld, die het daglicht onderschepte en de straten 2 voet hoog bedekte. De berg el Altar was vroeger nog hooger dan de Chimborasso, doch het inwendige vuur verteerde de wanden van den krater, zoodat deze, nadat de vulkaan 7 jaar hevig gewerkt had, instortten. Hetzelfde geschiedde in 1698 met de Carguairaso, wiens brokstukken eene oppervlakte van 8 vierkante Duitsche mijlen bedekten.

De beroemdste dezer bergen — die, voordat men den Dhawalagiri en den Everest gemeten had, voor den hoogsten der geheele aarde doorging — is de Chimborasso. Uit de zee aanschouwt men zijne aanzienlijke hoogte, doch hoe nader men bij den voet komt, des te meer schijnt die af te nemen. Hij wordt op ruim 26,000 voet boven de zee geschat en verheft zich omtrent 10,000 voet boven de naburige vlakte van Tapia. Zijne gedaante is die van een geknotten kegel met een koepelvormigen top. Daar er uit zijne noordzijde stroomen heet water te voorschijn komen lijdt het geen twijfel, dat hij van vulkanischen aard is, hetgeen ook wordt aangeduid door de welving van zijn top, het gevolg van de werking der veerkrachtige gassen.

Van Quito begaf ik mij naar Tumaco aan de kust en scheepte mij op de stoomboot, die daar eens in de maand passeert, weder naar Panama in.

HOOFDSTUK III.

Aspinwall. — Havaña. — Georgetown. — Tocht op den Essequebo in het binnenland van Britsch-Guyana. — Paramaribo. — Tocht op de Suriname in het binnenland van Nederlandsch-Guyana.

Aan dit stoombootreisje was niets bijzonders verbonden, evenmin als aan de passagiers. Wij hadden eene jonge zangeres aan boord, die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat kwinkeleerde. Zij stapte te Buenaventura aan wal, met het doel om naar Bogota te gaan, ten einde daar concerten te geven. Dat zou eene reis van 14 dagen zijn, deels met kano's, deels per muildier of zelfs wel te voet over slechte wegen, en daarbij minstens 18 uren regen in het etmaal. Wanneer de dame niet met eene levenslange verkoudheid te Bogota aangekomen is, dan heb ik geen verstand meer van weer of wind.

Op den avond van den vierden dag kwamen wij bij een eilandje, dat aan de stoombootmaatschappij behoort en nog eenige mijlen van Panama ligt. Wij wierpen daar het anker en moesten tot den morgen wachten eer de kleine veerstoomboot der maatschappij verscheen om de passagiers en de bagage over te nemen en naar Panama te brengen.

Ik maakte gebruik van de gelegenheid dat er den volgenden morgen een extratrein naar Aspinwall zou vertrekken, daar de van San Francisco gekomen stoomboot 350 passagiers had medegebracht, die ten spoedigste in staat moesten gesteld worden hunne reis naar New-York voort te zetten. De reizigers stroomden aan land en werden rechtstreeks naar de gereed staande spoorwagens geleid, want zij hadden nog aan boord ontbeten. De eene omnibus na de andere kwam uit de stad aan, en de trein werd aanhoudend langer, daar men er telkens nieuwe wagens aan vasthaakte. Daar schetterde een trompet en een twintigtal Nieuw-Granadasche soldaten (die zich dezen morgen nog niet hadden kunnen wasschen, ja het waarschijnlijk sedert de vorige week niet gedaan hadden) kwamen aanmarcheeren en posteerden zich, tot verbazing en vermaak der passagiers, aan de beide zijden van het plankier. Wat zij daar moesten uitvoeren begreep niemand, want, ware er eenig tumult uitgebroken, dan zouden zij met hunne eigen laadstokken afgerost zijn. Eindelijk klonk het bevel: „Allen aan boord!" hetwelk men in Amerika zoowel ten aanzien van spoortreinen als van schepen bezigt. Wie nog op den grond stond sprong in de wagens en wierp de helden die hem in den weg liepen omver, de locomotief liet haar gefluit hooren, en voort vloog de trein, die den weg van Panama aan de Stille Zee naar Aspinwall aan den Atlantischen Oceaan in 3 uren aflegt.

Aspinwall, dat pas door den aanleg van dien spoorweg over de

landengte van Panama in 't leven is geroepen, bestond aanvankelijk slechts uit lichte houten huizen en lootsen, van buiten met reusachtige letters beschilderd, die den voorbijganger moesten doen gelooven dat het voorname logementen of winkels waren. De armoedige gebouwtjes waren thans echter reeds vervangen door een aantal fraaie steenen gebouwen van twee verdiepingen. Er worden hier groote zaken gedaan, doch de winkels schijnen alle ten doel te hebben de vreemdelingen, die dadelijk doorgaan en hier zelfs niet overnachten als zij het vermijden kunnen, zooveel mogelijk af te zetten. Eveneens gaat het in de hôtels toe. De hier heerschende lucht is onuitstaanbaar. Men riekt als het ware de doffe, heete, koortsverwekkende dampen die boven de stad hangen en dankt den hemel wanneer men weder op de blauwe zee is en frissche lucht rondom zich heeft.

Wie zich hier dan ook vestigen doen dit alleen om in den kortst mogelijken tijd het meest mogelijke geld bijeen te schrapen en, wanneer zij er het leven afgebracht hebben, naar een koeler en gezonder klimaat terug te keeren; maar ongestraft geschiedt dit niet, want niemand verlaat dit koortsland met volkomen ongeschokte gezondheid. De meesten hebben er voor hun leven genoeg van en gewoonlijk zijn het alleen de erfgenamen die van het zuur verworven vermogen genieten.

Men onderscheidt de inwoners dadelijk van de vreemdelingen, die ten minste eene menschelijke gelaatskleur hebben. De eigenlijke burgers van Aspinwall zien er nog meer groen dan geel uit, de lippen zijn kleurloos en om de oogen hebben zij donkere kringen. In dien toestand heb ik menschen gezien, die nog geen rond jaar in dit pesthol hadden gewoond. Men kan het hun dus niet kwalijk nemen, dat zij dolle prijzen vorderen voor al hetgeen zij verkoopen of verrichten.

Ook ik liet Aspinwall zoo spoedig mogelijk achter mij en nam, daar er op dat oogenblik geen stoomboot afvoer, passage op een zeilschip naar het eiland Cuba. Ik wist dat dit eene lange reis zou zijn, doch onderwierp mij daar liever aan dan langer op het land te vertoeven. Twee dagen na ons vertrek ontstond er volkomen windstilte, doch voor deze teleurstelling werden wij schadeloos gesteld door een merkwaardig natuurverschijnsel, namelijk een fraaien kring rondom de zon die in de schoonste regenboogkleuren fonkelde, terwijl het binnengedeelte van het diepste azuur was.

Den volgenden dag passeerden wij het eiland Orchita, 8 mijlen lang en 3 mijlen breed. Ofschoon het een heerlijken plantengroei vertoonde, zeer geschikt om kolonisten aan te lokken, was het onbewoond gebleven, hetgeen met vele eilanden in de nabijheid van het vasteland het geval is, daar zij aan dezelfde regeering als die van dat vasteland behooren en niemand zich gaarne op bekrompen eilanden vestigt, wanneer hij aan de kust nog zooveel plaats vindt om zich in alle richtingen, die hij wenscht, uit te breiden.

Op een avond zag ik een half uur na middernacht naast de zeer hoog staande volle maan plotseling een boog verschijnen, die met al de kleuren van een regenboog, hoewel bleeker, prijkte. Ofschoon dit hemelverschijnsel volkomen op een maanboog geleek, stond het toch niet recht tegenover de maan. Het bleef omtrent 10 minuten volkomen stil en begon zich daarop zeer snel te bewegen en te zakken, tot dat het onder den horizon verdween. Den volgenden nacht zagen wij op de

zee, eene kwartmijl van ons verwijderd, eene heldere vlam, die zich naar het zuidwesten bewoog en de lucht verlichtte. In de daaraanvolgende dagen werd het slecht weder; hevige rukwinden teisterden het schip, zwaar rolde de donder en de regen stortte bij stroomen neder. Wij hadden veel hinder van den reuk van het gedroogde vleesch, waarmede het schip beladen was en dat thans sterker scheen uit te dampen dan te voren. Des te meer verheugden wij ons dus, toen wij reeds op een afstand van 3 mijlen bemerkten dat wij de kust van Cuba naderden, door de welriekende geuren, welke de rijke plantenwereld van dat eiland voortbrengt. Gedreven door eene strooming, die een gevolg van den Golfstroom was, kwam ons vaartuig nu met spoed voorwaarts.

Daarop kregen wij in den vroegen morgen den vuurtoren van Havaña in 't oog, stevenden door den smallen ingang de ruime haven binnen, die aan 1000 oorlogschepen plaats zou kunnen bieden, en voeren dicht onder de kanonnen van het op eene rots gelegen kasteel Moro voorbij. Hoog van de batterijen wapperde de geel-roode Spaansche vlag en van seinpalen fladderden tallooze wimpels. Aan de andere zijde van de haven ligt ook eene sterkte, het fort der Landpunt geheeten. Aan beide kanten van de lange monding der haven verrees de eene batterij boven de andere en daarachter zag men de muren der stad zelve. Boven die muren staken de vriendelijke gebouwen van Havaña uit: witte huizen met donkerroode daken, gebouwen met kanteelen, terrassen en balkons, torens en koepels, alles liefelijk met geboomte vermengd. Juist bij de aankomst galmde ons uit de verte plechtig klokgelui te gemoet. In het rond lagen meer dan 200 koopvaarders voor anker en toen wij onder het kasteel Moro aanlegden werden wij dadelijk door een aantal tentbooten omringd, wier opvarenden ons de heerlijkste vruchten kwamen aanbieden. Aan den wal waren halfnaakte negerslaven in groepen met laden en lossen bezig. Reeders en kooplieden, met gestreepte linnen jassen en breedgerande Panama-hoeden op het hoofd, stonden ijverig over hunne zaken te spreken.

Wij gingen bij den kapitein-generaal (of gouverneur-generaal) onze opwachting maken en werden daarheen geleid door smalle straatjes, waar de uitwademingen van gedroogd vleesch en visch, welke tot de voorname levensmiddelen der slaven behooren, onze reukorganen zeer onaangenaam aandeden. Het paleis van den gouverneur beslaat volkomen eene der zijden van het groote Exercitie-plein. In het benedengedeelte zijn localen voor de kooplieden ingeruimd, om tot beurs te strekken. Wij werden hier door de schildwachten met honneurs ontvangen, gingen een breeden marmeren trap op en werden door een reeks van vertrekken geleid, wier wanden in den Moorschen stijl beschilderd waren op eene wijze die aan de Alhambra te Granada deed denken. Eene dezer kamers bevatte, behalve verscheidene portretten van vroegere gouverneurs, twee groote schilderijen, van welke de eene de landing van Columbus op Cuba en de andere Pizarro, zijne schepen verbrandende, voorstelde. Hier troffen wij den gouverneur-generaal aan, die ons zeer beleefd ontving en een lang gesprek met ons voerde.

Nog denzelfden dag gingen wij een bezoek aan een koopman brengen, aan wien wij een recommandatie-brief hadden en die op eene buitenplaats woonde. Wij staken met eene roeiboot de haven dwars over naar Regla, een plaatsje dat in eene moerassige kuststreek ligt, waar zee-

schuimers, slavenhandelaars en ander gespuis een toevluchts-oord zoeken Wij beklommen daar eene volante en reden naar Guanabacoa, het zomerverblijf der voorname inwoners van Havaña. De volante is eene op riemen hangende koets met reusachtige wielen, zoo groot als de koets zelve. Onze koetsier droeg een strooboed van wel 3 voet hoogte, eene huzaren-uniform met gouden tressen en ruiterstevels met groote zilveren sporen. De smalle wegen op Cuba zijn geheel ongeplaveid; op de eene plaats heeft de regen er diepe gaten in gespoeld, eene andere plek is weder met zware steenen bezaaid; maar door middel van de groote wielen vliegt de volante over al die hindernissen heen. De omstreken der stad zijn niet meer, gelijk in vroeger tijd, met plantages bedekt, want de grond is thans uitgeput, zoodat men de suiker- en koffie-ondernemingen verder in het binnenland op verschen bodem heeft moeten aanleggen, Wij zagen dus aan de beide zijden van den weg slechts hier en daar eene aanplanting, soms ook een stukje maïs-land of eene groep palmen. Guanabacoa ligt op eene rotsige hoogte en bestaat uit gewone gewitte huizen van twee verdiepingen. Weldra bereikten wij het doel onzer reis, een fraai landgoed buiten de voorstad. Van deze hooge plaats genoot men schoone vergezichten. Rechts zag men het kasteel Coxemar, aan gene zijde van Havaña het sterke fort el Principe, en op een heuvel aan den uitersten linkerkant een kruis, hetwelk men zegt dat daar nog door Columbus geplant is.

Toen wij des avonds door de nauwe straten van Havaña terugkeerden ontmoetten wij verscheidene slaven, die overeenkomstig de verordeningen lantaarns droegen, en eenige met sabels en dolken gewapende heeren, die het midden der straat hielden. Ofschoon men veel van nachtelijke gewelddadigheden hoort, was er toch geen policie of nachtwacht te zien.

Vroegtijdig op den volgenden morgen ging ik de kathedraal bezoeken die van gehouwen steen is opgetrokken en een piramidalen gevel heeft, met torens aan de beide zijden. Het inwendige maakt indruk door den grootschen eenvoud. Vóor het rijk versierde hoogaltaar ligt een vloer van marmermozaïk en aan de rechterijde staat een marmeren gedenkteeken voor Columbus. Op een medaillon is zijne beeltenis in basrelief voorgesteld, de linkerhand op eene globe rustende en met de rechterhand op Amerika wijzende. Onder het medaillon bevinden zich een anker, een kompas en andere zinnebeelden van de zeevaart. Het lijk werd in 1506 te Valladolid in Spanje bijgezet, in 1513 naar Sevilië, in 1536 naar St. Domingo, en, na den afstand van de Spaansche bezittingen op Haïti aan de Franschen, in 1795 in eene vergulde looden kist naar Havana overgebracht. De begrafenis geschiedde hier met de grootste plechtigheid.

Ik had gelegenheid ook eene gewone begrafenis te zien. Zoodra er een persoon van rang overleden is wordt er in de voornaamste kamer van het huis eene hooge, met laken of zijde van zwarte kleur bekleede estrade opgericht, waar men een aantal brandende waskaarsen omheen plaatst en die de open kist draagt, waarin het feestelijk uitgedoste lijk ligt. Nadat de vrienden en bloedverwanten met volantes aangekomen zijn, wordt de lijkbaar met de kist dwars op een dier rijtuigen gezet, die met zwart laken bekleed is, gelijk ook de koetsier zwarte kleeding draagt en de paarden met zwart behangen zijn. Achter het lijk volgen de slaven

met lange roode jassen, opgetoomde hoeden met gouden galon en rottingen in de hand. Aldus trekken allen in optocht naar de begraafplaats, waar, na de gebruikelijke gebeden, het lijk uit de kist genomen, in het ondiepe graf gelegd en met aarde bedekt wordt. De kist neemt men weêr mede, om voor andere lijken te dienen. De geele koorts bevolkt de kerkhoven inzonderheid met vreemdelingen, want men berekent dat viervijfden dergenen, die hier uit Europa aankomen, de prooi van die vreeselijke ziekte worden.

De huizen der gegoede inwoners bezitten twee verdiepingen en maken een vierkant uit met een binnenplein in 't midden, waar galerijen omheenloopen. De voorgevel is meestal wit, blauw of geel beschilderd. De huizen der voorsteden zijn alle van hout en worden volgens opgegeven teekening in de Vereenigde Staten getimmerd en dan hierheen gezonden. De aanbouw buiten de ringmuren neemt voortdurend toe, zoodat de stad thans, met inbegrip van de voorsteden, wel 200,000 inwoners telt, waaronder slechts 40,000 blanken.

Het bontste gewoel heerscht op de groote markt, waar de beweging reeds vóór het aanbreken van den dag bij kunstlicht begint, daar het later te heet wordt. Visch, groenten, vruchten, vleesch, vindt men hier alles in overvloed ten verkoop uitgestald; zwaar beladene karren, getrokken door ossen die met de hoorns aangespannen zijn, dringen door de menigte heen; de mannen zijn allen met breedgerande hoeden van stroo of boombladeren gedekt en de vrouwen dragen lasten vruchten en groenten op het hoofd. De beide geslachten rooken onder hun werk met den grootsten ijver sigaren. De boeren berijden kleine paarden, dragen buiten den hoed slechts een hemd en een broek en hebben altijd een lang mes in den gordel. De markt is van booggangen omringd, onder welke de uitventers in het regenachtig seizoen eene beschutting zoeken. De lucht die hier heerscht is verre van aangenaam en blijft nog lang na afloop van de markt (die tusschen 7 en 8 uur door de laatste verkoopers verlaten wordt) op deze plaats hangen. Vrije blanken komen bijna nooit ter markt; het zijn slechts negers en kleurlingen die de benoodigde inkoopen voor de huishoudingen doen, en daar deze zeer luidruchtig zijn en om de geringste nietigheid schateren van 't lachen, terwijl ook hun mond geen oogenblik stilstaat, heerscht er altijd een oorverdoovend geweld, gepaard met een gebarenspel, met bewegingen van handen en voeten, die geen Europeaan zou kunnen nabootsen. Zelfs balletmeesters zouden hier nog een lesje kunnen nemen!

Zoodra de dag aanbreekt wordt het ook op de andere straten en aan de haven levendig en stroomen de belanghebbenden naar de beurs, waar de zaken tusschen 6 en 7 uur afgedaan worden. Midden op den dag echter, wanneer in de groote steden van Europa de eigenlijke drukte eerst begint, heerscht te Havaña eene doodsche stilte. Zelfs de karrevoerder ligt in de schaduw van zijn wagen te slapen en de vruchtenverkooper sluimert zoetelijk naast zijne ananassen. Nedergelaten jalousiën weren de zonnestralen uit de vertrekken, zonder de bewoners van het huis van het gezicht op de straat te berooven. De dames maken het zich daar binnen gemakkelijk en brengen in een zeer luchtig morgengewaad den tijd met praten of piano-spelen door. In dat costuum gaan zij ook met de volante uit (want nooit betreedt de voet eener voorname Havaneesche dame den gemeenen grond), om naar de winkels te rijden, waar

de bedienden haar de goederen aan het rijtuig ter bezichtiging komen aanbieden. Dit geschiedt echter slechts in de vroege morgenuren, want later op den dag verdwijnen de dames met hare volantes, om eerst tusschen 6 en 7 uur weder te voorschijn te komen.

Omstreeks 5 uur beginnen zij zich gereed te maken voor het diner. Het costuum is dan in het algemeen gelijk aan dat van den morgen, doch met kanten bezet. De schoenen zijn van wit satijn. Het hoofd wordt altijd bloot gedragen, met slechts eene bloem of eene schildpadden kam in het zwarte haar. De tafel is in de voorname familiën (die er, naar den eisch der mode, een Parijschen kok op nahouden) altijd fijn en uitgelezen, maar niet degelijk. De schotels zijn talrijk, maar een Engelschman die er zijn nationalen roastbeef of plumpudding verwachtte zou zich deerlijk bedrogen vinden. Voor vreemdelingen zijn de spijzen bijna oneetbaar wegens de overdaad van Spaansche peper waarmede zij bedorven worden, en degeen, die dit misschien smakelijk vindt of verdragen kan, wordt afgeschrikt door de te vele olie die er mede vermengd is. Bij plechtige gelegenheden deinzen de Creolen voor geen uitgaven terug om eene kostbare tafel aan te richten, zoodat er wel diners bekend zijn, die 10,000 gulden gekost hebben.

Eerst na het middagmaal begint het eigenlijke leven te Havaña. Zooveel mogelijk naar de Parijsche mode gekleed verlaat elk Havanees zijne woning en voor alle deuren staan volantes te wachten, om de dames naar de Alameda, de voorname wandelplaats, die buiten den muur ligt, te brengen. Het hooge tropische geboomte maakt haar zeer bekoorlijk, zoodat zij te Havaña is wat de boulevards te Parijs, de parken te Londen zijn. Langs de zijden loopen trottoirs, die door ijzeren hekken van de daaraan belendende particuliere tuinen worden afgescheiden. Op de rijwegen toonen de ruiters hunne heerschappij over hun paard of wisselen complimenten met de in 't wit gekleede dames in de volantes, die wederom geenerlei hoofddeksel dragen, maar met ontblooten hals en hoofd eene versche bloem tot eenig sieraad hebben.

De oude huizen, die er eenigszins als middeneeuwsche vestingen uitzien, bezitten geen vensters aan de straatzijde, hetgeen wel het geval is met de nieuwere huizen. In deze kan men des avonds van buiten af een blik in het salon werpen, hetwelk aan den kant van de straat ligt en tot op den grond neerloopende vensters heeft voor welke geen gordijnen hangen; de eenige bescherming is eene ijzeren balustrade aan de buitenzijde. De zindelijkheid en meubeleering der meer afgelegene vertrekken, die tot woon- of slaapkamers voor het gezin bestemd zijn, laat dikwijls veel te wenschen over; maar aan het salon, dat volgens het gebruik voor de blikken der voorbijgangers moet openliggen, is meer zorg besteed. Het wordt verlicht door eene enkele lamp, die van de zoldering afhangt. Het maakt een vreemden indruk op den vreemdeling, die des avonds zulk een huis passeert, dat hij midden in het salon de volante geplaatst ziet, die daar als het gewichtigste meubel eene eereplaats inneemt, terwijl er rechts en links van dat rijtuig stoelen geplaatst zijn. Niet zelden nemen de jonge dames op de banken van het rijtuig plaats, terwijl de andere leden van het gezelschap in schommelstoelen zitten te wiegelen. Soms is het salon donker, maar dan kan men zeker zijn, dat de familie zich naar den schouwburg of naar het Exercitie-plein begeven heeft. Hier verzamelen de heeren, met den stok met gouden

knop in de hand, zich des avonds, om over de politiek te praten en luisteren de dames, in hare volantes gezeten, naar de goede militaire muziek die er wordt uitgevoerd. Op het plein, dat voor een gedeelte uit een groot grasperk bestaat en door een ijzeren hek omgeven is, prijkt in 't midden het marmeren beeld van Ferdinand VII van Spanje.

Niet slagende in mijne pogingen om van Cuba naar Venezuela te komen, maakte ik gebruik van de gelegenheid om mij met een zeilschip naar Georgetown in Britsch-Guyana te begeven. De reis leverde weinig bijzonders op, zoodat wij zonder ongevallen de monding der Demerary binnenliepen. Een aantal visschersvaartuigen en booten met driehoekige zeilen kwamen ons te gemoet, doch de stad bleef nog achter de ondoordringbare gordijn eener tropische plantenwereld verborgen. Alleen de majestueuse vuurtoren stak hoog genoeg het hoofd op en weldra begonnen de reusachtige schoorsteenen der kookhuizen van de op den westelijken oever der rivier gelegene suikerplantages elkander op te volgen. Eindelijk lag Georgetown, door honderden masten omringd, op den oostelijken oever voor ons. Reeds neigde de zon ten ondergang, toen wij langzaam, tusschen de rijen der koopvaarders door, het fort William Frederick, naast hetwelk de vuurtoren zich verheft, voorbij voeren. De bemanning der kustvaarders bestond uitsluitend uit negers en kleurlingen, die halfnaakt met het lossen van koopgoederen bezig waren en dit werk met een eigenaardig gezang accompagneerden.

Het avondschot van het fort werd door het luiden der scheepsklokken beantwoord, waarna zich de militaire muziek liet hooren, die verzacht en getemperd op den avondwind tot ons kwam. Het gezang en gejoel op de schepen verstomde en weldra werd de diepe stilte alleen afgebroken door het roepen van dezen of genen kapitein aan wal, die eene boot ontbood om naar zijn schip terug te keeren. Men hoorde niets dan het eentonige klotsen der golven tegen de wanden der schepen.

Het aanbreken van den morgen werd ook door een kanonschot verkondigd, hetwelk het sein voor de beweging van een nieuwen dag was. Ontelbare booten, met de producten der plantages beladen, roeiden de rivier op en af, om de stad van gevogelte, visch, groenten en vruchten te voorzien. In het dichte geboomte aan de oevers schalden de vogels en de landingsplaats vulde zich met krijschende negerinnen, die de booten afwachtten om den inhoud op te koopen. De breede straat, die wij aan wal insloegen, liep langs den vuurtoren en terstond maakten wij van de gelegenheid gebruik om langs de 140 trappen naar diens galerij op te klimmen, ten einde van daar een blik op de stad te werpen. Het panorama, dat wij op dat hooge standpunt voor ons hadden, was verrukkelijk schoon. Zoo ver het oog reikte, tot aan den uitersten gezichtseinder, lag de woelende zee voor ons. De lichte visschersbooten dansten op den top der golven, om een oogenblik daarna in de diepten te verdwijnen, terwijl de zware kustvaard rs de baren recht doorsneden en deden schuimen. Beneden ons woeien de veelkleurige vlaggen van de masten en voor ons uit vertoonde de stad hare schoonheden onder de afwisselendste vormen, hare vriendelijke houten huizen met levendige kleuren, hare kerken en openbare gebouwen, hare duizenden glanzig groene palmen en hare breede straten, waar de grachten als aderen doorheen liepen. Ver in 't westen zagen wij de dichtbegroeide oevers van den Essequebo en in

onze nabijheid slingerde zich de Demerary als een zilveren lint door het groene landschap.

In de stad heerschte veel levendigheid; wij ontmoetten negers met zware vrachten op het hoofd, negerinnen die ijs te koop boden, jongens en meisjes met flesschen en manden die eene of andere koopwaar inhielden, en kleurlingen van alle denkbare tinten. Karren met knarsende wielen en bespannen met muildieren vermeerderden de drukte. De huizen, bijna alle van twee verdiepingen, zijn doorgaans met een tuin omringd, door eene sloot of vaart van den belendenden tuin afgescheiden. Fraaie wandelwegen zijn met de heerlijkste oranjeboomen beplant en op de groene pleinen heeft men gelegenheid de uitgebreidste bloemenwereld te bewonderen. Des avonds werd het tooneel nog ongemeener. In het huis, waar ik mijn intrek had genomen, drongen door de openstaande vensters bijna bedwelmende balsemgeuren uit de tuinen aan de overzijde binnen; ontelbare cicaden en krekels doorliepen in koor alle hoogere en lagere tonen die tot hunne beschikking stonden; in de nevelige lucht, die onder den glans van de maan en de heldere avondster als het ware schitterde, dansten tallooze lichtgevende insecten, die ik als achter een half doorschijnenden sluier zag; wandelaars, die zich door opgezette regen- of zonneschermen tegen den even nadeeligen dauw trachtten te beschermen, vulden de straten en verderop hoorde ik de luidruchtige muziek of het klagend gezang van dansende negers. Door al deze indrukken onweêrstaanbaar geboeid zocht ik eerst laat mijne hangmat op, doch hier werd mijn genoegen vergald door de zwermen bloeddorstige muskieten, die door de vensters waren binnengedrongen.

De koloniën Berbice, Essequebo en Demerary, waartoe Georgetown (dat vroeger Stabroek heette) behoort, werden in 1814 door Nederland aan Engeland afgestaan en vormen het tegenwoordige Britsch-Guyana, dat zich snel ontwikkelde en tot bloei kwam, totdat de vrijverklaring der slaven in 1838 een grooten schok aan die welvaart toebracht. De vrije neger is te lui om meer dan een of twee dagen in de week te werken en verdient dan bij het hooge dagloon genoeg om er de volgende dagen aangenaam van te leven. Men heeft in het gebrek aan arbeiders trachten te voorzien door immigranten; doch met uitzondering van die, welke in keerkrinsgewesten geboren zijn, kunnen zij het klimaat niet verdragen en zelfs Portugeezen van Madera stierven snel. Van 400 inboorlingen uit de Rijnprovinciën en Wurtemberg, die hier van 1839 tot het begin van 1841 aankwamen, waren er in 1844 nog slechts 20 over. In hetzelfde tijdsverloop verminderden 10,000 Portugeezen tot 3000.

Georgetown telt 25,000 inwoners, waaronder 4000 blanken, meerendeels Engelschen, daar slechts weinige der vroeger hier gevestigde Hollanders gebleven zijn. Omdat de stad op aangeslibden grond staat, onmiddellijk aan de kust, rusten de meestal van hard hout gebouwde huizen op palen, die 3 a 4 voet boven den grond uitsteken. Uit hoofde van het gebrek aan zoet water bezit elk huis een bak waarin men het regenwater opvangt, dat echter bij de groote hitte snel verdampt. Men heeft dus Artesisehe putten trachten te boren en wel met goed gevolg. Eene van deze vertoont de eigenaardigheid, dat het water met de eb en den vloed daalt of rijst.

Er wordt veel zorg aangewend om de straten zindelijk te houden, en bovenal mag zich daarop geen varken laten zien. Er vallen dus bijna

dagelijks komieke schermutselingen tusschen de policieagenten en de eigenaars van varkens voor. Slagen deze laatsten er in, het knorrende monster aan de handen der buitzieke agenten te ontrukken en het over den drempel binnen het huis te trekken, dan is het vrij en behoeft de bezitter geen boete te betalen. Zulk een strijd echter, dien honderden negers werkeloos aanzien, omdat zij zware straf zouden krijgen indien zij er zich mede bemoeiden, loopt doorgaans het slechtst voor den armen twistappel af, daar de agenten groote messen bij zich hebben, om dadelijk als de overwinning hun dreigt te ontgaan, het dier een houw in de pooten te geven.

De zindelijkheid wordt ook loffelijk in het oog gehouden in de ziekenhuizen en de groote kazernen. Deze laatste strekken tot huisvesting van eenige troepen die geheel uit negers bestaan. In hunne roode uniformen en witte pantalons zien zij er met hunne zwarte handen, zwarte gezichten en wollig haar kluchtig genoeg uit; doch door de verschillende kenteekenen van hun stam, die hun reeds in de vroegste jeugd op het voorhoofd, de slapen, de wangen of de mondhoeken ingebrand zijn, krijgen zij iets barbaarsch.

De meeste negers zijn Christenen en behooren òf tot de katholieke kerk òf tot die der baptisten. Men vindt hier twee kathedralen, de eene van de episcopalen en de andere van de katholieken. Onder de andere openbare gebouwen munt het imposante stadhuis uit, met een zeer groot plein er voor. In de nabijheid ligt de markt, door fraaie winkels omgeven. De banken, aan welke hier het vleesch enz. te koop wordt gesteld, strekken zich tot aan het slachthuis bij de rivier uit, waar alle vee geslacht en gereinigd moet worden. De overblijfselen worden in de rivier geworpen, waar haaien en andere roofvisschen er reeds op wachten. Het getal dezer vraatzuchtige monsters is onberekenbaar, en wee dengeen die hier door een misstap in het water stort. Tijdens mijn verblijf viel een neger op die plaats in de rivier en een half uur later bij de eb vond men nog slechts eenige afgeknaagde beenderen van hem terug.

De markt is doorgaans goed van vleesch en gevogelte voorzien, maar desniettemin zijn beide hoog in prijs, daar al het vleesch, dat niet op den dag verkocht wordt, reeds des avonds begint te bederven. Men kan ook de zeer smakelijke visschen uit de rivieren van het binnenland niet aanvoeren, want bij de heerschende vochtige warmte blijven zij slechts weinige uren versch. Ganzen en kalkoenen worden veel uit Noord-Amerika overgebracht, even als de boter, omdat de koeien zoo weinig melk leveren, dat alleen op de grootste hoeven mogelijkheid bestaat om boter maken. De prijzen van vleesch, gevogelte, visch enz. zijn aanmerkelijk hooger dan in Europa; voor eenige kleine vertrekken moesten wij meer dan 100 gulden huur in de maand betalen, en aldus is het duidelijk dat ook Georgetown tot die steden van Zuid-Amerika behoort, waar bijna elk uur verblijf met goud betaald moet worden. Het voornaamste voedsel der armere klassen bestaat in pekelvleesch, gezouten visch en eenige gebakken of gekookte pisangs. Op de vruchtenmarkt liggen de meest verschillende producten van de noordelijke en de tropische gewesten bij elkander, doch ik miste er onze druiven en verschillende bessensoorten. De appel-, peeren- en abrikozenboomen komen hier zelden tot bloeien en dragen nooit vruchten. Eene zeer geliefkoosde spijs is de palmkool, die met de fijnste Europeesche groenten kan wedijveren en ongeveer als

asperges smaakt; doch het is jammer dat elke schotel van dien aard aan een palmboom het leven kost, want deze wordt omgehouwen, om de kool, die aan den top tusschen het gebladerte groeit, te verkrijgen.

De in West-Indië algemeene gastvrijheid heerscht ook te Georgetown. Ik maakte gaarne gebruik van de uitnoodigingen bij de Hollandsche familiën, in welke ik een hartelijken toon aantrof, geheel anders dan in de stijve Engelsche kringen, waar men veel gekunstelds waarneemt. Bij de inwendige inrichting van de huizen der gegoede bewoners is alles aangewend om er de lucht zooveel mogelijk doorheen te laten spelen, hetgeen door het openzetten van deuren en vensters nog bevorderd wordt. Als men deze laatste opent worden tegelijk de groene jalousiën nedergelaten. In het midden der woning gelijkvloers ligt de eetkamer, aan elke zijde door een vertrek geflankeerd. De keukens zijn in bijgebouwen geplaatst. Kelders en souterrains kent men hier niet. Steenen huizen vallen niet in den smaak, daar het gebleken is, dat zij in den regentijd bedompt en ongezond zijn. De houtwerken en vloeren worden wekelijks eenige malen met citroensap of andere scherpe vruchtensappen gewreven, hetgeen niet enkel tot zuivering dient, maar ook de lucht verfrischt en een aangenamen geur verspreidt.

Bij de beide seksen merkt men onder alle klassen eene bleekgeele gelaatskleur op, ofschoon de personen uit de hoogere standen zich nooit aan de stralen der morgen- of middagzon blootstellen. Ook de pas aangekomen Europeaan verliest de bloeiendste kleur na een verblijf van drie of vier maanden spoorloos. De zucht naar vermaak is algemeen en een bal is het toppunt van genoegen in alle standen, van de hoogste tot aan die der armste negers. Ik woonde een dier bals bij, dat door den rijksten ingezetene van Georgetown gegeven werd. Het begon te 10 uur en de heeren moesten er in zwarte kleeding verschijnen. Bij het souper waren de kostbaarste gaven der natuur op de kleinste ruimte vereenigd, en de wijnen, die vooraf met ijs waren afgekoeld, hadden hun vaderland van de Kaap de Goede Hoop tot de Rijnlanden. Het feest eindigde te 4 uur in den ochtend. De man van de wereld ijlt den volgenden morgen te 11 uur in witten jas en witten pantalon, met een zijden das nonchalant om den hals geknoopt, naar de koningin van het bal, om naar haar welstand te informeeren, in de hoop dat hij als uitverkorene tot het luncheon zal genoodigd worden. Bij het middagmaal moet men altijd met den zwarten rok en den zwarten pantalon verschijnen. Zoodra het 5 uur is snelt alles, wat zich eenigszins tot de voorname wereld rekent, naar de wandelplaats, die de „Ring" wordt genoemd. Men begeeft zich doorgaans daarheen in een „gig," een licht rijtuig met twee wielen. De jonge dames zetten zich ook wel te paard en begeleiden, omzwermd door een aantal cavaliers, het rijtuig waarvan hare moeder zich bedient.

De Europeanen maken ook hier gelijk in alle koloniën de eigenlijke aristocratie uit en zonderen zich streng van de verschillende rassen der kleurlingen af, die weder op hunne beurt, naarmate zij dichter bij de Europeanen staan, met des te dieper verachting op de andere rassen nederzien. De kleurlingen trachten op hunne gezelschappen en bals de Europeanen na te bootsen; doch ten gevolge van het onmatig gebruik van wijn of sterken drank worden de aanvankelijk in acht genomen vormen spoedig uit het oog verloren en de met allen glans begonnen bijeenkomsten eindigen met bebloede koppen en verscheurde kleederen. De woeste dansen

der negers heb ik dikwijls bijgewoond. Eene trommel, die uit een vat of een hollen boomstam bestaat, bespannen met de huid van eene koe, een os, eene geit of een schaap, speelt daarbij de hoofdrol. De danseressen, in wit mousseline gekleed met reusachtige koralen kettingen behangen, bewegen zich met hare dansers in een gematigd tempo; maar allengs neemt de ijver der muzikanten toe; de trommelslagen, meestal nog door een triangel of eene viool geaccompagneerd, worden sneller en heviger, en in dezelfde mate beginnen de dansende paren zich woester te betoonen, de dans ontaardt in vreeselijke sprongen en lichaamsverdraaiingen en eindelijk storten zij uitgeput neder, waarop andere dansers, onder het gejuich der omstanders, hunne plaats innemen. De voor den Europeaan zoo onuitstaanbare lucht, die aan den neger eigen is en die men reeds op 5 of 6 schreden afstands bemerkt, wordt in zulk eene vergadering eene verstikkende atmospheer. Men vertrouwt zijne ooren nauwelijks als men de namen der aanwezigen hoort. Cicero danst met Proserpina, Mercurius met Cleopatra, Nelson drukt Neptunus de hand, Nero omhelst Napoleon; Romulus en Remus, Blucher en Wellington komen aansnellen om deel aan het feest te hebben, of Venus noodigt Hombre, Whist en Spadille uit om meê naar huis te gaan. Deze wonderlijke namen zijn nog herkomstig uit den tijd, toen de planters gewoon waren namen aan de kinderen hunner slaven te geven, waarbij dan een gril, eene groote gebeurtenis of deze of gene herinnering over de keus besliste.

Nog meer dan op het dansen zijn de negers op hanengevechten en wedrennen verzot, waarbij zij evenveel lust in weddingschappen betoonen als de hoogere standen. Doch hun twistzieke aard is eene groote belemmering voor ongestoord genoegen en zulke buitengewone gelegenheden loopen zelden zonder bloedige vechtpartijen af. Ik woonde te Georgetown een wedren bij, waarbij meer dan 10,000 negers tegenwoordig waren. De geheele policie-macht der stad was niet in staat orde onder hen te houden. Zachte vermaningen helpen in 't minst niet; een meer afdoenden indruk maken de anderhalf voet lange en aan het einde met lood volgegoten stokken, waarmede de policie-agenten in drie-achtste maat op hunne verhitte koppen losslaan, want een driftige neger gelijkt op een woedenden stier, die zich blindelings op zijne tegenpartij werpt.

Doordien de woning, waar ik mijn intrek had genomen, geheel door negerhutten omgeven was, bezat ik ruimschoots gelegenheid om hen te bestudeeren. Het was zeer amusant wanneer ik van de galerij van dat huis onze zwarte buren, die men op werkdagen minstens drie schreden uit den weg gaat, des Zondags in witte kleederen van zijde of mousseline en geurende als rozen of jasmijnen naar de kerk zag ijlen. Zeer tragisch was daarentegen het tooneel, wanneer ik moest aanschouwen hoe verschrikkelijk eene onmenschelijke moeder of een onbarmhartige vader hun zoon of dochter mishandelden, het kind in toomelooze woede de kleeren van het lijf rukten, het bij de haren grepen en op den grond wierpen en het dan als een wild dier schopten en trapten, of het aan handen en voeten gebonden ophingen en er met een touw met knoopen op lossloegen, totdat het bloed er langs liep. Bijna nog vreeselijker zijn de vechtpartijen tusschen man en vrouw of tusschen twee jaloersche medeminnaressen. Ik heb zulke tooneelen aanschouwd, waarbij de twee furiën zich als bulhonden aan elkander vastgebeten hadden, zoodat zij niet van elkander gescheiden konden worden, zonder dat elke een lap vleesch van hare tegenpartij wegscheurde.

Een andermaal beet eene dochter hare moeder een stuk van den wijsvinger af, terwijl de moeder aan de dochter een stuk uit de borst beet.

De bewoners van het binnenland vertoonen zich hoogst zelden in de stad en drijven hun ruilhandel meest door tusschenkomst van de zeer zedelooze stammen aan de kust, die erg aan den drank verslaafd zijn en het grootste gedeelte van het geld, dat zij ontvangen, aan brandewijn verkwisten. De diefachtige negers volgen zulk een Indiaanschen stam, als hij de stad bezoekt, op de hielen, gelijk een sjakal of gier de karavaan in de woestijn, ten einde, zoodra de inboorlingen onder den invloed van den sterken drank geraakt zijn, met list of geweld te rooven wat zij kunnen.

Na een verblijf van eenige dagen in de stad wenschte ik de binnenlanden te gaan bezoeken. Mijne eerste uitstapjes waren zeer kortstondig, daar men mij ten nadrukkelijkste waarschuwde mij niet te spoedig aan de zonnestralen bloot te stellen, waaraan men zich hier eerst gewennen moet. Ik ging dus aanvankelijk alleen van 6 tot 8 uur des morgens uit en keerde dan weder onder het beschermende huisdak terug. Eindelijk echter meende ik de reis wel te kunnen wagen en scheepte mij dus met eenige reisgenooten op eene stoomboot in, die het 4 mijlen breede schiereiland omstevende, dat de Demerary van den Essequebo scheidt. Tegen middernacht bereikten wij het, 6 mijlen hooger, op een heuvel gelegene station Ampa, van waar de boot naar Georgetown terugkeerde. Den volgenden morgen nam ik aan twee geiten en verscheidene kippen nog bloedende wonden waar, veroorzaakt door de vele vampiers, die zich in dit oude gebouw ophielden. Bijna aan elken balk van het wrakke dak zag ik 3 of 4 van die dieren, die zich daar met de pooten stevig aan hadden vastgehaakt, met den kop naar beneden hangen. Zij houden hunne slachtoffers, die zij bloed afzuigen, in slaap door onderwijl zachtkens met hunne vlerken te waaien. Ook een onzer bedienden was door de vampiers gekweld en had aan een der groote teenen een driehoekig wondje, waaruit het bloed nog vloeide. Zeer zonderling is het, dat zij bij den mensch hoofdzakelijk de teenen aantasten.

Den volgenden morgen kwamen onze bootslieden, waartoe men uitsluitend bewoners van deze oevers kiest, omdat zij alleen met de kanalen tusschen de stroomvallen en cataracten van den Essequebo bekend zijn. Wij begonnen dadelijk onze goederen op drie booten te verdeelen en wel in dier voege, dat wij, als wij er eene verloren, toch niet geheel hetzij van levensmiddelen, hetzij van instrumenten beroofd zouden zijn.

Onder het losbranden der kanonnen van het station staken wij, met de vlaggen in top, van wal en voeren den Essequebo op. Hoe verder wij kwamen, des te weelderiger werd de plantengroei, vooral op den westelijken oever dien wij langs stevenden en die op verscheidene plaatsen aanzienlijk begon te rijzen. Op die hooge plekken zagen wij overal schilderachtige nederzettingen van kleurlingen onder het lommer van het geboomte. Weldra echter hielden die dorpjes op en zagen wij nog slechts hier en daar in het bosch de eenzame woning van een houthakker. Den volgenden morgen kwamen wij aan de landtong Oosterbeek, waar twee groote korjalen of booten van een zendeling lagen die zich bij ons aansloot om zijne kudde in de woudstreken te gaan bezoeken.

Tot hiertoe was onze vaart onbelemmerd geweest; maar thans naderden wij de stroomvallen van Aritaka, die meer dan eene mijl lang zijn. Ontelbare klippen en graniet-blokken versperden hier de bedding van den stroom, die zich met donderend gebrul door de meer of minder wijde ruimte een weg baande. Wij legden bij een klein eiland aan, om van hier de booten één voor één gedeeltelijk met behulp van touwen over de rapids te laten optrekken. Het altijd zoo stille eilandje was in een oogenblik vol leven en beweging. De rantsoenen werden uitgedeeld; binnen weinige minuten vlamde er een kring van vuren; de slagen van bijlen en hakmessen dreunden alom, ten bewijze dat men maatregelen nam om de hangmatten te kunnen vastmaken. Het schilderachtigste gedeelte van het tooneel was het groote vuur aan den oever op hetwelk de reusachtige kookpotten stonden, rondom welke de zwarte gedaanten fantastisch heen en weder liepen, terwijl de vampiers, door den helderen gloed aangetrokken, rondom hun hoofd fladderden. Eindelijk begon het in ons bivouak rustiger te worden, waarna wij ook op een naburig eiland, alwaar de zendeling zijn kwartier had opgeslagen, de vuren zagen aanleggen. Een zware slaap deed ons de oogen toevallen; doch na eenige uren verdreef een geweldige regen ons uit de hangmatten en moest de zwarte kok zich de moeite getroosten koffie te zetten, opdat wij ons inwendig een weinig zouden kunnen verwarmen.

Toen wij onze reis vervolgden kwamen wij eerlang aan nieuwe rotsen en tegen den avond zagen wij op den achtergrond der rivier een schuimende en dwarlende watermassa. Dit was een gedeelte waarop plaatsen voorkwamen, voor welke zelfs de onverschrokkenste moest huiveren. Tot de gevaarlijkste behoort de cataract van Itaballi, die zich door zijne hoogte en het buitengewoon groote aantal der rotsblokken onderscheidt. Men had slechts de keus, òf de booten geheel te lossen en de goederen op den rug mijlen ver over de reusachtige blokken te dragen, hetgeen wegens hunne grootte en glibberigheid even vermoeiend als gevaarlijk was, òf de vaartuigen aan touwen tegen de rapids te doen optrekken. Men koos dit laatste. Bij zulke belangrijke vallen vormt het water, dat zich over de klippen heenstort, aan haar voet wilde maalstroomen, waar het ontboeide element in bruischende golven opvliegt en alles verslindt wat het machtig kan worden. Nog schommelt de boot zachtkens buiten dien gevaarlijken kring; de manschappen hebben haar reeds verlaten en alleen de stuurman staat kalm en vastberaden bij het roer dat hij met een sterken greep omklemd houdt, laat een kennersoog over de schuimende wateren gaan en onderzoekt nog eens voor 't laatst of het stevige touw waarvan de beste zwemmers het eene einde vasthouden, wel deugdelijk met het andere einde aan den voorsteven der boot vastgemaakt is. Plotseling springen die zwemmers bij den rand van den maalstroom in het water, komen boven, maar verdwijnen, door eene zijstrooming overmeesterd, wederom onder de golven, totdat het hun na eene langdurige worsteling gelukt eene boven het water uitstekende rots te bereiken. Het eigenlijke vaste punt echter, waar zij moeten trachten te komen, ligt nog hooger op, zoodat de gevaarlijke sprong andermaal gewaagd moet worden. Eindelijk wordt ook dat punt vermeesterd en een luid gejubel verkondigt dat feit. Nu richt de stuurman den voorsteven recht naar het hevigste golfgewoel en wendt, terwijl de zwemmers met alle kracht aan het touw trekken, al zijne kunst aan, om de boot in die richting te

houden. Ook dit gelukt en de top van den cataract is bereikt. Nog trilt de boot heen en weder, maar de stuurman weet haar naar de klip te richten op welke de onverschrokken zwemmers staan; deze springen er dadelijk in, zetten terstond de riemen met alle kracht aan en trachten den nog altijd pijlsnellen stroom te doorkruisen. Ook hierin slagen zij en het vaartuig is met zijn geheelen inhoud gered. Wee echter, als de stuurman het niet bij het optrekken volmaakt recht tegen den stroom inhoudt, of als de kracht der roeiers vervolgens de kracht van den stroom niet overwint. Reddeloos vliegt het dan terug, stort langs den val naar beneden en wordt verbrijzeld. Boven op den cataract ligt de boot in dien strijd op leven en dood dikwijls minuten lang roerloos, alsof zij er vastgeworteld ware en ontsnappen reeds angstkreten aan de borst der roeiers, die bovenmenschelijke krachten inspannen; kan het woedende water de boot in de zijde pakken, wijkt zij slechts een duimbreed terug in de richting naar den val, dan is alles verloren en kan geen macht ter wereld haar meer van den ondergang redden. Doch men haalt nu verruimd adem, want de roeiers hebben de overhand behouden en de boot dobbert thans weder in een veilig vaarwater. Dergelijke folterende oogenblikken, die over leven of dood beslissen, had ik er dien dag verscheidene; en toch bezaten deze tooneelen ook weder hunne aantrekkelijke zijde, des te aantrekkelijker wanneer het gevaar voorbij was.

Geheel ongedeerd kwamen wij er bij het opvaren der vallen van Itaballi niet af, want de laatste en kleinste boot werd een offer der woede van den stroom. De stuurman, die een volleerd zwemmer was, wist zijn leven te redden. De vallen van Aharo, waarmede de eerste reeks der cataracten van den Essequebo besloten wordt, kwamen wij zonder tegenspoed over. Voor de verloren levensmiddelen vonden wij vergoeding door den overvloed van pakoe, een zeer smakelijken riviervisch van Guyana, dien de Indianen, bij gemis van netten, behendig met pijlen schoten.

Tot aan de eerste vallen hadden wij veel van regen te lijden gehad, doch hier scheen eene metereologische grensscheiding te zijn, want van nu af viel er geen droppel meer en werden wij door onafgebroken schoon weder begunstigd. In plaats van de ontelbare eilandjes, waarmede de benedenloop van den Essequebo bezaaid is, zagen wij nu overal grootere en kleinere zandbanken. De Indianen begroetten dit verschijnsel met gejuich, sprongen in het water om naar die platen te zwemmen en begonnen in het zand naar schildpadeieren te zoeken, die zij ook vonden, daar de plaats verraden werd door eene kleine golvende ophooging van den grond. Deze eieren worden als eene lekkernij beschouwd. Men laat het wit, dat bij het koken niet stolt, wegloopen en eet alleen den doier, zoo mogelijk met wat rum en suiker vermengd. Onze Indianen ontdekten ook aan den rand van het bosch eenige nesten der kamhagedis, wier eieren nog fijner zijn dan die der schildpadden en tot de meest gezochte delicatessen der kolonie behooren.

'sMiddags tegen 4 uur plachten wij bij eene zandbank aan te leggen, om daar ons kwartier op te slaan. Wanneer de booten vastgelegd waren en de bemanning zich ontscheept had, ging ieder aan het hem meer bijzonder opgedragen werk. De een hieuw palen om tenten te maken, een ander zocht droog hout voor de bereiding der spijzen, de jagers

namen hunne geweren op, de visschers gingen met boog en pijlen of met den hengel op de vangst uit. Op het signaal van een hoorn begaven zich de daartoe aangewezen lieden met schalen, potten en schotels naar de boot om de rantsoenen van rijst, rum, enz. te ontvangen, waarna vervolgens de kok der bootslieden, als het eten klaar was, de kleurlingen met zijne stentorsstem riep om aan elk zijn aandeel te geven. Later, toen wij meermalen begeleid werden door Indianen van verschillende stammen, die altijd afgezonderd van elkander hun kamp opsloegen, zagen wij des avonds in alle richtingen de vuren onder de kookpotten vlammen, die hier eene kamhagedis, ginds een visch, elders een aap inhielden. Als het goed weder was hingen die inboorlingen hunne hangmatten aan palen of boomtakken op, doch als het regende zag men in een oogwenk een aantal kleine hutten, met reusachtige bladeren gedekt, als uit den grond verrijzen. Bij deze onverpoosde bedrijvigheid der menschen stelle men zich de indrukwekkendheid der natuur, de donkerheid van den nacht en het zachte licht der sterren voor. De schoonheid van dit tooneel wordt nog verhoogd, wanneer bij eenigszins betrokken lucht de maan door de donkere wolken haar tooverachtig licht over het landschap verspreidt, den stroom verzilvert en de donkere woudzoomen aan de oevers in scherpe omtrekken afteekent. Meer dan eens beleefde ik zulk een nacht. Het luid gepraat, het gezang en het uitgelaten gelach der kleurlingen verstomde allengs, hunne langs de vuren wemelende gestalten verdwenen, de vuren zelven gingen uit en de diepste stilte verving de luidruchtigheid van straks. Andere stemmen begonnen zich te doen hooren, die der verschillende soorten van nachtvogels, die meestal klaagtoonen aanheffen in welke men, met eenige hulp der verbeeldingskracht, korte vragende of vermanende volzinnen meent te herkennen. Op een avond hoorde ik onder al die geluiden plotseling het krijschend geschreeuw van een aap, die in zijn slaap gestoord of door eene tijgerkat overrompeld werd, uit de dikke duisternis van het bosch klinken. Door dien schreeuw gewaarschuwd stemden al de andere dieren met den noodkreet in, zoodat het geheele bosch in opschudding geraakte; men hoorde het springen der dieren van den eenen boom op den anderen, totdat langzamerhand alles weer stil werd. Deze geluiden had ik bedaard aangehoord, terwijl ik het strijken der uilen en vampiers over den waterspiegel gadesloeg; maar nu schrikte mij een aanhoudend indrukwekkend gebrul uit mijne mijmeringen op en daar ik de stem van een op roof uitgaanden jaguar meende te herkennen, wekte ik mijn buurman; ook anderen werden daardoor wakker, sprongen uit hunne hangmatten en bevestigden, toen het geluid zich herhaalde, mijn vermoeden. Des morgens bleek ons uit de aanwezige sporen, dat het gevreesde dier onophoudelijk rondom ons leger had gezworven.

Naarmate wij dichter bij de Arissaro-bergen kwamen werden de natuurtooneelen schooner. De schilderachtige afwisseling der tinten van het loof en de kleurenpracht der veelsoortige bloemen gingen alle beschrijving te boven. Achter die bergen verheft zich 't Curamucu-gebergte. Toen wij deze verschillende bergruggen nader kwamen hoorden wij meer en meer het gebulder van nieuwe cataracten, die wij echter zonder ongeval overtrokken. Den gevaarlijksten val, dien van Waraputa, konden wij gelukkig door een zijkanaal vermijden, en aldus landden wij aan het zendingsstation Waraputa, dat uit een 30tal kleine woningen bestaat en een kerkje

bezit, zeer eenvoudig, maar toch met een toren prijkende. Het huis voor den zendeling had twee verdiepingen, stond op eene vooruitspringende rots aan den oever, waar de stroom schuimde en kookte en gevaarlijke maalstroomen vormde, en was door een goeden tuin voor groenten en vruchten omringd. De gemeente bestond uit Caraïben, Makoesis, Paravilhanos, gedeserteerde Braziliaansche soldaten en herders uit Rio Branco, die zich hier gevestigd hadden. De uitwendige netheid der huizen, de orde en zindelijkheid die overal heerschte, de opgeruimde en tevredene gezichten, dit alles maakte een hoogst aangenamen indruk op ons. De meeste gemeenteleden waren Caraïben; eenige der Makoesis onderscheidden zich door de wijze waarop zij hun lichaam beschilderd hadden. De mannen droegen het haar kort afgesneden, de vrouwen lang nederhangend. Deze laatste hadden de enkels, de polsen en de elbogen ter breedte van eene hand met blauwe kralen omwikkeld. Onze zendeling verklaarde het eens te zijn met het oordeel van andere zendelingen, dat het bijna onmogelijk is de oudere Indianen te beschaven en hen op den weg der verbetering standvastig te doen blijven; doch daarentegen vond het uitgestrooide zaad een vruchtbaren grond in de gemoederen der kinderen en beloofde de schoonste vruchten voor de toekomst. Wij woonden eene godsdienstoefening bij, die zeer afmattend voor den zendeling moet geweest zijn, want hij sprak eerst voor ons in het Engelsch, vervolgens voor de Makoesis is hunne taal en ten slotte voor de Brazilianen en Creolen in Creol-Dutch of Neger-Engelsch, een mengsel van Hollandsche, Fransche, Engelsche en Afrikaansche woorden. De gemeente was door een hoornsignaal naar de kerk opgeroepen, waar de banken uit gespleten boomstammen en de vensters uit openingen zonder ruiten bestonden. Slechts weinige der toehoorders waren geheel gekleed, de meesten nog niet half. Het opperhoofd van het dorp, een Caraïbe, zat in een blauw gewaad op een stoel midden in de kerk en droeg eene soort van halve maan van goud, als teeken zijner afstamming van een der beroemdste caciques van den vroegeren tijd.

Den volgenden morgen bezochten wij met eene boot den waterval van Waraputa, die niet alleen merkwaardig is door zijne indrukwekkendheid, maar ook door het groote getal aldaar in de rotsen uitgehouwen hieroglyphen en beeldwerken, die getuigenis geven dat de inboorlingen oudtijds op een veel hoogeren trap van beschaving gestaan hebben. De val was zonder tegenspraak de belangrijkste, dien wij gezien hadden; de watermassa stort zich over een loodrechten rotswand van 12 voet hoogte heen en aan zijn voet steken allerwege reusachtige granietmassa's het hoofd omhoog, die geheel met wonderlijke figuren en teekens overdekt zijn.

Gedurende ons oponthoud van eenige dagen te Waraputa kwamen daar een aantal Makoesis van elders aan, die handelswaren ter ruiling naar Georgetown gingen brengen. Zij hadden een armen knaap bij zich, die aan de waterzucht leed en hier stierf. De Indianen beschouwden de „kanaima" als de oorzaak van zijn dood. In hun bijgeloof speelt, even als nog bij andere Indiaansche stammen, die kanaima eene groote rol. Men beschouwt haar als eene booze macht, die onzichtbaar is en in bepaalde personen haar intrek kan nemen, maar altijd als wreker van eene met of zonder opzet begane beleediging optreedt. Dit geloof is waarschijnlijk een gevolg van de verraderlijke wijze, waarop de Indiaan altijd zijn vijand te keer gaat. Nooit verzet hij zich openlijk en van aangezicht tot

aangezicht tegen hem, maar hij overvalt hem uit eene hinderlaag en tracht door list zijne wraakzucht te bevredigen. De kanaima boezemt den Indiaan zooveel vrees in, dat hij des nachts de deur zijner hut er tegen verspert en bij elk ongewoon gedruisch hare nadering vermoedt. Elk vergift, met uitzondering van het pijlvergift, is kanaima, welke naam ook aan iedereen gegeven wordt, die in zijne rechten gekrenkt is. Tot de vreeselijkste dier vergiften behoort de „wassy," die men bereidt uit de knol eener zekere plant. Zij wordt in dunne schijfjes gesneden, die men in de zon droogt en tot het fijnste poeder stoot. Voelt de Indiaan zich nu door zijne dikwijls tot waanzin stijgende wraakzucht aangespoord om als „kanaima" te gaan handelen, zoo vervolgt hij zijn slachtoffer als eene slang die tusschen het gebladerte voortkronkelt, totdat het hem gelukt den ongelukkige slapende te vinden. Dan strooit hij hem eene kleine hoeveelheid van het poeder op de lippen of onder den neus, zoodat de slapende het moet inademen. Een hevig branden in de ingewanden, eene verterende koorts, eene onleschbare dorst zijn de kenteekenen dezer vergiftiging en binnen vier weken sterft de tot een geraamte vermagerde zieke onder de vreeselijkste pijnen. Gelukt het den kanaima niet zich op deze wijze te wreken, dan verlaat hij zijn dorp en rust niet voordat hij zijn vijand vermoord of met een vergiftigden pijl getroffen heeft. Zoodra hij op dezen tocht uitgaat legt hij zijne voornemens openlijk aan den dag door zich met een dierenvel te omhangen en zijn lichaam op eene bijzondere wijze te beschilderen; maar van dat oogenbilk af is hij ook in het oog der andere Indianen vogelvrij, en ieder, die hem in de wouden ontmoet, beschouwt het als zijn plicht hem te dooden.

Van Waraputa af werden wij door een Indiaan vergezeld, die in vroegere jaren te Londen was geweest, waarheen een Europeaan hem had medegenomen. In zijn dorp teruggekeerd, had hij volstrekt geen eer ingelegd met de mededeeling van de wonderen die hij gezien had, maar was hij als een verachtelijk leugenaar beschouwd. Toen hij hun vertelde dat daar nog grootere dieren dan koeien en jaguars waren, bijv. een langneus (olifant) en een langhals (giraffe), elk zoo groot of nog grooter dan eene Indiaansche hut, stonden zijne vrienden hoofdschuddend op, verwaardigden hem met geen woord en gingen heen.

Bij een volgenden waterval trokken twee kolossale granietblokken onze aandacht, omdat zij elk als 't ware den indruk droegen van den voet van een mensch, die van het eene blok op het andere was gesprongen; de afdruk van den geheelen voet en vooral van de vijf teenen was in de hoogste mate verrassend. Nabij het Twasinki-gebergte verhieven zich uit het dichte geboomte twee granietzuilen van 140 voet hoogte, die geheel het voorkomen hadden van de twee wachttorens eener oude burchtruïne; eene daarvan was met zeer regelmatige Indiaansche hieroglyphen bedekt. Toen wij des avonds onze legerplaats op eene zandbank opsloegen werd een onzer stuurlieden bij het kloven van hout door een schorpioen in de hand gebeten. De zwelling was onbeduidend, doch het wondje zeer ontstoken en de man lag den geheelen nacht te weeklagen over pijnlijke steken in de borst en de schouders. Wij lieten hem de wond met laudanum inwrijven, waarop de pijn reeds des morgens verdween en hij weldra zijne hand weder gebruiken kon.

Toen wij den grooten val van Ouropocari gelukkig te boven waren

gekomen verhieven zich in 't zuidoosten de Maccari-bergen. Hier konden wij weder eens een ruim uitzicht genieten, daar de breede rivier thans een onafgebroken waterspiegel opleverde, wiens boorden met ontelbare groepen palmen omzoomd waren. Wij sloegen aan den waterkant ons leger op, doch hadden ons nauwelijks ter ruste uitgestrekt, of wij werden eerst verschrikt door een ijzingwekkend geruisch en onmiddellijk daarna door een vreeselijk geknetter als van tallooze geweerschoten, waarop na eenigen tijd ontzettende slagen volgden. De Indianen onderrichtten ons, dat dit alles door den val van zware woudboomen werd veroorzaakt. Wij zagen nu, dat op slechts een betrekkelijk kleinen afstand van ons kamp de rivier den oever ondermijnd had, die eindelijk was ingestort. Het daarop groeiende geboomte was hierdoor in eene golvende beweging gebracht, en onder het vreeselijk gekraak der brekende en versplinterende takken sleepten de omvallende reuzenstammen alles wat door de lianen verbonden was met zich mede in den chaos.

Kort nadat wij ons leger hadden opgebroken kwamen wij weder aan een stroomval, dien van Orotoko, waar op nieuw een vermoeiende arbeid noodig was. Een aantal groote witte kraanvogels stapten op de rotsen rond en deden zich, onder den sluier van den ochtendnevel, die alles vergroot, als eene partij Indianen voor. Een morgen op de rivier nabij de cataracten biedt eigenaardige bekoorlijkheden aan. In de millioenen dauwdroppels aan de kruinen der boomen kaatsen zich de eerste stralen der zon terug en nauwelijks verheft zich de vuurbol boven het woud of de majestueuse rotsblokken beginnen als kraters hunne dampwolken, in welke alle verwijderde voorwerpen minstens zesmaal vergroot voorkomen, over den waterspiegel uit te zenden.

Na eenige dagen hielden wij stil aan den voet der vallen van Achramucra met hare imposante rotsen en kokende maalstroomen. Van die rotsen, die meestal een 10tal voeten in doorsnede hadden en 40 tot 50 voet boven den waterspiegel uitstaken, blonken vele als zwartgepolijst marmer. Aan de toppen waren zij in tallooze kloven gescheurd en overigens met grootere en kleinere struiken begroeid. Rondom sommige rotsen vormden donkerviolette orchideeën en scharlakenroode epidendrums als 't ware guirlanden, die schilderachtig tegen de zwarte massa afstaken. Achramucra is stellig een der interessantste punten van den geheelen Essequebo.

Reeds sedert lang hadden de kleurlingen, als zij bijwoonden hoe wij onze bewondering over een of ander schoon tooneel uitdrukten, te kennen gegeven dat dit niet haalde bij eene illuminatie die men in het bosch kon hebben en die alles zou overtreffen wat wij ooit gezien hadden. Hoe nieuwsgierig wij ook daardoor gemaakt waren, had het tot nog toe altijd ontbroken aan het voorwerp dat daartoe onmisbaar was, namelijk een holle mora, een boom die veel meer hars bevat dan de Europeesche pijnboomen. Toen wij nu ons leger boven de Achramucra hadden opgeslagen, kwam een der kleurlingen ons met gejuich berichten dat er gelegenheid voor de illuminatie bestond, daar hij eene mora van 10 voet middellijn en minstens 130 voet hoogte ontdekt had. Kort na zonsondergang werd een vuur in eene opening van den hollen boom bij den wortel aangelegd. Het was een heerlijke nacht; in stillen luister fonkelde de onbewolkte hemel, geen windje deed het gebladerte ritselen en de trotsche stroom geleek daar, waar de draaikolken haar invloed niet

meer deden gevoelen, op een zilverhelderen spiegel. Met gespannen aandacht stonden wij op eene der hoogste klippen, met de woelende rivier en hare rotsmassa's voor, de donkere boschpartijen naast en het kalme gedeelte der rivier achter ons. Nadat het ontstoken vuur omtrent een half uur binnen in den boom gebrand had en daar allengs tot den top was opgeklommen, drong er uit verscheidene openingen in de benedenste takken een dikke zwarte rook naar buiten, die in lange bochtige lijnen over het water voortgolfde. Plotseling begon hier en daar eene vurige tong tusschen de donkere rookkolommen te flikkeren. Die vlammen werden spoedig talrijker, als met een tooverslag veranderde de stam in eene vuurkolom, die eene wolk van vonken uitzond welke de rookmassa's voor zich uitdreef, en daarop steeg de vlam als een vuurpijl naar den top van den boom op. Dit gezicht was even prachtig als verrassend, zoodat aan ieders mond een kreet van bewondering ontsnapte. De spelingen van het licht op de wilde en romantische rotsmassa's, op de bruischende en wemelende maalstroomen, op de zware bladerkruinen van het overige geboomte, het trillen der bladeren van den boom zelven ten gevolge van de heete lucht, de fantastische verlichting der aan de takken hangende orchideeën wier einde zelf nabij was, — dit alles vormde te zamen een nachttafereel, hetwelk slechts een diepe dichtergeest bij benadering zou kunnen schetsen. Voor en na begonnen al de groote takken, die ook hol moeten geweest zijn, rookwolken uit te zenden, die op hare beurt door vuurkolommen vervangen werden, zoodat de illuminatie bij voortduring luisterrijker werd en wij eindelijk eene veelarmige reuzen-kandelabre uit eene tooverwereld voor oogen hadden. Ten slotte brak de eene tak na de anderen af en stortte op den grond, tot dat alleen de stam als eene onmetelijke vuurzuil overeind stond.

Na den stroom nog eenige mijlen te zijn opgevaren, kwamen wij aan de vallen van Rappu. Thans hadden wij al de cataracten achter den rug en een onafgebrokenen gladden waterspiegel voor ons. In onze vreugde ledigden wij er eene flesch champagne op, doch wij hadden te vroeg gejuicht, want de stuurman van eene der booten lette niet op eene onder het water verborgene rots en het vaartuigje sloeg om. Op zijn geschreeuw snelden allen toe om de gezonkene of drijvende bagage te redden, hetgeen ook bijna met alles gelukte.

Wij hadden nu reeds vier weken op de rivier doorgebracht. Den volgenden morgen bevonden wij ons aan de monding van de Rupununi, een der voornaamste zijtakken van den Essequebo. Wij voeren hem op en ontdekten op zijn zuidelijken oever vier Caraïben-hutten. In eene dier woningen, wier vloer 4 voet boven den grond verheven was, zoodat men er met eene kleine ladder bij moest klimmen, zat een rijzige en forsch gebouwde rood en wit beschilderde Caraïbe, die zich met vlechtwerk bezig hield. In weerwil dat ons reisgezelschap meer dan 40 man sterk was, die alle mogelijke kleuren op hun lichaam droegen en de geheele ruimte voor de hut vulden, verwaardigde hij hen geen oogenblik met zijne aandacht en bleef hij ongestoord voortwerken, alsof er niemand in de nabijheid was. Toen onze negers in lachen uitbarstten over eenige vrouwen die zich op den achtergrond vertoonden en ons met de grootste nieuwsgierigheid aangaapten, wierp hij slechts een enkelen minachtenden blik op de lachers en sloeg daarop terstond weder het oog op zijn arbeid.

Ik liet nu eene flesch brandewijn halen en toonde hem die, waarop de onhandelbare knaap dadelijk opsprong, spraakzaam werd, ons zijne „mattis" (vrienden) noemde, zijn werk liet liggen, zijne vrouwen gelastte bananen en yams te brengen, en kippen te vangen die er in overvloed rondliepen, kortom zoo voorkomend werd als wij maar konden wenschen.

Bij het binnenvaren van de Rupununi werden wij weder de prooi van de bloeddorstige muskieten, die ons sedert de cataracten van den Essequebo verlaten hadden. De inhammen van den Rupununi verwijden zich, verder het land in, tot uitgestrekte waterbekkens, die geliefkoosde verblijfplaatsen van visschen, watervogels en kaaimans zijn. Wij naderden na vijf weken reizens de savanna op den linkeroever der rivier; het geboomte werd ijler, de koele wind sterker; eindelijk hielden alle boomen op en strekte de savanna zich werkelijk tot aan de rivier uit. Wij legden aan en beklommen den steilen oever; doch groot was onze teleurstelling toen wij bevonden dat wij toch geen vrij uitzicht hadden, daar dit belemmerd werd door het gras, dat meer dan 6 voet hoog was. Alleen het uit de vlakte oprijzenden Makarapan-gebergte en eenige andere hoogten, die door het licht der opgaande zon als met een gouden ring omcirkeld werden, zagen wij er bovenuit steken.

Na de monding der Taraqua gepasseerd te zijn, deed zich een nieuw en zeer levendig tooneel aan ons oog voor. Eene groep Makoesis wilden hunne legerplaats opbreken en met drie booten den stroom afzakken. Het was de verhuizing eener nomadenhorde. Aan de boomen of tusschen in den grond geslagen palen slingerden de roodgekleurde hangmatten in welke nog vele der mannen op hun gemak de bedrijvigheid der vrouwen aanzagen, die al de inboedels naar de booten brachten. Hier trokken kleine jongens een weerspannigen aap bij een poot naar de vaartuigjes, dáar spoedde zich een klein meisje met eenige papegaaien naar hetzelfde doel; vrouwen, die hare zuigelingen in een doek om den linkerschouder droegen, hielden in de vrije handen de keukengereedschappen; hier en daar kronkelden uit de aschhoopen der uitgebrande vuren nog blauwe rookwolkjes omhoog. Toen de mannen ons in 't oog kregen sprongen zij uit de hangmatten, zetten hunne fraaie hoofddeksels van vogelvederen op, staarden ons met groote oogen aan en riepen „matti", hetwelk wij zoo vriendelijk mogelijk beantwoordden. Met dezelfde verbazing waarmede de Indianen ons aangaapten, vestigde ik den blik op eene plant, die ik in eene kleine bocht ontdekte. Het was de prachtige Victoria Regia met hare ronde bladeren van 5 a 6 voet middellijn en hare groote bloemen, wier bladen, van den buitenrand af, van zuiver wit tot de zachtste tinten van rozenrood overgaan en met hare geuren den geheelen omtrek welriekend maken. Ik boog mij snel over den rand der boot heen om zulk eene wonderbloem te plukken, doch trok onmiddellijk de hand terug alsof ik door eene adder gestoken was, want ik had niet gedacht aan de lange sterke doorns, die den stengel beschermen. Een aantal waterhoenders, eenden en kleine reigers liepen rond op de schotelvormige bladeren, die plat op het water liggen.

Wij stevenden voort tot het op eene hoogte gelegene Indiaansche dorp Haiowa, van waar wij voor 't eerst de savanna konden overzien. Hier en daar verhieven zich groepen palmen en andere boomen uit de groengeele grasvlakte, die de 4000 voet hooge Makarapan-bergen tot

achtergrond had. De Indianen en hunne vrouwen verdrongen zich rondom ons, om allerlei levensmiddelen te brengen, die wij met kralen betaalden. Deze Makoesis behoorden tot de schoonste Indianen van Guyana. Zij hebben eene vrij lichte huidkleur, slanke en goed geëvenredigde vormen, en aangename gelaatstrekken. Hunne zeer welluidende taal heeft, op het gehoor af, veel overeenkomst met het Fransch. Dat zij even vreedzaam als voorkomend waren, hebben wij gedurende menig bezoek en verblijf in hunne dorpen ondervonden, en liefde voor orde en zindelijkheid behoort tot hunne deugden. Beide geslachten beschilderen hun gezicht en lichaam, terwijl de vrouwen het glanzig zwarte en zorgvuldig gekamde haar bovendien met olie insmeren. Door de ooren en neusvleugels steken zij ronde stukjes hout en door de onderlip eene soort van naald met de punt naar buiten. De meest gezochte tooi der vrouwen bestaat in kralensnoeren, die zij om de armen en de beenen wikkelen of tot versiering van haar voorschoot gebruiken. Bij gelegenheid dat wij de in rotsblokken gehouwen hieroglyphen bezichtigden, verzekerden ons de Indianen, dat die teekens er in den ouden tijd door vrouwen op aangebracht waren.

Het dorp bestond uit 12 hutten met een 60tal bewoners. Die woningen geleken op kleine boerenhuizen met stroodaken en hadden een spits dak dat in eene punt uitliep. Van binnen ziet men gevlochten hangmatten in den vorm van netten, zitbankjes die uit een stuk hout ruw gehouwen zijn in de gedaante van een of ander dier, uitgeholde kalebassen om het water te bewaren, aarden kookpotten, vierkante mandjes om kleedingstukken en sieraden te bergen, enz. Aan ieders hangmat hangt een holle bamboes met kleurstof voor de huidbeschildering, een kam en een kleine spiegel. Bij dit laatste kostbare stuk is de brooze Europeesche lijst doorgaans door eene andere van veel grootere duurzaamheid vervangen. Aan de zolderbalken hangen hertenhoorns, jaguarschedels, arendsvleugels en andere jachttropheeën, de strijdknods, het blaasroer tot het schieten van vergiftigde pijlen, de bogen, enz. Al de houten gereedschappen waren goed glad gemaakt en beschilderd en de wapenen met veelkleurige vederen versierd. De vlechtwerken met roode en zwarte patronen getuigden van eene groote kunstvaardigheid.

Reeds de eerstvolgende morgen bracht afwisseling in ons verblijf alhier. Kort na zonsopgang legden er een aantal booten aan, vol Indianen in den prachtigsten vedertooi, die op hunne voorbijreis naar Georgetown, om daar ruilhandel te drijven, bij de bewoners van Haiowa een bezoek kwamen afleggen. Na uit de booten gestapt te zijn rangschikten zij zich in optocht naar de gewone orde, met de strijdknods, den boog en de pijlen in de hand, waarbij velen nog een lang mes in den gordel of aan een snoer om den hals droegen. Zij klommen tegen den oever op, stapten ons voorbij zonder ons met een blik te vereeren en sloegen den weg naar het tot de ontvangst van vreemdelingen bestemde huis in, waar het opperhoofd met de zijnen hen reeds stond te wachten. Over en weder begroette men elkander door het geven van de hand en het uitroepen van het woord: „Matti!" Het verdere gesprek werd met afgewende gezichten gevoerd. Toen ik daarvan de reden vroeg kreeg ik ten antwoord, dat wel de honden elkander aanzagen als zij elkander ontmoeten, maar de Makoesis niet. Als een Makoesi in het dagelijksch verkeer den andere tegenkomt, zegt de eerste: „Ik kom," waarop de

andere antwoordt: „Zijt gij daar?" of „Komt gij?" Maar bij een plechtstatig bezoek moet de bezoeker het eerst aangesproken worden. De heer des huizes begroet den gast, die langzaam en statig nadert, reeds vóór de woning en verzoekt hem binnen te treden. In huis brengt de huisvrouw een zitbankje of een stuk hout, en zegt de man: „Wees welkom," waarop de gast antwoordt: „Ik zeg ja." De huisheer gaat weêr voort: „Daar is maar een slechte bank; neem plaats," en de gast herneemt: „Zij is zeer goed," waarbij meestal nog andere lofspraken gevoegd worden. Die zelfde verontschuldigingen en complimenten herhalen zich bij elk gerecht, dat opgedragen wordt. Aan het einde van den maaltijd verklaart elke der gasten aan elken der aanwezigen, naar volgorde van rang en ouderdom, dat hij verzadigd is en niet meer zal eten. Wanneer een gast zich voor korten tijd verwijdert, wordt hij bij zijn terugkeer even plechtig verwelkomd alsof hij voor 't eerst aankwam. De gesprekken worden op een zingenden toon gehouden en als iemand een jachtavontuur of eene reis vertelt valt niemand hem ooit in de rede. De jongere Indianen zijn altijd toehoorders en leggen, gelijk de overigen, de hoogste verbazing over het medegedeelde aan den dag, al hadden zij het ook reeds twintigmaal gehoord.

Gelijk de dag met een belangwekkend tooneel begonnen was, zoo eindigde hij ook. Tegen den avond zag ik in het verre noordwesten eenige donkere rookwolken opstijgen, waarop ik aanvankelijk weinig acht sloeg, totdat men mij zeide, dat jagers daar ginds de savanna in brand hadden gestoken, om de reeën te dwingen uit het hooge gras te voorschijn te komen. De zon begon juist onder te gaan; reeds kregen de zwarte rookwolken eene geele en roode tint en weldra vertoonde zich aan onze oogen een nachttafereel, hetwelk zich slechts met dat aan de Achramucra liet vergelijken. Eerlang smolten verscheidene vuurkolommen tot eene enkele ineen, die scherp tegen den donkeren hemel uitkwam en de gebergten met grijsgeele tinten overtrok, zoodat zij zich als bleeke reusachtige spookgestalten verhieven. Als een regelmatige golvende oceaan werden de roode vlammen bliksemsnel door den wind voortgejaagd; nu eens ging de vuurzee tegen eene hoogte op, om langs de andere helling weder te verdwijnen, dan eens splitste zij zich in een aantal kleine stroomen, die als reusachtige dwaallichten heen en weêr schenen te huppelen; de zwarte plekken tusschen die vuren deden de aanwezigheid van moerassen, beeken of zware boompartijen vermoeden. Doch die scheiding duurde niet lang, want spoedig vereenigden zich de afzonderlijke armen weder en zetten als eene breede vlammenstreep hun tocht onweêrhouden voort.

Tot nog toe had het geschenen, dat de vlam ver van ons verwijderd zou blijven, doch plotseling begon de rechtervleugel van het vlammenheir zich in onze richting te bewegen; het licht werd feller, de schaduw donkerder, de zwarte rookwolken kregen meer bepaalde omtrekken en wij begonnen het knetteren van springende rietstengels te hooren; binnen weinige oogenblikken werd het zoo duidelijk, alsof men het geweervuur van een veldslag bijwoonde, en eerst de oevers van den Rupununi bleken een onoverkomelijke slagboom voor de verdere uitbreiding der vlammen te zijn.

Treurig zag de uitgestrekte savanna er den volgenden morgen bij het daglicht uit. Een zwart lijkkleed lag over de gisteren nog zoo vriendelijke groengeele vlakte uitgespreid, en de bladerlooze, zwart geblaker-

de takken der boomen teekenden zich somber tegen de heldere lucht af, terwijl hevige wervelwinden aan alle kanten asch- en stofkolommen opjoegen en honderden roofvogels krijschend rondvlogen, om de dieren, die in den brand den dood hadden gevonden, te verslinden. Als echter de reiziger veertien dagen later naar zulk een tooneel van verwoesting terugkeert is dat lijkkleed weder als door een tooverslag weggenomen en door de frissche kleuren eener Europeesche lente vervangen. Boomen, struiken en velden pronken met een nieuwen dos. De zoo buitengewoon snel voortjagende vlammen hebben wel de bladeren, de gras- en rietstengels vernietigd, maar niet de boomen, zelfs niet de gras- en rietwortels, en even spoedig als de verwoesting kwam spruit het jonge groen weder uit, zoodat binnen weinige dagen alle sporen der werking van het vuur verdwenen zijn.

Op de terugreis langs den Essequebo naar Georgetown deed zich niets voor wat vermelding verdient. Wij passeerden thans de stroomvallen wel gemakkelijker, maar ook niet zonder gevaar. Evenwel brachten wij het er gelukkig af en zagen allen de stad behouden terug.

Nu aldus een belangrijken tocht in Britsch-Guyana gedaan te hebben, wilde ik ook Nederlandsch-Guyana of Suriname leeren kennen en maakte dus gaarne gebruik van eene gelegenheid, om mij naar Paramaribo, de hoofdstad dier kolonie, in te schepen. Deze stad, nabij de monding der rivier Suriname gelegen, doet zich, van de rivier gezien, zeer goed voor. Niet ver van de landingsplaats staat het gouvernementshuis en dicht bij het water ligt het groote fort Zelandia. De huizen, doorgaans van hout gebouwd en hoogstens van twee verdiepingen, zijn veelal grijs en de deuren en vensters groen, wit of zwart geschilderd. De bevolking wordt op 20,000 zielen geschat, waaronder omtrent 2000 Europeanen; de overigen zijn afstammelingen van Europeanen of negers en kleurlingen.

Het huis waar ik mijn intrek nam lag in de breedste straat van Paramaribo, door welke eene ruime gracht loopt, die goed helder is en voor groote booten diep genoeg. De Indianen komen hier dikwijls met hunne kano's om de artikelen die zij vervaardigen of verzamelen te verkoopen, vooral kunstig gevlochten mandjes en visch. Het geboomte, dat mijne woning omringde, was de verblijfplaats van talrijke fraai gevederde vogels en des morgens ten 6 uur, den gewonen tijd van opstaan, werd ik gewekt door het liefelijk gezang van den godo-vogel, die hier nachtegaal wordt genoemd. Hij is zoo tam, dat hij dikwijls in de vensters der huizen gaat zitten en daar onbevreesd voortzingt. Daarna ging ik in het koele van den morgen eene wandeling langs de stad doen, tusschen de buitenverblijven der aanzienlijkste inwoners en keerde omstreeks 10 uur, voordat de hitte te groot werd, weder huiswaarts. De openbare wandelplaats tusschen het gouvernementshuis en het fort Zelandia wordt betrekkelijk weinig bezocht, in weerwil dat men er in de nabijheid een aangenaam gezicht op de rivier en den tegenoverliggenden oever heeft. De inwoners beweren dat het dichte loof der tamarinde-boomen aldaar de vochtigheid te veel aantrekt en de vrije doorstrooming der lucht belet. Het is dan ook eene bekende zaak, dat de grond, waar zulke boomen staan, veel langer vochtig blijft dan die onder ander geboomte. Tegen 3 uur op den middag begint de hitte te verminderen en te 4 uur wordt de temperatuur zelfs aangenaam. Mijne geliefkoosde morgenwandeling was

langs den kronkelenden loop eener beek in den omtrek. Zwermen van de schoonste kapellen zweefden over het water en schenen zelf behagen te scheppen in de weerspiegeling van hare prachtige vlerken; schitterende kolibri's schoten met ongeloofelijke snelheid door de lucht en verdwenen tusschen het gebladerte der palmen; en ontelbare vogels staken met hun bont gevederte heerlijk af tegen het donkergroene loof der gewassen langs de boorden, doch hun geluid was meestal eentonig. Ik merkte hier den zijdekatoenboom op, die in grootte en indrukwekkend voorkomen den Europeeschen eik overtreft. De katoen, dien hij voortbrengt, is lichtbruin van kleur en fijner dan zijde, doch laat zich moeielijk bewerken, zoodat de daarvan vervaardigde stoffen zeer duur zijn. Het omhulsel, dat de katoen bevat, springt op het oogenblik der rijpheid met een zwaren slag open.

Mijn wensch om een tochtje in het binnenland te doen werd spoedig bevredigd, daar ik een heer uit Paramaribo, die voor zaken zulk eene reis moest ondernemen, vergezellen kon. Daar het allergrootste gedeelte der kolonie nog onbebouwd is en slechts hier en daar door groepjes Indianen en boschnegers bewoond wordt, heerscht er gebrek aan groote wegen en bestaat er eigenlijk slechts éene manier van reizen, namelijk te water. Dit is dan ook in zooverre voldoende, omdat alle plantages aan de rivieren liggen of er toch door kanalen mede in gemeenschap staan. Daar men natuurlijk op zulke tochten geen logementen aantreft, moet men zich van recommandatie-brieven aan de directeuren der plantages voorzien of levensmiddelen in zijne boot medenemen. Men regelt den tijd van afvaart naar den vloed, legt na eenige uren roeiens bij eene plantage aan, waar men gastvrij ontvangen wordt en ontbijt of dineert, en zet daarop de reis naar eene volgende plantage voort, waar men nachtverblijf krijgt. Veel ziet men echter aldus niet van de wijze waarop die landbouw-ondernemingen gedreven worden.

Wij roeiden de Suriname op en vonden bij de eerste plantage aan onze rechterhand een kanaal, dat die rivier met de Saramacca verbindt. Daar dat kanaal echter met bochten gegraven is, ten einde de grenzen van verschillende plantages te sparen, is het verzand en kan het alleen bij zeer hoog water goed gebruikt worden. Terwijl het land aan de Commewijne meest gebruikt wordt voor den katoenbouw, teelt men op de plantages aan de Suriname vooral koffie en suiker. Er zijn ook enkele cacao-plantages. De cacao-boom is eenigermate bij den kersenboom te vergelijken; zijne donkergroene bladeren hebben veel overeenkomst met die van den breedbladerigen laurier en de vrucht gelijkt naar eene citroen, is eirond en groen, en wordt, als zij rijp is, geel. Verscheidene dier boomen dragen meer dan 200 van zulke vruchten, die ieder 20 cacaoboonen bevatten. Die vruchten zitten niet alleen aan de takken, maar ook aan den stam, en altijd vindt men rijpe en onrijpe te gelijk aan den boom.

Het eerste doel onzer reis was eene plantage, nabij den Blauwen Berg gelegen, op een zeer aanzienlijken afstand van Paramaribo. Zonder ongevallen kwamen wij er aan en genoten van den top van dien berg een zeer schoon gezicht. In dit gedeelte der kolonie heeft men omstreeks het midden der vorige eeuw naar metalen gezocht en ook eenig goud, zilver, lood en ijzer gevonden, doch in te geringe hoeveelheid om tot het ondernemen van mijn-ontginningen aan te moedigen. Na eene exploita-

tie van een zestal jaren werd de geheele zaak opgegeven. Evenzeer is het jammer, dat er niet genoegzaam partij kan getrokken worden van de fijne en kostbare houtsoorten, welke de Surinaamsche bosschen in overvloed bevatten.

Den volgenden morgen zetten wij de reis voort en bezochten eene kleine plantage, die den welluidenden naam van Hermitage voerde. Daar in dezen omtrek bosch-negers gevestigd waren, met welke men op een vriendschappelijken voet stond, besloten wij hun een bezoek te gaan brengen. Zoodra wij een van hunne dorpen naderden losten wij eenige geweerschoten, om onze komst aan te kondigen, want men had ons gezegd, dat zij niet gaarne vreemdelingen ontvangen, wanneer deze hen niet vooraf aldus van hunne nabijheid verwittigd hebben. Toen wij het dorp binnentraden vonden wij eenige van hunne opperhoofden in een hevigen twist met elkander gewikkeld, doch ons bemerkende lieten zij hun geschil verder maar rusten en ontvingen ons voorkomend. Om niet achter te blijven in beleefdheid kochten wij eenige gesnedene kalebasschalen, stukken speelgoed en andere kleinigheden, waarin zij handel drijven. Hunne hutten zijn zeer armoedig; midden in het dorp stond eene grootere, bij welke zij hunne raadsvergaderingen houden, doch die zij ons niet van binnen wilden laten zien, onder voorgeven dat het een heiligdom was, maar waarschijnlijk omdat zij er hunne geweren en krijgsbehoeften bewaarden. Ofschoon men weet dat zij maïs en suikerriet teelen, was er in de onmiddellijke nabijheid van het dorp geen stuk bouwland te zien. De jacht is hun voornaamste middel van bestaan.

Om hen beter te kunnen gadeslaan noodigden wij hen uit tot eene danspartij op de Hermitage, want even als alle negers zijn zij uitermate op het dansen verzot. Toen zij overeenkomstig die afspraak op de plantage verschenen, hadden de mannen geen noemenswaardige verandering in hun toilet gemaakt, zoodat zij de minst mogelijke hoeveelheid kleeding droegen, doch de vrouwen pronkten met korte katoenen rokken, eene soort van witte tulbanden en kralen om den hals en de armen. Nauwelijks was de dans begonnen, of er ontstond een twist; de boschnegers achtten zich beleedigd dat de negers der plantage, die zij als van lageren rang beschouwden, wilden mededansen, terwijl deze laatste beweerden recht te hebben om deel te nemen aan een feest dat hun meester gaf. Wij maakten een einde aan die opschudding door aan de plantagenegers te beduiden dat zij op eene andere plaats moesten gaan dansen en dat zij toch hun evenredig deel zouden ontvangen van den maaltijd die aan allen was toegedacht. De boschnegers vermaakten zich nu uitmuntend, doch begonnen na eenigen tijd zeer woelziek en lastig te worden, want zij hadden de voor hen bestemde rum zoo duchtig aangesproken, dat er binnen kort geen droppel meer van over was. Toen zij zagen dat wij standvastig bleven en niets meer gaven, namen zij hun afscheid en keerden naar het dorp terug.

De oorsprong der boschnegers dagteekent van het jaar 1672, toen de Hollanders door den vrede van Breda Suriname in bezit kregen. Een gedeelte der negers maakte, toen de Engelsche planters hunne bezittingen verlieten, gebruik van de gelegenheid, om naar de bosschen te vluchten, waar zich naderhand andere weggeloopen slaven bij hen voegden. Toen in 1712 de Franschen de kolonie bedreigden vreesde de Hollandsche gouverneur dat zij de slaven zouden wegvoeren, zoodat hij de planters ried

hunne negers naar het binnenland te zenden. Zoo geschiedde het ook, doch toen het gevaar voorbij was, wilden de negers niet naar de plantages terugkeeren, namen eene vijandige houding aan en verwekten dikwijls benauwdheid in de kolonie. Door hun voorbeeld aangemoedigd sloegen de slaven in de Cottica in 1772 tot een verschrikkelijken opstand over, waarbij de vruchtbaarste streken van Suriname verwoest werden. Later is men verplicht geweest met de boschnegers, die men niet onderwerpen en op hunne terreinen niet vervolgen kon, vrede te sluiten. Hun tegenwoordig aantal wordt verschillend opgegeven en is ook niet met juistheid te bepalen, daar zij zich dikwijls in verschillende afdeelingen splitsen en nieuwe dorpen in de bosschen aanleggen.

Hermitage was het uiterste punt onzer reis. Op onzen terugkeer kwamen wij aan eene bocht der rivier, waar verscheidene woningen van Indianen lagen. Wij roeiden eene kreek in, die door de overhangende takken der boomen geheel beschaduwd werd en kwamen spoedig aan het dorp. De hutten bestonden uit vier gaffelvormige palen, in 't vierkant geplaatst, op welke dunne balken of latten lagen, waarop weder schuine balken rustten, die het dak vormden, dat met groote boombladeren van wel 20 voet lengte gedekt was. Als huisraad vond men slechts eenige aarden vaatwerken om het drinkwater koel te houden, een paar kookpotten, kalebas-schalen die tot schotels strekten, eene kist of mand om kleederen enz. in te bewaren, en eene hangmat dienende om bij dag in te zitten en bij nacht in te slapen. In enkele hutten merkten wij de weelde van een spiegeltje op. Een der woningen was veel grooter dan de andere, bestond uit goed hout, bezat een zolder en mocht waarschijnlijk wel het voornaamste Indiaansche huis in de geheele kolonie heeten. Van binnen was het met fraaie matten van eigen fabricaat belegd. De eigenaar, die dit huis met medehulp van zijne dorpsgenooten gebouwd had, was een opperhoofd, die Hollandsch sprak, daar hij vroeger vele jaren bij een Hollandschen planter gewoond had. De hier gevestigde Indianen behooren tot den stam der Arrawauka's die men voor de beste van Guyana houdt; hunne voorname fout is, dat zij, indien de gelegenheid zich aanbiedt, gaarne een te overdadig gebruik van sterken drank maken. Wanneer men zich het lot dezer menschen meer aantrok, zouden zij waarschijnlijk wel te beschaven zijn, want in geheel Amerika staan de Indianen in geestvermogens en begaafdheden van verschillenden aard ver boven de negers.

Van hier roeiden wij naar Savanna, een door Israëliten bewoond dorp, waar de vroegere Hollandsche regeering de rijke Portugeesche joden, vooral die zich in Brazilië hadden gevestigd, had trachten heen te lokken, door hun allerlei vrijheden en rechten te verleenen. In den aanvang legden zij zich op den landbouw toe, doch later meenden zij meer voordeel uit het drijven van koophandel te kunnen trekken. Na verder nog een paar plantages bezocht te hebben kwamen wij te Paramaribo terug.

Het klimaat van Suriname is misschien het gunstigste van West-Indië. In 't midden van April beginnen lichte regenbuien te vallen, die tot het midden van Juni zwaarder worden en dan bij stroomen nederstorten. Daarna verminderen zij en in Augustus begint een droog jaargetijde, dat tot en met November duurt. Dan volgt het tweede natte seizoen, waarin de regen echter gemiddeld niet zoolang duurt als in het

eerste. Dit tijdperk neemt de maanden December en Januari in en wordt in Februari en Maart door een droog seizoen van korten duur opgevolgd. Gedurende mijn verblijf in Suriname was de grootste hitte 91 graden Fahrenheit, doch doorgaans wees de thermometer 83 a 84 graden aan, terwijl de laagste stand 75 graden was. Wanneer de hitte het sterkst zou worden steekt er een zeewind op, die van 's morgens 10 tot 's namiddags 5 uur waait. Alleen in het regenseizoen breken er onweders los, die zeer hevig zijn, doch zelden schade aanrichten. De verwoestende orkanen, door welke de West-Indische eilanden zoo dikwijls geteisterd worden, strekken zich niet tot Guyana uit en eigenlijke aardbevingen heeft men hier nog nooit ondervonden, wèl somwijlen enkele schokken, wanneer naburige landen er door bezocht werden, doch zonder dat er onheilen door werden veroorzaakt.

HOOFDSTUK IV.

Rio de Janeiro. — Brazilianen en Portugeezen. — De slaven. — Uitstapjes in de omstreken van Rio de Janeiro. — Het Orgelgebergte. — Het land ten noorden van kaap Frio. — San Lorenzo en de Indianen. — Tochten op de rivier Doce. — De Patachos. — Tochten op de rivier Belmonte. — De Botocudos. — Ilhoes. — Bahia. — Pernambuco — Aracaty. — Ico. — Crato. — De zigeuners. — Campos agrestes. — De woestijn Os Geraes. — Natividade. — San Romão. — De diamanten. — De goudmijnen. — De Duitsche koloniën in Zuid-Brazilië.

Mijne reis naar Brazilië, met een zeilschip ondernomen, leverde weinig merkwaardigs op en liep gelijk de meerderheid der zeereizen goed af, zoodat ik volstaan kan met de mededeeling, dat het niet ontbrak aan windvlagen en windstilte, heerlijke morgens en prachtige zonsondergangen, haaien en vliegende visschen. Vooral heb ik op dezen tocht het lichten van de zee zeer schoon gezien.

Na een vrij langdurigen overtocht zagen wij op een vroegen morgen bij 't aanbreken van den dag op eenige mijlen afstands kaap Frio voor ons en kwamen nog op denzelfden dag in 't gezicht van Rio de Janeiro, de hoofdstad van Brazilië. Het was namiddag geworden, toen wij de baai van Rio binnenliepen. Bij den ingang verheffen zich aan beide zijden, als de zijposten eener poort, kegelvormige granietbergen met zeer zonderling gevormde toppen, van welke twee aan elkander grenzende de Twee Broeders genoemd worden en een andere de Papegaaienbek. Een berg in 't zuiden heet uithoofde van zijne gedaante het Suikerbrood en is een uitmuntend kenmerk voor de zeelieden, daar hij uit eene geheel naakte granietmassa van ongeveer 1000 voet hoogte bestaat. Daar tegenover ligt het kleine, maar sterke fort Santa-Cruz.

Zoodra men dien rotsigen ingang is doorgekomen, wordt de baai wijd, en nu doet zich aan het oog een amphitheater voor, welks indrukwekkende schoonheid te nauwernood zijn gelijke op aarde heeft. Op den achtergrond

verrijzen boschrijke bergen, en aan de oevers romantische rotspartijen met buitenverblijven en groepen huizen er tusschen gezaaid; zoover de blik reikt duiken er groene eilanden uit den waterspiegel op, die door ontelbare booten en grootere vaartuigen verlevendigd wordt; eindelijk heeft men de haven met haar mastenbosch en het gezicht op de prachtige waterleiding der hoofdstad. Hierbij kwam de verlichting door de avondzon, die tot afscheidsgroet het azuren uitspansel met purperen strepen en de toppen der bergen met kransen van rozen versierde. Het geheel vormde een tafereel, dat, naar mij dunkt, zelfs bij den ongevoeligsten mensch een diepen indruk moest nalaten. Een half uur beneden de stad werd het anker uitgeworpen, want wij mochten niet verder komen, voordat wij het gewone bezoek van de tolbeambten hadden gehad.

Snel viel de nacht, verhelderd door het fonkelend sterrenheir. Plotseling stegen gansche zwermen vuurpijlen in de hoogte en barstten boven de stad met luid geknal uiteen; donderende slagen van vuurwerk weergalmden tusschen de rotsen; de hooggelegen kloosters San Bento en San Antonio, de kerken, de huizen, werden zichtbaar bij het roode, blauwe of groene Bengaalsche vuur; het was een wezenlijk toovertooneel, waarvan het effect nog verhoogd werd door de donkere gebergten, die tot achtergrond strekten. Van verre en van nabij klonk muziek en gejuich, want er werd een groot feest gevierd. De opstekende landwind droeg het zijne bij tot verhooging van het genot, doordien hij de geuren der oranjeboomen en andere bloeiende gewassen over de zee tot ons voerde, zoodat wij eerst laat onze rustplaatsen opzochten.

Den volgenden morgen gingen wij aan wal. De op eene driehoekige landrug aan de westzijde der baai gelegene stad met hare schoone omstreken en hare witte huizen en kerken had, van het schip af gezien, het voorkomen van grootschheid, welvaart en zindelijkheid; doch van nabij beschouwd beantwoordde zij niet aan de hooggespannen verwachting. De lange, smalle straten zijn onrein en wemelen van negers, die wij reeds overal in de haven als bemanning der booten hadden opgemerkt. Tegen de donkere gestalten dier half naakte zwarten en mulatten, die bijna de helft der bevolking uitmaken, leveren de overige, meestal in 't wit gekleede inwoners het sterkste contrast op, en wanneer deze laatsten door de brandende middagzon van de straten verjaagd worden, ziet men niets anders meer dan zwarten. De huizen zijn zeer stevig gebouwd, gewoonlijk van graniet, hebben in den regel twee verdiepingen, zijn wit geverfd en bezitten platte daken, balkons en booggangen, onder welke de koopwaren zeer smaakvol uitgestald zijn. De winkels, waar gedurende den dag deuren en vensters wijd open staan, worden meest door mulatten of even donkerkleurige Portugeezen gehouden. Bijzonder talrijk zijn die, waar men levensmiddelen verkoopt.

De straten doorsnijden elkander rechthoekig, zoodat de huizen groote vierkante blokken vormen. Zij zijn niet alleen nauw en vuil, maar ook slecht verlicht en nog slechter geplaveid, ofschoon de stad door bergen van het uitmuntendste graniet omringd is. De nieuwe stad strekt zich in eene noordwestelijke richting uit en wordt door het Campo de Santa Anna, een zeer groot plein, van de oude stad gescheiden. Er bestaan nog twee andere groote ruimten van dien aard, namelijk het Schouwburgplein en het Landingsplein, op welk laatste men het paleis der onderkoningen ziet, die Brazilië in naam van den koning van Portugal regeerden. Het paleis

der tegenwoordige keizers is een groot onregelmatig gebouw nabij de nieuwe stad; hun zomerverblijf houden zij te Petropolis, eene door Duitschers gestichte stad, niet ver van Rio de Janeiro op eene hoogte van 2000 voet in het gebergte gelegen. Onder de vele schoone kerken is die van Nossa Senhora da Gloria, welke op eene hoogte bij de zee staat, eene der aanzienlijkste. De keizerlijke kapel munt uit door pracht. Banken, stoelen en zelfs kansels vindt men hier in de kerken niet, daar er zelden predikatiën gehouden worden, en, wanneer het eene enkele maal gebeurt, slaat men voor die gelegenheid een noodkansel op. Tot de overige gebouwen, die opmerking verdienen, behooren de Munt, de Opera, de schouwburg, de bibliotheek van ongeveer 100,000 deelen, het museum van natuurlijke historie, het fraaie gebouw der Eerste Kamer en eenige andere. Zeer belangrijk is de waterleiding ter lengte van eene Duitsche mijl, die met eene prachtige rij dubbele bogen naar de stad loopt. Van den zoogenoemden kasteelberg, Norro de Castello, midden in de stad gelegen, heeft men een bekoorlijk gezicht op deze zelve, op de baai en op hare overzijde met het stadje Praia Grande op den voorgrond en het hoog opstijgende Orgelgebergte aan de linkerhand.

Rio de Janeiro is de meest bevolkte plaats van Zuid-Amerika en telt 210,000 inwoners, die er in alle opzichten naar schijnen te streven om op hunne stad een Europeeschen stempel te drukken. De vroegere eigenaardige kleederdrachten zijn verdwenen. De kam en de mantille worden nog slechts door eenige oude vrouwen gedragen, meestal kleurlingen, en ook de opgetoomde hoed en de gouden gespen zijn ter zijde gelegd. Beide geslachten volgen thans de nieuwste Parijsche modes en leggen veel zucht aan den dag om zich met edelgesteenten op te sieren. Eene der schoonste straten is de Rua d'Ouvidor, niet omdat zij breeder, zindelijker of beter geplaveid is dan de andere, maar omdat men hier de winkels van modisten, juweliers, boekhandelaars, banketbakkers, kleermakers enz. bijeen vindt, die eene inderdaad verrassende pracht vertoonen. Er zijn zeer goede inrichtingen van onderwijs, de muziek wordt ijverig beoefend en bijna in elk eenigszins deftig huis treft men eene piano aan. Voormaals was de guitare het geliefkoosde instrument, gelijk zij het nog tegenwoordig overal in het binnenste des lands is. Daar Rio de Janeiro, als hoofdstad des rijks, de verblijfplaats der buitenlandsche gezanten is, leidt de voorname wereld een schitterender leven dan men misschien vermoeden zou en zijn partijen en bals, opera- en schouwburgvoorstellingen hier even gewichtige zaken als in andere hoofdsteden. Op schoone avonden treft men een groot aantal bezoekers op de Passeio publico of openbare wandelplaats aan, die eigenlijk een ruime tuin met lommerrijke lanen is. Ook de buiten de stad gelegene botanische tuin wordt veel bezocht. Men vindt daar groepen bamboes van 50 voet hoogte, kaneel- en nagelboomen, groote broodvruchtboomen, enz. Op een stuk land groeien nog de theeplanten, die de eerste keizer van Brazilië uit China had laten invoeren, doch die nooit goed hebben willen gedijen.

Alleen de hier te lande geboren afstammelingen der Portugeezen worden Brazilianen genoemd, en sedert Brazilië in 1820 een onafhankelijk rijk is geworden, heeft er tusschen de Portugeezen en de Brazilianen, vooral in de mindere standen, bestendig eene groote vijandigheid geheerscht, die in de provinciën van het binnenland nog sterk is waar te nemen. Bij elke opschudding, die daar ontstaat, vallen de arme Portu-

geezen altijd als de eerste offers. In weerwil daarvan komen zij elk jaar bij honderden over, om hun geluk te beproeven in het land, dat eenmaal de kostbaarste paarl aan de Portugeesche kroon was. De Braziliaan is altijd wellevend en in de gedeelten des lands, die weinig bezocht worden, ook gastvrij. Hij betoont zich matiger in het drinken dan in het eten en is een hartstochtelijk rooker en snuiver. Vooral is dit van toepassing op de soldaten en op de mindere standen, onder welke zelfs de vrouwen rooken. Over 't geheel zijn de vrouwen klein van gestalte en in hare jeugd zeer lieftallig; later worden zij meestal zwaarlijvig, daar zij zich weinig bewegen. In de groote steden komen zij zonder weerzin te voorschijn als vreemden een bezoek afleggen, doch in het binnenland houden zij zich schuw terug, ofschoon het haar niet aan nieuwsgierigheid ontbreekt. Ik heb eene week lang in een huis gewoond en van de vrouwen van het gezin niets anders gezien dan hare donkere oogen, als zij door de reten van de deur naar binnen gluurden.

De gezamenlijke bevolking van Brazilië wordt — de geheel wilde Indianen er niet bij gerekend — op 8 millioen geschat, waaronder 4 kleurlingen tegen 1 blanke staan. Meer dan de helft der lieden van de kleur zijn negers, de overige gemengde rassen en min of meer beschaafde Indianen. De afstammelingen van Europeanen en Indianen heeten in Brazilië mamelukken, die van Europeanen en negers mulatten, die van negers en Indianen caboclos, die van mulatten en negers cabras. Creolen worden de hier geboren afstammelingen van ingevoerde negers genoemd. Ofschoon de slaveninvoer bij de wet verboden is, heeft die toch heimelijk plaats, want de hooge prijs is eene groote verzoeking en de beambten der districten, waar slaven ontscheept worden, ontvangen eene ruime belooning voor hunne oogluiking. Over het geheel worden de slaven zacht behandeld en de trage Braziliaan ziet menige hunner overtredingen door de vingers, die door meesters van een driftiger gestel streng zouden gestraft worden. Bij zware misdaden levert men den bedrijver aan het gerecht over. Op de meeste plantages wordt goed voor de slaven gezorgd, en meermalen zag ik des morgens eene schare tevredene arbeiders uit hunne kleine hutten komen, waarheen zij des avonds weder even tevreden terugkeeren, zonder zich doodgewerkt te hebben. De huisslaven, die slechts lichten arbeid verrichten, hebben het waarschijnlijk nog beter. Op plantages, waar men geen geneeskundige hulp heeft, heb ik zeer dikwijls de vrouw van den planter de slaven in de ziekenloots zien verplegen. Het karakter en de aanleg is bij de verschillende negerstammen zeer uiteenloopend. De beste zijn die uit het noorden van Afrika, van welke vele Arabisch kunnen lezen en schrijven. Dat er onder de zwarte bevolking, daar zij in een zedelijk opzicht verwaarloosd wordt, altijd eenige voorkomen die om hunne ondeugden en boosaardigheid berucht zijn, is niet anders te verwachten. Gelijk in de andere landen vallen hier meer misdaden in de groote steden dan in de landbouwende districten voor. Eene der oorzaken is daarin gelegen dat de sterke drank in die aanzienlijke plaatsen gemakkelijker te bekomen is, doch ik moet te gelijk erkennen, dat ik onder de talrijke negers van Rio de Janeiro slechts zelden dronken lieden gezien heb.

De omstreken dezer stad zijn meerendeels van granietachtigen aard. De bergen verspreiden zich in ketens zonder bepaalde richting en verheffen zich tot 2000 en 3000 voet boven den spiegel der zee. De hoogste

dier bergen, zooals de piek van Tejuca, de Corcovado en de Gavea, zijn aan de zuidzijde naakt en steil, doch aan de noordzijde zacht glooiend en tot aan de kruin met zwaar bosch bedekt, ofschoon de aardlaag, die op het gesteente rust, slechts zeer dun is. Onder den aangeslibden grond der dalen tusschen de bergketens ligt eene roode kleilaag van 30 tot 40 voet dikte, en in deze valleien slaagt de landbouw het best. In sommige daarvan, vooral die in de nabijheid der stad, zijn vele woningen opgericht, door koffie-, oranje-, bananen- en mandiocca-plantages omringd. Over het algemeen is de grond rondom Rio niet vruchtbaar, doch de plantenwereld vertoont veel weelderigheid, ten gevolge der vochtigheid van den dampkring, in verband met den tropischen zonnegloed. Voordat de naburige bosschen geveld werden regende het hier bijna het geheele jaar door en waren de onweders niet alleen talrijker, maar ook heviger. Tegenwoordig is de vochtigheid zoo ver verminderd, dat men eene afneming van den watertoevoer heeft waargenomen en de regeering het verdere vellen van de bosschen, in de richting naar de bronnen van de rivieren, heeft moeten verbieden. Van Mei tot September, het drooge en koele jaargetijde, is het klimaat gewoonlijk zeer aangenaam.

Mijne eerste wandeling ondernam ik langs de waterleiding. Wanneer men het uiterste einde van het dal Lavanjeira, dat bijna een uur lang is, bereikt heeft, begint de weg vrij steil op te loopen. Het was 9 uur des morgens en de zon schoot reeds verzengende stralen op het aardrijk; doch na een korten afstand kwamen wij in de schaduwen van een dicht bosch, waar de reuzenstammen van de wortels tot aan de kleinste twijgen der kruin met veelkleurige slingerplanten omkleed waren. Deze strekken zich van den eenen boom naar den anderen uit, dalen van de takken naar den grond neêr, klimmen weder met duizenden kronkelingen omhoog en maken het voortgaan zeer moeielijk. Tegen den middag bereikten wij de vlakte, naar welke het water voor de waterleiding uit zijne bron aangevoerd wordt. Terwijl ik eenige mossoorten verzamelde liep ik het grootste gevaar door een vergiftige slang gebeten te worden, die ik onverhoeds met eene handvol mos opnam, maar natuurlijk ijlings wegwierp.

Uit deze hooge streken geniet men bekoorlijke vergezichten over het lager liggende land. Het boeiendst is het gezicht op het meer Rodrigo Freitas. De blik richt zich daarbij als door eene geopende poort. Links heeft men den Corcovado, omhuld met een mantel van het veelkleurigste groen, en rechts een anderen steilen berg die tot aan den top met cactussoorten begroeid is. Van hier af strekt zich een lang en breed dal uit, in welks diepte de botanische tuin en het genoemde meer ligt, waar men op de oevers eenige hutten tusschen bouwlanden waarneemt. Nog verderop in die richting blinkt in het verschiet de oceaan, wiens kust met een breeden gordel van wit zand omgeven is, op welken de branding breekt.

Des avonds te 7 uur kwamen wij op de plaats terug, waar wij onze bedienden met de paarden en den noodigen voorraad hadden achtergelaten. Toen wij hier onzen maaltijd hadden gebruikt was het bijna volkomen nacht geworden, zoodat wij nog een half uurtje naar het opgaan van de maan wachtten, om onzen weg te kunnen voortzetten. Wij kortten ons dien tijd door naar de geluiden der dieren te luisteren, die in deze uren het levendigst worden. Het luidst liet de groote kikvorsch zich hooren,

wiens tonen als de slagen van een hamer op een aambeeld klinken; die der andere kikvorsch-soorten hadden overeenkomst met het loeien van runderen. Daarbij kwam het krassen der uilen, het gillen der sprinkhanen, het sjirpen van krekels, 't geen alles te zamen een zeer onharmonisch concert opleverde, terwijl de atmospheer van de ontelbare vuurvliegen schitterde. Toen de maan zich vertoonde begaven wij ons op weg, ofschoon de donkere wolken en de zware boomen veel van haar licht onderschepten. Buiten het bosch gekomen zagen wij in 't noorden eene bank van zwarte wolken, door welke reeds de bliksemstralen speelden. Dit bleef voortduren totdat wij te 10 uur weder in onze woning waren en bijna onmiddellijk daarop barstte het onweder onder woedende stormvlagen en regenbuien los.

Omstreeks 3 mijlen van de stad, dicht bij de zee, ligt de Gavea of Marszeil-berg, aldus genoemd naar zijne vierkante gedaante, terwijl de Engelsche matrozen hem bij voorkeur Lord Hood's Neus noemen. Hij heeft een platten top, is 2000 voet hoog en loopt aan den zeekant bijna loodrecht neder. Wij gingen een Franschman bezoeken, die daar eene kleine koffieplantage had. De weg liep om de Gavea heen, en kwam bij een zoutwater-meer uit, waar wij in een wrak bootje overgezet werden. Aan de overzijde gingen wij over tamelijk effen grond naar het huis dat wij zochten, na aan den voet van den berg eene verhuizende kolonie kleine zwarte mieren ontmoet te hebben. Zij vormden eene kolonne van 6 voet breedte en 30 el lengte, waarnaar men zich een denkbeeld van het onberekenbare aantal dezer diertjes kan vormen. Wij overnachtten bij den Franschman en beklommen den volgenden morgen den tegenovergelegenen berg Bonita. Op den weg kwamen wij voorbij verscheidene groote koffieplantages. Er is niets schooners dan zulk eene plantage in den bloeitijd, doch de koffieboomen bloeien slechts 24 uren. Van verre gezien schijnt zij dan met een sneeuwkleed overdekt en de bloesems verspreiden de welriekendste geuren. De naar boven loopende weg was over een aanzienlijken afstand aan beide zijden met bittere oranjeboomen bezet, die eene even verkwikkende schaduw als smakelijke vruchten opleveren. Het sap is eenigszins bitter, doch heeft niets onaangenaams. De top van den berg was bezet met een aantal gewassen van het geslacht der leliën en met parasitische planten die de schoonste rooskleurige, violette of witte bloemen droegen. Iets later werd de geheele berg door wolken omhuld, en toen de noordenwind deze voorbij ons joeg, konden wij zeer duidelijk de kleine blaasjes onderscheiden, uit welke de wolken waren samengesteld.

Vervolgens deed ik een uitstapje naar het Orgelgebergte, aldus genoemd, omdat de boven elkander opstijgende toppen er het voorkomen van orgelpijpen aan geven. Een Engelschman met name March had hier eene boerderij (fazenda) voor de muildieren- en paardenfokkerij, benevens een grooten tuin, uit welken hij de markt te Rio de Janeiro van Europeesche groenten voorzag. Er staan ook lichte gebouwtjes in welke gegoede familiën uit de stad de heete zomermaanden doorbrengen en bovendien nam March gasten in zijn eigen huis op. Men legt een derde van den afstand te water af en het overige met muildieren, die daartoe van de fazenda worden afgezonden. March, die juist te Rio was geweest om zaken te doen, begeleidde mij met eenige Engelsche kooplieden op die reis. De boot, waarop wij ons inscheepten, behoorde tot de soort der

faluas, van welke men zich tot het transport van goederen en tot pleziertochtjes bedient; zij hebben 6 roeiers en een stuurman, die gewoonlijk tot de Portugeesche natie behoort. De beide masten voeren een groot zeil, en het achtergedeelte van het vaartuig is overdekt en met gordijnen afgesloten. De roeiers, bijna altijd sterke negers, rijzen bij elken riemslag op en accompagneeren al hunne bewegingen met een melankoliek gezang. Wij hadden een heerlijken dag getroffen en werden door een frisschen zeewind aangenaam verkoeld. Te Piedade bestegen wij de muildieren, die ons reeds wachtten, en bereikten spoedig het stadje Magé, dat veel mandiocca-meel (in Brazilië eenvoudig farinha of meel genoemd) naar Rio de Janeiro verzendt. Frechal, waar wij overnachtten, is een dorpje van maar weinige huizen. In de „venda," of logement, waar wij onzen intrek namen, bestond het verblijf voor vreemdelingen slechts uit een enkel vertrek, rondom met bedden bezet, zoodat het op eene ziekenzaal in een hospitaal geleek. Met het aanbreken van den dag gingen wij weder op reis. Een half uur buiten Frechal begint de beklimming van het gebergte. De weg naar de fazenda, die ten minste 3000 voet boven den spiegel der zee lag, was zeer slecht en dikwijls steil, zoodat men zich in de drooggevallen bedding van een bergstroom meende te bevinden. Hij liep echter door een prachtig bosch, dat de vermoeienis deed vergeten. In Europa bestaan de bosschen, of althans groote groepen daarin, uit ééne soort van boomen; doch in de tropische gewesten ziet men zelden twee boomen van dezelfde soort bij elkander, omdat het getal der soorten zoo buitengemeen groot is. De meeste boomen zijn door slingerplanten omstrengeld, wier stengels soms nog dikker zijn dan de boomen zelven. Dit is inzonderheid met eene soort van wilde vijg het geval, die tegen een boom oploopt en van 10 tot 10 voet aan elke zijde eene dikke rank uitschiet, die zich stevig om den stam kronkelt. Daar de vijgenboom en diens ranken met den tijd in grootte en kracht toenemen wordt de drukking eindelijk zoo sterk, dat de stam, die eerst tot steun heeft gestrekt, er door verstikt wordt en afsterft. Sommige slingerplanten zijn ineengedraaid en hangen als touwen van de takken neder, andere zijn zoo plat en breed als linten. De twee schoonste dier planten zijn de grootbloemige solandra, die de reuzen des wouds op de prachtigste wijze versiert, en eene soort van fuchsia, die soms tot eene hoogte van 60 en 100 voet opklimt en vandaar weder in de heerlijkste guirlandes nederhangt. Midden in 't gebergte treft men palmen en boomvarens in overvloed aan, de laatste ter hoogte van 40 voet. Nog op 2000 voet boven de zee vindt men eene groote bamboessoort, waarvan de stengels 18 duim omtrek en 50 tot 100 voet hoogte hebben en de toppen op eene bevallige wijze weder naar beneden omgebogen zijn.

Wij bereikten de fazenda nog in den voormiddag. Uithoofde van een feestdag hadden al de slaven dezer bezitting, omtrent 100 in getal, den vorigen dag nieuwe kleederen ontvangen, waarmede zij nu voor het huis vergaderd waren, om een feestelijken dans uit te voeren. Des avonds werden verscheidene, die zich door goed gedrag die gunst waardig gemaakt hadden, binnen het huis geroepen, waar ik hunne dansen op mijn gemak beschouwen kon. Het merkwaardigst was daaronder een mimische dans. Een jonge neger gaf eene voorstelling alsof hij onder accompagnement van zijne viola, eene soort van guitare, voor het huis van een padre (geestelijke) danste. De padre zond op dat gedruisch een bediende naar buiten,

om te gaan zien wat er gebeurde. Deze vroeg namens zijn meester aan den danser wat die opschudding te beteekenen had, en kreeg ten antwoord dat hij geen opschudding maakte, maar een nieuwen dans uit Bahia probeerde. Op de verdere vraag van den bediende of het een mooie dans was, gaf de andere ten antwoord, dat hij er de proef maar eens van moest nemen. Hierop klapte de bediende in de handen en nam, onder den uitroep dat de padre maar naar bed moest gaan, dadelijk aan de uitspanning deel. Ditzelfde tooneel herhaalde zich nu gedurig, totdat al de dienstboden van den geestelijke, mannen, vrouwen en kinderen, in 't geheel een 20tal personen, zich bij de dansers gevoegd hadden. Ten slotte verscheen de voorgewende padre zelf, met een poncho, een breedgeranden zwarten stroohoed en een masker met langen baard, en vroeg wat dit voor een geweld was, hetwelk hem belette zijn avondeten in rust te gebruiken. De eerste danser vertelde daarop weder de oude geschiedenis en wist den padre na veel heen en weêr praten te overreden ook een dansje mede te maken. Deze nam eenigen tijd schijnbaar met ijver aan de uitspanning deel, maar haalde daarop onverhoeds een zweep van onder zijn poncho te voorschijn en ranselde het heele gezelschap uit elkander.

Gedurende mijn verblijf op de fazenda, legde ik met een Engelschman een bezoek bij een Braziliaan af, die op een paar mijlen afstands eene kleine plantage bewoonde. Daar het bij onze aankomst reeds vrij laat op den middag was werden wij tot den maaltijd genoodigd en leerde ik dus de wijze van leven op zulk een buitenverblijf kennen. De gerechten waren zindelijk gereed gemaakt, doch naar landsgebruik sterk met knoflook aangezet. Op de tafel, die met een blank tafellaken was gedekt, lag aan het eene einde een hoop mandiocca-meel en aan het andere einde een gelijke hoop maïs-meel. Op den éenen hoop stond eene groote schotel gekookte boonen met een stuk varkensvleesch, en op den anderen een schotel met gebraden gevogelte. Verder was er nog gebraden varkensvleesch en worst. Van deze gerechten en van het meel bediende ieder zich naar goedvinden. Als groente kwam er een schotel palmkool bij. Onder den maaltijd werd een glas Portugeesche wijn geschonken en als dessert verschenen verschillende soorten van suikerwerk. Buiten ons nam slechts de gastheer met zijne beide zonen aan den maaltijd deel. Zijne vrouw en dochters kreeg ik eerst te zien, na hem nog meermalen een bezoek gebracht te hebben. De beide meisjes waren zeer schoon, maar konden lezen noch schrijven, want haar vader had niet gewild dat zij dit zouden leeren, uit vrees dat zij romans zouden lezen en minnebrieven schrijven. Hij was een voortreffelijk jager en had meer tapirs geschoten dan iemand anders in den omtrek.

De dieren, die in de onmetelijke wouden van het Orgel-gebergte huizen, zijn misschien even talrijk als de plantensoorten. Hiertoe behoort in de eerste plaats de evengenoemde tapir, een grasetend dier van de orde der dikhuidigen, met een neus die tot eene bewegelijke, doch korte snuit verlengd is. De jaguar was hier vroeger zeer algemeen, doch tegenwoordig hoort men zelden, dat hij runderen of schapen geroofd heeft. Des te meer wilde katten heeft men, en apen zijn er in overvloed. Eene soort van buideldier is even gevaarlijk voor de kippenhokken als in Europa de vos. Patrijzen, kwartels en boomhoenders worden gejaagd ter wille van hun welsmakend vleesch. Kikvorschen zijn er in allerlei soorten, van een duim lengte tot eene grootte dat zij een hoed bijna vullen, en

als er regen in aantocht is heffen die allen een gekwaak aan, dat men er doof van wordt. Onder de insecten trekken vooral de prachtige kapellen de aandacht.

Op een morgen ging ik met 4 negers vroeg op weg, om de hooge toppen van het Orgel-gebergte te leeren kennen. Na een uur marcheerens kwamen wij in het bosch, waar wij slechts langzaam vorderden, omdat een der zwarten vooraf een weg door het bamboes en het struikgewas moest banen. Te 4 uur des namiddags bereikten wij een bergstroompje, waar ik besloot te overnachten. Terwijl de negers hout velden om den maaltijd te bereiden, wandelde ik een eind langs den oever en maakte hier op de hoogte van 4500 voet een rijken buit van nieuwe en zeldzame planten. Bij een kleinen waterval groeiden de amaryllissen met hare schoone donkerroode bloemen in overvloed. Het water stortte over drie met mos begroeide rotsrichels, elk omtrent 8 voet hoog, naar beneden. Boven den waterval was niets anders dan naakt gesteente met lage struiken en kruiden te zien. Toen het donker werd keerde ik naar onze legerplaats terug, waar nu een helder vuur brandde. Het was zulk een liefelijke avond, dat ik het opslaan van eene hut voor geheel onnoodig hield en, in mijn poncho gehuld, op een bed van palmbladeren gerust insliep.

Met het aanbreken van den dag vervolgden wij onzen tocht en klommen langs den rivieroever naar boven, waarbij wij op sommige plaatsen genoodzaakt waren op handen en voeten te kruipen. Aldus bereikten wij eene soort van vlakte en kwam daar weder in bosch, dat van een aantal tapirpaden doorkruist was, die onzen spoed niet weinig bevorderden, aangezien wij nu slechts eenige overhangende takken behoefden af te houwen, om een goeden weg te hebben. Na het verlaten van dit bosch zetten wij onzen reis over een scheefliggend turfveen voort en begonnen op 6000 voet hoogte een steile, met struikgewas begroeide, helling te beklimmen. Wij kwamen langzaam vooruit, maar bereikten toch na een half uur den top. De koelheid der lucht en de kalmte, die hier boven heerschte, waren verkwikkelijk; geen geluid liet zich hooren en van de dierenwereld zagen wij slechts eenige vogeltjes, die zoo tam waren, dat wij dicht in hunne nabijheid konden komen. Slechts éen andere bergtop was hooger dan de onze en stak er nog ongeveer 400 voet boven uit. Wij waren er echter door eene diepe en dicht met bosch begroeide kloof van gescheiden, en daar het reeds 2 uur op den middag was, konden wij dezen dag niet meer aan de beklimming denken. Ik besloot hier te overnachten, om het den volgenden dag te beproeven, doch mijne negers wilden daarin niet bewilligen, omdat er op deze hoogte geen water te verkrijgen was. Ik moest dus tot den terugtocht besluiten; toen het donker begon te worden bevonden wij ons weder op de rustplaats van den vorigen nacht, en den volgenden dag kwamen wij ter geschikter ure op de fazenda terug.

Eene week daarna begaf ik mij nogmaals naar de genoemde legerplaats. Het was een der schoonste dagen, die ik ooit beleefd heb. De lucht was niet alleen onbewolkt, maar ook geheel vrij van dien damp, die anders op de helderste dagen over de ver verwijderde voorwerpen ligt. Te 7 uur des avonds strekte ik mij naast een vuur op mijn bed van palmbladeren uit, maar nauwelijks had ik den slaap gevat, of eene nederplassende regenbui wekte mij op de onaangenaamste wijze en er

barstte een van die onverwachte onweders los, van wier hevigheid men zich in de gematigde luchtstreken geen denkbeeld kan vormen. Nog nooit was ik aan een dergelijk weder onder den open hemel blootgesteld geweest. Het flikkeren der bliksemstralen, de duizendvoudige echo der donderslagen tusschen het gebergte, het gieren van de stormvlagen door het geboomte, gepaard aan het afbreken der vermolmde of te zwakke takken, dit alles vereenigde zich tot een der vreeselijkste tooneelen, die de verbeelding zich kan scheppen. Binnen weinige oogenblikken was ons groote vuur uitgedoofd en onze legerplaats overstroomd, en het duurde geen half uur of de woudbeek naast ons was in eene reeks van schuimende watervallen veranderd. Mijn dikke poncho leverde eene zwakke beschutting in zulk een nacht op. Daarbij was het zoo stikdonker, dat wij geen andere plaats konden gaan opzoeken. Van half 8 des avonds tot 3 uur in den morgen zat ik onder een stortbad, waar geen ophouden aan was. Eerst toen begon het noodweder eenigszins te verminderen. Bevend van natheid en koude deden wij vergeefsche pogingen om vuur aan te maken, want het hout was al te vochtig. Op een dikken wortel zittende en met den rug tegen een boomstam leunende beproefde ik een poosje in te slapen, maar werd telkens weder met huiveringen wakker. Ik verheugde mij toen de eerste lichtstralen door het gebladerte begonnen te dringen, en zoodra wij onzen weg konden zien, ijlden wij huiswaarts.

Met een vriend deed ik een tocht naar de streken benoorden de kaap Frio, die oostwaarts van Rio de Janeiro ligt. Het was een gloeiende dag en in de bosschen was alles stil en onbewegelijk, met uitzondering van eenige groote schitterende kapellen, die traag rondfladderden. Des middags passeerden wij Ithacaia, een klein dorp, waar de hutten der negers mij herinnerden aan de afbeeldingen van Hottentotten-hutten, die ik gezien had. Bij het vallen van den avond kwamen wij voorbij een kalen en steilen granietberg, die langen tijd door eenige gevluchte slaven bewoond was. Zij onderhielden zich sober door de bebouwing van een stukje gronds nabij den top, doch werden eindelijk ontdekt en door de afgezonden soldaten gevangen genomen. Alleen een oude vrouw wilde zich niet op nieuw in de slavernij laten dompelen, maar sprong van den berg in eene diepte. Als eene Romeinsche matrone dit gedaan had, zou het als een bewijs van onbedwingbare liefde tot de vrijheid in de geschiedenis opgeteekend zijn; nu echter was het slechts de verstokte wederspannigheid van eene arme negerin.

Bij het matte maanlicht werd de reis door eene woestenij van moerassen en lagunen voortgezet, bij eene van welke wij ons leger opsloegen. Het was eene verlatene, akelige, doodsche streek, zoodat wij reeds vóor het opgaan der zon weder op de been waren. Des middags aten wij te Mandetiba, waar de venda, hoe armzalig ook, nog tot de beste van hare soort behoorde. Deze logementen, die dikwijls vrij groot zijn, bestaan uit dikke palen, doorvlochten met een wand van takken, die met klei overtrokken wordt. Zij hebben zelden vloeren en nooit vensters. De slaapplaatsen bevinden zich aan de beide zijden van het vertrek en de reiziger heeft vrijheid om het zich daar op eene houten rustbank, met eene stroomat belegd, zoo gemakkelijk te maken als hij bij machte is. Bij onze aankomst ontzadelden wij doorgaans onze paarden zelf en gaven hun eene hoeveelheid maïs, waarna wij den kastelein met eene buiging vroegen of hij ons de gunst zou willen bewijzen ons iets te eten te geven.

„Alles wat gij beveelt," luidde in den regel het antwoord. — „Zoudt gij ons wat visch kunnen bezorgen?" — „o Neen, mijnheer." — „Hebt gij gedroogd vleesch?" — „o Neen, mijnheer." Als wij het zeer goed troffen kregen wij na eenige uren kippen, rijst en farinha. Niet zelden moesten wij de kippen, die ons tot maaltijd zouden strekken, zelf met steenen doodwerpen. Gaven wij, door vermoeidheid en honger uitgeput, den wensch te kennen, dat er wat haast met het eten zou gemaakt worden, dan luidde het antwoord: „Het zal komen, zoodra het klaar is." De venda's en hare bewoners zijn dikwijls even onzindelijk; lepels, vorken en messen ontbreken gewoonlijk, en de kasteleins gedragen zich zeer ongemanierd.

Voorbij Mandetiba kwamen wij tusschen een labyrinth van meeren en verlieten daarop de kuststreek om de bosschen weder binnen te gaan. Op eenige opene plaatsen zag ik kegelvormige mierenhoopen van bijna 12 voet hoogte. De mieren zijn hier zeer talrijk en van verschillende soorten en grootten. Eéne soort wordt bijna een duim lang, heeft een buiten alle evenredigheid dik lichaam en wordt in verscheidene streken, onder anderen in de provincie Minas Geraes, gebakken en gegeten.

Na nog drie dagen kwamen wij op Socego, een landgoed van zekeren heer Figuireda, met wien een van ons gezelschap verwant was. Het eenvoudige huis was zeer goed voor dit klimaat geschikt, doch zag er als eene schuur uit. In de receptiekamer maakten de vergulde stoelen en canapés een zonderling contrast met de gewitte muren en de vensters zonder ruiten. Met de schuren, stallen en werkplaatsen voor de negers, die onderscheidene ambachten uitoefenden, vormde de geheele huizinge een vierkant, in welks midden een groote hoop koffie lag te droogen. Op de hierbij behoorende landerijen teelde men voornamelijk koffie en mandiocca. Van dit laatste gewas wordt alles gebruikt. De bladeren en stengels dienen tot voeder voor de paarden, en de gemalen wortels leveren de farinha op, die in Brazilië het hoofdvoedsel is. Het uitgeperste sap der plant is zeer vergiftig. De eigenaar dezer bezitting verhaalde mij, dat de rijst een 120voudige en de boonen eene 80voudige opbrengst geven. De weiden onderhouden zeer schoon vee en de bosschen bevatten veel wild, zoodat er gedurende ons verblijf herhaalde malen herten geschoten werden. Deze overvloed van levensmiddelen bleek bij de maaltijden, want de tafel bezweek bijna onder den last der spijzen en de gasten zagen het met schrik aan, want men verwacht dat zij van elk gerecht gebruik zullen maken. Gedurende het eten was een man voortdurend bezig met het wegjagen van een aantal oude honden en van een dozijn negerkinderen, die elk oogenblik weder binnenkwamen. Zoodra men op dergelijke buitengoederen een vreemdeling ziet aankomen wordt eene groote bel geluid en gewoonlijk ook een klein kanon afgevuurd.

Wij passeerden vervolgens het kleine dorp Madre de Dios, door 't welk een der voornaamste groote wegen van Brazilië loopt, die echter in een erbarmelijken toestand verkeerde. Op onze geheele reis troffen wij geen enkele steenen brug aan en de van hout vervaardigde waren zoo vervallen, dat men de grootste voorzichtigheid in acht moest nemen. Alle afstanden zijn slechts zeer gebrekkig bekend, en in plaats van mijlpalen ziet men alleen kruisen, op plaatsen waar moorden bedreven zijn.

Nabij Rio de Janeiro ligt het dorpje San Lorenzo, dat nog een overschot van de vroeger zoo talrijke inboorlingen bevat. Om hen te leeren

kennen, stak ik een gedeelte der baai over en wandelde naar de hoogte waar de hutten dier Indianen tusschen oranje-, bananen- en andere boomen lagen. Die woningen bestonden uit een traliewerk van latten, welks openingen met klei waren aangevuld, en hadden daken van kokosbladeren. De slaapplaatsen waren matten, die op horizontaal gelegde stokken rustten. Nog slechts hier en daar zagen wij de vroeger gebruikelijke slaapmatten, van katoenen koorden geknoopt. Waterpotten van eene kleisoort die het water koel houdt, met een scheplepel vervaardigd uit een halven kokosnoot met een houten steel, kookpotten, geweren, bogen en pijlen maakten het voornaamste huisraad uit. Wij vonden de bewoners druk bezig met het vervaardigen van potten en pannen van eene grijze klei, die door het bakken rood wordt. Deze Indianen zijn van eene groote goedgebouwde gestalte en eene rood- of geelbruine kleur, hebben lang koolzwart haar, een breed gezicht, somtijds scheefstaande oogen en meestal dikke lippen. De baard is gewoonlijk zeer dun.

Men onderscheidt de inboorlingen in het oosten van Brazilië in beschaafde of tamme Indianen (Indios mansos) en wilde Indianen of Tapuya's. De eerstgenoemden wonen aan de kusten en tusschen hunne talrijke stammen heerscht met opzicht tot taal en zeden weinig verschil. In den ouden tijd plachten zij hunne krijgsgevangenen vet te mesten en ze dan dood te slaan, waartoe men eene met vederen versierde knods bezigde; de slachtoffers werden daarna opgegeten. De taal der Indianen sterft meer en meer uit, daar zij allen Portugeesch spreken. De Tapuya's vormen verscheidene stammen, die meerendeels door den band eener gemeenschappelijke taal met elkander vereenigd zijn. Zij leven nog in den ruwsten natuurstaat en verkeeren tot handhaving van hunne onafhankelijkheid in bestendigen oorlog met de Brazilianen.

Wanneer men zich van Rio de Janeiro langs de kust noordwaarts begeeft levert de streek van de rivier Espirito Santo tot de rivier Doce niet veel merkwaardigs op. Eenige Indiaansche gezinnen, die zich door woning, taal en levenswijze niet van de Portugeezen onderscheiden, hebben daar hun verblijf gevestigd. Nu en dan komt men ook aan een militairen post. Op een dier posten kregen wij de eerste berichten over den krijgshaftigen stam der Botocudos, die aan de oevers der Doce rondzwerven en door hunne listigheid en wreedheid ongunstig bij de andere stammen afsteken. Daar zij ook menscheneters zijn heeft men dikwijls een verdelgings-oorlog tegen hen aangevangen.

Na een post van 7 soldaten en een onderofficier gepasseerd te zijn moesten wij onder eene gloeiende hitte verscheidene mijlen door het zand waden, waar wij van dorst versmacht zouden zijn, indien wij ons niet bediend hadden van het water dat zich tusschen de ananasbladeren verzamelt. Het was wel niet zeer rein, want wij vonden er zelfs jonge kikvorschjes in; maar toch verkwikte het ons, nadat wij het door een doek gefiltreerd en met suiker, citroensap en brandewijn vermengd hadden. Eerst des nachts kwamen wij aan de Doce en kregen een onderkomen in het vrij ruime gebouw van den militairen post. Den volgenden morgen begaven wij ons zoo spoedig mogelijk naar de rivier, de aanzienlijkste die tusschen Rio de Janeiro en Bahia in de zee valt. Wij zagen haar juist in haar hoogsten waterstand, terwijl zij in het drooge seizoen zoo laag is, dat zich overal zandbanken vertoonen, die de scheepvaart belemmeren. De oevers zijn met dichte wouden bezet, waarin gevaarlijke die-

ren huizen, maar nog meer worden de Botocudos gevreesd, die er zich ook ophouden.

Om het eigenlijke schouwtooneel van de vijandelijkheden tegen die Indianen te bezoeken, stevenden wij in eene lange kano, die door 6 man met stokken werd voortgeduwd, de Doce op. In 't geheel waren wij met ons negenen, allen goed gewapend. Wij gewenden ons spoedig aan het schommelen van het smalle vaartuig en voeren veilig tusschen de vele boomrijke eilanden der troebele, geelachtige rivier heen. In de bosschen hoorden wij het schreeuwen der apen en het raafachtige krassen der groote ara-papegaaien, wier gloeiend rood gevederte in den helderen zonneschijn een prachtige vertooning maakte. Wij overnachtten op een der eilanden, waar men tegen de Botocudos beveiligd was, omdat deze geen booten bezaten.

Den volgenden middag bereikten wij Linhares, eene der weinige nederzettingen aan de Doce. Om haar en de handelsgemeenschap met Minas Geraes te beschermen, zijn er 8 kleine militaire posten gevestigd. In elke dier sterkten houdt men er een aantal pantserhemden op na, door welke de soldaten, die den eersten aanval moeten doen, zich tegen te pijlen der Indianen beveiligen. Het zijn zeer wijde hemden van kadoen, met verscheidene lagen ruw katoen gevoerd en met een eveneens versterkten hoogen kraag. Daar zij tot over de knieën hangen en een groot gewicht bezitten, zijn zij op heete dagen eene zeer lastige dracht; doch aan het doel beantwoorden zij uitmuntend, want zelfs een pijl uit de nabijheid met het grootste geweld afgeschoten dringt er niet doorheen of behoudt althans geen kracht genoeg om eene belangrijke wond toe te brengen. Twee soldaten vergezelden ons door eene woeste streek naar San Matteo, een stadje van een 100tal huizen, aan de rivier van denzelfden naam. In deze streek houden zich verscheidene Indiaansche stammen op, die alle voor de Botocudos bevreesd zijn en zich met elkander tegen hen verbinden. Eene fazenda, die iets hooger aan de rivier ligt, werd door de laatstgenoemden dikwijls verontrust, totdat de bewoner op een eigenaardigen inval kwam om zich van hen te ontslaan. Op het smalle pad, dat naar de hoeve leidde, plaatste hij een met schroot geladen kanon, waaraan hij een geweerslot bevestigde, dat hij in verband bracht met een op den grond gelegd stuk hout. Toen de Botocudos nu onder bescherming van de nachtelijke duisternis weder een aanval kwamen doen en op het hout trapten, ging het geweerslot over en brandde het kanon los. Onder een luid gehuil namen de ongedeerd gebleven Indianen de vlucht, doch een 30tal vond men dood of verminkt op den grond liggen. Sedert dien tijd hebben zij de boerderij met rust gelaten.

Over een klein riviertje voeren wij naar Viçoza, waar de ouvidor of commissaris van het district Porto Seguro eene fazenda bezat. Het plaatsje telde ongeveer 100 huizen, waaronder wij dat van den ouvidor dadelijk aan de grootte en bouwtrant herkenden. Wij vonden hem in gezelschap van eenige scheepskapiteins, die met de opneming van de kust bezig waren. Zijn bediendenstoet bestond uit eenige Portugeezen en negerslaven, een Machacali-Indiaan en een dozijn jonge Botocudos, die er verre van innemend uitzagen. Hunne gelaatstrekken, reeds zonderling van nature, werden nog meer ontsierd door groote houten schijven, die zij in de onderlip en de oorlappen droegen. De lip steekt daardoor ver vooruit en de ooren hangen tot op de schouders neder. Hun bruine

lichaam was als overtrokken met onreinheden. De ouvidor liet hun een proefje van Botocudisch gezang geven, dat uit niet veel anders dan een ongearticuleerd gehuil bestond. De meeste dezer jonge Indianen hadden de pokken gehad, doch geen der Botocudos uit het gevolg van den ouvidor was aan die ziekte gestorven, zoodat zij gelukkiger waren geweest dan vele duizenden van hunne stamgenooten. Men had hun geen andere geneesmiddelen dan eene groote hoeveelheid brandewijn toegediend.

Wij hielden ons eenigen tijd aan de rivier Mucuri op, waar men met het aanleggen van een weg, eene hoeve en een houtzaagmolen bezig was. Men ontving ons vriendelijk in de hutten der fazenda, die op den zuidelijken oever van het groote meer Arara werd opgericht. Wij bevonden ons hier in eene wildernis, waar een betrekkelijk kleine troep menschen een voorpost der beschaving uitmaakte. Wel bezaten zij wild, visch en drinkwater in overvloed, doch zij waren bijna geheel van de overige wereld afgesloten en moesten bestendig op hunne hoede zijn tegen de barbaren, want de Patachos en Botocudos zwierven dagelijks rond, om den toestand van het uit 50 of 60 weerbare mannen bestaande gezelschap gade te slaan. Behalve de blanken bevonden zich daaronder negers, creolen, mulatten, Indianen van de kust, een Botocudo en Indianen van andere stammen. Dagelijks gingen 24 Indianen in het bosch om boomen te vellen en aan de oevers van het meer lagen er reeds een groot aantal in een chaos op elkander. Als een groote boom geveld werd sleepte hij in zijn val een aantal andere boomen mede, daar zij door slingerplanten van een houtachtigen aard met elkander verbonden waren. Vele boomen braken in 't midden af en de tronken bleven dan als eenzame pijlers staan. Vier der Indianen, die meesters in 't jagen en visschen waren, gingen den geheelen dag op buit uit en zagen ook de mundeo's of dierenvallen na. Deze bestonden uit lange heggen van rijsjes, die een rechten hoek met den oever maakten. Om de 15 of 20 schreden was in die heggen eene kleine opening gelaten, waar drie zware houten, door kleine stuthoutjes geschraagd, tot een driehoek aan elkander gepast waren. Als een klein dier naar den oever kwam om te drinken en die openingen tot doorgang gebruikte, sloegen de zware houten neder en doodden het dier.

De waakzaamheid der honden, die wij hadden medegenomen, beveiligde ons tegen overrompelingen van de wilden, die dikwijls het geluid van uilen en andere nachtvogels nabootsten; doch onze Indianen herkenden hunne stemmen zeer goed. Als onze lieden des avonds naar de muziek der viola dansten en in de handen klapten, klonk het handgeklap der wilden van de andere zijde van het meer naar ons over. Al onze pogingen om op een vriendschappelijken voet met hen te komen mislukten. Dikwijls riep de ouvidor hun toe: „Sjamani!" (kameraad) of: „Kapitam Ney!" (groot opperhoofd), maar geen hunner kwam bij ons. De nieuwe weg werd met onverdroten ijver over een bergrug voortgezet, maar gedurende ons verblijf brachten de wilden 5 der arbeiders om het leven. Ook uit Linhares ontvingen wij bericht dat de Botocudos daar in groot aantal verschenen waren en niet alleen 3 soldaten vermoord, maar hen ook hoogstwaarschijnlijk opgegeten hadden. Men was wel tegen hen uitgerukt, doch zonder vrucht, omdat zij zich op eene plaats in het bosch verschanst hadden en daar zoo talrijk waren, dat men het geraden had geacht terug te trekken.

Het regenseizoen overviel ons hier. Men had des morgens groote hitte en tegen den middag zware onweders, die met plasregens gepaard gingen. Onophoudelijk stegen er dikke nevels uit de bosschen op en het vochtige weder bracht bij een ieder koorts en hoofdpijn te weeg. Wij konden geen ander geneesmiddel dan de hier groeiende kinabast bekomen, die een onaangenamen smaak heeft en meer samentrekkend is dan de Peruaansche kina. Deze bast hielp de Portugeezen, die aan het klimaat gewoon waren, doch wij Europeanen vonden er geen baat bij, en daar wij voortdurend koortsig bleven, begaven wij ons naar Caravellas, de aan de rivier van denzelfden naam gelegene aanzienlijkste stad van het district Porto Seguro, waar wij eene gezondere lucht genoten.

Toen wij van daar onze reis langs de kust vervolgden, hadden wij weder veel van de drukkende hitte te lijden. Van de monding der Caravellas af is het strand vlak en zandig. De eentonigheid werd echter gebroken door eene fraaie purperroode windebloem, wier wortel en ranken het losse zand bijeenhielden. Op dat strand overnachtten wij bij een groot vuur, waar wij ons, in dekens en mantels gehuld, omheen legerden, waarna wij den volgenden morgen het in eene dorre zandvlakte gelegene stadje Alcobaça bereikten. De bosschen langs het riviertje van denzelfden naam worden door Patachos en Machacalis bewoond, die hier en meer noordwaarts de woonplaatsen der blanken vreedzaam bezoeken, om was en klein wild tegen verschillende levensbehoeften in te ruilen. Iets noordelijker valt de Rio da Prado of Securucu in de zee en draagt op haar zandige oevers het plaatsje Prado met slechts een 600 tal inwoners. Hier begint de groote plaag der zandvlooien, die zich voornamelijk in de voeten van den mensch boren, tusschen de huid en het vleesch. De zware regenbuien noodzaakten ons eenige dagen te Prado te vertoeven, hetgeen ons de gelegenheid verschafte een troep Patachos in het stadje te zien. Met de wapens in de vuist kwamen zij groote klompen zwart was ten verkoop brengen. Wij ruilden bij hen messen en zakdoeken tegen bogen en pijlen. Hun bruinrood lichaam was niet beschilderd; het opperhoofd droeg eene blauwe broek en eene roode muts bij wijze van uniform. Allen vroegen dadelijk om eten, waarop men hun een weinig meel gaf, benevens eenige kokosnoten, die zij met hunne kleine bijlen zeer behendig opensloegen. Men liet hen ook met pijlen schieten op kokosnoten, die op ongeveer 40 schreden afstands op den top van een stok geplaatst werden, en geen enkele maal misten zij het doel. Hunne bogen waren grooter dan die der andere Indianen en ik zag er zelfs een die 9 voet lengte had. Op den rug droeg elk een zak van boombast, waarin hij verscheidene kleinigheden bewaarde. De meesten lieten het haar natuurlijk groeien, alleen in den hals en boven de oogen eenigszins weggesneden, doch verscheidenen hadden het hoofd geschoren, waarbij alleen van voren en van achteren een klein bosje was blijven staan. Eenigen hadden de benedenlip en de oorlappen doorboord en daarin een kort en dun rietje gestoken. Menschenvleesch schijnen deze wilden niet te eten, daar zij hunne gevangenen als slaven gebruiken of aan de Portugeezen verkoopen.

Voorbij Prado krijgt de kust een geheel ander karakter. De oevers, die zich steil uit de zee beginnen te verheffen, bestaan uit eene roodachtige klei, welke op eene zandsteenlaag rust. Deze streek is van kleine rivierdalen doorsneden en springt hier en daar met voorgebergten

in de zee uit. Juist deze uitstekken en valleien bemoeielijken de reis in hooge mate, en als het vloed was reed ik meermalen tot aan den zadel door het water. Als de branding zeer sterk was reden negers van naburige fazenda's voor ons uit. Na de stadjes Francozo en Porto Seguro gepasseerd te zijn kwamen wij aan het tusschen palmen gelegene vlek Belmonte, onder welks inwoners zich christelijke Indianen bevinden, die soldaten, visschers of planters zijn. Zij bezitten ook veel bekwaamheid in handwerken en vervaardigen matten, strooboeden, manden, vischnetten, enz. De Groote Belmonte-rivier is een belangrijke stroom, doch wegens hare zandbanken moeielijk bevaarbaar. De bosschen rondom Belmonte zijn het hoofdkwartier der Botocudos, met welke echter voor deze streek een vredeverdrag gesloten is. Slechts een enkel opperhoofd wilde van geen vrede weten en zette de vijandelijkheden op zijne eigene hand voort.

Met twee booten gingen wij een tocht op de Belmonte doen, om die rivier en hare omstreken te leeren kennen. Tegen den avond landden wij op eene zandbank en kochten van Manian-Indianen schildpadeieren die zeer klein waren, doch aangenaam smaakten. Bij het vallen van den nacht begon het te regenen, zoodat wij eene toevlucht zochten in eenige visschers-hutten, die wij echter uithoofde van de land- en zandvlooien weder spoedig moesten verlaten. 's Morgens brak de zon helder door de wolken. Op de zandbanken zaten paarswijze geelsnavelige zeezwaluwen, die gewoon zijn loodrecht uit de lucht neder te schieten, niet alleen op de visschen die zij willen vangen, maar ook op de menschen die hunne verblijfplaatsen te dicht naderen.

Nog nooit hadden wij zulke schoone rivieroevers gezien als dezen dag, want de boomen waren behangen met guirlandes van de kleurigste bloemen, zwermen papegaaien met schitterend gevederte vlogen tusschen het groene loof, en kleine aapjes sprongen als eekhoorntjes van den eenen tak op den anderen. Na den volgenden dag op een groot boschrijk eiland een wild zwijn geschoten en eene groote slang gedood te hebben, bereikten wij den daaraanvolgenden dag het eiland Cachonirincha, waar zich een militaire post van 20 man met een luitenant bevond. In de nabijheid woonden vele Botocudos, die echter weggetrokken waren, omdat de onderofficier, bij afwezigheid van den luitenant, er één wegens eene overtreding had doen straffen. De luitenant had hen nu door eenige achtergeblevene jonge Botocudos laten uitnoodigen terug te keeren, waaraan zij ook gevolg zouden geven. Ik maakte gebruik van de gelegenheid, dat zij nog niet teruggekeerd waren, om de door hen verlatene hutten eens te gaan bezichtigen. Zij bestonden enkel uit de lange bladeren van kokospalmen, die in een ovaal zoodanig in den grond gestoken en naar elkander gebogen waren, dat hunne toppen een soort van gewelf vormden. In deze hutten was niets anders te zien dan eenige groote steenen om de kokosnoten open te slaan. Niet ver van eene der hutten bevond zich onder hooge oude boomen het graf van een man, waar zware stukken hout op gelegd waren. Ik wilde dit graf onderzoeken, doch werd daarin verhinderd door den jongen Botocudo, die ons tot geleider strekte. Den volgenden dag ging ik er alleen heen om dat onderzoek toch te doen, doch werd opgehouden doordien ik onderweg eenige vogels schoot. Juist toen ik den laatst geschotene wilde oprapen, hoorde ik eene ruwe stem achter mij, en mij omkeerende zag ik verscheidene Botocudos staan met de houten

schijfjes in de ooren en de onderlip en met boog en pijlen in de hand. Ik ging hen te gemoet en sprak hen met de weinige woorden van hunne taal aan, die ik opgevangen had, waarop zij mij naar de wijze der Portugeezen aan hunne borst drukten, mij op de schouders klopten en mij met eenige luide en harde klanken antwoordden. Mijn dubbel jachtgeweer maakte hunne hoogste verwondering gaande. Daarop voegden zich eenige vrouwen bij hen, die zware zakken droegen, en beschouwden mij ook met nieuwsgierigheid. Een van ons reisgezelschap, die de taal der Botocudos eenigermate kende, voegde zich thans bij ons en knoopte een gesprek met hen aan, waardoor zij spoedig vertrouwelijk werden. Zij waren zeer verblijd toen zij van hem vernamen, dat eenige hunner landgenooten, die men vroeger gevangen genomen en naar Rio de Janeiro gezonden had, weder in vrijheid gesteld waren. Nadat zij ons verlaten hadden verscheen kort daarop hun opperhoofd, Kapitam June, een man van een goedhartigen aard, doch barsch van uitzicht. Zijn voorkomen was nog zonderlinger dan dat der anderen, daar de blokken in zijn mond en ooren veel grooter waren.

Toen ik van mijne wandeling naar den militairen post terugkeerde, vond ik alle vertrekken van het gebouw door Botocudos ingenomen, die er zich op hun gemak neêrgevlijd hadden. Zij bewonderden de blanke huid, het blonde haar en de blauwe oogen van mijne reisgenooten, zochten in alle hoeken en gaten naar eetwaren en klouterden in alle vruchtboomen, waarvan zij de nog onrijpe vruchten deels gekookt deels gebraden opaten. Met groote hartelijkheid verwelkomden zij de jonge Botocudos die te Rio de Janeiro geweest waren en de oude Kapitam June zong zelfs een lied van vreugde daarover. Hij had zich met zijne bijzondere vrienden in eene loots, die aan alle zijden open was, ingekwartierd, waar zij in een dikken rook rondom een vuur lagen. Dikwijls stond de Kapitam op, vroeg eene bijl om brandhout te kappen, deed aanvraag bij ons en bij de Portugeezen om meel, of schudde de boomen om vruchten te doen afvallen. Men kon deze Botocudos vertrouwen en zelfs met hen op de jacht gaan, doch dit is een vermoeiend werk, daar zij onder de grootste hitte pijlsnel de bergen op en af loopen, door het dichtste struikgewas dringen en elke rivier overzwemmen. Daar hunne huid zoo hard is, dat zij de schrammen en andere kwetsuren niet voelen, kruipen zij door de nauwste openingen in de bosschen heen.

Nadat wij een uitstapje naar naburige watervallen hadden gedaan bevond ik bij onzen terugkeer op den post, dat er, door den toevloed van Botocudos, op het oogenblik een groot gebrek aan levensmiddelen heerschte. Ik zond dus van mijn reisgezelschap vijf ervaren Indiaansche jagers uit, die in anderhalven dag verscheidene wilde zwijnen schoten. De Botocudos verslonden die met hunne oogen en boden aan de dieren af te zengen en te slachten, indien wij er hun iets van geven wilden. Toen dit toegestaan was sloeg oud en jong dadelijk aan 't werk. Zij legden eenige vuren aan, wierpen de zwijnen daarop, zengden er snel de borstels af, schrapten ze schoon, haalden de ingewanden er uit, enz. Voor hunne moeite kregen zij de ingewanden, benevens de koppen. Daarop gingen zij zelven in het bosch ter jacht en leenden bijlen om takken af te houwen waarvan zij bogen konden vervaardigen. Daar echter het vervaardigen van die bogen uit eene taaie en harde houtsoort een moeielijk werk is, trachten zij die wapentuigen liever te leenen of zelfs te stelen. Ook de oude Kapitam leende van mij de bogen en pijlen terug die hij mij zelf verkocht had en

leverde ze niet weder uit, voordat ik, door den kommandant van den post ondersteund, ze op de ernstigste wijze terugeischte. Het bleek toen, dat hij ze in het bosch verborgen had.

Ik stevende vervolgens de rivier op naar den tweeden militairen post, eene reis waarvoor te water minstens 3 dagen noodig zijn. Tegen den avond bereikten wij een kleinen waterval, waar het moeite kostte overheen te komen. De boot werd deels met stokken voortgeduwd, deels met touwen opgetrokken. Twee der roeiers waadden tot aan de heupen door het water, sprongen van de eene rots op de andere en vielen dikwijls hals over kop in de rivier. Onder een helderen hemel overnachtten wij op eene zandbank boven den val bij een groot vuur. Den volgenden dag werden de rotsblokken in den stroom talrijker, maar het tot nog toe troebele en geelachtige water werd tegelijk helder en doorschijnend. Men zegt, dat het op deze hoogte goud en edelgesteenten begint te bevatten. Met veel inspanning overwonnen wij de volgende stroomvallen. Bij de grootste moest de boot uitgeladen en over een rotsrand van 3 voet hoogte gedragen worden.

Ook het gebouw van den tweeden militairen post vonden wij vol Botocudos. Deze waren in krijgscostuum. Sommigen hadden hun gezicht vuurrood, anderen het geheele lichaam, met uitzondering van het hoofd, de handen en de voeten, zwart geschilderd. Den volgenden morgen ging ik den voornaamsten waterval hier in de nabijheid bezichtigen. De tusschen zeer nauwe oevers besloten rivier stort bulderend en schuimend van de rotsen af, zoodat er altijd een wolk van stofregen boven hangt, op welke het zonlicht in al de kleuren van den regenboog speelt. Bij onze terugvaart, die zeer snel ging, zagen wij Botocudos aan den oever, die met pijlen op visschen schoten. Een hunner, die het dichtst bij ons was, gaf door teekens te verstaan, dat wij hem moesten afhalen of althans iets te eten geven. Wij richtten den steven naar hem heen. De wilde wachtte echter onze komst niet af, maar sprong in de rivier en begaf zich deels zwemmende, deels wadende, en zijne wapens in de hoogte houdende, naar een niet ver van den oever liggend rotsblok, waar hij bleef staan en teekenen van ongeduld gaf. Toen wij bij hem waren vonden wij in hem een groot sterk man van een woest uitzicht, die zijn mond wijd openspalkte en luidkeels in 't Botocudisch om eten riep. Men reikte hem eene hoeveelheid meel toe. Een der onzen sprong snel op de rots, greep de wapenen van den wilde op, terwijl deze met het verslinden van het meel bezig was, en bracht ze in onze boot in veiligheid, daar deze Botocudo wegens zijne wildheid berucht was. Hij stak nu echter een mes op de punt van zijn roeiriem en reikte dit den wilde toe, die wel tevreden scheen met dien ruil, maar wiens honger nog niet gestild was. Hij keerde haastig naar den oever terug en liep dien een groot eind langs in de hoop om ons weder in te halen; maar de boot voer sneller dan hij loopen kon. Aldus kwamen wij aan den eersten post terug.

Van hier begaven wij ons naar een eiland in de rivier om te jagen. Mijne jagers zagen vier pooten van een dier, dat zij voor een varken hielden, boven het water uitsteken en overtuigden zich, toen wij nader bij kwamen, dat eene groote slang inderdaad een varken omkronkeld had. Zij schoten tweemaal naar de slang en een Botocudo joeg haar een pijl door het lichaam, waarop zij haar buit losliet en snel de vlucht nam.

Het was een Anacuda-boa, de grootste slang van Zuid-Amerika, die 20 tot 30 voet lang wordt en zich in de nabijheid der rivieren ophoudt. Gedurende onze afwezigheid was er op den post eene horde Botocudos aangekomen, wier aanvoerder Gipakeyoe of het groote opperhoofd heette. Den volgenden morgen vroeg klopten zij aan mijne kamerdeur en toen ik die opende overlaadden zij mij met betuigingen van vriendschap, waarin vooral het opperhoofd uitbundig was. Hij was van middelbare grootte, doch krachtig gebouwd. Tot aan zijn mond had hij zijn gezicht vuurrood geschilderd en onder zijn neus liep eene zwarte streep van het eene oor tot het andere, doch het overige van zijn lichaam was ongeverfd. Hij stond bij zijne onderhoorigen in groote achting. Na onze eerste begroetingen bracht hij mij aan het verstand dat hij een grooten honger had, waarop ik hem wat farinha gaf. Wij begonnen toen een ruilhandel, waarbij ik onder anderen eene spreektrompet verkreeg, die van de staarthuid van het groote gordeldier vervaardigd was en waarvan deze wilden zich bedienen om elkander in de wouden aan te roepen.

Toen Kapitam Gipakeyoe op den militairen post was aangekomen, droeg elk man van zijne bende een paar lange stokken, als teeken van uitdaging jegens eene andere horde. Toen zij waren afgetrokken kwam die andere bende onder haar opperhoofd Inparak opdagen. De bogen en pijlen in de hoogte houdende waadden zij met zoo veel gedruisch door de rivier, dat men het van verre hooren kon. Elk droeg een bundel van zes of acht lange stokken op den schouder, om eens lustig met de benden der opperhoofden June en Gipakeyoe te vechten. Volijverig zochten zij al de kamers van het gebouw door of zij geen hunner vijanden konden vinden. Als teeken van uitdaging van hunne zijde lieten zij hunne stokken staan en liepen af en aan. Eindelijk nam Kapitam June die uitdaging aan en verscheen met de zijnen. Wij vergezelden de strijdlustigen naar de vechtplaats, doch zorgden voor onze eigene veiligheid door ons van pistolen en messen te voorzien. Eerst stieten de beide partijen korte ruwe toonen tegen elkander uit, waarbij zij als nijdige honden rondom elkander liepen en hunne stokken gereed maakten. Inparak ging met een ernstig gelaat en recht voor zich uit ziende tusschen de mannen door en zong met trillende stem een lang lied. Plotseling traden twee der vijanden op elkander toe, gaven elkander wederzijds een stoot met den arm tegen de borst dat zij achteruit tuimelden, en begonnen daarna met de stokken blindelings op elkander los te slaan, zoodat er zware builen ontstonden en de punten der afgesneden twijgjes (want de stokken waren ruwe boomtakken) diepe wonden veroorzaakten. Toen dit paar elkander voldoende afgerost had, traden twee anderen op. Soms vochten verscheidenen te gelijk. Nu en dan werd er pauze gehouden, gedurende welke zij met een nadenkend voorkomen en onder het uitspreken van uitdagende woorden tusschen elkander doorgingen, totdat er weder een heldhaftige geest in hen ontwaakte. De Botocudische vrouwen bleven geen werkelooze toeschouwsters, maar vochten ook ridderlijk, pakten elkander onder geschreeuw en gehuil bij de haren, sloegen met de vuisten, krabden met de nagels en trokken elkander over en weder de houten schijfjes uit de lippen en ooren. Wierp de eene de andere op den grond, dan greep eene derde de eerste bij het been en deed haar ook tuimelen, waarop het drietal op den grond bleef plukharen. De mannen schopten de vrouwen der tegenpartij en sloegen haar met de einden der stokken. In dier

voege duurde het gevecht met afwisselende kansen ongeveer een uur. Allen schenen nu zeer vermoeid, ja uitgeput. Kapitein Inparak hield het tot het laatst uit en had geen lust vrede te sluiten, doch liet zich ten laatste door ons tot bedaren brengen, toen wij hem op den schouder klopten en verklaarden dat hij een dapper krijgsman was. Kapitam June, die reeds zeer oud was, had niet medegevochten. De aanleiding tot het gevecht lag hierin, dat June's lieden op den zuidelijken rivieroever gejaagd hadden, hetwelk door Inparak als eene groote beleediging was opgenomen, daar elke horde haar bepaald jachtgebied heeft. Gedurende den strijd waren de bogen en pijlen tegen de boomen gezet, doch bij dergelijke ontmoetingen moet het wel gebeuren, dat de Botocudos ook naar die wapenen grijpen. Toen de strijders later weder in het gebouw van den post bijeenkwamen, scheen geen hunner iets meer van zijne wonden te gevoelen; zij zetten zich dadelijk neder, ofschoon dit voor velen niet zonder pijn mogelijk moet geweest zijn, en lieten zich datgeen, wat men hun toereikte, goed smaken.

Eindelijk na al deze uitstapjes te Belmonte teruggekeerd, vervolgden wij onze reis noordwaarts langs de kust, waar wij weldra de fraaie kleine haven Ilhoes bereikten. Het stadje is zeer vervallen en alleen op Zon- en feestdagen heerscht er eenig leven op de met gras begroeide straten. De handelsartikelen, die met eenige weinige vaartuigen naar Bahia worden verzonden, bestaan voornamelijk uit rijst en hout. Die vaartuigen, waarvan wij ons ook bedienden om ons naar Bahia te begeven, zijn kleine overdekte scheepjes, die drie masten voeren en eene kajuit hebben met ruimte voor een 20tal personen. De kapitein heeft zijne eigene slaven, die als matrozen dienst doen, doch, vermits zij daartoe gedwongen zijn geworden, in geval van nood waarschijnlijk weinig hulp zouden verleenen. Hoe broos deze vaartuigen zijn, kwamen wij er behouden mede aan en liepen des namiddags de schoone Allerheiligenbaai binnen, die zoo ruim en veilig is, dat men beweert dat zij alle zeeschepen der aarde, tegen elken wind beschermd, zou kunnen opnemen. Het eerste gezicht is zeer indrukwekkend, daar de stad op de helling van een berg van 500 voet hoogte gebouwd is en al de huizen, die meestal meer dan éene verdieping hebben, gewit zijn. Dit tafereel wordt nog verfraaid door de daartusschen staande pisang-, oranje- en kokosboomen, wier donkergroen loof eene aangename afwisseling met de algemeene witte tint oplevert.

Bahia (of, volgens de volledige officieele benaming, San Salvador da Bahia de todos os Santos of H. Verlosser der baai van alle heiligen) is de tweede stad des rijks en telt 200,000 inwoners. Zij strekt zich over eene mijl lengte van het noorden naar het zuiden uit en is vrij onregelmatig gebouwd. De benedenstad ligt op eene smalle landtong aan de zee en bestaat uit éene enkele lange, nauwe, onzindelijke en slecht geplaveide straat, waar meestal kooplieden wonen. Beter doet de bovenstad zich voor, ofschoon de straten daar geheel ongeplaveid zijn. De straten, die deze beide gedeelten der stad met elkander verbinden, zijn te steil om het gebruik van rijtuigen toe te laten, zoodat men zich van eene soort van palankijns bedient, of eigenlijk stoelen met een dek er boven en gordijnen rondom, door twee negers op een boom op de schouders gedragen. De bovenstad bevat, buiten de paleizen van den gouverneur en den aartsbisschop, nog het stadhuis, de citadel, een aantal kloosters en verscheidene prachtige kerken. De non-

nen vervaardigen uit de fraai gekleurde vederen der inlandsche vogels kunstbloemen ten verkoop. Onder de kerken munt de jezuïtenkerk uit, die geheel van Europeesch marmer opgetrokken en van binnen kostbaar versierd is. De huizen zijn massief gebouwd, ten deele van balkons en en bijna alle van glasramen voorzien. Op de werven worden van de voortreffelijke Braziliaansche houtsoorten goede schepen gebouwd en de handel is zeer levendig, waarvan de haven getuigt, in welke men de vlaggen van bijna alle natiën ziet wapperen.

Er zijn voorzeker weinig steden, die zulk eene zonderlinge bevolking hebben als Bahia. Als men niet wist, dat de stad in Brazilië ligt, zou men er op zweren, dat men zich in Afrika bevond, in de residentie van een machtigen negerkoning. Iedereen schijnt hier een neger te zijn: negers aan 't strand, negers in de benedenstad, negers in de bovenstad. Allen die loopen, schreeuwen, werken, zijn negers. Over het algemeen zijn zij gespierd en fiksch gebouwd en de zwarte vrouwen van Bahia staan zelfs in den roep van schoonheid, terwijl zij den goeden smaak hebben zich niet als de blanke vrouwen te kleeden, hetgeen haar tot apinnen zou maken, maar haar eigen costuum te dragen.

Behalve de kerken behooren te Bahia ook de fonteinen tot de merkwaardigheden. Toen men te Rio de Janeiro de waterleidingen aanlegde werd er aan geen versiering gedacht; het water was de hoofdzaak en men heeft inderdaad wonderschoon water gekregen. Doch men had ook wel een weinig het schoonheidsgevoel kunnen bevredigen. In plaats daarvan is men zeer practisch te werk gegaan en heeft men op alle plaatsen koperen kranen aangebracht. Te Bahia is men daarentegen poëtischer geweest en heeft men op de hoofdpunten der stad fonteinen geplaatst, deels van marmer, deels van brons, van welke sommige met recht prachtig mogen heeten. Het volmaaktste meesterstuk is de fontein vóór de jezuïtenkerk, eene kolossale bronzen groep, die in Frankrijk gegoten is en het stadsbestuur, dat zulk een werk bestelde, alle eer doet. Eene der figuren vooral is van zulk eene onberispelijke schoonheid, dat men er bezwaarlijk ergens elders het evenbeeld van zal vinden.

Van Bahia begaf ik mij met eene paketboot naar Pernambuco. Toen wij de haven binnenliepen stevenden verscheidene visschersvaartuigen van een zeer ongewonen bouwtrant, jangados geheeten, ons voorbij. Zij bestaan uit 4 of meer aan elkander verbondene boomstammen en hebben een mast met een zeer groot zeil, maar geen boorden, zoodat de golven er onophoudelijk overheen slaan. Zij zeilen met eene opmerkelijke snelheid en wagen zich dikwijls zeer ver in zee. De haven wordt begrensd door een langs de kust loopend rif, in 't welk eene opening is, aan wier zuidzijde de citadel en een vuurtoren staat, en die den toegang tot de haven geeft. Buiten dat rif staat eene geweldige branding, maar daarbinnen is het altijd stil water, en bij vloed is het er diep genoeg voor de grootste koopvaardijschepen. Daar de stad bijna gelijk met den spiegel der zee ligt, ziet men alleen de huizen, die aan den oever staan. Deze zijn hooger dan te Rio de Janeiro, maar de straten zijn even smerig als daar en meestal nog nauwer. In bijna alle steden van Brazilië vervult de regen de rol van straatveger en doet dit ook zeer goed, wanneer de straten steil afloopen; maar in Pernambuco is dit het geval niet en in den regentijd zijn zij dus met slijk en water opgevuld, gelijk in het drooge seizoen met stofwolken. De stad telt meer dan 60,000 inwoners

en bestaat uit drie groote afdeelingen. Die, waar hoofdzakelijk de handelsstand gevestigd is, ligt op eene smalle landtong tusschen de zee en eene rivier en heet Recife. De tweede, die vele winkels en het paleis van den regeerings-president bevat, is op een eiland gebouwd en draagt den naam van Antonia. De derde eindelijk, Boa Vista genaamd en voornamelijk uit eene hoofdstraat bestaande, ligt op het vasteland en maakt verreweg het schoonste gedeelte der stad uit. De gemeenschap tusschen de drie afdeelingen wordt door twee houten bruggen onderhouden. Doordien Pernambuco op de oostelijkste punt van het vasteland van Zuid-Amerika ligt, is de plaats het geheele jaar aan de werking der passaatwinden blootgesteld en verheugt zich dien ten gevolge in een koel en gezond klimaat. De openbare gebouwen zijn hier weinige in getal; dat, waarin de provinciale regeering gevestigd is, was vroeger het jezuïten-collegie en maakt met zijne donkere en ongeloofelijke dikke muren een somberen indruk.

De landlieden uit den omtrek, meerendeels klein van gestalte en zwartbruin van kleur, worden in matutos en sertanejos verdeeld. De matutos bewonen de vlakke kuststreken en de sertanejos het binnenwaarts gelegene hoogland of de woestijn. De kleeding van beiden bestaat uit rok en broek van geelbruin leder, lederen schoenen of pantoffels en een breedgeranden hoed. De matutos behelpen zich ook dikwijls enkel met eene tot aan de knieën reikende katoenen broek als eenige kleeding.

Met een kleinen schoener zeilde ik naar Aracaty. Het scheepje had 17 passagiers aan boord en voerde eene bemanning van een gelijk aantal negers. Allen hadden bagage bij zich, zoodat het geheele achterdek volgestapeld stond met koffers en balen. Wij moesten het met den blooten hemel als tent voor lief nemen, want binnen het schip was geen ruimte genoeg overgebleven om er zelfs met gemak te kunnen eten. Ieder zocht dus voor zich zelven een hoekje uit, waar hij kon zitten of liggen. Onze onaangename toestand werd nog verergerd doordien er, zoodra wij de haven verlaten hadden, zware regenbuien begonnen te vallen, waartegen wij ons alleen door een poncho en eene parapluie konden beschutten. De uitdeeling der spijzen, die driemaal daags geschiedde, leverde altijd voor mij een vermakelijk tooneel op. Ieder spoedde zich zooveel mogelijk om zijn aandeel te bekomen, en dikwijls zag ik twee, drie of vier personen met de vingers, daar de weinige messen en vorken alleen ten deel vielen aan dengeen die er het dichtst bij was, uit denzelfden schotel eten. De spijs bestond doorgaans uit gekookt rundvleesch met rijst, waarbij 's morgens en 's avonds een kop thee en 's middags eene flesch slechte roode wijn gevoegd werd. Een der passagiers, een levendig klein mannetje, kortte ons den tijd met anecdotes en snaaksche verhalen, of hief een gezang aan, waarbij een ander passagier hem zeer handig op de guitare accompagneerde. Des middags van den tweeden dag, stevenden wij kaap San Roque voorbij en den derden dag kregen wij op den middag de rotsriffen van Aracaty in het gezicht. Nadat het vaartuig aan den mond der rivier het anker geworpen had, voer ik met eene boot den stroom op naar de 5 uren ver verwijderde stad, die 5000 grootendeels arme inwoners telt en hoofdzakelijk uit éene enkele lange en breede straat bestaat. Deze geheele streek, die zeer vlak is, heeft van tijd tot tijd veel van de droogte te lijden. De laatste maal, dat dit op groote schaal het geval was, had in het jaar 1825 plaats, toen er

geen enkele maal regende, zoodat bijna alle paarden en runderen en ongeveer 30,000 menschen van honger omkwamen.

In gezelschap van twee kooplieden reed ik naar de stad Ico, die een 50tal mijlen van Aracaty verwijderd ligt. De weg doet eerst het stadje San Hernando aan en loopt vervolgens door eene zandige en hier en daar steenachtige vlakte. Het plantenrijk wordt door groepen palmen, kleine boomen en struikgewas vertegenwoordigd. Op onzen rid deden wij tallooze zwermen duiven opvliegen, van welke sommigen niet grooter dan musschen waren. Eene kudde van vele honderden schapen, die wij ontmoetten, leverde een zonderling gezicht op. Ten gevolge van het bovenmatig heete klimaat was hun lichaam niet meer voorzien van wol, maar van hetzelfde gladde haar als de koeien. In gelijkervoege verliezen de geiten hier hun lange haar. Uit het binnenland kwamen wagens met katoen en runderhuiden, en van de kust weder andere, alsmede lange treinen pakpaarden, met Europeesche goederen beladen en vooral met zout, dat in de binnenlanden schaarsch en duur is. De arme lieden krijgen dikwijls in het geheele jaar geen zout te proeven en moeten het vleesch, in plaats van het in te zouten, in dunne sneedjes in de zon droogen. Ik moest altijd een kleinen voorraad zout medevoeren en heb wel 2 gulden voor het pond betaald, terwijl ik een vetten os voor 6 gulden kon koopen.

Als men de zwartbruine reizigers met de rooverachtige gezichten gadeslaat, die men hier ontmoet en die altijd met geweren, pistolen, sabels, dolken en messen gewapend zijn, vat men geen hoog denkbeeld van het zedelijk gehalte dier lieden op. Moord en roof behoort dan ook niet tot de zeldzaamheden, en aangezien men hier bijna altijd verraderlijk te werk gaat, is aan een doodslag ook meestal een diefstal verbonden. De bewoners van het district, dat wij doorreden, zijn grootendeels veefokkers en de levensmiddelen waren er, ten gevolge van het gebrek aan vraag, uiterst goedkoop. Runderen en schapen waren bijna te geef en melk kon men geheel om niet krijgen. Er wordt een weinig kaas gemaakt, maar van boter weet men niets. Van geronnen melk maakt men een geliefkoosd gerecht, „rapadura" geheeten, dat met eene grove en ongeraffineerde soort van suiker zoet wordt gemaakt. Behalve de farinha is gedroogd vleesch het voornaamste voedsel. De farinha wordt òf droog gebruikt en heeft dan veel overeenkomst met zaagsel, òf onder bijvoeging van gekookt water of melk tot eene soort van podding geperst.

Niet ver van Ico begint de grond hooger te worden. Wij kwamen een meertje voorbij, dat van eenden wemelde en legerden ons onder een grooten boom, waar wij dineerden met het vleesch van eene groote groene hagedis, die ik geschoten had. De vogels worden hier zoo weinig door de menschen vervolgd, dat groote zwermen raven, duiven en papegaaien rustig op de takken der lage boomen, onder welke wij heenreden, bleven zitten. De watervogels aan de oevers der kleine meertjes gingen pas ter zijde, als onze paarden hen bijna op het lijf trapten.

Het stadje Ico is een der belangrijkste van de provincie Ceara, ofschoon het slechts 6000 inwoners telt, meerendeels marskramers, die het binnenland van manufacturen voorzien en deze tegen producten des lands verruilen. De markt is door die handelsverbindingen dagelijks goed met vleesch en allerlei soort van vruchten bezet, welke laatste alle van een verren afstand komen, daar de dorre omstreken niets van dien aard voort-

brengen. Toen men vernam, dat ik kennis van de geneeskunde had, werd mij van verschillende zijden raad gevraagd. Eene vrouw had eene zeer gevaarlijke ziekte, doch hare moeder, die haar verpleegde, was niet zoozeer bedroefd dat hare dochter in zulk een bedenkelijken toestand verkeerde, als wel dat zij nu zoo mager was geworden, daar de lijvigheid tot de bekoorlijkheden der Braziliaansche schoonen wordt gerekend. Men kan eener dame geen grooter compliment maken dan door haar te verzekeren, dat zij dagelijks vetter wordt.

Ten behoeve mijner verdere reis naar de stad Crato kocht ik nog twee paarden. Den dag vóor mijn vertrek verdween één daarvan uit de weide, indien men aan eene plek gronds met een weinig verdord gras dien naam mag geven. Na veel zoeken vonden wij het op eene hoogte terug, waar het onder een groot aantal Amerikaansche struisvogels vreedzaam graasde. Later gebeurde het mij nog meermalen dat mijne paarden afdwaalden of gestolen werden, want paardendiefstal is in Brazilië eene alledaagsche zaak. Dikwijls wordt een paard eenvoudig weggenomen door iemand die eene korte reis te doen heeft en na eenige dagen vindt men het dan terug op de plaats van waar het is weggevoerd. Soms haalt men paarden weg en houdt ze eenigen tijd verborgen, om eene belooning voor het voorgewende terugvinden te ontvangen. Bij het afscheid nemen begiftigden mijne vrienden mij met verschillende artikelen, die mij onderweg te stade konden komen, zoo als suikerwerk, gebraden kippen en beschuit, die uit rijst en maïs vervaardigd was. Dit gebruik schijnt in het geheele noorden van Brazilië te heerschen.

Voorbij Ico wordt de weg zeer ongelijkmatig en loopt onophoudelijk op en af, zoodat men zich niet meer van rijtuig kan bedienen en alle verkeer te paard plaats heeft. Toen ik den derden avond der reis in mijne tusschen twee boomen bevestigde hangmat sliep, werd ik plotseling door stortbuien gewekt, waarop ik in het drooge seizoen volstrekt niet voorbereid was. Ik wikkelde mij zoo dicht mogelijk in mijn poncho en wachtte, op een pakzadel bij het uitgedoofde vuur zittende, het aanbreken van den morgen af. Wel was de hemel in de eerste ochtenduren zwaar bewolkt, maar er viel geen regen meer en de lucht bezat eene verkwikkende frischheid.

Na nog twee dagreizen zagen wij Crato in eene rijke landstreek voor ons liggen. De zon ging juist achter eene bergketen met verblindenden glans onder; maar de koele lucht dezer streken scheen de stralen van hunne brandende kracht te berooven, die in de lagere streken zoo folterend was. De schoone avond, de aangename lucht en het gezicht op deze liefelijke, met zwaar geboomte bezette streek, geheel verschillend van hetgeen ik tot nog toe gezien had, vervulde mij met nieuwen lust.

Het begon reeds donker te worden, toen wij de stad binnenkwamen, doch ik vond spoedig het huis van den koopman aan wien wij recommandatiebrieven hadden. Ik werd in de huiskamer genoodigd, waar een dozijn dames op den grond zaten. Zij waren de vrouw des huizes komen condoleeren over het afsterven van haren schoonvader. Het op den grond zitten is een gevolg van de gewoonten der vrouwen in deze streken van het binnenland. Men heeft daar in de deftige huizen wel stoelen, doch maakt er weinig gebruik van, want de dames geven de voorkeur aan het gebruik der hangmatten, die zij slechts zelden verlaten, behalve om aan de maaltijden deel te nemen. Zij zitten daarin met gekruiste beenen,

rooken tabak, eten suikerwerk, drinken koud water en voeren bijna den geheelen dag niets uit. De hangmat zweeft éen a anderhalf voet boven den grond en vervult de dienst van canapé, daar zij soms door meer dan éen persoon bezet wordt; bij nacht verkiest men haar boven een bed, wegens de meerdere koelheid. Gewoonlijk bestaat zij uit wit of wit-blauw gestreept katoen.

Crato, bijna op denzelfden breedtegraad als Pernambuco gelegen, is een stadje van een paar duizend inwoners. De beide kerken en de gevangenis loopen in het oog door den slechten toestand waarin zij zich bevinden. Deze laatste inrichting werd door twee soldaten bewaakt, die, als ik er voorbijkwam, òf lagen te slapen òf zich met kaartspelen bezig hielden. Een sergeant, die er wegens insubordinatie gevangen zat, klom bijna elken nacht het venster uit, dat slechts met houten traliën verzekerd was, sliep in zijne eigen woning en keerde des ochtends naar den kerker terug. De inwoners van dit gedeelte van het district zijn door geheel Brazilië wegens hunne roekeloosheid berucht. Vroeger was het hier eene schuilplaats van moordenaars en gespuis van allerlei aard en in zekere mate is dit ook nog tegenwoordig het geval. Men wees mij verscheidene personen aan, die moorden bedreven hadden en desniettemin op vrije voeten bleven, daar men hen niet bij de justitie durfde aangeven, uit vrees van onder hunne messen of die hunner vrienden te vallen. De inwoners passeeren des daags gewoonlijk den tijd met kaartspelen en bij goed weder ziet men groepen spelers van alle standen, van de voornaamste tot de geringste, in de schaduw voor de huizen gezeten. De aanzienlijken spelen om dollars en de minderen om kopergeld of nog veelvuldiger om eene soort van groote gespikkelde boonen. Twisten, die daarbij ontstaan, worden niet zelden met het mes beslecht.

Op een uitstapje in de omstreken trof ik in het gebergte eene legerplaats van zigeuners aan, die in het binnenland van Brazilië vrij talrijk zijn. De mindere klassen des volks zijn hun vijandig, terwijl de hoogere standen hen begunstigen. Daarom ook had deze bende haar kamp onder het geboomte in de nabijheid eener groote suikerplantage opgeslagen. Ofschoon zij van donkerder huidkleur zijn dan de heidens in Engeland, bezitten zij toch dezelfde gelaatstrekken. Zij houden zich bij voorkeur in de minst bevolkte districten op, waar zij van de eene naar de andere plantage of dorp trekken en handel in paarden en verschillende artikelen van opschik drijven. Even als elders worden zij ook hier van het stelen van paarden, gevogelte enz. beschuldigd. De oude vrouwen oefenen het beroep van waarzegsters uit en zijn als zoodanig bij de jonge dames in de steden zeer welkom.

Gedurende mijn verblijf te Crato werd er een groot kerkelijk feest gevierd, waarover de stad reeds den dag te voren in beweging kwam. De weinige soldaten, die hier in bezetting lagen, onderhielden een bijna onafgebroken geweervuur. Daarop volgden processiën, illuminatiën en vuurwerk, terwijl een klein kanon, dat voor de kerk stond, gelost werd, zoodat er in het stadje onophoudelijk een oorverdoovend geweld heerschte. Daar de laatste avond de merkwaardigste zou zijn, begaf ik mij te 7 uur naar de kerk vóor welke vaandels wapperden en twee groote vreugdevuren ontstoken waren. Op het voorplein stond eene ontzaggelijke menschenmassa, benevens een half dozijn soldaten, die van tijd tot tijd hunne geweren losten. Niet ver van hen speelden de muzikanten, die uit twee pijpers

en twee trommelslagers bestonden. Inwendig was de kerk prachtig verlicht en bijna geheel vol, meerendeels met vrouwen, die eene bijzondere soort van witte mantille droegen. Den volgenden dag had er eene groote processie van mannen plaats. Het feest eindigde den volgenden Zondag namiddag met volksspelen, waaronder koorddansen en een dans van gemaskerde personen voor de kerk.

Toen ik Crato verliet vertoonde de landstreek, die anders dor is, ten gevolge van den regentijd zich in haar schoonsten dos. Het is verbazend hoe de plantengroei zich in deze woestenijen onder den invloed van den regen ontwikkelt; het gras rijst als met een tooverslag uit het witte zand op; de boomen drijven bladeren en bloemen uit, en de heesters, die in het drooge jaargetijde als verdord stonden, heffen in ongeloofelijk korten tijd hunne stengels weder op. Een gewas dat in deze streken voorkomt, de jatropha, heeft aan de bladstengels lange stekels, die, wanneer men ze maar aanraakt, eene onuitstaanbare branding te weeg brengen. De inwoners werpen de afgeschaafde bast en het hout van deze plant in de poelen aan wier boorden zich duiven en andere vogels verzamelen, en wanneer deze van het aldus vergiftigde water drinken, sterven zij of vallen bewusteloos aan den oever neder, zoodat men er zich gemakkelijk van meester maakt en ze tot voedsel gebruikt. Meestal namen wij ons nachtverblijf op fazenda's. Op eene van deze, die aan een bejaarden geestelijke toebehoorde, werden 5000 runderen en vele honderden schapen gehouden. Deze geestelijke was sedert vele jaren gewoon 20 hulpbehoevende knapen in zijne woning op te nemen, die hij onderhield en onderwees, zonder er eenige vergoeding voor te ontvangen.

Eindelijk kwamen wij te Oeiras, een stadje van nog geen 4000 inwoners, waaronder de marskramers, die in Europeesche waren handelen, de aanzienlijkste zijn. In de nabijheid brak in het laatst van 1838 een groote opstand uit, die veel verwoesting aanrichtte. In November van dat jaar zond de prefect van Cachias 4 soldaten uit, om een misdadiger gevangen te nemen, doch diens broeder, zekere Gomez, had een hoopje van 9 aanhangers verzameld, met welke hij de soldaten ontwapende en terugdreef. Zijne bende groeide spoedig aan door de voortvluchtige slaven, Indianen en ander gespuis, die er zich bijvoegden en nu gezamenlijk de fazenda's begonnen te plunderen. Een corps van 300 soldaten, dat hen moest verjagen, was verplicht zich door gebrek aan krijgsbehoeften aan hen over te geven, en zelfs trad het grootste gedeelte dezer manschappen bij hen in dienst, zoodat de bende in April 1839 reeds 4000 man telde. Nu belegerde Gomez de stad Cachias, die na een langdurig beleg moest capituleeren. Toen men eene aanzienlijke macht afzond, om de stad te heroveren, werd deze aan eene algemeene plundering prijs gegeven en een groot gedeelte der inwoners, meestal Portugeezen, vermoord. Eerst in Januari 1840 kon de orde voor goed in Cachias hersteld worden. Deze opstand, die aan 5000 menschen het leven kostte, kan als een staaltje strekken van de bewegingen, die Brazilië bestendig in gisting houden.

Ik besloot mij nu van hier zuidwaarts te wenden en mijn weg door de provinciën Goyaz en Minas Geraes te nemen. De landschappen deden zich als parken voor. Op eene fazenda zagen wij de wijze hoe de runderen gevangen worden, die men anders bijna half verwilderd vrij in groote kudden laat rondloopen. Men bedient zich van een langen stok van 9 of

10 voet lengte, met een vierkant scherp ijzer aan het eene einde. Te paard rent de herder, met deze lans in de hand, in gestrekten galop het uitgekozen dier na, dat hij spoedig inhaalt en, terwijl het in zijne volle vaart is, met de lans een krachtigen stoot tegen de lenden toebrengt, zoodat het op den grond valt, waarop hij dadelijk van zijn paard springt en het gevangen neemt. De runderen zijn zeer groot van stuk, van verschillende kleur, doch meestal bruin, en hebben lange spitse hoorns, die zeer ver van elkander staan. De grondeigendommen zijn door geen heggen of andere teekenen van elkander gescheiden, maar ieder eigenaar brandt op zijne paarden en runderen een merk, waardoor zij natuurlijk gemakkelijk te kennen zijn. Het vleesch, dat men bewaren wil, wordt door eene pers van al de waterdeelen bevrijd en dan op stokken te droogen gehangen.

Wij kwamen nu in de streek die men Campos Agrestes noemt. Deze Campos zijn deels opene, deels met hout begroeide vlakten, afgewisseld met moerassen waarin groepen boeriti-palmen groeien, wier zachte vruchten het hoofdvoedsel van de fraaie arara-papegaaien uitmaken, aldus genoemd naar hun geschreeuw. Eene der soorten is geheel blauw. In het ondiepe water liggen de alligators zich in de zon te koesteren. Ik loste mijn geweer op een zeer grooten, die niet ver van den oever als een oude boomstam op het water dreef. Het monster deed een sprong naar de diepte en wierp zich daarop, oogenschijnlijk dood, op den rug. Ik zond dus een Indiaan, dien ik bij mij had, het water in, om het dier naar het land te trekken; hij waadde ook tot aan de knieën in den poel en trachtte den staart van den alligator te grijpen, toen deze, die slechts bedwelmd was geweest, zich plotseling omkeerde en onderdook, terwijl de Indiaan onder een luid geschreeuw naar den wal terug vluchtte.

Op deze hoogte sloot zich een groot reisgezelschap bij ons aan, zoodat wij een vrij talrijken stoet uitmaakten. Er bevond zich een zwarte schoolmeester bij, die zeker de uitstekendste man van zijn ras was, dien ik ooit ontmoet heb. Hij was kundig en goed opgevoed, zou het beste gezelschap tot sieraad verstrekt hebben en wist ons door zijn onuitputtelijken humor in weerwil van de afmattende hitte bestendig in de opgeruimdste stemming te houden. Aldus kwamen wij aan het kleine stadje Paranaguá, waaruit bijna de geheele mannelijke bevolking, ter zake dat er eene lichting van recruten plaats had, de vlucht had genomen. Uit een meertje in de nabijheid wint men een met salpeter vermengd zout, dat zeer geschikt is voor het zouten van gedroogd vleesch.

Het district Rio de Preto, dat wij vervolgens doorreisden, was zeer rijk aan jaguars. Elken nacht hoorden wij in onze legerplaats hun gebrul op een afstand. Het klonk als het knorren van een nijdigen hond en duurde wel een kwartier, waarna het met een twee- of driemaal herhaalden toon eindigde, die op het gesmoord geblaf van een grooten kettinghond geleek.

Wij bereikten de Rio Preto of Zwarte Rivier op eene plaats waar zij 30 ellen breed en zeer diep en snel was. Van eenigen afstand doet het water zich zoo zwart als inkt voor, aan welke eigenaardigheid de rivier haar naam te danken heeft, doch in de nabijheid van den beschouwer is het zoo helder, dat men tot op den grond kan zien. Wij bevonden ons hier in eene streek, die door de Cherentes, een woesten Indianen-stam, dikwijls onveilig wordt gemaakt. Slechts weinige maanden

te voren hadden zij een huis aan de Rio Preto overrompeld, terwijl de mannen naar het veld waren, de drie vrouwen gedood, de woning in brand gestoken en twee kinderen als buit medegevoerd.

De groote en onbewoonde woestenij, die wij moesten doortrekken om in de provincie Goyaz te komen, heet Os Geraes. Op dien geheelen afstand treft men slechts eene enkele hut aan, die door een ouden man, half Indiaan, half Portugees, bewoond wordt. De Brazilianen zijn zeer bang voor deze woestenij en de rooversgeschiedenissen die men van de Indianen vertelde, gaven ons aanleiding om al onze wapenen nauwkeurig na te zien. Buiten de ruiterpistolen in de holsters van mijn zadel had ik nog een paar zakpistolen en aan mijn gordel een groot mes. Al mijne reisgenooten waren ook met pistolen, dolken, messen en geweren gewapend. Gelukkigerwijze geraakten wij niet in de noodzakelijkheid, om van deze verdedigingsmiddelen gebruik te maken. Doch daarentegen hadden wij met zware onweders te kampen. Wij kwamen nog denzelfden middag, toen wij de Rio Preto waren overgestoken, in de woestenij Os Geraes. Toen wij daarin eenige mijlen hadden afgelegd begonnen zich zwarte wolken aan den horizon samen te trekken en kort daarna hoorden wij in de verte het gerommel van het naderende onweder. Wij trokken in eene westelijke richting de Preto langs en hielden halt onder eenig geboomte. Eene betere beschutting hadden wij niet, toen het onweder losbrak. Tallooze bliksemstralen schoten uit de wolken, de donder ratelde en de regen stortte in stroomen neder. Twee groote ossenhuiden, die wij boven ons hoofd aan de takken vastmaakten, konden ons slechts onvoldoende beschermen. Tegen middernacht herhaalde zich hetzelfde tooneel nog eens. Den volgenden dag was de avond reeds gevallen, toen wij voor de eenige woning, die aan dezen weg lag, aankwamen. De bewoner trad met een geweer in de hand naar buiten en wees ons tot verblijf eene opene schuur aan. Nauwelijks hadden wij onze bagage daarin gebracht en er huiden voorgehangen aan de zijde van waar de wind kwam, of een onweder, dat reeds lang gedreigd had, brak los. Een tegelijk opstekende storm blies al onze lichten uit en wij moesten nog blijde zijn, dat hij het geheele gebouw niet omver wierp. De oude man vertelde ons, dat hij in bestendige vrees voor een aanval van de Cherentes leefde. Zijne vrouw was vóor een jaar gestorven en sedert dien tijd woonde hij hier alleen met drie kinderen. Hij bezat twee huizen, van welke het beste aan het einde onzer schuur lag; doch hij betrok het niet, omdat de Indianen, als zij een huis overrompelden, het in brand staken en omsingelden, zoodat niemand ontvluchten kon. De hut, die hij bewoonde, lag er eenigszins verder af en was niet veel beter dan een varkenskot, doch hij verzekerde ons, dat hij van hier, in geval van eene aanranding, gemakkelijker naar het bosch kon vluchten.

Onze volgende dagreis, op welke wij onder eene brandende zon en eene folterende dorst verscheidene mijlen door eene zandige golvende streek moesten afleggen, bracht ons aan den voet der vlakte van Mangabeira, een plateau van 8 mijlen breedte. Op deze hoogte verdween alle geboomte en zag men in de kale woestenij nog slechts enkele struikgewassen van hoogstens anderhalf voet. De eenige levende wezens waren sprinkhanen van 2 duim lengte, die in dichte zwermen voor onze paarden opvlogen. Langs de beide zijden van den weg lagen geraamten van paarden en ossen, die hier door dorst en vermoeienis waren omge-

komen. Een onweder, dat ons overviel, dreef spoedig voorbij. De hemel werd weder helder en de zonsondergang, die daarop volgde, was een der schoonste, die ik ooit aanschouwd heb, terwijl de liefelijk koele atmospheer vervuld was met de geuren eener welriekende lage struik, die hier veel groeide.

De twee volgende dagreizen brachten ons aan de Indianen-missie Duro. Toen wij er nog slechts eene mijl van verwijderd moeten geweest zijn, geraakten wij op een verkeerden weg, hetgeen onze gids te laat bemerkte. Daar het ondertusschen middag was geworden hielden wij halt om te eten onder een grooten boom, die eene heldere bron overschaduwde. Plotseling kwamen uit een hollen boom duizenden kleine honingbijen te voorschijn, die niet grooter dan eene gewone vlieg waren. Zij gonsden aan alle kanten rondom ons en, ofschoon zij geen angel bezaten, maakten zij het ons toch zeer lastig, daar zij tegen ons gezicht vlogen en in ons haar gingen zitten. Het meest kwelden zij een klein aapje dat ik medevoerde. Het dier bedekte zijn hoofd met zijne handen, sprong luid schreeuwende tegen mij aan en kroop onder mijn jas weg. Een groot rookend vuur, dat wij aanlegden, verdreef de hinderlijke insecten.

De missie Duro ligt op het gebergte van denzelfden naam. Het dorp bestond uit een 20tal armoedige huizen en nog eenige andere in 't rond verstrooid. De geheele bevolking zal niet meer dan 250 zielen beloopen hebben, grootendeels Indianen, anderen afstammelingen van Indianen en negers. De zuivere Indianen herkent men dadelijk aan hunne roode huidkleur, hun lang sluik haar, hunne uitstekende wangbeenderen en hunne scheefstaande oogen. Ofschoon de grond en het klimaat gunstig voor de teelt van vele tropische gewassen zijn, heerscht er toch zulk eene vadsigheid onder de inwoners, dat zij bijna altijd gebrek lijden. Vroeger hadden zij een eigen geestelijke, doch tegenwoordig worden zij elk jaar gedurende eenige dagen door een priester bezocht, die uit de vrij ver afgelegene stad Natividade komt, waar zij altijd heengaan om hunne huwelijken te doen sluiten en hunne kinderen te doen doopen. Eene school is er niet op het dorp en de twee opperhoofden zijn de eenige inwoners, die de kunst van lezen en schrijven verstaan. De wilde Cherentes hebben deze missie meer dan eens aangetast. De grootste verwoesting richtten zij in 1789 aan, toen zij des morgens ten getale van 200 het dorp omsingelden en des avonds alle huizen verbrand en 40 der Christelijke mannen, vrouwen en kinderen gedood hadden, terwijl zij 4 kinderen in gevangenschap wegvoerden. De inwoners onderhielden een goed geweervuur, maar wisten niet hoeveel vijanden zij hadden doen sneuvelen, daar de Cherentes al hunne dooden wegvoerden. Gedurende veertien dagen vóor onze komst had men meermalen des nachts op geen zeer grooten afstand heldere vuren op de bergen zien branden, en een der inwoners, die uit het bosch terugkeerde, had ook een gewapenden Indiaan zien loopen, zoodat men niet zonder vrees was voor een te verwachten aanval. Tot overmaat van ramp was men er zeer slecht op voorbereid, daar de regeering sedert jaren geen wapenen of krijgsbehoeften had gezonden.

Voorbij Duro kwamen wij door eene landstreek, waar heuvels en dalen afwisselden, aan den oever van den Manoel Alvez, een grooten stroom, die in den Tocantin valt. Op eene hier gelegene fazenda vernamen wij,

dat onze pakpaarden met hunne vracht bezwaarlijk de rivier zouden kunnen doorwaden, daar zij door de regens sterk gezwollen was. Het water had sinds lang de veerboot weggesleurd, zoodat onze bagage door menschen zou moeten overgedragen worden. Ik huurde daarvoor dus een neger en een mulat. Op de plaats, waar wij over moesten, had de rivier eene breedte van omtrent 40 el en ging een zeer snelle stroom, daar er iets lager rapids waren. Toen de beide groote en sterke mannen zich met de eerste vracht te water begaven konden zij zich slechts met moeite op de been houden, want de golven sloegen bijna tot aan hunne schouders. Met een reisgenoot trachtte ik over te zwemmen, doch de kracht van den stroom voerde ons beiden over de rapids heen. Mijn reisgenoot werd hevig tegen rotsblokken geslingerd en bereikte slechts met moeite den overkant, terwijl ik op den oever aan deze zijde weder aan land kwam en naar ons punt van uitgang terugwandelde. Eindelijk gelukte het mij, door een paar personen ondersteund, de rivier over en naar den anderen kant te komen.

Kort daarop betraden wij de stad Natividade, die, gelijk de meeste steden in het binnenland, zeer onregelmatig gebouwd is en een paar duizend inwoners van gemengde rassen bevat. Ten gevolge van hunne ongeloofelijke luiheid hebben zij bijna altijd gebrek. De vrouwen, die in de andere streken doorgaans het hoofd met een grooten witten doek bedekken, dragen hier, als zij ter kerke of op bezoek gaan, een mantel van blauwe of Schotsch geruite stof. Alle vrouwen rooken tabak en de hier-gebruikelijke pijp met een roer van drie voet lengte komt van den morgen tot den avond bijna niet uit haar mond. Zij werken weinig, maar eten en slapen des te meer, terwijl de vrouwen van de lagere standen bovendien zeer veel Braziliaansche rum drinken. Toen ik hier op een zeer donkeren avond door de straten ging, zag ik kinderen met een lichtgevend voorwerp spelen, dat ik aanvankelijk voor eene groote vuurvlieg hield, doch bij nader onderzoek bleek het een fraaie champignon te zijn. Deze soort geeft in den donker een helder phosphorisch licht van eene bleekgroene kleur van zich, en eenige weinige dier champignons zijn in staat eene donkere kamer genoegzaam te verlichten, om er bij te kunnen lezen.

Op den weg naar Arrayas, ten zuidoosten van Natividade, kwamen wij voorbij eenige kleine goudmijnen, die door slaven werden bewerkt. Daar zij voor hun eigen onderhoud en kleeding moesten zorgen, leveren zij niet al het goud af, dat zij vinden, maar betalen aan hunne meesters wekelijks eene vaste som, doorgaans 5 a 6 gulden. Velen hunner zijn zoo gelukkig geweest, zich te kunnen vrijkoopen. Kort vóor onze aankomst had een slaaf een klomp gedegen goud gevonden, die nagenoeg 10 ons woog en meer dan toereikend was om hem de vrijheid te verschaffen.

Na de breede rivier Palma overgetrokken te zijn kwamen wij onder eene afwisseling van zonnegloed en regenbuien op eene fazenda, aan wier eigenaar ik brieven had. Hij was een geoefend jager en vergezelde mij op verscheidene uitstapjes. In de moerassen van den omtrek werd de reuzenslang of boa constrictor dikwijls aangetroffen; die in deze geheele provincie voorkomt en soms de ontzettende lengte van 40 voet bereikt. Gedurende mijn verblijf alhier verdween een mijner beste paarden uit de weide; kort daarna ontdekte een herder eene groote boa, die over een

lagen boom hing en bij onderzoek dood bleek te zijn. Bij meting bevond men, dat zij niet minder dan 37 voet lang was. Toen zij geopend werd kwamen de ten deele verbrijzelde beenderen en het half verteerde vleesch van een paard te voorschijn, waaruit wij opmaakten, dat het deze slang moest geweest zijn, die mijn paard geroofd en verslonden had. In de rivieren van deze streek zijn de sidder-alen zeer talrijk. Ik zag er een van 6 voet lengte, die gevangen werd gehouden en zoo tam was, dat hij zich door iedereen liet betasten, ja zelfs gedoogde dat men hem zoo lang als hij was door de vingers liet glijden. Doch als men hem maar in 't minst vertoornde, bijv. door hem wat te hard te drukken, ontving men dadelijk een hevigen slag.

De bosschen wemelen hier van apen. De groote brul-apen bezitten eene zoo buitengewone spierkracht, dat zij, zelfs wanneer zij doorschoten en geheel dood zijn, nog aan de takken blijven hangen, waar zij hunne staarten omgewikkeld hebben. In het gebergte zag ik groote hoopen verbroken schalen van de kleine noten van onderscheiden palmsoorten en daarbij ronde steenen ter grootte van eene vuist. Degenen, die op mijne tochtjes medegingen, verzekerden mij, dat het de apen waren, welke zich van die steenen bedienden, om de in de bosschen opgezamelde noten open te slaan. Inderdaad had ik bij mijn reeds hierboven vermelden aap dikwijls waargenomen, dat hij zich van steenen wist te bedienen, om harde voorwerpen te verbrijzelen. Dat dier, dat Jerry heette, was zoo tam, dat het aller lieveling geworden was en bijna leefde zoo als wij. 's Morgens en 's avonds dronk het met veel smaak een kop thee en ging niet ter rust voor dat het zijn gebruikelijk aandeel gekregen had. Zijn gewone voedsel bestond uit farinha, gekookte rijst en bananen, terwijl een rauw ei, dat de aap zeer handig wist uit te slurpen, eene lekkernij voor hem was. Hij deed de reis met mij, rijdende op een grooten bulhond, die mij vergezelde. De beide dieren hielden veel van elkander en elken morgen, eer wij opbraken, ging de hond naar de plaats waar de aap vastgebonden was en wachtte tot ik dien op zijn rug gezet en het touw aan zijn halsband bevestigd had. Het kwam er niet op aan, of ik den aap met zijn gezicht naar den kop of den staart van den bulhond zette; doch zoodra wij hellingen afdaalden, zat de aap zoo recht als een kaars en slingerde, tot meerdere zekerheid, zijn staart om dien van den hond.

Eenige dagen na ons vertrek van de fazenda bereikten wij het armelijke stadje Arrayas, waar men kort te voren verschrikt was geworden door het gerucht, dat er eene bende rebellen naderde. De burgemeester liet dadelijk bij trommelslag de burgerwacht oproepen, doch aanvankelijk verschenen er niet meer dan 6 man op de loopplaats, den volgenden morgen nog 12, en in den loop van 4 of 5 dagen kwamen er uit den omtrek ruim 140 man bijeen, de meesten met vogelroeren gewapend, maar kruit of kogels bezat de stad niet. Degenen, die geen geweren hadden, wapenden zich met messen, die zij aan korte stokken bonden. Het corps vormde de bontste menigte, die men zich kan voorstellen, want het bestond uit lieden van alle kleuren en alle grootten, maar zonder eenige uniform hoegenaamd. Zij werden 8 dagen geoefend, tot dat de zekere tijding ontvangen werd, dat het slechts een loos alarm was geweest. De manschappen werden daarop onmiddellijk naar hunne woningen teruggezonden, na een glas rum als eenige belooning voor hunne diensten gekregen te hebben.

Het volgende doel onzer reis was de stad San Romão aan de rivier San Francisco. Wij namen onze richting langs de bergketen die Serra Geral genoemd wordt, door eene soms vlakke soms heuvelachtige landstreek, die meestal dor en onbevolkt was. Wij moesten verscheidene rivieren overtrekken en hadden in 't geheel met vele bezwaren te kampen. Lommerrijke boomen moesten de plaats van logementen vervangen, waar wij des daags uitrustten en des nachts ons leger opsloegen. Doch behalve op de keus der meest geschikte boomen moesten wij nog op andere eischen letten, zoo als de aanwezigheid van gras en water voor onze paarden en van brandhout voor onze vuren. Elken dag hielden wij twee maaltijden, des morgens en des avonds. Onderwijl ons theewater kookte werd eene hoeveelheid gedroogd vleesch aan een houten spit boven de gloeiende kolen gebraden; dit maakte met eenig mandiocca-meel ons maal uit. Wanneer onze Europeesche vrienden plotseling aan onzen disch verplaatst waren, zouden zij gedacht hebben, dat wij zaagsel en gebraden leder aten. Dit laatste, het vleesch, konden wij bij vochtig of regenachtig weder niet tegen de maden vrijwaren, van welke wij het, eer het gebraden werd, moesten zuiveren. Onze grootste troost was eene aanzienlijke hoeveelheid voortreffelijke thee, die ik te Pernambuco gekocht had. Deze was mijn eenige drank op deze lange reis, waarbij wij met veel vertragingen te kampen hadden, en men zou zich ook, na een langen rid op een gloeienden dag, geen aangenamer verkwikking kunnen voorstellen. Tot afwisseling in de spijzen leverde de jacht ons apen, groote hagedissen, vogels, enz. Eens ontdekten wij een grooten mieren-eter. Een der onzen trachtte hem te schieten, doch het geweer ketste, waarop wij het dier met stokken naliepen, aangezien geen der andere geweren geladen was. Ik haalde den mieren-eter het eerst in en wetende dat ik van zijn bek niets te vreezen had greep ik hem bij den langen snuit en trachtte hem alsdus vast te houden; doch dadelijk richtte hij zich op de achterpooten op, en sloeg zijne sterke voorpooten om mijn lichaam heen, hetgeen mij in niet geringe verlegenheid bracht. Een van het reisgezelschap gaf hem een slag op den kop, zoodat hij op den grond viel; doch hoeveel slagen hij ontving, die hem bedwelmden, telkens stond hij op en liep weg, tot dat ik eindelijk aan de kleine, met kogels geladen pistolen dacht, die ik in mijn jaszak had en het wild, dat ons nog bijna ontsnapt zou zijn, ter aarde velde. Het dier was 6 voet lang en met inbegrip van den langbehaarden staart wel 10 voet. Het gebruikt de twee lange nagels der voorpooten om een stuk uit de zijwanden der termieten-woningen te breken. Door de opening steekt het dan zijne lange kleverige tong naar binnen en haalt die, met duizenden mieren bedekt, terug.

Terwijl wij eene rivier overtrokken trok een onmetelijke zwerm grijze sprinkhanen over ons heen. Zij bleven niet aanhoudend doorvliegen, maar lieten zich telkens neder en stegen dan tot eene hoogte van ongeveer 12 voet weder op. Hun bestendig rijzen en dalen gaf aan de lucht het aanzien alsof deze vol dwarlende sneeuwvlokken was. Onze lastdieren werden door vampiers gekweld, die wel 6 voet vlucht hadden en ook de menschen niet verschoonden. Ik meen grond te hebben om aan te nemen, dat de vampier den steek, dien hij in de huid geeft, met den scherpen krommen nagel van zijn duim toebrengt en dan verder het bloed uit die kleine wond zuigt. In een klein vervallen huis, waar wij een nachtverblijf hielden, liep een onzer reisgenooten gevaar door eene

ratelslang te worden gebeten. 's Morgens vroeg in den donker zocht hij in een hoek naar een voorwerp, dat hij daar meende nedergelegd te hebben, toen hij tot zijne ontzetting bemerkte dat hij eene slang had aangevat. Wij doodden het geduchte monster, in welks onmiddellijke nabijheid ik den geheelen nacht geslapen had.

San Romão, dat wij eindelijk bereikten, is een plaatsje van een 1000tal inwoners, op den zuidelijken oever der Francisco-rivier, die hier jaarlijks overstroomingen veroorzaakt. De bevolking bestaat hoofdzakelijk uit kleurlingen. De voornaamste inwoners zijn kooplieden die de omstreken voorzien van verschillende waren en ook van de visschen der rivier, die gedroogd en gezouten worden. Des avonds door de straten wandelende hoorde ik bijna in elk huis eene of meer violen, in strijd met het algemeene gebruik in het binnenland, waar anders de guitare door mannen en vrouwen bespeeld wordt. San Romão maakt de eenige uitzondering daarop en de opvoeding der jonge meisjes heet onvoltooid als zij niet de viool hebben leeren bespelen.

De provincie Minas Geraes is niet slechts eene der grootste, maar tevens eene der rijkste van Brazilië. Zij wordt door eene van 't noorden naar 't zuiden loopende bergketen, die de beroemde goud- en diamantmijnen bevat, in twee zeer ongelijke helften verdeeld. De oostelijke helft is nog grootendeels met oorspronkelijke bosschen bedekt, terwijl de westelijke ook wel boschrijk is, doch mede veel weiland en tevens eene der grootste steppen van Brazilië bevat. Om Diamantina, de hoofdstad van het district dat voornamelijk de diamanten oplevert, te bereiken, moesten wij eene verre reis door die woestenijen doen. Na 10 dagen kwamen wij aan het stadje Formigas, van waar de reis de helling eener bergketen af ging. In de vochtige laagten dezer streek vertoonen zich afzonderlijke boschjes, die een bijzonder karakter aan het land geven. Deze gronden zijn dikwijls zoo moerassig, dat men niet in het hart dier boschjes kan komen, hetwelk ook niet veilig is, daar de boa constrictor zich hier voornamelijk ophoudt. Mijlen verder kwamen wij op eene nieuwe, zeer hooge bergketen, waar de geheele streek zich als een onmetelijke bloementuin voordeed. Hier heerschte eene plechtige stilte, als in een tempel; wij bespeurden geen enkel dierlijk wezen hoe ook genaamd en het gedruisch, dat wij zelf maakten, was het eenige geluid hetwelk zich liet vernemen.

Van de verschillende rivieren, die wij overtrokken, was de Jiquitinhonha de laatste. Aan haar oever lag het stadje Bassora, van hetwelk zekere kapitein Almeida, aan wien ik brieven had, een der voornaamste inwoners was. Door zijne bemiddeling leerde ik de bewerking der diamantmijnen kennen, daar hij er zelve eene aan de rivier bezat. Eene mijn in de nabijheid had vroeger in den tijd van drie jaar ruim 37 pond diamanten opgeleverd, doch was, nadat die rijke opbrengst had opgehouden, verlaten. Met dit voorbeeld voor oogen had Almeida zijne onderneming niet ver van de oude mijn begonnen. Hij besteedde ruim 10,000 gulden aan het herwaarts leiden van eene beek, liet eene schacht graven en richtte de verder benoodigde toestellen op. De aardschichten, welke men moest doorgraven om aan de diamantenhoudende laag te komen, bestaan uit een roodachtig zand van 20 voet dikte, een taai geele klei van 8 voet en een grof rood zand van $2\frac{1}{2}$ voet. Daaronder ligt de gezochte laag, die, naar gelang van den aard harer samenstelling, „cascalho" of

„canga" wordt genoemd, één tot vier voet dik is en de oude bedding van een stroom schijnt geweest te zijn.

Het uitwasschen van het zand geschiedt op de volgende wijze. Langs den kant van eene soort van vijver zijn een aantal troggen van omtrent 4 voet in 't vierkant geplaatst. Haar bodem bestaat uit vast aangestampte klei en de rand naar de zijde van het water is veel lager dan de andere randen. Een daartoe aangestelde slaaf werpt in elken trog eene bepaalde hoeveelheid zand, hetwelk een andere slaaf, die tot aan de knieën in het water staat, door middel van een schepvat sterk met water begiet. Door veelvuldig omroeren worden nu het zand en de aarde van elkander afgescheiden, waarna men de grootste kiezels, die bovenop liggen, er af neemt. De grootste diamanten worden doorgaans bij dit gedeelte der bewerking gevonden. Daarna wordt het overige uit de troggen genomen en aan een stroomend water nogmaals gewasschen. Ik zag 7 slaven met dit werk bezig, die in een klein kanaal van 4 voet breedte tot aan de knieën in het water zaten, elk met een vlakken houten bak in de handen, waarin een andere slaaf telkens eene hoeveelheid van het gereinigde zand wierp. De wasscher vulde daarop zijn bak met water en schudde dezen op eene bijzondere wijze heen en weder, waardoor de grootere kiezels boven kwamen, die dan zorgvuldig onderzocht werden. Na dit herhaaldelijk gedaan te hebben plaatste hij den bak op zijne knie, waarbij de rechterzijde veel lager dan de linker werd gehouden, schepte met de hand water op het zand en wiesch dit nu achtereenvolgens uit, totdat de bak ledig was. Toen ik deze bewerkingen bijwoonde vond men 11 diamanten, die in eene tusschen de beide opzichters geplaatste kleine kom met water gelegd werden. Op den bodem der waschbakken vindt men altijd eenig stofgoud, dat zorgvuldig verzameld wordt.

Bij het voortzetten van onze reis zagen wij bij het doorwaden van een riviertje een aantal groepen menschen, die hier diamanten zochten. Vervolgens liep de weg een boschrijk dal in, waar de Jiquitinhonha midden door stroomde. Wij trokken haar over door middel van eene goed gebouwde houten brug, een zeker teeken dat wij een meer beschaafd gedeelte van Brazilië naderden. Het aan de overzijde der rivier gelegene vlek Mendanha scheen een bloeiend plaatsje te zijn, welks meeste bewoners door hunne slaven diamanten lieten zoeken. Den volgenden dag klommen wij eene hooge bergketen op, over welke een voortreffelijke weg loopt, die op de steilste plaatsen zigzagswijze aangelegd is. Op de kruin van dit gebergte konden mijne dienaren slechts met moeite het benoodigde hout voor het koken van ons avondeten bijeenzamelen en voor het eerst moesten wij ons hier ter ruste begeven zonder een groot vuur te kunnen aanleggen, ofschoon de koude zeer gevoelig was. Niet ver van onze legerplaats had men een zeer uitgestrekt gezicht over eene der ruwste en dorste streken van Brazilië. Zoo ver het oog reikte zag men daar niets anders dan honderden naakte heuvels, wier kruin alleen met eenig mos bedekt was. Boven die alle rees de Itambé op, die zich tot 6000 voet boven den spiegel der zee verheft.

Na den volgenden morgen nog een uur gereisd te hebben begonnen wij de andere helling van het gebergte af te dalen en kregen kort daarna de beroemde Cidade Diamantina of Diamant-stad in het oog. Zij is de hoofdstad eener provincie en bedekt met hare huizen de geheele helling van een berg. De stad rijst plotseling als met een tooverslag voor het oog

van den reiziger op, die verbaasd staat over eene zoo groote verzameling van deftige gewitte huizen en talrijke kerken, afgewisseld met plantages van oranje-, bananen- en andere tropische boomen. Het is hier waarlijk eene liefelijke oase in de woestijn.

De plaats heette vroeger Arraial de Tijuco, maar werd in 1839 tot den rang eener stad verheven en ontving toen haar tegenwoordigen naam Diamantina. Zij heeft eene bevolking van 6000 zielen. De straten zijn onregelmatig, meerendeels zeer nauw en slecht geplaveid. Vele der huizen zijn twee en drie verdiepingen hoog van den uitstekenden steen der omstreken opgetrokken, maar het bouwen is zeer kostbaar, omdat al het benoodigde hout van verre afstanden moet komen. Daar het zelfs aan brandhout ontbreekt, moet men zich met de groote struikgewassen behelpen, die in de bergkloven groeien. Zij worden gedroogd en aan de huizen te koop geboden. Vele winkels alhier evenaren die van Rio de Janeiro. Dagelijks komen groote muildierkaravanen met Europeesche waren aan, en ook alle levensmiddelen, met uitzondering van eenige groenten, moeten van een aantal mijlen afstands aangevoerd worden en staan op twee fraaie markten te koop. In eene der kerken trok de dracht der vrouwen mijne aandacht; zij bedienden zich alle, zonder onderscheid van stand, van een witten hoofddoek, een donkerkleurigen mantel met een kap en daarop een witten of zwarten manshoed. Verscheidene bronnen, die uit het gebergte ontspringen, voorzien de stad van zeer goed water en het klimaat is zoo gematigd dat de inwoners er over het geheel de beste gezondheid genieten.

Het diamanten-zoeken staat iedereen vrij, die goedvindt er zijn tijd en geld aan te besteden. De inwoners van Diamantina, die slaven bezitten, richten deze daartoe dan ook meestal af. Deze ondernemingen hebben dezelfde verleidelijkheid als het spel, en menigeen geraakt, na eene voordeelige mijn uitgeput te hebben, diep in schulden, waaruit alleen eene nieuwe mijnontdekking hem redden kan. Men neemt aan, dat in deze streek minstens 10,000 menschen geen andere bron van bestaan hebben dan het zoeken van goud en diamanten. De grootste winst valt echter niet aan de ondernemers, maar aan de kooplieden ten deel, welke de gesteenten en het edel metaal tegen levensbehoeften van allerlei aard, die hier zeer duur zijn, inruilen.

Van Diamantina keerde ik zoo rechtstreeks mogelijk naar Rio de Janeiro terug. Op dien weg bezocht ik de beroemde goudmijn Gongo Soco. Eer wij er in afdaalden moesten wij de mijnwerkerskleeding aantrekken, bestaande in een grof flanellen hemd, jas en broek van paklinnen, een lederen hoed en lederen schoenen die wij over den naakten voet aantrokken. Aldus toegerust kreeg ieder twee kaarsen, waarvan de eene in eene klomp klei gezet en dadelijk aangestoken en de andere als reserve aan het knoopsgat gehangen werd. De geheele diepte der mijn bedroeg 378 voet, doch daar een gedeelte met water gevuld was, konden wij slechts tot 294 voet afdalen. De galerijen, 4 of 5 voet breed en 5 of 6 voet hoog, waren door eene soort van glimmerschiefer gedreven, die zoo zacht was, dat de gangen sterk met hout beschoten moesten worden, daar zij zich anders weder van zelf zouden gesloten hebben. De voornaamste goudader loopt westwaarts en is zeer ongelijk van opbrengst; soms geeft zij, gelijk tijdens mijne aanwezigheid, volstrekt geen goud, soms daarentegen levert zij zulke groote klompen op, dat

men op één dag meer dan 100 pond van het edele metaal verzamelt.

In de laatste jaren heeft de stroom der Duitsche landverhuizing zich niet meer uitsluitend naar Noord-Amerika, maar ook ten deele naar het zuiden van Brazilië gericht. Nadat de Duitschers eerst herhaaldelijk met veel tegenspoed te kampen hadden gehad en de slachtoffers van bedriegerijen en oplichterijen op groote schaal geweest waren, zijn hunne omstandigheden aanmerkelijk verbeterd en is het hun gelukt koloniën te stichten, die meer en meer in welvaart toenemen. Eene der voornaamste daaronder is Petropolis met 7000 inwoners, niet ver van Rio de Janeiro ter hoogte van 2000 voet in het gebergte gelegen, in een zoo liefelijk oord, dat de keizers van Brazilië er hun zomerverblijf gevestigd hebben. Alles wat te Rio door het heete klimaat verzwakt, door zorgen gekweld of door de geele koorts bedreigd is, begeeft zich naar Petropolis om herstel of afleiding te zoeken. Onder de vele prachtige gebouwen neemt het keizerlijk paleis, waar het hof meestal den tijd van December tot April doorbrengt, de eerste plaats in.

Talrijker en belangrijker echter dan de Duitsche nederzettingen in de heete streken, zijn die in de zuidelijker maar koeler gelegen provinciën, voornamelijk in Rio Grande do Sul, met de havenstad Porto Alegre en de koloniën San Leopoldo, San Martinho, Santa Cruz, San Angelo en andere. Het had in die provincie reeds vroeger niet aan pogingen ontbroken om den landbouw uit te oefenen, doch de aard des lands bracht van zelf mede, dat de bewoners zich het meest op de veeteelt toelegden. Voor den landbouw hadden zij altijd te veel grond en te weinig handen, en daarentegen was de weide door de natuur volkomen toegericht. De veefokkerij vereischt groote uitgestrektheden, maar weinig handen; ja de zaken loopen als 't ware van zelve en dus wordt er doorgaans weinig zorg aan besteed. Deze lichtheid van den arbeid, gepaard aan de gemakkelijkheid om het levensonderhoud te verkrijgen, heeft een kenbaren invloed op het karakter van de bewoners der provincie uitgeoefend. Daar zij door geen zorgen gedrukt worden, zijn zij vrij van die kleingeestigheid, die men zoo dikwijls in de steden aantreft. De inwoner van Rio Grande ziet niet tegen eene uitgave op; een paard, eene koe, een aantal ponden vleesch weg te geven is niets ongewoons voor hem en den vreemdeling ontvangt hij dus ook altijd gastvrij. Zelfs minder gegoeden oefenen de plichten der gastvrijheid op de ruimste schaal uit en men kan in de provincie geen grooter schandnaam krijgen dan dien van karig of gierig te zijn. Aan die voorkomendheid paren de inwoners nog vele andere goede eigenschappen; ofschoon in den aanvang terughoudend, worden zij spoedig openhartig; zij zijn weetgierig en toch bescheiden in het vragen, en bij al wat zij doen zijn zij wellevend.

De geschiedenis der Duitsche kolonisatie in Rio Grande do Sul begint met die der kolonie San Leopoldo. Door moedeloosheid der eerste stichters en trouweloosheid van beambten en agenten had zij aanvankelijk een moeielijken tijd; doch dezen is men te boven gekomen en de nederzetting ontwikkelt zich nu meer en meer. Van hier zijn de meeste Duitschers uitgegaan, die zich thans over de geheele provincie verspreid hebben; dit is althans met twee derden der 30,000 Duitschers, die in Rio Grande wonen, het geval geweest. Op het platte land zijn zij boeren of marskramers en opkoopers, en in de steden ambachtslieden

of kooplieden. Velen dienen op plantages als timmerlieden, of als boerenknechts en herders, en genieten in deze laatste betrekkingen, boven kost en inwoning, een veel aanzienlijker loon dan zij in Duitschland zouden bekomen. Vlijtige jonge lieden sparen op die wijze spoedig iets over en koopen daarvoor in de eene of andere Duitsche kolonie een stukje gronds, waar zij zich op hunne beurt nederzetten. De landsregeering, het provinciaal bestuur en de aanzienlijke grondbezitters zijn tot het inzicht gekomen welk eene schoone toekomst het land op deze wijze tegemoet kan gaan, zoodat zij de uitbreiding der kolonisatie door geschikte personen thans op alle wijzen trachten aan te moedigen.

HOOFDSTUK V.

De Plata-rivier. — Maldonado. — Domheid der bewoners van deze streek. — Wijze om nachtverblijf op eene hoeve te vragen. — De lasso en de bolas. — Montevideo. — Sacramiento. — Estancias. — De paardentemmer. — De gauchos als ruiters. — Buenos-Ayres. — De biscachas. — Santa-Fe. — De pampas. — De gauchos. — Corrientes. — Asuncion. — De Paraguay-thee.

Onze vaart van Rio de Janeiro naar de Plata-rivier liep zonder avonturen af. Zoodra wij in den omtrek der monding van dien stroom kwamen, begon het weder veranderlijk te worden. In een donkeren nacht werden wij door scharen robben en pinguins omringd, die zulke vreemde geluiden maakten, dat de wachthebbende stuurman rapporteerde, dat hij kudden schapen op den oever hoorde blaten. Op een anderen nacht woonden wij een natuurlijk vuurwerk bij, want het St. Elms-vuur flikkerde aan den top van den mast en aan de uiteinden der ra's, en de windvaan liet zich zoo duidelijk onderscheiden, alsof zij met phosphorus bestreken was. Ook de zee was zoo lichtgevend, dat de pinguins vurige sporen achterlieten, en eindelijk werd de donkere hemel van tijd tot tijd door de felste bliksemstralen verlicht.

Wij wierpen het anker te Maldonado aan den noordelijken oever der Plata-rivier, een klein en stil stadje met straten die elkander rechthoekig snijden en een groot plein in 't midden. De inwoners zijn voornamelijk landeigenaars, met eenige winkeliers, benevens de noodige ambachtslieden, zoo als timmerlieden en smeden, die al het werk van hun vak in een kring van 10 mijlen verrichten. De stad is door een breeden duingordel van de rivier gescheiden en aan de andere zijde door eene groene landstreek omgeven, waar ontelbare kudden runderen, schapen en paarden weiden. Enkele kleine akkers, waar men wat tarwe en maïs teelt, zijn door cactusheggen omringd.

Van Maldonado deed ik een uitstapje noordwaarts tot aan de rivier Polanco. Voor twee mannen en een dozijn rijpaarden behoefde ik niet meer dan een viertal guldens per dag te betalen. Mijne geleiders waren goed met pistolen en sabels gewapend, eene voorzorg die niet overbodig was te achten, want weldra hoorden wij, dat nog pas den vorigen dag

een reiziger uit Montevideo vermoord op den weg was gevonden. Den eersten nacht sliepen wij op een afgelegen landhuis, waar mijn kompas de hoogste verbazing gaande maakte. Overal moest ik dat instrument toonen en, met behulp van eene kaart, de richting aangeven in welke verscheidene plaatsen lagen. Die nieuwsgierigheid was niet onnatuurlijk, daar deze afgelegene streken zelden door vreemdelingen worden bezocht. Menschen, die aanzienlijke landgoederen en duizenden stuks vee bezaten, vroegen mij, of de aarde zich bewoog dan wel de zon, of het in 't noorden warmer of kouder was, waar Spanje lag, en meer van dien aard. De meesten hadden een duister vermoeden, dat Engeland, Londen en Noord-Amerika verschillende namen voor dezelfde plaats waren; doch de lieden van meer geleerdheid meenden zeer goed te weten, dat Londen en Noord-Amerika twee landen waren die naast elkander lagen en dat Engeland de grootste stad in Londen was. Toen ik mij op een morgen in het dorpje las Minas waschte, vroeg een koopman mij naar de reden van zulk eene zonderlinge gewoonte. Hij beschouwde mij, op grond daarvan, blijkbaar met het grootste wantrouwen. Waarschijnlijk had hij wel eens van de wasschingen gehoord die bij de Mohammedaansche godsdienst voorgeschreven zijn en leidde hij daaruit af, dat ik een Turk was. Dikwijls kwam het mij voor, alsof ik mij niet aan de Plata-rivier, maar in het hart van Afrika bevond.

Den tweeden nacht brachten wij in eene pulperia (herberg) door, ofschoon het landsgebruik is in het eerste het beste huis nachtverblijf te vragen. Des avonds kwamen er een aantal gauchos binnen, om sigaren te rooken en brandewijn te drinken. Zij zijn meestal zeer groot en zwaar van gestalte, met ruwe en terugstootende gelaatstrekken. Zij dragen gewoonlijk snorbaarden en hun lang zwart haar golft in lokken tot aan hun rug neder. Met hunne lichte en kleurige gewaden, groote kletterende sporen en naakte voeten, terwijl messen als dolken in hun gordel steken, schijnen zij een geheel ander ras te zijn dan hunne benaming gauchos (landlieden) zou doen vermoeden. In weerwil van hun ongunstig voorkomen zijn zij zeer beleefd en nooit zullen zij hun brandewijn drinken, zonder den aanwezige uit te noodigen er ook van te proeven. Men zegt echter, dat zij ook niet minder vlug zijn iemand de keel af te snijden.

Tegen den avond van den derden dag kwamen wij aan het landgoed van een rijken grondeigenaar, dien niemand mijner geleiders kende. Als men zulk een huis nadert, is men gehouden zekere formaliteiten in acht te nemen. Men rijdt namelijk langzaam naar de deur en spreekt eenige voorgeschreven woorden. Zoolang er niet iemand naar buiten komt en den vreemdeling uitnoodigt af te stijgen, blijft deze te paard zitten. Is men eindelijk het huis binnengeleid, dan wordt er eenige minuten een algemeen gesprek gevoerd, eer men verlof vraagt hier den nacht te mogen doorbrengen. Dit wordt, gelijk van zelf spreekt, toegestaan, waarna de vreemdeling aan den maaltijd van het gezin deelneemt en eene kamer krijgt, waar hij zich met zijne paardendekens zelf eene rustplaats bereidt. Het thans bedoelde huis zag er zeer ongewoon uit. De vloeren bestonden uit hard gemaakte aarde; de vensters hadden geen ruiten, en eenige stoelen, tafels en bankjes maakten het eenige huisraad van het voornaamste vertrek uit. De avondmaaltijd bestond uit twee hooge piramiden, de eene van gebraden en de andere van gekookt rundvleesch, maar van groenten of brood was niets te zien. Een groote aarden pot

met water strekte voor het geheele gezelschap om den dorst te lesschen. En echter bezat de heer des huizes verscheidene vierkante mijlen lands, die tarwe en groenten in overvloed zouden kunnen voortbrengen. De avond werd verder met het rooken van sigaren en het vervaardigen van rijmpjes voor de vuist bij het spel der guitare doorgebracht. De vrouwen zaten in een hoek der kamer en aten niet aan dezelfde tafel met de mannen.

Kort na onze aankomst werd er eene groote kudde vee voor het huis gedreven, uit welke men drie stuks koos om ze te slachten. Deze halfwilde runderen zijn hoogst schuw en daar zij de lasso en de bolas zeer goed kennen, hadden de paarden eene vermoeiende jacht. De lasso bestaat uit een dunnen, maar sterk samengevlochten riem van reepen ongelooide ossenhuid. Het eene einde is aan den zadel vastgemaakt en het andere loopt in een kleinen koperen of ijzeren ring uit, door middel van welken een lis wordt gevormd. Wanneer de gaucho de lasso wil gebruiken, zwaait hij de zeer groote lis, die gewoonlijk wel 8 voet middellijn heeft, snel boven zijn hoofd rond en doet door eene kunstige beweging van zijne hand de lis openblijven. Daarop slingert hij die van zich en heeft het in zijne macht haar op elk punt, dat hij verkiest, te doen nedervallen. De bolas of slingerballen zijn van tweederlei soort; de eenvoudigste, die tot het vangen van struisvogels dient, bestaat uit twee ronde, met leder bekleede steenen, die door een dunnen gevlochten riem van 8 voet lengte met elkander verbonden zijn; de andere soort bestaat uit drie ballen, door middel van riemen in een gemeenschappelijk middenpunt vereenigd. De gaucho houdt de kleinste der drie ballen in de hand, zwaait de beide andere verscheidene malen boven zijn hoofd, mikt dan en zendt ze als een kettingkogel suizend door de lucht heen. Zoodra de ballen een voorwerp treffen slingeren de riemen zich er om heen, kruisen zich en wikkelen zich sterk in elkander. De grootte en het gewicht der ballen verschilt naarmate van het doel waartoe zij moeten dienen. Als zij van steen zijn en nog niet zoo groot als een appel, worden zij toch met zulk eene kracht geworpen, dat zij den poot van een paard breken. Zij zijn van hout en kleiner, wanneer men een paard wil vangen zonder het te kwetsen. Bij het gebruik van den lasso en de bolas is het voorname vereischte, dat de ruiter in den volsten ren ze boven zijn hoofd laat rondzwaaien en op het oogenblik van den worp zijn paard plotseling wendt. Het getroffen dier valt dan; moet het gedood worden, dan springt de ruiter daartoe dadelijk van zijn paard of de stoot wordt door een handlanger toegebracht, eer het dier kan opstaan.

Gedurende de beide volgende dagreizen bereikten wij het doel van onzen tocht. De weg ging voortdurend door de grasvlakten, die men hier pampas noemt, en waar het van patrijzen wemelde, die door middel van een kleinen lasso, aan het einde van een langen stok bevestigd, gevangen worden. Wij zagen ook geheele kudden Amerikaansche struisvogels, die aschvaal of zwartbruin met geel zijn. Wij konden in galop met gemak bij hen komen, maar dan openden zij hunne vleugels, zetten het, met den wind achter, op een loopen en snelden in weinige oogenblikken de paarden ver vooruit. Tusschen de heuvels zagen wij de witte herten in kudden van 5 tot 7 te gelijk; over het geheel zijn zij in de landen aan de Plata-rivier zeer talrijk. Het volstrekte gemis van boomen in de

pampas is uit de buitengewone droogte van het klimaat te verklaren. De boomen, die men buiten de pampas ziet, zoo als populier-, olijf- en verschillende vruchtboomen, zijn van buitenslands ingevoerd. De perzikenboomen zijn zoo talrijk, dat zij voornamelijk het brandhout opleveren, hetwelk naar de stad Buenos-Ayres gevoerd wordt.

Van Maldonado voer ik met eene boot naar Montevideo. Deze stad, die omtrent 50,000 inwoners heeft, ligt in eene vlakke streek op een groenen heuvel van ongeveer 450 voet hoogte en is zwaar versterkt. De huizen in de breede, van trottoirs voorziene straten bestaan slechts uit éene verdieping. De kathedraal is een zeer schoon gebouw.

In het verkeer trekken drie zaken spoedig de aandacht van den vreemdeling: de wellevende en deftige manieren van alle klassen, de voortreffelijke smaak dien de vrouwen in haar toilet ten toon spreiden, en de wezenlijke gelijkheid die tusschen alle standen heerscht. Op gerechtigheid moet hier echter niet gerekend worden, want bijna ieder ambtenaar laat zich omkoopen. Ik maakte kennis met een Engelschman, die eenmaal tegen een rechter gezegd had: „Ik kom u 500 gulden bieden, indien gij een man laat arresteeren, die mij bedrogen heeft. Ik weet dat het in strijd met de wet is, maar een advokaat heeft mij geraden dezen weg in te slaan.” De rechter glimlachte eens en vóór dat het avond was, zat de aangewezen persoon in de gevangenis.

Ik verliet Montevideo, om mij naar Colonia del Sacramiento te begeven, dat tegenover Buenos-Ayres ligt, en dan de Uruguay tot aan het dorp Mercedes aan de Rio Negro te volgen. Met booten staken wij verscheidene rivieren over die buiten hare oevers getreden waren, en bij deze gelegenheid bewonderde ik de behendigheid waarmede een gaucho een weerbarstig paard dwong over te zwemmen. Hij trok zijne kleederen uit, sprong op den rug van het dier en reed het in 't water tot dat het den grond verloren had. Daarop liet hij zich van achteren afglijden en greep den staart, en zoo dikwijls het paard zich dan wilde omdraaien ten einde weder terug te zwemmen, wierp hij het water tegen den kop en dreef het op die wijze voorwaarts. Toen het paard aan den overkant den grond aanraakte, sprong hij er weder op en zat met den teugel in de hand toen het op den oever kwam.

Op het midden van den derden dag kregen wij Sacramiento in het gezicht, een oude, sterk bevestigde stad, die op eene soort van voorgebergte gebouwd is. De onregelmatigheid der straten, alsmede de oranje- en perzikboschjes waardoor zij omringd is, zetten haar een pittoresk karakter bij. Ik bezocht hier een grondbezitter op zijne estancia (hoeve). Het landgoed besloeg eene oppervlakte van $2\frac{1}{2}$ vierkante uren en bevatte op die ruimte 3000 stuks hoornvee, 950 paarden en 600 schapen. Het zwaarste werk op eene estancia is de noodzakelijkheid om tweemaal in de week het rundvee naar een bepaald punt te drijven, om het wat tam te maken en het te tellen. Dit laatste vooral moet, waar het eene hoeveelheid van 10,000 of 15,000 stuks geldt, eene moeilijke zaak schijnen, doch het gaat betrekkelijk gemakkelijk, op grond dat het rundvee gewoon is zich in kleine kudden van 40 tot 100 stuks te splitsen. Elke kudde herkent men aan eenige op eene bijzondere wijze gemerkte dieren en hun aantal is bekend. Bij onstuimig weder des nachts vermengen zich alle onder elkander, maar des morgens scheiden zij zich weder.

Op den weg naar Mercedes overnachtten wij op eene estancia, die 5

vierkante mijlen omvatte en wier bezitter dan ook tot de grootste grondeigenaars des lands behoorde. Zijn neef bestuurde dit landgoed en had een kapitein des legers bij zich, die hier eenigen tijd was komen doorbrengen. Hun onderhoud vermaakte mij in de hoogste mate. Als naar gewoonte gaven zij hunne grootste verbazing te kennen, dat de aarde rond zou zijn. Zij hadden wel eens van een land hooren spreken, waar het zes maanden dag en zes maanden nacht was en waar de inwoners buitengewoon lang en mager waren. Toen zij vernamen, dat men in Europa de dieren niet met den lasso ving, riepen zij uit: „o Dus gebruikt gij alleen de bolas?” De kapitein vroeg mij, of de dames in andere werelddeelen ook zulke groote kammen droegen als die te Buenos-Ayres en toen ik dit ontkennend beantwoordde, zeide hij: „Ziet gij nu wel? Een man, die de halve wereld gezien heeft, zegt het. Wij hebben het ook wel altijd gedacht, maar nu weten wij het zeker.”

Waar het land niet uit pampas bestaat, is het over onafzienbare uitgestrektheden met kaarddistels en gewone distels bedekt. De eerstgenoemde reiken wel tot aan den rug van een paard, doch de laatste steken zelfs tot boven het hoofd van den ruiter uit. Andere streken zijn met grof, doch bruikbaar gras bezet, dat 2 of 3 voet hoog is, maar waar nog geen enkel stuk vee graast. Ongeloofelijke hoeveelheden vee zouden in deze gewesten hun voedsel kunnen vinden.

Op een avond verscheen op de estancia, waar ik vertoefde, een „domidor” of paardentemmer, om eenige veulens af te rijden. Dit komt daarop neder, dat hij een jong paard, hetwelk nog nooit toom of zadel gevoeld heeft, vangt en bestijgt. Te dien einde wordt een troep wilde jonge paarden in de corral (eene omheining van palissaden) gedreven en de deur gesloten. De gaucho kiest een der paarden uit en werpt, terwijl het schichtig rondloopt, zijn lasso zoodanig, dat deze de beide voorpooten omwikkelt. Het dier valt oogenblikkelijk neder en terwijl het met de pooten in de hoogte op den grond ligt te spartelen, bindt de gaucho ook een der achterpooten onder het hoefhaar en trekt dien naar de voorpooten. Daarop bindt hij de drie pooten bij elkander, zet zich op den nek van het dier en bevestigt een sterken toom zonder stang aan den onderkinnebak. De beide voorpooten worden met een sterken riem bijeengebonden en de lasso weggenomen, en nu voert de gaucho het dier, dat zich slechts met moeite voortsleept, uit den corral. Als er een helper bij is, houdt deze den kop van het paard vast, terwijl de andere dekkleed en zadel oplegt en vastgespt. De domidor maakt nu aanstalte om het paard te bestijgen en op het oogenblik, wanneer hij zijn been over den rug zwaait, laat hij den riem los en het paard is vrij. Dol van vrees doet het eenige groote sprongen en rent dan in galop weg. Eerst wanneer het geheel en al uitgeput is brengt de man het, dampende als eene stoommachine en met schuim overdekt, in den corral terug.

De gauchos zijn de beste ruiters ter wereld en er is geen sprake van dat zij ooit afgeworpen zouden worden. Men kent den goeden ruiter daaraan, dat hij, als zijn paard stort, veilig op zijne eigene beenen staat. Ik heb een man hooren wedden, dat hij zijn paard twintigmaal zou doen storten en minstens negentien maal zelf niet vallen zou. Ik heb het bijgewoond dat een zeer halstarrig paard driemaal zoo hoog steigerde, dat het telkens met een zwaren slag achterover viel. De gaucho, die het bereed, berekende iedere maal met volkomen koelbloedigheid het

juiste tijdstip wanneer hij uit den zadel moest springen, en zoodra het paard oprees, wipte hij weder op den rug, totdat het eindelijk in vollen galop vooruitschoot.

Met eene paketboot stevende ik van Montevideo naar Buenos-Ayres. De Plata-rivier ziet er op de kaart als een indrukwekkenden zeeboezem uit, doch in de werkelijkheid bezit zij weinig wat men majestueus of schoon zou kunnen noemen, daar zij het oog niets dan eene onmetelijke uitgestrektheid slijkerig water aanbiedt. Toen wij in de nabijheid van Buenos-Ayres kwamen, verkondigde alles de nadering van eene aanzienlijke stad. Allengs zag ik 15 kerktorens en de koepels van verscheidene kloosters boven het water oprijzen. Eerst vertoonde zich de citadel, vervolgens een aantal fraaie quintas (buitenplaatsen) en eindelijk de kleine reede met hare talrijke vaartuigen van meerdere of mindere grootte. Aan den oever stonden zeer vele lomp gebouwde knarsende karren op twee wielen, de voertuigen waarvan de vreemdelingen zich moeten bedienen om in de stad te komen.

Buenos-Ayres, dat ongeveer 100,000 inwoners telt, is misschien eene der regelmatigst gebouwde steden van de geheele wereld. Elke straat doorsnijdt de andere rechthoekig, en daar de evenwijdig loopende straten alle even ver van elkander verwijderd zijn, vormen de huizen-groepen groote vierkanten, die quadras genoemd worden. Elk huis op zich zelf maakt weder een hol quadraat uit, daar alle kamers in 't vierkant rondom een binnenplein g bouwd zijn. Doorgaans hebben de huizen slechts éene verdieping en een plat dak, waar de bewoners zich in den zomer bij voorkeur ophouden; zij zijn zeer stevig gebouwd en gewoonlijk van ijzeren deuren voorzien, zoodat zij tegen straatrumoermakers gemakkelijk verdedigd kunnen worden. De boven alles uit stekende kathedraal, de citadel en een buitengewoon groot plein, dat door de Rocoba, een bazar in den Moorschen bouwtrant, in twee ongelijke deelen gesplitst wordt, nemen het middengedeelte der stad in. Op de grootste helft van het plein staat de Revolutie-piramide, bij welke jaarlijks de gedachtenis aan de onafhankelijkheidsverklaring van het land in 1810, met revues, muziek, vuurwerk enz. gevierd wordt. Hier is echter ook het gewone schouwtooneel van de volksopstanden. Bij het geringste teeken van gisting verzamelen de karrevoerders, vleeschhouwers, waterdragers enz., altijd strijdlustig en tot den kamp gereed, zich onder de kolonnade van het raadhuis. Beginnen er rustverstoringen en laat de regeering dus troepen tegen hen uitrukken, dan ontvluchten zij ijlings de stad, stelen daarbuiten de paarden die zij machtig kunnen worden en vereenigen zich met de gaucho's, die terstond een rijdend vrijcorps vormen, totdat het eene of andere invloedrijke partijhoofd hen in toereikend aantal weet bijeen te trekken, om de stad te belegeren. Dan breken er voor Buenos-Ayres slechte dagen aan, want de inwoners leven hoofdzakelijk van vleesch; is echter het landvolk in opstand, dan komen er geen runderen voor de voeding en geen huiden en talk voor den handel binnen, zoodat de stad altijd verplicht is zich over te geven. Dergelijke tooneelen zijn niets zeldzaams in een staat, die zoozeer door onlusten geteisterd wordt, dat hij eens in negen maanden (van Februari tot October 1820) niet minder dan 15 veranderingen van regeering gehad heeft! Zeer bezienswaardig is de groote corral, waar het slachtvee dezer uitsluitend vleeschetende bevolking bewaard wordt. Men vindt hier dikwijls gelegenheid om de meerdere

kracht van het paard boven die van den os te zien uitblinken. Wanneer een man te paard zijn lasso om de horens van een os heeft geworpen, kan hij dezen heentrekken waar hij wil. Nadat het dier met uitgestrekte pooten den grond heeft omgewoeld in zijne vruchtelooze pogingen om te ontvluchten, wendt het zich gewoonlijk in vollen ren naar éenen kant; doch het paard draait zich oogenblikkelijk om en staat zoo vast, dat de os bijna omgerukt wordt en men zou denken dat hij den hals moest gebroken hebben. Zoodra hij aldus naar de plaats is getrokken, waar hij gedood moet worden, begint de slachter zijn werk. Het geheel is een verschrikkelijk schouwspel, waarbij paard en ruiter met het bloed bespat worden. Door den overvloed van runderen is het vleesch zeer goedkoop. Des middags ziet men ontzaggelijk groote stukken op elke tafel, Toen ik mijne verwondering daarover te kennen gaf, vernam ik dat eene hoeveelheid van 25 pond een papieren piaster of ongeveer 40 cents kostte. Groenten worden echter bijna niet geteeld, de visschen zijn onsmakelijk en het brood is uiterst duur. Van dit laatste moet men het dus aan tafel voor lief nemen met een stukje zoo groot als een appel.

In de buitenwijken der stad, die door de minder gegoede klassen bewoond worden, is het zeer slecht gesteld. Van de steile trottoirs ziet men met afkeer op de ongeplaveide straat neder, wier diepe gaten niet zelden met paarden- of ossenkoppen, ja met geheele dierengeraamten gevuld zijn. Des te liefelijker zijn daarentegen de omstreken met hare agave-heggen, olijfboschjes, perzikboomen en populieren, die juist in den tijd van mijne aanwezigheid alle nieuw blad kregen.

Op de verdere reis naar Santa Fe, aan den oever der Parana, reden wij een langen wagentrein en eene kudde vee voorbij, die naar Mendoza, aan den voet der Cordillera, op weg waren. De wagens zijn zeer lang, smal en met riet overdekt, met twee reusachtige wielen van soms 10 voet middellijn en elk met zes ossen bespannen, van welke de twee voorste door den voerman van tijd tot tijd met een rietstok van 20 a 30 voet lengte tot meerderen spoed aangespoord worden; een daaraan op zijde bevestigd uitsteeksel is voor het middelste paar en een kortere stok voor het achterste bestemd. De afstand tot Mendoza, die 580 geographische mijlen bedraagt, wordt gewoonlijk in 50 dagen afgelegd.

Den volgenden dag kwamen wij de kleine stad Lujan voorbij, waar eene houten brug over de rivier ligt, een hier te lande zeer zeldzaam verschijnsel. De estancias zijn ver van elkander verwijderd, want er is weinig goed weiland. De grond is òf met zure klaver òf met groote distels bezet. Als deze hun vollen wasdom bereikt hebben zijn zij geheel ondoordringbaar, met uitzondering van eenige kronkelende paden, die men er doorheen gehouwen heeft. Deze zijn slechts bekend aan de roovers, die er zich schuil houden en bij nacht te voorschijn komen om te moorden en te rooven. Toen ik op eene estancia vroeg of men veel last van roovers had, luidde het antwoord: „De distels zijn nog niet hoog genoeg." In deze streken zijn de biscacha en zijn vriend, de kleine uil, bijna de eenige dieren. De biscachas zien er ongeveer als groote konijnen of hazen uit en graven kunstige holen, in vele kamers verdeeld, waar zij met talrijke gezinnen wonen. Des avonds zitten zij veelal rondom die holen met gespitste ooren te luisteren of alles stil is. Voldoet dit onderzoek aan hunne verwachting, dan gaan zij op voedsel uit, maar slepen tevens alle andere voorwerpen, die zij onderweg vinden,

naar hunne woning. Iemand vertelde mij, dat hij op een rid zijn horloge had laten vallen; hij ging het den volgenden morgen zoeken, groef elk biscacha-hol op en vond daar zijn uurwerk ook zeer spoedig. De genoemde uilen wonen in de holen der biscachas; doch aan de andere zijde der Uruguay, waar men geen biscachas meer aantreft, graven zij hunne holen zelf. Gedurende den dag zitten zij doorgaans in paren op hoogten nabij die woningen; worden zij gestoord dan nemen zij de toevlucht daarbinnen of vliegen met een scherpen gillenden kreet een eind weegs voort.

Bij San Nicolas zag ik voor de eerste maal de indrukwekkende Parana, bij welke de aanzienlijke stad Rosario op eene vlakte ligt, die een 60tal voeten boven de rivier verheven is. De breede stroom bevat hier een aantal eilanden, die, even als de tegenoverliggende oever, zeer laag en boschrijk zijn, zoodat het watervlak een uitgestrekt meer zou gelijken, indien de langwerpige gedaante der eilanden niet het denkbeeld van stroomend water opwekte. De roodachtige, bijna loodrechte klippen doen zich zeer schilderachtig voor. Daar ik vernomen had, dat in den omtrek de overblijfselen van een voorwereldlijk dier te zien waren, nam ik eene boot en liet mij roeien naar de plaats, waar zij zich bevonden. Werkelijk staken twee groepen reusachtige fossile beenderen uit eene klip naar buiten. Eenige stukken van een der groote maaltanden waren voldoende om te doen zien, dat zij aan eene soort van mastodon of vleeschetenden olifant behoord hadden.

De weg van het in eene fraaie streek gelegen dorp Corunda naar Santa Fe was niet zeer veilig, want de noordelijk wonende Indianen zakten dikwijls herwaarts af en overvielen de reizigers. De natuur begunstigt dit, want het grasland wordt hier door boschland vervangen, dat met dicht struikgewas bezet is. Wij kwamen voorbij verscheidene verlatene en uitgeplunderde huizen, doch mijne gidsen ontwaarden ook tot hun groot genoegen het lijk van een Indiaan, die aan een boom opgehangen was. Kort daarna bereikten wij Santa Fe, een stil stadje aan de monding van den Salado, een zijtak van de Parana. Ik stond verwonderd over het verschil in klimaat tusschen Santa Fe en Buenos-Ayres, hetwelk het gevolg van slechts twee breedtegraden was. Men zag dit aan de kleur en de kleeding der inwoners, de hoogte der boomen, het aantal nieuwe plantensoorten en inzonderheid aan de vogels.

Meermalen is deze streek door droogte geteisterd, en wel misschien het ergst tusschen 1827 en 1830. Er viel zoo weinig regen, dat de planten niet groeiden, zelfs de distels niet; de beeken waren uitgedroogd en de grond was steenhard. Vele runderen, paarden, wilde dieren en vogels stierven door gebrek aan voeder en water. Men verhaalde mij, dat de herten toen aan de putten in de dorpen kwamen drinken en dat men de patrijzen bijna met de hand grijpen kon, daar zij niet in staat waren weg te vliegen. Een veehouder te San Pedro, die 20,000 stuks vee bezat, hield er ten slotte niet éen meer over. In de provincie Buenos-Ayres werd het verlies van runderen op een millioen stuks geschat. Bij duizenden sprongen die dieren in de Parana, doch daar zij niet slechts door den dorst, maar ook door den honger uitgeput waren, konden zij den modderigen overkant der rivier niet beklimmen en moesten in het water omkomen. Op dezen droogen tijd volgde een buitengewoon nat seizoen, zoodat men last had van groote overstroomingen.

De pampas, die zich ten oosten van de Cordillera over eene breedte

van 180 geographische mijlen uitstrekken, worden in drie gordels verdeeld. Wanneer men Buenos-Ayres verlaat ziet men den eersten dier gordels, ter breedte van 36 mijlen, algemeen met klaver en distels bezet. De tweede gordel, 80 mijlen breed, brengt zeer lang gras voort. De derde, die tot aan den voet der Cordillera loopt, is met lage boomen en struiken bezet, die het geheele jaar groen blijven. Ook het gras blijft staan, doch gaat van de groene tot de bruine kleur over. Anders is het met den eersten gordel gelegen, waar de vier jaargetijden op de zonderlingste wijze afwisselen. Des winters is de grond met groote kruipende distelbladeren bedekt en vertoont de klaver zich in den rijksten overvloed. Deze verdwijnt in het voorjaar, waarop een distelbosch van 10 a 12 voet hoogte, dat alle uitzicht belet, er de plaats van inneemt. Nog eer de zomer echter afgeloopen is verliezen de distels hunne saprijkheid en hun groen; de koppen beginnen neder te hangen, de bladeren verwelken en schrompelen ineen, de stammen worden zwart en verdroogen, tot dat een storm ze afbreekt en wegvoert, waarna zij snel verrotten en verdwijnen. Dan schiet de klaver weder op en de vlakte wordt zoo groen als te voren. Het klimaat is er des zomers drukkend heet en des winters zoo koud, dat de grond zich gedurende den nacht met rijp bedekt. In sommige streken, vooral ten noorden van de rivier Colorado, staat men verrast wanneer men de vlakte ook midden in den zomer als met sneeuw bedekt ziet, die door den wind op sommige plaatsen tot hoopjes is opgewaaid. Bij nader onderzoek bevindt men, dat dit niets dan zout is, hetwelk zich als rijp aan de grashalmen en op de verhevenheden van den grond gekristalliseerd heeft. De eenige onregelmatigheid in het klimaat is de pampero of zuidwesten-wind, die door de koude lucht der Andes wordt te weeg gebracht en met eene vreeselijke snelheid en kracht over deze onmetelijke velden heenstrijkt. In de woud- en grasstreek is de lucht zoo buitengewoon droog, dat er zelfs des nachts geen dauw valt. Deze is daarentegen in de streek der distels en der klaver zeer sterk. Die vochtigheid schijnt niet ongezond te zijn, want de gauchos en zelfs reizigers slapen in de open lucht op den grond, zonder dat men ooit over rheumatiek hoort klagen.

De gauchos, die de dun gezaaide bevolking dezer streek uitmaken, wonen op verre afstanden van elkander in armelijke hutten, die met lang verdord gras bedekt zijn en slechts uit één vertrek bestaan. De corral of het veeperk ligt een- of tweehonderd schreden van de hut verwijderd en bestaat uit eene met palissaden omringde ronde plek van ongeveer 60 voet middellijn. Op die palen zitten veelal havikken en gieren en de grond van den corral is met beenderen en hoorns van vee bezaaid. Des zomers slaapt men, om zich aan de kwelling van het talrijke ongedierte te onttrekken, buiten de hut in de open lucht, doch des winters is men wel genoodzaakt den nacht daarbinnen door te brengen. Des avonds wordt de hut door een lampje met ossenvet verlicht en door een houtskoolvuur verwarmd. De gaucho en zijne huisgenooten zitten dan op paardenschedels bij het zware ijzeren spit aan hetwelk het rundvleesch gebraden wordt, waarvan een ieder met zijn mes naar goedvinden groote stukken afsnijdt. Tegen den muur hangen een paar toomen, sporen, lassos en bolas aan stukken been, die tot haken of krammen dienen. De gaucho brengt zijn leven zonder brood, groenten of vruchten door; ofschoon door vee omgeven, heeft hij dikwijls geen melk,

omdat hij daar geen zorg voor draagt; hij weet ook niet van kaasmaken, zoodat hem bijna niets tot voedsel overblijft dan vleesch en water. Trotsch op zijne vrijheid in de wildernissen doet hij afstand van al de genoegens van het maatschappelijke leven, doch het gemis van een paard kan hem door niets vergoed worden. Jegens vreemdelingen gedraagt hij zich steeds beleefd en gastvrij. Het gebruik om altijd een mes te dragen is oorzaak dat dikwijls bij onbeduidende twisten bloed vergoten wordt. Bij zulk een strijd tracht elk het gezicht van zijne tegenpartij te teekenen, door hem eene snede over den neus of de wangen te geven, en men ziet dan ook velen met leelijke lidteekens. Rooverijen zijn een natuurlijk gevolg van de algemeene drink- en speelzucht en van de luiheid. De policie en justitie zijn geheel machteloos en de reiziger heeft op geen andere bescherming dan die zijner wapenen te rekenen.

Met een brigantijn voer ik van Santa Fe de Parana op naar Corrientes. Voor levensmiddelen was aan boord zeer slecht gezorgd, zoodat het gelukkig was dat ik een voorraad had medegebracht, die evenwel niet lang duurde, daar hij ook door de andere passagiers en den kapitein vlijtig aangesproken werd. Onze loods kende echter elke estancia aan den oever, waar men voor eene kleinigheid het noodige vleesch, maté (thee van Paraguay) en sigaren kon koopen. De zandbanken op de rivier verwisselen voortdurend van gedaante, zoodat de loods alle aandacht noodig heeft om te letten op de nieuwe geulen die zich gevormd hebben en de oude die verdwenen zijn. De geulen, die wij volgden, kronkelden aanhoudend tusschen eilanden van allerlei grootte en gedaante heen, die met geboomte en bloemen prijkten. Zij zijn zoo laag, dat zij telkens overstroomd worden, en dus niet aan menschen, maar alleen aan wilde dieren tot woonplaats strekken. Corrientes, dat zich met zijne witte huizenreeksen nabij de samenvloeiing van de Paraguay met de Parana uitstrekt, is de hoofdplaats der provincie van denzelfden naam en telt ongeveer 16,000 inwoners. Dit was het noordelijkste punt, dat ik bereikte en van waar ik over land naar Buenos-Ayres terugkeerde.

De brigantijn, die ik verlaten had, was voortgestevend naar Asuncion, de hoofdstad van den staat Paraguay, eene fraai gebouwde stad van 48,000 inwoners. Paraguay is zeer bekend geworden, niet alleen door den grooten oorlog dien het van 1866 tot 1870 tegen Brazilië gevoerd heeft, maar vooral door de dictatuur die zekere doctor Francia er tot in het jaar 1840 als president der republiek uitoefende. Hij deed zeer veel om het land tot bloei te brengen, doch sloot het geheel van aanraking met de buitenwereld af en gedroeg zich met onverbiddelijke wreedheid jegens degenen, die zijne plannen belemmerden.

De voornaamste rijkdom van Paraguay is de maté of inlandsche thee, die zich kenmerkend onderscheidt van de Chineesche. Zij bestaat uit de bladeren van een boom, die alleen in de bosschen van Paraguay groeit en op den oranjeboom gelijkt, doch grooter is. De gedroogde bladeren bezitten een aangenamen geur, die nog door toevoeging van een weinig meel van eene mispelachtige vrucht verhoogd wordt. Het bittere aftreksel dezer bladeren wordt met suiker gedronken en is, naar men verzekert, zeer bevorderlijk voor de gezondheid. In geheel Zuid-Amerika is de Paraguay-thee een geliefkoosde drank.

REGISTER.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

